

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**2 NUMARALI YOZGAT ŞER'İYYE SİCİLİ'NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(H.1299-1304/M.1882-1887)**

**Tezi Hazırlayan
Hatice YÜZGEÇER**

**Tezi Yöneten
Doç. Dr. Taha Niyazi KARACA**

**Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Temmuz 2005
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**2 NUMARALI YOZGAT ŞER'İYYE SİCİLİ'NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(H.1299-1304/M.1882-1887)**

**Tezi Hazırlayan
Hatice YÜZGEÇER**

**Tezi Yöneten
Doç. Dr. Taha Niyazi KARACA**

**Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Temmuz 2005
KAYSERİ**

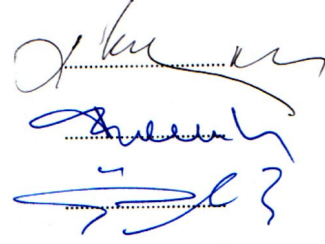
Bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tarih** Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

16.09.2005

Üye: Doç.Dr.Taha Niyazi KARACA (Danışman)

Üye: Prof.Dr.Ali AKTAN

Üye:Yrd.Doç.Dr.Özen TOK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 30.09.2005 tarih ve 26 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

ÖNSÖZ

Tarih; milletlerin hafızasıdır. Millet gerçeğine inananlar bu hafızayı canlı tutacak bir tarih şuuruna sahip olabildikleri nisbette milli varlıklarını devam ettirebilirler. Bu itibarla tarih, geçmişin tecrübelerinden istifade ederek, geleceğe ait; siyasî, askerî, ekonomik ve kültürel planlamalar yapabilmemiz için gerekli olan bilgileri istifademize sunan feyizli bir ilim dalıdır. Bir millet için tarihi geçmişe sahip olmak ne kadar önemli ise, tarihi doğru tesbit etmek, doğru yorumlamak ve bunu geniş kitlelere yaymak da bir o kadar mühimdir. Bu açıdan bakıldığında tarihçiler büyük bir sorumluluk yüklenirler. Tarih araştırmalarında, deney ve gözlem şansı olmadığından, en önemli dayanak birinci elden kaynaklar olan arşiv malzemeleridir.

Osmanlı tarihinin kaynakları arasında yer alan şer'iyeye sicillerinin de birinci elden kaynak olduğunda şüphe yoktur. Şer'iyeye sicilleri incelenmeden, Osmanlı Devleti'nin siyasî, idarî, ve sosyal tarihini hakkıyla ortaya koymak mümkün değildir. Sicillerin her konuda tarihe temel kaynak olacağına şüphe olmamakla birlikte özellikle son zamanlarda ortaya çıkan şehir tarihleri ve yurdun muhtelif bölgelerindeki mahalli hayata ait ilmi araştırmaların birinci derecede kaynağıdır. Bu bakımdan Yozgat şehir tarihi çalışmalarına katkıda bulunabilmek amacıyla tarafımızdan 2 No'lu Yozgat Şer'iyeye Sicili yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaya çalışılmıştır.

Çalışma giriş ve üç bölümden tertip edilmiştir. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nin hukukî yapısı, şer'iyeye mahkemeleri, şer'iyeye sicilleri ve Yozgat Şer'iyeye Sicilleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde belge özetleri, ikinci bölümde metin transkripsiyonu yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Yozgat Şehrinin idarî, sosyal, kültürel ve iktisadî yönü incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve üzerimde büyük emeği olan hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Taha Niyazi Karaca'ya, her zaman teşvik ve desteğini gördüğüm hocam Prof. Dr. Ali Aktan'a ve Yrd. Doç. Dr. Özen Tok'a teşekkürü bir vazife addediyorum.

2 NUMARALI YOZGAT ŞER'İYYE SİCİLİ'NİN TARANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ (H.1299-1304/M.1882-1887)

ÖZET

Günümüzde siyasî tarih araştırmalarının yanı sıra sosyal, kültürel ve iktisadî tarih araştırmaları da giderek hız kazanmış bulunmaktadır. Bu çalışmalar yapılırken, günümüze kadar arka planda kalan ve kültür tarihimizi aydınlatmada son derecede önemli olan arşiv vesikaları da yavaş yavaş gün ışığına çıkarılmakta, bunlardan geniş ölçüde yararlanılmaktadır.

Bu bağlamda şer'iyeye sicilleri, toplumumuzun maddi ve manevi cephesini ortaya koyan belgeler olarak değerlendirilmektedir. Araştırma konumuz 2 No'lu Yozgat Şer'iyeye Sicilidir. Yozgat Şer'iyeye Sicilleri üzerinde pek fazla çalışma yapılmamış olması ve şer'iyeye sicillerinin de şehir tarihleri açısından son derece önemli olması sebebiyle bu konu seçilmiştir. Öncelikle sicilin Milli Kütüphâne'deki mikrofilminden fotokopisi çektilerilerek transkripsiyon çalışması yapılmıştır. Transkripsiyon çalışması sonucunda sicilin beş yıllık bir zaman dilimi içerisinde meydana gelen ve Yozgat Şehrinin şer'î mahkemesine intikal eden bir hadisenin, şehadetin, bir ikrarın, bir hibenin resmîyete bağlanması istenen başka bir hususun müracaat üzerine kadı tarafından yapılan kayıtları ihtiva ettiği, 138 belgenin üç tanesinin i'lâm, geriye kalanının hüccet olduğu görülmüştür.

Transkripsiyon çalışması akabinde de belge özetleri çıkarılarak belgeler idarî, sosyal, kültürel ve iktisadî açıdan değerlendirilmiştir. İncelenen dönem Osmanlı Devleti açısından oldukça buhranlı bir dönem olmasına rağmen bu sicile yansımamıştır. Anlaşıldığı kadarıyla şehirdeki hayat normal seyrinde devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Mahkeme, Siciller, Yozgat, Şer'iyeye Sicilleri

**THE EXAMINATION AND TRANSCRIPTION OF ŞER‘İYYE SİCİL OF
YOZGAT WHICH IS NUMBERED 2
(HEGİRAEL 1299-1304/GREGORIAN 1882-1887)**

ABSTRACT

It was recently progressed researches on the history of social, cultural and economical besides researches on political history. In this way, historical papers which are very important our cultural life and history, was gradually brought to light. It was used those papers on vast scale.

The subject of this study is the Şer‘iyye Sicil of Yozgat which numbered 2.

Unfortunately it was not studied on Şer‘iyye Sicil of Yozgat. Şer‘iyye sicils in fact are very important values in relation to researches on city history. This topic was considered because of assisting in historical studies on Yozgat city.

It was firstly taken photocopies of Şer‘iyye Sicils of Yozgat from National Library and translated in Latin alphabet. After this study was seen that Şer‘iyye Sicils of Yozgat registered events of the period of five or six years. By examining the entries in the Şer‘iyye Sicils of Yozgat for the period from 1882 to 1887 it was seen that all entries of 138 paper nearly are “hüccet” except from 3 papers which are “i‘lâm” .

By examining the court cases in these sicils it was assessed how both generally Ottoman judicial system and particular life of common people of Yozgat. The entries was classified and evaluated in administrative, social, cultural and economic aspects. It was seen in sicils that this period of city went on very regulary in spite the crises of Ottoman Empire in the same period. As much as it was examined in sicils, Yozgat is very peaceful city and criminal events nearly are not present.

Key Word: Justice, Court, Records, Yozgat, Şer‘iyye Sicils

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ONAY.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ	
1. OSMANLI DEVLETİNİN HUKUKÎ YAPISI.....	1
2. ŞER‘İYYE MAHKEMELERİ.....	3
2.1. Kadı.....	4
2. 1. 1. Kadıların Görevleri.....	4
2. 1. 2. Kadıların Yardımcıları.....	5
2. 1. 2. 1. Nâibler.....	5
2. 1. 2. 2. Şühûdü'l-hâl.....	5
2. 1. 2. 3. Kassâmlar.....	6
3. ŞER‘İYYE SİCİLLERİ	
3. 1. Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Önemi.....	6
3. 2. Şer‘iyye Sicillerinin Muhtevası.....	7
4. YOZGAT ŞER‘İYYE SİCİLLERİ.....	8
4. 1. Sicillerin Durumu.....	8
4. 2. 2 No’lu Yozgat Şer‘iyye Sicili.....	10
4. 2. 1. Metin Transkripsiyonunda Takip Edilen Metod.....	11
4. 2. 2. 2 No’lu Defterdeki Belgelerin Konularına Göre Tasnifi.....	11
4. 2. 3. 2 No’lu Defterdeki Belgelerin Türlerine Göre Dağılımı.....	12
4. 2. 4. 2 No’lu Defterdeki Belgelerin Müslim ve Gayr-i Müslim Açısından Dağılımı..	12
I. BÖLÜM	
BELGE ÖZETLERİ.....	14
II. BÖLÜM	
METİN TRANSKRİPSİYONU.....	58

III. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

1. ŞEHRİN TARİHÇESİ.....	281
2. ŞEHRİN İDARÎ YAPISI.....	282
2. 1. İdarî ve Adlî Yapıdaki Görevliler.....	285
2. 2. Bazı İdarî ve Hukukî Uygulamalar.....	288
2. 3. Şehrin İdarî Tasîmâtı.....	289
2. 3. 1. Mahalle ve Sokakları.....	289
2. 3. 1. 1. Mahalleleri.....	289
2. 3. 1. 2. Sokakları.....	290
2. 3. 2. Kazâları.....	290
2. 3. 3. Nâhiyeleri.....	290
2. 3. 4. Köyleri.....	287
3. ŞEHRİN İSKÂN VE NÜFUS YAPISI.....	291
4. ŞEHRİN SOSYAL YAPISI	
4. 1. Müslim ve Gayr-i Müslim Unsurlar.....	294
4. 1. 1. Müslüman Unsurlar.....	294
4. 1. 2. Gayr-i Müslim Unsurlar.....	295
4. 1. 3. Müslüman ve Gayr-i Müslim Unsurlar Arasındaki İlişkiler.....	297
4. 2. Ünvan ve Lakaplar.....	298
4. 2. 1. Müslümanların Kullandıkları Ünvan ve Lakaplar.....	298
4. 2. 2. Gayr-i Müslimlerin Kullandıkları Ünvan ve Lakaplar.....	300
4. 2. 2. 1. Gayr-i Müslimlerin Kullandıkları Türkçe İsimler.....	300
4. 3. Evlenme ve Boşanma.....	300
4. 3. 1. Nişanlanma.....	300
4. 3. 2. Nikâh.....	301
4. 3. 3. Mehir ve Başlık.....	302
4. 3. 4. Çok Eşlilik.....	303
4. 3. 5. Boşanma.....	304
4. 4. Vasî, Vekîl ve Mütevellî Tayîni.....	305
4. 5. Cariyelik ve Kölelik.....	306

4. 6. Cürüm ve Cinayet Hadiseleri.....	307
4. 7. Su Davâları.....	308
5. ŞEHRİN KÜLTÜREL YAPISI	
5. 1. Ev.....	308
5. 2. Ev Eşyaları.....	309
5. 2. 1. Sergiler.....	309
5. 2. 2. Yatak Takımları.....	310
5. 2. 3. Mutfak Takımları.....	311
5. 2. 4. Yiyecek Malzemeleri.....	311
5. 2. 5. Keyf Verici Aletler.....	312
5. 2. 6. Temizlik Aletleri.....	312
5. 2. 7. Aydınlanma Aletleri.....	312
5. 2. 8. Silahlar.....	312
5. 2. 9. Zirâat Aletleri.....	312
5. 2. 10. Hayvan Takımları.....	313
5. 2. 11. Kitaplar.....	313
5. 2. 12. Ziyet Eşyaları.....	313
5. 2. 13. Diğer Ev Eşyaları.....	313
5. 3. Giyim-Kuşam.....	314
6. ŞEHRİN İKTİSADÎ YAPISI	
6. 1. Tarım ve Hayvancılık.....	314
6. 2. Ticâret.....	315
6. 3. Para.....	316
6. 4. Vergi.....	317
6. 5. Meslekler.....	317
6. 6. Halkın Ekonomik Refah Seviyesi.....	318
7. ŞEHİRDEKİ DİNİ VE SOSYAL NİTELİKLİ YAPILAR	
7. 1. Vakıflar.....	320
7. 2. Diğer Yapılar.....	321
SONUÇ.....	322
SÖZLÜK ÇALIŞMASI.....	323

BİBLİYOGRAFYA.....	361
EKLER.....	365
ÖZGEÇMİŞ.....	472

KISALTMALAR

B : Belge

C : Cilt

DTC : Dil Tarih Coğrafya

H : Hicri

M : Milâdi

No : Numara

S : Sayfa

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TDAV : Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı

TTK : Türk Tarih Kurumu

Yay : Yayınları

GİRİŞ

1. OSMANLI DEVLETİ'NİN HUKUKÎ YAPISI

Osmanlı Devleti'ni etnik, dini ve kültürel farklılıklar bakımından en zengin, ama aynı zamanda da problemlili olan bir coğrafyada altı asrı aşan bir süre ayakta tutan faktörlerin başında bu devletin sahip olduğu hukukî yapı ve bunu işletiş biçimi olduğunu söylemek yanlış olmaz.¹

Osmanlı hukukunun yapısı genellikle “Tanzimat'tan önce” ve “Tanzimat'tan sonra” ayrımı yapılarak incelenmektedir.² Tanzimat'tan evvel Osmanlı hukukunun yapısı, oluşumu ve dayandığı esaslar İslâm hukukuna dayanır.³ Şeriat ana kanun yerini tutmaktadır.⁴ Bunun sonucu olarak Osmanlı Devleti'nde şahıs, aile, miras, eşya, borçlar, ticâret hukuku gibi İslâm hukukunca ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş hususi hukuk alanlarında şer'î hukuk esasları hakim olmuştur.⁵

İslâm hukuku, Osmanlı Devleti'nde resmi hukuk sistemi olarak kabul edilmekle birlikte, Türklerde devlet geleneğinin kendisine mahsus özelliklerinden de ister istemez etkilenmiştir. Genellikle İslâm hukukunun açıkça hüküm vazettiği alanlarda, Hânefi ekole ait görüşler esas alınarak uygulamaya gidilmiştir. Açıkça hüküm bulunmayan, dolayısıyla

1 M. Akif Aydın, “Osmanlı Hukukunun Genel Yapısı ve İşleyişi”, Türkler , C. 10, Yeni Türkiye Yayınları,

Ankara 2002, s. 15

2 Erol Özbilgen, Osmanlı Hukukunun Yapısı, İstanbul 1985, s. 7

3 Bekir Koçlar; Şerif Demir, “Hukukî Alanda Osmanlılık Düşüncesi (1839-1871)”, Osmanlı (Düşünce), C.

7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 348

4 Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C. 8, TTK Basımevi, Ankara 1988, s. 191

5 Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, Osmanlı Devleti Tarihi, C. 2, Yayınlayan: Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1999, s. 390

2

da “ulü'l-emr”e yasama yetkisi tanınan sahalarda, belli bir yasama prosedürü takip edilerek, “örfi hukuk” diye bilinen kanunnâmeler düzenlenmiştir.⁶ Bununla birlikte şurası da belirtilmelidir ki, hiçbir şekilde örfi hükümler şer‘î hukuka aykırı düşmemiştir. Bu şekliyle örfi hukuk şer‘î hukukla birleşmekte ve hatta tek hukuk telakkisi ortaya çıkmaktadır. Şer‘î hükümler, Kur‘an, hadis, icma ve kıyas gibi İslâm ilke ve temellerine dayanırken, örf, hükümdarın irâdesine bağlı olarak koyduğu kurallar ve bunun için sadır olan fermanlardır. Diğer bir deyimle örf, hükümdarın siyasî-ıdarî konularda bağımsız irâdesidir. Bunun için hükümdar yargı yetkisini kullanırken, yeni bir takım kurallar koyabilirdi ve bu konuda yetkileri sınırsızdı. Öte yandan şer‘î hukuk ancak bunu bilen ve ulemâ denilen kimseler tarafından yorumlanıp tatbik edilirdi. Ceza hukuku, sipahi ve reâyâ münâsebetleri, toprak tasarrufu ve intikali, örfî vergiler, reâyaya yüklenen çeşitli hizmetler, gümrük ve bacalar velhasıl halkı doğrudan ilgilendiren hukukî konularda belli prensipleri ve maddeleriyle bir Kanûn-ı Osmanî ortaya çıkmıştır ve buna aykırı olan kaideler bid‘at (şer‘e, örf, ve kanûn-ı kadîme aykırı olan şeyler sayılmıştır. Hükümdarlar yeni fethedilen bir toprak üzerinde câri olan bu tür bid‘atleri “adaletnâmeler” yayınlamak suretiyle kaldırmışlardır.⁷ Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerlerde hukukî bir zorlama ve baskı olmamıştır. Balkanlar'da ve Güney Avrupa'da halk daha önceden alışık olduğu örf, âdet ve kanunlara uzun süre riayet etmiştir.⁸ Padişah gerçekte ülkeyi kanunlar ve şer‘î kurallardan oluşan hukuka uygun yönetmek zorundadır. Özellikle klasik döneminde Osmanlı, “Padişah dahil bütün bir bürokratik merkezin kesinlikle kurallara ve geleneklere uyduğu” bir hukuk devleti görünümündedir. Padişahın ve üst düzey devlet görevlilerinin emir ve fermanları, öncelikle ülkenin hukukunu temsil eden dinsel otoritenin onayına bağlıdır.⁹

6 İsmail Acar, “Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası”, Türkler, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.

83

7 Yusuf Halaçoğlu, XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı, TTK Basımevi,

Ankara 1991, s. 105, 106

8 Koçlar; Demir, 1999, s. 349

9Zühtü Arslan, “Türk Anayasacılığının Kökenleri: Osmanlı Tecrübesi Üzerine Düşünceler”, Osmanlı

(Düşünce), C. 7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 387

3

Bu şekilde ikili yapı arzeden ve kendi içinde belirli bir uyum ve ahengi temsil eden Osmanlı hukuku geniş Osmanlı coğrafyasının her tarafında istikrarlı bir biçimde uygulanmıştır.¹⁰

Tanzimat dönemi ve daha doğrusu II. Mahmut ve onu takip dönem ise yargı organları açısından yeni düzenlemelere sahne olan bir devredir. Tanzimat'tan önce Osmanlı ülkesindeki yargı gücünü tek başına denetleyecek kadar müstakil olarak kullanan şer‘iyye mahkemelerinin daha doğrusu kadıların yetkileri ve düzeni II. Mahmut'tan itibaren azalmaya ve yeni düzenlemelere maruz kalmaya başlamıştır.

2. ŞER‘İYYE MAHKEMELERİ

Şer‘iyye mahkemeleri (meclis-i şer‘) Osmanlı Devleti'nin başlangıcından Tanzimat dönemine kadar uzun asırlar her türlü hukukî ihtilâfların çözüldüğü bir merci olmuştur.¹² Osmanlı Devleti'ndeki şer‘î mahkemelerde şer‘î ve hukukî bütün meseleler Hânefi mezhebi üzere hal ve fasl edilmiştir. Bu şer‘î mahkemelerden başka da mahkeme yoktur.¹³ Şer‘iyye mahkemelerinin belli bir makam binası da yoktur. Ancak bu şer‘î meclis adıyla yargılamanın yapıldığı belli bir yerin olmadığı manasına alınmamalıdır. Kadıların yargı işlerini yürütebilecekleri ve tarafların kendilerini her an bulabilecekleri muayyen bir yerleri vardır. Bu kadının evi, cami, mescid veya medreselerin belli odaları olabilir.¹⁴

Şer‘î mahkemelerde bir kadı ve mahkemenin bulunduğu yerin büyüklüğüne göre sayıları değişen muhtelif yardımcıları görev yapmışlardır. İslâm hukukunda teorik olarak toplu hakimli mahkemeler mümkün olmakla ve uygulamada az da olsa bu tür mahkemelere raslanmakla birlikte, tatbikat genel olarak tek hakimli mahkemeler şeklinde olmuştur.

Ancak kadıların ilmi görüşlerinden istifade ettikleri müftüler ve mahkemelerde yargılamayı

¹⁰ Aydın, 2002, s. 17

¹¹ Ahmed Akgündüz, “İslâm Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer‘iyye Mahkemeleri ve Şer‘iyye

Sicilleri”, Türkler, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 55

¹² İhsanoğlu, 1999, s. 391

13 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı, TTK Basımevi, Ankara 1984, s. 83

14 Akgündüz, 2002, s.54

4

bir nevi müşahit gözüyle izleyen şühûd veya şühûdü'l-hâl denilen görevliler tek hakimli İslâm adliye teşkilatına kendilerine has bir zenginlik kazandırmışlardır.15

2. 1. Kadı

Osmanlı Devleti'nde çok geniş kapsamlı yetkileri bulunan ve şer'iyeye mahkemelerinde yargı görevini ifa eden şahıslara kadı denmektedir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti idarî taksîmat olarak önce eyâletlere, eyâletler livâlara, livâlar kazâlara, kazâlar nâhiyelere, nâhiyeler de köylere ayrılmıştır. Nâhiye ve köyler dışında kalan diğer idarî merkezler aynı zamanda birer yargı merkezidir. Her yargı merkezinde de birer kadı bulunmuştur. 16 Kadılar medrese mezunları arasından tayîn olunmuşlardır. Seçimleri sınavla yapılmıştır. Önceleri padişah önünde sınava tabi tutulan kadı adayları XVIII. yüzyılda kadıasker önünde sınava tabi tutularak, başarılı olanlar şeyhülislama bildirilmiş, onun işareti ile "fermân-ı alî" yazılmıştır.17 Osmanlı Devleti'nde kadılar ilk kuruluş yılları hariç diğer İslâm

devletlerinde benzer örnekleri görüldüğü gibi belirli sürelerle sınırlı olarak tayîn edilmişlerdir. Görev süresi sona eren (ma'zul) kadı, tayîn olacağı yeni bir kadılık boşaltılincaya kadar İstanbul'da beklemek zorunda idi.18

2. 1. 1. Kadıların Görevleri

Osmanlı Devleti'nde kadıların bilindiği gibi hem adlî, kazâi görevleri hem de idarî görevleri vardır.19 Şer'î hükümleri icrâ, hânefî mezhebinin tartışmalı olan görüşlerinden en muteber olanı araştırıp uygulama, şer'iyeye sicillerinin (kararların) yazımı, veli ve vasisi olmayan küçükleri evlendirme, yetimlerin ve gaiblerin mallarını muhafaza, vasi ve vekilleri tayîn

15 İhsanoğlu, 1999, s. 391, 392

16 Akgündüz, 2002, s. 55

17 Yücel Özkaya, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı, Kültür ve Turizm

Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1985, s. 207, 209

18 İhsanoğlu, 1999, s. 392, 393

19 Tayyib Gökbilgin, Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1979, s.

111

5

yahut azl, vakıfları ve muhasebelerini kontrol, evlenme akdini icrâ, vasiyyetleri tenfiz ve kısaca bütün hukukî işleri takip kadıların görev ve yetkileri arasındadır.²⁰

Kadıların bu görevlerinden başka idarî cihetten de pek mühim görevleri vardır. Zahîre ve amele tedariki, hayvan sevki, menzil emirleri, asker toplanması, iktisadî işler, mahalli rayice göre eşyaya narh konması, belediye işleri yani askeri inzibattan başka bütün devlet işlerinin temini kadılarına aittir.²¹

2. 1. 2. Kadıların Yardımcıları

Gerek hukukî ve gerekse idarî bütün bu görevleri ifa ederken kadıların yardımcı olan birçok görevli bulunmaktadır. Bunlar:

2. 1. 2. 1. Nâibler

Kadıların yargı görevini ifa ederken yardımına başvurdukları görevlilerin başında nâibler gelir. Bunlar kadılar tarafından belirli bir süre veya belirli bir iş için tayîn edilen yardımcıları olup, kadıların verdikleri yetki çerçevesinde görevlerini ifa etmişlerdir.

2. 1. 2. 2. Şühûdü'l-hâl

Kadıların bir diğer yardımcısı mahkemelerde yargılamaya bir anlamda müşahit sıfatıyla katılan şühûdü'l-hâldir. ²² Hakimler şahitlik yapabilecek doğru ve güvenilir kişileri, yargılama sırasında dinleyici olarak bulundururlardı. Bunların adı i'lâm ve hüccetlerin sonuna şühûdü'l-hâl başlığıyla yazılırdı.²³

²⁰ Akgündüz, 2002, s. 55

²¹ Uzunçarşılı, 1984, s. 109

²² İhsanoğlu, 1999, s. 398, 399

²³ Abdülaziz Bayındır, “Örneklerle Osmanlı'da Ceza Yargılaması”, Türkler, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 70

6

2. 1. 2. 3. Kassâmlar

Kadıların yaptıkları önemli görevlerden birisi de ölen kimselerin geride bıraktıkları (tereke)

İslâm hukuku (ferâiz) esasları çerçevesinde mirasçılara paylaştırmaktır. Bu görevi kadı adına yardımcısı olan kassâmlar yapmıştır.²⁴

3. ŞER'İYYE SİCİLLERİ

3. 1. Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Önemi

İnsanlarla ilgili bütün hukukî olayları, kadıların verdikleri karar suretlerini, hüccetleri ve yargıyı ilgilendiren çeşitli yazılı kayıtları ihtiva eden defterlere şer'îyye sicilleri (sicillât-ı şer'îyye), kadı defterleri, mahkeme defterleri, zabt-ı vakâyi sicilleri veya sicillât defteri denmektedir. Şer'î mahkemeler tarafından verilen her çeşit i'lâm, hüccet ve şer'î evrak istisnasız asıllarına uygun olarak bu defterlere kaydedilmiştir.²⁵

Şer'îyye mahkemelerinin yani kadıların verdikleri kararların veya tuttukları zabıtların sicile kaydedilme âdeti sadece Osmanlı Devleti'ne has bir tutum değildir. Zira Hz. Peygamber (s.a.v) zamanından beri önemli adlî kararların yazıya geçirildiği ve böylece hakların korunduğu tarihi bir gerçektir. Osmanlı Devleti'nin tam anlamıyla selefi olan Selçukluların da dili genellikle Arapça olmak üzere şer'îyye sicillerini tuttuklarını yapılan araştırmalar göstermektedir.²⁶

Şer'î mahkemeler Osmanlı Devletiyle tarihe karışmış olmakla birlikte geride binlerce ciltlik sicilden oluşan bir tarihi kaynak bırakmıştır. Bu kaynaklar incelenmeksizin elde edilecek bilgilere göre verilecek hükümler daima eksik kalmaya mahkumdur. Çünkü

24 İhsanoğlu, 1999, s. 400

25 Akgündüz, 2002, s. 57, 58

26 Ahmed Akgündüz, Şer'îyye Sicilleri, T.D.A.V, C. 1, İstanbul 1988, s. 62

7

mahkeme kararları her devirde ait olduğu devletin kültürünü ve tarihini yansıtan belgeler olma değerini taşımaktadır.²⁷

Bu siciller XV. asrın yarısından başlayarak XX. asrın ilk çeyreğine kadar ki uzun bir zaman dilimi içinde en azından 472 yıllık Türk tarihini, Türk iktisadını ve Türk siyasî, sosyal, ve hukukî hayatını yakından ilgilendirmekte ve kısaca Türk kültür ve tarihinin temel kaynaklarının başında gelmektedir. Sicillerin her konuda tarihe temel kaynak olcağında şüphe olmamakla beraber özellikle son zamanlarda ortaya çıkan şehir tarihleri ve yurdun muhtelif bölgelerindeki mahalli hayata ait ilmi araştırmaların birinci derecede kaynağıdır. Önemli tarihi olayların, tarihi şahsiyetlerin, mahalli yer adlarının ve önemli tarihi

müesseselerin bütün ayrıntılarıyla doğru olarak tespitinde de önem arz etmektedir. Türk halkının aile yapısı, ticârî ahlakı ve benzeri sosyal yapıyı ilgilendiren meselelerde de aydınlatıcı rolü büyüktür. Ayrıca askerî hareketleri bütün ayrıntılarıyla aydınlatmak, ordunun teşkilat ve durumunu göstermek bakımından vakanüvislerde ve diğer kaynaklarda raslanmayan birçok tafsilatı da ihtiva etmektedir.²⁸

3. 2. Şer‘iyye Sicillerinin Muhtevası

Şer‘iyye sicillerindeki belgeler kadıların ifadesiyle kaleme alınanlar ve başka makamlardan sadır olupta sicile kaydedilenler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Kadıların ifadesiyle kaleme alınanlar: Hüccetler, i‘lâmlar, ma‘rûzlar, mürâseleler ve diğer kayıtlardır. Başka makamlardan sadır olupta sicile kaydedilenler ise; padişah tarafından gönderilen fermanlar, beratlar ve benzeri emirler, beylerbeyi ve kadıaskerlerden gelen buyrultular ve ilgili devlet teşkilatlarından gönderilen diğer yazılı belgelerdir.

Bunlardan kadının ifadesiyle kaleme alınan hüccet; kadının hükmünü (kararını) ihtiva etmeyen, taraflardan birinin ikrarını ve diğerinin bu ikrarı tasdikini havi bulunan ve üst

27 Ali Aktan, “Kayseri Kadı Sicillerindeki Tereke Kayıtları Üzerinde Bazı Değerlendirmeler (1738-1749)” II.

Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998), Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları

Merkezi Yayınları, Kayseri 1998, s. 47

28 Akgündüz, 1988, s.11, 12, 13,16

8

tarafında bunu düzenleyen kadının mühür ve imzasını taşıyan yazılı belgedir. İ‘lâm ise; şer‘î bir hükmü ve altında kararı veren kadının imza ve mührünü taşıyan yazılı belgedir.²⁹

4. YOZGAT ŞER‘İYYE SİCİLLERİ

4. 1. Sicillerin Durumu

Elde bulunan Yozgat Şer‘iyye Sicil Defterleri 30 adettir. Bunlar Etnoğrafya Müzesi'nden Milli Kütüphâne arşivine getirilmiş ve burada muhafaza altına alınmıştır. Bu defterlerin 1 numaralı olanı H.1298/M.1881 sonuncusu olan defter ise H.1334/M.1917 tarihlidir. Ancak 28 ve 29 numaralı defterlerin son kayıt tarihleri H.1337/M.1920'dir. Defterlerin bazılarının ilk sahifelerinde defter hakkında bilgi verilmekte bazılarında ise defterle ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Milli Kütüphânedeki Yogat'a Ait “Şer‘iyye Sicillerinin Toplu Listesi³⁰

No Tarih Cinsi ve Sayfa

- 1 H.1298-1303/M.1881-1886 Şer‘iyye sicil defteri, 284 sayfa
 2 H.1299-1304/M.1882-1887 Şer‘iyye sicil defteri, 107 sayfa
 3 H.1299-1306/M.1882-1889 Kassâm defteri, 184 sayfa
 4 H.1303-1306/M.1886-1889 Şer‘iyye sicil defteri, 282 sayfa
 5 H.1306-1310/M.1889-1893 Şer‘iyye sicil defteri, 332 sayfa
 6 H.1306-1312/M.1889-1895 Vekâletnâme sicil defteri, 268 sayfa
 7 H.1306-1312/M.1889-1895 Kassâm defteri, 292 sayfa
 8 H.1309-1314/M.1892-1897 Şer‘iyye sicil defteri, 376 sayfa
 9 H.1312-1315/M.1895-1898 Kassâm defteri, 240 sayfa
 10 H.1311-1325/M.1894-1908 Şer‘iyye sicil defteri, 380 sayfa
 29 Akgündüz, 2002, s. 59, 66, 60, 62
 30 İsmail Cansız, Şer‘iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Yozgat Sancağı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997, s.VII, VIII, Akgündüz, 1988, s.214
 9
 11 H.1312-1315/M.1895-1898 Vekâletnâme sicil defteri, 182 sayfa
 12 H.1313-1319/M.1896-1902 Şer‘iyye sicil defteri, 380 sayfa
 13 H.1312-1323/M.1895-1906 Kassâm defteri, 330 sayfa
 14 H.1317-1331/M.1897-1903 Şer‘iyye sicil defteri, 384 sayfa
 15 H.1323-1325/M.1906-1908 Şer‘iyye sicil defteri, 292 sayfa
 16 H.1323-1329/M.1906-1912 Zabıt defteri, 352 sayfa
 17 H.1323-1331/M.1906-1914 Kassâm defteri, 390 sayfa
 18 H.1325-1326/M.1908-1909 Zabıt defteri, 279 sayfa
 19 H.1325-1329/M.1908-1912 Şer‘iyye sicil defteri, 518 sayfa
 20 H.1325-1335/M.1908-1918 Vekâletnâme sicil defteri, 740 sayfa
 21 H.1326-1328/M.1909-1911 Zabıt defteri, 412 sayfa
 22 H.1327-1332/M.1910-1915 Zabıt defteri, 340 sayfa
 23 H.1327-1332/M.1910-1915 Şer‘iyye sicil defteri, 796 sayfa

24 H.1328-1332/M.1911-1915 Tereke defteri, 160 sayfa

25 H.1329-1331/M.1912-1914 Zabıt defteri, 360 sayfa

26 H.1331-1335/M.1914-1918 Zabıt defteri, 302 sayfa

27 H.1331-1332/M.1914-1915 Zabıt defteri, 308 sayfa

28 H.1331-1337/M.1914-1920 Tereke defteri, 116 sayfa

29 H.1331-1337/M.1914-1920 Kassâm defteri, 384 sayfa

30 H....1334/M....1917 Zabıt defteri, 112 sayfa

Listedeki sicillerden başka Boğazlıyan'a ait bir adet (1306-1321) tarihli şer'iyeye sicili bulunmaktadır ve Cüneyt Köse tarafından transkripsiyon ve değerlendirme çalışması yapılarak 1994'te Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne yüksek lisans tez çalışması olarak teslim edilmiştir.³¹

31 Orhan Sakin, Bozok Sancağı ve Yozgat, Ankara 2004, s. 5

10

Listedeki sicillerden 3 ve 28 numaralı olanı tamamen, 15 numaralı olanı ise ihtiyaç hissedilen konularda İsmail Cansız doktora çalışmasında kullanmıştır.³² Yine bu sicillerden

30 numaralı olanı üzerinde de çalışılmıştır.³³

4. 2. 2 No'lu Yozgat Şer'iyeye Sicili

Tezimizin konusu olan 2 numaralı defter 107 sayfa ve 138 belgeden ibarettir. 1, 50 ve 51'inci sayfaları bulunmamaktadır. 92 ve 98'inci sayfaları da boştur. Defter H.1299-1304/M.1882-1887 tarihli olmakla birlikte 119, 130 ve 135 numaralı belgelerde H.1305/M.1888 tarihi de kullanılmıştır. Bu belgelere sonradan ilave yapılmış olması sebebiyle H.1305/M.1888 tarihinin de kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Çünkü özellikle 90'ıncı sayfada 119'uncu belgeye ait olan kısım aradaki boşluklar doldurulmak suretiyle 120 ve 121 numaralı belgelerle iç içe geçecek şekilde yazılmış olup, H.1305/M.1888 tarihi de bu kısımda kullanılmıştır.

Defterde ayrı bir belge olmadığı halde belge numarası verilen paragraflar mevcut olduğu için belgeler tarafımızdan yeniden numaralandırılmıştır. Belgelerden bazılarının devamları araya başka belgeler girdikten sonra yazılmıştır. 10, 17, 61, 80, 83, 92, 93, 119 ve 137 numaralı belgelerde bu şekildeki bir uygulama sözkonusudur. Yine belgelerden bazılarının devamları da bir önceki sayfada yer almaktadır. 39 ve 69 numaralı belgeler ile 83'üncü

belgenin devamının yer aldığı sayfalar bu şekilde yazılmıştır. Örneğin; 39 numaralı belge 23'üncü sayfada devamı da 22'inci sayfada yer almaktadır.

Defterdeki belgelerden bazılarının tarihleri verilirken ج, ج ve ر kullanılmış olup ج Cemâziye'l-evvel, ج Cemâziye'l-âhir, ر de Rebî'ü'l-âhir şeklinde yazılmıştır. Yine tarihlerde bir önceki tarihin aynısı anlamında minh kullanılmıştır. Belgelerdeki hicri tarihlerin karşılığı olan milâdi tarihler hem metnin transkripsiyonunda hem de belge özetlerinde verilmiştir. Tarihsiz olan belgeler de mevcuttur. Ayrıca belgelerde belge içine ek

32 Cansız, 1997, s. VIII

33 Hamza Keleş, H.1334/M.1917 Tarihli Şer'iyeye Siciline Göre Yozgat Vakıfları, (Yayınlanmamış Yüksek

Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990

11

yapıldığında hem belge içinde hem de ek yapılması gereken kısımda ٩ şeklinde bir işaret kullanılmış olup, aynı zamanda bu işaret belgelerin devamlarının sonraki ya da önceki sayfalarda yer aldığını da belirtmektedir. Bu işaretle ilgili gerekli düzenleme yapılarak anlam karışıklığına sebebiyet vermemesi açısından metin içinde kullanılmamıştır. Yine belgelerde isimlerden sonra ٸ harfi yer almaktadır. Ne anlama geldiği bilinmediği için metin içinde mim şeklinde yazılmıştır. 75, 79 ve 113'üncü belgelere başlangıç yapılmış olup devamları yoktur. 75 ve 79'uncu belgelerin konuları belirtilmiş olmakla birlikte 113'üncü belgenin konusu dahi belirtilmemiştir. 114'üncü belgenin de der-kenârı bulunmaktadır. Defterde yer alan konular arasında ahz-ı asker, alacak-verecek (borçlar), alım-satım (mübâyaa), cariyelik, dem ve dîyet, emlâk ve emvâlin fuzûlen zabtı ve müdâhaleye dâir, gasb, hibe, katl (cinayet), mâl paylaşımı, mirâs-tereki, nişan-evlenme-boşanma-mehr, su davası, sû-i isti'mâl (vazîfe), şahâdet (tanıklık), vakıf, vasî ve mütevellî tayîni, vasiyyet, vazîfeden ferâgat, vekîl tayîni, yaralama (cerh) ve zâviye yer almaktadır. Belgelerin konuları hem tablo oluşturularak hem de belge özetleriyle ilgili bölümde verilmiştir.

4. 2. 1. Metin Transkripsiyonunda Takip Edilen Metod

Defterde okunamayan kelimeler (...) şeklinde, şüpheli olan kelimeler ise (?) ile gösterilmiştir. Yine (ع) harfi (') ile (ء) hemze (') işareti ile gösterilmiştir. Uzatma ve inceltmeler ise (^) işareti ile belirtilmiştir.

4. 2. 2. 2 No'lu Defterdeki Belgelerin Konularına Göre Tasnifi

Konular Konularla İlgili Belgeler

Ahz-ı Asker 83

Alacak-Verecek (Borçlar) 7, 17, 23, 26, 31, 33, 34, 35, 36,48, 52, 61, 62, 69, 71, 72,74, 84,100, 104, 106, 109, 110, 111, 128, 129, 133

Alım-Satım (Mübâyaa) 30, 58, 73, 77, 98, 99, 105

Cariyelik 107

12

Dem ve Dîyet 118

Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen

Zabtı ve Müdâhaleye Dâir

88, 90, 92, 101, 108, 112, 125

Gasb 37, 42, 91, 94

Hibe 39

Katl (Cinayet) 38

Konusuz 113

Mâl Paylaşımı 136

Mirâs-Tereke 1, 2, 8, 9, 10, 12, 41, 51, 63, 66, 86, 95, 126, 135

Nişan-Evlenme-Boşanma-

Mehr

6, 11, 25, 46, 47, 50, 53, 59, 64, 65, 75, 76, 79, 80,

85, 87, 96, 114, 115, 116, 121, 123, 125, 127, 130,

131, 138

Su Davâsı 57, 78, 119

Sû-i İsti‘mâl (Vazîfe) 134

Şahâdet (Tanıklık) 82

Vakıf 93, 97, 103, 117, 120, 132, 137

Vasî ve Mütevellî Tayîni 70, 81, 122

Vasiyyet 68, 89, 102

Vazîfeden Ferâgat 103

Vekîl Tayîni 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 28,

29, 32, 43, 44, 45, 49, 54, 55, 60, 67

Yaralama (Cerh) 40, 56

Zâviye 124

4. 2. 3. 2 No'lu Defterdeki Belgelerin Türlerine Göre Dağılımı

Türü Belge Sayısı

Hüccetler 135

İ'lâmlar 3

13

4. 2. 4. 2 No'lu Defterdeki Belgelerin Müslim ve Gayr-i Müslim Açısından Dağılımı

Özelliği Belge Sayısı

Müslüman 103

Gayr-i Müslim 25

Müslüman-Gayr-i Müslim 10

I. BÖLÜM

BELGE ÖZETLERİ

Sayfa No: 2 Belge No: 1 (Mirâs-tereke)

İslambolluoğlu Mahallesinden Abdullah oğlu Musa oğlu Musa'nın kızı Mevlide'nin eşi ve vekîli olan Çatak Mahallesinden Abdullah oğlu Mehmed'in Mevlide'nin babasının terekesinden hissesine düşen 326 gurûş 32 parayı alamadığı gerekçesiyle emlâk ve envâlden hissesini talep ederek davâ açtığına, Musa Ağa'nın eşi Zehra'nın vekîli büyük oğlu Osman'ın da ikinci ölen İbrahim'in de hissesini almasıyla vasiyyetin yerine getirildiğini, inek ve tosunun da satılarak babasının cenazesinin yıkıp kefenlenmesine harcandığını ifâde eylediğine dâir hüccet. (Tarihsiz)

Sayfa No: 3 Belge No: 2 (Mirâs-tereke)

Köseoğlu Mahallesinden İstefan oğlu Apak oğlu Ares'in ölümü esnâsında şehir dışında bulunan vârislerinden amcası Parsih'in Yer Köyü arâzisinde bulunan Ares ile Harik'in ortak olduğu değirmenin satılması üzerine bu satışı râzı olmayarak davâ açtığına dâir 11 Cemâziye'l-âhir 99 (M.30 Nisan 1882) tarihli hüccet.

Sayfa No: 3 Belge No: 3 (Vekîl Tayîni)

Kırşehir'in Mecidiye Kazâsına bağlı Kızılcalı Köyünden Veli Ağa oğlu Hacı Süleyman Efendi'nin Tekye Mahallesinden Ömer Efendi oğlu Hacı Sadık Efendi'yi Hasan Kethüdâ oğlu Serrâcoğlu İbrahim ile Yozgadî Yosmaoğlu Mıgırdıç'ta olan beş

15

yüz on yedi buçuk gurûşunu alabilmek için vekîl eylediğine dâir 29 Receb 99 (M.16 Haziran 1882) tarihli hüccet.

Sayfa No: 3 Belge No: 4 (Vekîl Tayîni)

Kırşehir'in Keskin Kazâsına bağlı Karabekir Köyünden Ömer Ağa oğlu Hacı Osman Ağa'nın Köseoğlu Mahallesinden Karabet Ağa oğlu Kisbar Ağa'yı ölmüş olan Hacı Mahmud Ağa ve oğlu Hasan Efendi'de olan üç bin gurûşunu alabilmek için vekîl eylediğine dâir 19 Zi'l-ka'de 99 (M.2 Ekim 1882) tarihli hüccet.

Sayfa No: 4 Belge No: 5 (Vekîl Tayîni)

Lök Köyünden Ömer Kethüdâ oğlu Osman Kethüdâ kızı Hamide'nin Osman Kethüdâ oğlu Mustafa ile olan nikâh davâsına Tekye Mahallesinden İbrahim Efendi oğlu Ömer Efendi'yi vekîl eylediğine dâir 24 Safer 300 (M.4 Ocak 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 4, 5 Belge No: 6 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Başınayayla Köyünden Mustafa oğlu Osman oğlu Kebîr Mustafa'nın vekîli Çatak Mahallesinden Osman Efendi oğlu Mehmed Kamil Efendi'nin Lök Köyünden Hacı Ömer Kethüdâ oğlu Osman Kethüdâ kızı Hamide'nin müvekkili Mustafa ile nikâhı olduğu iddiâsında bulunması üzerine Hamide'nin vekîli Tekye Mahallesinden İbrahim Efendi oğlu Molla Ömer'in de böyle bir nikâhın olduğunu kabul etmediğine, Hamide'nin doğru olduğu ispât edildikten sonra iddiâcıyı râzı eylediğine şer'î yemin olunduğuna dâir 5, 7, 8 Rebî'ü'levvel

300 (M.14, 16, 17 Ocak 1883) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 5 Belge No: 7 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Tuzkaya Mahallesinden Makar oğlu Mihayil'in İslambolluoğlu Mahallesinden ve Avusturya Devleti uyuğundan Adam oğlu Adam oğlu Tabib Yafaki'de 43994 gurûş alacağı olup, Yafaki'nin borcunu ödemediği üzerine 43994 gurûşun, 11852

16

gurûşunun diğer alacaklılar tarafından kabul edilmesi, 32162 gurûşunun ise inkâr edilmesi sebebiyle davâ açarak Yafaki'nin terekesine el koyan eşi Sofya'dan alacağını talep eylediğine, Sofya'ya mahkemedi vekîl tayîn edilen Medrese Mahallesinden Rüstem Ağa oğlu Hakkı Efendi'nin de inkâr eylediğine dâir 9 Safer 300 (M.20 Aralık 1882) tarihli hüccet.

Sayfa No: 6 Belge No: 8 (Mirâs-Tereke)

İslambolluoğlu Mahallesinden Adam oğlu Serkis oğlu Agob'un eşi Ahsabet ile kızları Sazede ve İbraniye'nin vekîlleri Tuzkaya Mahallesinden Danyel oğlu Karabet'in Agob'un terekesinden müvekkilelerinin hisselerini talebiyle davâ açması üzerine terekeye el koyan büyük oğlu Aris'in de iddiâcının iddiâsının kabul edilmemesini istediğine ve kendisinde bulunan resmi evrâka bakıldığında durumun anlaşılacağını ifade eylediğine, Karabet'in de tereke taksîmine dahil edilmeyen Aris'de bulunan on iki bin gurûşu aşkın paranın hesâbının verilmesi ile hânenin yeniden taksîm olunmasını istediğine dâir Gurre-i Rebî'ül-evvel, 13, 16 Rebî'ül-evvel 300 (M.10, 22, 25 Ocak 1883) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 7 Belge No: 9 (Mirâs-Tereke)

Sarıhacılı Köyünden Halil kızı Meryem'in vekîli Taşköprü Mahallesinden İbrahim oğlu Mehmed Efendi'nin müvekkilesi Meryem'in, eşi Emin ile kardeşi Ömer'in yarı yarıya paylaştıkları bağın tarlasının müvekkilesinin babasından kalma mâlî olduğu gerekçesiyle Ömer'de bulunan hissesini talep ederek davâ açtığına, Ömer'in de tarlanın Meryem'in babasının mâlî olduğunu bilmediğini, koçân ya da senedini meydana çıkarmasını istediğini ifade eylediğine dâir 21, 22 Rebî'ül-evvel 300 (M.30,31 Ocak 1883) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 7, 8, 9, 10 Belge No: 10 (Mirâs-Tereke)

İslambolluoğlu Mahallesinden Adam oğlu Sihak oğlu Agob'un küçük olan vârislerinin vasîsi Köseoğlu Mahallesinden Hacı Simon oğlu Serkis ile vârislerinden Hartun'un terekeye el koyan Agob'un kızı Lusye yedinde bulunan deftere kayıtlı olan ve olmayan her 17

türlü eşyâdan, Seyfi Ağa Çarşısında bulunan dükkândan ve Dere Sokağında bulunan hânenin hisselerini talep ederek davâ açtıklarına, Lusye'nin vekîli Dede'nin de eşyâlardan bir kısmının müvekkilesinin mâlî olduğunu, dükkândan kendi hisselerinin satışına râzı olmadıklarını, hânenin de satın alma yoluyla müvekkilesinin mâlî olduğunu, hânenin satın alındığını ispât etmelerini istediklerinde de ispât edebileceklerini ifade eylediğine dâir 10,11 Muharrem 300, 4 Rebî'ül-evvel 300 (M.21, 22 Kasım 1882,12 Şubat 1883) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 9 Belge No: 11 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Gökahmedli Köyünden Hacı Mehmed Efendi oğlu İsa Efendi oğlu Yusuf'un adı geçen köyden vekîli Hacı Mehmed Efendi oğlu Hacı Süleyman Efendi'nin aslında

Kuyucukkülli Köyünden olup, Elmahacılı-ı Zir Köyünde üvey babası yanında bulunan Mustafa kızı Huri ile müvekkili Yusuf'un yedişer yaşlarında iken nikâhlarının kıyıldığı, kızın Elmahacılı Köyünden Molla İbrahim'in yanında bulunan Abdurrahman oğlu Abdullah tarafından kaçırıldığını ifâde eylediğine, kızın da nikâhı olduğunu duyduğunu, bildiğini ifâde eyleyerek adı geçen vekîlin açıklamalarını onayladığına dâir 25 Rebî'ü'levvel

300 (M.3 Şubat 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 10, 11, 12 Belge No: 12 (Mirâs-Tereke)

İslambolluoğlu Mahallesinden Abdullah oğlu Dondurmaoğlu Bekir Ömer'in kızları Hafize, Fatma ve Atiyye'nin vekîlleri Taşköprü Mahallesinden İbrahim oğlu Mehmed'in cümle eşyâ, hayvânât, senedât ve emlâka el koyan müvekkilelerinin kardeşleri Ahmed Efendi'den babalarından mirâs kalan ve adı geçen yazılı eşyâlardan müvekkilelerinin hiselerini talep ederek davâ açtığına, Ahmed Efendi'nin de kız kardeşlerinin terekeden hisselerini aldıktan sonra hisselerini kendisine bağışladıklarını ifâde etmesi üzerine ispât etmesi için kendisine on beş gün süre verildiğine dâir 8, 25 Rebî'ü'l-âhir 300 (M.16 Şubat, 5 Mart 1883) tarihlerine ait hüccet.

18

Sayfa No: 12 Belge No: 13 (Vekîl Tayîni)

Medrese Mahallesinden İbrahim Bey oğlu ölmüş olan Ebubekir Bey kızı Nadirşeh Hanım'ın Medrese Mahallesinden Hacı Hazım Hâfız Efendi oğlu Hâfız Musa Efendi huzûrunda babasından mirâs kalan Nohudlu Mahallesinde bulunan mâlları ellerinde bulunduranlardan talep ve davâyâ Hâfız Musa Efendi'yi vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 13 Cemâziye'l-evvel 300 (M.22 Mart 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 12 Belge No: 14 (Vekîl Tayîni)

Topaç Köyünden Abdullah kızı Kezban'ın Taşköprü Mahallesinden İbrahim Ağa oğlu İbiloğlu Mehmed'in huzûrunda adı geçen köyden Çerkezoğlu Mustafa ile olan nikâh davâsına, Mehmed Ağa'yı vekîl eylediğine, onun da kabul eylediğine dâir 15 Cemâziye'levvel

300 (M.24 Mart 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 13 Belge No: 15 (Vekîl Tayîni)

Nohudlu Mahallesinden ölmüş olan Mehmed Celaleddin Bey kızı Hafize Hanım'ın

Medrese Mahallesinden Hacı Hâfız Hazım Efendi oğlu Hâfız Musa Efendi huzûrunda Çorumlu Ali Rıza Efendi ile olan nikâh ve mehr davâsına Hâfız Musa Efendi'yi vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 15 Cemâziye'l-evvel 300 (M.24 Mart 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 13 Belge No: 16 (Vekîl Tayîni)

Çorum Kasabasından Ali Ağa oğlu Ahmed kızı Hanım Ayşe'nin adı geçen kasabadan annesi Ali Ağa oğlu Hacı Ömer kızı Şerife huzûrunda yine adı geçen kasabadan Torunzâde Ömer Lütfî Bey ile olan nikâh, mehr ve alacak davâsına annesini vekîl eylediğine, annesinin de kabul eylediğine dâir 25 Cemâziye'l-evvel 300 (M.3 Nisan 1883) tarihli hüccet.

19

Sayfa No: 13, 14, 15, 16 Belge No: 17 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Tekye Mahallesinden Agob Ağa oğlu Hâncıyân Hacı Ağa'nın vekîli Köseoğlu Mahallesinden Serkis oğlu Misak'ın Tuzkaya Mahallesinden ölmüş olan Erhon oğlu Nörsiz oğlu Boyacı Nikagos ile müvekkilinin ortak manifatura dükkânı açtıklarını, görülen hesap sonucunda Nikagos'un Hacı Ağa'ya 15896 gurûş 25 para borcu olduğunun ortaya çıktığını, ödemediğini ifâde eylemek suretiyle borcun terekeden ödenmesi talebiyle davâ açtığına, Nikagos'un oğlu Ebrim'in hem kendi adına hem de vekîl olarak, Süleyman Efendi'nin de vekîl olarak böyle bir borcun olduğunu kabul etmediklerine dâir 14 Rebî'ü'lâhir, 20 Cemâziye'l-evvel, 2, 8, 14 Cemâziye'l-âhir 300 (M.22 Şubat, 29 Mart, 10, 16, 22 Nisan 1883) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 15 Belge No: 18 (Vekîl Tayîni)

Medrese Mahallesinden Mahmud Efendi kızı ölmüş olan Hadice Hanım'ın küçük oğlu Sami Efendi'nin vasîsi Ebubekir Ağa oğlu Mahmud Efendi'nin küçük çocuğun annesinin mâlından iddiâ eylemiş olduğu ziynet eşyâları vesâirenin İslâm şeriatı gereğince bölünmesi ve görülmesi için Hâfız Musa Efendi'yi vekîl ve nâib tayîn eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 1 Cemâziye'l-âhir 300 (M. 9 Nisan 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 15 Belge No: 19 (Vekîl Tayîni)

Saray Köyünden İbrahim oğlu Seyf Kethüdâ'nın adı geçen köyden Züleyha vesâir vereseler tarafından İbiloğlu Mehmed Ağa'nın vekâleten davâ etmiş olduğu tarla davâsı için ve adı

geçen köyde olan alacakları için Hâfız Abidin Efendi'yi vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 9 Cemâziye'l-âhir 300 (M.17 Nisan 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 16 Belge No: 20 (Vekîl Tayîni)

Karga Köyünden Molla Hüseyin oğlu Ali ve Mehmed Kethüdâ'nın Tekye Mahallesinden Ahmed Efendi oğlu Osman'ı kız kardeşleri Fatma ile olan mirâs davâsına vekîl
20

eylediklerine onun da kabul eylediğine dâir 15 Cemâziye'l-âhir 300 (M.23 Nisan 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 16 Belge No: 21 (Vekîl Tayîni)

Saray Köyünden Hüseyin oğlu Hacı Ömer Ağa'nın Medrese Mahallesinden Mustafa Ağa oğlu Mehmed Ağa'yı köylerinde oturan Züleyha ve diğer vereseler taraflarından iddiâ olunan köylerinde bulunan tarla davâsına vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 23 Cemâziye'l-âhir 300 (M.1 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 16 Belge No: 22 (Vekîl Tayîni)

Yassıağıl Köyünden Abdullah oğlu Alâkaraoğlu Osman'ın Çatak Mahallesinden Osman Efendi oğlu Mehmed Kamil Efendi'yi Buzağıcıoğlu Köyünden İsa kızı Havva adlı hanımla olan mirâs davâsına vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 3 Receb 300 (M.10 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 17 Belge No: 23 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Serkis oğlu İnce Agobyan Hacı Ohannes'in adı geçen mahalleden Adam oğlu Serkis oğlu Terzi Nikgos'un kendisine çûha bedeli seksen yedi aded yüzlük lira borcu olduğunu, ödemediğini öldüğünü ifâde eylemek suretiyle terekesine el koyan oğlu Agob'dan borcun ödenmesini talep ederek davâ açtığına, Agob ve Mustafa Ağa oğlu Beytül-mâl Müdürü Hüsnü Efendi'nin de borcu inkâr eylediklerine dâir 14 Receb 300 (M.21 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 17 Belge No: 24 (Vekîl Tayîni)

Taşköprü Mahallesinden Ömer Bey oğlu Hüseyin Bey kızı Şerife ve annesi Abdullah kızı Feleknaz taraflarından Şerife'nin Tekye Mahallesinden eşi Hasan oğlu Ahmed'den hiçbir şey talep etmemek üzere boşanabilmesi için Tekye Mahallesinden Ahmed Efendi oğlu Hacı
21

Süleyman Efendi'yi vekîl eylediklerine dâir 14 Receb 300 (M.21 Mayıs 1883) tarihli

hüccet.

Sayfa No: 17 Belge No: 25 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Cihan Paşa Köyünden Bekir kızı Melek ile Bayrakdar Köyünden Halil oğlu Emrullah arasında evlilik muâmelesi olup olmadığına dâir 19 Receb 300 (M.26 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 18 Belge No: 26 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Tuzkaya Mahallesinden Osman oğlu Mermeroğlu Ali'nin adı geçen mahalleden babası Ömer oğlu Hüseyin oğlu Osman'ın yine adı geçen mahallenin Demircilik Sokağında bulunan menzilin bir kısmını kendisine iki bin beş yüz gurûşa sattığını, parayı da kendisine hibe eylediğini ancak muâmelesinin icrâ olunmadığını ifâde eylemek suretiyle adı geçen menzilin kendisine teslimi için babasına tenbîh olunmasını talep ederek davâ açtığına, babasının da işlemlerin olduğu gibi kaldığını, hibeyi de onaylamadığını ifâde eylediğine dâir 22 Receb 300 (M.29 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 18 Belge No: 27 (Vekîl Tayîni)

Köseoğlu Mahallesinden Adam oğlu Manas oğlu Sabit ile tekne birlikte iken ölen kardeşi Mamâloğlu Artin'in ölümünden sonra mâlları taksîm etmeden önce Sabit'in dahi ölmüş olduğuna, küçük çocukları için vasiyye tayîn edilen Zabek ve Menaşir taraflarından adı geçen ölmüş olan şahısların borçlarının alınmasına ve borçları olduğu halde reddine adı geçen mahalleden Mıgırdıç oğlu Kigork'un vekîl ve nâib tayîn edildiğine dâir 22 Receb 300 (M.29 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

22

Sayfa No: 18 Belge No: 28 (Vekîl Tayîni)

Aslında Germir Köyünden olan Kavrail kızı Aste ile büyük oğlu Andon oğlu Simon'un şer'an akrabalarından mirâs kalan adı geçen köyün Bedelli Mahallesinde bulunan pirinçliğin satılması için yine adı geçen Köy Kethüdâsı Anisdas Ağa oğlu Abraham'ı vekîl eylediklerine dâir 24 Receb 300 (M.31 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 18 Belge No: 29 (Vekîl Tayîni)

Çatak Mahallesinden Hâfız İbrahim Efendi oğlu Osman Efendi'nin adı geçen mahalleden Mehmed Kamil Efendi'yi kendisi tarafından iddiâ olunan bir baş beygir davâsı için vekîl eylediğine dâir 29 Receb 300 (M.29 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 19 Belge No: 30 (Alım-Satım [Mübâyaa])

Tekye Mahallesinden Kirkor oğlu Milkon oğlu Karabet'in vârislerinden oğlu Artin ile kızı Güldudu'nun vekîlleri, küçük oğlu Aleksan'ın da vasîsi adı geçen mahalleden Karabet oğlu Civelekyân Matyos'un vasî ve vekîl olarak diğerlerinin de kendi adlarına Tekye Mahallesinin Meleksima Sokağında bulunan menzilin açık artırma usûlüyle Adam oğlu Nikgos oğlu Karabet'e satıldığını ifâde eylemek suretiyle muâmelesinin icrâsıyla bedelinin kendilerine teslîmini talep ederek davâ açtıklarına, Karabet'in vekîli Yorgi oğlu Yevanaki'nin de müvekkilinin hâneyi kabul etmediğini ifâde eylediğine dâir 1 Şa'bân 300 (M.7 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 20 Belge No: 31 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Parsih oğlu Basıkyân Karabet'in adı geçen mahalleden Adam oğlu Serkis oğlu Şişman Terzi Nikgos'da manifatura bedelinden kendisine on bire kırk sekiz çend alacağı olduğunu ancak ödemediğini ifâde eylemek suretiyle borcun terekeden ödenmesi talebiyle davâ açtığına, Nikgos'un oğlu Agob'un da borcu kabul etmediğine dâir 21 Receb 300 (M.28 Mayıs 1883) tarihli hüccet.

23

Sayfa No: 20 Belge No: 32 (Vekîl Tayîni)

Aslında Kayserili olup Yozgat'ta oturan Sarafın oğlu Mihayil oğlu Sarrâf Anisdas'ın Köseoğlu Mahallesinden İsak oğlu Yevaki'yi Süleyman Bey Vakfı müsakkafâtından olan mağaza ile adı geçen vakf dahilinde olup mekteb civârında bulunan arsasının satış işlemleri için vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 7 Şa'bân 300 (M.13 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 20 Belge No: 33 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Setrek oğlu Kabril oğlu Sezkiyan Kirkor'un adı geçen mahalleden Adam oğlu Serkis oğlu Şişman Terzi Nikgos'da çûha bedeli olarak yüz doksan iki buçuk gurûş alacağı olduğunu, ödemediğini ifâde eylemek suretiyle alacağının terekeden ödenmesi talebiyle davâ açtığına, Nikgos'un kızlarının vekîlleri Mustafa Ağa oğlu Beytû'lmâl

Müdürü Hüsnü Efendi ile oğlu Agob'un da böyle bir alacağı kabul etmediklerine dâir 8 Şa'bân 300 (M.14 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 21 Belge No: 34 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Erdiç oğlu Kerakin oğlu Erdiç oğlu Lifter'in adı geçen

mahalleden Adam oğlu Serkis oğlu Şişman Terzi Nikgos'da manifatura bedeli olarak üç yüz iki gurûş alacak hakkı olduğunu ancak ödemediğini ifâde eylemek suretiyle alacağına terekeden ödenmesi talebiyle davâ açtığına, Nikgos'un kızlarının vekilleri Mustafa Ağa oğlu Beytül-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ile oğlu Agob'un da böyle bir alacağı kabul etmediklerine dâir 8 Şa'bân 300 (M.14 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 21 Belge No: 35 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Haçader oğlu İskender'in adı geçen mahalleden Adam oğlu Serkis oğlu Şişman Terzi Nikgos'un babası Haçader'e olan on lira borcunun kendisine intikâl ettiğini ifâde eylemek suretiyle borcun terekeden ödenmesi talebiyle davâ açtığına,

24

Nikgos'un kızlarının vekilleri Mustafa Ağa oğlu Beytül-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ile oğlu Kigork'un da böyle bir borcu kabul etmediklerine dâir 10 Şa'bân 300 (M.16 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 21 Belge No: 36 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Taşköprü Mahallesinden Mustafa oğlu İsmail'in adı geçen mahalleden babası Abdullah oğlu Ömer oğlu Mustafa ile olan yine adı geçen mahallenin Tahtaköprü Sokağında bulunan menzil davâsına dâir 14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 22 Belge No: 37 (Gasb)

Kırşehir'in Mecidiye Kazâsına bağlı Teflik Köyünden Mehmed oğlu Ömer'in Gökahmedoğlu Köyü merâsında zâyi olan kırsrağıyla yavrusunu Beytül-mâl Müdürü Hüsnü Efendi'nin elinde bulmasıyla ondan kırsrağıyla yavrusunu talebiyle davâ açtığına, Hüsnü Efendi'nin de memûriyeti dolayısıyla elinde bulunduğunu kabul edip, Ömer'in yazılı iddiâsını inkâr eylediğine dâir 14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 22 Belge No: 38 (Katl [Cinayet])

Sincan Köyünden Hüseyin oğlu Ömer kızı Rukiye'nin babası Hüseyin oğlu Ömer ile annesi Mustafa kızı Ayşe'nin Çerkez göçmenlerinden Tutağaç kabilesinden Abdullah oğlu Dalguse oğlu Bekir'in köylerinden Abdullah oğlu Çerkez Zileli Mehmed'in düğününde tabancasından çıkan kurşunla kızlarını yaraladığını, bu yara sebebiyle kızlarının öldüğünü ifâde eylediklerine ve şer'an gereğinin yapılması talebiyle davâ açtıklarına, Bekir'in de kendi tabancasından çıkan kurşunun isâbetiyle öldüğünü kabul etmediğine dâir 14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883) tarihli hüccet.

25

Sayfa No: 23, 22 Belge No: 39 (Hibe)

Karga Köyünden Ali oğlu Molla Hüseyin oğlu Ali ve Mehmed'in vekîlleri Tekye Mahallesinden Ahmed Efendi oğlu Osman Efendi'nin Molla Hüseyin'in hayatta iken kızları Fatma ve Adile'ye birer inek, kırkar çaryek buğday ve birer keçi verdikten sonra kendisine bir göz dış oda ile bir kat yatak alarak geriye kalan tüm mâlını oğulları Ali ve Mehmed'e hibe eylediğini ifâde eylemek suretiyle ölümünden sonra kızı Fatma'nın davâ açarak aldığı envâl ve eşyâ-yı sâirenin müvekkillerine teslîmini talep ederek davâ açtığına, Fatma'nın eşi ve vekîli Ömer oğlu Mehmed'in ise Osman Efendi'nin yazılı olan hibe iddiâsını kabul etmediğine dâir 21 Şa'bân 300 (M.27 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 24 Belge No: 40 (Yaralama [Cerh])

Aslında Kayseri'nin Küçükkuşu Mahallesinden olup ticaret sebebiyle Yozgat'ta oturan Adam oğlu Sefer oğlu Yıvan'ın Yozgat'tan Kayseri'ye davâr götürürken Devetaşı denilen yerde Çepni Köyünden Ahmed oğlu Ömer ve Hasan oğlu Musa'nın hapisshânedeki iken ölen arkadaşları Hasan ile birlikte mâlını gasb ederek kendisini yaraladıklarını bu yara sebebiyle de sağ kolunun tamamen iş yapamaz hale geldiğini ifâde eylemek suretiyle şer'an gereğinin yapılması talebiyle davâ açtığına, Musa'nın gasb olayını kabul ettiğine yaralama olayını kabul etmediğine, Ömer'in de yaralama olayının Hasan tarafından gerçekleştirildiğini kendilerinin alakası olmadığını ifâde eylediğine dâir 19 Şa'bân 300 (M.25 Haziran 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 25 Belge No: 41 (Mirâs-Tereke)

Abdullah Efendi oğlu Mâl Muhâsebecisi İzzetlü Hasan Fazıl Efendi'nin vekîli Mustafa Ağa oğlu Beytül-mâl Müdürü Hüsnü Efendi'nin aslında Kayseri'ye bağlı Talas Köyünden olup ticaret sebebiyle Yozgat'ta oturan İstefan oğlu Abraham oğlu Şürpyân Karabet Ağa'nın babası Araham Ağa'nın ticaret sebebiyle oturduğu Çorum'da ölmesi üzerine Yozgat'ta ve Çorum'da bulunan mâlların tamamının Abraham Ağa'nın olduğunu ifâde eylemek suretiyle Yozgat'ta bulunan mâllardan vârislerinden gaib olanların haklarının tespit edilerek Beytül'26

mâl verilmesi talebiyle davâ açtığına, Karabet Ağa'nın da Yozgat'ta bulunan mâlların kendisine ait olduğunu, Çorum'da bulunanların da gaib erkek kardeşleriyle kendisine ait olduğunu ifâde eylemek suretiyle Hüsnü Efendi'nin davâsını kabul etmediğine dâir 26

Şa'bân 300 (M.2 Temmuz 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 25 Belge No: 42 (Gasb)

Aslında Giridli olup ticaret sebebiyle Yozgat'ta oturan Vartuvar oğlu Manik'in Halil adlı kimseden satın aldığı bir baş erkek beygirinin Karaki Dere'de Çerkes'in binip gitmesiyle zâyi olduğunu, Hacı Ali Osman Efendi'nin elinde bulduğunu ifâde eylemek suretiyle beygirini adı geçen şahıstan talep ederek davâ açtığına, Hacı Ali Osman Efendi'nin de beygiri satın aldığını, kendisine satan kişinin de başkalarından satın aldığını ifâde eylediğine dâir 2 Ramazân 300 (M.7 Temmuz 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 26 Belge No: 43 (Vekîl Tayîni)

Köseoğlu Mahallesinden İstefan Ağa oğlu Arslanyan (...) Efendi'nin adı geçen mahalleden amcazâdesi Ohan Ağa oğlu Arslanyan Ebrem Efendi'yi Ankara'ya gidişi dolayısıyla Yozgat'taki bütün işleriyle ilgilenmesi için vekîl eylediğine dâir 8 Ramazân 300 (M.13 Temmuz 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 26 Belge No: 44 (Vekîl Tayîni)

Tekye Mahallesinden Adam oğlu Serkis oğlu Ohannes'in vârislerinin Dere Sokağında bulunan ve Hacı Kirkor oğlu Papazyan Erutaki'ye satmış oldukları menzilin memûru huzûrunda tasarruf hakkının Erutaki'ye devredilmesi için kardeşleri Agob'u vekîl eylediklerine dâir 9 Ramazân 300 (M.14 Temmuz 1883) tarihli hüccet.

27

Sayfa No: 26 Belge No: 45 (Vekîl Tayîni)

Medrese Mahallesinden Mahmud Efendi kızı Mevhibe Hanım'ın adı geçen mahalleden manevi babası Hüseyin Ağa oğlu Bekir Efendi'yi kardeşi İsmet Hanım'la kendisine şer'an akrabalarından mirâs kalan Süleyman Bey Vakfı dahilinde Mekteb Sokağında bulunan arsası kira vakf ve binasının satış işlemleri için vekîl eylediğine dâir 12 Ramazân 300 (M.17 Temmuz 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 27 Belge No: 46 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Paşa Köyünden Şihabüddin oğlu Arif'in adı geçen köyden olup Taşköprü Mahallesinde oturan Abdullah oğlu Selim kızı Şemsi'ye nikâh iddiâsıyla davâ açtığına, Şemsi'nin vekîli köylerinden Hüseyin oğlu Ali'nin ise böyle bir nikâhın olduğunu kabul etmediğine dâir 19 Ramazân 300 (M.24 Temmuz 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 27 Belge No: 47 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Tekye Mahallesinden Hüseyin Bey kızı Şerife'nin adı geçen mahalleden vekîli Mehmed Ağa oğlu Abdullah Efendi'nin müvekkilesinin yine adı geçen mahalleden eşi Hasan oğlu Hacı Ahmed'den şiddetli geçimsizlik sebebiyle yedi yaşına kadar oğlunun bakımını da üstlenerek hiçbir şey talep etmemek üzere boşandığını, her iki tarafında birbirlerinin hakkını ibrâ ve iskat eylediklerini ifade eylediğine dâir 4 Şevvâl 300 (M.8 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 28 Belge No: 48 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Nohudlu Mahallesinden olup piyâde yüzbâşısı iken ölen Ömer oğlu Hacı İsmail oğlu Ömer Efendi oğlu Ali Rıza Efendi'nin adı geçen mahalleden kardeşi Ömer oğlu Hacı İsmail oğlu adı geçen Ömer Efendi oğlu Mehmed Kamil Efendi'nin verâset iddiâsında bulunarak Ali Rıza Efendi'nin Tuzkaya Mahallesinden Mehmed oğlu Ahmed Ağa'da olan yüz gurûş alacağına kendisine ait olan elli gurûşunu talep ederek davâ açtığına, Ahmed Efendi'nin de 28

borcu olduğunu kabul ettiğine ancak Mehmed Kamil Efendi'nin verâset iddiâsını kabul etmediğine dâir 5 Şevvâl 300 (M.9 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 28 Belge No: 49 (Vekîl Tayîni)

Muytaboğlu Mahallesinden askerden izne gelip gitmek üzere bulunan Hasan oğlu Ahmed Efendi oğlu Cerîdzâde Halil Recai'nin kardeşi Ali Efendi'den babası Ahmed Efendi'ye ondan da kendisine intikâl eden emlak ve eşyâdan hissesinin alınmasına, memûr huzûrunda işlemlerinin gerçekleştirilmesine ve kardeşi Rif'atlı Nureddin Efendi'ye olan sekiz adet yüzlük Osmanlı lirası borcunun ödemesine Ali Efendi oğlu Mehmed Rıfat Efendi'yi vekîl ve nâib tayîn eylediğine dâir 11 Şevvâl 300 (M.15 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 29 Belge No: 50 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Muytaboğlu Mahallesinden Ömer kızı Meryem'in Çorum Kasabasından Puşiyân-ı Gıbtî tâifesinden Hasan oğlu Ali'nin kızı Zeyneb'in dengi olmaması sebebiyle ayrılımlarını talep ederek davâ açtığına, Zeyneb'e aylık otuz gurûş nafaka tayîn olunarak ayrılımlarına karar verildiğine dâir 11 Şevvâl 300 (M.15 Ağustos 1883) tarihli i'lâm.

Sayfa No: 29 Belge No: 51 (Mirâs-Tereke)

Tayfur Köyünden Ömer oğlu Mustafa oğlu Araboğlu Abdullah'ın adı geçen köyden amcası Ömer oğlu Araboğlu Mehmed'e dedesi Ömer'den kalan bağın iki mühim hissesinin kendisine ait olduğu ve kendisine teslîm olunmasına tenbîh olunması talebiyle davâ

açtığına, amcasının da bağıın babasının ölümünden sonra kendisiyle kız kardeşine kaldığını ifâde eylediğine ve bunun da başkaları tarafından da doğrulandığına dâir 12 Şevvâl 300 (M.16 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

29

Sayfa No: 30 Belge No: 52 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden olup İstanbul'da Beyoğlu'nda oturan Adam oğlu Kigork oğlu Tabip Daveryan Makar'ın vekîli Tekye Mahallesinden Tiryako oğlu Soran oğlu Mihelanyo'nun Adam oğlu Serkis oğlu Şişman Terzi Nikgos'un müvekkiline olan beş bin beş yüz gurûş borcunu ödemediği sebebiyle terekesine el koyan Beytü'l-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ile vereseden Agob ve Kigork'a borcun ödenmesi talebiyle davâ açtığına, Agob ve Kigork'un borcu kabul ettiklerine, kız kardeşleri Şuşane'nin de vekîli Nikabet oğlu Aleksandor karşısında inkâr etmemesine dayanarak ispât edilmiş olduğuna dâir 14 Şevvâl 300 (M.18 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 30, 31 Belge No: 53 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

İsafakihlü Köyünden Abdullah oğlu İbrahim Kethüdâ oğlu Süleyman'ın vekîli Hacı Hazım Efendi oğlu Hâfız Musa Efendi'nin adı geçen köyden Abdurrahman oğlu İbrahim Kethüdâ kızı Rukiye'nin müvekkilinin nikâhlısı olduğu iddiâsıyla davâ açtığına, Rukiye'nin vekîli Nohudlu Mahallesinden Hacı Mehmed Efendi oğlu Arzuhâlcî Hasan Efendi'nin de müvekkilesinin Süleyman ile nikâhı olduğunu kabul etmediğine dâir 18, 19, 22 Şevvâl 300 (M.22, 23, 26 Ağustos 1883) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 32 Belge No: 54 (Vekîl Tayîni)

Köseoğlu Mahallesinden oğlu Payen oğlu Maroki'nin vârislerinden deli kızı Loli'nin vasiyyesi eşi Zümrüd'ün de Ersefen Sokağında bulunan menzilin satılmasına izin vermesi üzerine menzildeki hisselerinin menzil açık artırmaya çıktığında üç yüz yirmi beş yüzlük Osmanlı lirası bedelinde üzerinde kalan adı geçen Sihak oğlu Sahafyân Karabet Ağa'ya satış işlemlerinin gerçekleştirilmesi için Maroki'nin kızları Nekdar, Evsane, İlmon ve eşi Zümrüd'ün vereseden Matyos'u vekîl ve nâib tayîn eylediklerine onun da kabul eylediğine dâir 20 Şevvâl 300 (M.24 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

30

Sayfa No: 32 Belge No: 55 (Vekîl Tayîni)

Mevhube ve küçük kız kardeşi Himmet Hanımlara şer'an akrabalarından mirâs kalan

Süleyman Bey Vakfına ait meydan yerinde Mektep Sokağında bulunan arsası kira bezzâz dükkânının açık artırmada yüz üç buçuk Osmanlı lirası bedelinde üzerinde kalan Yerabalı oğlu Kirkor'a satış işlemlerini gerçekleştirilmesi için Himmet Hanım'ın vasiyyesi annesi Nesibe Hanım'ın vesâyeten Mevhube Hanım'ın da kendi adına Hüseyin Ağa oğlu Bekir Efendi'yi vekîl ve nâib tayîn eylediklerine, onun da kabul eylediğine dâir 21 Şevvâl 300 (M.25 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 33 Belge No: 56 (Yaralama [Cerh])

Tekye Mahallesinden Hacı Süleyman oğlu Güdük Hacı oğlu Mehmed'in Mehmed oğlu Sarı Molla oğlu Şakir'in düğününde gelin almak için Divanlı Köyüne gittiklerini, çıkan kavgada köy ahali tarafından atılan taşlardan birisinin gözüne isâbetiyle gözünün kör olduğunu ifâde eylemek suretiyle gözünün kör olmasına kimin sebep olduğunun bulunmasını, bulunamazsa köy ahalisinin gözünün borcunu ödemesini talep ederek davâ açtığına, köy ahalisinden birkaç kişinin kimin taşının isâbet ettiğini bilmediklerini söyleyerek tamamen inkâr eylediklerine, suça azmettirdiğini söylediği Köy Muhtarı Yusuf oğlu Mustafa Kethüdâ'nın da kabul etmediğine dâir 21 Şevvâl 300 (M.25 Ağustos 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 34 Belge No: 57 (Su Davâsı)

Tekye Mahallesinden Abdullah oğlu Halil oğlu İçağasıoğlu Mehmed'in vekîli adı geçen mahalleden adı geçen Mehmed oğlu Mehmed Arif'in babasının yine adı geçen mahallede bulunan bahçesinden çıkan suyu Küçük Mehmed oğlu Mustafa oğlu Bekir Efendi'nin elli altı tarihinde de yüzleşerek mahkeme olunup geri kalması üzerine gereksiz yere dedemden ve babamdan bana mirâs kaldı diyerek kullandığını ifâde eylemek suretiyle suyun kendilerine teslîm olunması talebiyle davâ açtığına, iki kıta i'lâm gereğince elli altı tarihten itibaren adı geçen suya Bekir Efendi'nin mutasarrıf olduğunun ispât edildiğine,

31

davânın zaman aşımına uğradığına ve bu doğrultuda hüküm buyrulduğuna dâir 7 Zi'l-ka'de 300 (M.9 Eylül 1883) tarihli i'lâm.

Sayfa No: 35 Belge No: 58 (Alım-Satım [Mübâyaa])

Tuzkaya Mahallesinden Adam oğlu Agob oğlu Kıldırık oğlu Bakırcı Ohannes'in vârislerinden kızları Marnos ve Sürpehi'nin kendilerine mirâs kalan adı geçen mahallenin Siftah Sokağında bulunan menzil ile eski un pazarında Kuyumcular Çarşısında bulunan Süleyman Bey Vakfına dahil dükkânda olan hisselerini kardeşleri Agob, Matyos ve Ebrim'e

satarak haklarından vazgeçtiklerini ifâde eylediklerine dâir 13 Zi'l-ka'de 300, 2 Eylül 99 (M.15 Eylül 1883, 2 Eylül 1882) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 35 Belge No: 59 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Çatak Mahallesinden Mehmed kızı Zenciyye Atiyye'nin Medrese Mahallesinden Abdullah oğlu Zenciyye Mesrur'dan hiçbirşey talep etmemek üzere boşanma talebinde bulunduğunu, eşinin de kabul etmesi üzerine boşandıklarını ifâde eylediğine dâir 15 Zi'l-ka'de 300 (M.17 Eylül 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 35 Belge No: 60 (Vekîl Tayîni)

Köseoğlu Mahallesinden Hacı Bogos oğlu Hacı Karabet kızı Sultan'ın adı geçen mahalleden eşi Esadur oğlu Samuel oğlu Agobcan'ı babası Hacı Karabet'ten mirâs kalan menziller ile dükkânlarda olan hisselerinin satış işlemleri için vekîl eylediğine onun da kabul eylediğine dâir 28 Muharrem 301 (M.29 Kasım 1883) tarihli hüccet.

Sayfa No: 36, 37 Belge No: 61 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Aslında Yozgat'ın İslambolluoğlu Mahallesinden olup Ters-hâne-i Âmire Burgucu Meydan kalfalarından olan Abdullah oğlu Abdullah oğlu Mühtedî Mehmed Sadık'ın memleketine gittiğinde adı geçen mahallede öldüğüne, bilinen vârisi olmaması sebebiyle de mâlının 32

Beytü'l-mâle kaldığına, bu sebeple de adı geçen ilin muhâsebecisi Abdullah Efendi oğlu İzzetlü Hasan Fazıl Efendi'nin vekîli Mustafa Ağa oğlu Beytü'l-mâl Memûru Hüsnü Efendi'nin Sadık Ağa'nın Ares ve Kazaros'ta olan iki yüz elli adet Osmanlı lirası alacağıının Beytü'l-mâle ödenmesi talebiyle davâ açtığına, onların da borçlarına karşılık cehrilik, bağ ve değirmen vermek suretiyle borçlarını ödediklerini ifâde eylediklerine, Hüsnü Efendi'nin de kabul etmediğine dâir 26 Rebî'ü'l-evvel 301 (M.25 Ocak 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 37 Belge No: 62 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Sökleb Köyünden Ahmed oğlu Bilal oğlu Asâkir-i Hazret-i Şâhânenin Birinci Alâyın Nakliyye Birinci Tabûru Mülâzım-ı Evveli Fütüvvetlü Kahraman Ağa'nın kendisini öldü zannederek kardeşi Hasan'ın bir baş devesiyle yavrusunu sattığını, devenin bir tane daha yavrusu olduğunu ifâde eylemek suretiyle üç baş devenin kendisine teslîm olunması talebiyle develerini satın alan Kanlıca Köyünden Ahmed oğlu Mehmed oğlu Hamza'ya davâ açtığına, onun da Kahraman Ağa'ya bir baş deve ile sekiz adet lira vermesi üzerine anlaşmalarına dâir 23 Rebî'ü'l-âhir 301 (M.21 Şubat 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 38, 39 Belge No: 63 (Mirâs-Tereke)

Köseoğlu Mahallesinden Adam oğlu Hacı Kirkor oğlu Kuyumcuoğlu Hacı Esadır'ın vârislerinden küçük kızı Nurse'nin vasîsi eşi Perabyon ile kızları Nazlı, Lusye ve Sultan'ın vekîlleri İslambolluoğlu Mahallesinden Runik oğlu Muhbir İstefan'ın yine Hacı Esadır'ın vârislerinden terekesine el koyan büyük oğlu Nazar'a müvekkilelerinin terekeden hisselerini vermediğini ifâde eylemek suretiyle dini kaidelere göre terekenin kaydedilmesi ve herkesin hakkının açığa çıkması talebiyle davâ açtığına, Nazar'ın da menzil ile dükkânı babasından satın aldığı, geriye kalan mâlları da aralarında paylaştıklarını ifâde eylemek suretiyle kendisine açılan davâyı kabul etmediğine, İstefan'ın da Nazar'ın söylediklerini kabul etmediğine dâir 7 Rebî'ü'l-âhir 301(M.5 Şubat 1884) tarihli hüccet.

33

Sayfa No: 40 Belge No: 64 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Nohudlu Mahallesinden Hüseyin oğlu Mehmed Necib'in adı geçen mahalleden Salih kızı Ümmügülsüm'e nikâh iddiâsıyla davâ açtığına, onun da kabul etmediğine dâir 22 Rebî'ü'lâhir 301(M.22 Şubat 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 40 Belge No: 65 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Çorak Köyünden Mustafa oğlu İbrahim oğlu Ali'nin vekîli babası İbrahim'in oğlu Ali adına, yine adı geçen köyden İbrahim oğlu Yusuf'un kendi adına Kalınbük Köyünden Hüseyin kızı Elife nikâh iddiâsıyla davâ açtıklarına, onun da Ali ile olan nikâhı kabul etmediğine, Yusuf ile olanı kabul ettiğine, babası Hüseyin'in de kızınının Ali ile nikâhlı olduğunu kabul ettiğine, Yusuf ile nikâhlı olduğunu kabul etmediğine dâir 19 Receb 301(M.15 Mayıs 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 41 Belge No: 66 (Mirâs-Tereke)

Köseoğlu Mahallesinden Adam oğlu Kisbar oğlu Kirkor'un vârislerinden büyük oğlu Onnik'in diğer büyük oğlu Kirkor'a babalarından kalma adı geçen mahallenin Küçükhamam Sokağında bulunan dükkânı kendi hissesi de bulunduğu halde kendi adına kaydettirdiği gerekçesiyle davâ açtığına, Kigork'un da dükkânda Onnik'in hissesi olduğunu kabul etmediğine, dükkânın kendisinin olduğunu ifâde eylediğine dâir 16 Şa'bân 301 (M.11 Haziran 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 42 Belge No: 67 (Vekîl Tayîni)

Aslında Trabzon'un Mollasiyah Mahallesinden olup Yozgat'ın Çatak Mahallesinde oturan Abdullah oğlu Murtaza kızı Hâfıza Rasime Hanım'ın Trabzon'un Mollasiyah Mahallesinde oturan Abdullah oğlu Murtaza'dan mirâs kalan Trabzon'da bulunan mâllardan hisselerinin satış işlemleri için Trabzon'un adı geçen mahallesinden Hüseyin Ağa oğlu Hacı Hüseyin

34
oğlu Mustafa Efendi'yi vekîl ve nâib tayîn eylediğine dâir 23 Şa'bân 301 (M.18 Haziran 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 42 Belge No: 68 (Vasiyyet)

Selmanfakihlü Köyünden Abdullah oğlu İbrahim oğlu Hacı Mustafa'nın hayatta iken adı geçen köyde bulunan câmi-i şerîfin ve çeşmenin tamîrine mâlının üçte birinden on bin gurûş vasiyyet ettiğine, vasiyyetin yerine getirilmesi için de Taşköprü Mahallesinden Mehmed oğlu Mustafa Ağa'yı ona yardımcı olması için de Mekremetlü Mehmed Efendi'yi görevlendirdiğine, yine her ikisinin deli kızı Ayşe için vasî olarak görevlendirildiklerine, vereseden Emin Kethüdâ'ya vasiyyetin yerine getirilmesi için Mustafa Ağa'nın davâ açtığına, onun da böyle bir vasiyyetin olduğunu kabul etmemesinden dolayı vasiyyetin olduğuna şerîata uygun tanıklık edildiğine dâir 24 Şa'bân 301 (M.19 Haziran 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 43, 42 Belge No: 69 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Taşköprü Mahallesinden Mahmud oğlu Ali Efendi'nin kardeşi adı geçen Mahmud Ağa oğlu Mustafa Ağa'ya bütün mâl ve çalışmaları ortak olduğu halde ayrılmaları sebebiyle mâllardan yarı hissesini vermesini istediğinde üçte bir hisse vereceğini söylemesi üzerine mâllardan yarı hissesini talep ederek davâ açtığına, Mustafa Ağa'nın da her ne kadar birlikte çalışsalar da bütün mâlın kendisine ait olduğunu ifâde eylediğine, kardeşinin de kabul etmediğine dâir 27, Selh-i Şa'bân 301 (M.22, 24 Haziran 1884) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 44 Belge No: 70 (Vasî ve Mütevellî Tayîni)

Selmanfakihlü Köyünden Abdullah oğlu İbrahim oğlu Halil Baloğlu Hacı Mustafa'nın şerîata uygun vasiyyeti sâbit olduktan sonra hâkim oyuyla vakfa idâreci tayîni bildirilmiş olup, deli kız için eşi Mekremetlü Mehmed Efendi'nin aşağıda yazılı olan şâhidlerin haberleriyle vakfa idâreci ve vasîliğe uygun olduğunun açığa çıkmasıyla vakfa idâreci ve vasî tayîn olunduğuna dâir 27 Şa'bân 301 (M.22 Haziran 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 44, 45 Belge No: 71 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Aslında Rusya Devleti uyruğundan olup Konya'da ölen Zeynel oğlu Hacı Abdullah'ın vârislerinin Rusya Nâibliğinden vekîli Hacı Ali oğlu El-hâc Mehmed Ağa'nın Yozgat'ın Kızılkoca Nâhiyesine bağlı Paşa Köyünden Ahmed Kethüdâ oğlu Hüseyin Efendi'ye kendisine emâneten teslîm eylediği iki baş damızlık erkek deve ile bir baş deve yavrusunu kendisine teslîm eylemediği gerekçesiyle davâ açtığına, ona da kendi isteği üzerine develeri getirmesi için taraftarların da rızâsıyla hâkim tarafından on bir gün süre verildiğine dâir 19, 15 Zi'l-hicce-i Şerîf 301 (M.10,6 Ekim 1884) tarihlerine ait i'lâm.

Sayfa No: 45 Belge No: 72 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Tekye Mahallesinden Hasan Usta oğlu Ali'nin vekîli babası Hasan Usta'nın İslambolluoğlu Mahallesinden Mehmed Emin Efendi oğlu Ömer Efendi'nin kız kardeşi Hamide Hatun'dan iddiâ eylemiş oldukları eşyâ davâsından yüz yirmi gurûş üzerine herbirinin başkasının borcunu ibrâ ve iskat eylemek suretiyle anlaştıklarına dâir 27 Zi'l-hicce 301 (M.18 Ekim 1884) tarihli hüccet.

Sayfa No: 45, 46 Belge No: 73 (Alım-Satım [Mübâyaa])

Köseoğlu Mahallesinden Karabet oğlu Serkis oğlu Abâcî Kisbar'ın oğlu Onnik'in vekîli kardeşi Kirkor'un vekâleten ve kendi adına babasından kardeşiyle kendisine mirâs kalan adı geçen mahallede bulunan menzili kendisi başka memlekette iken yine adı geçen mahalleden Parsih oğlu Amire oğlu Agob'un annesini kandırmak suretiyle menzillerini düşük fiatla satın aldığına ifâde eylemek suretiyle satın aldığına dâir elinde bulunan senedin doğru olup olmadığının incelenmesini, menzilin müvekkiline teslîmini ve şer'an gereğinin yapılmasını talep ederek davâ açtığına, Agob'un kendilerine yirmi beş adet lira vermesi üzerine de anlaşarak birbirlerinin hakkını ibrâ ve iskat eylediklerine dâir 10, 24 Muharrem, 11 Rebî'ül-evvel 302 (M.30 Ekim, 13 Kasım, 29 Aralık 1884) tarihlerine ait hüccet.

36

Sayfa No: 47, 48 Belge No: 74 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Aslında Revan Şehri halkından ve Rusya uyruğundan olup Konya'da bulunan Konyalı Osman adlı kimsenin kahvehânesinde ölen Zeynel oğlu Hacı Abdullah'ın vârislerine vasî ve vekîl tayîn edilen Revanlı Hacı Ali oğlu Hacı Mehmed Ağa'nın Yozgat'ın Sorkun Nâhiyesine bağlı Bahaddin Köyünden İbrahim oğlu Mülâzım İsmail'e Hacı Abdullah'a olan kırk adet yüzlük Osmanlı lirası borcunu kendisine ödemesi talebiyle davâ açtığına, onun da

borcu olduğunu kabul etmediğine, yapılan açıklamalar sonucunda da Hacı Mehmed Ağa'nın kayıtta fazla yazılı olan iddâsından vazgeçerek otuz bir lira ödemesine râzı olması üzerine İsmail Ağa'nın cevap veremez hale geldiğine dâir 15, 23 Muharrem 302 (M.4, 12 Kasım 1884) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 48 Belge No: 75 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Paşa Köyünden Veliddin oğlu Veli Köleoğlu Hasan adlı kimsenin Taşköprü Mahallesinden Ahmed oğlu Nuri kızı Ümmetullah tarafından nikâh davâsına vekîli olan adı geçen mahalleden Mahmud Efendi oğlu Hacı Müezzinzâde İbrahim Efendi karşısında olduğuna dâir hüccet. (Tarihsiz)

Sayfa No: 48 Belge No: 76 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Taşköprü Mahallesinden olup Dişli Köyünde oturan Hâfız Osman Efendi oğlu Ahmed Efendi'nin Köhne-i Kebir Köyünden Mustafa kızı Ayşe'ye nikâh iddiâsıyla davâ açtığını, kabul etmemesi üzerine de vazgeçerek boşadığını, nikâha dâir davâ ve kavgasının olmadığını ifade eylediğine, Ayşe'nin vekîli kayını Ahmed oğlu Hüseyin'in de onun açıklamalarını onayladığına dâir 14 Cemâziye'l-evvel 302 (M.1 Mart 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 49 Belge No: 77 (Alım-Satım [Mübâyaa])

Medrese Mahallesinden Mustafa Ağa'dan mirâs kalan adı geçen mahallede bulunan menzilin yıkılmaya yüz tutacağından açık artırma usûlüyle satılmasına menzilde hissesi bulunan vârislerin rızâ gösterdiklerine dâir hüccet. (Tarihsiz)

Sayfa No: 49 Belge No: 78 (Su Davâsı)

Tekye Mahallesinden ölmüş olan Hacı Seyyid Ağa oğlu Hasan ve Arif Efendilerin babaları Hacı Seyyid Ağa'nın bahçesinden çıkan suyu ölmüş olan Mehmed Mahir Efendi oğlu Rif'atlü İsmail Hakkı Efendi'nin babasına sattığını, ölümünden sonra da Hakkı Efendi'ye diğer mirâsçılarıyla intikâl ettiğini, kendilerinin çeşmeyle alakalarının olmadığı gibi davâ ve kavgalarının da olmadığını, istediği gibi mutasarrıf olabileceğini ifade eylediklerine, Hakkı Efendi'nin de onayladığına dâir 7 Cemâziye'l-evvel 302 (M.22 Şubat 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 52 Belge No: 79 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Avcı Köyünden Mustafa oğlu Heçukoğlu Ali Ağa'nın Karakaya Köyünden Hasan oğlu Ömer Ağa kızı Dudu'nun nikâh davâsına vekîli olan babası Ömer Ağa karşısında olduğuna

dâir hüccet.(Tarihsiz)

Sayfa No: 52, 53, 59 Belge No: 80 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Tekye Mahallesinden Mustafa oğlu Hacı Hüseyin Ağa'nın oğlu Hâfız Kamil Efendi ile adı geçen mahalleden Mustafa oğlu Hasan'ın kızı Fatma arasında nikâh akdi olup olmadığına dâir 9 Cemâziye'l-âhir, 25 Cemâziye'l-evvel 302 (M.26,12 Mart 1885) tarihlerine ait hüccet. 38

Sayfa No: 53 Belge No: 81 (Vasî Tayîni)

Medrese Mahallesinden Müftizâde Mehmed Efendi'nin yetimleri Hayreddin ve Sadreddin'in anneleri Osman kızı Ümmetullah'ın da ölmesi üzerine kardeşleri Emin Efendi'nin rızâsıyla kendilerine enişterisi Susuzluzâde Mehmed Necib Efendi'nin vasî tayîn edildiğine dâir 1 Cemâziye'l-âhir 302 (M.18 Mart 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 53 Belge No: 82 (Şahâdet [Tanıklık])

Taşköprü Mahallesinden Osman kızı Fatma Hatun'un vasî tayîn edildiği deli oğlu Hacı Mahmud'un babasından mirâs kalan Sarıhacılı Boğazı denilen yerde bulunan bahçenin yıkılmaya yüz tutmuş olup ileride yıkılacağından satılmasının deli hakkında her bakımdan yararlı olduğuna adı geçen mahallede oturanlardan ve ihtiyâr meclislerinden kimselerin tanıklık ettiklerine dâir 8 Cemâziye'l-evvel 302 (M.23 Şubat 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 54, 57, 56 Belge No: 83 (Ahz-ı Asker)

Selimli Köyünden Ahmed oğlu Tülekoğlu Mehmed Ali'nin Kanluca Köyünden Hacı Osman Ağa oğlu İbrahim Ağa'ya kendisinin bir eşi ve tayîn edeni kayınpederi Mustafa'nın olduğunu haber vermesi üzerine daha önce askerlikten kurtulduğu halde askerlik isâbet ettiği gerekçesiyle askerlikten kurtulmasını sağlamasını ya da tayîn edenini bulmasını, bulamadığı halde de bedelini ödemesini talep ederek davâ açtığına, onun da Mehmed Ali'yi tanımadığını böyle bir şeye de sebep olmadığını ifâde eylediğine, başka kimselerin de Mehmed Ali'ye iki evli olmasına ve kayınpederinin uzak mesâfede oturmasına rağmen İbrahim Ağa'nın ısrarı üzerine askerlik isâbet ettiğini ifâde eylediklerine dâir 17, 19 Receb 302 (M.2, 4 Mayıs 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 54, 55 Belge No: 84 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Aslında Revan Şehri halkından ve Rusya Devleti uyruğundan olup ticaret dolayısıyla bulunduğu Konya'da Konyalı Osman adlı kimsenin kahvehânesinde ölen Abdullah oğlu

Zeynel oğlu Hacı Abdullah'ın vârislerine vasî tayîn edilen Revan halkından Hacı Abdullah Ağa oğlu Hacı Mehmed Ağa'nın Yozgat'ın Kızılkoca Nâhiyesine bağlı Paşa Köyünden Mehmed Efendi oğlu Ali Efendi'ye yirmi adet Osmanlı lirası, yine adı geçen köyden Karîb Ahmed oğlu Osman'a da yirmi adet yüzlük Osmanlı lirası Hacı Abdullah'a olan borcunu kendisine telfim etmesi için davâ açtığına, Ali Efendi'nin borcu olduğunu kabul ettiğine, Osman Efendi'nin ise kabul etmediğine dâir hüccet. (Tarihsiz)

Sayfa No: 56 Belge No: 85 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

İridam Köyünden Ömer oğlu Cücekoğlu Ali'nin adı geçen köyden Süleyman kızı Kezban'ın küçük oğlu Salih'e nikâhlı olduğu halde yine adı geçen köyden Deli Osman oğlu Arif tarafından kaçırıldığını ifâde eylemek suretiyle Kezban'ın oğluna itâatine tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, onun da Ali'nin vekâlet ve nikâh iddiâsını kabul etmediğine, Arif'in de Kezban'ın kendi isteği ile geldiğini, nikâhları olmadığını ancak nikâhlanacaklarını ifâde eylediğine, Kezban'ın da sonraki ifâdesinde Salih'e nikâhı olduğunu kabul ettiğine dâir 12, 15 Receb 302 (M.27, 30 Nisan 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 57, 58 Belge No: 86 (Mirâs-Tereke)

Tekye Mahallesinden Abdullah oğlu Süleyman oğlu Halil'in verâsetinin oğlu Ali ile kızı Melek'e, kızı Melek'in verâsetinin de oğulları Salih ve Mehmed'e, oğlu Ali'nin verâsetinin de torunu Emin kızı Dudu'ya kaldığına ve Salih'in adı geçen mahalleden vekîli Mustafa oğlu Cirooğlu Mustafa'nın Halil'in mâllarından müvekkili Salih'in annesi Melek'in hakkını almadan öldüğünü bütün mâlların kardeşi Ali'de kaldığını onun ölümü üzerine de torunu Dudu'da kaldığını ifâde eylemek suretiyle Halil'in terekesinden müvekkilinin hakkını talep ederek davâ açtığına, Dudu'nun vekîli Muhtaboğlu Mahallesinden Esadır oğlu Nikabet Efendi'nin de müvekkilesinin sahip olduğu mâllarda Salih'in hakkı olduğunu kabul etmediğine dâir 19 Receb, 10 Ramazân 302 (M.4 Mayıs, 23 Haziran 1885) tarihlerine ait hüccet.

40

Sayfa No: 59 Belge No: 87 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Kuyumcu Köyünden Halil oğlu Kürd Ali oğlu Yusuf'un adı geçen köyden eşi Mehmed kızı Fatma'ya kendisine itâat etmediği gerekçesiyle davâ açtığına, eşi Fatma'nın da hırsızlık yapmadığına dâir üçden dokuza kadar şart olsun diye boşanma yemini etmesi ve hırsızlık yaptığının ortaya çıkması sebebiyle kendisinden boş olduğunu, haksız yere kendisine

müdâhale ettiğini ifâde eylediğine, onun da hırsızlık yaptığını kabul etmediğine dâir 4 Şa‘bân 302 (M.19 Mayıs 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 60 Belge No: 88 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

Tekye Mahallesinden Abdullah oğlu Halil oğlu Zabtiyye Deli Ömer'in oğlu Osman'ın, kardeşi Asiye için vekil tayin edilen oğlu Mehmed Nuri'nin babasının kardeşi Asiye'nin oğlu Hasan'a adı geçen mahallenin Sipahi Mehmed Sokağında bulunan dedesi Zabtiyye Ömer'den mirâs kalan babasına ait menzili gereksiz yere zabt ettiği gerekçesiyle menzilden çıkarılarak menzilin kendisine teslim olunması talebiyle kendisi ve kardeşi adına davâ açtığına, onun da menzilin yarısının babası Osman'dan kendisine mirâs kaldığını ifâde eylediğine, Mehmed Nuri'nin de Hasan'ın menzilde hissesi olduğunu kabul ettiğine dâir 6, 9 Şa‘bân 302 (M.21, 24 Mayıs 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 61 Belge No: 89 (Vasiyyet)

Taşköprü Mahallesinden Mahmud Ağa oğlu Mısdık Çavuş Ağa'nın Tekye Mahallesinden imâmzâde müderrisinden Hasan oğlu Mehmed'e Abdullah oğlu İbrahim oğlu Halpalı oğlu Hacı Mustafa'nın hayatta iken mâlının üçte biri itibâriyle on bin gurûş adı geçen köyde bulunan binânın, yaptırdığı câmi-i şerîfin, yüksek okulun ve Saray Caddesindeki çeşmenin umûmileştirilmesine ve onarılmasına, bin gurûş cenâzesinin yıkanıp kefenlenmesine vasiyyet ettiği, vasiyyetin yerine getirilmesi için de kendisinin görevli olduğu ve adı geçen parayı ilgili yerlere sarffedeceği gerekçesiyle para elinde bulunan Mehmed Efendi'nin kendisine teslim etmesi için davâ açtığına, onun da yaptığı harcamalardan bahsetmek

41 suretiyle paranın kendisinde olduğunu kabul etmediğine dâir 17 Şa‘bân, 24 Ramazân 302 (M.1 Haziran, 7 Temmuz 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 62 Belge No: 90 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

Taşköprü Mahallesinden olup Medrese Mahallesinde oturan İbrahim oğlu Hacı Hamza kızı Nuriye Hanım'ın vekili Sadık Efendi oğlu Mahmud Efendi'nin Çatak Mahallesinden Ahmed oğlu Hasan ve Nohudlu Mahallesinden Halil oğlu Derviş Mehmed'e müvekkilesinin Yangıneri adlı yerde bulunan dükkânlarında ölmüş olan Süleyman Efendi'nin kendilerine kiraya verdiği gerekçesiyle gereksiz yere oturduklarını ileri sürerek aynı biçimde geçen kiralardan da ödenmesi ve adı geçen dükkânların müvekkilesine teslimine tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, onların da dükkânları Süleyman

Efendi'den kiralayarak bedellerini de ona ödediklerini, sürelerinin dolmasına birer buçuk ay kaldığını, süre dolduğunda dükkânları teslim edeceklerini ifâde eylediklerine dâir 10 Şa'bân 302 (M.25 Mayıs 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 63 Belge No: 91 (Gasb)

Konya Vilâyetinin Esbekşan Kazâsına bağlı Hacılar Köyünde oturan Rumeli göçmenlerinden Mehmed oğlu Ali Efendi'nin Çorum Kasabasında oturan yine Rumeli göçmenlerinden İsa oğlu Mehmed'e bir baş erkek beygirinin elinde olduğu gerekçesiyle davâ açtığına, onun da beygiri Ali Efendi'nin kayınbiraderinden satın aldığını söylemek suretiyle beygirin ona ait olduğunu kabul etmediğine, onun söylediklerini de Mehmed Efendi'nin kabul etmediğine dâir 15, 20 Şa'bân 302 (M.30 Mayıs, 4 Haziran 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 63, 66 Belge No: 92 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

İslambolluoğlu Mahallesinden Ömer Ağa oğlu Kocaağazâde Mustafa Fevzi Efendi'nin kızı Fatma'ya adı geçen mahallede bulunan babası Ömer Ağa'dan kalan menzilin babam bana 42

hibe etti diyerek sahte sened ibrazıyla elinden aldığı gerekçesiyle menzilin kendisine teslimini talep ederek davâ açtığına, kızına mahkeme tarafından vekîl tayîn edilen Tekye Mahallesinden Ahmed Efendi'nin de menzilin kendisine ait olduğunu ne şekilde ortaya çıkaracağını bildirmesini talep ve davâ eylediğine, onun da bunu ispât edebileceğini bildirdiğine dâir 10 Şevvâl 302 (23 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 64, 65, 67 Belge No: 93 (Vakıf)

İslambolluoğlu Mahallesinden Bekir Ağa oğlu El-hâc Ethem Efendi'nin Nohudlu Mahallesinden Mehmed Ağa oğlu Karabacakzâde Ali Efendi'ye Başçavuşzâde Hacı Halil ve Ahmed Ağaların vakfiyelerine ait Nohudlu-ı Zir Mahallesinin Başçavuş Sokağında bulunan menzili vakfın eski idârecisi Nazif Efendi'nin gereksiz yere Sâtırzâde Mehmed Ağa'ya sattığını, vakfa kendisi idâreci olduğunda menzil hala elinde bulunan Karabacakzâde Ali Efendi'ye davâ açtığını, davânın hükümet konağı yandığı için olduğu gibi kaldığını ifâde eylemek suretiyle menzilin teslimini talep ederek davâ açtığına, onun da menzilin kendisine ait olduğuna dâir elinde i'lâm bulunduğunu davânın asılsız olduğunu ifâde eylediğine dâir 23 Şa'bân, 23 Şevvâl, 5 Zi'l-ka'de 302 (M.7 Haziran, 5, 16 Ağustos

1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 65 Belge No: 94 (Gasb)

Selmanfakihlü Köyünden Hasan oğlu Ömer Efendi'nin Nohudlu Mahallesinden Ömer Efendi oğlu Hattâtzâde Osman Kamil Efendi'ye kendisine ait bir baş kısrağın onda olduğu gerekçesiyle davâ açtığına, onun da kısrağı başkasından satın aldığını ifâde eylemek suretiyle Ömer Efendi'nin mâlî olduğunu kabul etmediğine dâir 25 Şa‘bân 302 (M.9 Haziran 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 65, 66 Belge No: 95 (Mirâs-Tereke)

Sarıhacılı Köyünden olup Tekye Mahallesinde oturan Mehmed Kethüdâ kızı Zekiye'nin adı geçen mahalleden vekîli Sadık Efendi oğlu Mahmud Efendi'nin adı geçen köyde oturan 43 müvekkilesinin kardeşi Hacı İsmail'e mirâs paylaşımında haksızlık yaptığı gerekçesiyle davâ açtığına, onun da kabul etmediğine dâir 2, 5 Ramazân 302 (M.15, 18 Haziran 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 67 Belge No: 96 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Kodallı Köyünden Kara Osman oğlu Ethem'in Sarıhamzalı Köyünden İsmail kızı Hadice'nin oğlu Nuri ile nikâhı olduğu gerekçesiyle şerîat tarafından itâatine tenbîh olunması talebinde bulunduğu, onun da kabul etmediğine dâir 9 Ramazân 302 (M.22 Haziran 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 67 Belge No: 97 (Vakıf)

Çatak Mahallesinden Osman Ağa oğlu Alacalızâde Abdullah Efendi ve Salih Efendi'nin dedeleri Mahmud Ağa'dan babaları Osman Ağa'ya intikâl eden vakfiyyenin yarı hissesinin amcaları Hasan Efendi'ye yarı hissesinin de kendilerine ait olduğunu, adı geçen vakıfta eski olduklarının bildirileceğini ifâde eyledikleri, onların da adı geçen vakfa yeterli olgunluk ve büyüklükte olduklarını bildiren şâhidlerin isimlerinin yer aldığı 23 Ramazân 302 (M.6 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 67 Belge No: 98 (Alım-Satım [Mübâyaa])

İslambollu Mahallesinden ekmecki esnâfindan Mustafa oğlu Derviş Mehmed Ağa'nın Dulhasanlı Köyünden Yakub oğlu Süleyman'dan adı geçen köyde bulunan tahminen üç dönüm miktarı tarla aldığını ancak koçan alamadığı için ekemediğini bu nedenle boş durduğunu ifâde eylemek suretiyle parasının kendisine teslîmini talep ettiğine, Süleyman'ın

da borcuna karşılık tarlayı ona sattığını ancak memûru huzûrunda vazgeçim işlemlerinin yapılmadığını ifâde eylediğine, yedi yüz akce üzerinde anlaşmalarına dâir 7 Şevvâl 302 (M.20 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

44

Sayfa No: 68 Belge No: 99 (Alım-Satım [Mübâyaa])

Tekye Mahallesinden Haçadur oğlu Müncil oğlu Mihayil'in Tekye Mahallesinden Agob oğlu Onnik'e kendisine sattığı kısrağın hastalıklı çıktığı gerekçesiyle teslîmini talep ederek davâ açtığına, onun da sattığında hastalıklı olmadığını ifâde eylediğine dâir 7 Şevvâl 302 (M.20 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 68 Belge No: 100 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Taşlık-ı Kebir Köyünden İbrahim kızı Fatma'nın Tuzkaya Mahallesinden Mehmed Ağa oğlu Ahmed Ağa'ya askerde ölen oğlu Mustafa Bilal oğlu Mehmed'e olan yüz gurûş borcunu Mehmed'in kendisi ve küçük oğlu Mustafa'dan başka vârisi olmadığını ifâde eylemek suretiyle kendilerine teslîmini talep ederek davâ açtığına, onun da borcu olduğunu kabul ettiğine ancak verâset iddiâsını kabul etmediğine dâir 9 Şevvâl 302 (M.22 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 69 Belge No: 101 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

Kayadibi Köyünden Asâkir-i Hazret-i Şâhâne mülâzımlarından Süleyman oğlu Receb Ağa'nın Köseoğlu Mahallesinden Hacı Agob oğlu Makineci Artin Ağa'ya kardeşi Ali'nin kendisi yokken kendi hissesiyle birlikte adı geçen köyde bulunan bağın mahsûlünü üç sene Artin'e kontrat ettiğini ifâde eylemek suretiyle mahsûlün yarısının kendisine verilmesi ve bağın kendisine ait olan yarısına müdâhalesinin engellenmesi talebiyle davâ açtığına, onun da davânın ticaret ya da hukuk kısmına havâlesini talep ettiğine dâir 15 Şevvâl 302 (M.28 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 70 Belge No: 102 (Vasiyyet)

Tekye Mahallesinden Hacı Mardiros oğlu Civelekyân Hacı Karabet'in Ermenilere ait sıbyan mektebi idârecisi Arslanyan Avedis Efendi'yi kendisine ait dükkânların senelik üç yüz gurûş kiralarını adı geçen mektepte bulunan çocukların fakirlerine sarffetmesi için

45

vakfa vasî eylediğini ifâde eylediğine daha sonra da dönüş yapıp vakfa kim idâreci olursa onun o şekilde sarffetmesini istediğine, onun açıklamalarını da Avedis Efendi'nin

onayladığına dâir 17 Şevvâl 302 (M.30 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 70 Belge No: 103 (Vazîfeden Ferâgat)

Nohudlu Mahallesinden Abdülmuttalib oğlu İbrahim Halîfe'nin büyük oğlu Abdülmuttalib özellikle de Mustafa oğlu Evkâf Vekîli Fütüvvetlü Ahmed Efendi hazır olduğu halde Yozgat'ta bulunan Abdülcebbar zâde Mustafa Bey vakıflarından olan câmi-i şerîfe günlük otuz üç akce ve bir kıta berât-ı şerîf-i âlîşân ile ilk müezzîn tayîn edildiğini, görevini yerine getirebilmekle birlikte yetmiş yaşını aşkın ve yaşlı olması sebebiyle görevinden kendi isteği ile vazgeçip elini çektiğini ifâde eylediğinde oğlunun da kabul edip onayladığına dâir 17 Şevvâl 302 (M.30 Temmuz 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 70 Belge No: 104 (Alacak-Verecek [Borçlar])

İslambolluoğlu Mahallesinden Mahmud Efendi oğlu Rif'atlü Mustafa Efendi'nin Topaç Köyünden Halil oğlu Kamber oğlu Salih'e altı lira altmış gurûş alacak hakkını talep ederek davâ açtığına, Salih'in de borcu olduğunu kabul ettiğine dâir 19 Şevvâl 302 (M.1 Ağustos 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 71 Belge No: 105 (Alım-Satım [Mübâyaa])

Osman Paşa Tekye Köyünden Osman oğlu Derviş oğlu Mahmud'un Nâtırzâde Hacı Tahir Efendi ile değıştokuş etmiş olduğu köyde bulunan bir kıta bağını Hacı Tahir Efendi'nin Arnavut eşi ve yetimlerine satmış aldığını, anlaştıkları iki bin gurûşu o sene kendisine vermediğini, bu sebeple bağını talep ederek davâ açtığını, bu kere ise davâ ve kavgasının olmadığını, bağa da müdâhale etmeyeceğini, ileride Hacı Tahir Efendi'den davâ edeceğini, diğerleriyle davâsının olmadığını ifâde eylediğine, Köseoğlu Mahallesinden Ahad oğlu Kûşezâde Mahmud Ağa'nın da vekâleten onayladığına dâir 19 Şevvâl 302 (M.1 Ağustos 1885) tarihli hüccet.

46

Sayfa No: 71 Belge No: 106 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Taşköprü Mahallesinden telgraf çavuşlarından Abdullah oğlu İsmail Ağa'nın Çatak Mahallesinden ekmekçi esnâfindan Yunus oğlu Süleyman Usta'ya kendisine üç yüz gurûş borcu olduğu gerekçesiyle davâ açtığına, onun da babasının idâre azâsından Salih Efendi'ye üç yüz gurûş borcu olduğunu, onun babasının da kendisine hitâben oğluna olan borcunu efendiye vermesini, oğlunu râzı ettiğini söylediğini ifâde eylediğine dâir 19 Şevvâl 302 (M.1 Ağustos 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 71 Belge No: 107 (Cariyelik)

Ayvalık Köyünde oturan Çerkes göçmenlerinden Altı Kesân kabilesinden olup bu kere Medrese Mahallesiinde ölmüş olan müfti Abdünnafi Efendi'nin oğlu Mustafa Efendi'nin evinde oturan İsa kızı Cennet'in adı geçen kabileden Ayvalık Köyünde oturan Çerkes göçmenlerinden İslam oğlu Ahmed'e kendisini câriyem diye yetmiş senedir hizmetinde kullandığı gerekçesiyle kendisine olan müdâhalesinin engellenmesi talebiyle davâ açtığına, onun da dedesinden babasına babasından da kendisine mirâs kaldığını ifâde eylemek suretiyle kendisine itâat ve hizmette bulunmasını iddiâ ettiğine, Cennet'i azadettiği söylenildiğinde de kabul etmediğine dâir 23 Şevvâl, 23 Haziran 302 (M.5 Ağustos, 23 Haziran 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 72, 73, 74 Belge No: 108 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

Aslında Yozgat'ın iç nâhiyesine bağlı Köseyusuflu Köyünden olup Diyarbakır İli dahilinde Mardin Şehrinde oturan Abdullah Ağa oğlu Feyzullah Ağa kızı Hadice'nin vekîli büyük oğlu Mehmed Nuri oğlu Tennuri Efendi'nin Medrese Mahallesinden Abdullah oğlu Musa oğlu Kuşçulu Mustafa Ağa'nın vârislerinden Hayriye ve Meryem Hatunlara adı geçen mahallede bulunan menzilin arsasını Mustafa Ağa'nın babası Mehmed Nuri'ye hibe ettiğini, babasının da yeni bir binâ inşâ ederek annesine sattığını, menzilin annesine ait olduğunu, başka memlekette ve uzak mesâfede bulunduğundan gereksiz yere adı geçen bayanların

47 oturduklarını ifâde eylemek suretiyle menzilden çıkarılarak menzilin teslîmine tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, onların Medrese Mahallesinden vekîlleri Hacı Hazım Efendi oğlu Hâfız Musa Efendi'nin de menzilin arsasının hibe edildiğini, menzilin de Tennuri Efendi'nin annesine ait olduğunu kabul etmediğine, Tennuri Efendi'ye on sekiz Osmanlı lirası vermeleri üzerine aralarında anlaşma sağlanarak Tennuri Efendi'nin davâsından vazgeçtiğine dâir 15 Zi'l-ka'de, 8 Rebî'ül-evvel 302 (M.26 Ağustos 1885, 26 Aralık 1884) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 75 Belge No: 109 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Medrese Mahallesinden Hacı Hamza kızı Nuriye Hanım'ın vekîli İslambolluoğlu Mahallesinden Esadır oğlu Nikabet Efendi'nin Mescitli Köyünden Hasan oğlu Dede Hasan oğlu Osman Kethüdâ'ya müvekkilesinin Kabril oğlu Yozgadî Sezkiyan Kirkor'a satmış

olduğu dükkân arsası bedelinden Kırkor'dan havâle yirmi dokuz lira müvekkilesine borcu olduğu gerekçesiyle borcunu ödemesi talebiyle davâ açtığına, onun da borcu olduğunu kabul ettiğine dâir 18 Zi'l-ka'de 302 (M.29 Ağustos 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 75, 76 Belge No: 110 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Yenicami Mahallesinden Abdullah oğlu Hacı Ali oğlu Boz Ali zâde El-hâc Ahmed Efendi'nin vârislerinin vekîlleri oğlu Mehmed Efendi'nin Abdullah oğlu Osman oğlu Delibâşızâde Süleyman Ağa'ya oğlu Salih'in babası Ahmed Efendi'ye dört adet yüzlük Osmanlı lirası borcu olduğunu, borca da Süleyman Efendi'nin kefil olduğunu, Salih'in de öldüğünü ifâde eylemek suretiyle kefil olması sebebiyle borcu kendisine ödemesine tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, onun vekîli oğlu Mehmed Efendi'nin de borcun Salih'e değil de kardeşi Raşid Efendi'ye ait olduğunu, ondan talep edilmesi gerektiğini ifâde eylediğine, Mehmed Efendi'nin de kefâletin kabul edilmesi sebebiyle borcun ödenmesini istediğine dâir 18 Zi'l-ka'de 302 (M.29 Ağustos 1885) tarihli hüccet.

48

Sayfa No: 76 Belge No: 111 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Medrese Mahallesinden İbrahim oğlu Hacı Hamza kızı Nuriye Hanım'ın vekîli Muymbaboğlu Mahallesinden Esadır oğlu Nikabet'in Santek oğlu Aleksan'ın müvekkilesine ait dükkânda on üç aydır oturduğunu, birikmiş kiralarını da civârında bulunan benzer dükkânın kirasından yıllığı on sekiz liradan on dokuz buçuk lira olarak ödenmesine ve dükkândan çıkarılmasına Aleksan'a mahkemenen vekîl tayîn edilen Medrese Mahallesinden Rüstem Ağa oğlu Hakkı Efendi'ye tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, onun da dükkânın Nikabet Efendi'nin müvekkilesinin mâlî olduğunu bilmediğini, müvekkilinin de böyle kira bedeli olarak hakkı olduğunu meydana çıkarması talebinde bulunduğuna dâir 28 Zi'l-ka'de 302 (M.8 Eylül 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 77 Belge No: 112 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

Tekye Mahallesinden Papas Artin oğlu Santor ve Onnik'in Çakırhacılı Köyünden İbrahim oğlu Kaz Bekir'e adı geçen köyde bulunan bağlarındaki ağaçlarını kestiği gerekçesiyle bağlarına müdâhalesinin engellenmesiyle, ağaçlarının kıymetlerinin ödenmesi talebiyle davâ açtıklarına, onun da bağda dörtte bir hissesi bulunduğunu o nedenle müdâhale ettiğini ifâde eylediğine, kabul etmediklerinde de bağda hissesi olmadığını kabul ettiğine ancak ağaçları kestiğini kabul etmediğine dâir 29 Zi'l-ka'de 302 (M.9 Eylül 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 77 Belge No: 113 (Konusuz)

Aslında Kayseri'ye bağı Talas Köyünden olup bu kere İslambolluoğlu Mahallesinde sonraya kalan dilekçe sahibi Aleks oğlu Kadıncu adı geçen mahallede. (Tarihsiz)

Sayfa No: 78 Belge No: 114 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

İsafakihlü Köyünden İbrahim oğlu Süleyman'ın vekîli Köseoğlu Mahallesinden Ebubekir Efendi oğlu Kayyumzâde Ebubekir Efendi'nin adı geçen köyden İbrahim kızı Rukiye'ye nikâh iddiâsında bulunarak adı geçen bayanın müvekkili Süleyman'a teslîmini talep ederek 49

davâ açtığına, onun vekîli Nohudlu Mahallesinden Hacı Mehmed Efendi oğlu Arzuhâlcî Hüsnü Efendi'nin de müvekkilesinin Süleyman ile nikâhı olduğunu kabul etmediğine dâir 19 Muharrem, 23, 9 Safer 303 (M.28 Ekim, 1 Aralık, 17 Kasım 1885) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 78 Belge No: 115 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Saray Köyünden Hüseyin oğlu Sadık oğlu Hacı Ömer Ağa'nın Çatak Mahallesinden Mustafa oğlu Kâtibzâde Mehmed Ağa karşısında kardeşinin kızına aralarındaki soğukluk sebebiyle nikâh iddiâsıyla davâ açtığını ancak nikâh iddiâsının gerçek olmadığını, davâdan vazgeçtiğini ifâde eylediğine dâir 23, 11 Safer 303 (M.1 Aralık, 19 Kasım 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 79 Belge No: 116 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Beyyurdu Köyünden İsmail kızı Ayşe'nin beş yıl önce görevli olarak askere giden eşi Ahmed oğlu Hacı Ömer'in üç yıl önce öldüğüne dâir yirmi gün önce kendisine i'lâm verildiğini, eşinin akrabalarının hayatta diye kendisine engel olduklarını, eşinin öldüğünü ifâde eylediğine, yine adı geçen köyden üç kişinin de adı geçen askerin ölüp ölmediğini bilmediklerini ancak eşini Memiş oğlu Osman'ın köy imâmı kardeşi Mehmed'e nikâhlayacağını söyleyerek evine götürdüğünü işittiklerini ifâde eylediklerine, Hacı Ömer'in koruyucusu Yusuf oğlu Ömer'in ise yeğeninin hayatta olduğunun işitildiğini, işe karar verinceye kadar eşinin adı geçen askerin eniştesinin evinde kalmasını ve gerekenin yapılmasını istediğine, köy imâmının da adı geçen bayanı kendisine nikâhlanmadığını ifâde eylediğine dâir 19 Rebî'ül-evvel 303 (M.26 Aralık 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 80, 81 Belge No: 117 (Vakıf)

Osman Paşa Tekyesi Köyünden vakıf çocuklarının vekîli yine vakıf çocuklarından adı geçen köyde oturan Abdülvehhab oğlu İbrahim'in Emirce Sultan Veli Hazretlerinin

köylerinin ve ziraat olunacak yerlerinin şeyhlik ve vakıf işlerine bakma vazîfesine sahip olan yine vakıf çocuklarından ölmüş olan İsmail Efendi oğlu Adil Efendi ve Hüseyin 50

Efendi oğlu Hacı Emin Efendi'ye vakfın muhâsebesinin vakıflar müdürü bilgisinde görülmesi talebiyle kendi adına ve vekâleten davâ açtığına, Adil ve Hacı Emin Efendilerin de ellerinde kendilerine imtiyaz verildiğini bildiren ferman olmadığı müddetçe kendilerine vakıf gelirlerinden bir tane bile vermeyeceklerini, imtiyaz verildiğini ispât ettikten sonra muhâsebesini göreceklerini, haklarını vereceklerini, şimdilik muhâsebe isteğinde ve hisse davâsında hakları olmadığını ifâde eylediklerine, onun da kendilerinde ferman olmadığını ifâde eylediğine, yine diğerlerinin daha önce davâda hakkı olmadığına dâir alınan i'lâmın bulunduğunu bildirdiklerine, onun da o davânın bu davâ ile ilgisi olmadığını bildirdiğine dâir 22 Rebî'ü'l-âhir 303 (M.28 Ocak 1886) tarihli hüccet.

Sayfa No: 82, 83 Belge No: 118 (Dem ve Dîyet)

Güzelli Köyünden dövülerek öldürülen Emin oğlu Mehmed oğlu Mehmed'in küçük oğlu Mehmed'in vasîsi annesi Mehmed kızı Fatma'nın vekîli Muytaboğlu Mahallesinden Esadır oğlu Nikabet Efendi'nin Belde Doktoru İsmail Efendi'nin verdiği rapor gereğince Mehmed oğlu Mehmed'in Battal Köyü arâzisinde dövülerek öldürüldüğünü ifâde eylemek suretiyle katilin bulunmaması sebebiyle lâzım gelen kan bahasının köy halkı tarafından ödenmesi talebiyle davâ açtığına, köy halkının vekîli aslında Kayseri'ye bağlı Germir Köyünden olup Köseoğlu Mahallesinde oturan Sefer oğlu Yevanaki Ağa'nın katili belli olmayan kimse için köy halkının kan bahası ödemesine gerek olmadığını ifâde eylediğine, onun da sesinin işitilebileceği yerde öldürüldüğünde gerektiğini ifâde eylediğine, Yevanaki'nin de kabul etmediğine dâir 26 Rebî'ü'l-âhir, 4 Cemâziye'l-evvel 303 (M. 1, 8 Şubat 1886) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90 Belge No: 119 (Su Davâsı)

Muytaboğlu Mahallesinde oturanların vekîlleri Çatak Mahallesinden Osman Efendi oğlu Kamil Efendi ve Muytaboğlu Mahallesinden Ahmed Ağa oğlu Hasan Efendi adlı kimselerin İslambolluoğlu Mahallesinden Abdi Efendizâde Rif'atlı Mahmud Efendi, Anasdas oğlu Dülgeroğlu Yasef, Esadır oğlu Mıgırdıç ve Parsih oğlu Evakim adlı kimselere Muytaboğlu Mahallesi arâzisinde Savak Hanım tarafından Sarıtopraklık ve

Kayadibi diye bilinen iki menbanın birleştirilmesiyle yaptırılan çeşmenin su yolunun değişmesi üzerine Vecihi Paşa tarafından yeniden yaptırılarak menbaların zarf içine alındığını ve bir menba daha eklendiğini, çeşmenin de Şekerpınar adını aldığını ifade eyleyerek bu menbalardan Sarıtopraklık ve Kayadibi diye bilinen iki menbanın Mahmud Efendi ve ortakları tarafından gasb edildiği gerekçesiyle eskiden olduğu gibi eski zarf ve kazanlarına cereyân ettirilmesi ve müdâhalelerinin engellenmesi isteğiyle davâ açtıklarına, adı geçen Mahmud Efendi ve onların vekilleri İslambolluoğlu Mahallesinden Onnik oğlu Muhbir İstefan ile Mustafa Efendi'nin de bu iki menbanın Şekerpınar'a ait olduğunu kabul etmediklerine dair 3, 4, 5, 12, 13, 17, 18, 21 Cemâziye'l-âhir, 22, 25, 17 Receb 303, 17 Şa'bân, 9 Şevvâl 305 (M.9, 10, 18, 19, 23, 24, 27 Mart, 26, 29, 21 Nisan 1886, 29 Nisan, 19 Haziran 1888) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 90 Belge No: 120 (Vakıf)

Çorum Kasabasında bulunan Büyük Câmî demekle meşhûr câmiyi yaptıran Abdülcebbâr zâde Abdülfettah Bey'in akarı vakfının idâresine sahip iken ölmüş olan Ayşe Hanım'ın çocuklarının büyüğü olan Ahmed Paşa oğlu Abdurrahman oğlu Seyyid Mehmed Naim'in vakıflar müdürü vekîli Rif'atlü Ahmed Efendi hazır olduğu halde adı geçen vakfın idâresinin kendisine verilmesi isteğinde bulunduğu dâir 26 Şa'bân 302 (M.10 Haziran 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 90 Belge No: 121 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Gevrek Köyünden Süleyman oğlu Tiryakioğlu Mehmed'in adı geçen köyden Ömer kızı Kezban'a nikâhlım diye davâya başladı ise de aralarında nikâh olmadığını, kendisinin vazgeçtiğini, istediği kimse ile evlenebileceğini ifade eylediğine, Kezban'ın da onun kelimelerinin hepsini onayladığına dâir 17 Ramazân 303 (M.19 Haziran 1886) tarihli hüccet.

52

Sayfa No: 91 Belge No: 122 (Vasî ve Mütevellî Tayîni)

Selmanfakihlü Köyünden Abdullah oğlu Ebubekir oğlu Halil Baloğlu Hacı Mustafa Ağa'nın ölmeden önce mâlının üçte birini câmi-i şerîfe, yüksek okula ve çeşme tamîratlarına vakffettiğine, damadı medrese hocalarından Hasan Efendi oğlu İmâmzâde Fazîletlü Mehmed Efendi'nin de vakfa idâreci, akıl hastası kızına da vasî tayîn edildiğine dâir 24 Zi'l-ka'de 303 (M.24 Ağustos 1886) tarihli hüccet.

Sayfa No: 91 Belge No: 123 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Nohudlu-ı Bala Mahallesinden Akif oğlu Mehmed Şevket'in adı geçen mahalleden Mehmed Adil kızı Elmas ile babasının küçükken kendisini nikâhladığını bildirdiğini ancak o ana gelinceye değin bu hususta kendisine haber ve bilgi verilmediğini, adı geçen bayanla nikâhı ve nikâha yönelik davâsı olmadığını, dilediği kimse ile evlenebileceğini ifade eylediğine, onun açıklamalarını da Elmas'ın onayladığına ve Şevket'e nikâhı olmadığını kabul ettiğine dâir 2 Muharrem 303 (M.11 Ekim 1885) tarihli hüccet.

Sayfa No: 93 Belge No: 124 (Zâviye)

Boğazlıyan Kazâsında bulunan Kulkulu Zâviyesinin şeyhlik hissesi için davâ açıldığına, davânın da Boğazlıyan Mahkeme-i Şer'iyyesinde görülmesine ve lâzım gelen i'lâmının oradan verilmesine karar verildiğine dâir 5 Receb 303 (M.9 Nisan 1886) tarihli i'lâm.

Sayfa No: 93 Belge No: 125 (Emlâk ve Emvâlin Fuzûlen Zabtı ve Müdâhaleye Dâir)

Osman Paşa Tekye Köyünden Ömer Bâşeoğlu Ahmed'in vekîli Esadır oğlu Nikabet Efendi'nin adı geçen köyden İbrahim oğlu Karamızrakoğlu Ahmed'in köyde bulunan menzil ile bahçeye müdâhalesinin engellenmesi isteğinde bulunduğu, onun da kendisinin menzil ve bahçeye alakasının olmadığını kardeşinin yetimleriyle dedelerinin el koyduğunu ifade eylediğine dâir 15 Şevvâl 303 (M.17 Temmuz 1886) tarihli hüccet.

53

Sayfa No: 94 Belge No: 126 (Mirâs-Tereke)

Taşköprü Mahallesinden Abdullah oğlu Sâatci Osman Efendi oğlu Taşköprü Nâibi Mustafa Nesib Efendi'nin küçük çocukları için vasî tayîn edilen eşi Hadice'ye büyük kızı Refika Hanım'ın adı geçen mahallede bulunan menzilden hissesini talep ederek davâ açtığına, Hadice'nin de Mustafa Nesib Efendi'nin menzili oğlu Mustafa Muhlis Efendi'ye verdiğini söyleyerek hisse talebini kabul etmediğine, yine bütün eşyâları da oğluna hibe eylediğini söyleyerek onlardan da hisse talebini kabul etmediğine, onun da yine de talep ettiğine dâir Gurre-i Zi'l-ka'de 303 (M.1 Ağustos 1886) tarihli hüccet.

Sayfa No: 95 Belge No: 127 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Buzağıcıoğlu Köyünden Ahmed oğlu Hacı Ömer'in Kavurgalı Köyünden Emin kızı Nazife'den iddiâ eylediği nikâh davâsının aslı olmadığını, nikâhı bulunmadığını _____ varsa da boşadığını, dilediği kimse ile evlenebileceğini ifade eylediğine dâir 27 Muharrem 304

(M.26 Ekim 1886) tarihli hüccet.

Sayfa No: 96, 97 Belge No: 128 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Taşköprü Mahallesinden İsmail Hakkı Efendi oğlu Salim Efendi oğlu Mehmed Mahir Efendi'nin oğlu İsmail Hakkı Efendi'nin küçük kızı Mahire için vasî tayîn edilen eşi Münire Hanım'ın vekîli kardeşi Mustafa Paşa oğlu Halil Bey ile Mehmed Mahir Efendi'nin eşi Fatma Hanım'ın vekîlleri oğulları Arif ve Rıfat Efendiler karşısında Köseoğlu Mahallesinden Ali Ağa oğlu Mehmed Efendi'nin Mehmed Mahir Efendi'nin kendisine olan on bin gurûş borcunun terekesine el koyan oğulları Rıfat ve Arif Efendilere sorularak terekeden kendisine ödenmesine tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, adı geçen vekîllerin de borcu olduğuna dâir sened ile davânın hukuk mahkemesine nakl edilmesini istediklerine dâir hüccet. (Tarihsiz)

54

Sayfa No: 97 Belge No: 129 (Alacak-Verecek [Borçlar])

İslambolluoğlu Mahallesinden on sekiz yaşını aşkın Bıçak Ali oğlu Süleyman'ın adı geçen mahalleden İbiş Ağa zâde Hasan Ağa'nın yanında kaldığı müddetçe kendisinden hizmet ettim diye ücret adına bir akce davâ etmeyeceğine dâir bir parça şerîata ait delil verilmesini istediğinde onun da onayladığına dâir 27 Cemâziye'l-evvel 304 (M.21 Şubat 1887) tarihli hüccet.

Sayfa No: 99, 100 Belge No: 130 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Battal Köyünden Mehmed oğlu Mustafa oğlu Çûlhaoğlu Şakir'in vekîli babası adı geçen Mehmed oğlu Mustafa ile adı geçen köyden Abdullah oğlu adı geçen Selim oğlu Selim oğlu Osman'ın vekîli Taşköprü Mahallesinden İbrahim Ağa oğlu Mehmed Ağa'nın yine adı geçen köyden Saçak Ahmed'in kızı Abdurrahman oğlu Ahmed kızı Melek'e nikâh iddiâsıyla davâ açtıklarına, Melek'in adı geçen köyden vekîli Mehmed oğlu Veliddin'in de müvekkilesinin Mustafa'nın oğlu Şakir'e nikâhlı olduğunu kabul ettiğine, Selim oğlu Osman'a nikâhlı olduğunu kabul etmediğine dâir 7 Rebî'ü'l-âhir, 18 Receb, 12 Rebî'ü'lâhir, 13 Receb 304, 5 Receb 305 (M.3 Ocak, 12 Nisan, 8 Ocak, 7 Nisan 1887, 18 Mart 1888) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 100, 101 Belge No: 131 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Tekye Mahallesinden Osman Efendi oğlu adı geçen Tüfeng Halil Efendi oğlu Tüfengzâde Mehmed Nuri'nin vekîli babası adı geçen Osman Efendi oğlu Halil Efendi'nin Kuşcu

Köyünden Halil oğlu Seyyid kızı Hayriye'nin oğlunun oğlu Abdullah'a nikâhlı olduğunu, itâat etmediğini ifâde eylemek suretiyle başkasıyla evlenmek istediği ile ilgili soru sorularak boyun eğmesine tenbîh olunması talebiyle davâ açtığına, Hayriye'nin vekîli Çatak Mahallesinden Musa Ağa oğlu Osman Ağa'nın da müvekkilesinin Abdullah ile nikâh olduğunu kabul etmediğine, adı geçen Osman'ın da Hayriye'ye nikâh iddiâsında bulunduğuna, kendisine mahkemededen vekîl tayîn edilen Molla Ahmed'in de kabul etmediğine dâir 3 Şa'bân 304 (M.27 Nisan 1887) tarihli hüccet.

55

Sayfa No: 101 Belge No: 132 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Hacı İbrahim Efendi oğlu Hacı Tahir Efendi'nin Azizli Köyünden adı geçen Osman oğlu Mahmud oğlu Osman'a Sultân Mahmud Hân Hazretlerinin İkinci Hoşyar Kadınefendi'nin vakfolunan paralarından olup, vakfa olan borcuna karşılık verdiği tarlaların vazgeçim işlemlerini yapması ve bin gurûş borcunu ödemesi talebiyle vakfin idârecisi olarak davâ açtığına, onun da tarlaların memûr huzûrunda vazgeçim işlemlerini yapacağını ifâde eylemek suretiyle borcu olduğunu kabul etmediğine dâir 7 Rebî'ül-âhir 304 (M.3 Ocak 1887) tarihli hüccet.

Sayfa No: 101 Belge No: 133 (Alacak-Verecek [Borçlar])

Köseoğlu Mahallesinden Deli Bekir oğlu Bekir Efendi'nin Taşpınar Köyünden Mustafa oğlu Köşgeroğlu Ömer'e beş yüz gurûş kendisine borcu olduğu gerekçesiyle davâ açtığına, onun da borcu olduğunu kabul ettiğine dâir 7 Rebî'ül-âhir 304 (M.3 Ocak 1887) tarihli hüccet.

Sayfa No: 102 Belge No: 134 (Sû-i İsti'mâl [Vazîfe])

Karaburun Köyünde oturan Kars göçmenlerinden İbrahim oğlu Süleyman'ın İdrisli Köyünde oturan yine Kars göçmenlerinden Köse Mehmed oğlu Sımkıcı Molla Hasan'a on yaşındaki küçük oğlu Abdullah Beşe'nin merkebden düşerek sağ kolunun bilekten kırıldığını, Molla Hasan'ın sardığını ifâde eylemek suretiyle sağ kolunun tamamen işe yaramaz hale geldiği gerekçesiyle şerîata uygun gereğinin yapılması talebiyle davâ açtığına, onun da kolunu eskiden alıştığı gibi sardığını, kendisinin bir kusuru olmadığını ifâde eylediğine, adı geçen iddiâcının da yemin taleb etmemesi üzerine kavgadan men olunduğuna dâir 4 Rebî'ül-âhir 304 (M.31 Aralık 1886) tarihli hüccet.

56

Sayfa No: 103, 104 Belge No: 135 (Mirâs-Tereke)

Muytaboğlu Mahallesinden Halil oğlu Yusuf oğlu Çalılı Mehmed'in kız kardeşleri Emine ve Fatma'nın vekîlleri adı geçen mahalleden Süleyman Ağa oğlu Mustafa Efendi'nin Çalılı Mehmed'in ölümünden sonra yine adı geçen mahallenin Dere Sokağında bulunan menzil ile deftere geçirilmiş olan eşyâlara eşi Mühtediye Hadice'nin el koyduğunu, onun da ölümü üzerine Beytül-mâlin el koymak istediğini ifâde eylemek suretiyle asıl mâlin müvekkilelerinin babaları Yusuf'a ait olduğu gerekçesiyle menzil ve eşyâlardan hisselerini talep ederek davâ açtığına, Yozgat Muhâsebecisi İzzetlü Ahmed Ağuşi Efendi'nin vekîli Muhâsebe Kalemî Vâridât Mukayyedi Mehmed Ağa oğlu Abdullah Efendi'nin de kendilerinde bulunan hüccet ve sened gereğince mâlların Hadice Hanım'a ait olduğunu, Mustafa Efendi'nin müvekkilelerinin hissesi olduğunu bilemeyeceğini ifâde eyleyerek onun açıklamalarını kabul etmediğine dâir 17 Şa'bân 304, 7 Receb 305 (M.11 Mayıs 1887, 20 Mart 1888) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 104 Belge No: 136 (Mâl Paylaşımı)

Selmanfakihlü Köyünden İyaz Mahmud kızı Züleyha'nın adı geçen köyde bulunan bahçe ve damın eşi İbrahim oğlu Mehmed Kamil'in mâl ve mülkü olduğunu, kendisinin alaka ve müdâhalesinin olmadığını, buna dâir davâ ve kavgası bulunmadığını ifâde eylediğine, Kamil Efendi'nin de onayladığına dâir 6 Cemâziye'l-âhir 304 (M.2 Mart 1887) tarihli hüccet.

Sayfa No: 105, 106, 107 Belge No: 137 (Vakıf)

Nohudlu Mahallesinden Ahmed Paşa oğlu Abdurrahman oğlu Abdülcebbar zâde Mehmed Naim Bey'in vekîli Tuzkaya Mahallesinden Hüseyin oğlu Mîr-âhûrzâde Ali Efendi'nin Taşköprü Mahallesinden Yusuf Ağa oğlu El-hâc Ali Osman Ağa'ya müvekkili Mehmed Naim Bey'in dedesi Abdülfettah Bey Vakf-ı Şerîfine vakfın idârecisine ait vazîfeleri yerine getirmekle görevlendirildiğini ifâde eylemek suretiyle vakfın eski idârecisi annesi Ayşe Hanım'ın idâreciliği Hacı Ali Osman Ağa'nın da vekâleti zamanına ait vakıf gelirlerinden

57

bahsederek yazılı olduğu gibi muhâsebe görülmesini, dükkânların ve diğer gasb etmiş olduğu hâne ile etrafında bulunan dükkânların arsalarının vakfa terkini talebiyle davâ açtığına, onun da hesap vermeye mecbur olmadığını, Ali Efendi ile de aralarında sorun olduğu için vekâletini kabul etmediğini ifâde eylediğine, vekîli Tekye Mahallesinden

Tevfik Efendi zâde Abdullah Efendi'nin ise Naim Bey'den başkasının vekâletinin câiz olmadığını, müvekkilinin vakfın idârecisi olmayıp vekîli olması sebebiyle davânın ona dokunur bir tarafı olmadığını ifâde eyleyerek kavgadan men olunması ile ilgili i'lâm istediğine dâir 4, 11 Receb 304, 23 Mart 303 (M.29 Mart, 5 Nisan 1887, 23 Mart 1886) tarihlerine ait hüccet.

Sayfa No: 106 Belge No: 138 (Nişan-Evlenme-Boşanma-Mehr)

Zencer Köyünden Osman Ağa oğlu Mustafa Ağa kızı Zarife ile eşi Tekye Mahallesinden Mehmed Sadık Efendi oğlu Mehmed Said Efendi'nin şiddetli geçimsizlik sebebiyle yazılı olan eşyâlardan bir kısmını Zarife'nin alması, başka bir şey talep etmemesi, geriye kalan takı ve eşyâları da boşanma bedeli olarak eşine bırakması üzerine vekîlleri aracılığıyla boşandıklarına dâir 10 Cemâziye'l-âhir 304 (M.6 Mart 1887) tarihli hüccet.

II. BÖLÜM

METİN TRANSKRİPSİYONU

Sayfa No: 2 Belge No: 1

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesi sâkinlerinden iken tarihten on dört sene mukaddem vefât eden Musa bin Musa bin Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Zehra bint-i Mehmed ile mezbûreden mütevellîdler ve ol-tarihde kebîr oğulları Osman ve İbrahim ol-tarihde sagîr ve hâlâ kebîr oğlu Hasan ve ol-tarihde sulbiyye-i kebîre kızı Mevlide'ye zevce-i müteveffiyyesinden mütevellîd sulbî kebîr oğlu diğere oğlu İbrahim'e münhasıra olub ol-vakt kassâm-ı şer'îsi tanzîm olunduktan sonra tarihten dokuz sene mukaddem merkûm İbrahim dahi vefât edib verâseti sulbiyye-i kebîre kızı Mevlide ve sulbî kebîr oğlu Musa'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık olduktan sonra bintü'l-mezbûre Mevlide tarafından zikrî âtî husûsu talep ve da'vâya vekâleti zât-ı mezbûreyi bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan Medrese Mahallesi sâkinlerinden Mehmed Ağa ibn-i Mikdad Ağa ve Çatak Mahallesi sâkinlerinden Ahmed bin Mehmed şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezkûr Çatak Mahallesi sâkinlerinden Mehmed bin Abdullah mim ol-tarihde sagîr bulunan merkûm Hasan'ın vasîsi ve zâtı dahi ta'rîf-i şer'î ile ma'rife olan zevce-i mezbûre Zehra'nın vekîl-i müseccel-i şer'îsi ibn-i kebîr-i merkûm Osman muvâcehesinde bi'l-vekâle tasvir-i müddeâsında müvekkilem ve zevcem mezbûre Mevlide'nin babası ve mûrislerinin hîn-i vefâtında terekesi tahrîr olunarak eşyâ

ve menziller bedel olub ez-gayr-ı masraf 4905 gurûş 20 paradan müvekkilem mezbûrenin mûcib-i kassâm-ı hissesi olan 476 gurûş 32 paraya mahsûben dahil-i kassâm olub 150 gurûş kıymet takdîr olunan ineği müvekkilem kabz edib bâkî emlâk vesâireden olarak 326 gurûş 32 para hissesi kalmış olmağla mûcib-i kassâm menkûlât ve emlâkdan bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ gıbbe's-suâl vekîl-i

59
mezbûr Osman asâleten ve vekâleten cevâbında babam ve mûrisimiz müteveffâ-yı mezbûr Musa Ağa'nın hîn-i vefâtında terekesei tahrîr olunarak müteveffâ-yı sâni merkûm İbrahim mûcib-i kassâm-ı hissesine bir göz oda ve bir şitârî entârî (?) ve bir yorgan alıb istîfâ-yı vasiyyeti eyledikten sonra dahil-i kassâm olan inek ve tosun dahi 250 gurûşa fûrûht olunub esmânı mûrisimiz müteveffâ-yı merkûmun techîz-i tekfinine.

Sayfa No: 3 Belge No: 2

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden olub bundan akdem vefât eden Ares veled-i Apak veled-i İstefan'ın verâseti li-ebeveyn hemşiresi Sultan bintü'l-mezbûr Apak ile amûcesi Parsih veledü'l-merkûm İstefan'a münhasıra kable'l-kısmâ merkûme Sultan dahi vefât edib verâseti sadriyye-i sagîre kızları Güldudu ve sadrî sagîr oğulları Mecnun Nişan ve Ağabey'e münhasıra olduğı bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra müteveffâ-yı merkûm Ares'in hîn-i vefâtında diyâr-ı âherde gaib-i ani'lbeled

bulunan vereseden merkûm Parsih medîne-i mezbûre mahkemesinde meclis-i şer' de Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Yer Karyesi ahâlîsinden Ömer Kethüdâ bin İbrahim bin Abdullah tarafından zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba sulh ve ibrâya mütevakkıf olduğı umûrun küllîsine vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden Ebilioğlu Mehmed Ağa bin İbrahim nâm kimesne muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında mezkûr Yer Karyesi arâzîsinde vâki' etraf-ı erbaası Körhamam Deresi ve Kanak ve Pazar Sikkesi ve Köseli Bendi ve bend ile mahdûd Nehr-i Kanak suyu ile devrân eden bir kıt'a değirmen arsası ma' ocak bir bâb değirmeni müteveffâ-yı merkûmun bâ-koçân mülkü olduğı hâlde ben diyâr-ı âherde bulunub gaib bulunduğum cihetle Beytül-mâl me' mûru ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le terekesei tahrîr ve sebt-i defter olunarak mezkûr

değirmenin nısfı müteveffâ-yı merkûm Ares'in olub ve nısfı hissesi dahi gaib-i ani'lmeclis Harik ile müşterek olub zarûret-i deyn ve nafaka olmadığı hâlde Beytü'l-mâl ma'rifetiyle müşteregi merkûm Harik ve bin altı yüz gurûş kâime-i akce bedelinde nısf-ı hissesi fûrûht olunub merkûm Harik dahi vekîl-i merkûmun müvekkili merkûm Ömer Kethüdâ'ya nısfı hisse-i şâyia-yı mezkûreyi üç bin beş yüz gurûşa bey' ve fârig olub ve nısf-ı hissesini dahi evvelce merkûm Ömer Kethüdâ'ya bey' edib tamamına mutasarrıf olmağla zâten ben Der-aliyye'de bulunduğum zamânda buraya emr-i sâmi'de istihsâl

60
 ederek gönderdim. Mülk olduğundan bey' olunmasına râzı olmadığımından ve benim dahi bulunduğu ecluden hissemi ber-inhisar taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl-i mezbûr Mehmed Ağa müvekkiline bi'l-izâfe cevâbında değirmen-i mezkûr yalnız ocak arsası olub merkûm Ares'in vefâtında müşteregi bulunan gaib-i merkûm Harik değirmenin harâb olduğundan bahsle i'mârını veyâhûd i'mârına müsâid olunmaz ise bey' olunmasını talebi üzerine Beytü'l-mâl ma'rifetiyle taraf-ı şer' den müzâyedeye verilip müşteregi gaib-i ani'l-meclis Harik üzerinde bin altı yüz gurûş kâime-i akce bedelinde üzerinde takarrür edib muâmele-i ferâğıyye ba'de'l-icrâ merkûm Harik dahi değirmen-i mezkûru i'mâr edib dört bin gurûş sağ akce bedelinde müvekkilim merkûm Ömer Kethüdâ'ya bey' ve ferâğ edib yedine Defter-i Hâkânî tarafından verilen koçân senedi ile diğer mübâyaa senedleri kalbe'l-ihrâk cânib-i mahkemeye mürâfaa için teslîm olunub ve hatta bir sûret-i musaddakasını müvekkilim yedine verilip sened-i mezkûrlar muhterik ise de yedimde bulunan sûret-i senedler mûcibince müvekkilim merkûm bihakkın mutasarrıf olur deyü ba'de'd-def' müddeî-i merkûm Parsih cevâbında koçânlar müteveffâ Ares'in nâmına olub gaib-i merkûm Harik'e ve merkûm Ömer Kethüdâ'ya dahi koçân senedi verilmeyib muâmelesi icrâ olunmamışdır. Defter-i Hâkânî kaydı ihrâk olmuş ise de emlâkda hâlâ müteveffâ-yı merkûm Ares nâmına olub benim bulunmadığımından koçân alamadım. Satılması muvâfık-ı kanûn mudur? Böyle îrâdlı mülk satılmayacağı ve şer'an bey'i câiz olmayacağını beyân ederim. Yedimde fetvâ-yı şerîfler vardır deyü takrîri ve değirmen-i mezkûrun nısfı beş bin gurûş eder olduğu hâlde noksanına verilmişdir deyü ifâdesi.

11 Cemâziye'l-âhir 99 (M.30 Nisan 1882)

Vekîl-i Müddeî-i Aleyh El-müddeî

İşbû da'vâ ber-vech-i muharrer idüğü tasdîk olunur.

Sayfa No: 3 Belge No: 3

Kırşehir mülhakâtından Mecidiye Kazâsına merbût Kızılcacı Karyesi ahâlîsinden Hacı Süleyman Efendi ibn-i Veli Ağa mim Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden Hacı Sadık Efendi ibn-i Ömer Efendi muvâcehesinde gaibân-ı ani'l-meclis Serrâcoğlu İbrahim bin Hasan Kethüdâ ile Yozgadî Yosmaoğlu Mıgırdıç'da geçen senei mübâreke hâsılâtından tüfenk bedelinden olub mezbûranda olan beş yüz on yedi buçuk 61

gurûş matlûbumun ahz ü kabzına vekâlet-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl eyledim dedikde gibbe't-tasdîkü's-şer'î kayd olunmuşdur.

29 Receb 99 (M.16 Haziran 1882)

Vekîl Müvekkil Muharrir

El-hâc Süleyman Efendi

Sayfa No: 3 Belge No: 4

Kırşehir mülhakâtından Keskin Kazâsına tâbi' Karabekir Karyesi hânedânından Hacı Osman Ağa ibn-i Ömer Ağa mim medîne-i mezbûre mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Kisbar Ağa veled-i Karabet Ağa muvâcehesinde müteveffâ Hacı Mahmud Ağa'da ve mahdûmu Hasan Efendi'de olan üç bin gurûş matlûbumun ahz ü kabza merkûm Kisbar Ağa'yı vekâlet-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl eyledim dedikde gibbe't-tasdîkü's-şer'î kayd olunmuşdur.

19 Zi'l-ka'de 99 (M.2 Ekim 1882)

Vekîl Müvekkil Muharrir

Sayfa No: 4 Belge No: 5

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Lök Karyesi sâkinelerinden olub zâtı müddeî Mustafa'nın babası Osman Kethüdâ ve an-asl Lök Karyesinden olub Nohudlu Mahallesinde mezbûre âmmisi oğlu Mustafa bin Mehmed Kethüdâ ve mezkûr Lök Karyesinden Ali Kethüdâ ibn-i Ahmed Kethüdâ ta'rifleriyle ma'rife Hamide bint-i Osman Kethüdâ ibn-i Ömer Kethüdâ nâm-ı bîkr-i bâliğa Ömer Usta odasında mezbûr Mustafa binü'l-mezbûr Osman Kethüdâ'nın benden iddiâ eylemiş olduğu nîkah da'vâsına tarafımdan Tekye Mahallesinden Ömer Efendi ibn-i İbrahim Efendi'yi

vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer‘iyye ile vekîl eyledim dedikte mezbûr Ömer Efendi dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği kayd-ı şedd.

62

24 Safer 300 (M.4 Ocak 1883)

Müddeî-i Aleyhâ Vekîl Kâtib

Hamide

Sayfa No: 4, 5 Belge No: 6

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Başınayayla Karyesi ahâlîsinden Kebîr Mustafa bin Osman bin Mustafa tarafından zikrî âtî nikâh da‘vâsına vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer‘iyye ile vekâleti karye-i mezbûreden Osman binü'l-mezbûr Mustafa ve Mehmed bin Mikdad Ağa şehâdetleriyle sabit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer‘i lâhik olan medîne-i mezbûre mahallâtından Çatak Mahallesi sâkinlerinden Mehmed Kamil Efendi ibn-i Osman Efendi asîl-i merkûm hâzır olduğu hâlde mim nevâhî-i mezbûreden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi‘ Lök Karyesi sâkinelerinden Hamide bintü'l-müteveffâ diğer Osman Kethüdâ ibn-i Hacı Ömer Kethüdâ tarafından vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘iyyesini Tekye Mahallesi sâkinlerinden Molla Ömer bin İbrahim Efendi muvâcehesinde bi'l-vekâle tasvîr-i müddeâsında vekîl-i merkûmun müvekkilesi bâliğa-yı mezbûre Hamide beş yaşında ve müvekkilim merkûm dahi on beş yaşında iken mezbûre Hamide'nin babası müteveffâ-yı mezbûr Osman Kethüdâ hayatında müvekkilim merkûmun karyesine müvekkilim merkûm Mustafa'nın babası merkûm Osman Kethüdâ'nın odasında seksen dört tarihinde zi'l-hicce-i şerîfin on beşinci gecesi sâat iki raddelerinde müvekkilim merkûmun karyesinde ol-tarihde imâm-ı karye olub hayatda bulunan Saffeddin Efendi ve Kel Bekir oğlu Bekir, Kel Musa ve Yassıağıl Karyesinden Abdülmuttalib Kethüdâ ibn-i Ebubekir Çelebi ve Karamızrakoğlu İsmail ve Davuncu Karyesinden Pehlevânoğlu Nuh Küşanoğlu Bekir, Lök Karyesinden Hacı Mustafa oğlu Mehmed Adil ve birâderi Yusuf ve Karafakihioğlu Hasan Efendi ve Topal Bekir oğlu Abdullah hâzırûn oldukları hâlde müvekkilim merkûm Mustafa'nın babası Osman Kethüdâ işbû vekîl-i mezbûrun müvekkilesi mezbûre Hamide'nin babası Osman Kethüdâ'ya kızın Hamide'yi ve Allah'ın emri üzerine ve peygamberin kavli üzerine bulunan cemâatlerin şehâdetleri üzerine benim velâyetim hasebiyle oğlum Mustafa'ya verdin mi deyüb mezbûr Osman Kethüdâ

dahi velâyeten kızım Hamide Allah'ın emri ve peygamberin kavli üzerine oğlum

63

Mustafa'ya verdim deyüb akd-i nikâh olmak üzere üç def'a böyle takrîr olunub müvekkilesi mezbûre Hamide'nin müvekkilim merkûma itâatına tenbîh olunmak bi'lvekâle matlûbumdur dedikde vekîl-i mezbûr Ömer Efendi müvekkilesi mezbûre Hamide'ye izâfetle bi'l-vekâle cevâbında müddeî-i vekîl-i mezbûrun ber-vech-i muharrer müddeâsını bilemem lâkin müvekkilem mezbûre Hamide vâlidesi Adile bint-i Mustafa müddet-i rızâda müvekkil Mustafa bir yaşında olub diğêr Hasiblü Karyesine verilen Zeyneb dahi sekiz aylık olduğu hâlde berâber emzirildiğini beyân ediyor dedikde vekîl-i mezbûr Mehmed Kamil Efendi'nin lede'l-istifsâr cevâbında mezbûre Zeyneb kaç yaşında olduğunu bilemem fakat benim vekîl olduğum merkûm Mustafa mezbûre Zeyneb'in büyük karındâşı Bekir'den iki yaş büyük olduğunu beyân ederim dedikde vekîl-i mezbûr Ömer'den be-tekrâr istifsâr olundukda müvekkilem mezbûrenin babası mezbûr Osman Kethüdâ müvekkilem mezbûre Hamide Erkekli Karyesine söz etdiği vakt mezbûr Kamil Efendi'nin müvekkili mezbûr Mustafa'nın babası diğêr Osman Kethüdâ mezkûr Lök Karyesine gelib Karabacakoğlu odasında kimler olduğunu müvekkilimden suâl eder, beyân ederim. Mezbûr Osman Kethüdâ müvekkilim mezbûrenin babası Osman Kethüdâ'ya hitâben kızın Hamide'yi Erkekli'ye söz etmişsin. Oğlum Mustafa askerden geldi. Oğluma ver dediğinde mezbûr Osman Kethüdâ emişdi. Söz var gidiyim anlayım deyüb hânesine varıb mezbûre Hamide vâlidesi Adile'den anlayıb geri odaya gelib vâkıa Hasiblü'deki kız ile Mustafa emişmiş. Hamide ile emişmemiş. Oğlan bir yaşında Zeyneb sekiz aylık imiş dedikde müvekkil-i merkûm Mustafa'nın babası Osman Kethüdâ vâkıâ bâcım sözünde sâdıkdır. Oğlan bir yaşında kız sekiz aylık idi. Hamide on altı yaşında oğlum otuz beş yaşında bundan ne lâzım gelir demiş olduğunda mezbûr Osman Kethüdâ eğerçi böyle bir fetvâ getirir isen onlara cevâb verib sana veririm demişdir deyü ifâdesindeki mezbûr Mehmed Kamil Efendi'den lede'l-istifsâr cevâbında külliye inkârından başka istinkâh müddeâsı şer'an sahîh olur ise ve bâlâda beyân olunan zabtına lâzım gelir ise râzıyız. Bir gûnâ diyeceğim yokdur.

5 Rebî'ül evvel 300 (M.14 Ocak 1883)

Vekîl-i Müddeî-i Aleyhâ Vekîl-i Müddeî

İşbû da'vâ ber-vech-i muharrer idüğü tasdîk olundu.

Vekîl-i mezbûr Molla Ömer'den mezbûr Osman Kethüdâ Karabacakoğlu odasında ikrârında kimler olduğu suâl olundukda 11 Kanûn-ı Evvel 97 (M.23 Aralık 1881) günü mezkûr Lök Karyesinden Yörükoğlu İbrahim karye-i mezbûreden Yörükoğlu Seyyid, 64

Karagözoğlu Mehmed ve Karagözoğlu Hasan, Timuroğlu Ömer Osman ve Yörükoğlu Mustafa ve İbiklioğlu Ahmed, Barutcuoğlu Mehmed ve Koyunoğlu Abdurrahman ve Aziz oğlu Ahmed ve Ali Kethüdâ ibn-i Ahmed Kethüdâ ve Koyunoğlu Hasan ve Karagözoğlu Koca, Kiziroğlu Süleyman bin Osman Erkekli Karyesinden Emrullah oğlu Halil Efendi ve Memişoğlu Ali buldukları ve bununla berâber mezkûr 27 Şubat 97 (M.27 Şubat 1880) tarihinde müvekkilem mezbûreyi Erkekli Karyesinden Bozoğlu Ali bin Mustafa'ya nikâh için vekâlet almaya gider iken müvekkil-i merkûm Mustafa mezbûr Osman Kethüdâ'ya hitâben âmmetime söyle. Mezbûre Hamide vekâleti bana versin de vekâlet harcı beş on gurûş ben alayım deyü izin-nâmede muharrer şâhidler huzûrunda ricâ eylediğinde mezbûr Ali Kethüdâ dahi müvekkilem mezbûre vâlidesine ve vâlidesi dahi müvekkilem mezbûreye ifâde eylediğinde müvekkilem mezbûre dahi vekâletini mezbûr Ali Kethüdâ'ya verib ve nikâhın akabinde dahi mezbûr Mustafa ve babası hâzır buldukları hâlde müvekkilem mezbûre nikâhlısı imiş de niçün ol-vakt söylenememiş deyü ifâdesinde vekîl-i mezbûr Mehmed Kamil Efendi'den lede'l-istifsâr cevâbında müvekkil-i mezbûr Mustafa babası mezbûr Osman Kethüdâ ile inkâr eyledikleri ve tarafeyn-i ifâde dahi bundan gayrı diyeceğimiz yokdur deyü ifâdesi. 7 Rebî'ü'l-evvel 300 (M.14 Ocak 1883)

Vekîl-i Müddeî-i Aleyhâ Vekîl-i Müddeî

İşbû da'vâ ber-vech-i muharrer idüğü tasdîk olundu.

Mezbûre Adile Hatun'un zâtını ma'rifân olan Halid Efendi ibn-i Ahmed Efendi ve Mustafa mezbûre Adile Hatun mevsûka olduğuna şehâdet eden: Tekye Mahallesinden Hakkı Efendi ibn-i Osman Efendi ve Hacı İsmail bin Ahmed ve Tekye Mahallesinden Hacı Süleyman bin Ahmed bin Mehmed.

Mezbûre Hamide'nin âdile olduğu ba'de's-sübût müddeîyi îrzâ eylediğine tahlîf-i şer'î olunduğu.

8 Rebî'ü'l-evvel 300 (M.17 Ocak 1883)

Sayfa No: 5 Belge No: 7

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tuzkaya Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Mihayil veled-i Makar mim medîne-i mezbûre mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden Avusturya devlet tebaasından tarihten yedi mukaddem vefât eden Tabib Yafaki veled-i Adam veled-i Adam'ın verâseti tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden Sofya bint-i Elya ile merkûmeden mütevellîdler sulbiyye-i kebîre kızları Elsavit ve Mariko ve sulbî kebîr oğlu Yevakim'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'sş-şer'ü'l-âli zâhir ve mütehakkık olduktan sonra tereke-i müteveffâ-yı merkûmeye vaz'-ı yedi mütehakkık olan zevce-i merkûme Sofya'ya usûl dâiresinde li-ecli't-terâfu' üç def'a ihzâriyye irsâl olunub iknâ' eylediği cihetle tarafından vekîl-i müsahhar ta'yîn olunan Medrese Mahallesinden Hakkı Efendi ibn-i Rüstem Ağa muvâcehesinde müteveffâ-yı merkûm hayatında mahalle-i mezbûrede vâki' menziline binâ' eylediğinde sagîr sarrâfda olan 7000 gurûş ve Veysel Efendi'de olan 2550 gurûş ve Kazaros'da olan 5220 gurûş ve Yüzbaşı Numan Ağa'da olan 6025 ve Saraylı Sadullah Ağa'da olan 4257 gurûş alacaklarımı alıb menziline sarffeyledikden sonra yiğirmi dört bin üç yüz kırk iki gurûşumu dahi bâdefter alıb cem'an 43994 gurûş alacak hakkımı kable'l-edâ vefât eylediği cihetle müvekkilesi merkûme ile verese-i sâiresi matlûb-ı mezkûrumu ikrâr edib ve buna karşılık müteveffâ-yı merkûmun Köhne-i Kebîr'den Gözübüyükoğlu ile Hasan Sipâhi ve diğerleri nâmına matlûbu olan 90100 ve Cihanşarlı Karyesinden Tatar Hüseyin ve Hacı Bekir vesâirleri nâmına 8935 Babalı Karyesinden Halil ve Hasan Kethüdâ ve Abdullah nâmına 2376 Halilfakihlü Karyesinden Osman'dan 900 ve İridam Karyesinden Mustafa ve Kara Mahmud ve Kara Veli vesâire nâmlarına 2710 ve Yazılıtaş Karyesinden Seyyid Efendi ve Hacı Şakir nâmlarına 1100 ve Karahacılı Karyesi ahâlîsinden 3050 ve Akoluk Karyesinden Muhtâroğlu İbrahim ve İsa Kethüdâ nâmlarına 9060, Kepirce Karyesinden Hüseyin Kethüdâ vesâirleri nâmlarına 10365, Ocaklı Karyesinden Abbas oğlu Halil vesâire nâmlarına 5920, Pöhrek Karyesinden Karabet nâmına 589 ve Sungur Karyesinden Hindioğlu nâmına 240 gurûş ki cem'an 54345 gurûşdan dâyinlerin gıyâblarına 10351 gurûşunu muhallefâtına çıkarılıb mütebâkî 43994 gurûş matlûbuma karşılık bana havâle ve ben dahi gıyâben kabûl edib karyelerine vardığımda 11852 gurûşunu dâyinler kabûl edib ve bana sened vermeyib mütebâkî 32142 gurûşu inkâr

66

eylemeleriyle buraya gelib hükûmete iştikâ' eylediğimde müvekkilesi merkûme Sofya müteveffânın matlûbunu sana havâle eyledik ve sen dahi kabûl eyledin. Bizde hakkın kalmadı deyü iknâ'ları üzerine meşihat ve adliyye ve vilâyet-i celîleye mürâcaat olunub şer'an muhâkememize emr olunmuş ise müvekkilesi merkûme yine iknâ' edib onun üzerine Sâbık Yozgad Nâibi Tahsin Beyefendi müvekkilesi mezbûre tarafından mahallesi imâmı Ömer Efendi'yi vekîl-i müsahhar nâsb edib mezbûr Hacı Ömer Efendi müvekkilesinin sâbıkâ takrîri vech üzre ikrâr ve bu senedleri müvekkilem vermişdir. Müvekkilemde hakkı yokdur deyü ifâdesi üzerine havâle şer'an sahîh olmadığından 32142 gurûşu terekeden verilmesine Tahsin Bey hükm edib ve i'lâm-ı şer'îsini yedime i'tâ edib i'lâm-ı mezkûr dahi icrâ me'mûruna teslîm olunmuş ise de icrâ etdiği cihetle meblağ-ı mezkûru vekîl-i mezbûrun müvekkilesinden talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Hakkı Efendi cevâbında inkâr eylediği.

9 Safer 300 (M.20 Aralık 1882)

Müddeî Vekîl-i Müsahhar

İşbû da'vâ ber-vech-i muharrer idüğü tasdîk olundu.

Sayfa No: 6 Belge No: 8

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden olub tarihten sekiz sene mukaddem vefât eden Agob veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâseti zevce-i metrûkesi Ahsabet binti Parsih ile mezbûreden mütevellîdler olub tarih-i merkûmede sagîrler olub ve hâlâ kebîr ve kebîre bulunan sulbiyye kızları Sazede ve İbraniye ve kebîr Hartun ve kendinden mukaddem vefât eden zevcesi Maryem'den mütevellîdler sulbiyye-i kebîre kızı Evsane ve sulbî kebîr oğlu Aris ve diğêr müteveffîyye olan zevcesi Gevher bint-i Makar'dan mütevellîd kebîr oğlu Kazaros'a münhasıra olduğı ba'de't-tahkîkü's-şer'î zevce-i merkûme Ahsabet ile merkûmetân Sazede ve İbraniye taraflarından zikrî âtî husûsu talep ve da'vâya ve lede'l-hâce sulh ve ibrâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'îyye ile vekâleti müşahhas-ı merkûmânı bi'l-ma'rifeti's-şer'îyye ârifân olan ve lede'ttezkîyye

makbûlü's-şehâde iddükleri ihbâr olunan mahalle-i mezbûreden Tokadlı Sâatci Hacı Karabet veled-i Adam ve Köseoğlu Mahallesinden Bâsıkyânburûn Karabet

67

veledü'l-merkûm Yasef nâm kimesneler şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükmi şer'î lâhik olan kebîr-i merkûmun vekîl-i müseccel-i şer'îsi Tuzkaya Mahallesi mütemekkinlerinden Karabet veled-i Danyel mim veled-i kebîr-i merkûm Aris muvâcehesinde müvekkillerim merkûmûnun mûrisleri ve babaları müteveffâ-yı merkûmun hîn-i vefâtında terekesi tahrîr ve kassâmı tanzîm olunmuş ise de müvekkillerim merkûmûnun mûcib-i kassâm-ı hisselerini talep ederim deyü bi'l-vekâle ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Aris cevâbında mûrisimiz merkûm Agob'un vefâtında terekesi ma'rifet-i şer'le tahrîr olunub düyûn-ı müsbitesine mâlî kâfi olmadığından hânemizin fûrûht olunmasına hâkim karar verib müzâyedeye verilip 7000 gurûşa bâliğ olub fiât bulmadığı cihetle vasî olan müvekkilesi Ahsabet ricâ edib evi taksîm edin. Kusûr mülkümüzü fûrûht edin deyüb hâkim ma'rifetiyle 6000 gurûşluğunu bana ve karındâşım Karos'a ve 3000 gurûşluğunu dahi merkûme Ahsabet ve yetimlere verilip düyûnumuz kira olduğu için mülk dükkânımız hâkim ve vasî ma'rifetiyle fûrûht olunub dükkânı kâime-i akce 28000 gurûşa Hacı Osman Efendi iştirâ edib düyûnumuzu ba'de'l-edâ bâkî kalanı beynimizde taksîm eyledik ve hesâbını dahi vere hâkim dedikde vekîl-i merkûmdan lede'l-istifsâr cevâbında dükkânı fûrûht olunduğunda düyûnuna kâfi evini satmaya hâcet olmadığından başka iki üç bin gurûş da müvekkillerime arttığı cihetle evden hisselerini talep ederim deyü ifâdesi.

Gurre-i Rebî'ü'l-evvel 300 (M.10 Ocak 1883)

Müddeî-i Aleyh Vekîl-i Müddeî

Aris Karabet

Be-tekrar merkûm Aris cevâbında müvekkilesi ol-vakt vasî olduğu cihetle bana menzilden üç bâb mahall beni idâre eder. Benim param olsun ki bana medâr-ı maâş olsun deyü ısrâr edib üç beş cemâat dahi üzerime musallat edib onun üzerine 3000 gurûşluğu müvekkilelerine mütebâkî bana ve Aris'e 6000 gurûşa verilmişdir deyü ifâdesinde vekîl-i merkûmdan lede'l-istifsâr cevâbında müvekkilem merkûmenin aklı idrâk edemeyib ve tarafeyn dahi yetimlere medâr olsun demeleri üzerine verilmiş ise de müzâyedesini icrâ olunmamışdır deyü ifâdesi.

Gurre-i Rebî'ü'l-evvel 300 (M.10 Ocak 1883)

Müddeî-i Aleyh Vekîl-i Müddeî

68

Aris Karabet

Tekrar müddeî-i aleyh merkûm Aris'in cevâbında evvelce vermiş olduğum zabtımda müddeîmin iddiâsından ibâret olduğu bilinmeyib vermiş olduğu zabtımda pederimizin kâffe-i mâlından hissesine intikal edib bâkî kalan akcesinin tahsîlini iddiâ etmiş idi. Sâniyen sekiz senedir tefrîk olunmuş hânedan hissesini talep etmektedir. Birinci müddeînin iddiâ etmiş olduğu mütebâkî kalan akcesinin ceste ceste verildiğine dâir ve bir gûnâ alacağı kalıb kalmadığına dâir defterimizde musarrahdır. İkinci hâne vesâire emlâk da'vâsı ise yedimde bulunan kassâm ahkâmınca ve hâkim efendinin vermiş olduğu tasdîkli taksîm pûsulası mûcib ve vasîsi tarafından verilen ibrâ ve fârig senedi ile mülken mutasarrıf olduğum der-kârdır. Üçüncü böyle bir hâkimin vermiş olduğu sened ve yedimde bulunan hüccet ve şer'iyeye ve meclis-i rûhâniyenin tasdîki olduğu hâlde kabûl buyurulacağı mahalle-i ahkâm-ı adliyye iktizâsından olduğundan müddeînin bu bâbda olan iddiâsının şâyân-ı kabûl tutulmayacağı talep ve da'vâ ederim. Dördüncü bâlâyâ zabtımda beyân eylediğim üzere yedimde bulunan evrâk-ı resmiyye nazar-ı dikkat olunur ise keyfiyyet tafsîlen anlaşılır ve şimdiki zabt-ı da'vâm verilecek bundan ibâretedir.

13 Rebî'ü'l-evvel 300 (M.22 Ocak 1883)

Tekrar vekîl-i merkûm Karabet cevâbında mahkeme-i şer'iyede zabt-ı da'vâmız yazıldıktan sonra Aris tarafından def'a-yı zabt verildiğinde tarafımızdan dahi cevâb vermeğe mecbûr eylemesi üzerine cevâbına iktidâr ederim. Şöyleki pederleri Agob'un vefâtında cümle terekesine vaz'-ı yed eden ve kâffe-i muâmeleyi icrâ eden Aris'dir. Ahsabet'i resmen vasî deyü yazdırmış ise de vasî olduğuna dâir yedinde hüccet yoktur. Hesâb kitâbına aklı ermez iken kendisinin işine ve işi için bir kaç zât-ı celîleye bilânço defteri etdirmiş. Rûhânî tarafına tasdîk etdirdim demesi de yalnız şahidlerin imzâ olduğunu beyândan ibâretedir ve rûhânî meclisi de muhâkemeye ve hâkim gibi karara me'zûn değiller zannederim. Müteveffânın tereke-i mevcûdesinden emvâl ve eşyâ ve zimemât ve dükkânlar düyûnuna kâfi ve inde'l-hesâb fazla bile olub desîse ile sâkin oldukları hâneyi de kendi istediği gibi taksîm edib hisselerinden bir mikdârını satın aldım deyü kendisine menfaat ve eytâma gadr eylemiştir ki eytâm için zarûriyyetine havî taraf-ı şer'îden icâb gösterilmiş ve usûlüne tevfiikan için hüccet veyâhûd taksîm

69

hücceti var ise ibrâz eylesin. Ondan başka hissesinden fazla satın aldığına dâir muâmele-i ferâğıyyesi icrâ olunmayıb nizâmen dahi muâmele olunmayan emlâkın benim hakkında tasarrufu var iken kabûl olunmayıb sahîh nazarıyla bakılamayacağı böyle bir hîle ile yetime gadr eylemiştir. Mübeyyen-i hâric-i kassâm olan on iki bin gurûşu mütecâviz zimmetinde hesâbında vermemiştir. Onun dahi hesâbını isterim ve hânenin taksîminde adâlet görülmediğinden ber-vech-i hakkaniyyet taksîm olunarak tasrîfine bi'l-vekâle taleb ederim.

16 Rebî'ü'l-evvel 300 (M.25 Ocak 1883)

Vekîl Tuzkaya Mahallesinden

Karabet

İşbû da'vâ ber-vech-i muharrer idüğü.

Sayfa No: 7 Belge No: 9

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Sarıhacılı Karyesi sâkinelerinden zât-ı ta'rîf-i şer'î ile ma'rife olan Meryem bint-i Halil nâm hatun tarafından vekîl-i müseccel-i şer'îsi medîne-i mezbûrenin Taşköprü Mahallesi ahâlîsinden Mehmed Efendi ibn-i İbrahim mim karye-i mezkûre ahâlîsinden zikrî âtî ma'lûmü'l-hudûd bağdan nısf-ı hisseye vaz'-ı yedi mütehakkık olan Kör Ömer oğlu Ömer bin Hüseyin muvâcehesinde bi'l-vekâle tasvîr-i müddeâsında müvekkilem mezbûrenin işbû tarihden kırk sene mukaddem babası mezbûr Halil vefât eylediğinde bir zevcesini ve üç de kebîre kızları terk edib ol-vakt babası müteveffânın terekesini iktisâm eylediklerinde müvekkilem mezbûre Meryem hissesine isâbet eden karye-i mezbûre arâzisinde vâki' arâzî-i emîriyyeden olub etraf-ı sülusesi Tataroğlu İsa bin Abdullah bin Mehmed ve Düverbeyilioğlu Hacı Ahmed bin Hacı Abdurrahman tarlaları ve taraf-ı râbi'î boz mer'a ile mahdûd ve on dönüm mikdârı bir kıt'a tarla müvekkilesi olub mezbûr Ömer'in karındâşı Emin'in taht-ı nikâhında bulunan mezbûre Meryem isâbet edib ve âheri dahi şîrâsına tâlib olmuş ise de zevci mezbûr Emin ve mezbûr Ömer ve babası Hüseyin biz âhere verdirmezük elimizde bulunsun bizler eker ve biçeriz

70

deyüb ol-vechle yiğirmi sene mezbûr Emin ve Ömer babaları Hüseyin zirâat ve hirâset edib hâsılâtıyla idâre ede gelirler iken yiğirmi sene mukaddem bu tarlayı bağ edelim

deyüb müvekkilem mezbûre dahi birlik buldukları cihetle müvekkilem mezbûrede mezkûr tarlanın bağ olmasına ruhsat verib ol-cihetle çubuk dikilerek bağ edib iki sene akdemlerine değin müvekkilemin zevci ve mezbûr Ömer birlikde hâsılâtını yiye geldikleri hâlde iki sene mukaddem müvekkilem mezbûrenin zevci Emin ile mezbûr Ömer mâlî mevrûslarını tefrîk eylediklerinde müvekkilem mezbûre Meryem her ne kadar bu bağı dediniz ise de tarlası babamdan kalma mâlımdır ben râzı değilim deyüb buraya gelerek hükûmete iştikâ' eylemiş ise de asker vesâireden dolayı da'vâya teşebbüs olunmayarak kalıb muahharen bağ-ı mezkûru beyinlerinde taksîm ederken müvekkilem mezbûre râzı olmayıb buraya gelerek arzuhâl verib da'vâya kıyâm eyledi. Her ne kadar tarla-yı mezkûrun zâten sened ve koçânları var ise de zâyi' olub lâkin tarla-yı mezkûrun müvekkilem mezbûrenin babası müteveffâdan müntakil mülkü olduğuna ve âheri dahi şirâsına tâlib olduğuna tevâtüren isbâtı olduğu gibi müvekkilem mezbûrenin zevci Emin ve merkûm Ömer karındâş olub ve tekne birlik mâlları mahlût buldukları cihetle birlikde hâsılâtını itlâf eyledikleri cihetle bağ-ı mezkûrun nisf olub mezbûr Ömer'in vaz'-ı yed eylemiş olduğu hisseyi dahi bi'l-vekâle tâleb ederim deyü da'vâ gibbe's-suâl mezkûr tarla babamın yiğirmi seneden mütecâviz yedinde olub ve babam nâmına koçân bulunub babam hayatında mezkûr tarlaya çubuk dikib bağ etdikden sonra babamın vefâtından sonra Defter-i Hâkânî me'mûru karyemize gelib ben bağda iken karyemizin ihtiyâr meclisi ma'rifetiyle ve karındâşım Emin dahi umûrumuza karıştığı cihetle mezkûr baği benimle kendi üzerine babamın nâmına olan koçân mûcibince bizlere intikali asl olunub ol-vechle nisfi benim ve nisf-ı diğeri dahi karındâşım Emin'in intikalen ve irsen mâlımız olduğu hâlde tarihten dört sene mukaddem karındâşım ile emvâl ve eşyâmızı baği dahi taksîm eder iken müvekkilesi dahi orada hâzır olub bir cevâb söylemedi ve tarla-yı mezkûr dahi babasının mâlî olduğunu dahi bilemem ve kendisini dahi Kûmbedabad Nâhiyesinden Kızılcakışlası'ndan babam gelin getirmişdir deyü ifâdesi.

21 Rebî'ü'l-evvel 300 (M.30 Ocak 1883)

Müddeî-i Aleyh Vekîl-i Mezbûr

Ömer Mehmed

71

Be-tekrar mezbûr Ömer cevâbında hâkim efendim hükm etdi. İ'lâm verdi. Hükmünden

geri döner mi? Dönmez mi? Benimle arâzî da'vâsı bunun koçânı mı var? Senedi mi var? İbrâz eylesin. Bağ dikilen tarlayı adam iki varıb beçik atıb dört sene oldu. Bilib bilenden dört adam şehâdetiyle lâzım gelir mi? Gelmez mi? Sümme't-tedârik da'vâsı deyü ifâdesi.

22 Rebî'ül-evvel 300 (M.31 Ocak 1883)

Müddeî-i Aleyh

Ömer

Sayfa No: 7, 8, 9 Belge No: 10

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden iken bundan akdem vefât eden Agob veled-i Sihak veled-i Adam'ın verâseti sulbiyye-i kebîre kızı Lusye ve li-ebeveyn er karındâşı oğlu Hartun veled-i Niko ve diğêr li-ebeveyn er karındâşı oğulları kebîr Hacı ve sagîr oğulları Bedoros ve Nazar'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ül-âli zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra kebîrân-ı merkûmân Hacı taraflarından vekîl-i müseccel-i şer'îsi olan sagîrân-ı mezbûrânın vasî-i mensûbları mahallât-ı merkûmeden Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Hacı Serkis veled-i Hacı Simon ile kebîr-i merkûm Hartun'dan herbiri mim müteveffâ-yı merkûm Agob Usta'nın kebîre kızı olub ve tereke-i müteveffâ-yı mezbûre vaz'ül-yed bulunan Lusye tarafından şahs-ı merkûmeyi bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan mezkûr İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve herbiri tebaa-yı devlet-i müşârünileyhânın

millet-i merkûmesinden İkikaralıoğlu Kazaros veled-i Haçader ve Semerci Zevre veled-i Mıgır şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan Çorum Kasabası mahallâtından Mecerlevli Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden Hacı Baba veled-i Dede muvâcehesinde müteveffâ-yı merkûmun müstakilen mâlı olub müvekkile-i mezbûre Lusye'nin ber-mûcib-i defter vaz'-ı yed eylediği:

Hamam Leğeni 1 Sefer tası 1 göz 3 Yerli basma yüzlü Boz çül 1

72

minder 1

Kuşhâne 2 Çubuklu basma yüzlü

yorgan 1

Yasdık 5 Kapaklı kuşhâne 1

Kapaklı tâbe 2 Yerli basma yüzlü

yorgan 1

Çubuklu şâkk çûl

1

Kapaklı sahan 1

Kapaklı sahan 2 Siyah şâl yorgan 1 Yeşilli şâkk çûl 1 Lengerî 1

Kublu sitil 1 Sarılı çubuklu bez yüzlü

yorgan 1

Kendir çûl 1 Çorba tası 1

Sarı hamam tası 1 Basma yüzlü firâş 1 Siyah kıl heğbe 1 Sagîr tencere 1

Sirke kübü 1 Ceviz çekmece 1 Yunak kazgânı 1

Döğülme turşu

kübü 2

Su tası 1 Ot memlû sadır 1

Sâc 1 Ma'i şilte yüzlü minder

1

Şâl yasdık 10

Yeşil sandık 1 Nuhâs tas 1

Def'a yeşil sandık

1

Mezbûre Lusye'nin müvekkili mezbûr Hacı Baba bi'l-vekâle cevâbında eşyâ-yı

muhrere-i mezkûreden mezkûr hamam leğeni ve iki kuşhâne ve tava ve sahan ve iki sahan ve kublu sitil müvekkilimin vâlidesinden mevrûs ve mezkûr sefer tası babasının hayatında babasından şira'en ve diğeri müstakilen müvekkilimin mâlî olub ve hatta müteveffâ Agob hayatında ikrâr eylemişdir deyü ifâdesi.

Vekîl-i mezbûr Hacı Serkis ile asîl-i merkûm Hartun mim vekîl-i mezbûr Hacı Baba muvâcehesinde yine müteveffâ-yı merkûmun mâlî olub ba'd-ı vefâtihi veresesine mevrûs olub müvekkilem yedinde bulunan ve ber-vech-i zîr beyân kılınan eşyâdan dahi

hisselerimizi tâleb ederim deyü da‘vâ ve eşyâ-yı mezkûr adedi ber-vech-i zîr beyân olunur:

Bez basma yüzlü döşek 1 Çaput minder 14 Şerbet ibriği 1
 Bez basma yüzlü yorgan 2 El leğeni ma‘ ibrik 1 Et bıçağı 3
 Allı basma yüzlü yorgan 1 Kapaklı kuşhâne 1 Gaz tenekesi 1
 Yün memlû yasdık 4 Yumurta sahanı 1 El fiskesi 1
 Basma yüzlü minder 1 Yağ tâbesi 1 Hurdevât sandığı 1
 Cedîd kilim 1 Sagîr tâbe 2 (...) 1
 Soba 1 Kadayıf tebsisi 1 Soba tahtası 1
 Sâc mangal 1 Sigar Dımaşkî tabak 1 İskemle 3
 Sigare tabla 4 Boru 3 Sarı çûha (?)1
 Balta 1 baltalı kazma 1 Sigare mangal 1 Merkeb semeri 1
 Sâat 1 Tahta burc 2 Basdırma teknesi 1
 Beyaz nargile 1 Kârkılık ve kantâr 1 Şemsiye 1
 Kazgân1 Cam dezgâh 1 Hamur leğeni 1
 Cam fenâr 1

Serrâc ve dülger tákımı

Vekîl-i mezbûr müvekkilesine izâfetle bi'l-vekâle cevâbında eşyâ-yı muharrere-i mezkûreye müvekkilesi merkûmenin vaz‘ı yedini ikrâr edib lâkin eşyâ-yı muharrere-i mezkûre babam müteveffâdan evvel vefât eden zevci müteveffâ Serkis veled-i Simon mâlı olub zevcesi müvekkilem merkûme ile sagîr ve sagîrelerin mâlı olub ve hatta müteveffâ Agob hayatında ikrâr dahi etmişdir deyü ifâdesi.

Be-tekrar vekîl Hacı Serkis ve Hartun meclis-i şer‘de vekîl-i merkûm Hacı Baba muvâcehesinde müteveffâ-yı merkûmun hâl-i hayatında mâlı olub ve ba‘d-ı vefâtihi vekîl-i merkûmun müvekkilesi merkûme Lusye'nin ketm edib hâric-i defter olan eşyâdan dahi hisselerimizi taleb ederiz deyü da‘vâ eylemiş oldukları eşyâ.

74

Müteveffâ hayatında menzil îcâra verib ba‘d-ı vefâtihi müvekkilesinin kabz eylediği hâne îcârı.

200

Soba 1

Sedef çekmece 1
 Ceviz tahta 1
 Göz göz sandık 1
 Teneke bıçağı 1
 Kafırviranı Karyesinde inek 1
 Küb 4
 Taş bulgur değirmeni 1
 Firâş kat 5
 Yün memlû mak'ad 2
 Basma yüzlü yün yasdık 12
 Yün memlû köşe minderi 2
 Müteveffânın mührü

Vekîl-i merkûm Hacı Baba cevâbında mezkûr inek mevcûd olub o da müvekkilim mâlî olub mütebâkî-i muharrer eşyâları müteveffâ Agob hayatında fûrûht edib umûruna sarffeylemiştir deyü ifâdesinde vekîl-i merkûm Hacı Serkis cevâbında bunları müvekkilimden istîzân edib cevâbını veririm deyü ifâdesi

Be-tekrar merkûm Hacı Serkis ve Hartun mim vekîl-i mezbûr Hacı Baba muvâcehesinde müteveffâ-yı mezbûrun ile'l-vefât yedinde bulunan medîne-i mezbûrun Seyfî Ağa Çarşusunda vâki' bir tarafı Hacı Garo ve oğlu Manik ve bir tarafı Cubuloğlu Hacı Karabet bir tarafı tarîk-i âmm ve bir taraf Süleyman Ağa hânesiyle mahdûd bir kıt'a mülk dükkânın sevk-i sultânîde bi'l-müzâyede fûrûht olunub akcesinden berinhisâr mezkûr herbirimiz asâleten ve vekâleten hisse-i irsiyyemizi taleb ederiz deyü

75

ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk gıbbe's-suâl vekîl-i merkûm Hacı Baba bi'l-vekâle cevâbında dükkân-ı mezkûr verese beynlerinde taksîmi kâbil olmağla vereseden herbirerleri bermûcib-

i şer'-i şerîf hisse-i irsiyyelerini ahz eylesinler ve dükkân-ı mezkûrun fûrûht olunmasına ber-vechle râziyye değılim deyü bi'l-vekâle takrîr eylediğı. Vekîl-i mezbûr Hacı Serkis cevâbında dükkân-ı mezkûrun fûrûht olunması eytâma menfaatli ve eytâm-ı mezkûrun ihtiyaçları olmağla fûrûht olunması bi'l-vekâle ve bi'l-vesâye matlûbumdur deyü ve kebîr-i merkûm Hartun cevâbında benim dahi hisse-i irsiyyem olmağla dükkânı

mezkûrun fûrûht olunması matlûbumdur deyü da'vâ eylediği. Vekîl-i mezbûr Hacı Baba cevâbında dükkân-ı mezkûrun fûrûht olunması eytâma menfaati olduğunu ikrâr lâkin ve dükkân-ı mezkûrdan hisse-i irsiyyem ber-mûcib-i şer'-i şerîf muayyen olub hisse-i irsiyyemi fûrûht olunmasıyla bi'l-vekâle râzı değilim deyü cevâbı.

10 Muharrem 300 (M.21 Kasım 1882)

Müddeî ve vekîl-i mezbûr Hacı Serkis mim müddeiyye-i aleyh mezbûrenin vekîl Hacı Baba muvâcehesinde müteveffâ-yı mezbûrun mahalle-i mezbûrede vâki' Dere Sokağında bir tarafı Ohannes hânesi, bir tarafı tarik, bir tarafı öz taraflarıyla mahdûd fevkânî ve tahtânî yedi bâb odayı müstemil bir bâb mülk-i menzil müteveffâ-yı mezbûrun müstakilen mülkü olub hâne-i mezbûr fûrûht olunmuş ise hisse-i irsiyyemize isâbet eden akcesini yâhûd mevcûd ise hâne-i mezkûrdan hisse-i irsiyyemizi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle taleb ve da'vâ ederiz deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl-i mezbûr Hacı Baba cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Karkoçoğlu Agob hâl-i hayatında ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde kendisinin mülkü olan hâne-i mezkûru dört bin iki yüz gurûş semen-i misliyle müvekkilem mezbûrem Lusye'ye bey' ve fûrûht edib tamamen ve kâmilen mebâliğ-i mezkûru kabz edib ve icrâ-yı nizâmiyyesini dahi icrâ edib muâmele-i ferâğıyyesini dahi icrâ edib müvekkile-i mezbûrem Lusye'nin nâmına olub müvekkille-i mezbûremi şira'en mülk-i müşterâsıdır deyü def'-i da'vâ eyledikde müddeî ve vekîl-i mezbûr cevâbında hâne-i mezkûru kangı tarihte iştirâ edib ve akcesini kime teslîm edib ve akcesi kimin yedinde kalmış ve vefâtı kangı tarih olduğunu beyân eylesin. Vekîl-i mezbûr Hacı Baba cevâbında müteveffa-yı mezbûr hâl-i hayatında akce-i mezkûreyi kabz-ı yed hayatında sarffetmiş ferâğ-ı icrâsı meclis-i idâre huzûrunda takrîr olunmuşdur ki muâmele-i nizâmiyyesi müvekkile-i mezbûremi nâmına kaydı icrâ

76

olunmuşdur ve tarihini dahi emlâk kaleminden suâl olunması lâzım gelir ve şira'en mülk-i müşterâmdır vaz'-ı yed ederim deyü vaz'-ı da'vâ eylediği.

11 Muharrem 300 (M.22 Kasım 1882)

Sayfa No: 9 Belge No: 11

Mecidiye Kazâsına tâbi' Gökahmedli Karyesinden Yusuf bin İsa Efendi ibn-i Hacı Mehmed Efendi tarafından zikrî âtî nikâh da'vâsına vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîhayı şer' iyye ile vekâleti kazâ-yı mezbûre tâbi' Akbıyıklı Karyesinden Akbıyık- oğlu

Yakub Kethüdâ ibn-i Ahmed Kethüdâ ve mezkûr Gökahmedli Karyesinden Şâh Hüseyin oğlu Hasan bin İbrahim şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezkûr Gökahmedli Karyesinden Hacı Süleyman Efendi ibnül-mezbûr Hacı Mehmed Efendi mim an-asl Selmanlı Nâhiyesine tâbi' Kuyucukkülleri Karyesinden olub hâlâ Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Elmahacılı-ı Zir Karyesinden üvey babası Ahmed bin Mehmed Hanefi yanında bulunan zevâtı dahi mezbûr Ahmed ve Yakub Kethüdâ ta'rifleriyle ma'rife olan ve hâlâ on altı yaşında bulunan Huri bint-i Mustafa nâm-ı bâliğa muvâcehesinde bi'l-vekâle tasvîr-i müddeâsında güzerân eden doksan bir kahtında mezbûre Huri'nin âmmeti müvekkilim mezbûrun vâlidesi olub kurbet oldukları cihetle mezbûre Huri'nin babası ve vâlidesi müvekkilim mezbûr babası yanına gelib orada ârâm edib ve bir mikdâr dahi müvekkilim mezbûrun babası ve karındâşım mezbûr İsa Efendi dahi berâber akce verdiği cihetle sene-i mezkûrenin mayıs mâhının evvel cum'asında cum'a namâzına hâzır olduklarında mezkûr Gökahmedli Karyesinde vâki' kendi hâriciyyemin yazlığında Tatarbekirli Karyesinden Molla Ahmed bin Yakub Efendi, Şâh Hüseyin oğlu mezbûr Hasan ve Mustafa bin Mustafa ve Tokluoğlu Mehmed bin Mustafa ve Abdülkadir ve diğerleri hâzırûn oldukları hâlde mezbûre Huri yedi yaşında iken mezbûre Huri'nin babası Mustafa Allah'ın emri ve peygamberin kavli ve İmâm-ı Azam Mezhebi üzre ve hâzır cemâatin şehâdetleri üzerine velîsi olduğum kızım Huri'yi yeğenim Yusuf'a velâyeten verdim deyüb ve üç def'a bu sözü tekrar edib ve müvekkilim Yusuf'un babası dahi mezbûr Yusuf yedi yaşında olduğu cihetle ben de Allah'ın emri ve peygamberin kavli ve İmâm-ı Azam Mezhebi ve hâzır cemâatin şehâdeti ile oğlum Yusuf için bi'l-velâye aldım deyüb o da üç def'a böyle aldım dedikten sonra mezbûre Huri'nin babasına akdemleri verib ve ol-vechle babası

77

müteveffânın mezbûr İsa Efendi'ye deyni olan 800 gurûşluk yiğirmilik altını olmak üzre ve bir inek ve bir müdd hınta ve iki müdd şaîr dahi mezbûr İsa Efendi ben de bunu sana mehr bedeli verdim deyüb ve mezbûr Mustafa dahi kabûl eylemiş olmağla mezbûre Huri müvekkilim mezbûr Yusuf'un zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsı olmağla mezbûreyi müvekkilim mezbûr Yusuf hânesine götürmek üzre iken mezkûr Elmahacılı Karyesinden Molla İbrahim'in yanında bulunan ve hâlâ mezbûr İbrahim'in yanında olan Abdullah bin Abdurrahman tarihten iki buçuk mâh mukaddem mezbûre Huri leylen

komşulukdan gelir iken mezbûre Huri'yi fuzûlî götürüb muahharen babalık mezbûr Ahmed gidib mezbûr Abdullah'ın elinden alıb ve bu iş dahi mesmû'umuz olduğunda müvekkilim mezbûrun karındâşı Kasım mezkûr Elmahacılı'ya varıb mezbûre Huri'yi götürmek istediğinde karye muhtârları böyle bir iş zuhûr eylediği nâhiyemizin müdürüne götürürüz deyüb mezbûreyi müdür-i nâhiyeye götürüb ve müdür-i mezbûr da isbâtınızı getirin kız da burada dursun deyüb ve ben dahi ol-vakt nâ-mizâc olduğum cihetle gelmediğimden Molla İbrahim'in hânesine konulub orada dahi mezbûreye mezbûr Abdullah fi'l-i şenî'ayı icrâ eylemişdir dedikde mezbûre Huri'den lede'l-istifsâr fi'l-hakîka pederim vermiş ve ben dahi sonra duydum, bilirim deyü müddeî-i vekîl-i mezbûrun takrîr-i meşrûhunu bi-tamâmihâ ikrâr eylediği.

25 Rebî'ül-evvel 300 (M.3 Şubat 1883)

Müddeî-i Vekîl

İşbû da'vâ ber-vech idüğü.

Sayfa No: 10 Belge No: 10'un Devâm

Be-tekrar vekîl-i merkûm Hacı Serkis cevâbında dahi mezbûreye tafsîlli zabt vermiş idik. Bu def'a zabtıma ilâve olmak üzere ifâdem budur ki bu hânenin ferâğat icrâsı müteveffâ Agob'un maraz-ı mevtime olub bedelini nakden verdik deyü vekîli yazdırdı. Eğerçi verdi ise vakt geçmeden vefât etdi. Bu para yanında bulunan kızı Lusye yedinde mevcûd bulunmâlı halbûki terekeden nakd yok. Bu paraya mahall göstermeli. Lusye babasının yanında nafakalanıb dururken meyyitde yedinde mevcûddur. Bu parayı kimden istikrâz etmişdir. Bu desîseden ibâretdir ve bu da hukuk-ı eytâm olduğundan tahkîk olunarak bu cihetle sorulmasını taleb ederiz ve bir de mesmû'âtıma göre hibe senedi yapmışlar. Bunu da çıkaramadığı an nakd aldık, verdik. Dediklerine mübâyin ve

78

hilâf için ibrâz edemiyor veyâhûd bir fesâd üzerine ki çıkarmıyor. Eytâmın hakkına gadr köşelerini aramakdan ibâretdir. Zikr olunan husûsların hakkaniyyetle aranılmasını taleb ederim ve adâleti beklerim.

4 Rebî'ül-âhir 300 (M.12 Şubat 1883)

Vekîl-i merkûm Hacı Baba cevâbında yoklama ve arâzî ta'limât-ı zeyl on birinci maddenin fıkra-yı ahîresi semen-i bey'in tamamı veyâhûd bir mikdârı müeccel ise meclisce senede rabt etdirilecek ve bu misillü deyn senedleri meclis tarafından dahi

temhîr ve tasdîk edilecektir. Eğerçi tasdîk olunmuş böyle bir sened var ise veyâhûd böyle bir kuyûdât görünür ise müvekkilemin borcudur, versin. İşbû nizâmât bu akcenin te'diye olunduğuna isbât-ı kâfî sayılır ise fihâ sayılmadığı sûretde diğer isbâtların dahi olduğunu arz ederim.

Vekîl Hacı Baba

İşbû zabtlar ber-vech-i muharrer idüğü.

Sayfa No: 10, 11, 12 Belge No: 12

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem vefât eden Dondurmaoğlu Bekir Ömer bin Abdullah'ın verâseti zevce-i metrûkesi Rukiye bint-i Abdullah ile sulbiyye-i kebîre kızları Hafize ve Fatma ve Atiyye ve sulbî kebîr oğlu Ahmed'e münhasıra olduğu lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra benât-ı mezbûrât Hafize ve Fatma ve Atiyye taraflarından zikrî âtî da'vâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyye ile vekâleti zâtı mezbûratı bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan mahallât-ı merkûmeden Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden mezbûre Hafize'nin sadrî kebîr oğlu Abdülcebbar Efendi ibn-i Hasan Efendi ve Çatak Mahallesinden mezbûrenin damadı Eşref Efendi ibn-i Salih Efendi şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î sâbit olan mezkûr Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden Mehmed ibn-i İbrahim meclis-i şer'de zikrâ-yı âti eşyâ ve hayvânât ve senedât ve hayvânât ve emlâka vaz'-ı yedi mütehakkık olan ibnü'lmezbûr

Ahmed Efendi muvâcehesinde müteveffâ-yı mezbûr Bekir Ağa'nın ile'l-vefât yedinde mâlı olub ve ba'd-ı vefâtıhi mezbûr Ahmed Efendi ve zevci mezbûr ile müvekkilelerim mezbûrâna mevrûs olan ve ber-vech-i âtî zikr ve beyân edeceğim eşyâ⁷⁹ yı muharrere-i mezkûreden müvekkilelerim mezbûrânın hisselerini taleb ederim deyü da'vâ ve ber-vech-i zîr muharrer olan eşyâ vesâire.

Vekîl-i Müddeiyye

Lira-yı Osmânî aded 30 /20 adedi mevcûd olub lâkin kendi mâlım olub bâkî 10 aded inkâr.

Sim mecdiyye 20/ müteveffânın hîn-i vefâtında mevcûd olduğu 7 aded pederi mâlı olduğu.

Beşlik vesâire 700 mezkûr 700 gurûşdan 70 gurûş mevcûd bâkî inkâr.

Topçu Karyesinden Yusuf zimmetinde bâ-sened Lira-yı Osmânî 30/500 gurûş pederim mâlî olup bâkî 3500 gurûş kendi mâlımdır deyü ifâdesi.

1000 karye-i mezbûrden Yakub'da bâ-sened 800 gurûş pederim mâlî 200 gurûşu yokdur deyü ifâdesi.

0800 karye-i mezbûrden Pehlivânoğlu Şevki ve birâderi Mehmed 600 gurûş pederim mâlî olup ziyâdesi olmadığı.

0300 karye-i mezkûrden K r Bekir'de sened 100 gur ş pederim m l  olup ziyâde olmadığı deyü ifâdesi.

0100 karye-i mezbûreden Koca'da b -sened benim bildiğim pederim bu adamda m l  olmayı bunlar bildiği hâlde ben de ber berim.

0500 karye-i mezbûrden Serrâcoğlu Musa'da b -sened 100 ikrâr ziyâde yokdur deyü ifâdesi.

Müteveffâ-y  mezbûrun hayatında zâyi' olup ba'd-ı vefâtihi iştirâ etmiş olduğu tarla-yı k t'a 7 mezkûr tarlalardan iki k t'ası pederim m l  olup m teb k yi taksîm için kendi tic retimle iştirâ etdim deyü ifâdesi.

Muahharen müteveffiyeye olan hemşirem huliyy tından olup beşlik altın 40, onluk altın 35, Ahmed Efendi zimmetinde ancak 16 beşlik, 20 yigirmilik altını olup m teveffiyenin techîz-i tekfine sarffetmiş olduğum.

Topçu Karyesinde Hasan Efendi ile müşterek hâne, iki b b sam nlık 1, ah r 1 nefsi-i tic retimden olarak sarffedib nefsimi inşâ eyledim deyü ifâdesi.

80

Yedinde bulunan kara sığır ineği 6, d ğe 2, merkeb 1, k sr k 1, câmûs ineği 1, tosun 1. Hacı Abdullah ile müşterek dört re's esbden nısf pederimin iki buzağlı inek ve iki dana ve bir k bden m -ad  m l  yokdur deyü mezkûr k sr klar benim müstakilen m l m olup ve mezkûr c m slardan dahi vâlidem m l  d ğe benim mâlımdır deyü ifâdesi olup ve vâlidem dahi bana hibe eyledi deyü ifâdesi.

Yusufla müşterek bir re's inekden nısf müstakilen mâlımdır deyü ifâdesi.

Mezbûr Abdullah ile müşterek toklu ve cebiş ve kara keçi ve koyun ve tiftik olarak yüz elli adedden nısf-ı hissesi bunlar dahi benim müstakilen m l m olup ve hatta pederim hayatında ma'lûmâtları olduğu hâlde ikrâr eylemişdir.

Arı kov nı 9, mevcûd kov n 6.

- 1500 Alcı Karyesinden Mamık ve Osman'da bâ-sened fi'l-hakîka pederimin merkûmânda ziyâde matlûb var ise de hayatında olub ancak amûcem Ahmed Ağa ile müşterek olarak 600 gurûş nisf olan üç yüz gurûş nisf olan ben aldım deyü ifâdesi.
- 1500 Çalatlı Karyesinden Hasan bin İsmail'de bâ-sened 142 lira akce olub 72 buçuğu vâlidem mâlı olub bâkî 7 adedi pederim mâlı olduğu.
- 0800 Nefes-i Kebir Karyesinden bağ ortakcısı pederim hayatında kâ'im olarak Edhem Efendi'den almışdır deyü ifâdesi.
- 0500 Kübcü Karyesinden Osman merkûmda 600 gurûş olub Hasan Efendi birâderi ile müşterek olduğu ve pederimin hakkı yokdur ifâdesi.
- 0800 Saray Karyesinden Mehdi'de 1000 gurûş kendi mâlımdır deyü ifâdesi.
- 0500 Yozgadlı Semerci Zevre'de 400 gurûş olub pederim mâlı olduğu.
- 0300 Habeş Usta'da bâ-sened meblağ-ı mezkûr merkeb bedeli olarak Hasan Usta'dan havâle olunub ve onu dahi Hasan Efendi tahsîl eylediği.
- 0250 mezbûr Aşçı Hasan Usta merkeb akcesinden bâ-sened mezbûr Habeş Usta'ya havâle olunan.
- 1000 Mestci Ohannes Usta'da bâ-sened 500 gurûş pederim hayatında verib vefâtında sened-i tâmme zuhûr edib ba'de 500 gurûş dahi verib yine tâmme-i sened eyledim deyü ifâdesi.
- 0200 Tâflızâde Ahmed Efendi'de bâ-sened bu dahi kendi mâlımdır deyü ifâdesi.
- 81
- 0200 Çörekçi Ömer'de bâ-sened merkûmda olmayıb hemşiresinde olduğu ve bu akce dahi kendi mâlım idüğü.
- 0200 Yozgadlı Nuh oğlu Koca'da bu dahi kendi mâlımdır deyü ifâdesi.
- Kevânoğlu Mehmed Ağa'da lira-yı Osmânî 30 bu dahi kendi mâlımdır deyü ifâdesi ve senedi dahi yedimde olduğu.
- 0200 Kevânoğlu Musa'da paderim mâlı deyü ifâdesi.
- 0300 Etmekci Ali Usta'da 170 gurûş olub bu da pederim mâlı olub ziyâde olmadığı.
- 1500 Kestioğlu Hacı'de bu dahi kendi mâlımdır. Hatta 550 gurûş dükkân îcârından mütebâkî ticâretimden olub pederim hayatında sened eylemişdir deyü.
- 0800 Karakaya Karyesinden Koca damadı öküz bahâsı kendi mâlım fûrûhâtından hâsıl mâlım olduğu.

Tobçu Karyesinde Hacı Abdullah'da da öküz-i re's 3 kendi mâlımdır deyü ifâdesi.

Çift takımı bu dahi kendi mâlımdır deyü ifâdesi.

Yunak kazgânı 2, biri benim müstakilen mâlım olub diğeri pederim mâlı deyü ifâdesi.

Kebîr taşt 2, büyük taşt benim

Kebîr leğen 1, sagîr leğeni

Sagîr lenger 2

El leğeni ma' ibrik 2

Sagîr kazgân 4

Tâbe 3 sagîr, kebîr

Setr 1

Yumurta tâbesi 2

Hamam tası 2

Sablı tas 1

Bakır tabak 4

Peşkir 2

82

Kapaklı sahan 5, kebîr sahan 4, helke 2, hamam leğeni 1, firâş aded 4, yorgan 6, 4 yorgan.

Yasdık 7, kebîr minder 3, 9 yasdık pederim mâlı olduğu yün mak'ad, kebîr kilim 2.

Çül 2 bu dahi seccâde 2 mevcûd ise de müstakilen mâlımdır deyü ifâdesi.

Yan halısı 1 babamız mâlı

Müdd çuvalı 2 hurdevât-ı menzil derûnunda mevcûd olduğu.

Sagîr çuval 4 bu dahi hurdevâtta.

Meydân yerinde etmekci dükkânı iktisâlinde bir bâb bakkâl dükkânından sülüs-i hisseden pederim hayatında üzerime ferâğını icrâ edib evkâf ve Defter-i Hâkânî'den senedi yedime geldiği.

Mezkûr İslambolluoğlu Mahallesinde ma'lûmü'l-hudûd bir bâb menzilden mahkeme ve Defter-i Hakânî'nin ma'lûmlarıdır deyü ifâdesi.

Nuhâs meydân sinisi 1 Nâzır Bey terekesinden iştirâ eyledim, mâlımdır deyü ifâdesi.

Sagîr sini 2 bu da mezkûr otuz kıyye derûnunda olduğu.

Nuhâs mangal 1 benim mâlımdır deyü ifâdesi.

Kebîr şem‘dan 1, mevcûd sagîr şem‘dan 5, 2 benimdir diğeri dahi 2 mevcûd.

Müteveffânın hîn-i vefâtında mevcûd-ı anbâr olub mezbûr Ahmed Efendi'nin telef etmiş olduğu hınta şâir

müdd .müdd

5 5

325 gurûş hatâb bahâ benim ma‘lûmâtım yokdur. Sizde ise beyân eylesinler.

300 Dağboymulu'nda Dizoğlunda kömürlük böyle akce yokdur. Güzeri kırk beş paraya keşile akce verdim, vâlidemin deyü ifâdesi.

Müvekkileleri ve Hasan Efendi hâzır olduğu hâlde vâlidemin ve benim mâlım olan bakırları ihrâc eylediklerinden sonra pederim mâlı olarak 30 kıyye nuhâs olub beher kıyye 15 gurûşdan fiât takrîr olunmuşdur ve hâzır bulunan kimesnelerin dahi ma‘lûmâtları vardır deyü ifâdesi.

83

Gıbbe's-suâl mezbûr Ahmed Efendi cevâbında pederin vefâtı günü sabâhı cümle verese ve Hasan Efendi hâzır oldukları hâlde çekmecesini açılarak derûnunda bulunan nukûd ve senedâtın hâvî olduğu matlûbâtı Hasan Efendi okuyarak bendeniz dest-i hattımla sebt-i defter edib zîri tarafımdan bi't-temhîr Hasan Efendi yedine vermiş ve bir nüshâsı yedimde kalmış olan defteri inkâr eder ise bi't-tahlîf meydâna çıkarılsa muahharen cümle verese-i kebîr ve kebîre olduğumuz hâlde cümlemiz muvâcehesinde ma‘rifetimizle ve mevcûd bulunan zevât ma‘rifetiyle kâffe-i tereke tahrîr ve sebt-i defter ve bahâları takdîr ve takdîm ve yekdiğerimizin hisseleri tefrîk ve muâyene olunarak bundan hemşirelerimin hisselerine isâbet eden 1700 yüz şer gurûş kıymetli emtia ve mebâliğ vesâireyi hemşirelerim bana bi't-tav‘ ve îrzâ hibe ve terk ve teberru‘ edib velûdî hibe-i metâan fi‘ vâriyye-i sıhhatü'l-hibe fi‘l-emptia min hibetü'd-devr ben dahi ba‘de'lkabûl mezbûrelerden herbirerleri pederim müteveffânın kalîl ve kesîr, celîl ve gafîr ma‘lûm ve mechûl ismi mâl-ı itlâk olunur terekelere ve hukuk-ı mirâse ve cemî‘-i hukuk-ı şer‘iyyeye müteallik bi'l-cümle terekesini ve hisse-i irsiyyelerine müteallik kâffe-i da‘vâ ve mütâlaâtdan ve zimmetimi lede's-şühûd ibrâ-yı âmm-ı sahîhü's-şer‘î ile ibrâ ve iskat-ı hakk eylemeleri üzerine ben dahi bunlara ivâz olarak bir re's kısrâk ve bir aded buzağlı inek verdim ve diğesine cihâzına sarffetmek üzre bin gurûş vermeğe taahhüd eyledim. Ba‘de onu da cihâzına ma‘ ziyâdeten sarffeyledim. Bunu kendileri de

maa-mâ-fih içinde olan ve bu bâbdaki 15 Rebî'ü'l-âhir 97 (M.27 Mart 1880) tarihli yedimde mahfûz ibrâ senesinde şehâdet yerinde memhûrları olan ve olmayıb da ma'lûmâtları bulunan zevâtlar inkâr edemezler. Şâyet hasbü'z-zamân eder ise evvel emirde yemin etsinler. Muhtelif sümme bürhene nev kîl ü kavî-i menkâbe üzerine bulabilir ise muahharen isbât ederim ve bu bâbda ve bunun hâricinde daha diyeceğim ve iddiâ edeceğim şeyler var ise de onu da ba'de beyân ve iddiâ ederim.

8 Rebî'ü'l-âhir 300 (M.16 Şubat 1883)

Müddeî-i Aleyh

Be-tekrar vekîl-i merkûm Mehmed Ağa cevâbında bâlâya zabtında zikr eylemiş olduğu eşyâları hemşirelerine teslîm edib hibe etdirmesi lâzım gelir zannederim ve bir de hemşireleri olmadıkları hâlde mezbûr Ahmed Efendi kendi başına kıymet takdîr edib sened yabdırmış ve bir de mezbûr Ahmed Efendi hânemizin müdürü olduğu hâlde

84
ma'lûm ve mechûl emvâl ve eşyâ kendi yedinde olduğundan bildiği gibi böyle bir sened yabdırıp müvekkillerimin ma'lûmâtları yokdur deyü ifâdesi.

8 Rebî'ü'l-âhir 300 (M.16 Şubat 1883)

Tekrar müddeî-i aleyh mezbûr Ahmed Efendi cevâbında evvelce zabtımda ifâde eylediğim vechle pederimizin vefâtından sonra hemşirelerim ve enişdelerim hâzır ve hâzıra oldukları ve kâffesi de kebîre buldukları hâlde ve hâzır bulunan zevât ma'rifetleriyle ve cümle vârislerin arzûlarıyla kâffe-i tereke huzûra getirilerek ve alâ ceddei huzzâr muvâcehesinde fîatları takdîm ve takdîr ve sebt-i defter olunarak herkesin hisse-i irsiyyesi aynen verilen ikrâr ve taayyün olunduktan ve verese hisselerini bilib ve gördükden ve kendilerini kapı ardına celb olunarak mezkûr defter okunduktan ve herkes hisse-i irsiyyelerini anladuktan ve pederlerini dahilen ve hâricen sebt-i defter olandan bir şukka bir şeyleri kalmayıb cümlesinin dahil-i defter edildiğini ve pederlerinin mâlî da bundan ibâret olduğunu beyân ve ifâdelerinden sonra bi't-tav' ve îrzâ ol-meclisde bana hisseleri bedelini hibe ve terk ve teberru' etmeleri üzerine ben de onlara kısrâk ve inek gibi ivâzlar verdiğim cihetle buna ne sûretle taayyün edilmemiş denilebilir ve bunun üzerine kâffe-i terekeden ve hisse-i irsiyyelerinden zimmetimi ibrâ ve iskat-ı hakk eylediklerine mütedâbir tav'an vermiş oldukları ibrâ senedi ne vechle kâl ve kaleme alınmaz ve zîri şimdi vereseyi iddiâyâ tahrîk ve iğfâl eden ve mührleri ma'rûf

bulunan zâtların şehâdetleri ve temhîrleri altında bulunmuş iken ve inde'l-ibrâz tahakkuk ve tebeyyün edeceği bedîhi iken bu sened-i veresenin ve imzâlarını ashâb-ı imzânın inkârları nâsıl mu'teber olabilir? Evvel emrde mazmûn senedi verese-i imzâlarını inkârlarından dolayı yemin etsinler de ba'de diyeceğim var deyü ifâdesi.

8 Rebî'ü'l-âhir 300 (M.16 Şubat 1883)

Müddeî-i Aleyh

İbrâ için mezbûr Ahmed Efendi işbû tarihden bi'l-i'tibâr isbât getirmek üzere on beş gün ruhsat talep verildiği kayd.

25 Rebî'ü'l-âhir 300 (M.5 Mart 1883)

Ser-kâtib-i Mahkeme-i Şer'iyeye

Halid

85

Sayfa No: 12 Belge No: 13

Medrese Mahallesi sâkinelerinden olub zâtı mahalle-i mezbûre Abbas Bey ibn-i Raşid Bey ve Mehmed Münib Bey İbn-i Hacı Muin Efendiler ve mezkûr Medrese Mahallesinden Fatma Kadın ibnet-i Abdullah ta'rîfleriyle ma'rife Nadirşeh Hanım ibnetü'l-müteveffâ Ebubekir Bey ibn-i İbrahim Bey mim Medrese Mahallesinden Hâfız Musa Efendi ibn-i Hacı Hazım Hâfız Efendi mahzarında pederim müteveffâ Ebubekir Bey'den mûris Nohudlu Mahallesinde vâki' mâllar şöhretine binâen tahdîd ve tavsîfden müstagnî muhterif-i dahiliyye arsası ve harrâsından bağçe ve havlu ve hâriciyye konağı ve havlusunu ile dahiliyye bağçesinden Hüsnü Beyefendi konağı arkasından bağçe arsasını vâki'-i yed olanlardan talep ve da'vâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl eyledim dedikde mezbûr Hâfız Musa Efendi dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği kayd-ı şedd.

13 Cemâziye'l-evvel 300 (M.22 Mart 1883)Muarrif Muarrif Vekîl

Müvekkile Muharrirhu

Nadirşeh

Sayfa No: 12 Belge No: 14

Topaç Karyesi sâkinelerinden olub zâtı Taşköprü Mahallesinden Mustafa bin Abdullah ve Ali Ağa ibn-i İbrahim Efendi ta'rîfleriyle ma'rife Kezban bint-i Abdullah mim Taşköprü Mahallesinden İbiloğlu Mehmed bin İbrahim Ağa mahzarında karye-i

mezkûrden Çerkezoğlu Mustafa ile miyânemizde olan nikâh da'vâsına merkûm Mehmed Ağa'yı vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile tarafımdan vekîl eyledim dedikde merkûm Mehmed vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği kayd olundu.
15 Cemâziye'l-evvel 300 (M.24 Mart 1883)

Muarrif Muarrif Müvekkile Muharrir
Amil Efendi Kezban

86

Mehmed Kamil

Sayfa No: 13 Belge No: 15

Nohudlu Mahallesi sâkinelerinden Hafize Hanım ibnetü'l-müteveffâ Mehmed Celaleddin Bey zâtı mahalle-i mezbûre sâkinlerinden Hüseyin Efendi ibn-i Ahmed Efendi ve Ahmed Ağa ibn-i Hacı Mustafa Ağa ta'rîfleriyle ma'rife olan mezbûre Hafize Hanım ibnetü'l-müteveffâ Mehmed Celaleddin Bey mim Medrese Mahallesinden Hâfız Musa Efendi ibn-i Hacı Hâfız Hazım Efendi mahzarında Çorumlu Ali Rıza Efendi ile miyânemizde cereyân eden nikâh ve mehr da'vâsına tarafımdan vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl eyledim dedikde mezbûr Hâfız Musa Efendi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği kayd-ı şedd.

15 Cemâziye'l-evvel 300 (M.24 Mart 1883)

Muarrif Muarrif Vekîl Müvekkile Muharrir

Sayfa No: 13 Belge No: 16

Çorum Kasabası sâkinelerinden olub zâtı Medrese Mahallesi İmâmı Hâfız Mahmud Efendi ibn-i Mehmed Kavvâs ve Hâfız Musa Efendi ibn-i Hacı Hazım Efendi ta'rîfleriyle ma'rife olan Hanım Ayşe bint-i Ahmed bin Ali Ağa mim kasaba-yı mezkûreden vâlidesi Şerife bint-i Hacı Ömer bin Ali Ağa mahzarında kasaba-yı mezkûreden Torunzâde Ömer Lütfi Bey ile miyânemizde olan nikâh ve mehr ve alacak da'vâsına mezbûreyi tarafımdan vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl eyledim dedikde mezbûre Şerife vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği kayd-ı şedd.

25 Cemâziye'l-evvel 300 (M.3 Nisan 1883)

Muarrif Muarrif Vekîl Müvekkile Muharrir

Sayfa No: 13, 14 Belge No: 17

87

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Hâncıyân Hacı Ağa veled-i Agob Ağa'nın vekîli müseccel-i şer'îsi mahallât-ı merkûmeden Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden Misak veled-i Serkis mim mahallât-ı merkûmeden Tuzkaya Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden olup bundan akdem vefât eden Boyacı Nikagos veled-i Nörsiz veled-i Erhon'un verâseti zevce-i metrûkesi Sultan bint-i Kigork ile merkûmeden mütevellîdler sulbiyye-i kebîre kızları Ahsabet ve Dürerk ve sulbî sagîre kızı Gülsima ve sulbî sagîr oğlu Kirkor ve sulbî kebîr oğulları Avadis ve Ebrim'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra sagîrân-ı merkûmânın kibel-i şer'îden vasî-i mensûbeleri anaları merkûme Sultan ile merkûmetân Ahsabet ve Dürerk taraflarından şahs-ı merkûmât bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan ve lede't-tezkiyye makbûlü's-şehâde etdikleri ihbâr olunan mezkûr Tuzkaya Mahallesinden ve millet-i merkûmeden Artin veled-i Agob, Mardiros veled-i Artin şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan Çorum mahallâtından Şeyh Eyyüb Mahallesi sâkinlerinden Süleyman Efendi ibn-i Hacı Mustafa ve veled-i kebîr-i merkûm Ebrim muvâcehelerinde asâleten ve vekâleten tasvîr-i müddeâsında müteveffâ-yı merkûm Nikagos'un tevârih-i muhtelifle ile yedimizden ve mâlımızdan vermiş olduğumuz mâl-ı fâtûrâ esmânından olup vefâtından üç mâh mukaddem müteveffâ-yı merkûm ile müvekkilim Hâncıyân Hacı Ağa dükkânında Abkıyân Kazar ve Dedeyân Mıgırdıç ve Canik vesâirleri hâzırûn oldukları hâlde muhâsesi bi'l-rü'ye ez gayr-ı teslîmât 15896 gurûş 25 paralara akce zimmeti zuhûr edib ve müteveffâ-yı merkûm dahi zimmetini tasdîk edib kable'l-edâ vefât etmekle tereke-i vâfiyesinden taleb ederim. Bi'l-asâle ve bi'l-vekâle ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl ve asîl-i merkûm Ebrim cevâblarında müddeî-i merkûm Misak'ın ber-vech-i muharrer muhâsebe ve matlûb ve müteveffâ-yı merkûmun ikrârı inkârından başka ancak mûrisimiz ve babam müteveffâyı Nikagos kâr ve zarârı müşterek olmak üzere müşterek olup mâl-ı fâtûrâ dükkânı açıldı ve hâlâ da muhâsesi dahi rü'yet olunmadı. Muhâsesi rü'yet olunarak zimemât vesâireden hisselerini aldıktan sonra fazla zimmeti zuhûr eder ise deriz deyüb tarafeynden komisyon ta'yîniyle muhâsesi rü'yet olunması matlûblarımızdır deyü ifâdeleri.

88

14 Rebî'ü'l-âhir 300 (M.22 Şubat 1883)

Vekîl ve asîl-i mezbûr Misak'dan lede'l-istifsâr cevâbında fi'l-hakîka mukaddemâ zabtımda sened yokdur deyü ifâde etmiş isem de sened âdî kâğıd üzerine olub ol-vakt ibrâz etmiş olsam bir haylûce cezâ-yı nakdi vermek lâzım gelir mülâhazasıyla yok demiş idim lâkin i'lân üzerine nezâretten tasdîk etdirdiğim cihetle müteveffâ-yı merkûmun imzâsıyla mahzar olub ve merkûm Ebrim'in dahi ol-vakt beyânı üzre 16 Temmuz 98 (M.16 Temmuz 1881) tarihiyle müverrah senedi dahi yedimdedir ifâdesiyle sened ibrâz ve aynen kayd olunduğu sûretidir. Ermeniyü'l-ibâre.

Hânciyân Hacı Ağa'dan vech-i bâlâ yalnız yüz elli aded 96 çend, 25 para, yüz gurûşdan olarak ahz eylemem îcâb fâizi kırk paradan olarak deynimdir. Zikr-i düyûnumu îfâ eylediğimde tahvîlim halâs ola.

16 Rebî'ü'l-âhir 82 (M.8 Eylül 1865)

Hilmi

Nikagos Kemerciyân

Şühûdü'l hâl

Kamis Barekyân

Kazar Abkîyân

Mıgırdîç Dedeyân

Vekîl ve asîl-i merkûm Ebrim'den be-tekrar suâl olundukda cevâblarında müteveffâ-yı merkûm ile müdde-i vekîl-i merkûm müşterek olub lâkin beynlerinde usûl-i tüccârâneye muvâfık şirket senedleri olmayıb ancak beynlerinde olan şirket için ahz ve i'tâlarına dâir kendi defterlerinde kayd olduğu ve bu şirketin muhâsebesi dahi tamamı rü'yet olunmayıb kaldığı ve merkûmun vefâtından sonra eytâmlarından ibrâz eylemiş olduğu sened mücibince mütâlaa eylemişler ise de sened evvelâ merkûmun senedim yok deyüb ba'de senedi yolladıb ibrâz eylediğinde i'lândan mukaddem bir senedin tarihi muharrer olduğu hâlde resmi damga nizâm-nâmesinin neşrinden mukaddem iken

89

kendisine sened-i mezkûrun tarihi ma'lûmdur. Böyle olduğu hâlde muhâsebenin rü'yetiyle tarih-i mezkûr ile müteveffâ-yı merkûmun diğer imzâlarına mutâbık-ı ihticâca sâlih bir sened vermediği aşkâr iken sümme't-tedârik ibrâz eylediği senedin hâvî olduğu

mebâliği eytâmların borcu olmayıb muhâsebeleri rü'yet olunacak el-hâletü hazihi kalmışdır ve senedin zuhrunda söylediği isbâtlar ise Hâncıyân'ın müşterekleri ve adamları olduğundan muvâfık-ı şer' olamayacağı ve senedin sümme't-tedârik olduğuna ve imzâ-yı müteveffânın olmadığına şer'an isbâta hâzır olub şirket muhâsebeleri de ma'rifet-i şer'le rü'yet olunmasına taleb-i da'vâ ederim.

Be-tekrar vekîl ve asîl-i merkûm Misak'dan lede'l-istifsâr cevâbında böyle şirkette iki taraflı sened ve senede bir def'a bilânço olub altı imzâ olundu. Senedim yokdur. Böyle senedsiz ve sermâyesiz müşterek olunur mu? Ancak senedim ile matlûb eylediğim akceyi isbât edib iktizâ-yı şer' râzı olacağım ve şâhidlerime müşteregi diyor. Bu da'vâları vâhîdir. Benim müşteregim değildir. Şimdilik budur.

20 Cemâziye'l-evvel 300 (M.29 Mart 1883)

Vekîl-i Müddeî-i Aleyhâ Asîl ve Vekîl-i Müddeî

Be-tekrar vekîl-i merkûm Süleyman Efendi cevâbında vereselerinden tahkîk etdiğime nazar hulâsaten cevâbım müddeî tarafından bâlâda vermiş olduğu zabtında senedimiz yokdur diyerek bâ-defter-i müfredât meblağ-ı mezkûru alacak hakkımız deyü da'vâ etmiş. Bu sûretce müddeînin yedinde bir defter-i esâsi olması îcâb ediyor. Defter külliyânımıza açık bir delîl demektir. Sonradan sened çıkarılması sanîadan ibâret olub hatta senedi imzâ eden şâhidler mukaddemâ bir kaç adam yanlarında siz buna şâhid yazılmışsınız deyü suâl etdiklerinde şâhid değiliz ve imzâmız da yokdur. İkrâr etdiklerini kemâfi's-sâbık derece-i sübûta getiririz. Maa-mâ-fih senedin tarihine nazarân imzâ eden şâhidin birisi ol-tarihde diyâr-ı âherde olduğunu ve diğer şâhidler de müddeî ile müşterek bulunduğunu tebeyyüne hâzırız demek oluyor ki senedi sonradan yapmışlar deyü imzâyı da şâhidler ile bi'l-ittifâk yazdırmış_____lar. Müteveffânın el yazısında

diğer yazılarından ahz ederek benzetme mertebesindedir. Sened İki Karalıyânlar ve Maâkiyânlar ve Keçiyânlar Muhbir-i Hâcedir ve Ölmezyânlar ve daha bir çok kimseler bilirler muâyene edib bu zikr eylediğim delîllerin tahkîkine girişildiğinde işbû sened

90

sonradan tanzîm olunduğu anlaşılır. Esâs maddeye cihet-i beyân ede. Mahalleri asl-ı mâl-ı fâtûrâ tahtından müşterek olduğu cümlelerin ma'lûmudur. Bu müştereklikden bâdefter on iki bin gurûşa mütecâviz mümteni'-i zimem vardır. Defter ibrâz etse bunların

açığa çıkacağı bildikleri ve mümteni‘-i zimem kendilerine âid olması lâzım geleceğini tanıdıkları için vâhî yolunu tutmuşlardır. Elbetde böyle bir tüccârın defter olacağını derkâr bulunduğu bu müteveffânın da el yazısıyla bâlâda söylediğim teslîmâtı 3600 kusûr gurûş vardır. Bâkiyyesi de zimem görünüyor. Bu cihetle rü‘yet-i muhâsebe isteriz ve teslîmâtının da tebeyyününe hâzırız. Farzedelim ki defterde zimem görülen âherin borcunu müteveffâ borcum demiş olsa borcu olabilir mi? Bu hâkim efendiler eytâmın hukukunu aramak ve muhâfaza etmeye me‘mûrdur ve ikrâr eylediği defteri ve muhâsebe rü‘yet olunub hulâsa etdikleri sümme't-tedârik senedlerine esâsı meydâna çıkardık. İzhâr-ı hakk buyurulmasını talep ederiz. Müddeî-i merkûmun iddiâ eylediği akce doğru ise defterini ibrâz etsin. Muhâsebeden imtinâ‘ etmeleri de desîse ve mezkûr senedin sanîa olduğuna ifâde-i kavliyyedir deyü senedin sanîa bahsi tahkîk ve aralanmasını ve aralanmaz ise sûret-i zabt ile berâber cânib-i celîl-i fetvâ-penâhiyye gönderilmesini dâire-i şer‘iyyede talep ederim.

Birkaç gün akdemleri ba‘zı mahallerinden pederimin vermiş olduğu senedleri toplamaya çıkışıp ba‘zılarından almâları ba‘zılarından alamamaları ile bir desîse yolu tutmağa yâhûd sanîa senedlerine bir (-----) hulâsa etmeğe yol aramağa ta‘cîl etmeleri bunca ifâdelerimize dahi bir delîl demek olduğu gibi bu hâlî inkâr etmelerinde tebeyyüne hâzırız.

Ebrim

Sayfa No: 15 Belge No: 18

Medrese Mahallesinden müteveffîyye olan Hadice Hanım ibnet-i Mahmud Efendi'nin sadrî sagîr oğlu Sami Efendi'nin tesviye-i umûruna kîbel-i şer‘den vasî-i nâsb Mahmud Efendi ibn-i Ebubekir Ağa meclis-i şer‘de vasîsi olduğum sagîr-i mezbûrun vâlidesi mâlından iddiâ eylemiş olduğu dar-ı levde beyân edeceğimiz huliyyât vesâirenin bermûcib-i şer‘-i şerîf fasl ve rü‘yetine bi'l-vesâye Hâfız Musa Efendi'yi vekîl ve nâib-i

91

menâb nâsb ve ta‘yîn eyledim dedikte mezbûr Musa Efendi vekâlet-i mezbûreyi kabûl eylediği kayd-ı şedd.

1 Cemâziye'l-âhir 300 (M.9 Nisan 1883)

Muharrir Vasî Vekîl

Sayfa No: 15 Belge No: 17'nin Devâmı

Be-tekrar Ebrim cevâbında müddeî tarafından mukaddemâ vermiş olduğu zabtda sened yokdur diyerek bâ-defter alınacağını da'vâ eyleyib de sonradan sened çıkarma bahsleri tafsîlen takrîrimiz verilmiştir. Zabtımızın tamamıyla fazîletlü hâkim efendi huzûrunda okunması ve mevki'-i mütâlaaya alarak hukuk-ı eytâmı muhâfaza için hâkim efendi hazretlerinin merhamet ve nazar-ı dikkatlerini havâle ederek adâlet beklediğimizi mādâmki senedin sonradan olduğu olunan isticvâbından ve işin (?) olduğundan ve bâhusus pederimin vefâtından birkaç mâh sonra mûmâ-ileyh müddeîyi maâşla yanıma adam katarak evvelce beyân olunan 12000 gurûşluk zimmeden elli liralık kadar bâsened ve bâ-defter-i zimme devr etmiş olduğumdan Allah aşkına eytâm ve bi-çâregân evde aç ve lâ-ilâc sızlanmaktadırlar. Müddeînin defteriyle müteveffânın el yazıları ve imzâları ve defterleriyle muhâsebemize bi-hakkın bakılmak üzere iki taraf intihâb ile komisyon teşkîl buyurularak hulâsa alındıktan sonra yine îcâb-ı icrâsını istirhâm ederim efendim.

2 Cemâziye'l-âhir 300 (M.10 Nisan 1883)

Be-tekrar merkûm Misak cevâbında birinci zabtımda müteveffâ ile hesâbın rü'yeti tahminen iki üç mâh mukaddem deyü bilir isem de iyi hatırımda yokdur. Deftere bakarak tarihini beyân ederim, demiş idim. Muahharen senedin tarihinden anlaşıldığı müteveffânın vefâtından bir mâh kadar evvel rü'yet-i hesâb olunmuş müddeî-i aleyhimin bâlâda bi'l-cümle i'tirâzları bence mechûl bir keyfiyettir ve dört ehl-i vukufda dikkatle dinledikleri hâlde onlar da mechûl olduğunu tasdik ederler. Zabıtın ba'zı mahallinde borcunun katiiyen olmadığını inkâr ederek borcu çürütmeyi isterler. Ba'zı mahallinde ise kendi ağızlarıyla ikrâr ederler. Verese-i kebîr bulunan Ebrim

92

muhâkeme-i şer'iyede belki birkaç def'a söylemiştir ki pederimin senedi varaka-yı sahîha üzerindedir deyü babasının borcu olduğu ve kezâ senedi dahi olduğunu ikrâr demek değil mi? Eğer pederinin borcu olduğunu bilmiyor ise Tenekeci Akim ile amûcesi mahdûmu Misak'dan da tahkîk edebilir; çünkü tahminen on beş yigirmi gün evvelisi merkûmân Akim ve Misak bir akşam Abkıyân Kazar hânesine giderek Kazar'a edrice-i ibrâm ederler ki Hâncıyân şu alacağının bedeline müteveffânın üç nısf dükkânları var ki onları alarak kapatsın. Karar kâffe-i vereseler ve kendi taraflarından Hâncıyân Hacı Ağa'ya ricâ etsin deyü bunun ki Kazar Ağa'dan tahkîki mümkündür ve

giden zâtlar dahi celb olundukda belki inkâr etmezler. İnkârları vukû'unda isbâta hâzırım. Bundan mâ-adâ birkaç gün evvel yine amûcesi mahdûmu Misak iki def'a Hacı Ağa'ya gelerek ve şu üç nısf-ı dükkânın kabûlüyle şu taleb olunan mebâliğin kapadılmasını ricâ eder. Bunlar deyninin olduğuna bir delîl-i kavî değil midir? Bunun için ben mübâlağalı i'tirâzlar hâcet göremem. Sadece Allah şeriate zevâl vermesin. Da'vâmın şer'le rü'yetini taleb ederim. İbrâz etmiş olduğum sened müteveffânın imzâ dahi kezâ borcu dahi kezâ şer'an senedim i'tirâz kabûl edemez diyebilirim. Onun için bu mebâliğ merkûmun terekesinden iddiâ ediyorum. Şer'-i şerîfin muktezâsına râzıyım ve icrâsını dahi taleb ederim.

8 Cemâziye'l-âhir 300 (M.16 Nisan 1883)

Sayfa No: 15 Belge No: 19

İç nâhiye merbûtânından Saray Karyesi ahâlîsinden Seyf Kethüdâ bin İbrahim meclis-i şer'îmizden karye-i mezbûre ahâlîsinden Hâfız Abidin bin Mehmed muvâcehesinde karye-i mezbûre sâkinelerinden Züleyha vesâir vereseler tarafından İbil- oğlu Mehmed Ağa'nın bi'l-vekâle da'vâ etmiş olduğu tarla da'vâsı için ve karye-i mezkûre olan alacaklarım için mezbûr Hâfız Abidin Efendi'yi vekîl eyledim dedikte merkûm Hâfız Abidin Efendi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği işbû mahalle şerh verildi.

9 Cemâziye'l-âhir 300 (M.17 Nisan 1883)

93

Sayfa No: 15, 16 Belge No: 17'nin Devâmı

Müddeî tarafından verilen takrîr ma'lûmumuz oldu. İfâdesi bir dereceye kadar senedin sonradan olduğunu tasdîk etmiştir. Mukaddemâ vermiş olduğu zabt-ı da'vâsında üç mâh mukaddem bâ-defter hesâb gördüğünü beyân eder de sonradan müteveffânın oltarihde burada bulunmadığını anlayıp tekrar biraz sonra bir buçuk mâh mukaddem hesâb gördük der. Şimdi de bir mâh mukaddem hesâb görüldü, sened verildi, der. Bu sûredce senedin sanîa ve sonradan tanzîm olduğuna açık delîldir. Kendileri sözleriyle tutulmuşdur. Eytâmın hukukundan dolayı tutalım ki veresenin gayrı başkasının arbulmak için ifâdesi onun da sahîh mi yâhûd ne vechle olduğunu bilmiyoruzya eytâmın hukukuna âid olabilir mi? Mukaddem ve muahharen zabtlar meydâna konulduğu hâlde ne emârât ve mübâyenât iktizâsınca senedin sonradan tanzîm olduğu anlaşıldı. Bu makûle eytâmın hukuku için faziletli hâkim efendi hazretlerine tekrar ricâ

ederiz. Mûmâ-ileyh müddeînin hesâbı doğrudur. Desîsesi yoğise tüccâr meyânında tarafeyn defterlerine bakılıb rü'yet-i muhâsebe olunduğu hâlde zimmeti zuhûr eder ise ol-vakt tebeyyün etdirib terekeden alması iktizâ edeceğini beyân ederiz. Kezâ müteveffânın kendi el yazısı olub senedât ve nâmeler yazmağa mütekadir bulunduğ hâlde ne acâyib yüz altmış liralık bir senedi yazması lâzım gelir iken müddeînin yazısıyla olduğu ve yalnız imzâsı müteveffânın demeleri bir denî hîle değil mi ve bâhusûs pederim köyden geldiği günde hasta yatıp vefât ettiği hâlde hesâb ne zamân görülmüş ve sened ne zamân verilmiş? Bu da taaccübümüzü mûcibdir. Bir de evrâk-ı resmiyye üzerinde teslîmâtlı senedimiz var. Çıkarılmasını istirhâm ile rü'yet-i muhâsebe isteriz, efendim.

14 Cemâziye'l-âhir 300 (M.22 Nisan 1883)

Sayfa No: 16 Belge No: 20

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Karga Karyesi ahâlîsinden Ali ve Mehmed Kethüdâ ibn-i Molla Hüseyin meclis-i şer'îmizde medîne-i mezbûre mahallâtından Tekye Mahallesi ahâlîsinden Osman Efendi ibn-i Ahmed Efendi muvâcehesinde pederimizden müntakil mirâsını hemşiremiz Fatma iddiâ etmekde

94 bulunduğundan da'vâ-yı mezkûr için herbirerlerimiz tarafımızdan mezbûr Osman Efendi'yi vekîl eyledik dedikde mezbûr Osman Efendi dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği işbû mahalle şerh verildi.

15 Cemâziye'l-âhir 300 (M.23 Nisan 1883)

Müvekkil Müvekkil Müvekkil Vekîl Muharrir Ser-kâtib-i Mahkeme-i Şer'îyye

Sayfa No: 16 Belge No: 21

Medîne-i Yozgad nevâhînden iç nâhiye merbûtânından Saray Karyesi ahâlîsinden Hacı Ömer Ağa ibn-i Hüseyin meclis-i şer'îmizde medîne-i mezbûre mahallâtından Medrese Mahallesi sâkinlerinden Mehmed Ağa ibn-i Mustafa Ağa muvâcehesinde karyemiz sâkinelerinden Züleyha ve diğer vereseler taraflarından iddiâ olunan karyemiz arâzîsinde vâki' beş kıt'a tarla da'vâsına tarafımdan mezbûr Mehmed Ağa'yı vekîl eyledim dedikde mezbûr Mehmed Ağa vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği.

23 Cemâziye'l-âhir 300 (M.1 Mayıs 1883)

Müvekkil Vekîl Muharrir

Mezkûr Saray Karyesinden Mehmed Bey oğlu Osman'dan iştirâ eylemiş olduğum beş kıt'a tarla-yı mezbûr Osman Asâkir-i Şâhânede olub Yemen'de bulunan Arif ve Mehmed ve Rumeli'de muhârebede vefât eden Şakir beynlerinde müşterek olub tefrik olunmayarak mezbûr Osman'dan mezkûr tarlaları 14 liraya almış isem de şer'an sahîh olamadığı hâlde veresesine terk sahîh olduğu hâlde kabûle mezbûr Mehmed'i vekîl eyledim deyü ifâdesi kayd-ı şedd.

23 Cemâziye'l-âhir 300 (M.1 Mayıs 1883)

Karyeden Hacı Ömer

95

Sayfa No: 16 Belge No: 22

Yassıağıl Karyesinden Alâkaraoğlu Osman bin Abdullah meclis-i şer'îmizde medîne-i mezbûre mahallâtından Çatak Mahallesi ahâlîsinden Mehmed Kamil Efendi ibn-i Osman Efendi mahzarında Buzağcıoğlu Karyesinden Havva bint-i İsa nâm hatunun tarafımdan ikâme eylemiş olduğu mirâs da'vâsına tarafımdan mezbûr Osman Efendi'yi vekîl eyledik dedikde mezbûr Osman Efendi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği işbû mahalle şerh verildi.

3 Receb 300 (M.10 Mayıs 1883)

Müvekkil Vekîl Muharrir

Abdullah oğlu Osman

Sayfa No: 17 Belge No: 23

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden İnce Agobyan Hacı Ohannes veled-i Serkis meclis-i şer'îde mahalle-i merkûmeden ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden olub bundan akdem vefât eden Terzi Nikgos veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâseti sulbiyye-i kebîre kızları Sandık ve gaib-i ani'l-beled Şuşan ve Deraliyye'de

sâkine Ohanne ve Amerika'da mütevattine İva ve sulbî kebîr oğulları Kigork ve Agob'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra vereseden merkûm Agob muvâcehesinde Beytü'l-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa hâzır olduğu hâlde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında müteveffâ-yı merkûm Nikgos'a hâl-i hayatında bey' eylemiş olduğum çûha semeninden bâ-defter

seksen yedi aded yüzlük lira bana deyni olub sene-i rûmiyye doksan dokuz mart otuz tarihiyle rü'yet-i muhâsebe olunarak çûha semeninden seksen yedi aded yüzlük lira deynini hâl-i hayatında mahalle-i mezkûreden Terzi Parsih Usta veled-i Ebkar ve müteveffânın hafidi İskender buldukları hâlde tâyan ikrâr ve i'tirâf edib ol-vechle cihet-i mezkûreden seksen yedi aded yüzlük altın alacak hakkım olub kable'l-ahz ve'listîfâ-yı fevt olmağla terekesine vaz'ü'l-yed bulunan merkûm Agob tereke-i

96

vâfiyesinden edâsını taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Agob cevâbında babası merkûm Nikgos'un terekesine vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin müddeî-i merkûma ber-vech-i muharrer seksen yedi aded yüzlük lira deyni olduğuna ma'lûmâtım yokdur deyü hâzır-ı mûmâ-ileyh ile maâ külliyyen inkâr eyledikleri.

14 Receb 300 (M.21 Mayıs 1883)

Müteveffa-yı Merkûmun Oğlu Müdür-i Beytü'l-mâl Müddeî

Şehâdet eden: Köseoğlu Mahallesinden Terzi Parsih veled-i Ebkar ve müteveffânın hafidi İskender veled-i Haçeder şehâdet eyledikleri.

Sayfa No: 17 Belge No: 24

Tekye Mahallesi sâkinelerinden olub Taşköprü Mahallesinden Mehmed bin İbrahim ve Halid Efendi ibn-i Ahmed Ağa ta'rîfleriyle ma'rifetân Şerife bint-i Hüseyin Bey ibn-i Ömer Bey ve mezbûrenin vâlidesi Feleknaz bint-i Abdullah taraflarından mezbûre Şerife zevci Tekye Mahallesinden Ahmed bin Hasan'dan nafaka-yı iddet ve meûnet-i süknâsından fârîga olmak gurûş mehr-i müeccelinden fârîga sagîr oğlu Şevket'in yedi yaşına kadar müddeti hitâmına değin nafaka taleb etmeyib şâyet mezbûre nefsinin âhere tezvîc eder ise bi-hakki'l-hızâna mezbûre Feleknaz dahi nafaka taleb-i da'vâ etmemek üzere muhâlaa ve âmme-i da'vâdan ibrâya hal'i tasdîk ve kabûle taraflarından Tekye Mahallesinden Hacı Süleyman bin Ahmed Efendi'yi vekîl eylediği işbû mahalle şerh verildi.

14 Receb 300 (M.21 Mayıs 1883)

Ruhi Feleknaz Şerife Vekîl

Sayfa No: 17 Belge No: 25

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Cihan Paşa Karyesi sâkinelerinden ma'rifetü'z-zât sâhib-i arzûhal Melek bint-i Bekir nâm hatun meclis-i

97

şer‘de nâhiye-i mezbûreye tâbi‘ Bayrakdar Karyesinden Emrullah bin Halil nâm kimesne muvâcehesinde iki yüz gurûş mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle mezbûr Emrullah dokuz sene mukaddem benim zevc-i menkûham olub altı sene yalnız olarak bekledim. Bana muâmele-i zevciyyete muktedir olamadığından bundan üç sene mukaddem hükûmete istid‘â takdîm edib iddiâda bulunduğumda te‘ciline karar verilib; lâkin i‘lâm almadım. Sonra âheriyle muâmele eyle demiş ise de kabûl etmediğimden sonra gece bilmediğim ve teşhis edemediğim kimse başıma çöküb bikrimi izâle eylediler. Zevcimim iğfâliyle olub el-hâletü hazihi muâmele-i şer‘iyyeyi icrâ ve hakk-ı firâşî edâ edmediğinden tefrîk olunmasını talep ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ.

Müddeyye Melek

Merkûm Emrullah cevâbında müddeyye-i mezbûrenin ber-vech-i muharrer müddeâsını külliyyen inkârından başka mezbûreye muâmele-i şer‘iyyeyi icrâ ve hakk-ı firâşîni edâ edib hatta benden iki def‘a hâmile olub zâyi‘ eyledi ve benden tefrîk olunmak üzere bana iftirâ ediyor deyü ifâdesi.

19 Receb 300 (M.26 Mayıs 1883)

El-müddeî-i Aleyh

Ruhi

Sayfa No: 18 Belge No: 26

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Tuzkaya Mahallesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl Mermeroğlu Ali bin Osman nâm kimesne meclis-i şer‘de mahalle-i mezbûreden babası merkûm Osman bin Hüseyin bin Ömer muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında mahalle-i mezkûrede kâin Demircilik Sokağında altıncı numrû ile murakkam etraf-ı sülüsesi tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Hacı Karabet ve Murad veled-i Simon veled-i Adam menzilleri ve mûmâ-ileyh Osman'ın sâkin olduğu diğerk hânesi ve taraf-ı râbî‘î tarîk-i âmm ile mahdûd olub işbû hudûd-ı mezkûr dahilinde mûmâ-ileyh pederim Osman Ağa'nın mülken mutasarrıf olduğu beş oda ve bir âhûr ve bir samanlık ve bir mağaza ve havlu ve sokak kapısını müştemil bir bâb mülk-i menzilden bi'l-ifrâz ve'l-ta‘yîn zikr olunan Hacı Karabet

98

tarafından bir oda ve tahtânî bir mağaza ve bir âhûr ve bir samanlık cem‘an dört bâb oda

ile havludan ve kuyûdan mahall-i tahsîs etmeyib ancak dört bâb odayı 11 Zi'l-ka'de 98 (M.5 Ekim 1881) tarihli yedime i'tâ eylediği bir kıt'a sened mûcibince bana iki bin beş yüz gurûş bedelinde bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile bey' ve temelik ve teslim edib ben dahi temellük ve kabz ve kabûl eylediğimden sonra semen-i meblağ-ı mezbûr iki bin gurûş dahi bana hibe-i sahîha ile hibe ve teslim edib ben dahi ittihâb ve kabz ve kabûl etmemle ol-vechle menzil-i müfrez-i mahdûd-ı mezkûr şira'en ve esmânı hibeten mâl ve mülküm iken bana muâmele-i ferâğıyyesini icrâ etmeyib el-hâletü hazihi cevâb i'tâ eylediğinden muâmelesinin icrâsıyla menzil-i mezkûrun bana teslimine pederim merkûm Osman Ağa'ya tenbîh olunmasını talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Osman Ağa cevâbında oğlum merkûm tarih-i mezkûrde birkaç adam getirib zikr olunan oda-yı mezkûreleri bana hibe eyle deyü tâlib olub ben dahi beni vefâtıma değin görüb ve rızâmı tahsîl etmek şartıyla hibe etmek üzere sened-i mezkûru tahrîr eder iken ol-sırada diğere oğlum gaib-i ani'l-meclis Ahmed işidib tûfengini alarak hücûmu sırasında ben dahi sana da ve kimseye vermem deyü rücû' eyledim ve senedi dahi hatta temhîr etmedim. Alâ hâlîhi kalmışdır ve tamamıyla hibeyi de takrîr etmedim deyü def'le mukâbele etdikde müddeî-i merkûm dahi ber-vech-i muharer şart ve rücû' ve def'-i müddeâsını inkâr.

22 Receb 300 (M.29 Mayıs 1883)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî Kâtib-i Zabt

Sayfa No: 18 Belge No: 27

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden li-ebeveyn er karındâşı Sabit veled-i Manas veled-i Adam ile tekne birlikde iken bundan akdem vefât eden Mamâlioğlu Artin veledü'l-merkûm Manas veledü'l-merkûm Adam'ın verâseti zevce-i metrûkesi Zabeke bint-i Mıgırdıç ile sulbî sagîr oğulları Nazar ve Zanatya ve anâsı Ahsabet bint-i Manas'a münhasıra olub kable't-taksîme merkûm Sabit dahi vefât edib verâseti zevce-i metrûkesi Menaşir bint-i Birus ile sulbî sagîr oğlu Maneyil ve sulbiyye-i sagîre kızı İpeksima'ya ve anâsı merkûme Ahsabet'e münhasıra olduğu lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık

99

oldukdan sonra sagîrûn-ı mezbûrûnun vakt-i rüşd ve sedâdlarına değin kibel-i şer'den mansûb-ı vasiyyeleri merkûme Zabeke ve merkûme Menaşir vasiyye nâsb olunduktan

sonra müteveffân-ı merkûmânın zimemâtlarını ahz ve kabzına ve deynleri olduğu hâlde husûmet ve red cevâba taraflarından vekîl-i müseccel-i şer'iyeleri mahalle-i mezbûre mütemekkinlerinden ve devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden ve merkûme Zabek li-ebeveyn er karındâşları Kigork veled-i Mıgırdıç nâm kimesneyi vekîl ve nâib ta'yîn eyledikleri.

22 Receb 300 (M.29 Mayıs 1883)

Kâtib-i Zabt

Şâhid Şâhid Şâhid Şâhid

Karakos İhtiyar-ı Meclis Mahalle-i Mezbûre Muhbiri Vekîl-i Mezbûr

Akoğlu Hamparsum Artin Kigork

Sayfa No: 18 Belge No: 28

An-asl Germir Karyesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milleti nisvânından olub zâtı mezbûreyi bi'l-ma'rifeti's-şer'iyeye ârifân olan millet-i merkûmeden Zahman oğlu Niko veled-i Baysives ve kasaba-yı mezkûreden Yevanaki Ağa veled-i Sefer nâm kimesneler ta'rîfleriyle ma'rife olan mezbûre Aste bint-i Kavrail meclis-i şer'îmizde ikrâr-ı tâmm ve ta'bîr-i ani'l-merâm işbû hâzır-ı merkûm ve kebîr oğlum Simon veled-i Andon ile bi'l-irsi's-şer'î bizlere mevrûs olan karye-i mezkûrede vâki' Bedelli Mahallesinde etraf-ı sülûsesi Kani Ağa ibn-i Hacı Hüseyin pirinçliği ve bir taraf Köseoğlu Kara Ali ibn-i Ahmed pirinçliği ve bir taraf Said Efendi ibn-i Hacı İsmail pirinçliği ve bir taraf Kumâli Caddesiyle mahdûd ve mümtâz olan pirinçliğin fûrûhtuna mezbûre tarafından kabûlüne mevkupe karye-i mezkûre kethüdâsı Abraham veled-i Anistas Ağa'yı vekîl eyledikleri işbû mahalle şerh verildi.

24 Receb 300 (M.31 Mayıs 1883)

Muarrif Muarrif Kebîr Oğlu Müvekkile-i

100

Simon Mezbûre Aste

Sayfa No: 18 Belge No: 29

Medîne-i Yozgad mahallâtından Çatak Mahallesinden Osman Efendi ibn-i Hâfız İbrahim Efendi mim mahalle-i mezkûre ahâlîsinden Mehmed Kamil Efendi ibn-i Osman Efendi muvâcehesinde tarafımdan iddiâ olunan bir re's esb da'vâsına mezbûr Kamil Efendi'yi tarafımdan vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl eyledim

deyü takrîr eylediğini mübeyyin işbû mahalle şerh verilip temhîr kılındı.

29 Receb 300 (M.5 Haziran 1883)

Muharrir Vekîl Müvekkil

Mehmed Kamil

Sayfa No: 19 Belge No: 30

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden iken bundan on iki sene mukaddem vefât eden Na'l-band Karabet veled-i Milkon veled-i Kirkor'un verâseti zevce-i metrûkesi Hursima veled-i Karabet ve sulbî kebîr oğulları Artin ve Ermiya ve Hacı ve sulbî sagîr oğlu Aleksan ve sulbiyye-i sagîre kızları Güldudu'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'sşer' ü'l-âli zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i merkûmûndan merkûm Artin ile merkûm Güldudu tarafından zikrî âti husûsu taleb ve da'vâya ve ahz ü kabza vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha ile vekâleti şahs-ı merkûmeyi bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden ve mahalle-i mezbûreden Kazer veled-i Karabet Seropi ve Ermiya veled-i Karabet şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan tebaa-yı müşârün-ileyhânın Prodestan milletinden olup ve sagîr-i merkûm Aleksan için kibel-i şer'den mansûb-ı vasîsi mahalle-i mezkûreden Civelekyân Matyos veled-i Karabet meclis-i şer'de mahalle-i mezkûreden ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın Ermeni milletinden Karabet veled-i Nikgos

101

muvâcehesinde Münâdî Ateş oğlu Karabet veled-i Haçer hâzır olduğu hâlde herbiri bi'lasâle ve bi'l-vesâye ve bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâlarında güzerân eden doksan dokuz senesi şa'bân-ı şerîfnde müteveffâ-yı merkûmdan bi'l-irsi's-şer'î müntakil olup sâlifü'l-beyân Tekye Mahallesinde kâin Meleksima Sokağının on beşinci numrû ile murakkam iki tarafı İvaz Hacı veled-i Karabet ve Serrâc ve Eztan veled-i Adam menzilleri ve iki tarafı tarîk-i âmm ile mahdûd fevkânî ve tahtânî on oda ve bir âhûr ve bir samanlık ve ciheteyni havlu ve çatal kuyû ve müştemilât-ı sâiresiyle bir bâb mülk-i menzili vesâyetim hasebiyle ve cümle verese ma'rifetiyle taksîmi kâbil olamadığından bey' murâd etmemizle taraflarımızdan müzâyede kâimesi tanzîm olunub münâdî hâzır-ı merkûm Karabet ma'rifetiyle lede'l-müzâyede merkûm Karabet üzere ba'd-ı inkitâu'r-ragabât iki yüz aded yüzlük lira-yı Osmânîde takarrür edib Selh-i

Cemâziye'l-evvel 99 (M.19 Nisan 1882) tarihinden beri muâmele-i şer'iyyesi ve nizâmiyyesi icrâ olunmayıb ve semeni olan meblağ-ı mezbûru i'tâ etmeyib ol-vechle olduğu hâlde el-hâletü hazihi kabûl etmediğinden meblağ-ı mezbûrun taraflarımıza i'tâsıyla menzil-i mezkûrun teslîmine tenbîh olunmasını bi'l-asâle ve bi'l-vesâye ve bi'lvekâle

taleb ederiz deyü herbiri ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

Müddeî-i aleyh merkûm Karabet veled-i Nikgos veled-i Adam'ın tarafından âtfü'lbeyân-ı husûsda husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden Yevanaki veled-i Yorgi bi'l-muvâcehe cevâbında iddiâ etdikleri müzâyede kâimesi şer'-i şerîfe muvâfık olamayıb; çünkü evvelâ şer'-i şerîfden işbû hâne fûrûhtu için hücceti şer'iyye verilmeli idi. Benim olduğu cihetle kâbil-i taksîm olmayıb tefrîk olamadığı cihetle bunların müzâyede kâimesi münfesih ve hükmü yokdur. Esâsı çürük olan maddenin fer'î de çürükdür ve hâneye de bakmayıb îcâb ve kabûlde bulunmadığından kabûl etmediğini bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe beyân ederim. Tekrar vasî ve asl-ı merkûmlar cevâblarında verese dediği on sekiz yaşında olduğundan cümlesi birden fûrûht eylediği hâlde tefrîke hâcet yokdur. Hâneyi mezkûru 99 Nisan yigirmi beşinci günü bî-devrân olur ise iki yüz elli liraya kadar alacağım. Bana haber olmaz ise da'vâ ederim, demiş idi deyü ifâdesi.

1 Şa'bân 300 (M.7 Haziran 1883)

Vekîl-i Müddeî-i Aleyh El-müddeî Hartun El-müddeî-i Vasî ve Vekîl (...)

102

Sayfa No: 20 Belge No: 31

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Prodestan milletinden sâhib-i istid'â Basıkyân Karabet veled-i Parsih mim mahalle-i mezbûreden ve millet-i merkûmeden olub bundan akdem vefât eden Şişman Terzi Nikgos veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâseti sulbiyye-i kebîre kızları gaib-i ani'l-beled Şuşane ve Ohanne ve İva ve burada bulunan Hendak ve Maryem ve kebîr oğulları Kigork ve Agob'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'lâlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i merkûmûndan merkûm Agob muvâcehesinde Beytü'l-mâl Müdürü Hüsnü Efendi hâzır olduğu hâlde üzerine da'vâ ve

tasvîr-i müddeâsında dört mâh mukaddem mâl-ı fâtûrâ semeninden bâ-defter-i müfredât on bire kırk sekiz çend alacağım olmağla hayatında müteveffâ-yı merkûm tâyıan ikrâr dahi edib kable'l-ahz fevt olmağla tereke-i vâfiyesinden taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ merkûm Agob cevâbında inkâr.

21 Receb 300 (M. 28 Mayıs 1883)

Müddeî-i Aleyh Müddeî

Agob Karabet

Getireceği şâhidleri:Kündûracı Matyos ve Terzi Parsam ve müteveffânın hafîdi İskender olduğu onlardan başka şâhidim olmadığı.

Me'mûrinü'l-mâl

Sayfa No: 20 Belge No: 32

An-asl Medîne-i Kayseriyye mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden olup Medîne-i Yozgad'da sâkin Sarrâf Anisdas veled-i Mihayil veled-i Sarafin mim Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesinden ve millet-i merkûmeden Yevaki veled-i İsak muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve bast-ı anî'l-merâm eder ki Süleyman Bey Vakf-ı Şerîfi müsakkafâtından olup senevi beş gurûş icâre-i 103

müeccele-i kadîmesiyle tarafeyni Şebbcî Matyos veled-i Parsih ve Agobcan veled-i Hacı Kirkor dükkânları ve tarafeyni tarîk ile mahdûd bi'l-icâreteyn mutasarrıf olduğum taş binâ olarak bir bâb mağaza ile yine vakf-ı mezkûr dahilinde olup senevi kırk gurûş icâre-i müeccele ile bâ-sened Defter-i Hâkânî bir tarafı Kâimeci Hacı Ahmed bin Mustafa duvarı ve bir tarafı Simon Tekfe veled-i Adam dükkânı ve iki tarafı tarîk ile mahdûd tûlen yigirmi bir ve arzân dört buçuk zirâ‘ mekteb civârında vâki‘ arsa-yı sarfayı hâlîyemi tâlibine bey‘e ve muâmele-i ferâğıyyenin me'mûru huzûrunda takrîr ve semenini tarafıma îsâl ve irsâle ve mütevakkıf olduğu umûrun küllisine vekâlet-i âmmei mutlaka-yı sahîha ile merkûm Yevaki'yi vekîl eyledim dedikde merkûm Yevaki dahi tasdîk eylediği.

7 Şa‘bân 300 (M.13 Haziran 1883)

Vekâleti Kabûl Eden Sâhibü't-takrîr

Yevaki Anisdas

Ber-vech-i muharrer mağaza ve arsa-yı mezkûre takrîr eden Anisdas'ın yedinde bâkoçân

müstakilen mülkü olub ve bir kimesnenin taht-ı sekü setrinde ve dâimiyetinde olmayıb müstakilen mülkü olduğunu tasdîk ederiz.

Sayfa No: 20 Belge No: 33

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Sezkiyan Kirkor veled-i Kabril veled-i Setrek mim yine mahalle-i mezbûre sâkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Prodestan milletinden iken bundan akdem vefât eden Şişman Terzi Nikgos veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâseti sulbiyye-i kebîre kızları gaib-i ani'l-beled Şuşane ve Ohanne ve İva ve burada bulunan Hendak ve Maryem ve sulbî kebîr oğulları Kigork ve Agob'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra gaibât-ı merkûmât taraflarından vekîlleri bulunan Beytü'l-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa verese-i merkûmdan merkûm Agob muvâcehelerinde üzerlerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında bundan üç mâh mukaddem çûha semeninden lira-yı akce yüz doksan iki buçuk gurûş alacak hakkım olmağla kable'l-ahz fevt olduğundan tereke-i

104

vâfiyesinden taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Hüsnü Efendi ve merkûm Agob cevâblarında müddeî-i merkûmun ber-vech-i muharrer müddeâsını külliyyen inkâr eyledikleri.

8 Şa'bân 300 (M.14 Haziran 1883)

Şâhidleri müteveffâ-yı merkûmun hafîdi İskender, Mihayil Münceloğlu.

Sayfa No: 21 Belge No: 34

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden Erdiç oğlu Lifter veled-i Kerakin veled-i Erdiç mim yine mahalle-i mezbûreden ve tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın Prodestan milletinden iken bundan akdem vefât eden Şişman Terzi Nikgos veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâseti sulbiyye-i kebîre kızları gaib-i ani'l-beled Şuşane ve Ohanne ve İva ve burada bulunan kebîre kızları Hendak ve Maryem ve sulbî kebîr oğulları Kigork ve Agob'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra gaibât-ı merkûmât taraflarından vekîlleri Beytü'l-mâl Me'mûru Hüsnü Efendi ibni Mustafa Ağa ve verese-i merkûmdan Agob muvâcehelerinde üzerlerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında bundan altı mâh akdem mâl-ı fâtûrâ esmânından lira-yı akce üç

yüz iki gurûş alacak hakkım olmağla kable'l-ahz fevt olub tereke-i vâfiyesinden taleb ve da'vâ ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Hüsnü Efendi ve Agob cevâblarında müddeî-i merkûmun ber-vech-i muharrer müddeâsını inkâr eyledikleri.

8 Şa'bân 300 (M.14 Haziran 1883)

Kâtib-i Zabt Müddeî-i Aleyh Beytü'l-mâl Me'mûru Müddeî

Erdiç oğlu Lifter

Sayfa No:21 Belge No:35

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden sâhib-i arzuhâl İskender veled-i Haçader nâm kimesne yine mahalle-i mezbûreden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Prodestan

105

milletinden iken bundan akdem vefât eden Şişman Derzi Nikgos veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâset-i sulbiyye-i kebîre kızları gaibân-ı ani'l-beled Şuşane ve Ohanne ve İva ve burada hâzıra bulunan kebîre kızları Hendak ve Maryem ve sulbî kebîr oğulları Kigork ve Agob'a münhasıra olduğu lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i merkûmât tarafından vekîlleri Beytü'l-mâl Me'mûru Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa ve verese-i merkûmûndan Kigork muvâcehesinde üzerlerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında yedimde bulunan sened mûcibince müteveffâ babam Haçader'e on lira deyni olub ceddîm müteveffâ-yı mezbûr Şişman Nikgos kable'l-edâ vefât etmekle ve sened-i mezkûrede deyni olan on lira dahi bana irsen intikal edib mebâliğ-i mezkûru müteveffâ-yı mezbûr ceddîm Nikgos'un tereke-i vâfiyesinden taleb ve da'vâ ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Hüsnü Efendi ve Kigork cevâblarında müddeî-i merkûmun ber-vech-i muharrer müddeâsını inkâr eyledikleri.

10 Şa'bân 300 (M. 16 Haziran 1883)

Kâtib-i Zabt Müddeî-i Aleyh Beytü'l-mâl Me'mûru Müddeî

Şâhidleri: Köse Mahallesinden Barik oğlu Rubpen veled-i Manik ve müteveffânın kebîr oğulları Agob ve Kigork veledü'l-mezbûr Nikgos.

Sayfa No: 21 Belge No: 36

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl İsmail bin Mustafa mim mahalle-i mezkûreden pederi Mustafa bin Ömer bin Abdullah tarafından zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîhayı

şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îsi Çatak Mahallesi sâkinlerinden Hacı Halil Efendi Hacı Mustafa muvâcehesinde Defter-i Hâkânî Kâtib-i Sânîsi Bekir Efendi ibn-i Osman Efendi hâzır olduğu hâlde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edib mahalle-i mezkûrede kâin Tahtaköprü Sokağının üçüncü nûmrûlu ebvâb ile murakkam etraf-ı sülûsesi Halid Bey ibn-i Mustafa Paşa menzili ve Çatakoğlu Halil bin İbrahim hânesi ve taraf-ı râbi‘î tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk-i menzilinden bi'l-ifrâz ve'l-ta‘yîn bir oda ve bir seki ve oda-yı mezkûr hizâsından Kara Mehmed kapısına müntehâ bağçeyi pederim mûmâ-ileyh doksan iki tarihinde âmmetem müteveffîyye Hamide bint-i Ömer bin 106

Abdullah'ın bana hâl-i hayatında hibe ve teslîm ve ben dahi ittihâb ve kabz eylediğim diğerk bir bâb menzil semeninden üç bin gurûş ahz ü kabz etmekle bedel ve semen-i mezkûr mukabilinde bana Günoğlu Mehmed Ağa ve Çatakoğlu Halil Efendi bulunub onlardan gayrı kimesne olmadığı hâlde oda ve bağçe-i mezkûru bey‘ ve temlîk ve teslîm eylediğinde ben dahi temellük ve kabz ve kabûl etmemle ol-vechle şira‘en mâl ve mülküm olduğu hâlde el-hâletü hazîhi kerîmelerine bey‘ etmek murâd eylediğinden men‘iyle bana teslîmine müvekkil-i mûmâ-ileyh bi'l-izâfe vekîl-i mezbûr Hacı Halil Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk vekîl-i mezbûr Hacı Halil Efendi cevâbında ber-vech-i muharrer âmmetesi müteveffîyye-i mezbûrenin ber-vech-i muharrer hibesine ma‘lûmâtım olmayıb mezbûre Hamide vefâtında müvekkilim mezbûr Mustafa'ya isâbet-i bi'l-irsi's-şer‘î mâlî olduğu hâlde müvekkilim fûrûht edib bi-hakkın semenini ahz etmişdir ve müddeî-i merkûmun ifâdesi üzre bervech-i muharrer menzilinden ifrâz-ı oda ve bağçe-i mezkûru da bey‘ etmemişdir deyü bi'l-izâfe külliyyen inkâr.

14 Şa‘bân 300 (M.20 Haziran 1883)

Vekîl Müddeî

Dört güne mehâl-i şer‘î verildiği

Beyân-ı havâle 14 Şa‘bân 300 (M.20 Haziran 1883)

Sayfa No: 22 Belge No: 37

Kırşehir Sancağı merbûtânından Mecidiye Kazâsına tâbi‘ Teflek Karyesi ahâlîsinden sâhib-i arzuhâl Ömer bin Mehmed mim Beytü'l-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa muvâcehesinde işbû meclis-i şer‘de muâyene olunan beş yaşında gök kır

nişânsız kuvvetli kısrâk yedimde kır kısrâğımdan doğma netâcen mâl ve mülküm iken yüz otuz altı gün mukaddem Gökahmedoğlu Karyesi mer'âsından zâyî' olup el-hâletü mûmâ-ileyh Hüsnü Efendi yedinde bulmamla bi'l-istihkak taleb ederim deyü ba'de'dda' vâ ve'l-istintâk mûmâ-ileyh Hüsnü Efendi cevâbında kısrâğ-ı mezkûre netîcesiyle maan bi'l-me'mûriyye vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin müddeî-i merkûm Ömer'in ber-vech-i muharrer müddeâsını inkâr.

107

14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883)

Müddeî Ömer Pâre-i Me'mûr

Şehâdet eden: Kuyumcu Karyesinden Hüseyin bin Halil karye-i mezbûreden Ali Kethüdâ oğlu Mehmed binü'l-mezbûr Ali.

Sayfa No: 22 Belge No: 38

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Hüseyinabad Nâhiyesine tâbi' Sincan Karyesi sâkinelerinden iken ber-vech-i âtî mecrûhaten vefât eden Rukiye bint-i Ömer bin Hüseyin nâm-ı bîkr-i bâliğanın ancak verâseti babası mezbûr Ömer bin Hüseyin ile anâsı Ayşe bint-i Mustafa'ya münhasıra olduğu Sincan Karyesinden Tahir bin Mehmed ve Hasan bin diğeri Mehmed nâm kimesneler şehâdetler mahzar-ı hasm-ı câhidde sâbit ve sübût-i verâsetlerine hükm-i şer'î lâhik olan eb-i merkûm Ömer ile ümm-i mezbûre Ayşe meclis-i şer' de müteveffât-ı mezbûre cârihi olmak üzere ahz ü girift olunan muhâcirin-i Çerâkese'den Tutuğac kabilesinden ve mezkûr Sincan Karyesinde meskûn Bekir bin Dalguse bin Abdullah nâm-ı hürr-i akil ve bâliğ muvâcehesinde herbiri bi'lverâse üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâlarında işbû bin üç yüz senesi rebî'ül-evvelinin yirmi ikinci perşembe günü öyleden sonra tahminen sâat yedi buçuk raddelerinde karyemizden Çerkes Zileli Mehmed bin Abdullah'ın velîmesinde mûrisimiz müteveffâtı mezbûre Rukiye merkûm Mehmed'in karye-i mezbûrede kâin mülk-i menzili kapısı önünde Çerkeslerin oynatılarını seyrederek olduğu hâlde Çerkeslerin âdetleri üzere kızları ve zükûrları oynarlar iken silâh endâht ederler oldukları hâlde merkûm Bekir'in yedinde olup altı atılır revolver ta'bîr olunur tabancasında ikisi kûrşûn memlû olup oyun arasında mezkûr tabancasını endâht etmesiyle bilâ-kast hatâen mûrisemiz kızım mezbûrenin sol böğrü eyağısı altından isâbet edib ol-gün akşamı sâat üç raddelerinde cerh-i mezkûrun te'sirinden nâşî müteessiren fevt olmağla mûcib-i şer'îsini herbirimiz

bi'l-verâse taleb ederiz deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Bekir cevâbında fi'lhakîka merkûm Çerkes Mehmed'in velîmesinde bulunduğunu ve yedinde bulunan revolver ta'bîr olunur altı atılır tabanca yadinde olub kûrşûn olmayarak bârûtla memlû kuru sıkı dolu idi. Diğêr iki yüz kadar Çerkesler var idi. Onlar da yedlerinde bulunan 108

silâhlarını endâht ediyorlar idi. Mezbûre Rukiye'ye kûrşûn isâbetiyle ol-vechle müteessireten vefât eylemiş ise de benim yedimde bulunan tabancamda kûrşûn yok idi. Kimlerin tabancasından kûrşûnun zuhûrunu bilemiyorum deyü inkâr.

14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883)

Müddeî-i Aleyh Ümm-i Mezbûre Vereseden Eb-i Merkûm

Çerkes Bekir Ayşe Ömer

Tekrar müddeiyyân-ı mezbûrân tekrar cevâblarında yevm-i vakt-i mezkûrde mûrisemiz mezbûre Rukiye mecrûhiyye olduktan sonra karyemizde kâin Abdullah Kethüdâ odasında merkûm Bekir isticvâb olunduğunda zikr olunan ve yedinde bulunan tabancasında sârik için ikisine kûrşûn doldurdum ve diğêr dört dânesi bârûtla kuru sıkı dolu idi. Ben endâht eyledim. Her ne kadar ağzını yukarı tutdum, bilemem ise de aşağı tutmuşum. Hatâen kazâen bu fi'l benden sadr eyledi deyü müddeî Ömer Efendi ve müstantık ve ahâlî-i karye huzûrunda tâyan ikrâr ve i'tirâf eylemiş idi deyü ba'de'd-def merkûm Bekir cevâbında ol-vakt ne söylediğimi bilemiyorum deyü takrîri.

14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883)

Çerkes Müddeiyye Müddeî

Bekir Ayşe Ömer

Sayfa No: 23, 22 Belge No: 39

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Karga Karyesi ahâlîsinden sâhib-i istid'â Ali ve Mehmed ibn-i Molla Hüseyin bin Ali taraflarından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz ü kabza ve lede'l-hâce sulh ve ibrâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl-i müseccel-i şer'îleri medîne-i mezbûre mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden Osman Efendi ibn-i Ahmed Efendi meclis-i şer'de karye-i mezbûre sâkinelerinden Fatma bint-i Hüseyin bin Ali tarafından husûmet ve red cevâba ve mezbûrenin zâtını bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan ve bâ-varaka-yı mestûre sırran ve alenen lede't-tezkiye adl ve makbûlü's-şehâde eddikleri ihbâr olunan mezkûr Karga

109

Karyesi ahâlîsinden Rençber Mustafa bin Ali ve Ali bin Ahmed nâm kimesneler şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan karye-i mezbûreden mezbûre Fatma'nın zevci Mehmed bin Ömer nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında bundan akdem vefât eden Molla Hüseyin bin Ali bin Abdullah'ın verâseti sulbî kebîr oğulları Ali ve Mehmed ve sulbiyye-i kebîre kızları Fatma ve Adile'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlfî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra işbû müvekkillerimin babaları mezbûr Molla Hüseyin hâl-i hayatında ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde güzerân eden doksan sekiz şubatında karye-i mezbûre ahâlîsinden Osman Kethüdâ ve Urfalı Ali Ağa ve Ahmed oğlu Ali vesâir ihtiyâr meclisleri hâzırûn oldukları hâlde kendi mâlından kızı Fatma'ya bir inek ile kırk çâryek hinta ve bir keçi ve diğerkızı Adile'ye dahi kezalik bir inek, kırk çâryek hinta ve bir keçi verdikden sonra ve bunlar da mâllarını aldıktan sonra yedimde bulunan kendime mahsûs bir göz hâriciyye oda ve bir kat firâş ve üzerimde bulunan elbisemden mâ-adâ beyn-en-nâs bana sebt olunan bi'l-cümle emlâk ve eşyâ ve evânî-i nuhâs ve mefrûşa ve hayvânât vesâire ve ism-i mâl itlâk olunur şeylerde benim aslâ ve kat'â alâka ve müdehâlem ve hakkım olmayıb oğullarım Mehmed ve Ali'nin kesb-i müstakileleriyle husûle getirdikleri emvâl-i müktesebeleridir deyü mahzar-ı şühûdda ikrâr ve işhâd edib ve arâzî ve emlâkın dahi me'mûru huzûrunda müvekkillerim merkûman Mehmed ve Ali'ye ferâğını bi'l-ecr onlar dahi ba'de't-teferru' yedlerine koçânı verilerek ol-vechle mâllarına mülken ve müstakilen mutasarrıf oldukları hâlde pederlerinin vefâtından sonra mezbûre Adile tasdik edib ve mezbûre Fatma tarafından da'vâya kıyâmla beyân etdiğimiz muâmeleye dâir ikâme olunan eşyâlarımız ve gelemeyib iç nâhiye nâibi Ömer Efendi her nâsılsa mezbûre tarafını iltimâs ederek müvekkillerimin yedinde bulunan ve inde'l-ibrâz mu'teber tutulması irâde-i seniyye iktizâsından olub ihtiyâr meclislerinin tasdikleri altında olan senedlere dahi havâle i'tibâr etmeyerek fuzûlî tahrîr-i tereke ile hukuklarını zâyî' eylemesi üzerine cânib-i celîl-i meşihat-penâhîye olunan istirhâma mebnî ahvâl-i şer'îyyesine tevfikân dikkat ve ihtimâm olunarak bakılmasına emr ve irâde buyurulmağla ve sened-i mezkûru nâib-i mûmâ-ileyh ahz edib ve aralıkda mahkemede Halid Efendi'ye teslim olundu deyüb aralıkda zâyî' oldu cevâbı alındığından ve nâib-i mûmâ-ileyhin fuzûlî müvekkillerim

yedlerinden bâ-defter-i müfredât vekîl-i mezbûrun müvekkilesi mezbûr verilen emvâl ve eşyâ-yı sâirenin müvekkillerim tarafına red ve teslîmine tenbîh olunmak bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe matlûbumdur deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

110

Vekîl-i mûmâ-ileyh Osman Efendi'den mukaddemâ olunan zabt-ı da'vâda ve emr-i hazret-i meşîhat-penâhîde hibe iddiâ olunduğundan tashîh-i da'vâ olunmak üzere hibe ve taksîm olunan eşyâ neden ibâret olduğu lede's-suâl müvekkillerinden merkûm Ali verilen:

Kapaklı sahan Kapaksız sahan Nuhâs (...) Tabak Şorba leğeni

Aded 5 Aded 2 Aded 1 Aded 2 Aded 1

Yağ tâbesi Helke Sitil Tas Su Tası

Aded 1 Aded 1 Aded 1 Aded 1 Aded 1

Yağ leğeni

Aded 2

Hamur leğeni

Aded 1

Çamaşır

kazgânı

Aded 1

Çûl

Aded 4

Kebîr çûl

Aded 3

Tohum heğbesi

Aded 1

Firâş kat

Aded 4

Çuvâl

Aded 4

Balta 1 Kazma 1

Tırpan

Aded 2

Sac ayağı

Aded 4

Sac

Aded 1

Tüfenk

Aded 1

Koşu camûsu

Aded 1

Öküz çift

Aded 1

Kara sığır

ineği

Aded 2

Sığır düğesi

Aded 1

Dana

Aded 1

Koyun

Aded 2

Merkeb-i sığır

re's

Aded 2

Ma' araba takım

Aded 2

Diğer Mehmede verilen: Kapaklı

sahan

Aded 5

Lengerî 1 Kapaksız sahan

Aded 2

Nuhâs tabak

Aded 2

Tas

Aded 1

Sagîr çorba

leğeni

Aded 1

Yağ tâbesi

Aded 2

Helke 1

Su tası

Aded 1

Yağ leğeni

Aded 1

Çamaşır

kazgânı

Aded 1

Firâş kat

Aded 2

Çuvâl

Aded 4

Büyük çûl

Aded 3

Tohum heğbesi

Aded1

Tüfenk

Aded 1

Balta Kazma Sac ayağı Sac Tırpan

111

Aded 1 Aded 2 Aded 1 Aded 1 Aded 2

Koşu camûsu

Bedeli 500

Öküz-i çift

Aded 1

Kara sığır ineği

Aded 2

Sığır düğesi 1 Tosun re's

Aded 1

Sıpa merkeb ma' tâkım araba müvekkillerimin pederi Molla Hüseyin hâl-i hayatında

Aded 2 Aded 2 ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde 98 Şubat'ında kendi

odasında vekîl-i merkûm Mehmed'in zevcesi Fatma ile diğer kızı Adile'ye ayrıca eşyâ

hibe eyledikten sonra ikrâr ve taksîm ederek müvekkillerim merkûm Ali'ye ber-vech-i

muharrer eşyâ ve hayvânâtı hibe ve yedine teslîm ve meclis-i hibede ittihâb ve kabz ve

kabûl edib ol-vechle mâl-ı mevhûbu olub diğer Mehmed'e dahi kezalik eşyâ-yı

muharrere-i mezkûre ve hayvânâtı hibe ol-dahi ittihâb ve kabz ve kabûl edib ol-vechle

mâl ve mülkleri olduğu hâlde diğer Adile hibe-i mezkûru tasdîk yalnız mezbûre Fatma

iddiâsı üzerine nâib-i mûmâ-ileyh fuzûlî bilâ-muhâkeme taksîm eylediğinden almış

olduğu eşyânın ve hayvânâtının red olunmasını talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'listintâk

vekîl-i mezbûr Mehmed cevâbında ber-vech-i muharrer hibe-i müddeâsını

külliyen inkâr.

21 Şa'bân 300 (M.27 Haziran 1883)

Vekîl-i Müddeî-i Aleyh El-müddeî-i Vekîl

Mehmed

Tekrar vekîl-i mûmâ-ileyh Osman Efendi'nin ifâdesi mezkûr Karga Karyesinde vâki'

etraf-ı sülüsesi tarîk-i âmm ve taraf-ı râbi'î harmanyeri ile mahdûd tahtânî yedi odayı

müştemil dâm binâ mülk-i menzilini müteveffâ pederleri Molla Hüseyin vefâtından bir

buçuk sene mukaddem 98 Şubat'ında hakîka-yı vâhide seviyyen ve müştereken oğulları

Mehmed ve Ali'ye kıymet-i muhammine-i ma'lûme-i külliyesi olan iki bin gurûşa bey'

ve teslîm edib onlar dahi iştirâ ve tesellüm ve kabz eylediklerinden sonra semeni olan

mezkûr iki bin gurûşun nısfı olan bin gurûşunu merkûm Mehmed'e ve diğer nısfı olan

bin gurûşu dahi merkûm Ali'ye hibe-i sahîha ile hibe ve teslîm onlar dahi bir hisse-i

muharrer meclis-i hibede kabz ve kabûl edib ber-vech-i muharrer menzil-i mahdûd-ı

mezkûr şirâ' ve semeni olan mebâliğ-i mezbûr hibe-i merkûmâna Ali ve Mehmed'in mâl

ve mülkleri olub hatta Emlâk ve Defter-i Hâkânî Kalemlerince de onların nâmlarına kezalik müştereken mukayyed olduğu inde'l-mürâcaa anlaşılır ve işbû delâil-i

112

kuyûdiyye ezher cihet nazar-ı şerîat ve kânûnunda isbât-ı müddeâya kâfi ve kâfil olacağıyla berâber ihbârât-ı mevsûka ile de bi-tamâmiha hukuk-ı meşrû' diyye hâzır bulunduğumu ve yine karye-i mezbûre arâzisinde kâin etraf-ı erbaası Uzunoğlu Şakir Efendi ve Ömer Efendi bağları ve öz ile mahdûd bir kıt'a bağın mûmâ-ileyh Şakir Efendi bağından tarafını nısfını bi't-tefrîk müvekkilim Mehmed'e ve Uzunoğlu Mehmed bağından taraf diğer nısfını Ali'ye kezalik hibe-i sahîha ile ve teslîm edib muâmele-i ferâğıyyesi icrâ olunub ol-vechle mâl ve mülk-i mevhûbeleridir deyü kezalik ba'de'ddef vekîl-i mezbûr Mehmed inkâr.

Sayfa No: 24 Belge No: 40

An-asl Medîne-i Kayseriyye mahallâtından Küçükkuyu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden olub li-ecli't-ticâre kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad'da mütemekkin Sefer oğlu Yıvan veled-i Sefer veled-i Adam mim medîne-i mezbûreye muzâfa Boğazlıyan Kazâsına tâbi' Çepni Karyesi ahâlîsinden olub zikrî âtî cerh husûsundan dolayı ahz-ı girift olunarak medîne-i mezbûre mahbushânesinde bulunan Ömer bin Ahmed ve Musa bin Hasan nâm kimesneler muvâcehelerinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında güzerân eden doksan yedi senesi kânun-ı evvelinin sekizinci pazar günü Yozgad'dan Kayseriyye'ye davâr getirir olduğum hâlde esnâ'-yı râhde Devetaşı demekle ma'rûf Yuristan, Tekye Yenicesi Karyesinden Kazıcı Yusuf ve Kaşkışlalı Mustafa yanlarına nâm mahallde davârimız çobanıyla önden gider iken ben de arkadan yetişib davâr çobanı vardığımda evvelce merkûmân çobanlar yanına merkûmân Ömer ve Musa ve refikleri Yugan İsalı Hasan üzerime yevm-i mezkûrde kûşluk vakti hücum edib mâlımı gasb edeceğini hissetmemle müdâfaaya teşebbüs sırasında uhde-kâr olamayarak merkûmân Ömer ve Musa ve mahbushânedede vefât eden Hasan yedlerinde bulunan müteveffâyı Ahmed yedinde bulunub yarım kûndaklı çift tûfengini ve Ömer yedinde bulunan tek uzun tûfengini ve Musa yedinde bulunan ve bârût ve kûrşûn memlû tabâncasını ve mezkûr kûrşûn memlû tabânca ve tûfenklerini bi-gayr-ı hakk üçü birden endâht etmesiyle kangının kûrşûnu olduğunu bilemeyib; ancak endâht eyledikleri tûfenk ve tabâncalarından nüfûz eden bir

kûrşûn sağ kolumun dirseğinden isâbetiyle hurûc edib ba‘de'l-cerh mahalle-i mezkûrde vâki‘ bir dereye götürüb elimi ve gözlerimi bağlayıb beni tamamıyla telef etmek üzre
113

boynuma kama sokub cerh eylediler. Bu hâl ile eğleyib bir davâr dahi zebh edib ekl eylediklerinden sonra mâlımı gasb edib gitdiler. İşbû isr-i darb ve cerhlerinin te’sîrinden nâşî mezkûr sağ kolum ber-i tâmm hâsıl olub külliyyen mezkûr sağ kolum bütün âmelmande olub ve her gün ağrısı dahi zuhûr etmekle mûcib-i şer‘îsini taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk merkûmân Ömer ve Musa cevâblarında fi‘l-hakîka refkımız müteveffâ Hasan ile berâber ber-vech-i muharrer Devetaşı demekle ma‘rûf nâm mahalde müddeî-i merkûm Yıvan'ı soymak üzre berâber bulunduk; fakat merkûm Musa yedinde tabâncası olduğunu ve barût ve kûrşûn memlû ise de ben endâht etmedim ve merkûm Ömer dahi benim yedimde tüfengim yok idi. Müteveffâ Hasan yedinde bulunan çifti tüfengi endâht edib onun tüfengi kûrşûnu isâbet ederek mecrûh etmişdir. Cerh-i mezkûrun vukû‘ bizlerden değildir deyü inkâr.

19 Şa‘bân 300 (M.25 Haziran 1883)

Refîki Müddeî-i Aleyh

Musa Ömer

Sayfa No:25 Belge No:41

(...) bulunan Medîne-i Yozgad Mâl Muhâsebecisi İzzetlü Hasan Fazıl Efendi ibn-i Abdullah Efendi tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da‘vâya vekâlet-i âmme-i mutlakayı sahîha-yı şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îsi ve kibel-i şer‘den husûmet re‘y olunan Beytül-mâl Me’mûru Hüsnu Efendi ibn-i Mustafa Ağa mim an-asl Medîne-i Kayseriyye'ye muzâfa Talas Karyesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden olub bu kere li-ecli't-ticâre Medîne-i Yozgad'da sâkin Şürbyân Karabet Ağa veled-i Abraham veled-i İstefan muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında mûmâ-ileyh Karabet Ağa'nın pederi Abraham Ağa bundan dört mâh mukaddem Medîne-i Yozgad'a muzâfa Çorum'da li-ecli't-ticâre mütemekkin olduğu hâlde vefât edib verâseti mezkûr Talas'da sâkine zevce-i metrûkesi İva bint-i Çeran ile sulbiyye-i kebîre kızları Nurse ve Maryem ve Marsilya'da bulunan sulbî kebîr oğlu Agob ve Samsun'da bulunan İstefan ve Çorum'da bulunan Keropi ve el-hâletü hazihi Yozgad'da bulunan Karabet Ağa'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede‘ş-şer‘ü'l-âlî

zâhir ve mütehakkık olduktan sonra bu makûle gaib ve gaibesini terk edenlerin terekesi
114

Beytü'l-mâle âid ve râci' olub hisselerine ahz ü kabza ve hıfzzetmek irâde-i seniyye iktizâsından bulunduğundan burada ve Çorum'da bulunan emlâk ve eşyâ ve hayvânât ve nukûd ve arâzî ve akar cümlesi müteveffâ-yı merkûm Abraham Ağa'nın olub burada bulunan emvâl ve emlâk-ı mevcûdesinin şer'-i şerîf ma'rifetiyle sebt-i defter ve usûlüne tevfikân muâmelenin icrâsıyla gaibûn-i merkûmûnun hisselerine âid olan meblağın teslîm olunmasını bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe Karabet Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mûmâ-ileyh Karabet Ağa cevâbında pederim vefât etdi ise de pederimin mâli olarak nâmına emlâk-ı akar hiçbir nesnesi olmayıb cümlesi burada bulunan emlâk-ı akar kendi mâlım ve kendi nâmıma mukayyed olduğu gibi Çorum'da bulunan emlâk-ı akar arâzî vesâire dahi birâderlerim gaibûn-ı merkûmûnla yine kendi nâmımıza mukayyed olub şira'en mülkümüz olduğunu ikrâr ve i'tirâf edib hatta pederim Abraham Ağa'nın köhne lâbis olduğu elbisesinden mâ-adâ ism-i mâl ıtlâk olunur bir nesnesi olmayıb bi'l-cümle kendisine sebt olunan emlâk-ı akar ve arâzî ve nukûd-ı mefrûşât ve evânî-i nuhâsiyye vesâirenin 15 Teşrin-i Sâni 97 (M.27 Kasım 1881) cümlesi de gaibûn-ı ani'l-beled bulunan diğere üç birâderlerimle benim seviyyen ve müştereken mâl ve mülkümüz olduğu yedimde mevcûd bulunan Çorum Mukâvelât Muharrirliği'ne musaddak kezalik bura mukâvelâtından dahi tasdîkli ve Re's-i Rûhânî Papas Tornek Efendi ile mütehayyizândan Bekir ve Ali Efendiler ile tüccârdan Artin ve Kabril Efendiler imzâlarıyla mahzar-ı şühûdda bir kıt'a nefsi mülk senedi mûcibince bu makûle musaddak senedler mu'teber tutulması da irâde-i seniyye iktizâsından bulunduğundan vekîl-i mûmâ-ileyh Hüsnü Efendi'nin ber-mûcib-i şer'-i şerîf ve kanûn-ı münîfe müdâhaleye salâhiyyeti olmadığından mazmûn senedin sübûtiyle yedime bir kıt'a sened-i şer'iyyi i'tâ buyurulmasını dahi taleb ederim deyü ba'de'd-def' ve'l-inkâr. 26 Şa'bân 300 (M.2 Temmuz 1883

(...) Müdür-i Beytü'l-mâl

Tarih-i mezkûrden i'tibâren on bir gün mehl ile isbâta havâle olunduğu.

Husûsu mezkûre şehâdet eden: Medîne-i Çorum mahallâtından Çebni Mahallesi sâkinlerinden Anbârcızâde Hacı Ali Efendi ibn-i Mehmed ibn-i Hacı Ali an-asl Medînei Kayseriyye muzâfa Talas Karyesi mütemekkinlerinden Ermeni milletinden Şürbyân

Artin veled-i Agob veled-i Bedros.

115

Sayfa No: 25 Belge No: 42

An-asl Giridli olub li-ecli't-ticâre Medîne-i Yozgad'da mütemekkin ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Manik veled-i Vartuvar mim Ankara'ya muzâfa Keskin Kazâsı tâbi' Alcılı Karyesinden Hacı Ali Osman Efendi ibn-i Osman muvâcehesinde işbû meclis-i şer' de muâyene olunan kızıl kır beş yaşında ve ayağının ard sol kıcı beyazı ve sol büyünlünde iki çubuk beyazı ve sağrısında orak yarası yeri ile mevsûf bir re's erkek esb bundan on bir mâh mukaddem kürd-i pür kaşlı gaib-i ani'l- meclis Halil nâm kimesneden on iki aded yüzlük paraya şira'en mâl ve mülküm iken yine tarihten on bir mâh mukaddem Karaki Dere'den Çerkes binib gidib ol-vechle yedimde zâyî' olmağla el-hâletü hazihi esb-i mezkûru Hacı Ali Osman Efendi zimmetinde bulmamla bi'listihkak taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Hacı Ali Osman Efendi cevâbında esb-i mezkûre vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin esb-i mezkûru gaib-i ani'l-meclis Hüseyinabad Nâhiyesine tâbi' Heçük Karyesinden Karib Ali oğlu Hacı'dan bir çift tosun ile bir merkeb ve iki dana ile bi-tarîki'l-mukâyaza şira'en mâlim olub benim bâyiim dahi Hamparsun Ağa adamı Matyos'dan on üç mâh mukaddem iştirâ edib ve Matyos dahi İsmaili Karyesinden Bekir Kethüdâ nâm kimesnenin netâcen mülkü olduğu hâlde iştirâ edib bu sûretce benim bâyi-i evvelin netâcen mâl ve mülkü olarak ol-vechle mâl ve mülkumdür deyü ifâdesi.

2 Ramazân 300 (M.7 Temmuz 1883)

El-müddeî Müddeî-i Aleyh

Hacı Ali Osman Efendi

Şehâdet eden: Medîne-i Yozgad mahalâtından İslambolluoğlu Mahallesinden Musa Hâfız bin Hacı Ahmed ve mezkûr Alcılı Karyesinden Molla Ahmed bin Ali Kethüdâ.

Sayfa No: 26 Belge No: 43

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Arslanyan (...) Efendi veled-i İstefan Ağa meclis-i şer' de mahalle-i mezkûreden ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i

116

merkûmesinden amûcesi zâdesi Arslanyan Ebremler Efendi veled-i Ohan Ağayla

mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib hasbe'l-îcâb Ankara'ya azîmetim cihetle yedinde mutasarrıf olduğum ba'zı emlâkımın fûrûhtuyla idâre-i livâca muâmele-i ferâğıyye ve nizâmiyyesinin icrâsı zımında takrîr vermeğe ve hâne derûnunda bulunan mağaza ve odaların müste'cirlerine îcâr edib ve senedlerinin i'tâsına ve îcârın ahz ü kabzına ve'l-hâsıl cümle vukû'a gelen husûsât-ı zâtiyyeme müteallika bi'l-cümle umûrâtımın tesviyesine ve fûrûht olunan emlâkın dahi semenlerini ahz ü kabza vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'ıyye ile mûmâ-ileyh Ebrem Efendi'yi vekîl eyledim dedikde gıbbe't-tasdîk işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

8 Ramazân 300 (M.13 Temmuz 1883)

Sayfa No: 26 Belge No: 44

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı saltanat-ı seniyyenin Prodestan milletinden iken bundan akdem vefât eden Ohannes veled-i Serkis veled-i Adam'ın verâseti zevce-i metrûkesi Maryem bint-i Ohannes ile sulbî kebîr oğulları Agob ve Mıgırdıç ve sulbiyye-i kebîre kızı Anna'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i merkûmûndan Agob muvâcehesinde takrîr-i kelâm ederler ki babamız müteveffâ-yı merkûmdan müntakil mahalle-i mezkûrede Dere Sokağında otuz sekizinci numru ile murakkam bir tarafı Oskar Sokakis, bir tarafı Kozan oğlu Hacı Ohannes hânesi, bir tarafı Oskaryan Arakil Ağa ve bir tarafı Davir oğlu Matyos ile ma'lûmü'l-hudûd sekiz bâb odayı müştemil mülk-i menzilimizi yine tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın Ermeni milletinden Papazyan Erutaki veled-i Hacı Kırkor'a altmış aded lira-yı Osmânîye fûrûht eylediğimiz eelden mezkûr mülk-i menzilin me'mûr huzûrunda ferâğalı-ebeveyn er karındâşları merkûm Agob'u tarafımızdan vekîl eyledik dedikde gıbbe'ttasdîk işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

9 Ramazân 300 (M.14 Temmuz 1883)

Mahalle-i Mezbûreden Muhbir-i Mahalle İştirâ Eden Vereseden

117

Artin veled-i Karabet Agob veled-i Serop Merkûm Erutaki Anna

Verese-i Vasiyyesi Vereseden Vereseden

Maryem Mıgırdıç Agob

Sayfa No: 26 Belge No: 45

Medîne-i Yozgad mahallâtından Medrese Mahallesi sâkinlerinden olub Somuncuoğlu Ahmed kerîmesi Esma bint-i Ahmed ve Nuriye Hatun bint-i Ahmed Bey ta'rifleriyle ma'rife olan Mevhibe Hanım ibnet-i Mahmud Efendi mahalle-i mezkûreden peder-i ma'neviyesi Bekir Efendi ibn-i Hüseyin Ağa mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib Süleyman Bey Vakfı dahilinde Mekteb Sokağında 79 nûmer ile murakkam iki tarafı Erdiç oğlu Lefter veled-i Karaki ve Müşteri Ballıoğlu Kirkor dükkânları ve iki tarafı tarîk-i âmm ile mahdûd ve mümtâz tûlen dört ve arzân dört ve bi-hesâbi't-terbi' on zirâ' arsa üzerinde arsası mukataalu vakf ve binâsı bir mülk-i senevî otuz üç gurûş îcârei müeccele-i kadîmesiyle hemşirem sagîr İsmet Hanımla bi'l-irsi's-şer'î ber-vech-i nısfıyyet müştereken mutasarrıf olduğum nısf-ı hisse-i şâyiamı lede'l-müzâyede Kirkor Ağa'ya elli bir lira yetmiş çende bey' ve ferâğ ve me'mûr huzûrunda ferâğının takrîrine hâzır-ı mûmâ-ileyh Bekir Efendi'yi ahz ü kabza vekîl ve nâib-i menâb nâsb ve ta'yîn eyledim dedikde mûmâ-ileyh Bekir Efendi dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl ve merasimini edâya taahhüd eylediği kayd-ı şedd.

12 Ramazân 300 (M.17 Temmuz 1883)

Vekîl Huzûrumuzda Vekîl Eylediğini Sâhibü't-takrîr

Tasdîk Eyledim

118

Sayfa No: 27 Belge No: 46

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Paşa Karyesi ahâlîsinden Arif bin Şihabüddin nâm kimesne mim karye-i mezbûreden olub hâlâ Taşköprü Mahallesi sâkinelerinden zâtı ta'rif-i şer'î ile ma'rife Şemsi bint-i Selim bin Abdullah tarafından zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba vekîl-i müsecel-i şer'îsi Paşa Karyesinden mezbûrenin enişdesi Ali bin Hüseyin nâm kimesne muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında işbû vekîl-i merkûmun müvekkilesi mezbûre Şemsi'yi güzerân doksan dokuz senesi şevvâl-i şerîfin yirminci çarşamba günü sâat yedi raddelerinde mezkûr Taşköprü Mahallesinde kâin müteveffâ Haydûd Mustafa zevcesi Hamide mezbûre Şemsi'nin hâlîtesi olmak münâsebetiyle Tayfurdan Araboğlu Kadir ve Abdullah mezbûre Hamide'nin menziline mezbûre Şemsi'nin hâlîtesi müzâkere olunub kızdân suâl eyledik. Hâlîtem bilir deyüb yigirmi iki yaşında bulunduğum hâlde pederim dünür olub mezbûre Hamide menziline babam tarafından vekîl olmuş, kıymış. Beş yüz

gurûş muaccel ve beş yüz gurûş müeccel tesmiyesiyle oğluma Allah'ın emriyle geldin mi deyüb mezbûre Şemsi de geldim deyüb babam da kabûl edib nikâh kıymış olmağla mezbûre Şemsi'nin bana itâatına tenbîh olunmak matlûbumdur deyü ba'de'd-da'vâ ve'listintâk

vekîl-i mezbûr Ali cevâbında müddeî-i merkûmun ber-vech-i muharrer nikâh müddeâsını külliyyen inkârından başka 300 senesi muharreminin beşinci günü müddeî-i merkûmun babası Şihab Efendi gelib tarafından gelib karye-i mezbûrede vâki' kendi menzilimizde merkûmun vâlidesi (...) mezbûre Şemsi'ye dünür olub anâsını babasını döğen adama varmam deyüb ben bir öksüz kızım kimi dilersem oraya varam deyüb ve merkûm Şihab Efendi ve mahdûmu da hâzır olduğu hâlde yine dünür olub mezbûre Şemsi'ye haber verdiğimizde kabûl etmeyib ol-vechle dünür olub da kabûl etmediğini karyemizden Güneş ve Mehmed Çavuş ve Yâfeoğlu Ali ve Halil Baloğlu Mehmed vesâir komşularımız da bilir. Ber-vech-i muharrer istinkâhdı etmişidi deyü ba'de'd-def' ve'l-inkâr.

19 Ramazân 300 (M.24 Temmuz 1883)

Veli Oğlu Vekîl El-müddeî

Hasan ve Süleyman Çavuş

119

Ba'de'z-zabt istinkâh def'î isbâta havâle olduktan sonra defaâtla ihzâriyye ve cânib-i mutasarrıfiden müdürlüğe celbine emr gitmiş ise de merkûm Arif buradan ve karye-i mezbûreden kararı yazdırtalı ve Müdür Arif tarafından inhâ olunduğundan Mukayyed-i Mahkeme Hakkı Efendi vekîl-i müsahhar nâsbiyle muvâcehesinde mezkûr Paşa Karyesinden Kameroğlu Süleyman Çavuş bin Abdullah ve Köleoğlu Hasan bin Veliddin şehâdet eyledikleri.

Sayfa No: 27 Belge No: 47

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinelerinden Şerife bint-i Hüseyin Bey nâm hatun bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan mahalle-i mezbûre muhtârı Hasan Ağa ibn-i Ali ve Süleyman Efendi bin Mehmed nâm kimesneler şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mahalle-i mezbûreden Abdullah Efendi ibn-i Mehmed Ağa nâm kimesne zikrî âtî muhâlaa ve sulh ve ibrâya vekîl olduğu hâlde meclis-i şer'-i şerîf-i enverde yine mahalle-i mezbûre ahâlîsinden Hacı Ahmed bin

Hasan mezbûrenin zevc-i dahili olduğu hâlde mezbûr Hacı Ahmed muvâcehesinde müvekkilem mezbûre Şerife mezbûr Hacı Ahmed'in 300 gurûş mehr-i muaccel ve 300 gurûş mehr-i müeccel tesmiyesiyle zevc-i dahili olub beynlerinde vâki' olan adem-i hüsn-i imtizâcdan nâşî zimmetinde mütekarrir olan üç yüz gurûş mehr-i müeccelinden ve nafaka-yı iddet ve meûnet-i süknâsından fârîga olmak ve müvekkilem mezbûre Şerife'den mütevellîd ve mezbûr Hacı Ahmed'in firâşından hâsıl altı aylık sagîr Şevket'in bi-hakki'l-hızâna kendi yanında olub yedi yaşına değin yedi seneye kadar bitekmîl müddetine gelinceye dek nafaka ve kisve vesâireye müteallika bir akce kabûl etmemek üzre muhâlaaya bi'l-vekâle tâlib olduğumda ol-dahi minvâl-i muharrer üzre mezbûre Şerife'yi hal' edib (...) tatlîk etmekle ben dahi bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe hal'-i mezbûru kabûl edib ol-vechle hukuk-ı zevciyyete vesâire müteallika âmme-i da'vâdan kabûlünü hâvî mezbûr Hacı Ahmed'in zimmetini ibrâ ve iskata hakk edib olduğu kezâlik âmme-i müvekkilem mezbûrenin zimmetini ibrâ ve iskat-ı hakk edib ehadü hümâ âherin ibrâsını kabûl ve tasdîk eyledikleri ve nafaka-yı bakiyyesinden dahi bi'lizâfe ve bi'l-vekâle mezbûr Hacı Ahmed'in zimmetini ibrâ eylediği.

4 Şevvâl 300 (M.8 Ağustos 1883)

120

Ehl-i Mezbûre Zevc-i Merkûm El-vekîl

Mezbûre Şerife'nin vâlidesi Feleknaz bint-i Abdullah kadın dahi huzûr-ı şer' de sagîr-i merkûm için mezbûre Şerife zevc-i âhere gitdiğinde sagîr-i merkûm için hakk-ı hızâna ve nafaka da'vâ etmemek üzre ve da'vâ eder isem mesmû'a olmamak üzre işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

4 Şevvâl 300 (M.8 Ağustos 1883)

Şühûdü'l-hâl

Tekye Mahallesi Muhtârı Hasan Ağa bin Ali, Alacalızâde Nohudlu Mahallesinden Kamil Efendi ibn-i Ömer, iç nâhiye nâibi Ömer Efendi ve Bahbahzâde Selman Ağa ve Günzâde Mehmed Ağa ve gayr-ı hüm.

Sayfa No: 28 Belge No: 48

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden olub Asâkir-i Hazret-i Şâhânenin Yedinci Kol Ordu-yı Hümâyûnunun Piyâde Yüzbaşısı olduğu hâlde vefât eden Ali Rıza Efendi ibn-i Ömer Efendi ibn-i Hacı İsmail ibn-i

Ömer'in li-ebeveyn er karındâşl olub ber-vech-i âtî verâset iddiâ eden mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Mehmed Kamil Efendi ibnü'l-mezbûr Ömer Efendi ibn-i Hacı İsmail bin Ömer nâm kimesne mim Tuzkaya Mahallesinden Ahmed Ağa ibn-i Mehmed muvâcehesinde da'vâ ve takrîr-i kelâm edib işbû vefât eden Ali Rıza Efendi benimle hâlâ Der-aliyye'de Bâb-ı Ser-askerîde Levâzımât-ı Umûmiyye Vezne Me'mûru Piyâde Yüzbaşılardan İsmail Rahmi Efendi ile li-ebeveyn er karındâşlar olub babamız ismi Ömer ve ceddimiz Rahmi İsmail bin Ömer olub anâmız Rukiye bint-i Abdullah bin Abdurrahman ve maskat-ı re'simiz sâlifü'z-zikr Nohudlu Mahallesi olub ol-vechle min cihetü'l-vücûbü'n-neseb terekesine benimle karındâşım gaib-i merkûm İsmail Efendi'den gayrı terekesine müstehakk-ı uhrâ olmamağla mûrisimiz karındâşım müteveffâ-yı mezbûr Ali Rıza Efendi'nin merkûm Ahmed Ağa'da cihet-i karz-ı şer'îden yüz gurûş 121

alacak hakkım olmağla nısf-ı hisse-i irsiyyem olan elli gurûş merkûm Ahmed Ağa'dan talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Ahmed Ağa cevâbında cihet-i mezkûreden yüz gurûş müteveffâ-yı mezbûr İsmail Efendi'ye deyni olduğunu ikrâr, mâadâ ber-vech-i muharrer verâset müddeâsını külliyyen inkâr eylediği.

5 Şevvâl 300 (M.9 Ağustos 1883)

Şehâdet eden: Nohudlu Mahallesinden Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa ve Muymbaboğlu Mahallesinden Tokadîzâde Abdullah Efendi ibn-i Mehmed Efendi.

Merkûm Kamil hisse-i irsiyyesini vaz'ü'l-yed bulunanlardan ahz ü kabza ve makbuzunu irsâl ve îsâle karındâşl merkûm İsmail Efendi'yi kabûlüne mevkûfe vekîl eylediği.

5 Şevvâl 300 (M.9 Ağustos 1883)

Sayfa No: 28 Belge No: 49

Medîne-i Yozgad mahallâtından Muymbaboğlu Mahallesi sâkinlerinden olub Silk-i Celîl-i Asâkir-i Hazret-i Şâhânedede olub berây-ı ruhsat gelib azîmet üzre bulunan Cerîd- zâde Halil Recai ibn-i Ahmed Efendi ibn-i Hasan mim mahalle-i mezbûreden Mehmed Rıfat Efendi ibn-i Ali Efendi mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib bundan vefât eden birâderim Ali Efendi'den pederime âid olan hisse-i irsiyyesini kable'l-ahz pederim Ahmed Efendi dahi vefât edib müteveffâ-yı merkûm Ali Efendi'den pederime pederim Ahmed Efendi'den bana âid olan emlâk ve eşyâdan hisseme âid olanı ahz ü kabza ve emlâkda olan hissemim me'mûr huzûrunda ferâğımı icrâ ve takrîre ve hisse-i irsiyyemi

ba‘de'l-ahz birâderim Rif‘atlü Nureddin Efendi'ye bu kere ahz ve istikrâz ve kabz eylediğim sekiz aded yüzlük lira-yı Osmânî deynime te'diye etmek üzre vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sâhiha-yı şer‘iyye ile hâzır-ı mûmâ-ileyh Mehmed Rıfat Efendi'yi vekîl ve nâib-i menâb nâsb ve ta‘yîn eyledim dedikde ol-dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl ve merâsimini edâya taahhüd eylediği.

11Şevvâl 300 (M.15 Ağustos 1883)

122

Vekâleti Kabûl Eden Vekîl Eden Ser-kâtib-i Mahkeme

Halil Recai

Şühûdü'l-hâl

Rıf‘atlü Ayıntabîzâde Tokadîzâde Evrâk Müdürü

Şakir Efendi Abdullah Efendi Ayıntabîzâde

Nazif Efendi

(...) zâde Ve Gayr-ı Hüm

Hasan Efendi

Mührüm zâyi‘ olduğundan dest-i hattımla imzâ edilmiştir.

Sayfa No: 29 Belge No: 50

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Muhtaboğlu Mahallesi sâkinelerinden ma‘rifetü'z-zât Meryem bint-i Ömer nâm hatun meclis-i şer‘de medîne-i mezbûreye muzâfa Çorum Kazâsı mahallâtından Puşiyân-ı Gıbtî tâifesinden Ali bin Hasan muvâcehesinde mezbûrenin kızı ve merkûm Ali'nin zevce-i menkûha-yı medhûl bahâsı Zeyneb bint-i Tazıcı Halil bin Mustafa nâm hatun hâzıra olduğu hâlde üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında kızım mezbûre Zeyneb zevcim merkûm Halil'in firâşından hâsıla ve benden mütevellîde kızım olub merkûm Ali kendisine akd ve tezvîc etmiş ise de buraya geldiklerinde ma‘lûmâtım olub merkûm Ali Puşiyân-ı Gıbtî tâifesinden olub kızım mezbûrenin küfvi olmamağla bi'l-velâye tefrîk olunmasını taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk merkûm Ali cevâbında mezbûre Zeyneb müddeiyye-i mezbûrenin kızı değildir deyü inkârından başka mezbûre Zeyneb Çorum'a merbût İkiekin Karyesinden ve aslı Kuşviran'dan gelme babası ismi Boynukalın Mehmed vâlidesi ismi Hadice olub onlar bana bundan iki sene mukaddem Çorum'da Ahmed Kethüdâ odasında onlar nikâh eyledi. Mehri kaç gurûş olduğunu bilemem deyü

müddeyye-i mezbûrenin ber-vech-i muharrer müddeâsını külliyyen inkâr. Hâzıra-yı
123

mezbûre dahi ber-vech-i muharrer iki sene mukaddem mezbûreye akd olunduğunu
beyânıyla müddeyye-i mezbûre vâlidesi olduğunu pederi ismi Halil ve dedesi ismi
Mustafa'dır deyü ifâdesi.

11 Şevvâl 300 (M.15 Ağustos 1883)

Hâzıra Müddeî-i Aleyh El-müddeyye

Zeyneb Meryem Ali

Şehâdet eden: Mahalle-i mezbûreden Kadıoğlu Salih bin Hasan nizâmiyye
mülâzımlarından kara sakallı, Dülger Hasan Usta oğlu Süleyman bin Hasan tahsildâr,
uzun boylu, tirâş bıyıklı, renc-ber makûlesinden, Nuri bin Mustafa kara bıyıklı, orta
boylu, tirâş, Memiş Usta oğlu Mehmed Efendi ibn-i Memiş kara sakallı, karayağız, orta
boylu ve Renc-ber Alemdarlı Hasan bin Ömer ak sakallı, orta boylu, Kördede
Karyesinden Ali bin Ömer kara sakallı, Tekye Mahallesinde sâkin Muytaboğlu
Mahallesinden Darıcı İsmail bin İsmail orta boylu, kara bıyıklı ve Abdülgani oğlu Ali
binü'l-mezbûr Abdülgani beyaz benizli, tirâş bıyıklı, kumral, orta boylu.

Def'a ikâme olunan şâhidler herbiri renc-ber makûlelerinden: Muytaboğlu
Mahallesinden Ömer bin Ali Osman kara bıyıklı tirâş, karayağız, uzunca boylu,
Zabtiyye Kara Mehmed oğlu Lütfî tirâş bıyıklı, uzun boylu, Muytaboğlu Ömer bin
Sadık tirâş, uzun boylu, kara bıyıklı ve Darıcıoğlu Hüseyin bin İsmail kara bıyıklı tirâş,
orta boylu, Usta Mehmed oğlu Yusuf bin Osman kara benizli, kara sakallı, uzun boylu.
Mezbûrenin tefrîkine hükm-i şer'î lâhik olduktan sonra mehr-i müeccel mislî yüz elli
gurûş olduğunu Muytaboğlu Mahallesi İmâmı Hacı Mehmed Efendi ibn-i Mehmed ve
Muhtâr Hâfız Ali Efendi bin Hurşid Ağa ihbârlarıyla zâhir olub otuz gurûşdan şehriyye
nafakasına dahi hüküm buyurulduğu.

124

Sayfa No: 29 Belge No: 51

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Tayfur Karyesinden sâhib-i
arzuhâl Araboğlu Abdullah bin Mustafa bin Ömer nâm kimesne mim karye-i
mezbûreden ammîsi Araboğlu Mehmed bin Ömer muvâcehesinde üzerine da'vâ ve
tasvîr-i müddeâsında mezkûr Tayfur Karyesi arâzîsinde kâin iki tarafı Osman bin Araboğlu

Ali ve Alyaz bin Hacı Osman bağları ve bir tarafı hark, taraf-ı rabi'î tarîk ile mahdûd beş tahte iki dönüm etrafı taş duvâr ile mahdûd eşcâr-ı gayr-ı müsmireli Emirci Sultan-ı Veli Vakfı'ndan olub kürûmu mülk bir kıt'a bağı pederim Mustafa dedem Ömer'den mukaddem vefât edib tarihi ve zamânı ma'lûmum olmayıb; fakat pederimiz vefâtında bana ve fevt olan Lütfullah ve Mehmed'in oğlu Ömer'e hâl-i sigarımızda dedemiz merkûm Ömer vermiş ve koçânı üzerimize muâmele etdirmiş olduğunu ba'de'l-bülûg işidib ve bağı mahdûd-ı mezkûre dokuz seneden beri merkûm Mehmed mutasarrıf olmağla karındâşım merkûm dahi vefâtı cihetle hissesi dahi benimle vâlidemiz Elife Hatun'a münhasıra olub bağı mezkûrden iki mühim hissenin bana teslîmine tenbîh olunmak matlûbumdur deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Mehmed cevâbında bağı mahdûd-ı mezkûre vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin pederim Ömer vefâtında nâib-i nâhiye Mehmed Efendi terekemizi tahrîr edib bağı mahdûd-ı mezkûru benimle kız karındâşlarım gaibât-ı ani'l-meclis Melek ve Ayşe ve Kezban ve Abide'ye taksîm edib yedimizde pederimizden bi'l-irsi's-şer'î mülken mutasarrıf olurum. Müddeî merkûmun ber-vech-i muharrer ifâdesi ma'lûmum değıldir deyü ifâdesi.

12 Şevvâl 300 (M.16 Ağustos 1883)

Ömer'in vefâtı 86 tarihinde Mustafa'nın vefâtı 81 tarihinde.

Müddeî-i Aleyh El-müddeî

Mehmed Abdullah

Tekye nişinlerden mütevellî vekîli Nuri Efendi ve Hacı Emin Efendilerden lede'listifsâr merkûm Mehmed'in iddiâ olunan bağı mahdûd-ı mezkûr babasından müntâkil mâlı olduğunu biliriz; fakat müddeî-i mezbûr Abdullah'ın dedesi Ömer'in kendisine hibesine dâir aslâ ma'lûmatımız yokdur. İstimâ' dahi etmedik. Mezbûr Mehmed'in irsen mâllarıdır deyü herbirileri.

125

12 Şevvâl 300 (M.5 Ağustos 1883)

(...) Vekîl-i Mütevellî

Sayfa No: 30 Belge No: 52

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Prodestan milletinden olub hâlâ Der-aliyye'de Beyoğlu'nda sâkin Tabib Daveryan Markar veled-i Kigork veled-i Adam

tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâya ve ahz ü kabza ve makbûzunu irsâl ve îsâle Mahmud Paşa Mahkemesi Nâibi Faziletli Es-seyyid Mehmed Kerameddin Efendi'nin mühriyle memhûr ve cânib-i hazret-i fütüvvet penâhîden musaddak vekâleti hâvî 14 Şa'bân 300 (M.20 Haziran 1883) tarihiyle müverraha bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye ile vekâleti sâbit olan mahallât-ı merkûmeden Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve Rum milleti Prodestan kısmından Soran oğlu Mihelanyo veled-i Tiryako mim bundan akdem vefât eden Prodestan milletinden olup Şişman Terzi Nikgos veled-i Serkis veledi Adam'ın verâseti sulbiyye-i kebîre kızları ve gaibât-ı ani'l-beled Şuşane ve Ohanne ve İva ve sulbî kebîr oğulları Kigork ve Agob'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'lâlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra Beytü'l-mâl Müdürü Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa ile vereseden Agob ve Kigork muvâcehelerinde ve sene-i mîlâdiyye Ermeniyü'l-ibâre 1 Teşrîn-i Evvel 73 (M.13 Ekim 1857) tarihiyle müverraha ve imzâsıyla mûmzî ve memhûr bir kıt'a sened mûcibince râyic-i akce olarak beş bin beş yüz gurûş müvekkilim merkûm Markar'ın cihet-i karz ez-gayr-ı güzeşte alacak hakkı olup kable'l-ahz ve'l-istîfâ vefât etmekle tereke-i vâfiyesine vaz'ül-yed bulunan müdür-i mezbûr ile vereseden Agob ve Kigork'dan bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-inkâr.

14 Şevvâl 300 (M.18 Ağustos 1883)

Vereseden Agob ve Kigork pederlerinin müddeî-i vekîl-i merkûmun müvekkileleri Markar'a 4500 gurûş deyni olduğunu şehâdet ve ikrâr eyledikleri bint-i kebîre Şuşane tarafından vekîl-i müseccel-i şer'îsi Aleksandor veled-i Nikabet muvâcehesinde leys-i inkârına binâen sâbit olduğu.

126

Sayfa No: 30, 31 Belge No: 53

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tâbi' İsafakıhlü Karyesi sâkinlerinden Süleyman bin İbrahim Kethüdâ ibn-i Abdullah tarafından zikrî âtî nikâh da'vâsına âmme-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi Hâfız Musa Efendi ibn-i Hacı Hazım Efendi meclis-i şer' de karye-i mezbûre sâkinelerinden Rukiye bint-i İbrahim Kethüdâ ibn-i Abdurrahman nâm-ı bîkr-i bâliğa tarafından zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba usûlüne tevfikkan lede't-tezkiye-i adâletler mütehakkık ve makbûlü's-şehâde etdikleri ihbâr olunan ve zât-ı mezbûreyi bi'l-ma'rifeti's-şer'iyeye

ârifân olan Taşpınar Karyesinden Halil bin Mustafa ve Nohudlu Mahallesinden Mustafa bin Abdurrahman şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükm-i şer‘î lâhik olan mezkûr Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Arzuhâlcî Hasan Efendi ibn-i Hacı Mehmed Efendi muvâcehesinde ve mezbûre Rukiye'nin babası İbrahim Kethüda hâzır olduğu hâlde bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında güzerân eden bin iki yüz doksan yedi senesi müvekkilim merkûm Süleyman'a mezbûre Rukiye'yi (...) nâmzâd olunub âdet-i belde icrâsından sonra müvekkilim mezbûr Süleyman'dan hâzır-ı merkûm İbrahim Kethüdâ başlık nâmıyla akce taleb etmesi üzerine bi't-tevârih-i muhtelifte iki bin gurûş ahz edib ve nâm-zâdlısı Rukiye dahi bin gurûşluk huliyyât takılıb ve elbise dahi irsâl olunub lâbise oldukdan sonra bu hâl ile iki sene mürûr edib sene-i merkûm doksan dokuz senesi receb-i şerîfin on beşinci günü yevm-i cum‘a cum‘artesi akşamı nişân icrâsı cihetle ol-gece sâat beş raddelerinde mezbûre Rukiye tarafından pederi İbrahim Kethüdâ'yı nikâh bânîde iç nâhiye merbûtânında Çalatlı Karyesinden Battal Kethüdâ oğlu Ahmed ve Hacı oğlu Hacı Osman muvâcehesinde vekîl edib ve kendi odasında misâfir ve galabalık olduğundan damadı merkûm Süleyman'ın karye-i mezbûrede vâki‘ odasına gelib imâm-ı karye Nohudlu Mahallesinden Hacı Yusuf oğlu Mehmed Efendi ve Çalatlı Karyesinden Hacı Mehmed ve Koca İmâmoğlu Ahmed hâzırûn oldukları hâlde 750 mehr-i muaccel ve 750 gurûş mehr-i müeccel tesmiyesiyle müvekkilim merkûm Süleyman dahi asâleten hâzır olduğu cihetle bi'l-vekâle mezbûre Rukiye'yi akd ve tezvîc edib müvekkilim merkûm dahi tezvîc ve kabûl edib İmâm-ı Karye Mehmed Efendi dahi akd edib; lâkin izin-nâme alınmamış ise de akd icrâ olunduğundan ol-vechle zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsı olub ve halvet-i sahîhada gidib geldiği için bulunmuş iken pederi merkûm

127

İbrahim Kethüdâ dahi mehr-i muaccel-i mezkûru dahi 1000 gurûş teslîm oldukdan sonra ve beş yüz gurûş dahi mezbûreye cihâz mesârifî mezbûre Rukiye'ye teslîm olunub üç yüz senesi receb-i şerîfinin onuncu günü velîmeye mübaşeret olunmak üzere etraf komşular cem‘ olunub taâm dahi olunub ol-sırada merkûm İbrahim Kethüdâ mûmânaati birle Taşpınar Karyesinden âhere vermek murâd etmek üzere iken hükûmete mürâcaat olunub ve mezbûre Rukiye'nin nefsinî müvekkilim merkûma teslîm ve itâat ve inkiyâdına tenbîh olunmasını bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ

ve'l-istintâk.

18 Şevvâl 300 (M.22 Ağustos)

El-vekîl

İstinkâh da' vâsına şehâdet eden: İsafakihlü Karyesinden Bekir oğlu Hasan Kethüdâ kara sakallı, orta boylu, kırk beş yaşında olduğu ve Kırkoğlu Bekir Kethüdâ ibn-i Osman sinni 35, kısa boylu, kumral sakallı.

Mezbûre Rukiye'ye bi'l-izâfe vekîl-i mezbûr Hasan Efendi cevâbında vekîl-i mezbûr Hâfız Musa Efendi'nin vermiş olduğu zabt ma'lûmum oldu. Fevt olmuş imâmın nikâh icrâsı ve kırk beş hâneli bir karyenin ahâlîsinden bu nikâha bir kimesnenin ma'lûmâtı olmaması ve kazâ-yı âherden dahi şâhid tutulması bu nikâhın bî-esâs olduğuna delîl olmaz mı? Hatta İbrahim Kethüdâ, Süleyman'ın haremi ma'rifetiyle cemî' şeylerini kendisine göndermiş olduğuna hiddet ederek karyeden Bekir Kethüdâ oğlu Hasan ve Terzioğlu Mustafa'ya ifâde etmiştir ki benim nikâhım olsa idi bu hâllere teşebbüs edemezdi. Nikâhım olmadığından böyle ediyor; lâkin cemî' mâlımı ayağım altına alacağım. Birçok şâhid de bulacağım ve nikâhlıdır ve nikâhını da ikrâr ediyor ve daha buna mümâsil lâzım gelen şeyleri de kâziben beyân edeceğim ve hükûmetlerde sürüneceğim demiş. Bu yolda bir çok da şâhid aramış ve söylediği adamlar da hilâf yere sende aslı olmadığını beyân edib durur iken biz de hilâf yere şehâdet edemeyiz dediklerinde kat'-ı ümit olarak bin üç yüz senesi işbû mâh-ı şevvâlin birinci pazar günü bayramda öyle vakti müvekkilemin pederi İbrahim Kethüdâ kendi odasında karyesi hânedânlarından Bekir Kethüdâ ve Veli Kethüdâ ve İsmail Ağa ve Kocaoğlu Hasan Ağa ve Ahmed Kethüdâ vesâir komşuları dahi hâzırûn oldukları hâlde vekîl-i mezbûrun

128

müvekkili merkûm Süleyman cümle gümüşlerimi göndermişsin, aldım. Buna hiddetle hükûmete gittim. Kusûrumu avffeyle. İki bin gurûş daha fazla vereyim, nikâhımı icrâ etdir diyerek nikâha tâlib olduğu gibi mezbûre Rukiye'ye de böyle haber göndermiş ise de kabûl etmem cevâbını vermiş ve hatta zabtın bir gün geriye kalması da araya adamlar düşürüb sulh-i salâh ve nikâhı icrâ edilmek üzere ricâsını beyân ediyorlar ve halvet-i sahîha oldu diyor. Böyle olucak bu kız kendisini istemeli. Buradan bir nâib ta'yîn buyrulsun ve hem kızıdan ve hem dahi karye ahâlîsinden vukû'-ı keyfiyyet tahkîk olduğunda hakk zâhir olsun deyü ba'de'd-def'.

19 Şevvâl 300 (M.23 Ağustos 1883)

El-vekîl

Vekîl-i mezbûr Hâfız Musa Efendi tekrar cevâbında Süleyman'ın menkûhası Rukiye mâh-ı hâl rûmi ağustosun dokuzuncu salı günü mukaddemâ nikâhında hâzır bulunan Çalatlı Karyesinden Battal Kethüdâ oğlu Ahmed'i ve Veli Paşa oğlu Hacı Mehmed'i ve Hacı Osman bin Hacı Osman'ı ve Koca İmâmoğlu Ahmed'i kâim-vâlidesi Ayşe Hatun vâsıtasıyla Rukiye kendi karyesine isteyib beni pederim ber-hevây-ı nefsanıyyeye tâbi' olarak Taşpınar Karyesinden Araboğlu'na verecek olur imiş. Allah'ın emri birdir. Beni bir kere karyemden hâlâ nikâhlısı olduğumu mukırr ve mu'terifeyim ber-vechle katli kabûl eder, âhere varmağı kabûl etmem ve nikâhlımdan vaz gelmem deyü ifâdesini sâbit ederim ve vekîl-i mezbûr Hasan Efendi'nin bi'l-izâfe ber-vech-i muharrer istinkâh da'vâsının asl-ı esâsı olmayıb; fakat bu def'a 5 Şevvâl 300 (M.9 Ağustos 1883) beşinci günü tarafeynin berây-ı muhâkeme celbî için cânib-i şer'-i âlîden alınan emr meâlini Rukiye pederi İbrahim Kethüdâ'ya teblîg eyledim. Kerîmemi getiremem. Ale's-sabâh sizinle berâber giderim ve cevâbımı beyân ederim demesi üzerine ale's-sabâh cum'a günü Çalatlı Karyesine geldiğimizde Taşpınar Karyesinden ve mûmâ-ileyhin akrabasından Hasan Kethüdâ ne tarafa gidersen deyü suâl eylediğinde keyfiyyeti beyân eylediğine cevâben bî-hûde gitme ayıbdır. On karye ahâlîsi mahzarında kızını bu Süleyman'a verdin. Bu adamın haklısıdır. Bu kadar akce ve huliyyâtını ve elbisesini aldınız. Kızın takındı ve yine cevâben hâlâ ben inkâr etmiyorum; lâkin kızım kendimi salb ederim, varmam diyor ve nikâhlısıdır deyü ikrâr ve yine Çalatlı Karyesinde Hacı Osman hânesinde mezbûr İbrahim Kethüdâ hîn-i mükâlemede nikâhında bulunan şâhidlere demiş ki bundan fârig olsun. Kızım varmam dediği için kendisinden almış

129

olduğum 3500 gurûşu ve huliyyât ve elbisesini vereyim. Ondan mâ-adâ bedel-i hal' beş yüz gurûş dahi vereyim. Kızımdan fârig olsun deyü 6 Şevvâl 300 (M.10 Ağustos 1883) yevm-i cum'a ikrâr ve beyân eylediği gibi Yozgad'da dahi Rif'atlü Halil ve Mahmud Kethüdâ ve Raşid Efendi ve Hâfız Mahmud Efendi ve Kayyumzâde Bekir Efendi ve Kavurgalı Osman Çavuş huzûrlarında kızının Süleyman'a el-yevm vergili olduğunu mehr ve başlık nâmıyla verilen borçlu ve zimmetli bulunduğunu dahi tekrar tekrar ikrâr ve i'tirâf etmişidi deyü bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe ifâdesi.

Vekîl-i mezbûr Hasan Efendi tekrar cevâbında zikr olunan yevm-i salı şâhidleri sabâhdan akşama kadar Yozgad'da mevcûd olduğunu ve akcesiyle dört maddeye ki birisi vekâlet, birisi nikâhı ikrâra, üçüncü işbû mebâliğin borçlu olduğuna, dördüncüsü hal'e tâlib bulduklarını beyân etmek üzere şâhid tutduklarını ve asılsız olduğunu beyân ettikleri misillû merkûm Süleyman da bugün İsafakihlû Karyesinden Yozgad'a gelirken arkasından erişen Taşpınarlı Halil ve Mahmud'a böyle olduğunu ve Yozgad'a gelib bir çok şevvâsında masârif etdiğini ve masrafını İbrahim Kethüdâ verecek olur ise da'vânda mübtıl ve kâzib olduğumu hâkim efendi huzûrunda beyân ederim deyü beyân eylemiş ve bu şâhidlerin akcesiyle tutulub şâhid-i zûr olduklarını beyân etdirileceği gibi zikr olunan dört maddeye cümlesini şâhid etdirildiği de bu maddelerin kizbine müstedleldir.

22 Şevvâl 300 (M.26 Ağustos 1883)

Sayfa No: 32 Belge No: 54

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyyenin Ermeni milletinden olub bundan akdem vefât eden Maroki veled-i Payen veled-i verâseti zevce-i metrûkesi Zümrüd bint-i ile sulbiyye-i kebîre kızları Nekdar ve Evsane ve İlmon ve Haçider ve Loli ve sulbî kebîr oğulları Kirkor ve Matyos'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zahir ve mütehakkık oldukdan sonra mecnûne-i merkûme Loli için kıbel-i şer' den mansûbe-i vasiyye vâlideleri mezbûre Zümrüd ile benâd-ı kebîrât-ı mezbûrât Nekdar ve Evsane ve İlmon ve Annan merkûmân Kirkor ve Matyos meclis-i şer' de herbiri bi'l-asâle ve bi'l-vesâye ikrâr-ı

130

tâmm ve takrîr-i kelâm edib mahalle-i mezkûrenin Ersefen Sokağının dokuzuncu nûmer ile murakkam etraf-ı sülûsesi Haci Karabet veled-i Simon veled-i Arslan Zehroğlu Karabet ve Aris veled-i Karabet veled-i Adam ve Könyeoğlu Simon veled-i Agob veled-i Adam hâneleri ve taraf-ı rabi'î öz ile mahdûd tahtânî üç oda ve bir kilar ve bir matbak ve bir sofa (...) fevkânî dört oda ve bir kilar odası ve bir sofa ve mikdâr-ı vâkî havlu ve yine iktisâlinde bir âhûr ve bir samanlık ve bir ortalık ve bir anbâr ve eşcâr-ı müsmireli mikdâr-ı vâkî bir kıt'a bağçe ve sokak ve kapısını müştemil bir bâb mülk-i menzil ber-inhisâr mezkûr müteveffâ Maroki'den bi'l-irsi's-şer'î müstakilen mâl ve mülkümüz menzil-i mahdûd-ı mezkûru müzâyedeye verilip birkaç mâh müzâyedede

gezib ba‘de inkıtâ‘ü'r-ragabâtü'n-nâs üç yüz yigirmi beş yüzlük lira-yı Osmânî bedelinde tebaa-yı saltanat-ı seniyyenin millet-i merkûmesinden Sahafyân Karabet Ağa veledü'l-merkûm Sihak üzerinde takarrür edib; lâkin mezbûre Loli mecnûne olub bizler dahi hisselerimizi bey‘ edeceğimizden mecnûnenin hissesi tefrîk olunsa kıymeten noksan târî olacağı ve alâ hâlîhi kalmış olsa mürûr-i zamân ile münhedîm ve müşrîf-i harâb ve mâl (...) olacağı ve ta‘mîre dahi kudreti olmayıb semen-i mezkûr ile bey‘ olunub mecnûnenin hissesi istirbâh olunub nemâsından nafaka ve kisvesine sarffolunması ve zarûret-i nafakası olduğundan her vechle bey‘ olunması enfa‘ ve ahrâ olduğunu vasiyye-i merkûme Zümrüd bi'l-vesâye matlûbumdur dedikde fi‘l-hakîka ifâdesi vâkıa mutâbık ve nefsu'l-emre muvâfık idüğü ve her vechle bey‘ mecnûne hakkında ber-vech-i muharrer enfa‘ ve ahrâ olduğunu zeyl-i zabtda imzâ eden kimesnelerin alâ tarîkü'ş-şehâde ihbârıyla tahakkuk edib ol-vechle menzil-i mahdûd-ı mezkûrun bey‘ine izn ve vasiyye-i merkûme izn verdikden sonra menzil-i mahdûd-ı mezkûrun meblağ-ı mezbûr üç yüz yigirmi beş aded lira-yı Osmânî el-yevm semen-i mislî idüğünü ve bundan ziyâde değeri olmadığını dahi kezalik zîrde muharrer şâhidlerin ihbârlarıyla sâbit olub ba‘de'l-izîn yine meclis-i makud-ı mezkûrde mezbûrât Nekdar ve Evsane ve İlmon ve zevce-i vasiyye-i mezbûre Zümrüd dahi menzil-i mezkûrde olan hisse-i şâyialarını me‘mûru hurûnda bey‘ ve mûmâ-ileyh Karabet Ağa'yı ferâğı takrîre herbirimiz bi'l-asâle ve bi'l-vesâye hâzır ve bi'l-meclis vereseden merkûm Matyos'a vekîl ve nâib-i menâb nâsb ve ta‘yîn eyledik dediklerinde ol-dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl ve merâsimini edâya taahhüd ve iltizâm etmekliğin bâ-rika‘ bi't-taleb ketb olundu.

20 Şevvâl 300 (M.24 Ağustos 1883)

131

Köseoğlu Mahalle Tekye Mahallesi Köseoğlu Mahalle

Evakim Efendi Hacı Serkis (...) Efendi

veled-i Ohannes veled-i Simon veled-i Ohannes

Kuyûmcu (...) Köseoğlu Mahalle Kisbar Ağa

veled-i Manas Sahafyân Ohannes Ağa veled-i Karab

veledü'l-merkûm Simon

(...) oğlu Köseoğlu Mahallesinden Tekye Mahallesinden

Ohannes veled-i (...) Arnik veled-i Simon Avadis veled-i Rupen

Köseoğlu Mahallesi

Muhbir Artin Ağa

veled-i Ohannes

Cereyân-ı muâmele ber-vech-i muharrer idüğünü tasdîken işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

20 Şevvâl 300 (M.24 Ağustos 1883)(.....) Defter-i Hakânî-i Ser-kâtib

Köse Mahalle

(...)

Sayfa No: 32 Belge No: 55

Husûsi-i âtî efendilerin mahallinde ketb ve tahrîr için cânib-i şerîat-ı garradan me'zûnen bi'l-hükmü ba's ve irsâl olunan Mahkeme-i Şer'îyye Ser-kâtibi Faziletlü Mustafa Efendi Medrese Mahallesinde kâin Rif'atlı Ömer Efendi odasında akd olunan meclis-i şer'-i muâyede beyânı âtî bir bâb dükkâna bi'l-irsi's-şer'î müstakilen ve (...) mutasarıfaları olan kebîre ve bâliğa zevâtların zîrde muharrer şâhidlerin ta'rîfleriyle ma'rife mezbûre Mevhube ve sagîre Himmet Hanımların mâlları olub ve sagîre-i merkûmenin vasiyyesi vâlidesi Nesibe Hanım ibnet-i Hasan Bey meclis-i makud-ı mezkûrde ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i merâm edib Süleyman Bey Vakfı müsakkafâtından olub meydân yerinde Mekteb Sokağında yetmiş dokuzuncu nûmrû ile murakkam Celebaşı demekle ma'rûf bir taraf Erdiç oğlu Lefter Ağa veled-i Adam dükkânı ve bir

132
 taraf müşterî-i merkûm (...) Pavlu dükkânı ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb bezzâz ve senevi otuz üç gurûş icâre-i müeccelesiyle arsası mukataalu bulunan bir bâb bezzâz dükkânında olan nısf-ı hisse-i şâyiasını kebîre Mevhube Hanım hibe-i arz (...) ve taksîm olunmak lâzım gelse îcârdan noksan târî olub mine'l-vücûh mazarrat-ı mûcib olacağı cihetle dükkân (...) müzâyedeye verilib müddet-i medîde sevk-i sultânîde müdür Yerebalıoğlu Kirkor üzerinde yüz üç buçuk lira-yı Osmânîde takarrür edib sagîre-i merkûmenin nısf-ı hissesi istirbâh eden (...) îcârdan ziyâde nemâ hâsıl olacağı ve nafakaya zarûret olunacağı ve (...) bey' olunması benim hakkında nef' ve (...) ve meblağ-ı mezkûr yüz üç buçuk lira-yı Osmânî el-yevm semen-i mislî olub bundan

ziyâde değeri ve cây olduğunu zîrde muharrer ve imzâ eden zevât-ı keremin alâ tarîkü'sşehâde

meclis-i makud-ı mezkûrde ihbârlarıyla zâhir ve mütehakkık olmağın nebe'-i berîn vasiyye-i merkûme Nesibe Hanım'a sagîre-i mezbûrenin hissesini bey' ve ferâğa ba'de'l-izîn mûmâ-ileyhâ Nesibe Hanım ile kebîre-i mezbûre Mevhube Hanım herbiri ikrâr-ı tâmm ve takrîr edib hâzır-ı bi'l-meclis bulunan mahalle-i mezbûre Bekir Efendi ibn-i Hüseyin Ağa'yı Nesibe Hanım bi'l-vesâye ve kebîre-i mezbûre Mevhube Hanım bi'l-asâle dükkân-ı mahdûd-ı mezkûrde olan hisse-i şâyialarını bey' ve me'mûru huzûrunda takrîre vekîl ve nâib-i menâb nâsb ve ta'yîn eyledik dediklerinde ol-dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl ve ferâğın edâya taahhüd ve iltizâm eylediği kayd-ı şedd.

21 Şevvâl 300 (M.25 Ağustos 1883)

Ahmed Efendizâde Mahmud Efendizâde Hüseyin Beyzâde

Ber-vech-i muharrer takrîr eyledikten mübeyyin işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

(.....) Tekye Mahallesinden Medrese

Ahmed Efendi Emin Ali (...) Hasan Ağa

ibn-i Osman ibn-i Mehmed

Medrese Medrese Muhtâr-ı Mahalle

(.....) Hamâmcızâde Mahmud Efendi ibn-i

(...) ibn-i Bekir (.....)

Îmâm-ı Mahalle-i Medrese

Mahmud (...)

133

Sayfa No: 33 Belge No: 56

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl Güdük Hacı oğlu Mehmed bin Hacı Süleyman mim medîne-i mezbûre nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Divanlı Karyesi ahâlîlerinden Îmâm-ı Karye Abidin Efendi ibn-i Mehmed ve Abdurrahman Efendi ibn-i Ömer Efendi ve Akif Efendi ibn-i Ömer Efendi ve Mahmud Kethüdâ ibn-i Mehmed ve Demirci Halil bin İsmail nâm kimesneler muvâcehelerinde üzerlerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında güzerân eden bin iki yüz doksan sekiz senesi muharremü'l-haramının guresi çarşamba günü vakt-ı asrda Sarı Mollaoğlu Şakir bin Mehmed'in velîmesi olup gelin almak üzre Kara Ahmed oğlu

Osman'ın kerîmesi için mezkûr Divanlı Karyesine velîme cem'iyetinde bulunan süvâri-i cem'iyetle (...) varır iken karye-i mezbûreye duhûlümüzde ben dahi esbime râkiben durduğum hâlde karye-i mezbûre derûnunda bu taraftan giden cem'iyetle ahâlî-i karye sicim gerib yol isteriz deyü vâki' olan münâzi'adan nâşî ve bu taraftan gidenler de mezkûr sicimi bıçakla kat' edmeleri üzerine karye-i mezbûre ahâlîleri taş atmalarıyla bir danesi sol gözüme isâbet edib cerhinden nâşî ber'-i tâmm hâsıl olarak bütün gözüm kör ve görmez olub ve ahâlî taş atar olduklarında bunlar da hâzır ve gaib-i ani'l-meclis Mustafa Kethüdâ dahi bulunduğu hâlde bunlar emr etmeyib ve taş atdıklarını görmedim ise de ve kimlerin endâht eylediği taş isâbetini bilemiyorum. Bunlar bulsunlar ve kimler olduğunu haber versinler. Olamadığı hâlde ahâlîden gözümün deynini ve mûcib-i şer'isini merkûmûndan taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûmun cevâblarında ne vechle olduğuna ve kimlerin taşı isâbet eylemiştir bilmeyiz deyü külliyyen inkâr.

21 Şevvâl 300 (M.25 Ağustos 1883)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Abidin

Demirci Halil Mahmud Kethüdâ Ve Akif Efendi Abdurrahman Efendi

134

Tekrar müddeî-i merkûm Mehmed cevâbında hakikat-ı mâdde ol-vakt muhtâr-ı karye bulunan gaib-i ani'l-meclis Mustafa Kethüdâ bin Yusuf nâm kimesne münâzi'a-yı mezkûrede ahâlîye ûrun deyü emr edib onun emri üzerine ahâlî taşları atıb benim gözüme isâbet edib kimlerin atmış olduğu taş isâbet etmiştir, bilemiyorum; fakat asıl sebebi Mustafa Kethüdâ'dır. Da'vâm budur deyü ifâdesi.

21 Şevvâl 300 (M.25 Ağustos 1883)

El-müddeî

Gaib-i merkûm celb olunub hâzır-ı bi'l-meclis bulunan merkûm Mustafa Kethüdâ ibn-i Yusuf'dan müddeî-i mezbûrun ber-vech-i muharrer müddeâsı lede's-suâl ol-vakt muhtârı bulunduğum hâlde münâzi'anın def'ine sa'y eyledim. Ūrun demek bana göre olamaz ve kabûl etmem, emr etmedim ve kimlerin taşı isâbet etmiştir, bilmem deyü külliyyen inkâr.

Sâbık Muhtâr-ı Karye

Divanlı

Sayfa No: 34 Belge No: 57

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden sâhib-i istid'â
 İçağasioğlu Mehmed bin Halil bin Abdullah tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâ
 ile ve lede'l-hâce sulh ve ibrâsı ve mütevakkıf olduğu umûrun küllisine vekîl-i
 müseccel-i şer'îsi mahalle-i mezbûreden oğlu Mehmed Arif binü'l-mezbûr Mehmed
 mim mahalle-i mezbûreden Bekir Efendi ibn-i Mustafa ibn-i Küçük Mehmed
 muvâcehesinde bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında işbû müvekkilim
 pederim merkûmun mahalle-i mezkûrede kâin bir tarafı taş ocağı ve bir tarafı dere ve bir
 taraf mer'â ve Kıbtî Artin veled-i Manik hânesiyle mahdûd ve derûnunda vâki' bir
 mikdâr bağçeye mülken mutasarrıf olub kimesnenin müdâhalesi olmayarak bağçe-i
 mezkûr derûnunda tahminen üç arşûn umkunda olub ol-mahallden yenbû' eden suya
 birkaç sene elli altı tarihinde pederim Mehmed mutasarrıf olub ol-vakt hâricden mezkûr
 suya tâlib olmuş ise de vermeyib mezkûr suyun ayağını bize üç bin gurûşa ver deyü
 merkûm Bekir Efendi'nin dedesi Küçük Mehmed Ağa akrabamız olduğundan bize bey'

135

eyle deyü tâlib olub müvekkilim babam cevâb verib merkûm Küçük Mehmed Ağa üç
 yüz gurûşa iştirâ eyledim deyü bir sened ve bir Mehmed isimli mühr yabdırıb ol-vakt
 ya'ni tarih-i mezkûrde mürâfaa olunub sened kabûl etmeyib geriye bırakmışlar. Tarih-i
 mezkûrden bu ana değin fuzûlî mezkûr suyu ceddinden ve babamdan bana irsen kaldı
 deyü merkûm Bekir Efendi zabt ve bağçesine ve hânesine fetvâtına tebaiyyetle cereyân
 etdirdiğinden mezkûr suyun bana iâde ve teslîm olunmasına taraf-ı şer'den tenbih
 olunmasını bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Bekir
 Efendi cevâbında benden iddiâ olunan pınar elli altı tarihinden beri fetvâtına tebaiyyetle
 dedem Küçük Mehmed Ağa yirmi beş sene müddeînin muvâcehesinde çârüm lâ-hakk
 dedem Mehmed Ağa menziline cereyân edib mutasarrıf olmuş ve ba'de pederim
 Mustafa Ağa'ya bi'l-irs intikal ederek ol-dahi kezalik dokuz on sene müddeînin
 muvâcehesinde mutasarrıf ve pederim dahi vefât edib yine bi'l-irsi'-şer'î bana intikal
 edib ben dahi muvâcehesinde mutasarrıf iken güzerân eden 90 senesi Esbak Yozgad
 Nâibi Mekremetlü Mehmed Bahaddin Efendi zamânında müdde-i merkûm Mehmed
 Ağa benden da'vâ edib otuz dört sene mukaddem ceddin Küçük Mehmed Ağa'ya pınarı
 mezkûru satmış olduğunu mukırr ve i'tirâfla elli altı tarihinde dahi dedemin almış

olduğu mürâsele-i şer'iyede münderic olduğu üzre gabn-ı fâhiş iddiâsı ederek bey'ine tâmm olarak da'vâ etmiş ise de ol-vakt kendine cevâb verilerek Hacı Muallim Efendi tarafından i'lâm olunmuş ve ba'de Bahaddin Efendi'ye ol-i'lâmı irâe etdiğimde suâl bana suâl dahi teveccüh etmeyib kadîminden beri kırk dört senedir cereyân etdiğinden mürûr-ı ezmâne ile cevâb verib ol-vaktde hükm-i şer'î lâhik olub i'lâm verildi; fakat bu pınarın satıldığına ve teveccühle olduğuna ma'lûmâtım yokdur. Kırk dört senedir mutasarrıf olurum deyü.

7 Zi'l-ka'de 300 (M.9 Eylül 1883)

Tekrar Arif Ağa cevâbında ifâdesi ol-vakt Bahaddin zamânında bi'l-vekâle yine muhâkeme olduk. Sonra bir i'lâm almış. Bizim haberimiz olmayarak deyü ifâdesi ve on bin gurûşluk su teveccühle üç yüz gurûşa satılabilir. Satmış olsan bir hâkim huzûrunda satılır. Bir hüccet alınır idi deyü beyânı.

7 Zi'l-ka'de 300 (M.9 Eylül 1883)

Müddeî-i Aleyh Müddeî-i Vekîl

136

Mehmed Arif

İşbû mahalle nizâ'a gelinib ba'de'l-keşf ve'l-muâyene işbû cereyân eden fetvâtına tebaiyyetle elli altı tarihinden beri merkûm Bekir Efendi'nin dedesi Küçük Mehmed Ağa zamânından bu âna değin merkûm Bekir Efendi mutasarrıf olur deyü mahalle-i mezkûrden Taşkınlı Bekir Ağa ibn-i Osman ve Bağçevân Hüseyin bin Osman ve Mahalle Kethüdâsı Hasan Ağa bin Ali Ağa ve Belediye Müfettişi Osman Ağa ibn-i Ömer Ağa ve Emzicizâde Abdullah Efendi ibn-i Mehmed Ağa ve Salih oğlu Mehmed bin Ahmed ve Kılıçoğlu Osman bin Ahmed ve Bekir Ağa ibn-i Mahmud Çavuş ve Koyunbaşoğlu diğer Bekir bin Emin ifâde etmeleriyle mürûr-ı zamân ile cevâb verildiği ve hükm olunduğu.

7 Zi'l-ka'de 300 (M.9 Eylül 1883)

(...) Veli oğlu Mahmud Çavuşoğlu Koyunbaşoğlu

oğlu Hasan Osman oğlu

Salih oğlu Delibaşzâde Hasan Sivasi Mehmed Ağazâde

Taşkınlı Bekir Ağa

Bekir Efendi yedinde olub iki kıt'a i'lâm-ı şer'î mûcibince ve elli altı tarihinden beri

Bekir Efendi mezkûr çeşmeye mutasarrıf olduğu sâbit olub mahallinde keşfinde bulunduğumuzu ve mürûr-ı zamân ile hükm buyurulduğunu tasdîken işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

Zabt Kâtibi Bidâyet A'zâsından Ayıntabîzâde A'zâ Mülâzımı

Ahmed Efendi İsak Emin Bey

Müddeî-i Umum Müfti-i Belde Müfti-i Mahkeme Kâtib-i Sâni

Muâvini Mahkeme-i Şer'iyeye Ser-kâtibi

(Gitmiş olduğu bulunmadığı)

137

Sayfa No: 35 Belge No: 58

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tuzkaya Mahallesi mütemekkinlerinden tebaa-yı saltanat-ı seniyyenin Ermeni milletinden iken bundan akdem vefât eden Kıldırıkkoğlu Bakırcı Ohannes veled-i Agob veled-i Adam'ın verâseti zevce-i metrûkesi Perabyon bint-i Ohannes ile sulbî kebîr oğulları Agob ve Matyos ve Ebrim ve sulbiyye-i kebîre kızları Marnos ve Sürpehi'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra tahakkuk-ı aded-i şer'îye binâen zikrî âtî husûsun mahallinde ketb ve takrîrçün ba's ve irsâl olunan mahkeme-i şer'iyeye ketebesinden Zabt Kâtibi Hacı İzzet Efendi ibn-i Hacı Seyyid ve Defter-i Hâkânî ketebesinden Ahmed Efendi ibn-i Salih Ağa mahalle-i mezkûrede vâki' Siftah Sokağının altıncı numrû ile murakkam bir tarafı tarîk-i âmm ve bir tarafı millet-i merkûmeden Mamas oğlu Kirkor veled-i Ohannes ve bir tarafı Köşger Simon veled-i Kablu ve bir tarafı Danyel veled-i Makar menzilleri ile mahdûd mülk-i menzilin derûnunda akd-i meclis-i şer'-i âlî eyledikde mahalle-i mezbûre mütemekkinlerinden tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden Bakırcı Eziki veled-i Bedros ve Karabet veled-i Papas Agob ve Kalus veled-i Gabaz hâzırûn oldukları hâlde ve zevcetü'l-mezbûre ve bintânü'l-merkûmetânü'lma'rifetü's-şer'iyeye ârifân olan merkûm Karabet veled-i Papas Agob ve Kalus veled-i Gabaz ve millet-i merkûme nisvânından Maryem bint-i Bedros ve Ahsabet veled-i Mikil ta'rîfleriyle ma'rife olan zevcetü'l-mezbûre Perabyon ve sulbiyye-i kebîre kızları Marnos ve Sürpehi meclis-i şer'e hâzırûn olub li-ebeveyn er karındâşları merkûmûn Agob ve Matyos ve Ebrim muvâcehelerinde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edib mûrisimiz babamız müteveffâ-yı merkûmdan irsen intikal eden mahalle-i mezkûrede

sokak ve numrûsu mukayyed ve etraf-ı sülûsesi ma'lûm mülk-i mahdûd-ı mezkûrde ve eski un pazarında Kuyumcular Çarşısında vâki Süleyman Bey Vakf-ı müsakkafâtından senevi yüz gurûş icâre-i müeccele-i kadîme ile dokuzuncu numrû ile murakkam bir tarafı Hacı Bogos oğlu Hacı veled-i Karabet ve bir tarafı Matyos veled-i Agob ve bir tarafı tarîk ve bir tarafı Kürkcü Kirkor dikkânları ile mahdûd dükkânda olan hisse-i irsiyyelerimizi ale's-seviyye işbû hâzırûn-ı merkûmûn li-ebeveyn er karındâşımız merkûm Agob ve Matyos ve Ebrim'e bey' ve ferâğ edib mülk-i menzil-i mahdûd-ı mezkûrde dükkân-ı mahdûd-ı mezkûrde aslâ ve kat'â alâka ve müdehâlem yokdur deyü herbiri takrîr-i kelâm edib ve takrîr-i mezkûrelerini kayd olunmuşdur.

138

13 Zi'l-ka'de 300 (M.15 Eylül 1883) 2 Eylül 99 (M.2 Eylül 1882)

Şâhid Şâhid Şâhid Şâhid Şâhid

Eziki veled-i Mardiros Kalus veled-i Gabaz Ebrim Matyos Agob

Şâhid Şâhid Zevce Defter-i Hâkânî Ketebesinden Muharrir

Marnos Sürpehi Perabyon Kâtib Tahir

Sayfa No: 35 Belge No: 59

Medrese Mahallesinden Zenciyye Mesrur bin Abdullah mim Çatak Mahallesi sâkinelerinden Zenciyye Atiyye bint-i Mehmed muvâcehesinde mezbûre Atiyye cevâbında mehr ve nafaka ve meûnet-i süknâmdan fâriga olub hal' tâleb oldukda merkûm Mesrur dahi ber-vech kabûl edib hal' eylediği. İşbû mahalle şerh verildi.

15 Zi'l-ka'de 300 (M.17 Eylül 1883)

Müddeî-i Aleyh El-müddeiyye-i Mezbûre

Mezbûreye bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân Fazîletlü Müfti Efendi ve Ser-kâtib-i

Mahkeme-i Şer'iyye Mekremetlü Mustafa Efendi ve Muhzır Ahmed Ağa ibn-i Mehmed

Ağa ve Abdullah bin Abdullah.

Sayfa No: 35 Belge No: 60

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milleti nisvânından zâtı merkûme bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân olan tebaa-yı devlet-i müşârûn-ileyhânın millet-i merkûmesinden ve mahalle-i mezkûre mütemekkinlerinden Kigork veled-i Artin veled-i Abraham, Kirkorik veled-i Evakim veled-i Esadur nâm kimesneler ta'rîfleriyle ma'rife olan Sultan bint-i Hacı

Karabet veled-i Hacı Bogos ma' kud-ı meclis-i şer'-i hatîri lâzımü't-tevkîrde yine mahalle-i mezbûre mütemekkinlerinden tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i 139

merkûmesinden zevc-i dahili Agobcan veled-i Samuel veled-i Esadur muvâcehesinde takrîr-i kelâm ve bast-ı ani'l-merâm Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden iken bundan akdem vefât eden mûrisimiz babam Hacı Karabet nâm-ı müteveffâ-yı merkûmdan irsen intikal eden mezkûr Tekye Mahallesi vâki' bir taraf Civelekoğlu Onnik veled-i Hacı Karabet bir tarafı Sahafyân Karabet veled-i Sihak bir tarafı Hacı Bogos oğlu Hacı Agob veled-i Bogos bir tarafı Kara Bilal oğlu bağçesiyle mahdûd on iki bâb mülk-i menzilden yine mahalle-i mezkûrede vâki' bir tarafı Hacı Karabet oğlu Kirkor veled-i Karabet, bir tarafı Dülger Kabril oğlu Hartun veled-i Kabril ve tarafeyn tarîk-i âmm ile mahdûd on bâb mülk-i menzilden Seyfi Ağa Çarşısında vâki' Süleyman Bey Vakfi müsakkafâtından olmağla tarafeyni merkûm Sahafyân Karabet Ağa dükkânı ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkândan yine Süleyman Bey Vakfi müsakkafâtından ve meydân yerinde vâki' bir tarafı merkûm Sahafyân Karabet Ağa ve bir tarafı Gürcü Kirkor ve bir tarafı Hacı veled-i Karabet dükkânları ve taraf-ı râbi'si tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkândan yine Süleyman Bey Vakfi müsakkafâtından olub bedestân nâm mahallde vâki' bir tarafı Hacı Mustafa Ağa ibn-i Ahmed Ağa ve bir tarafı Setr oğlu Kabril veled-i Setr ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkândan hisse-i şâyiamı li-ebeveyn er karındâşım Hacı Ağa'ya fûrûht ve bey' ve akcesini ahz ü kabza ve me'mûru huzûrunda ferâğının takrîrine ve umûrun küllisine tarafımdan işbû hazîr-ı bi'l-meclise zevc-i dahilim Agobcan Ağa'yı vekâlet-i mutlaka-yı âmme-i sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl eyledim dedikde ol-dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği tescîl kılındı.

28 Muharrem 301(M.29 Kasım 883)

Abrahamyan Abrahamyan (.....) Agobcan Sultan Muharrir-i Ketebe

Santor Kigork Mahkeme-i Şer'iyeye

Sayfa No: 36 Belge No: 61

An-asl kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesiinden olub Ters-hâne-i Âmire Burgucu Meydân kalfalarından berây-ı sıla mahalle-i mezbûrede sâkin iken bundan on bir gün mukaddem bi-emr-illâh-i teâla vefât

eden Mühdedî Mehmed Sadık bin Abdullah bin Abdullah'ın zâhirede vâris-i ma'rûf ve
140

ma'rûfesi olmayıb bu makûle terekeleri Beytû'l-mâle âid ve râci' olmağla livâ'-yı
mezkûr muhâsebecisi İzzetlü Hasan Fâzıl Efendi ibn-i Abdullah Efendi tarafından zikrî
âfî husûsu tâleb ve da'vâya husûmeti rây olunan Beytû'l-mâl me'mûru vekîl-i müsecceli
şer'îsi Hüsnü Efendi ibn-i Mustafa Ağa mim İslambolluoğlu Mahallesinden ve tebaayı
Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Ares ve Kazaros veled-i Agob
muvâcehesinde bi'l-vekâle ve bi'l-me'mûriyye üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında
müteveffâ-yı merkûmun kâffe-i terekesi Beytû'l-mâle âid olub müteveffâ-yı merkûmun
yedinde olub zuhûr eden sene-i mîlâdiyye bin sekiz yüz yetmiş sekiz senesi tarihiyle
Ermeniyyü'l-ibâre bir kıt'a sened mantûkunca merkûm Ares ve karındâşı Kazaros
imzâlarıyla mûmzâ bir kıt'a deyn tahvîli mûcibince iki yüz elli aded lira-yı Osmânî
deynleri olub meblağ-ı lira-yı mezkûru ahz eden merkûm Ares ve Kazaros'un senedleri
mûcibince meblağ-ı mezbûr iki yüz elli aded lira-yı Osmânîyi merkûm Ares ile
Kazaros'dan bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe ve bi'l-me'mûriyye merkûmândan taleb ederim
deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûmân Ares ve Kazaros cevâblarında mezkûr tahvîl
kendilerinin olub ol-tarihde iki yüz elli aded lira-yı Osmânî müteveffâ-yı merkûmdan
bi'l-ahz deynleri olduğunu herbiri tâyan ikrâr; lâkin Kızılkoca Nâhiyesine tâbi'
Mağaroğlu Karyesi arâzisinde kâin bir tarafı Oseb Kahya veled-i Adam ve Ermek
veled-i Adam tarlaları ve iki tarafı tarîk ve öz ile mahdûd eşcâre-i müsmireli ve gayr-ı
müsmireli ve derûnunda cehr-i magrûs bir kıt'a bağ ve yine karye-i mezbûre arâzisinde
vâki' bir tarafı Arakil ve bir tarafı Oseb Kethüdâ tarlaları bir taraf öz ve taraf-ı râbî'î
tarîk ile mahdûd Mısır ve Erkekli özlerinden cereyân eden su ile bir tas deverân bir bâb
değirmeni tahvîl-i mezkûrden tahminen iki ve iki buçuk mâh sonra yüz on liraya
müteveffâ-yı merkûma deynimize mukabil bey' ve teslîm olunub ve Defter-i Hâkânî-i
Me'mûr huzûrunda otuz beş liraya ferâğ olunmuş ise de harc verilmesin içün dûn
yazdırılmış ise Papasyan Hamparsun Ağa ve Denyal oğlu Kalus Ağa vesâirleri yanında
yüz on liraya bey' olunmuşdur ve ondan başka defter mûcibince.

Lira-yı Aded-i Teslîmât

110

010 on lira 80 Mart on beş mîlâdiyye (M.15 Mart 1864)

015 mîlâdiyye 81 Temmuz 23 (M.23 Temmuz 1865)

008/ 81 Ağustos 23 mîlâdiyye (M.23 Ağustos 1865)

141

030/ 82 Haziran 2 mîlâdiyye (M.2 Haziran 1866)

017/ 82 Teşrîn-i Evvel 12 kezâ (M.24 Ekim 1866)

020/ 83 Temmuz 20 kezâ (M.20 Temmuz 1867)

028 lira 83 Eylül 13 kezâ (M.13 Eylül 1867)

238

Merkûmanın ber-vech-i muharrer def^ç-i müddeâlarını mûmâ-ileyh Hüsnü Efendi külliyyen inkâr eylediği.

Me'mûr-i Beytü'l-mâl-i Muhâsebe

İşbû defter zeylinde muharrer şâhidlerin isimleri: Sarmik Karyesinden Bölükbaşıoğlu Ali diğeri Türkoğlu Ali.

Ares ve karındâşından lede's-suâl. Kangı tarihte hesâb görülmüşdür? Cevâblarında 15 Eylül 99 (M.15 Eylül 1882) tarihinde Yakınyeri nâm (...) vâki' kendi sâkin olduğumuz dükkânda vefâtından iki mâh mukaddem Sadık Usta hâzır olduğu hâlde cümle hesâbımız rü'yet-i defter olunub.

Mûmâ-ileyh Hüsnü Efendi'nin iddiâsı merkûm Ares tarafından müdâfaa olunan bağ ve değirmen ve cehrilik altmış dört tarihinde Ares'in müteveffâ Agob Der-aliyye'ye gidib basdırma nakl edib basdırmâlarını denize ilka olduğundan kendisine bir hâl vukû' bulduğunda müteveffâ Sadık Kalfa'yı Burgucu Meydânında bulub ol-vakt bâ-sened birkaç zevât yanında istikrâz eylediği yüz yigirmi aded lira deyni olub Sadık Kalfa'nın Yozgad'a geldiğinde alacağı olan meblağ-ı mezbûre bedel mezkûr değirmen ve cehrilik ve bağ pederleri ba'de'l-vefât bey' eyledikleri cihetle sened ile olan deynler takass ve mahsûb-ı müddeâları vâhîdir deyü ba'de'd-da'vâ merkûm Ares cevâbında külliyyen inkâr. Def^ça altı aded sîm mecdiyye Berber Hasan Usta yediyle Kazaros'a teslîm ve yine iki gün sonra Sıçanoğlu Mehmed Çavuş yediyle dokuz mecdiyye üç lira Ares'e cihet-i karz olarak vermişdir deyü ifâdesi zikr olunan akceyi aldık emriyle kendisine 142

çûha ve elbiselik ve kürk için Kürkcü ve Hâncıyân Hacı'ya izâfe-i deynine verilmişdir. Mûmâ-ileyh Hasan Efendi ber-vech-i muharrer def^ç-i müddeâsını inkâr.

26 Rebî'ü'l-evvel 301(M.25 Ocak 1884)

Ters-hâne-i Âmire'de sâkin olduğu mahalde

Sayfa No: 37 Belge No: 62

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mülhakâtından Boğazlıyan Kazâsına tâbi' Sökleb Karyesi sâkinlerinden ve Asâkir-i Hazret-i Şâhânenin Birinci Alâyın Nakliye Birinci Tabûru Mülâzım-ı Evveli Fütüvvetlü Kahraman Ağa bin Bilal ibn-i Ahmed mim kazâyı mezbûre tâbi' Kanlıca Karyesi ahâlisinden Hamza bin Mehmed bin Ahmed muvâcehesinde kûmândan tarafından Mürsel Kolağası Fütüvvetlü Hacı Mehmed Ağa hâzır olduğu hâlde güzerân eden 1286 senesi bir re's ibrâne deve gaib-i ani'l-meclis mezkûr Sökleb Karyesinden Evanoğlu Süleyman ile şira'en ve müştereken beynimizde mâl ve mülküm olduğu hâlde deve-i mezkûreden hâsıl olan netîcesiyle berâber ba'de hâsıl olan netîcesi olan bir re's talâğı dahi âherinde bir re's celb-i deve ile bi-tarîki'lmukâyaza

becayış olunub müşteregim gaib-i merkûmla iftirâk olunarak mezkûr ibrâne siyah deveyi müşteregim merkûm alıb diğér beyaz ibrâne celb-i deveyi dahi bana verib ol-vechle yedimde mâlikim iken 88 tarihinde ismime kur'a isâbet ederek ben diyâr-ı âhere askere gideceğim esnâda birâderim gaib-i ani'l-meclis merkûm Hasan yedine alâ tarîkü'l-emâne bırakıb gitmemle mezkûr deveyi birâderlerim birbirlerinden müfârekâtı cihetle karındâşım gaib-i ani'l-meclis zimmetine bırakıb ol-dahi bizi vefât eyledi zannıyla fuzûlî bilâ-icâze mezkûr Kanlıca Karyesinden gaib-i ani'l-meclis Yusuf Kethüdâ'ya on üç aded lira-yı Osmânî mukabilinde bey' edib ol-dahi hâzır-ı merkûm Hamza'ya bey' edib ve mezkûr ibrâne deveden bir re's siyah taylâk hâsıl olub def'a iki sene sonra mezkûr deveden bir re's taylâk-ı erkek zuhûriyle cem'an üç re's ma' netîce develerim merkûm Hamza yedinde olmağla benim mâlımı fuzûlî bey'î cihetle mezkûr deveyi ma' netîce merkûm Hamza'dan talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Hamza dahi cevâbında işbû iddiâ olunan deveyi gaib-i ani'l-meclis Yusuf Kethüdâ'dan 1475 gurûş iştirâ edib şira'en mâlım olduğu hâlde yanında bulunan netîcesi Miyâküşân ile Okçâtlı aşiretinden şöhetini bilemem Kürd Hasan nâm kimesneye sekiz

143

aded yüzlük altın ile dört re's koyun ve bir re's inek ve dört re's keçi verib bi-tarîki'lmukâyaza

bundan iki buçuk sene mukaddem bey' eyledim. Ondan mâ-adâ netîcesi yokdur. Müddeî-i mûmâ-ileyh Kahraman Ağa'nın ol-vechle mâlı olduğunu bilemem deyü ber-vech-i muharrer müddeâsını inkâr.

23 Rebî'ü'l-evvel 301(M.22 Ocak 1884)

El-müddeî-i Aleyh Müddeî

Bâlâda beyân olunub Kahraman Ağa'nın iddiâ eylediği beyaz ibrâne deve mâlı olub fuzûlî birâderi Hasan Yusuf Kethüdâ'ya bey' edib Yusuf Kethüdâ dahi bana bey' edib beynimizde vukû bulan münâza'a üzerine netîcesiyle benden olunan da'vâ üzerine bir re's mezkûr ibrâne deve, sekiz aded lira ağa-yı mûmâ-ileyhe vermek üzre müsâlaha ve tarafeyn ibrâ eyledikleri.

Çatak Mahallesinden Kamil Efendi ibn-i Osman ve Hâfız Baha Efendi ibn-i Ömer Efendi ve Salih Efendi ibn-i Süleyman Efendiler ve gayr-ı hüm.

Sayfa No: 37 Belge No: 61'in Devâmı

Tekrar mûmâ-ileyh Hüsnü Efendi'den kimler yanında müteveffâ Sadık Usta merkûmân Ares ve Kazaros'un pederleri müteveffâ Agob'a vermişdir deyü suâl olunduk da cevâbında tashîh eyledim iddiâ olunan her ne kadar yüz yigirmi lira deyü da'vâ yazdırdım ise de yetmiş lira olub altmış dört tarihinde müteveffâ Agob kimler yanında verdiği mechûl olub; fakat doksan üç tarihinde mâh ve günü ma'lûm olmayıb müteveffâ Sadık Usta yine mahalli ma'lûm olmayıb Sıçanoğlu Mehmed Çavuş ve Arzuhâlcî oğlu Hasan Ağa hâzır oldukları hâlde mebâliğ-i mezkûrun olduğu senedi ibrâz ile mezkûr bağ ve cehrilik ona bedel vermişdir ve hatta vefât etmezden on beş gün mukaddem merkûm Ares'in kâim-pederi İstefan Ağa Hasan Usta kahvesine gelib Ares'in dükkân borcundan dolayı seksen liraya dahi kefil ol dedikde Sadık Usta dahi cevâbında İstefan bâ-sened bundan akdem vermiş olduğum iki yüz elli lirayı bilirsin. Şimdi ne para isteyorsun? Vermem deyü cevâb verib bunlara dahi Kahveci Hasan Usta

144

ve Arzuhâlcî oğlu Hasan Ağa ve ondan yine şâhidler yanında ben seferiyye gideceğim. Benim iki yüz elli liramı talep ederim dedikde Ares dahi cevâbında.

Merkûm Ares cevâbında Hüsnü Efendi'nin evvelce yüz yigirmi lira da'vâ sonra yetmiş lira imiş demesi ve asıl maddeye şâhidim yokdur, mechûlümdür diyerek birbirine mübâyin da'vâsı vâhî olub güyâ kâim-pederim İstefan'a müteveffâ Sadık Kalfa'nın

ifâdesini beyân eder. Halbûki kâim-pederimin ismi Ohannes olub vefât edeli de üç sene olmuşdur. Mahzâ bu ifâde Hasan Efendi ihbârıyla alırım deyü Hüsni Efendi'ye böyle ihbârı sümme't-tedârik vâhî-i da'vâ olduğuna bu da bir delîldir. İkrâr bahsine gelince iki yüz elli lira deynimiz olduğunu ve ona karşılık teslimâtımızı evvelki zabtda beyân eylemişdik. Hüsni Efendi'nin da'vâsı vâhîdir deyü ifâdesi.

Mûcibince görülüb sergi mûcibince öyle vakti cem'an iki yüz otuz sekiz yüzlük lira aldım deyü şahidler yanında amûcem Sadık Ağa ikrâr eyledi cevâbım budur.

Ares

Amûcem benim hâlîmi bilirsin. İnşâ-allah çend gündend tesviye edeceğim ve mukırr ve mu'terif olduğun Hasan Usta oğlu Mustafa Usta ve Ali Efendi gayr-ı hüm hâzır oldukları hâlde mukırr olmuşdur.

Sayfa No: 38, 39 Belge No: 63

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden olub bundan iki sene mukaddem vefât eden Kuyumcuoğlu Hacı Esadır veled-i Hacı Kirkor veled-i Adam'ın verâseti zevce-i metrûkesi Perabyon bint-i Karabet ile sulbiyye-i kebîre kızları Ümminazlı ve Lusye ve Sultan ve sulbiyye-i sagîre kızı Nurse ve sulbî kebîr oğlu Nazar'a münhasıra olduğu bi'lihâr

lede'-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra sagîre-i mezbûrenin kıbel-i şer' den mansûbe-i vasîsi vâlidesi mezbûre Perabyon ile benât-ı kebîrât-ı mezbûrât Nazlı ve Lusye ve Sultan'ın şahsları ta'rife-i şer'î ile ma'rifât-ı mezbûrât taraflarından zikrî âti

145
husûsu taleb ve da'vâ ve ahz ü kabza ve lede'l-hâce sulh ve ibrâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl-i müseccel-i şer'îleri İslambolluoğlu Mahallesinden ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden Muhbir İstefan veled-i Runik meclis-i şer'de verese-i merkûmûndan ibn-i kebîr-i merkûm Nazar muvâcehesinde bi'lvekâle

herbiri üzerine da'vâ ve tasvîr-i müdeâsında müvekkilelerimin mûrisleri müteveffâ-yı mezbûr Hacı Esadır'ın hîn-i vefâtına değin yedinde müstakilen mâl ve mülkü olan mahalle-i mezkûrede kâin Hüseyin Bey Sokağında bir tarafı Hacı Ağya veled-i Adam menzili ve etraf-ı sülûsesi tarîk ile mahdûd fevkânî tahtânî yedi odayı

hâvî ve havlu ve sokak kapısını müştemil sekiz yüz lira kıymetli bir bâb mülk-i menzil ile yine müstakilen mutasarrıf olduğu Büyükhamam Sokağında Süleyman Bey Vakfi dahilinde senevi yetmiş iki gurûş cânib-i vakfa vermek üzere mukataalu ve binâsı mülk olub etraf-ı erbaası Hacı Kazaros ve Ahan ve Agob ve Ohannes dükkânlarıyla mahdûd tûl-i binâ yüz yigirmi lira kıymetli bir bâb dükkân ile kâffe-i eşyâ ve hayvânât ve zimemâtı ve bi'l-cümle terekesine kebîr oğlu merkûm Nazar vaz'-ı yed edib müvekkilelerim mezbûrât ve sagîr-i merkûmenin hisse-i irsiyyelerini vermediğinden ma'rifet-i şer'le tahrîr-i tereke edilerek hakk-ı irsiyyelerinin zâhire ihrâcını bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Nazar cevâbında 17 Rebî'ü'levvel 1297 (M.28 Şubat 1880) tarihinde pederim müteveffâ Hacı Esadır'ın hayatında kış vaktine tesâdüfiyle pederim soğukdan gelemediği cihetle mahkemeden Kâtib Halid Efendi ve Defter-i Hâkânî'den Hayrullah Efendi ve Muhzır Mehmed Ağa hâne-i mezkûreye gelib Hartun dahi bulunduğu hâlde amûce Ağya'yı takrîr-i ferâğa vekîl edib ol-vechle menzil-i mezbûru 18000 gurûşa ve dükkân-ı mezkûru dahi 4000 gurûşa bana bey' ve fârig olub ol-vakt pederime bedelini nakden teslîm eyledim; fakat yanımızda kimesne yok idi. Peder ile evlâd-ı mâbeyninde teslîm eyledim. Hîn-i ferâğda aldım deyü pederim ikrâr eylemiştir. Vekîli amûcem meclisde ağzına gelib ikrâr eylemiştir. Benim şer'an mâlım ve mülkümdür. Fi'l-hakîka geriye kalmış olan eşyâ ve hâyvânât ve zimemât ve cümle tereke-i mevcûdesi hemşîrelerimizin zevceleri ve vekîlleri olmağla onlar ile sagîre Nurse ve Nazlı'nın vekîlleri amûcem Ağya olub beynimizde cümle eşyâ ve zimemât vesâirenin yedimde bulunan 17 Mart 99 (M.17 Mart 1882) tarihiyle bilânço defteri mûcibince hisselerini tefrîk ve herbiri ahz ü kabz edib tereke-i mezkûreye müteallika âmme-i da'vâdan zimmetimi vaz' bulunduğum cihetle ibrâ ve iskat edib meclis-i rûhânîden dahi tasdîk olunmağla zimmetim berîne olmuş idi. Defter-i Hâkânî'den tuğrâlı sened ibrâzıyla ba'de'd-def'.

146

Nazar Vekîl

İstefan

Müvekkileleri mezbûrâta bi'l-izâfe vekîl-i merkûm İstefan cevâbında terekede yetîm olduğu ecluden mûcib-i tahrîr olub hisselerini vermemek ve ehven-i sûretle def' eylemek envâ'-yı dürlü işi desîseye dökerek zevcelerini iknâ' ederek yalnız terekeden haberli

biraz eşyâ ve herbirine ibrâz eylediği bilânço mûcibince eşyâ hisselerine bedel deyn senedi verib ve zevceleri de vekîl olmadığı hâlde yalnız zimemât ve eşyâ ve hayvânâtdan bir mikdârını verib hâne ve dükkân hâric kalıb bunu bir bilânço yaparak sanîa üzerine İslâmca yazdırıb hâne ve dükkânı içine dahil etmiş. Bilâ-vekâle her ne hâle mebnî ise zevceleri imzâ etmişler ve bilânço derûnunda düyûn zimmeden ibrâ gösterilmiş ve bu da ibrânın fesâdını mûcib olub dükkân ve hâne bahsine gelince müteveffâ hayatında nüzûl illetine mübtelâ olub aklı başında olmayarak hâl-i marazında me'mûr getirmiş, takrîr-i ifâde edemediği cihetle böyle ferâğ olmaz deyü me'mûrlar gitmiş. Me'mûrlardan suâl olunduğunda sanîa olduğu anlaşılır. Her ne hâle mebnî ise yedine koçân senedi almış ve sonra müteveffâ hasta iken oğlu Nazar yedinden koçânı alıb halbûki pederinin başına çöküb seni öldürüb yüzünden kurtulayım deyü darb eylesinde üzerine iki adam gelib oğlu Nazar yedinden bıçağı almışlardır. Müteveffâ ol-adamlara oğlunun elinden çekdiğini nakl eder ki gece koçânımı cebimden çalmış. Kızlarımın hakkını zâyi' edecektir. Bu da ferâğın sanîaten ahzına bir delîldir. Merkûm Nazar yedinde bulunan bilânço defterini getirdiğinde müvekkilelerim müteveffânın zevcesi ile kızları rûhânî meclisine tasdîk edilmemesine damadı Manik ile haber gönderib rûhânîden Papas Karakin Efendi'yi gönderdiklerinde onlar iskat değiliz, bunu tasdîk etmedik deyü ifâde etmişler. Sonra ne hâle mebnî ise Kibritçi oğlu Kirkor ben onlara haber anladırım, siz tasdîk edin deyü tasdîk olunmuş ve vâlidesinin rızâsını tahsîl için Nazar sekiz liraya bir sened yazmış ise de kabûl etmeyib işde tasdîk de bu merkezdedir. Cümle emlâk ve eşyâ vesâirenin ma'rifet-i şer'le tahrîr olunmasını bi'vekâle talep ederim. Şimdiki hâl diyeceğim budur.

7 Rebî'ü'l-âhir 301(M.5 Şubat 1884)

El-vekîl

İstefan

147

Tekrar merkûm Nazar'ı cevâbında bâlâ-yı zabtda vermiş olduğum cevâbla ibrâz eylediğim sened Defter-i Hâkânî ve bilânço senedimizin ahkâmı üzre icâb-ı şer'isine râzıyım. Vekîl-i merkûm İstefan'ın vermiş olduğu zabtda ifâdesi vâhîdir, aslı yokdur deyü ifâdesi.

Ağya'nın vekâleti cihetle diğer şehâdet eden: Muhzır Mehmed Ağa ibn-i Mikdad,

Taşköprü Mahallesinden Halid Efendi ibn-i Ahmed Efendi.

Şehâdet eden: Köseoğlu Mahallesi Muhbiri Hartun veled-i Ohannes, Kuyûmcu- oğlu Ağya veled-i Kirkor.

Nazar'ın getireceği şahidler hîn-i takrîr-i ferâğda bulunanlar: Amûcesi Ağya ve Muhbir Hartun bunlardan mâ-adâ kimesne yok idi. Me'mûrlar var idi.

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden

Sayfa No: 40 Belge No: 64

Medîne-i Yozgad mahallâtından Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Mehmed Necib bin Hüseyin nâm-ı bâliğ-i âkıl mim mahalle-i mezbûre sâkinelerinden ma'rifetü'z-zât Ümmügülsüm bint-i Salih nâm-ı bîkr-i bâliğa muvâcehesinde 1290 senesi Der-aliyye'de bulunan mezbûrenin babası gaib-i ani'l-beled Salih kendi mühriyle mezbûreyi bana akd üzerine verdiğini müş'ir bir kıt'a muanven ve mersûm mektûbu üzerine benim zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâm olmak lâzım gelir iken bana itâat etmediğinden mezbûrenin itâat ve inkıyâdına tenbîh olunmak matlûbumdur deyü ba'de'd-da'vâ ve'listintâk.

Mehmed Necib

148

Mezbûre Ümmügülsüm cevâbında pederim merkûm Salih diyâr-ı âhere gitdiği an vâlidemin batınında olduğum cihetle pederimi bilemem. Merkûm Necib'in ol-vechle müddeâsını külliyyen inkâr.

22 Rebî'ül-âhir 301(M. 20 Şubat 1884)

Ümmügülsüm

Merkûm Necib'in babası Hüseyin'den lede's-suâl mezbûre Ümmügülsüm vâlidesi Zehra'nın hâmile olub batınında olduğu hâlde 1284 tarihinde kız olur ise oğlun Necib'e verdim deyüb 99 senesi verdim deyü mektûb göndermiş ise de mektûb zâyî' oldu.

Hakikat-i hâl minvâl-i muharrer üzredir deyü takrîr.

Sayfa No: 40 Belge No: 65

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Çorak Karyesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl Ali bin İbrahim bin Mustafa tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile tescîl cerîdesinin kırk sekizinci numrûsunda mukayyed vekîl-i müseccel-i şer'îsi babası mezbûr İbrahim mim karye-i

mezbûre ahâlîsinden Yusuf bin İbrahim muvâcehesinde nâhiye-i mezbûre-ye tâbi[‘] Kalınbük Karyesinde sâkine ma‘rifetü'z-zât Elife bint-i Hüseyin hâzıra olduğu ve pederi mezbûr Hüseyin dahi mevcûd bulunduğu hâlde bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında işbû güzerân eden doksan üç senesi ramazân-ı şerîfin on birinci günü cum‘artesi akşamı ya‘ni pazar gecesi sâat iki buçuk râddelerinde kırk bin akce mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle Balta Karyesinden Kel Bekir oğlu İbrahim ve Yazır Karyesinden Hasan Kethüdâ ve Ali Kethüdâ ve oğlu İbrahim ve İmâmoğlu Ali ve Molla Hüseyin oğlu Kasım ve Kadıoğlu Salih ve Zabıta Nuri Ağa ve Leçoğlu İsmail ve pederi Bilal oğlu İsmail vesâirleri hâzırûn oldukları hâlde ve İbrahim Kethüdâ ve Hasan Kethüdâ, İmâmoğlu ve İsmail yanlarında mezbûre Elife tarafından nikâh-bânîde babası hâzır-ı mezbûr Hüseyin'i vekîl edib oğlum tarafından dahi ben vekîl olub zâten dahi mezbûr Elife diğer müteveffâ oğlum Halil'in zevcesi olmak münâsebetiyle hâzır cemâatin şehâdetiyle nefsinî müvekkilim oğlum Ali'ye babası hâzır-ı mezbûr bi'l-vekâle akd ve tezvîc edib ben dahi bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl edib akdini dahi dayısı Mustafa

149

Efendi icrâ edib babası mezbûrun menzili odasında akdi icrâ olunub halvet-i sahîha dahi bulunarak ol-vechle zevce-i menkûha-yı medhûl bahâsı olmağla izin-nâme dahi tarih-i mezkûrde alınıb mezbûre Elife yedinde kalmağla ve babası menzilinde iken beylerimizde vâki[‘] olan bürûdetden nâşî babası vermeyib menzilinde alakoyarak oğlum merkûm Ali'ye itâat ve inkıyâd etmediğinden bana itâat ve inkıyâdına tenbîh olunmak matlûbumdur deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk mezbûre Elife cevâbında müddeî-i vekîl-i mezbûr İbrahim'in ber-vech-i muharrer nikâh müddeâsını külliyyen inkâr eylediği.

Elife Vekîl İbrahim

Mezbûr Yusuf cevâbında hâzıra-yı mezbûre Elife receb-i şerîfin dokuzuncu pazar günü ya‘ni pazartesi akşamı tahminen sâat üç raddelerinde mezbûre Elife babası menzilinde iken birkaç def‘a babası hâzır-ı mezbûr Hüseyin Ağa mezbûreyi akd-i tezvîc için dünür gönderdim ise de kabûl etmeyib cevâb vermesi üzerine mezbûre Elife tarih-i mezkûrde pazar günü mezkûr Kalınbük'de Sarılar Karyesinden Hasan Kethüdâ ve Beşik Karyesinden Hüseyin Kethüdâ ve Çorak Karyesinden Hacı Mehmed yanlarında mezbûre Elife karındâşı gaib-i ani'l-meclis Ali'yi nikâh-bânîde vekîl edib Çorak

Karyesinde vâki' odama gelib ben dahi hâzır olduğum hâlde bin beş yüz akce mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle bi'l-vekâle mezbûr Ali mezbûreye nefsinin akd ve tezvîc edib ben dahi tezvîc ve kabûl etmemle ve akd-i nikâhda dahi karyemizden Nasuh oğlu Mustafa Kethüdâ ve Yozgad ahâlîsinden Dikerbaşı damadı Süleyman Ağa ve Sarılar Karyesinden Hasan Kethüdâ ve Beşik Karyesinden Hüseyin ve Eyyub Çavuş ve İbrahim Kethüdâ oğlu Hacı Mehmed ve karındâşı Hasan Çavuş hâzırûn olub ve mezkûr Çorak Karyesi İmâmı Hüseyin Efendi akd edib her ne kadar bilâ-izin-nâme akd olunmuş ise de Yozgad'a izin-nâme almağa gelinib ruz-ı hızır olub ta'tîl olduğundan alamayıb ferdâsi günü mâni'î olduğundan izin-nâme verilmemiş ise de ol-vechle bana akd olduğundan benim zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâmdır, mezbûrenin bana itâat ve inkiyâdına tenbîh olunmasını taleb ederim deyü müddeî-i vekîl-i merkûmun bervech-

i muharrer nikâh-ı evvel müddeâsını külliyyen inkâr. Mezbûre Elife nikâh-ı sâniyi ber-vech-i muharrer tasdik edib nikâh-ı evvel tekzîb ve inkâr eylediği.

19 Receb 301 (M.15 Mayıs 1884)

Elife El-müddeî Yusuf

150

Mezbûrenin babası hâzır-ı mezbûr Hüseyin Kethüdâ dahi cevâbında merkûm Yusuf Kethüdâ için Süleyman Ağa gelib bana dünür ve nikâha tâlib oldiyse de vekîl-i mezbûrun müvekkili oğu Ali'nin menkûhasıdır. Evvelce nikâh olundu. Âherine vermeyiz deyü cevâb verdim deyü nikâh-ı evvel-i sahîh ve tasdik edib nikâh-ı sâniyi tekzîb eylediği.

19 Receb 301 (M.15 Mayıs 1884)

Mezbûrenin Pederi

Hüseyin

Mezbûre Elife tekrar cevâbında 95 Mayıs'ın kaçınıcı günü olduğunu bilemem. Mezbûr Ali gelmeyib; fakat Çorak'dan Mustafa Kethüdâ ve İsmail bin İbiş Ali için dünür geldiler. 96 Osekli ve Hasan geldiler. Yine bana dünür oldular. Ben dahi kabûl etmedim; fakat Ali gelmedi deyü ifâdesi.

Elife

Kaluz Karyesinden nikâh-ı edille şehâdet eden: Mustafa Efendi ibn-i Ahmed, Yazır'dan

Kasım bin Hüseyin, Yazır Karyesinden İmâmoğlu Ali.

Yazır Karyesinden vekâleten şâhid: Hasan bin Mehmed.

Sayfa No: 41 Belge No: 66

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden bundan yirmi dokuz sene mukaddem vefât eden Kirkor veled-i Kisbar veled-i Adam'ın verâseti zevce-i metrûkesi Anna bint-i Ebek ile sulbiyye-i kebîre kızları Nazlı ve Lusye ve Makur ve ol-tarihde sagîr ve hâlâ sulbî kebîr oğulları Nazar Ertaki ve Onnik ol-vâkt kebîr oğlu Kigork'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ül-âlfî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i merkûmûndan sâhib-i

151

arzuhâl ibn-i kebîr-i merkûm Onnik mim ibn-i kebîr-i merkûm Kigork muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında mahalle-i mezkûrenin Nevruz Sokağının yigirmi dokuz numrû ile murakkam iki tarafı Kavukcuoğlu Mardiros veled-i Taros ve Kirkor veled-i Eküç menzilleri ve iki tarafı tarîk-i âmm ile mahdûd fevkânî ve tahtânî on oda ve iki sofa ve kâffe-i müştetilâtıyla on üç bin beş yüz gurûş kıymetli bir bâb mülk-i menzil ile Küçükhamam Sokağının kırk altıncı numrûsunda mukayyed iki tarafı Lütfi Bey ibn-i Hasan Efendi dükkânları ve iki tarafı tarîk ile mahdûd bir bâb tûline üç bin gurûş kıymetli bir bâb dükkân pederimiz müteveffâ-yı merkûmdan müntakil olub 84 tarihinde beynerimizde kâffe-i eşyâ ve menzil ve dükkân sebt-i defter ve taksîm olunub hemşirelerimizin hisselerini tamamen verib menzil ve dükkân-ı mahdûd-ı mezkûrler erbâan ve müşterek dört firâş beyinde kalıb ve 90 tarihine gelinceye değin birlikde mutasarrıf ve sâkinler olduğumuz hâlde diğêr birâderim Nazar'la doksan tarihinde müfârekat olunub ve dükkân-ı mezkûrden onun reb'-i hissesini bin gurûş semen mukabilinde arsasını iştirâ eyledim ve dükkân-ı mahdûd-ı mezkûru müceddeden karındâşım merkûm Kigork'la berâber binâ ve inşâ edib ve doksan tarihinden beri menzil-i mahdûd-ı mezkûrde sâkin ve vaz'-ı yed eylediğinden benim hissemle maan Emlâk ve Defter-i Hâkânî Kalemi'ne dahi yalnız kendi nâmına kayd etdirib bana hisse vermemek emeliyle fuzûlî zabt edib ve dükkân-ı mezkûrde ben sâkin olub nısf-ı hissesine âid icârını dahi senesine kendisine i'tâ etmemle kaydının tashîh olunmasını talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

Merkûm Kigork cevâbında pederimizden mevrûs dükkân-ı mahdûd-ı mezkûr müddeî-i

merkûm Onnik ile müştereken olub reb'-i hissesi olduğunu tâyan ikrâr ve i'- tirâf edib iddiâ eylediği menzil-i mahdûd-ı mezkûrun tamamına vaz'-ı yedini dahi ikrâr ve i'tirâf edib; lâkin menzil-i mahdûd-ı mezkûr gaib-i ani'l-beled karındâşım Nazar'ın reb'-i hissesi olub diğêr reb'-i hisse-i şâyiasını dahi merkûm Onnik'den 5000 gurûşa iştirâ ve temellük ve tesellüm ve kabz ve kabûl ol-dahi temellük ve tesellüm ve kabûl etdikden sonra nısf-ı hisse-i şâyiasına mutasarrıf olduğu hâlde gaib-i merkûm dahi Esbak Yozgad Nâibi Faziletli Mehmed Şevki Efendi huzûrunda gaib-i ani'l-meclis vâlidesi Anna bintü'l-merkûm Ebek'e 11000 gurûş bedel ile bey' ve temlîk ve teslîm edib ol-dahi tesellüm ve kabz ve kabûl edib bedel-i meblağ-ı mezbûr 11000 gurûşu dahi vâlidesine olan deynine takâss ve mahsûb edib bey' tarihi dahi 25 Safer 1295 (M.28 Şubat 1878) 152

senesi merkûm bey' edib bey'ini müş'ir tarih-i mezkûrle müverraha ve nâib-i mûmâileyhin mühriyle memhûr bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye ile vâlidem merkûme Anna'ya gaibi merkûm Nazar bey' edib 95 senesi ağustos bir tarihinde vâlidem merkûme Anna dahi 13000 gurûş bedel ile nısf-ı hisse-i şâyia-yı mezkûreyi bana bey' ve temlîk etmekle olvechle

bi-hakkın mutasarrıf olurum deyü ba'de'd-def'.

Merkûm Onnik cevâbında karındâşım gaib-i merkûm Nazar 21 Muharrem 295 (M.25 Ocak 1878) tarihiyle yedime i'tâ eylediği bir kıt'a temlîk senedi mûcibince hisse-i şâyiasını seksen aded yüzlük kâime bedelinde bana bey' ve temlîk ve teslîm edib ben dahi temellük ve kabûl etmemle ve semenini dahi ahz ü kabz edib mukaddem tarihle bana bey' eylemişdir. Fi'l-hakîka kendi hissemi de senedden mukaddem zimem-i vesâireden muhâsebeden dolayı verecek oldum. Sonra işbû senedle bana kendi hissesini de vermişdir. Şimdiye gelinceye değin hüccet-i mezkûru görmedim ve ma'lûmâtım yokdur deyü ifâdesi.

16 Şa'bân 301(M.11 Haziran 1884)

Merkûm Kigork cevâbında mukaddem tarihiyle irâe eylediği merkûm Nazar'ın bey' senedini inkâr. 1 Ağustos 284 (M.1 Ağustos 1867) tarihinde reb'-i hisse-i şâyiasını karındâşı Nazar'a bey' eylediğini müş'ir beynlerimizde olan imzâsıyla defterde mukayyedir deyü ifâdesinde merkûm Onnik cevâbında işi kasrûş-şeddi ise de sonra kabûl etmedim deyü takrîri.

16 Şa‘bân 301(M.11 Haziran 1884)

Sayfa No: 42 Belge No: 67

An-asl Medîne-i Trabzon ahâlîsinden olup Mollasiyah Mahallesi sâkinelerinden olup bu kere Yozgad mahallâtından Çatak Mahallesinde sâkine zevâtı ta‘rîf-i şer‘î ile ma‘rife Hâfıza Rasime Hanım bint-i Murtaza bin Abdullah mim mezkûr Trabzon mahallâtından mezkûr Mollasiyah Mahallesi sâkinlerinden bundan akdem vefât eden Murtaza bin

153

Abdullah'dan müntakil mutasarrıfe olduğu herbiri mahallinde kemâl-i şöhretine tahdîd ve tavsîfinden müstagnî mezkûr Trabzon'da vâki‘ menzil ve mağaza ve dükkân ve köyde olan hisse-i şâyia-yı ma‘lûmem müştereklerimizle maan bedel-i mislle tâlibine bey‘ ve me‘mûru huzûrunda ferâğ-ı takrîre ve semendini ahz ü kabza ve makbûzunu irsâl ve îsâle vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer‘iyye ile hâlen Trabzon ahâlîsinden ve mahalle-i mezkûrden Hacı Hüseyin zâde Mustafa Efendi ibn-i Hacı Hüseyin bin Hüseyin Ağa'yı kabûlüne mevkufe vekîl ve nâib-i menâb nâsb ve taayyün eyledim dedikde işbû mahalle kayd olunmuştur.

23 Şa‘bân 301 (M.18 Haziran 1884)

Hâfıza Rasime Hanım Muarrif Muarrif Muarrif

Husûsiyle takrîri alınmıştır.

Ser-kâtib-i Mahkeme-i Şer‘iyye

Sayfa No: 42 Belge No: 68

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Selmanfakihlü Karyesi sâkinlerinden iken bundan on sekiz gün mukaddem vefât eden Hacı Mustafa bin İbrahim bin Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Elife bint-i Bekir ile sulbiyye-i kebîre kızı Mecnûne Ayşe ve li-ebeveyn er karındâşı Emin Kethüdâ'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer‘ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra işbû güzerân eden bin iki yüz doksan altı senesi muharremü'l-harâmının on beşinci günü tarihiyle müverraha Esbak Yozgad Nâibi Fazîletlü Mehmed Şevki Efendi mühriyle memhûr bir kıt‘a hüccet-i şer‘iyye mûcibince müteveffa-yı merkûm hâl-i hayatında ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde takrîr-i kelâm edib ba‘dü'l-vefât karye-i mezbûrede vâki‘ câmi‘-i şerîfin ve çeşmenin ta‘mîrine sülûs-i mâlından on bin gurûş vasiyyet edib ve Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesinden Mustafa Ağa ibn-i Mehmed'i infâzına vasî-i

muhtâr nâsb edib ve üzerine damadı işbû hâzır-ı bi'l-meclis Mekremetlü Mehmed Efendi'yi nâzır nâsb etmekle mûmâ-ileyh Mustafa Ağa ve hâce-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi zevcesi mecnûne mezbûreye dahi kibel-i şer' den vasî nâsb olunub vereseden merkûm Emin Kethüdâ muvâcehesinde vasiyyet-i mezkûrenin infâzını vasî-i muhtâr-ı merkûm ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Emin Kethüdâ ber-vech-i muharrer 154

inkârlarına binâen husûsî-i mezkûru müteveffâ-yı merkûmun vasiyyetine Köseoğlu Mahallesinden Hayrullah Efendi ibn-i Lütfullah ve muhâsebe kalemi ketebesinden mahalle-i mezbûreden Abdullah Efendi ibn-i Mehmed Ağa şehâdet-i şer'iyye eyledikleri.

24 Şa'bân 301 (M.19 Haziran 1884)

Müteveffâ El-hâc Mustafa'nın Vasî-i Muhtâr Şâhid-i Mezbûr Şâhid-i Mezbûr Eddâî Birâderi Emin Kethüdâ Hayrullah İmâmzâde Ber-vech-i muharrer idüğü.

Sayfa No: 43, 42 Belge No: 69

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl Ali Efendi ibn-i Mahmud Ağa mim mahalle-i mezbûreden li-ebeveyn er karındâşı Mustafa Ağa ibnü'l-mezbûr Mahmud Ağa muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında bundan yirmi beş sene mukaddem pederimiz vefât edib ol-tarihden beri cümle mâlımız ve kesb-i ticâretimiz birlikde olub amel ve müşterek ikimizden olmağla vâlidemiz Huri dahi doksan beş tarihinde vefât edib gerek mâl-ı metrûke ve gerek birlikde kesb ve amel ve ticâretimiz ve masârifimiz birlikde olduğu hâlde cümle eşyâ ve hayvânât ve emlâk ve menzil ve bâ-defter-i zimemâtdan geçende vukû' bulan müfârekatımız üzerine nısf-ı hissemi taleb eyledim ise de nısf-ı hissemi vermeyib sülûs-i i'tibâriyle veririm deyü cevâb verdiğinden tekne birlik iştirâkımız cihetle kâffesinden nısf-ı hissemi birâderim mezbûr Mustafa Ağa'dan taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

El-müddeî

Mezbûr Mustafa Ağa cevâbında elli yedi tarihinde askerde idim, geldim ve pederimiz dahi yetmiş iki tarihinde vefât eyledi. Ol-tarihde babamın fakr hâlî olmağla bir re's merkebinden mâ-adâ bir şeyi olmayıb ve sâkin olduğumuz menzilde vâlidemizin olub altmış bir tarihinde bana arsasını hibe edib ebniyesini ben yedimden kendi kesb-i

müstakilemden binâ eyledim. Elli yedi tarihinde Çatakoğlu Emrullah Efendi ile müşterek oldum ve altmış bir tarihinde Kasâbzâde Ömer Efendi birâderi Ahmed Efendi 155

ile sermâye aldım, müşterek oldum ve ba'de Hacı Ali Osman Ağa'dan elli bin gurûş sermâye aldım, onunla müşterek oldum ve Adamyân Hacı Ağa'dan sermâye alıb celb-i müşterekliği eyledim ve ba'de Esmezâde Hacı Mehmed Ağa'dan otuz bin gurûş sermâye alıb onunla celb-i müşterekliği eyledim. Ayrıca altmış bin gurûş dahi sermâye ben alıb Rusya cânibine gitdim. Def'a Hacı Arif Ağa ve Hacı Mustafa Ağa ve Hacı Mehmed Ağa ile müşterek yine 95 tarihinde Rusya tarafına gidib tüccârlık eyledim ve 90 tarihinde yigirmi müdd hinta Hamparsun Ağa'dan aldım. On yedi buçuk müdd hinta Bandati Ağa'dan nefsim alıb ondan dahi ticâret eyledim ve yine 95 tarihinde Hacı Mustafa ve Arif ve Hacı Mehmed Ağalardan 14500 gurûşluk hayvânât alıb ondan dahi yirmi beş bin gurûş ticâret eyledim. Cümle mâl ve eşyâ ve hayvânât ve zimemât benim nefsim âid kesb-i müstakilemdir. Vâlidem ve babam mâlından var ise bulub alsın. Hâlâ yanımda tekne birlikde eğleniyor ve berâber masârif ediyor isek de cümlesi benim mâlımdır deyü ifâdesi.

El-müddeî-i Aleyh

Mezbûr Ali Efendi cevâbında bâlâ-yı zabtda tekne birlikde olduğumuzu birâderim dahi ikrâr ediyor. İfâdesi üzerine bizim kâffe-i mâlımız müşterekdir. Babamız ve vâlidemizden müntakil mâl üzerine olub ben ve kendisi berâber amel eyledik. Evvel taşradan ben (...) kesb ve birbirimize muâvenetle çalışıb kâffesi ber-vech-i nısfıyyet müşterekdir, tevâtüren isbât ederim deyü ifâdesi.

27 Şa'bân 301 (M.22 Haziran 1884)

El-müddeî

Tekrar Mustafa Ağa cevâbında Ali Efendi ol-vakt beş yaşında ben otuz yaşında ahz-ı i'tâyâ başlansa şimdi ben yetmiş yaşında kendisi kırk beş yaşında oğlum Bekir sekiz yaşında. Kendiyle berâber müfti vardım. Yüzüne berâber istiftâ edib fetvâsını aldım. Tekrar komşular Hakkı Efendi dahi odama geldiler. Karındâşına vereceksin dediler. Üç sehm i'tibâriyle iki hisse ben almak ve bir hisse mezbûr Ali Efendi'ye ver dediler. Şu şart üzre ki hükûmete gider, şekvâ eder ise mâlımı geriye almak üzre vermişdim. Şimdi vermiş olduğum mâlları geriye talep ederim. Yanımda eğlense bile ben büyük birâderi

156

olub atâsı makâmında olduğumdan her ne kadar kazanmış olsa da getirse bile benim oluyor. Ber-vech üzrede fetvâsını aldım deyü ifâdesi.

Selh-i Şa‘bân 301 (M.24 Haziran 1884)

Tekrar Ali cevâbında birâderim Mustafa Ağa'nın vermiş olduğu ifâdesine nazaran kendisiyle ber-vech-i nısfıyyet müşterek olduğumuza delîl üç sehm i‘tibâriyle bir sehm hisse verdiğini ikrâr ediyor. Güyâ kendisinin yaşının ziyâde olduğunu bizim yaşımızın düne olduğunu beyân ediyor da büyük birâder var iken küçük birâdere mâl düşmez diyor. Halbûki ketb-i fihhiyyede de böyle bir mesele yok, zannederim. Bir taraftan müşterek olduğumuz ikrâr ediyor. Bu ifâdeleri de hukukumun zâyî‘ olmasına bir yol aramakda olduğu da kendi ifâdesiyle müsbetdir. Bâla-yı zabtda beyân eylediğim vech üzre kâffesinde müşterek olduğumu tevâtüren isbât ederim deyü ifâdesi.

Tekrar Mustafa Ağa cevâbında kırk beş senedir yanımdadır. Hasbet-en-lillah kendisini görüyorum. Verdiğim mâlı da geriye talep ederim deyü ifâdesi.

Müteveffâ pederleri Mahmud ve vâlidelerinin Huriye hîn-i vefâtlarında zimem-i nâsda alacağı olmadığı gibi deyni dahi olmadığını da tarafeyn tasdik eyledikleri.

Tekrar Ali Efendi cevâbında karındâşım Mustafa Ağa'nın vermiş olduğu zabt da‘vâsında tekne birlikde olduğumuz ve berâber bir hânedede sâkinler olduğumuzu ve kırk beş senedir yanımda hasbet-en-lillah kendisini görüyorum, verdiğim mâlı da geriye talep ederim demesi ve ben dahi elli beş yaşındayım, me’ûriyyetde bulundum ve berâberce amel ve kesbimi dahi kendisinin yedine verdim. İşbû ikrârları da müşterek olduğumuza bir delîl-i kavîdir. Zabtdaki ikrârı mûcibince üç sehmdede bir sehm hisse bana vermek üzere musâlahaya tâlib olması üzerine kendisinin hukukuma bir desîse ve zâyî‘ ve sûret-i inkârda bulunacağını anladığım için hakkın bekâsını ikrâr etsin deyü muvakkaten rûy-ı muvâfakat gösterdim ise de üç sehmdede bir sehm emlâk ve eşyâdan ba‘zılarında hisse verdim ve ben de aldım. Diğer hayvânâtdan ve tamamından i‘tâ etmediği için kabûl etmedim ve sulh ve kabûlü hâvî sened dahi vermedim, hükûmete

157

mürâcaat eyledim ve kendisi de hükûmete şekvâ eder ise verdiği mâlı da geriye almak şartıyla olduğunu ikrâr ediyor. Şatıyla fesâdını da mukayyed bu cihetle hücceti olmayıb mâl da‘vâsında sulhe tâlib olması hakkın bekâsını ikrâr değil midir? Kesb-i

müdâfaasında hakkı kalmadığından ber-vech-i nısfıyyet-i hissemi vermesi îcâb
eylediğinden nısf-ı hissemi taleb ederim netîce-i cevâbım budur.

5 Ramazân 301(M.29 Haziran 1884)

El-müddeî

Sayfa No: 44 Belge No: 70

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiyeye tâbi‘ Selmanfakihlü Karyesinden vefât eden
Halil Baloğlu Hacı Mustafa bin İbrahim bin Abdullah'ın bâ-hüccet-i şer‘iyye vesâyeti
ba‘de's-sübût re‘y-i hâkimle mütevellî nâsbı beyân olunmağla ve mecnûne için zevci
Mekremetlü Mehmed Efendi Hâce'nin vesâyeten ve tevellîten elyak olduğunu zîrde
muarrer şâhidler ahbârlarıyla tebeyyün edib mütevellî ve vasî nâsb olduğu kayd-ı şedd.

27 Şa‘bân 301(M.22 Haziran 1884)

Çatak Mahallesi İmâmı Köseoğlu Mahallesinden Nâtırzâde

Musaâbzâde Mûrislü Hacı Tahir Efendi ibn-i Hacı

Ömer Efendi ibn-i Mehmed Efendi İbrahim Efendi

Medrese Mahallesi Kethüdâsı Mahmud Efendi Ve Tekye Mahallesinden Ziya

İbn-i Osman Efendi Efendi ibn-i Ali Efendi

Taşköprü Mahallesinden Ali Efendi Ve Çatak Mahallesinden Nâib

İbn-i Mahmud Ağa Esmezâde Hasan Efendi ibn-i Hüseyin

Ve Selmanfakihlü Karyesinden Karye-i Mezkûreden

İhtiyâr Meclisinden Kamberoğlu İhtiyâr Meclisinden Mustafa bin Kara

158

Haydar bin İbrahim Ahmed

Nâtırzâde

Molla Ahmed bin Mustafa

Ve Hacı Bekir bin Mustafa

Ve Taşköprü Mahallesinden Mehmed Ağa

İbn-i İbrahim

Ve Nâib Ömer Efendi ibn-i Emin Ağa

Sayfa No: 44, 45 Belge No: 71

An-asl Rusya Devlet tebaasından olub tarihten yirmi iki mâh mukaddem Konya

Vilâyeti Celîlesinde vefât eden Zeynel oğlu Hacı Abdullah ibn-i Zeynel nâm

kimesnenin vereseleri tarafından hükûmeti tarafından musaddak vekâlet-nâme ile müteveffâ-yı mezbûrun taşralarda bulunan zimemâtının ahz ü kabzına sulh ve ibrâsına husûmet ve red cevâba vekîli bulunan mezkûr Rusya Niyâbetinden El-hâc Mehmed Ağa bin Hacı Ali nâm kimesne Ankara Vilâyeti Celîlesi dahilinde kâin kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad'ın mahkeme-i şer'iyeye mahsûs odada meclis-i şer' de Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Paşa Karyesi ahâlîsinden Ahmed Kethüdâ oğlu Hüseyin Efendi binü'l-mezbûr Ahmed Kethüdâ muvâcehesinde bi'l-vekâle ve bi'l-vesâye üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında tarihten iki mâh mukaddem karyei mezbûre ahâlîsinden müteveffâ Bekir Efendi terekesinden ve vereseleri yedlerinden müteveffâ-yı mezbûr Bekir Efendi'nin deynine mahsûb olmak üzere iki re's buhûr, bir re's taylâk elli üç lira-yı Osmânî mukabilinde iştirâ ahz ü kabz ve verese-i mezbûrun bana edâ ve teslîm eylediklerinden sonra işbû hâzır-ı bi'l-meclis Hüseyin Ağa'ya alâ tarîkü'l-emâne mezkûr iki buhûr ve bir taylâk develeri yedine teslîm edib ve teslîm eylediğimi müş'ir yedime bir kıt'a sened dahi i'tâ edib el-hâletü hazîhi mezkûr iki re's buhûr ve bir re's taylâk-ı mezkûru bana red ve teslîm etmediğinden bana teslîmine tenbîh olunmak bi'l-vesâye matlûbumdur dedikte mezbûr Hüseyin Ağa cevâbında mezkûr iki re's buhûr ve bir re's taylâğı alâ tarîkü'l-emâne ahz ü kabzını ber-vech-i muharrer sened i'tâsını tâyıan ikrâr ve i'tirâf edib; lâkin müteveffâ Bekir Efendi mahdûmu Molla Mustafa Yozgad'a gelib hayvânâtı mezkûrleri benden da'vâ edib (...)

159

kadar hayvanatı mezkûrleri hükûmete teslîm etmek üzere veyâhûd üç güne kadar kefil getirmeye mahkeme-i bidâyetde ruhsat verdiler. Karye-i mezkûre geldiğinde bilâ hayvânât (...) çoban ile berâber olub getirmekle mezkûr buhûr ve taylâğı on bir güne kadar işbû tarihten bana mehl-i şer'iyeye verilmesini talep ederim deyü takrîri.

19 Zi'l-hicce-i Şerîf 301(M.10 Ekim 1884)

Müddeî-i Aleyh Vekîl-i Müddeî

Fazîletlü Hâkim Efendi tarih-i mezkûrden on bir güne kadar tarafeynin rızâsıyla mehl-i şer'î verilmiştir.

Ali Rıza Efendi zâde Fazîletlü Es-seyyid Abdurrahim Şükrü Efendi zamânında vukû' bulan zabt-ı da'vâ cerîdesi.

15 Zi'l-hicce 301(M.6 Ekim 1884)

Sayfa No: 45 Belge No: 72

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden Hasan Usta oğlu Ali binü'l-mezbûr Hasan Usta tarafından vekîl-i müseccel-i şer'îsi pederi merkûm Hasan Usta mim İslambolluoğlu Mahallesi sâkinlerinden Ömer Efendi ibn-i Mehmed Emin Efendi muvâcehesinde merkûm Ömer Efendi kerîmesi Hamide Hatun'dan iddiâ eylemiş olduğumuz eşyâ da'vâsından dolayı yüz yirmi gurûş üzerine yekdiğerimiz âherin zimmetini ibrâ-yı âmme-i sahîha-yı şer'î ile ibrâ ve iskat eyledik dediklerinde tarafeyn ber-vech-i muharrer sulh-ı mezkûru kabûl eylediği.

27 Zi'l-hicce 301(M.18 Ekim 1884)

Müvekkil Vekîl

160

Sayfa No: 45, 46 Belge No: 73

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden olub 1286 tarihinde fevt olan Abâcı Kisbar veled-i Serkis veled-i Karabet'in verâseti ol-tarihde tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesi nisvânından zevce-i metrûkesi Sultan bint-i Kabid ile mezbûreden mütevellidler sulbiyye-i sagîre kızları Güldudu ve Perab ve sulbî sagîr oğlu Onnik ve kebîr oğlu Kirkor'a münhasıra kable'l-kısma sagîretân-ı mezbûretân Güldudu ve Perab dahi birbirini müteâkiben vefât etmeleriyle verâsetleri vâlideleri Sultan ile li-ebeveyn er karındâşları merkûmân Onnik ve Kirkor'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra hâlâ kebîr bulunan Onnik tarafından vekîl-i müseccel-i şer'îsi karındâşı ibn-i kebîr-i merkûm Kirkor bi'l-asâle ve bi'l-vekâle mim mahalle-i mezbûre mütemekkinlerinden ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden olub zikrî âtî menzile bi'l-beyyinetü'l-makbûle vaz'-ı yedi mütehakkık olan Amire oğlu Agob veled-i Parsih nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-asâle ve bi'l-vesâye üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında tarih-i mezkûre babamız mûrisimiz müteveffâ-yı merkûm Abâcı Kisbar'ın terekesi ma'rifeti şer'le tahrîr ve kassâm-ı şer'îsi verildikten sonra ber-mûcib-i kassâm mülk-i menzilden ve eşyâdan vâlidem mezbûre hisse-i şâyiasını alıb menzilden hissesini bizlere bey' edib eşyâ vesâireden mahsûb olunub yalnız mülk-i menzil benimle karındâşım merkûma terk edib ol-vechle babamızdan ber-vech-i muharrer bi'l-irsi's-şer'î mezkûr Köseoğlu

Mahallesinde vâki' etraf-ı sülüsesi Kureyşoğlu Ahmed bin Abdullah ve Fadilioğlu diğer Ahmed bin Bekir ve Müezzîn Seyyid Ahmed Efendi ibn-i Derviş Mehmed menzilleri ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd tahtânî bir mağaza ve fevkânî beş oda ve bir sofa ve havlu ve mikdâr-ı vâki' bağçe ve müştemilât-ı sâiresiyle bir bâb mülk-i menzile karındâşım sagîr-i merkûmla benim münâsafeten mâl ve mülkümüz olub mutasarrıflar olduğumuz hâlde ben berây-ı ticâret İzmir'e gideceğim esnâda menzil-i mezkûrun nısfını Şekerci Murat'a îcâr edib ve nısf-ı diğerinde vâlidem merkûme ile ol-vakt sagîr-i merkûm nişîn olmak üzre İzmir'e azîmet eyledim ve ben diyâr-ı âherde iken 19 Şevvâl 94 (M.27 Ekim 1877) tarihinde merkûm Agob vâlidem merkûmeyi iğfâl ve kandırıp mezbûre dahi şeref-i İslâm ile müşerref olub oğlun vefât eder ise sana mâl düşmez deyü ilhâh ederek Beytû'l-mâlin müdâhalesi lâzım gelmez iken vâlidem merkûmenin

161

menzilde hissesi olmadığı hâlde ve tebdîl-i dîn edib ve sonra nefsinî âhere tezvîc edib yüz elli lira kıymetli menzil-i mezkûremizi altı bin beş yüz gurûş kâime-i akce ile merkûm Agob'a bey' etmişler bir de beni vefât etdi deyü Tokad Niyâbetinden hüccet-i şer' iyye almışlar ve hüccet-i mezkûrde yedimde olub ve benim ile sagîr-i merkûmun hânesini zarûret-i deyn vesâir gûnâ bey'ini îcâb eder bir şey olmadığı hâlde fuzûlî bey' olunub ve bizim menzilimizin binâsını hedm edib ağaç ve kerestelerini muhaddes binâsını vaz' ederek müceddeden bir hâne binâ eylemiş ve vâlidem mezbûre Sultan menzilde hissesi olmadığını ve fuzûlî bey' eylediğini Hâkim-i Sâbık Mekremetlü Rıfat Efendi huzûrunda ikrâr ve ifâdemi tasdîk eyledi. Babam Kisbar vefât etdiğinde ben burada idim. Mâlimızı taksîm etdik ve iki sene sonra ben diyâr-ı âhere gitdim ve Beytû'l-mâlin hakkı yokdur ki birâderim mâlına mutasarrıf olub diyâr-ı âhere gider ise Beytû'l-mâl fuzûlî mâlını fûrûht etmek mi lâzım gelir? Pederimin vefâtında ben burada olmasa idim ol-vakt Beytû'l-mâl karışacak hâlbûki ben mâlına mutasarrıf olub diyâr-ı âhere gidenlerdenim. Eğer benim ve pederimin borcu var ise deyn için verilmiş diyelim. Gaib hissesini mülkden ibka' ve satılmayacağına emr var iken mugayir-i nizâm bizim hânemizi fuzûlî bey' etmişler. Defter-i Hâkânî kaydında babam Kisbar ferâğından yazılmış. Merkûm Agob'un ibrâz eylediği tuğrâlî senedde Kirkor ferâğından yazılmış. Aceba babam kabirden çıkıp ferâğ mı eyledi? Yoğise diyâr-ı âherden ben bir anda geldim, ferâğ mı eyledim, gitdim? Beni fevt oldu deyü hüccet yazmışlar. Agob'un almış

olduğu sened-i tezvîrden sâlim mi? Şu desîselerin tahkikiyle menzil-i mahdûd-ı mezkûrun müvekkilim merkûma teslimini ve îcâb-ı şer'îsini bi'l-asâle ve bi'l-vekâle taleb eylerim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

Müddeî

Kirkor

Merkûm Agob cevâbında menzil-i mahdûd-ı mezkûre vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin müddeî-i merkûm Kirkor ve sagîr-i mezbûr Onnik vâlideleri mühtediye-i merkûme Sultan güzêrân eden doksan dört senesi menzil-i mezkûrun müşrif-i harâb olduğundan bahsle Esbak Yozgad Nâibi Fazîletlü Tefvîk Efendi'ye vermiş olduğu istid'âsı üzerine menzil-i mezkûrun bey' olunmasının benim ve gaib haklarında enfa' ve ahrâ olduğunu mahalle-i mezkûre ihtiyâr meclislerinin vermiş olduğu ilm ü haber mûcibince i'tâ olunan bir kıt'a izn hücceti üzerine ve hüccet-i mezkûr dahi bi-kazâ-yı Allah-i teâlâ hükûmet konağı

162

muhterik olduğunda hüccet-i mezkûr dahi muhterik olub ol-vakt ber-mûcib-i hüccet-i şer'îyye menzil-i mahdûd-ı mezkûr bâ-yed-i münadî lede'l-müzâyede altı bin beş yüz gurûş kâime-i akce ile müzâyede olunub üzerimde yedimde bulunan müzâyede kâimesi vechle takarrür edib ol-vechle usûli ve eseresinde ferâğ-ı muâmelesi dahi icrâ olunarak mezbûre Sultan bi'l-asâle ve bi'l-vesâyede ol-vakt mahkeme-i bidâyet başkâtibi dahi hâzır olduğu hâlde bana bey' ve ferâğ ve temlîk ve teslîm ve ben dahi tesellüm ve kabz ve kabûl edib bedel-i meblağ-ı mezbûru dahi mûmâ-ileyh Mustafa Efendi ile mezbûre Sultan'a teslim eyledim ve ferâğ-ı müş'ir 1295 tarihli yedime Defter-i Hâkân'den tuğrâlî sened dahi i'tâ olunub menzil-i mezkûr şira'en mâl ve mülküm olduktan sonra menzil-i mezkûru hedm edib arsasına kendi mâlımdan kırk bin gurûş sarfla müceddeden binâ inşâ etmemle muâmelât ve sened-i mezkûrle bi-hakkın mutasarrıf olurum deyü takrîri.

10 Muharrem 302 (M.30 Ekim 1884)

Agob

Tekrar merkûm Kirkor cevâbında merkûm Agob'un yedinde bulunan müzâyede kâimesi denilen Halid Efendi yazısıyla olub hâkim efendinin mührü olmayıb Halid Efendi ile miyânelerinde oluşub fuzûlî hânemizi zabt eylemişdir deyü ifâdesi.

Müddeî-i merkûm Kirkor tekrar müdâfaasında kendisi ticârete gider iken hâne-i mezkûru seneliğini üç yüz gurûşa Şekerci Murat'a îcâr ve îcâr-ı mezkûru vâlidesine terk

ederek kendisi İzmir'de olduğu hâlde vâlidisi gaibdir deyü fûrûht etmiş 94.

Tekrar merkûm Kirkor

Amire oğlunun şühûdî: Hacı Tahir Efendi, Kîşyân Kisbar Ağa, Taşdıoğlu Ahmed Ağa, Harik Ağa Papazyan, Ahmed Besim Efendi, Seyyid Ahmed Efendi, Kîşoğlu Onnik, Karabet Ağa Sahafyân, Nâtırzâde Hacı Yusuf ve Mehmed Efendi, mahallemiz imâmı Bekir Efendi ve kethüdâsı Ali Ağa ve Abdullah, Kîşyân Kazer, Muhzır Ahmed Ağa ve Mehmed Ağa bunlar bilirler. İşde şâhidlerim bunlar olub bunlardan mâ-adâ şâhidim yokdur deyü ifâdesi.

Niyâbet-i asliyyesinden kıymetine dahi fazla olduğundan.

163

Cum'artesi günü getireceği.

24 Muharrem 302 (M.13 Kasım 1884)

Def'a bu cum'artesi yine getireceğini beyân.

11 Rebî'ül-evvel 302 (M.29 Aralık 1884)

Amire oğlu merkûm Agob tarafından bu kere husûmet ve red cevâba tescîl cerîdesinde mukayyed vekîl-i müsecceli Arakil Efendi veled-i Matyos Ağa cevâbında zabt-ı mezkûru müvekkilim merkûmun cevâbı ol-vechle olduğunu tasdik ve zabtını kabul eyledim; fakat müvekkilim isbâta havâle buyurulmuş şühûdlar ne cihete istimâ' olunacağı ta'yîn olunmamış. Tatbîk-i mes'ele etmek üzere şühûdun istimâ' oluna cihetinin ta'yînini taleb-i istirhâm ederim.

Ahmed Besim Efendi şehâdet etmiş ise de şer'-i şerîfe da'vâya adem-i tevâfuku takrîri cihetle adem-i kabûlü ve Ali Kethüdâ dahi kezâ.

Müddeî-i asîl-i vekîl-i merkûmun derûn-ı zabt ve da'vâmız muharrer olduğu üzere bi'lasâle ve bi'l-vekâle taleb ve da'vâ eylediğim menzil-i mahdûd-ı mezkûr mukaddemâ karındâşım sagîr-i merkûm Onnik ol-vakt ya'ni ben diyâr-ı âherde iken menzil-i mezkûrun hîn-i fûrûhtunda taraf-ı şer' den izn hüccetiyle vasî Sultan hâzır-ı merkûm Amire oğlu Agob'a bedel-i mezkûr ile bey' olunmuş olduğunu ve sened-i Defter-i Hâkânî verilip menzil-i mezkûr müşrif-i harâb olub izn-i şer'î verildiğine dâir isbâta havâle olunub ikâme-i şâhid esnâsında ve merkûm Agob'da haylüce masârifle müceddeden binâ inşâ eylediği bi't-tavassut musahhihîn ben da'vâ-yı mezkûrumdan ben bi'l-rızâ bi'l-vekâle ve bi'l-vesâye yirmi beş aded yüzlük lira üzerine inşâ'-yı akd-i

müsâlaha olunub kable'l-müfârîka meclis-i sulhde meblağ-ı mezbûr yirmi beş aded lirayı dahi ahz ü kabz eyledim. Menzil-i mahdûd-ı mezkûre müteallika benim ve müvekkilim merkûmun aslâ ve kat'â hakkımız kalmayıb kabûlünü hâvî âmme-i da'vâdan merkûm Agob'un zimmetini ibrâ' ve iskata hakk eyledim. Ol-dahi bedel-i sulh-i meblağ-ı mezbûrun istirdâdına vesâire müteallika benim zimmetimi ibrâ' ve

164
ahad-ı hü mâ âherin ibrâsını kabûl ve tasdîk eylediğimiz işbû mahalle şerh ve imzâ olundu.

Müddeî-i Aleyh Müddeî-i Asîl ve Vasî

İbrâda bulunan şâhidler imzâ eyledikleri.

Papasyan Harik Danyel Mumcuyân

Ağa veled-i Taros Hacı Ohannes Seridâryân

Kigork Kalemkâryân

Kuyûmcu Hacı Tatos

Sayfa No: 47, 48 Belge No: 74

Fi'l-asl Revan Şehri ahâlîsinden ve Rusya tebaasından olub işbû bin üç yüz senesi rebî'ü'l-evvelinin gurrasinde Konya'da vâki' Konyalı Osman nâm kimesnenin kahvehânesinde vefât eden Zeynel oğlu Hacı Abdullah'ın terekesi esmânıyla zikr olan hukukunun veresesini tarafından ahz ü kabza vasî ve vekîl nâsb ve ta'yîn olunduğu Rusya Sefâreti'nden vukû' bulan takrîr üzerine Hâriciyye Nezâreti Celîlesinden musaddak vekâlet-i vasiyyet-nâme ve şeref tevârüd eden tahrîrât-ı aliyyede beyân buyurulan tebaayı müşârün-ileyhâdan Revanlı Hacı Ali oğlu Hacı Mehmed Ağa mim kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tâbi' Bahaddin Karyesi ahâlîsinden Mülâzım İsmail bin İbrahim muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müdeâsında müteveffâ-yı merkûm Hacı Abdullah'ın Konya Niyâbet-i Şer'îyyesinden verilen hüccet-i şer'îyyede muharrer Ankara Vilâyeti dahilinde bulunan bey' eylemiş olduğu bugûr semenlerinden hüccetde muharrer merkûm Mülâzım İsmail Ağa'da iki re's bugûr semenlerinden mütebâkî kırk aded yüzlük lira-yı Osmânî alacak hakkı olub kable'l-ahz ve'l-istifâ fevt olmağla bi'l-vesâyeye ve bi'l-vekâle meblağ-ı mezbûrdan aded yüzlük liranın tarafıma i'tâ olunmak üzere mezbûr İsmail Ağa'dan taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

165

Mezbûr Mülâzım İsmail Ağa cevâbında müteveffa-yı merkûm Hacı Abdullah'dan bugûr iştirâ etmedim ve mâlî olduğunu bilemem; fakat bundan bir buçuk sene mukaddem on beş bugûr İnanlı Mehdi ve yanında bir nefer Abdullah nâmında bir kimesne var idi. Merkûm Mehdi'den iki re's bugûrları otuz bir lira ile bir re's taylâk deve ile bi-tarîki'lmukâyaza

iştirâ eyledim. Merkûm Mehdi'ye otuz bir liraya deyn senedi i'tâ eyledim. İki lirasını merkûm Mehdi'ye verdim. Bâkî yirmi dokuz lirayı da Sarrâf Bedos'a senedimi ciro edib merkûm Mehdi verib ben dahi merkûm Bedos'a yirmi dokuz lirayı teslîm edib senedimi aldım; fakat sened nerde kaldığını bilemiyorum deyü müteveffâ-yı merkûma ber-vech-i muharrer deynini inkâr.

Tekrar Hacı Mehmed Ağa cevâbında bunun yedinde bulunan bugûrların markalarında yedimde bulunan ve gümrük tezkeresinde mezkûr bugûrların markasıyla Hacı Abdullah mâlî olduğu tezkirede dahi muharrer olub merkûm İsmail Ağa'nın ifâde eylediği Mehdi ve Abdullah nâm kimesnelerin bugûrlarda alâka ve medhali olmayıb uşağı ve çobanı olduğunu ve mâl Hacı Abdullah'ın olduğunu isbât ederim deyü ifâdesi.

15 Muharrem 302 (M.4 Kasım 1884)

Tekrar Mülâzım İsmail Ağa cevâbında vukû'-ı maddenin doğrusunu ifâde edeyim. Değer olunan bir re's taylâkdan mâ-adâ iki re's bugûr Hacı Abdullah'dan iştirâ o cihet-i merkûmeden otuz bir lira bir sene müddetle Hacı Abdullah deynim olduğunu mübeyyin müteveffâ Hacı Abdullah nâmına bir sened verdim. (...) senedi altı mâh sonra Mehdi gelib nâmına bir sened yapıb Bedos'un emrine olarak havâle edib merkûm Bedos'a dahi sened-i mezkûru verib Tavasunlu Yozgad'a mukîm gaib-i ani'l-meclis Bedos'a teslîm eyledim. Bedos'dan sened-i mezkûru aldım. Bedos'a teslîm olunduğu dahi müsbetdir, sâbit ederim deyü takrîri.

15 Muharrem 302 (M.4 Kasım 1884)

Mülâzım İsmail

Otuz bir liraya ve bir re's (...) taylâk vermek üzere iki bugûru Hacı Abdullah'ın adamı Mehdi'den iştirâsı adamı diğer Abdullah hâzır olduğu iştirâ etdiğini müdde-i aleyh

166

söyledi ve müdde-i merkûm Abdullah geldiğinde mezbûr taylâğı teslîmini söyler ise

onu kabûl ettiği gibi merkûm Mehdi'nin kırk lira sattığı kabûl olunur.

Revanlı Hacı Mehmed Mülâzım Müddeî-i

Müddeî Aleyh

Şühûda zabt: Necib Efendi, Abdullah, Muhzır Abdullah bin Abdullah, Dâlânlek- oğlu Agob Ağa ve takarrürle.

Şehâdet eden: İran tebaasından olub Alaca Karyesinde berây-ı ticâret getireceği sâkin Abdullah bin Veli, Paşa Karyesinden Mustafa Efendi, Hüseyin Ağa, Mehmed Efendi oğlu Ali Efendi, Abbas.

Mülâzım İsmail Ağa'nın hulâsaten ifâdesi sâlifü'l-beyân müteveffâ Hacı Abdullah'dan mûmâ-ileyh Hacı Mehmed Ağa'nın iddiâ eylediği mezkûr iki re's bugûr develeri bir re's taylâk deve ile otuz bir aded lira-yı Osmânîye bi-tarîki'l-mukâyaza iştirâ etmemle ve bir sene müddetle meblağ-ı mezbûr otuz bir liraya Hacı Abdullah nâmına deyn senedi verdim. Ol-vechle müteveffâ-yı mezbûr Hacı Abdullah cihet-i merkûmeden otuz bir lira deynim olub; lâkin bundan on bir mâh mukaddem mezbûr Hacı Abdullah'ın vefâtını işidemediğim cihetle yanında bulunan müteveffânın uşağı Mehdi nâm kimesne gelib benden meblağ-ı lira-yı mezbûru taleb etmesi üzerine iki aded lirayı Mehdi'ye teslîm eyledim. Ondan başka yirmi dokuz lirasını dahi gaib-i ani'l-meclis Sarrâf Bedos nâm kimesne gelib sened ibrâz ederek uşağı Mehdi'yi Hacı Abdullah göndermiş ve akce bana verilecektir deyü kandırıp senedimi gördüğüm için ben dahi Bedos'a teslîm edib senedimi aldım. Şimdi ma'lûmum oldu ki Hacı Abdullah ba'de'l-vefât benden meblağ-ı mezbûr almışlar deyü müteveffâ-yı merkûma deynini ikrâr eylediği ve mûmâ-ileyh Hacı Mehmed Ağa dahi zabtda muharrer ziyâde müddeâsından fârig olub otuz bir liranın edâsına râzı olduğu ve mezbûr Mülâzım İsmail Ağa dahi ikrârıyla ilzâm olunduğu.

23 Muharrem 302 (M.12 Kasım 1884)

31 Teşrîn-i Evvel 300 (M.12 Kasım 1884)

Müddeî El-müddeî-i Aleyh Mülâzım

167

Revanlı

Mülâzım Ağa'nın def'a lede's-suâl ifâdesi müteveffâ Hacı Abdullah ile bi-tarîki'l-mukâyaza vermiş olduğum taylâğın ve şimdi ismi hatırımda kalmayıb Çavuş Karyesi ahâlîsinden birine fûrûht eylemiştir. İsmi tashîh eylediğimde haber veririm.

23 Muharrem 302 (M.12 Kasım 1884)

Sayfa No: 48 Belge No: 75

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi‘ Paşa Karyesinden Veli Köleoğlu Hasan bin Veliddin nâm kimesne mim Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinelerinden Ümmetullah bint-i Nuri bin Ahmed tarafından zikrî âtî nikâh da‘vâsına husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer‘iyye ile vekâleti zât-ı mezbûreyi ârifân olan mahalle-i mezbûreden Ömer Efendi ibni Ahmed Efendi ve Medrese Mahallesinden Tekaüd Mehmed Ağa bin Osman nâm kimesneler şehâdetleriyle sâbit ve sübût-i vekâletine hükmi-i şer‘î lâhik olan mezkûr Taşköprü Mahallesinden Hacı Müezzinzâde İbrahim Efendi ibn-i Mahmud Efendi muvâcehesinde.

Sayfa No: 48 Belge No: 76

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesinden olub Sorkun Nâhiyesine tâbi‘ Dişli Karyesinde sâkin Ahmed Efendi ibn-i Hâfız Osman Efendi mim Köhne-i Kebîr Karyesi sâkinelerinden ma‘rifetü'z-zât Ayşe bint-i Mustafa tarafından tasdîke vekîli bulunan mezbûrenin kaynı Hüseyin bin Ahmed mahzarında ikrâr ü tâmm ve takrîr-i kelâm edib mezbûreyi benim gıyâbıma karındâşım Hasan Efendi üç yüz gurûş mehr-i müeccel ve muaccel tesmiyesiyle akd-i nikâh edib mezbûre dahi nefsinin vekîl-i merkûmun karındâşı Yusuf'a akd edib ben dahi askerden geldiğim cihetle nikâh da‘vâsına teşebbüs eyledim ise de ben ber-vech-i muharrer nikâh da‘vâmıdan mezbûrenin inkârına mukarin fârig olub hal‘ üzre tatlık eyledim. Bir gûnâ nikâha dâir

168

da‘vâm ve nizâ‘m yokdur deyü mukırr-ı mezbûr Ahmed Efendi'nin sâdir olan kelimât-ı meşrûhasını tasdîk eylediği.

14 Cemâziye'l-evvel 302 (M.1 Mart 1885)

Müddeî-i Sâhibü't-takrîr

Ordu 2, Alay 7, Suvâri

Kazâ-yı Sorkun, Karye Dişli

(.....)

Ahmed Efendi

Şühûdü'l-hâl

Muytaboğlu Mahallesinden Tokadîzâde Abdullah Efendi mahdûmu İbrahim Efendi. İslambolluoğlu Mahallesinden Berem Ağa zâde Haşim Efendi, Muhzır Hamid Ağa, Ömer Gavvasoğlu Muhibb Çavuş.

Sayfa No: 49 Belge No: 77

Medîne-i Yozgad mahallâtından Medrese Mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem ya'ni 1264 tarihinde vefât eden Mustafa Ağa'nın verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Hasna bint-i Abdullah ile sulbî kebîr oğulları Musa ve Mahmud ve Mehmed ve sulbiyye-i kebîre kızı Meryem'e münhasıra olub kable'l-kısma mezbûre Hasna vefât edib kendisinden mütevellîdler oğulları merkûmân Musa ve Mahmud ve Meryem'e münhasıra kable'l-kısma mezbûr Musa dahi vefât edib verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Hayriye bint-i Yusuf ve sulbiyye-i sagîre kızı Fatma ve li-ebeveyn er karındâşı Mahmud ve kız karındâşı Meryem'e münhasıra kable'l-kısma Mahmud Efendi dahi vefât edib verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Dudu bint-i Abdurrahman ile kız karındâşı mezbûre Meryem'e münhasır olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra ve merkûm Mehmed babası Mustafa Ağa'dan ol-tarihde hissesi cümle emlâk ve mâlından alıb diyâr-ı âhere gitmekle kezâlik Mahmud Efendi 169

dahi babası Mustafa Ağa terekesinden hisselerini 80 tarihinde alıb esâsiyyede tavattun eylemişdir ve sagîre-i mezbûrenin vasîsi bulunduğumuz ve mezbûretân Hayriye ve Meryem tarafından vekîl-i müseccel olduğumdan herbirimiz bi'l-vekâle ve bi'l-vesâye müteveffâ Musa ve Meryem Hatun'un irsen müntakil mahalle-i mezbûrede kâin bir bâb mülk-i menzili müşrif-i harâb olacağından ve müteveffâ-yı mezbûr Mahmud Efendi'ye hisse isâbeti cihetiyle onun dahi düyûn-ı müsbitesi olmağla keزالik müteveffâ-yı mezbûr Musa'nın dahi deyni olmağla deynlerini îfâ ede menkûlâtı olmayıb mülküne sirâyeti cihetle lede'l-müzâyede bey' olunmasına râzı olduğumuzu mübeyyin işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

(...)

Vasîsi Hacı Ağa Hayriye ve Meryem Hatunların
Oğlu Vekîl-i Müseccelleri

Sayfa No: 49 Belge No: 78

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden Hasan ve Arif Efendiler

ibnü'l-merhûm Hacı Seyyid Ağa nâm kimesneler medîne-i mezbûre mahkeme-i şer'îyye odasında ma' kud meclis-i şer' de zikrî âtî fetvât-ı mebsûtasına tebaiyyetle mülk-i bağçesine cereyân eden mâ'-i lezîz çeşmeye vaz'-ı yedi mütehakkık olan Selim Efendizâde bidâyet a'zâsından Rif'atlı İsmail Hakkı Efendi ibnü'l-merhûm Mehmed Mahir Efendi mahzarında herbiri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib babamız ve mûrisimiz müteveffâ-yı mezbûr Hacı Seyyid Ağa'nın hayatında müstakilen mâl ve mülkü olub Medîne-i Yozgad civârında vâki' çiftliği bulunan mülk-i bağçesi derûnunda vâki' söğüt ağacı civârı nâm mahallden yenbû' eden tahminen iki mâsıra ki ya'ni iki parmak mikdârı mâ'-i lezîzini pederimiz müteveffâ Hacı Seyyid Ağa hâl-i hayatında ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde bi't-tav' ve'r-rızâ mûmâ-ileyh İsmail Hakkı Efendi'nin pederi mûmâ-ileyh Mehmed Mahir Efendi'nin hayatında güzerân eden bin iki yüz seksen dokuz sene-i rûmiyyesi hilâlinde sekiz yüz gurûş bedel-i medfû' ve makbûzu mukâbelesinde bey' ve temlîk ve teslîm ve mahallinde kabza taslît eylediğinde ol-dahi ber-vech-i muharrer temellük ve tesellüm ve tasallut ve kabz ve kabûl eyledikten sonra mûmâ-ileyh Mehmed Mahir Efendi dahi fetvât-ı cedîde feresiyle kirazlı ta'bîr olunur
170

mülk-i bağçesine götürüb cereyân etdirib bade'l-vefât mûmâ-ileyh Hakkı Efendi'ye verese-i sâiresiyle bi'l-irsi's-şer'î intikal edib ol-vechle mûmâ-ileyh Hakkı Efendi çeşme-i mezkûreye verese-i sâiresiyle mutasarrıf olduğuna ma'lûmâtımız olmağla bizlerin vechen mine'l-vücûh alâka ve müdehâlemiz ve hakkımız olmayıb da'vâ ve nizâ'mız yokdur. Ber-vech-i muharrer keyfe mâ yeşâ' mâlik ve mutasarrıf olsunlar dediklerinde ol-dahi tasdik eylediği işbû mahalle şerh ve temhîr kılındı.

7 Cemâziye'l-evvel 302 (M.22 Şubat 1885)

Salim Efendizâde Ve Birâderi Sahibü't-takrîr Mûmâ

Hacı Seyyid Ağa Mahdûmu

Şühûdü'l-hâl

İslambolluoğlu Mahallesinden Barem Ağa zâde Mehmed Haşim bin Osman, Medrese Mahallesinden Mustafa ibn-i Hacı Hazım ve Muhzır Abdullah ve gayr-ı hüm.

Sayfa No: 52 Belge No: 79

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Hüseyinabad Nâhiyesine tâbi' Avcı Karyesinde Heçukoğlu Ali Ağa ibn-i Mustafa mim medîne-i mezbûre nevâhîsinden iç

nâhiye merbûtânından Karakaya Karyesi sâkinelerinden Dudu bint-i Ömer Ağa bin Hasan nâm-ı bîkr-i bâliğa tarafından âtû'l-beyân nikâh da'vâsında husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekâleti zât-ı mezbûreyi bi'lma'rifeti's-şer'iyeye ârifân olan mezkûr Karakaya Karyesinden Zehra oğlu Halil bin Ahmed ve Davud oğlu Osman bin diğerk Ahmed nâm kimesneler şehâdetleriyle ve sübût-i vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezbûre Dudu'nun pederi mezbûr Ömer Ağa muvâcehesinde.

171

Sayfa No: 52, 53 Belge No: 80

Taşköprü Mahallesi sâkinelerinden zât-ı mezbûreyi bi'l-ma'rifeti's-şer'iyeye ârifân olan Emin Efendi ibn-i Osman Usta ve Kadir Ağa ibn-i Maraşlı İsmail nâm kimesneler ta'rîfleriyle mâ'rife olan Berber Süleyman Usta haremi Hatun Hâce bint-i Hacı Mustafa nâm hatun Telgrâf Muhâbere Me'mûru Arif Efendi hânesinde akd olunan meclis-i şer' de Tekye Mahallesi sâkinlerinden Hacı Hüseyin Ağa ibn-i Mustafa muvâcehesinde yine mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Hasan bin Mustafa nâm kimesne hâzır olduğu hâlde mezbûre istişâd olundukda 9 Rebî'ü'l-evvel 1302 (M.27 Aralık 1884) tarihinde cum'artesi sâat altı raddelerinde mezbûr Hasan'ın hânesine varıb hediyesini götürüb Hasan'ın kerîmesi Fatma bâbda bir anâsı bir abâsı hâzıra olduğu hâlde ba' de Osman Çavuş ve Şükrü hâne-i mezkûre gelib eşyâları teslîm eylediğimize kundarası ayağına dar gelib kızım Fatma baban seni dünki gün Kamil Efendi'ye nikâh eyledi. Sen de râzı mısın? Elbette râzıyım. Râzı olmasam babam nasıl verir deyü bizim huzûrumuzda ikrâr eyledi. Böyle bilirim ve şehâdet dahi ederim deyü ikrâr eylediği.

9 Cemâziye'l-âhir 302 (M.26 Mart 1885)

Muarrif Şâhid Muarrif Şâhid Muarrif Şâhid Muarrif Şâhid Şâhid

Hacı Ağa Ali Efendi Kadir Ağa Emin Efendi Hatun Hâce

Nikâh Maddesine

Vekîl Hüseyin Ağa cevâbında yevm-i cum'a salâdan evvelce göndermiş olduğu eşyâları müvekkilim kabûl etmeyib ol-vechle ifâdelerini red eylediğine şâhidleri: Arnavudoğlu Ahmed ve Muhâcir Yusuf Usta ve küçük gelin Kezban Tellal Usek haremi Ayşe Hatun, Recebli Arif zevcesi Fatma, Fırıncı Elife ve Arnavudoğlu Ahmed zevcesi Hayriye bunlardan mâ-adâ şâhidimiz yokdur.

El-vekîl

Müddeî-i mûmâ-ileyh Kamil Efendi ve Bekir şâhid yazdırdığı Bodugöz zevcesi Mevlide Nevşehirli Kasabasinda olduğundan işbû bin üç yüz iki senesi cemâziye'l-172 âhîrinin dokuzuncu gününden i'tibâren yigirmi bir gün müddet mehl-i şer'î verildiği ve yirmi bir günden mezbûreyi getireceğini beyân ve müteahhid olduğu kayd-ı şedd.

9 Cemâziye'l-âhir 302 (M.26 Mart 1885)

Müddeî-i Mûmâ-ileyh

Şâhid ağzından şâhidlerinin isimleri beyânındadır: Komşu Hasan oğlu Hacı ve Mehmed Usta oğlu Abdullah ve Ali Ağa oğlu Mustafa bunlardan mâ-adâ şâhidim yokdur.

Taşköprü Mahallesinden Abdullah bin Mehmed'in takrîri şâhid ağzından duyduğumu söylemeye geldim. Ol-hatun Mevlide bint-i Mustafa ve zevci Ömer Hâfız'ın şu işine şâhidim ve hem şehâdetlik edecek idim. Şimdi şehâdet etmeye gidiyorum. Oradan gelib şehâdetlik etmekte güçlük var. Allah için benim ağzımdan şehâdetlik edin dedi. Yine şehâdetlik dedik nikâhdan bir gün sonra Rebî'ül-evvel 9'ncu günü Hâfız biraz hedâyâ almış. Osman Çavuş ve Hatun Hâce, Şükrü, ben hedâyâları alıb götürdüğümüzde Hatun Hâce ifâde etdi ki Fadiş dünki gün baban seni Hâfız'a nikâh etdi. Sana haber verdi mi? Eved haberim var. Benim rızâm olmasa babam beni nikâh edemezdi. Babam beni nikâh etdi. Ben de kabûl etdim dediğine ol-hatun ağzından kabûl etdim dediğine şâhidim.

Kadının yüzünü görmedim. Beyaz bürük içinde kapı arasında mahallemiz hatunu olduğundan zâten bilirdim. Yakın komşu olduğundan bundan başka bilmem.

Nikâh da'vâsına diğêr sahîfede muharrer zabt-ı da'vâ işbû mahalle tahrîr olunduğu.

302 Cemâziye'l-evvelinin on dokuzuncu günü Demirli Madrese'de Müderris Hâce Ali Osman Efendi, Mührcü Acem Hacı Mehmed'i ve Dervişoğlu Hacı Ahmed'i hücrelerine celb edib Kamil Hâfız Efendi dahi hâzır bulunduğu hâlde hâce-i mûmâ-ileyh merkûm Acem Mehmed'e hitâben beynlerini iltiyâm esnâsında mûmâ-ileyh Hâfız Kamil Efendi dört yüz gurûş masârifimizle elbise ve eşyâlarımızı versin. Benim da'vâm ve nikâhım yokdur deyü ikrâr etmişdir deyü ifâdesi.

173

Müddeî-i vekîl-i merkûmun vermiş olduğu zabt-ı da'vâsında Acem hânesinde olan da'vet pederim Hüseyin Mısdık Çavuş karındâşı Ali Efendi ve Osman Çavuş

vardıklarında Hacı Ahmed ve Murad oğlu Mehmed Derviş, İsmail Efendi huzûrlarında Acem Mehmed ifâde eder ki evvelâ kerîmeni verdin. Şimdi vermediğine sebep nedir deyü Hasan'a söylediğinde vermeyeceğim deyüb sonra benim pederim Hüseyin dahi va‘dimiz olan başlık ve pûl ne ister isen vereyim dediğinde Hasan dahi Acem Mehmed Ağa bilir. Kerîmemi de ben hânene getireyim. Ne vechle rızâsını bulur isen öylece icrâ eyle deyüb ben dahi orada bulunmayıb medresede bulunduğumu sâbit ederim ve eşyâları gönderdiğimizde kabûl etmiyor değildi demiş. Ona cevâben kundurayı iki def‘a ayağına ölçüb Kunduracı Osman Çavuş'u getirib teslîm eylediğinde mezbûre zahmed kabûl eylediği ve medresede olan cevâb bahsine gelince ben orada bulunmadım ve böyle kelâm olmadı. Hâce-i mûmâ-ileyhden hakîki olunmasını ifâde ederim. Cevâbım budur.

25 Cemâziye'l-evvel 302 (M.12 Mart 1885)

El-müddeî

Derûn-ı zabt-ı muharrer şâhidlerden mâ-adâ şâhidimiz Recebli Arif olub ondan başka şâhidimiz yokdur.

Zabt-ı da‘vâmda yazılan şâhidlerden başka şâhidim yokdur. Yalnız pederi nikâh eylediğine şâhidleri: Osman Çavuş bin Hacı Halil, Arabacı Ahmed Çavuş bin Halil ve Mısdık Çavuş'da nikâh eylediğine şâhid olduğu.

Mûmâ-ileyh Kamil Efendi'den nikâha vekâletine şâhidim yokdur; ancak babası nikâh etdikden bir gün sonra zabtımda beyân etdiğim gibi Osman Çavuş ve birâderim Şükrü yedi gün haremi Mevlide diğêr Hatun isminde bulunan bir hatundur. Berber Süleyman zevcesiyle mezbûr Osman Çavuş şehâdet eylediği.

174

Sayfa No:51 Belge No:81

Medrese Mahallesi sâkinlerinden olub güzerân eden 91 senesi vefât eden Müftizâde Mehmed Efendi eytâmları bulunan Hayreddin ve Sadreddin'in vâlideleri Ümmetullah bint-i Osman nâm hatun vasîleri olub vefâtı cihetle umûrlarını tesviyeye bir vasî nâsbına lüzûm göründüğünden sagîrân-ı mezbûrânın li-eb karındâşı Emin Efendi rızâsıyla enişdeleri Susuzluzâde Mehmed Necib Efendi umûr-ı vesâyete elyak olduğunu Taşköprü Mahallesinden Hacı Müezzinzâde İbrahim Efendi ibn-i Mahmud Efendi ve Medrese Mahallesinden Süleyman Ağa zâde Mehmed Efendi ibn-i Süleyman Ağa

ihbârlarıyla mütehakkık olmağla mûmâ-ileyh Mehmed Necib Efendi kıbel-i şer' den vasî nâsb olunduğu kayd-ı şedd.

1 Cemâziye'l-âhir 302 (M.18 Mart 1885)

Süleyman Ağazâde Hacı Müezzinzâde Mehmed Necib Müftizâde Birâderleri

Sayfa No: 53 Belge No: 82

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden bâ-hüccet-i şer'î vasî-i mansûbu bulunan Fatma Hatun bint-i Osman mim zevc-i dahilim Ömer Ağa bin İsmail'den mütevellid ve benden hâsıla sulbî kebîr oğlum Mecnûn Hacı Mahmud'un pederi müteveffâdan müntakil Sarıhacılı Boğazı nâm mahallde vâki' bir kıt'a bağçenin bir taraf Yurdeşenli Serkiz bağçesi bir taraf öz ve bir taraf Sarıhacılı Boğazı ve taraf-ı rabi'î tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt'a bağçe müşrif-i harâb olub ileride harâb olacağı cihetle mecnûn-i merkûma gadr demek olacağından fûrûht olunarak esmânı idâne olunmak mecnûn hakkında her vechle enfa' ve ahrâ olduğunu mahalle-i mezkûr sâkinlerinden ve ihtiyâr mecâlislerinden kesânlar meclis-i şer'-i şerîf-i enverde işhâd eyledikleri işbû mahalle şerh verildi.

8 Cemâziye'l-evvel 302 (M.23 Şubat 1885)

Mûmâ Efendizâde Taşköprü Mahallesinden Hacı Abdullah Oğlu Mahalleden

Hacı Mustafa zâde Hacı Hasan bin Ömer

175

Hacı Mehmed Efendi

Muhtâr-ı Mahalle

Necib Ağa bin Abdülkadir

Sayfa No: 54 Belge No: 83

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mülhakâtından Boğazlıyan Kazâsına tâbi' Selimli Karyesi ahâlîsinden sahib-i arzuhâl Tülekoğlu Mehmed Ali bin Ahmed mim ve yine kazâ-yı mezkûre tâbi' Kanluca Karyesi ahâlîsinden İbrahim Ağa ibn-i Hacı Osman Ağa muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında işbû üç yüz senesi kur'a-yı şer'îyye muâyene ve keşîdesinde benim için muayyini kâim-pederi Mustafa vardır ve bir zevcesi vardır. Bu mûmâ-ileyh İbrahim Ağa ihbâr edib ben evvelce muâyenede halâs olmuşidim. Ba'de İbrahim Ağa'nın ihbârı üzerine ismime kâf-ı keşîde edilib nâmıma kur'a isâbet edib ben asker olmamla hîn-i muâyenede kur'a me'mûrları diğer zevcim

Emine'nin her ne kadar Tayfur Karyesinde pederi var ise de karyemize on sâat mesâfe-i mahallde olduğundan alınamaz deyü ifâde eylediler ise muhbir-i mûmâ-ileyh İbrahim Ağa diğer zevcesi yokdur deyü ihbârına binâen ben asker olduğumdan bana sebep olmasıyla benim halâsımın veyâhûd muayyini bulsun. Bulamadığı hâlde bedelini tazmîn eylesin. Bu bâbda îcâb-ı şer'îsini taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk. El-müddeî

İşbû parmak işareti müddeînin olduğunu tasdik eyledik.

Şâhid Şâhid

Hâfız Efendi Münib Efendi Yeğeni

Mûmâ-ileyh İbrahim Ağa cevâbında bâ-emr-i âlf me'mûrları kur'a muâyenesinde Alcı Karyesinden muâyene esnâsında merkûm Mehmed Ali ismine kâf-ı keşîdesiyle kâimpederini

muayyin ve bir birâderini muayyin vererek almışlar ve muâyeneden birkaç gün sonra ben külliye Kümesli Karyesinde kur'a icrâsından bir gün mukaddem komisyon olduğum için Binbâşı Rif'atlı Süleyman Efendi telgrâfi üzerine geldim. Bizim karye ile 176

birkaç karye kalmış. Onun muâyenesinde buldum ve karyemizden iki nefer kimesne üç sene evvel sancâğ-ı âherden müteehhil ise de ve izin-nâmeleri var ise de tahrîr-i cedîdde zevceleri mukayyed değildir diyerek kâf-ı keşîde etdiler. Onun üzerine kur'a-yı keşîdesi zamânında Çamurlu Karyesinden Sello Kethüdâ'nın birâder zâdesini kâf pûsulası verilmiş. Diğer Mecnûnoğlu Deli Hasan'ın karındâşı oğlu nâm kimesneye kâf pûsulası vermişler. Mecnûn deyü onu çıkarmak istediler. Ba'de mecnûn olmadığı tebeyyün etdi. Dahil-i kur'a oldu. Bunlarda buldum ve bu muharrerât sırasında müddeî-i merkûm benden mukaddem muâyene olmuş ve kâf pûsulası verilmiş. Evvelce muâyenede haberim yokdur ve bulunmadım; fakat merkûmun kendisi olmayıb gıyâbda iken gaib-i ani'l-meclis Tebrizli Osman Kethüdâ merkûma muâvenet sırasında iki evlidir deyü ifâdesinde karyemizden Yusuf ve Çerkes Ahmed de birer zevceleri olduğu hâlde ma'lûllerin iken onu da zevceleri tahrîr-i cedîde mukayyed değildir deyü aldılar. Öyle olucak Mehmed Ali de bunlara emsâldir. Merkûmla Mehmed Ali'nin halâslarını beyândan ibâret idi. Bu adam bildiğim değildir. Zâten beynimizde bir dert ve bir gazez yokdur ve kendisini bilmem ki gazez olunsun ve muayyini var mı yok mu onu da

bilmem ve muâyesinde bulunmadım ve kur‘a defterinde ayrıca merkûmun ismi zîrinde yalnız merkûm hakkında bir ihbârâtım yoktur. Kendisini askerden kurtarmak efkârıyla böyle bir vâhî-i teşvîkat üzerine da‘vâ eder ve şahsen bilemem. Şimdi şahsını gördüm ve böyle sebep olmadım. Bu vazîfe me‘mûruna âid olub bana taalluk eder ciheti yoktur deyü ifâde.

İşbû takrîr benim olub sehven bâlâya yazılan çizgi dahi benim ifâdemdir.

El-müddeî-i Aleyh

Diğer üçüncü sahîfe muhbirlerin takrîr yazılmışdır.

Sayfa No: 54, 55 Belge No: 84

Fi‘l-asl Revan Şehri ahâlîsinden ve Rusya Devleti tebaasından olub bin üç yüz senesi rebî‘ül-evvelinin guresinde Medîne-i Konya'da vâki‘ Konyalı Osman nâm kimesnenin kahvehânesinde berây-ı ticâret müsâfereten sâkin iken vefât eden Hacı Abdullah bin Zeynel bin Abdullah'ın verâseti kendinden mukaddem vefât eden oğlu Ali'nin sulbî sagîr oğulları Hüseyin ve Mehdi'ye münhasıra idüğü ve zimem-i nâsda olan hukukunun

177

ahz ü kabza tarafından vasî nâsb ve ta‘yîn olunduğunu hâvî Der-saâdet'den vukû‘ bulan takrîr üzerine Hâriciyye Nezâret-i Celîlesinden musaddak vasiyet-nâme ve şeref tevârüd eden tahrîrât-ı aliyyede beyân buyurulan ve vasî nâsb ve ta‘yîn olunan tebaa-yı müşârün-ileyhâdan mezkûr Revan ahâlîsinden Hacı Mehmed Ağa ibn-i Hacı Abdullah Ağa mim Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi‘ Paşa Karyesinden Ali Efendi ibn-i Mehmed Efendi muvâcehesinde vasîsi olduğu eytâmın mûrisleri müteveffâ-yı mezbûrdan müntakil mâllarından olub cihet-i karz-ı şer‘îden yedime i‘tâ eylediği 28 Şevvâl 301(M.21 Ağustos 1884) tarihli bir kıt‘a deyn tahvîli mûcibince yiğirmi bir günden edâ etmek üzre yiğirmi lira alacak hakkım olmağla ve edâsına dahi işbû hâzır-ı bi'l-meclis karye-i mezkûrdan Osman Ağa dahi kefil olub el-hâletü hazihi meblağ-ı mezkûr yiğirmi aded lira-yı Osmânîyi bana i‘tâ etmediğinden hâlen talep ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk mezbûr Ali Efendi cevâbında ber-mûcib-i sened yiğirmi lira mûmâ-ileyh Hacı Mehmed Ağa'ya cihet-i merkûmeden deyni olduğunu tâyian ikrâr ve i‘tirâf edib; lâkin merkûm Hacı Mehmed Ağa mim Paşa Karyesinden Osman bin Karîb Ahmed muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında merkûm Osman'ın yedime i‘tâ eylediği 28 Şevvâl 301(M.21 Ağustos 1884) tarihiyle

müverraha ve mühriyle memhûr bir kıt'a deyn senedi mûcibince bugûr semeninden bâkî yigirmi aded yüzlük Osmanlı lirası alacak hakkım olmağla edâsında muhâlefet etmekle suâl olunub bana teslîmine tenbîh olunmasını bi'l-vesâye taleb ederim deyü ba'de'dda' vâ ve'l-istintâk merkûm Osman cevâbında ber-vech-i muharrer yigirmi liraya sened vermedim ve deynim yokdur; fakat yigirmi bir günden îfâ olunmak üzre Paşa Karyesinden Ali Efendi'ye kefil olmuşidim. Var ise ol-seneddir deyü inkâr; fakat bundan mukaddem bugûr semeninden yigirmi üç lira ve dört aded lira dahi murâbahasını berâber olarak deynim olan yigirmi yedi aded Osmanlı lirasını tarihi ve zamânı mazbûtum olmayıb; fakat hâne-i odasında uşağı ve Ali Efendi var eden ondan başka kimesne olduğunu bilemiyorum; fakat on dört lira yedimde ilm-i haberim vardır getiririm ve dokuz lirasını Hüseyin Ağa odasında Reyhan Ağa oğlu İsmail ve Ali Efendi ve Çingarcıoğlu Bekir yanlarında verdim. Pazardan ya'ni panâyır vakti verdim ve bundan mâ-adâ tarihini bilemem. Dört lira dahi verdim; lâkin senedimi bana geri vermişidi. Asl senedi vermeyib âher bir sened vermiş ve bana verdiği senedi getiririm deyü ifâdesi.

Müddeî-i Aleyh

178

Karîb Oğlu Osman

Şâhid Şâhid Şâhid

Hacılızâde El-hâc Müftizâde İsmail Efendi Münib Efendi Yeğeni

Ahmed Efendi

Şâhid Şühûd-i Vekîli

Ali Efendi

Sayfa No: 56 Belge No: 85

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tabi' İridam Karyesi ahâlîsinden Cücekoğlu Ali bin Ömer nâm kimesne mim karye-i mezbûre sâkinelerinden Kezban bint-i Süleyman nâm-ı bâliğa-yı akılla muvâcehesinde karye-i mezbûreden Deli Osman oğlu Arif hâzır olduğu hâlde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında güzerân eden üç yüz bir senesi rebî'ül-evvelinin on üçüncü çarşamba günü sâat üç raddelerinde gaib-i ani'lmeclis

Cücekoğlu Osman Kethüdâ odasında mezbûre tarafından nikâh bânîde mezbûre

Kezban'ın ben amûce olduğum cihetle kendi hânemde idi. Karyemizden Mehmed Çavuş bin İbrahim ve İllez oğlu Mustafa ve Osman Kethüdâ ve Adil huzûrlarında mezbûre nefisini sekiz yaşında sagîr oğlum Salih'e tezvîc için mezbûr Mehmed Çavuş'u vekîl edib merkûm Osman Kethüdâ odasında ben ve oğlu Mahmud ve sagîr-i merkûm Hamza ve İmâm-ı Karye Hazım Efendi hâzırûn oldukları hâlde beş yüz gurûş mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle bi'l-vekâle merkûm Mehmed Çavuş'u sagîr oğlum Salih'e akd ve tezvîc edib ben dahi bi'l-velâye sagîr-i merkûm için tezvîc ve kabûl etmemle olvechle mûmâ-ileyh Hazım Efendi dahi akd edib; lâkin izin-nâmesini nâib-i nâhiyeden alınmak üzere izin-nâme olmaksızın akdi icrâ olunub ber-vech-i muharrer sagîr oğlum merkûmun zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsı iken mezbûre Kezban'ı hâzır-ı merkûm Arif alıb firâr ve bikrini dahi izâle etmekle suâl olunub mezbûre Kezban nefisini sagîr oğlum merkûma teslîmden imtinâ' etmekle itâat ve inkıyâdına tenbîh olunmasını bi'l-velâye taleb ederim deyü ba' de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûre Kezban cevâbında müddeî-i velî-i merkûm Ali'nin ber-vech-i muharrer vekâlet ve nikâh müddeâsını külliyyen inkâr. Hâzır-ı mezbûr Arif dahi mezbûre Kezban rızâsıyla geldiği

179

hâlde kendisini akd edeceğini beynlerinde hâlâ nikâh müyesser olmadığını ifâde eylediği.

12 Receb 302 (M.27 Nisan 1885)

Hâzır-ı Mezbûr Mezbûre El-müddeî-i Velî-i Merkûm

Arif Kezban Ali

Şâhide havâle derûn-ı zabt-ı da'vâda muharrer şâhidlerden mâ-adâ Sûfioğlu Hasan ve Ali, Kişioğlu Musa bunlardan mâ-adâ şâhidlerim yokdur.

Ali

Üç gün mehl-i şer'î verildiği.

12 Receb 302 (M.27 Nisan 1885)

Tekrar mezbûre Kezban cevâbında fi'l-hakîka yevm-i çarşamba 13 Rebî'ü'l-evvel 301(M.12 Ocak 1884) hâzır-ı müddeî-i mezbûr amûcemin sagîr oğlum Salih'e 500 mehr-i müeccel ve muaccel tesmiyesiyle Mehmed Çavuş'u vekîl edib nefisini akd ve tezvîc eylediğini ber-vech-i muharrer bi'l-velâye amûcesi dahi Salih için tezvîc ve kabûl eylediği ve sagîr-i merkûmun menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsıym deyü tâyiaten

mukirre ve mu'terif olduğu kayd-ı şedd.

15 Receb 302 (M.30 Nisan 1885)

Sâhibü't-takrîr

Kezban

Takrîrde bulunan şâhidler:

Medînezâde

Ömer Ağa

Sadık Efendizâde Nâtırzâde

Tahir Efendi

Mürdîzâde

Hacı Ağa

Boğazlıyan'a Kâin

EsbakYozgadî

Ahmed Efendi

180

Sayfa No: 57, 56 Belge No: 83'ün Devâmı

Bâlâda üç sahîfe yukarıda Kanlıcalu Mehmed Ali ile İbrahim Ağa beynlerinde tahaddüs eden ber-mûcib-i zabt-ı da'vâ muhbirlerin ifâdeleri beyânındadır.

İşbû güzerân eden üç yüz senesi kur'a-yı şer'iyyesi muâyenesinde bidâyeten Alcı Karyesinde ol-numrûda Selimli Karyesi ahâlîsinden olub nüfûsca kaydı Çavuş Karyesi olan Tülekoğlu Mehmed Ali nâm kimesneyi Selimli Mehmed Ali dediği için bilinemeyib ismine gıyâben kâf-ı keşîde olunub ferdâsi gün mezbûr Mehmed Ali gelib kur'a meclisinde iki evli olub zevcesinin birisi karyesine on sâat mesâfede kâim-pederi var ise de kazâ-yı âher olduğundan muayyin olamayacağını iddiâ etmesi üzerine ihtiyâr meclisleri tasdikleri cihetle kâf pûsulası geriye alınıb merkûm Mehmed Ali karyesine avdet eyledikten sonra İbrahim Ağa gelib kendi karyesinden bulunan ba'zı kimseleri kurtarmak için Mehmed Ali'yi onlara emsâl tutub merkûm Mehmed Ali'nin dahi muayyini vardır. Onu dahil-i kur'a etmeli deyü ihbâr ve isrârı üzerine merkûm Mehmed Ali'nin gıyâbına kâf-ı keşîde olunarak ismine kur'a isâbet eyledi ve İbrahim Ağa'nın ihbârı üzerine merkûm asker oldu. Mesâfe-i baîdede ve kazâ-yı âher olduğu için kânûnen muayyin olamayacağını ve bu cihetle muayyini olamayıb hakkında mûmâileyh

İbrahim Ağa ifâdesiyle gadrî mûcib olduğuna ma‘lûmâtımızı hasbî ihbâr ve takarrür ederiz deyü ifâdeleri.

17 Receb 302 (M.2 Mayıs 1885)

Nâhiye-i Mezkûre Tâbi‘ Nâhiye-i Mezkûre Tâbi ‘

Alcı Karyesinden Demirli Karyesinden

Molla Kadir bin Ömer Osman Kethüdâ bin Abdullah

Sorkun Nâhiyesine Tâbi‘ Müdür-i Nâhiye Sorkun

Develi Karyeli

Molla Ömer bin Süleyman

181

Tekrar ifâdeleri Fazîletlü Efendi huzûrunda merkûm İbrahim Ağa'nın karyesinden Yusuf ve Çerkes Ahmed'in bir zevceleri olduğu hâlde muayyinleri yok iken zevceleri tahrîr-i cedîde kayd olunmamış deyü onların ismine kâf-ı keşîde edilmiştir deyü onları kurtarmak için merkûm İbrahim Ağa bu Mehmed Ali için onun dahi Tayfur'da bulunan zevcesi tahrîr-i cedîde mukayyed değildir. Bu da emsâldir. Mehmed Ali de kâf-ı keşîde olunsun deyü ısrâr eyledi. Hâlbûki Mehmed Ali nüfûs tahrîrinden üç mâh sonra kur‘adan altı mâh mukaddem mezkûr Tayfur Karyesinden müteehhil edib onun üzerine kayd olunamaytıb işbû ciheti mümessek ederek İbrahim Ağa ısrârına mebnî kâf-ı keşîde olundu.

17 Receb 302 (M.2 Mayıs 1885)

Müdür-i Nâhiye

Sorkun

Tayfur Karyesinden İlyaz bin Hacı Osman ve Çakıroğlu Süleyman bin Hasan ve Köseoğlu Osman nâm kimesnelerin ifâdeleri mezkûr Selimli Karyesinden Mehmed Ali'nin iki zevcesi olub birisi karyemizden Gazioğlu Osman nâm kimesnenin kızı Emine olub on sâat mesâfe Selimli Karyesinde olub mezbûre Emine'nin pederi Osman olub Selimli kazâ-yı âher olduğunu ve müteehhil edeli mezbûre Emine nikâh olunduğu bir buçuk sene bulunduğunu tasdîken temhîr kılındı.

19 Receb 302 (M.4 Mayıs 1885)

Köseoğlu Osman

Sayfa No: 57, 58 Belge No: 86

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiyeye tâbi‘ Tekye Karyesi sâkinlerinden iken bundan otuz dört sene mukaddem vefât eden Halil bin Süleyman bin Abdullah'ın verâseti ol-vakt kebîr oğlu Ali ve ol-vakt sagîre kızı Melek'e münhasıra olub kebîre olduğu hâlde bundan altı sene mukaddem kable'l-kısma mezbûre Melek dahi vefât edib verâseti yalnız kebîr oğulları Salih ve Mehmed'e münhasıra kable'l-kısma bundan altı sene mukaddem Ali dahi vefât edib verâseti kendinden mukaddem vefât eden kızı

182

Şemsi'den mütevellîde hafîdesi kebîre Dudu bint-i Emin'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ül-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i merkûmûndan merkûm Salih tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâya ve ahz ü kabza ve lede'l-hâce sulh ve îbrâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi mezkûr Tekye Karyesi ahâlîsinden Cirooğlu Mustafa bin Mustafa mim ve kezalik verese-i merkûmûndan mezbûre Dudu tarafından âtî'l-beyân-ı husûsda husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl-i müseccil-i şer'îsi Muhtaboğlu Mahallesi mütemekkinlerinden Nikabet Efendi ibn-i Esadır muvâcehesinde bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında müteveffâ-yı evvel-i merkûm Halil'den bi'l-irsi's-şer'î müntakil olub merkûm Halil'den Ali'ye intikal etmekle müteveffâ-yı evvel-i merkûm Halil terekesinden olub mecmû'u 4960 gurûş kıymetli etraf-ı erbaası Nuri Ağa bin İbrahim Ağa yoncalık ve bağı ve Hasan oğlu Mehmed tarlası ve taraf-ı râbi'î höyük ile mahdûd bir kıt'a bağ ve iki tarafı Mehmed bin Hasan ve Cüyercioğlu Ahmed menzilleri ve bir tarafı harmanyeri ve taraf-ı râbi'î tarîk ile mahdûd üç bâb dâm binâ müstemilât-ı sâiresiyle bir bâb menzil ve üç kat firâş ve yigirmi dört kıyye evânî-i nuhâs ve bir re's inek ve bir re's merkeb ve beş re's keçi ve bir araba ve bir aded çül ve bir aded çuvâldan müteveffâ-yı evvel-i merkûm Halil'in mezbûre Melek kızı olub ol-dahi vefât etmekle mezbûre Melek oğulları Salih ve Mehmed'e müntakil olub müteveffâ-yı evvel-i merkûm Halil'in terekesi merkûm Ali zimmetinde kalıb merkûm Ali dahi vefât ederek ber-inhisâr-ı mezkûr işbû bağ ve menzil ve eşyâ-yı muharrere-i mezkûrenin cümlesi ceddinden mâlî olub vekîl-i mezbûrun müvekkilesi Dudu vaz'-ı yed eder olmağla müvekkilim merkûm Salih'in müteveffâ-yı evvel-i merkûmdan hissesini taleb ederim ve şimdîye kadar mezbûre Melek ve oğlu Salih on sekiz sâat mesâfe olan Arslanhacılı Karyesinde bulunduğundan gelib hissesini

taleb etmediğinden bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

Müddeî-i Vekîl

Aslanhacılu'dan Saray sekiz sâat, Saray'dan Tekye yedi sâat cümlesi on beş sâat mesâfe olduğunu tasdîken temhîr ederim.

El-vekîl

183

Tekrar vekîl-i mezbûrdan Mustafa'dan def'a lede's-suâl cevâbında Melek hayatında bu ana kadar da'vâ etmeyib alâ hâlîhi kalmışdır. Bu Salih de on yedi yaşında Mehmed dahi on iki yaşında olub Salih bundan üç sene mukaddem da'vâ etmiştir.

Vekîl-i mezbûr Nikabet Efendi cevâbında müddeî-i vekîl-i mezbûr Mustafa'nın müvekkilemin ceddi müteveffâ-yı evvel-i merkûm Halil'den iddiâ etmiş olduğu mîrâs da'vâsına otuz dört sene olduğunu zabt-ı da'vâsında ifâde ediyor ve birkaç def'alar Osman Paşa Tekye Karyesine Melek hayatında ve ba'de oğlu Salih gelib gitmekte ve Osman Paşa Karyesine sâkin oldukları Arslanhacılu Karyesi on iki sâat mesâfe bir mahall olub Melek hâl-i hayatında da'vâ mümkün iken da'vâ etmeyib otuz dört sene mürûrundan sonra Melek oğlu Salih'in sümme't-tedârik mîrâs da'vâsı mürûr-ı zamân ile Mecelle-i Celîle'nin 1660 maddesi ahkâmınca şer'an câiz olamayib mîrâsdan hakkı olmayib müvekkilemin inkârıyla adem-i ma'lûmâtını ifâdesi üzerine iddiâsının reddiyle sukûtuna dâir i'lâmının verilmesini bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-def'.

19 Receb 302 (M.4 Mayıs 1885)

Vekîl-i Da'vâ

Vekîl-i merkûm Mustafa'nın ve göndermiş olduğu mezkûr 24 Receb 93 (M.15 Ağustos 1876) tarihli jurnâl mûcibince bugün yarın hükûmete varayım şekvâ edeyim derken müvekkilem Melek ecel-i mev'ûduyla vefât etmiştir.

10 Ramazân 302 (M.23 Haziran 1885)

Osman Paşa Tekye Karyesinden

Civelekoğlu Mustafa

İşbû tarihden i'tibâren

Sayfa No: 59 Belge No: 80'in Devâmı

Ali Çavuş oğlu Mustafa'nın takrîri şâhid ağzından şehâdet etmeğe geldim. Mevlide Hatun bint-i komşu Hasan oğlu Mustafa Kamil bin Hâfız'ın şu işine şâhidim. Şehâdetlik

184

edecek idim. Şimdi şehâdetlik edemedim. Oradan gelib şehâdetlik edemem. Benim ağzımdan şehâdetlik edin dedi. Biz de yine şehâdetlik edelim. Hâfız biraz hedâya almış. Osman Çavuş, Şükrü, Hatun Hâce berâber aldık, götürdük, teslîm etdik. Hatun Hâce Fadiş'e dedi ki Fadiş seni dünki gün baban nikâh etmiş. Senin dahi ma'lûmâtın var mı? Benim ma'lûmâtım olmasa babam nikâh edemezdi. Benim ağzımdan şehâdetlik edin dedi. Duyduğumuzu söyledi. Kadının yüzünü görmedim. Kapının arasında olub mezbûre Mevlide komşumuz olmağla onun için bilirim. Her tarafı kapalı olduğu hâlde ve bürük içinde gördüm. Zâten sesinden tanıdım.

26 Receb 302 (M.11 Mayıs 1885)

Ali Çavuş oğlu Mustafa

Sayfa No: 59 Belge No: 87

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiyeye tâbi' Kuyumcu Karyesi ahâlîsinden sâhib-i istid'â Kürd Ali oğlu Yusuf bin Halil mim karye-i mezbûre sâkinelerinden Fatma bint-i Mehmed muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında 700 gurûş mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle mezbûre Fatma benim zevce-i menkûha-yı medhûl bahâm olub bana itâat etmediğinden itâat ve inkıyâdına tenbîh olunmasını talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûre Fatma cevâbında bundan on altı gün mukaddem karyemizden Balcıoğlu Veli bin İsmail'in (...) cebinden üç lira sirkat edib meblağ-ı mezbûr üç lirayı yedinde kîsesinde olub suâl eyledim. Bu altınlara üç re's merkeb alacağım deyü bana haber verdi. Ol-gün kendisini ihtiyâr meclisleri tazyîk edib bu altınları sen sirkat eyledin deyü söylediklerinde onlar te'mîn için üçden dokuza kadar şart olsun ki ben altınları almadım. Eğerçi benden ve hânemden çıkar üçden dokuza kadar şart olsun deyü talâka yemin edib ba'de komşular hânemizi taharrî için geldiler. Kendisi altınları tekmeleme içinde bulunan bir çâryek mikdârı şâir derûnuna gizlemiş idi. Oradan buldular. Bu cihetle ol-günden beri yanına varmadım. Bu cihetle ben kendisinden boş olmamla bi-gayr-ı hakk müdâhale ediyor deyü ba'de'd-def mezbûr Yusuf cevâbında gaib-i ani'l-meclis Balcıoğlu Veli'nin fi'l-hakîka üç lirası sirkat olmuş. Onu da benden bilmişler. Ben sirkat etmedim deyü eğerçi hânemden çıkar ise şart olsun ki ben sirkat etmedim dedim. Benim hânemi aramak için komşular geldiler.

185

Tekmeleme çuvâl içinde bulunan kendi hânemde şâir derûnunda altınları buldular ise de imâm karındâşı Yakub içine koymuş olduğunu Yakub kendisi söyledi. Bu cihetle sârîki ben değilim, Yakub'dur deyü müddeiyyenin ifâdesini ve kendi sirkatını inkâr.

4 Şa‘bân 302 (M.19 Mayıs 1885)

Müddeî-i Aleyhâ Müddeî

Fatma Yusuf

Getireceği şahidlerin beyânı: Kuyumcu Karyesinden Yakub ve Aşir oğlu Hüseyin ve Balcıoğlu Veli ve Molla Hasan oğlu Hüseyin bundan mâ-adâ yokdur. İmâm-ı Karye Molla İsmail.

Fatma

Aşir oğlu Hüseyin şehâdeti kabûl olmadı.

Veli dahi kabûl olunamadı.

Şehâdeti kabûl olunan Ekinci oğlu Yakub bin Veli iki hulâsa-yı şehâdet eylediği.

Sayfa No: 60 Belge No: 88

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesinden olub bundan yiğirmi sene mukaddem vefât eden Zabtiyye Deli Ömer bin Halil bin Abdullah'ın verâseti sulbî kebîr oğlu Osman ve kebîre kızları Nazife ve Asiye ve Ümmügülsüm ve Hüsna'ya münhasıra kable'l-kısma mezbûre Asiye dahi vefât edib sadrî kebîr oğlu Hasan ve sadriyye-i kebîr kız Fatma'ya münhasıra kable'l-kısma bundan sekiz sene mukaddem Osman dahi vefât edib verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Fatma bint-i Kürd Ali ile mezbûreden mütevellîde sulbiyye-i sagîre kızı Asiye ve sulbî kebîr oğlu Mehmed Nuri'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âli zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i mezbûrûndan sagîre-i mezbûr Asiye için kibel-i şer' den vasî nâsb olunan karındâşı merkûm Mehmed Nuri bi'l-vesâye ve nefsinden bi'l-asâle mim verese-i merkûmûndan zikrî âtî menzile bi'l-beyyinetü'l-âdile vaz'-ı yedi muhakkak olan verese-i mezbûrûndan mezbûr Hasan muvâcehesinde bi'l-asâle ve bi'l-vesâye üzerine da'vâ ve 186

tasvîr-i müddeâsında mahalle-i mezkûrenin Sipâhi Mehmed Sokağının sekizinci nûmrû ile murakkam etraf-ı sülüsesi Çakırhacılı Mustafa bin Abdullah ve Zabtiyye Çerkes Bekir bin Abdurrahman menzilleri ve Gerginoğlu Abdullah tarlası ve taraf-ı râbi'î tarîki âmm ile mahdûd tahtânî dâm binâ olarak dört odayı hâvî ve bir sofa ve bir mâ'-i leziz

ve havlu ve mikdâr-ı vâkî bağçe ve müştemilât-ı sâiresiyle bir bâb mülk-i menzil ceddimiz Zabtiyye Ömer'den mevrûs olup ve pederimin hemşîreleri mezbûrât eşyâ vesâireden hisselerini alıb altı yüz gurûşa babam mezbûr Osman hisselerini Asiye dahi berâber olarak fûrûht edib babam merkûmun menzil-i mahdûd-ı mezkûr müstakilen mutasarrıf mâl ve mülkü olup ben diyâr-ı âherde iken menzil-i mahdûd-ı mezkûremizi fuzûlî zabt etmekle suâl olunub menzil-i mahdûd-ı mezkûrden ihrâcıyla yedime teslîmine tenbîh olunmasını talep ederim deyü bi'l-asâle ve bi'l-vesâye ba'de'da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Hasan cevâbında menzil-i mahdûd-ı mezkûre vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin menzil-i mahdûd-ı mezkûrun nısfı müteveffâ-yı evvel-i mezbûr Zabtiyye Deli Ömer'in olup ondan Osman'ın hissesi olduğunu tâyan ikrâr edib vâlidesi müteveffiyeye-i mezbûre Asiye'nin hissesini alıb almadığına ma'lûmâtım yokdur ve nısf-ı diğeri benim pederim müteveffâ Osman'dan ve Sadık Ali Efendi zevcesi Huri Hatun'dan altı yüz gurûşa iştirâ edib nısf-ı hisse dahi pederimden intikal edib ol-vechle irsen mutasarrıf olurum deyü ifâdesi ve merkûm Mehmed Nuri dahi mezbûr Hasan'ın nısf-ı hisse da'vâsını inkâr.

6 Şa'bân 302 (M.21 Mayıs 1885)

Mezbûr Hasan'ın tekrar ifâdesi menzil-i mahdûd-ı mezkûrun nısfına otuz bir seneden beri mutasarrıfım deyü ifâdesi.

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Tekrar merkûm Hasan cevâbında menzil-i mezkûr Çolak Ali Efendi vefât edib zevcesi Huri Hatun'a isâbet edib muahharen mezbûre Huri dahi vefât edib menzil-i mezkûr Beytü'l-mâle isâbet edib muahharen pederim otuz altı sene mukaddem Beytü'l-mâlden müzâyede olunub pederim merkûm iştirâ edib nısfını üç yüz gurûşa dedem Deli Ömer verib beş sene pederim muvakkıf olup vefâtı vukû'ıyla mutasarrıf olurum deyü cevâbı.

9 Şa'bân 302 (M.24 Mayıs 1885)

187

Tekrar Nuri cevâbında pederim Osman tarihten sekiz sene evvel ve kırk yaşında vefât etdi. Bakkal esnâfından olup vefâtı tarihine kadar bir tarafa gitmedi ve da'vâ dahi etmedi ve ba'de kendi hissesinde oturmadı. Bizim hânemizde oturdu. Tarihten iki sene mukaddem işbû hâneye gelib oturdu. Ya'ni askerden kurtulmak efkârıyla ayrı hâne olayım deyü cevâbı.

9 Şa‘bân 302 (M.24 Mayıs 1885)

Nuri

Merkûm Hasan'ın getireceği şahid ya‘ni otuz sene menzil-i mezkûrde ikâmet eylediğine ve Beytü'l-mâlden pederi Osman'a satın aldığına.

Mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Sübeşzâde Salih Efendi ibn-i ve Hacı Hüseyin Ağa, Yenicami Mahallesinden Bakkal (...) Ömer ve Katırcıoğlu Bekir eniştem Sarı İsmail, Emikoğlu Ali Ağa, Ağcınloğlu Mustafa Efendi, Emikoğlu Mehmed Ağa ve İsmail Kethüdâ oğlu Zübeyr Efendi ve Hacı Ağa oğlu Gazi bundan mâ-adâ şahidim yokdur.

Mehmed Nuri

İmza ve parmak işâreti Mehmed Nuri'nin olduğunu tasdik ederiz.

Müddeî-i mezbûr Mehmed Nuri ba‘de'z-zabt mezbûr Hasan Çavuş muvâcehesinde betekrar takrîr-i kelâm edib işbû iddiâ eylediğim menzilin nisfi şira‘en mâl ve mülkü olub yiğirmi beş seneden beri nisfina mutasarrıf olub istimâ‘-ı tâmm hâsıl olmağla her ne kadar da‘vâ eyledim ise ve nisf-ı hissesinde alâka ve müdehâlem ve hakkımız yokdur deyü takrîr-i meşrûhunu mezbûr Hasan Çavuş tasdikten bildiği işbû mahalle şerh verildi.

Müddeî-i Aleyh Müddeî

Hasan Çavuş Mehmed Nuri

188

Sayfa No: 61 Belge No: 89

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden Mısdık Çavuş Ağa ibn-i Mahmud Ağa Selmanfakihlü Karyesi sâkinelerinden Elife Hatun tarafından vekîl-i müseccel-i şer‘îsi mahalle-i mezkûreden Abdülkani zâde İbrahim Efendi ibn-i Musa ve Başbüyükülü Karyesi sâkinlerinden Halpalıoğlu Emin Kethüdâ tarafından vekîl-i müseccel-i şer‘îsi sulbî kebîr oğlu Hacı Süleyman ibnü'l-mezbûr Emin Kethüdâ nâm Güsteri ibn-i Mehmed meclis-i şer‘de medîne-i mezbûrenin Tekye Mahallesi sâkinlerinden imâmzâde müderrisinden Mehmed Efendi ibn-i Hasan Efendi muvâcehesinde herbiri bi'l-vekâle ve bi'l-vesâye da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında tarihten akdemisi fevt olan mezkûr Selmanfakihlü Karyesi sâkinlerinden Halpalıoğlu Hacı Mustafa ibn-i İbrahim ibn-i Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Elife bint-i Hacı Bekir Ağa ile sulbiyye-i kebîre mecnûne kızı Hadice li-ebeveyn er karındâşı mezbûr Emin Kethüdâ'ya münhasıra olub bunlardan mâ-adâ vâris ve terekesine

müstahakk âheri olmamağla müteveffâ-yı mezbûr hâl-i hayatında mâlının sülüs-i i'tibâriyle on bin gurûş karye-i mezkûrde mahdûd binâ ve inşâ eylediği câmi'-i şerîf ve mekteb-i münîf ve Saray Caddesinde vâki' pınarın ta'mîm ve termîmlerine ve bin gurûş techîz-i tekfîni sarffolunmak üzere vasiyyet edib ba'd-ı vefâtihî mezbûr Mustafa Ağa iddiâsında bir kıt'a yedime i'tâ olunan bir hüccet-i şer'iyeye mûcibince sülüs-i mezkûrun defteri yedimde olub akce-i mezkûr mûmâ-ileyh Mehmed Efendi yedinde olmağla sülüs-i mezkûr bana teslîm olunub vasî-i muhtâr olduğum hasebiyle mahallerine sarffedeceğimden mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'den hâlâ taleb ederim dedikde mûmâileyh Mehmed Efendi cevâbında bey' olunan sürü da'vâların iştirân eden kimesnelerden sened alınıb mikdarı sened-i mezkûrlarda mukayyed olmağla ve senedleri zimmetimdedir ve Mustafa Ağa'da olan davâr-ı ağnâmdan iki bin elli dört gurûş ahz olunarak ağnâm vesâire umûrlarına kâin-vâlidem emriyle sarfıma beyâna hâzırım. Mahkeme-i şer'iyeye resm için teslîm eylediği iki yüz elli üç buçuk gurûşa karye-i mezkûreden Sülûk ve Ağcaoğlu Ahmed Çavuş zimmetlerinden ahz olduğunu ve emrleriyle umûrlarına sarffolunduğunu beyân ederim deyü def' eylediği ve pınar-ı mezkûrun inşâsına sarffolunmak üzere Emin Kethüdâ ve Hacı Onbâşı ma'rifetiyle ve emrleriyle karye-i mezkûrede Haydar ve Mehmed Kethüdâ hâzır oldukları hâlde on dört lira-yı Osmânî kâin-vâlidem Elife Hatun yedinden ahz eyledim ve sarffeyledim.

189

Müteveffâ-yı mezbûrun terekesinden başkaca hayvânât vesâiresi olmayıb ve kızını getiririm deyü cevâbı be-tekrar mezbûr Mısdık Ağa zevcesi Elife Hatun'un vekîli İbrahim Efendi'den vasî-i muhtârı olmağla otuz aded lira-yı Osmânî mezbûre Elife Hatun zimmetinde olmağla bana nısfı matlûbumdur dedikde vekîl-i mezbûr İbrahim Efendi cevâbında müvekkilesine bi'l-izâfe on aded lira-yı Osmânîyi hâzır-ı mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'ye techîz-i tekfîni için verildi. Bir lira-yı Osmânî keffine vereceğim diyerek ahz eyledi ve sekiz aded lira-yı Osmânî Ömer Efendi ma'rifetiyle verildi ve Mehmed Kethüdâ ve Haydar Kethüdâ yediyle altı aded lira-yı Osmânî verildi ve yüz seksen gurûş Kürd'e vereceğim diyerek verildi. Çoban Yusuf'a vereceğim diyerek bir lira verildi. Be-tekrar mûmâ-ileyh Mehmed Efendi cevâbında hâzır-ı vasî-i muhtâr-ı mezbûr Mustafa Ağa'dan 2449 gurûş ahz eyledim ve 1400 gurûş vekîl-i mezbûr İbrahim Efendi'nin müvekkilesi kâin-vâlidem Elife Hatun'dan ahz eyledim ve 1000 gurûş

Mustafa Ağa ve ahâlîler ma‘rifetleriyle müvekkile-i mezbûre Elife Hatun'dan ahz eyledim.Meblağ-ı mezkûrden mâ-adâ müteveffâ-yı mezbûrun muhallelâtından bir şey almadım deyü def‘-i da‘vâ eylediği.

17 Şa‘bân 302 (M.1 Haziran 1885)

Müddeî-i Aleyh Müddeî Müddeî Müddeî-i

Îmâmzâde

Mehmed Efendi

Vereseden Emin Kethüdâ

Vekîli Hacı Süleyman

Vereseden Elife Hatun

Vekîli İbrahim Efendi

Vasî-i Muhtâr

Be-tekrar mûmâ-ileyh Mehmed Efendi cevâbında makbûzât-ı ma‘rifetim ve ma‘rifetleri ile sarffolunan:

—00

1208 Aded ağnâm rûsûmiyyesine verilen.

0070 Verese-i emriyye müteveffânın deynine mahsûb Çakıroğlu'na verilen.

0072 Gunûm esmânı için Kuşçulu ortakcısı Kaçan Hasan'a verilen.

0015

1365

Kâin-vâledenin yedinde olan davâr-ı sigar için Mehmed Çavuş'a verilen.

0020 Kâin-vâlideye câmi‘-i şerîfe çûl boyası için verilen.

190

0091 Kâin-vâlide ma‘rifetiyle mekteb becâyışine verilen.

0015

1491

Kabir taşı için masârif-i kûrşûn ve kendi ustaviyye.

0095 Mahkeme-i şer‘iyyeye harc için Hacı İzzet Efendi'ye verilen.

1000 Keffâret ve iskat-ı salât için cümle ma‘rifetiyle verilen.

0253

2840

Mustafa Ağa'nın ma'rifetiyle mahkeme-i şer'iyeye havâleten gösterdiği.

1156

4096

Taşkınlı üzerinde bulunan çeşmeye verese ma'rifetiyle sarfiyât.

Meblağ-ı mezkûrden mâ-adâ İbrahim Efendi'nin müvekkilesi Elife Hatun kendine ben teslîm etdim. Kendi de sarffetdi. İbrahim Efendi müvekkilesinden suâl etsin. Hâlâ defteri de zimmetindedir. İnkâr edecek olur ise cevâbına hâzırım.

17 Şa'bân 302 (M.1 Haziran 1885)

Müddeî-i Aleyh

Vekîl-i mezbûr İbrahim Efendi meclis-i şer'e gelib ta'yîn olunduğu vekâletden kendi hüsn-i rızâsıyla istîfâ edib ve huzûr-ı şer'de takrîr etmekle işbû mahallî imzâ ve temhîr olunmuşdur.

24 Ramazân 302 (M.7 Temmuz 1885)

Ali zâde İbrahim Efendi

Sayfa No: 62 Belge No: 90

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesinden olub bu kere Madrese Mahallesinde sâkine Nuriye Hanım ibnet-i Hacı Hamza bin İbrahim tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz ü kabza vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile 191

vekîl-i müseccel-i şer'îsi Mahmud Efendi ibn-i Sadık Efendi mim medîne-i mezbûre mahallâtından Çatak Mahallesi sâkinlerinden Hasan Ağa ibn-i Ahmed ve yine medîne-i mezbûre mahallâtından Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Derviş Mehmed bin Halil muvâcehelerinde müvekkilem mezbûrenin Yanginyeri nâm mahallde vâki' ma'ûmü'lhudûd iki bâb dükkândan mülken mutasarrıf olduğu bir bâb dükkânını merkûm Hasan Ağa'ya sekiz buçuk liraya ve diğeri bir bâbını dahi merkûm Derviş Mehmed'e altı buçuk lira îcâr ile müteveffâ Süleyman verdi deyü dükkân-ı mezkûrde fuzûlî ik'âd ve ikâmet ediyorlar. Müvekkilemin mühr-i ma'rûfu olub zabt-nâmesini almayı müteveffâ-yı mezbûr bize îcâr eyledi deyü fuzûlî ikâmet eylediklerinden emsâli misillü îcâr-ı güzeşte senin kendilerinden tahsîle dükkân-ı mezkûrleri müvekkilem tarafına teslîmine tenbîh olunmasını bi'l-vekâle taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Hasan Ağa ile ve mezbûr Derviş Mehmed cevâblarında ber-vech-i muharrer dükkân-ı mezkûrde

ik'âdlarını ve dükkân-ı mezkûrler mûmâ-ileyhâ Nuriye Hanım'ın olub; lâkin zevci müteveffâ-yı mezbûr Süleyman Efendi bizlere îcâr-ı muharrere-i mezkûre vechle 82 liraya ve diğeri 62 liraya bir sene müddetle îcâr edib yedimize zabt-nâme verib ve tamamen dahi Süleyman Efendi'ye îcârını teslîm eyledik. Müddeti hitâmına dahi birer buçuk mâh kaldı. Hitâmında dükkânını teslîm ederiz ve zabt-nâmede hanım-ı mûmâileyhânın

mührü olmayıb Süleyman Efendi'ye teslîm olundu ve o da sarffetdi deyü ifâdeleri.

10 Şa'bân 302 (M.25 Mayıs 1885)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Derviş Mehmed Hasan El-vekîl

Mührümüz üzerimizde yokdur. Parmak vaz' eyledikleri tasdîk olunur bi'd-dahi.

İşbû imzâ kendisinindir tasdîk ederim.

Nureddin

Mezbûr Hasan Ağa cevâbında dükkân-ı mezkûr hanımın olub benim deyü Süleyman Efendi bana 82 liraya îcâr eyledi. Meblağ-ı mezbûru dahi tamamen Süleyman Efendi'ye verdim deyü ifâdesi. Süleyman Efendi'nin ne vekâleten verdiğini ve ne asâleten verdiğini bilemem deyü ifâde.

192

Hasan

Mezbûr Derviş Mehmed cevâbında müteveffâ Süleyman Efendi'nin asâletini ve vekâletini bilemem; ancak Süleyman Efendi'den 62 liraya îcâr eyledim. Tamamen Süleyman Efendi'ye verdim deyü ifâdesi.

Dükkân-ı mezkûrde müteahhiren sâkin olan Nohudlu Mahallesinden Hüseyin bin Hasan cevâbında müşteregi müteveffâ Gözüyaşlı Osman bin Mustafa vefât eylediği cihetle dükkânda sâkin olduğunu ikrâr, hanım-ı mûmâ-ileyhânın zevci Süleyman Efendi vekîli olub 62 liraya müşterekle îcâr eylediğini beyânı.

Okcuzâde

Hüseyin bin Hasan

Hasan'ın getireceği şâhidler: Sabir oğlu İbiş ve Alime oğlu Nuri, Kâtırcı Ali Osman oğlu Süleyman Efendi bunlardan mâ-adâ şâhidim yokdur.

Okcuoğlu

Hüseyin

Def'a isbâta havâle olunmuş ise de.

Sayfa No: 63 Belge No: 91

Konya Vilâyeti dahilinde Esbekşan Kazâsına tâbi' Hacılar Karyesinde meskûn Rumeli muhâcirlerinden Müsted'î Ali Efendi ibn-i Mehmed nâm kimesne Medîne-i Yozgad Mahkemesinde meclis-i şer' de Çorum Kasabasında meskûn Rumeli muhâcirlerinden Mehmed bin İsa muvâcehesinde işbû meclis-i şer' de muâyene olan 10000 gurûş kıymetli dört baş yağız ve (...) üzerinde ak tüylü bir re's erkek esb yedimde mâlım olan kır kısırâğımdan doğma netâcen mâl ve mülküm olub bundan sekiz mâh mukaddem karyemiz mer'âsından zâyi' olub el-hâletü hazihi mezbûr Mehmed yedinde bulmamla bi'l-istihkak taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Mehmed cevâbında 193

bundan yedi mâh mukaddem esb-i mezkûru müddeî-i merkûmun kâim-birâderi olub gaib-i ani'l-meclis Ahmed'den bir esb ile iki mîr nısf-ı sîm-i mecidiyye bedelinde bitarîki'l-mukâyaza şira'en mâlı olduğunu ve esb-i mezkûre ber-vech-i muharrer vaz'-ı yedini ikrâr, ber-vech-i muharrer netâcen mâlı olduğunu inkârından başka bundan üç gün mukaddem yevm-i perşembe sâkin olduğumuz Acem Mehmed Kahvesi'ne mezbûr Ali Efendi gelib kâim-birâderime emâneten verdim. Fûrûht eyle demedim. Sana vermiş. Esb-i mezkûremi isterim deyüb yedi altın bana verecek olub gaibân-ı ani'l-meclis Yakub ve Kuru Ömer'i göndermişler. Ben dahi kabûl etmedim deyü ifâdesi ve mezbûr Ali Efendi dahi benim kâim-birâderim yokdur ve öyle bir cevâb etmedim ve merkûm Mehmed seninle müsâlaha olalım bu esb senin olduğunu biliyorum deyü ikrâr etmişdi deyü ifâdesini mezbûr Mehmed dahi külliyyen inkâr.

15 Şa'bân 302 (M.30 Mayıs 1885)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Mehmed Bin İsa Ali Efendi Bin Mehmed

Alenen tezkiye edenlerin esâmiyyesi beyân: Yozgad Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Arzuhâlcî Hasan Efendi ibn-i Mehmed Efendi, Köhnelizâde Salih Efendi ibn-i Hasan ve Hurşid Ağa zâde Osman Efendi ibn-i Hurşid Ağa ve Arabacı Ebu Talib bin Bekir Kasım oğlu.

20 Şa‘bân 302 (M.4 Haziran 1885)

Müddeîden getirilen şâhid: Ankara Vilâyeti dâhilinde Kasaba-yı Bâlâ Karye meskûn

Tatar muhâcirlerinden Hacı Murad oğlu Şerif Efendi ibnül-mezbûr Hacı Murad.

Esbekşan Kazâsına tâbi‘ Hacılar Karyesi ahâlîsinden Polad oğlu Muhsin Efendi, Polad bin Abdullah.

194

Sayfa No: 63 Belge No: 92

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesi sâkinlerinden Kocaağazâde Mustafa Fevzi Efendi ibn-i Ömer Ağa nâm kimesne meclis-i şer‘de mahalle-i mezkûre sâkinelerinden gaib-i ani'l-meclis sulbî kebîr kızı Fatma Hatun menzil da‘vâsından dolayı ber-mûcib-i ta‘lîmât üç def‘a ihzâriyye ve dördüncü def‘a mürâsele-i şer‘iyye irsâl olunmuş ise de mezbûre Fatma Hatun mûmânaatda bulunub gelmediğinden tarafından vekîl dahi göndermediğinden ber-mûcib-i nizâm-ı seniyye gıyâbından vekîl-i müsahhar ta‘yîn olunan mahkeme-i bidâyet-i mülâzım ketebesinden Tekye Mahallesi sâkinlerinden Ahmed Efendi, Abdullah Efendi bin Nazif Efendi (...) muvâcehesinde mahalle-i mezkûrede vâki‘ ber-mûcib-i tahrîr-i cedîd Sokağının numrûsunda vâki‘ bir tarafı Ardiçoğlu hânesi ve bir tarafı bağçe ve diğere tarafını tarîk-i âmm ile mahdûd fevkânî ve tahtânî beş bâb odayı müştemil bir bâb mülk-i menzil peder-i mûrisim müteveffâ Ömer Ağa'dan irsen intikal edib tarihten yigirmi beş sene akdem Deraliyye'ye azîmet edib Evkâf Kalemî'nde eğlenib ve tavattun etmekle ve hâne-i mahdûd-ı mezkûrde ol-vakt müteveffîyye-i zevcem Meryem Hatun sulbî kebîr oğlum Mehmed Tefvik Efendi ve sulbî kebîre kızlarım Ülfet ve Hadice ve Munise ve mezbûre Fatma kalıb mezbûre Fatma ol-vakt zevc olub ba‘de menzil-i mahdûd-ı mezkûr ol-vakt dâm yapı olub iki bâb odası olmağla mezbûr oğlum Mehmed Efendi kendi kîse-i müstakilesi ve me'mûriyyetlerde kazanmış olduğı akcesiyle hâne-i mahdûd-ı mezkûru hedm edib fevkânî ve tahtânî müceddeden ebniye inşâ ettirmiş ve bir çok eşyâ ve evânî-i beytiyye ahz ve iştirâ ve tehhül etmek üzere haylûce de huliyyât takımı peydâ etmiş ise de biemr-illâh-i teâlâ muvaffak olamayarak vefât etmiş ve hâne-i mezkûrde mütevattın kebîr kızım mezbûre Fatma ne kadar eşyâ-yı nefîse ve hoşîye ve evânî-i beytiyye ve huliyyât ve hayvânât var ise satıb iki nefer oğullarıyla yiyib içdikden sonra hânei bir sûret-i hiyel ve desîse ile alıb kendisine mâl etmek efkâr-ı fâside ile bundan çend-sene akdem güyâ

benimle görüşmek maksadıyla Der-saâdet'e gelmişler ve üç dört mâh birlikde hânemde yatıp kalkmış. Bi-ani'l-hâne mefsededinde mezkûr olan fenâlığı bilemediğim cihetle evlâdım diyerek emniyet edib mührüm ve çekmecem meydânda ve mezbûrenin yed-i hıyânet-kârânesinde olduğumdan bir müddet sonra avdetle Yozgad'a gelerek babam bana hâneyi hibe etdi diyerek bir sahte sened ibrâz ve birkaç da şahid-i zûr tedârik ederek müfti-i memleket olub hakkâniyyet ilzâm etmeyen Tahir Efendi'nin sahâbetiyle

195
ve muâvenetiyle isbât ile bir kıt'a hüccet almış ve emlâkca kaydını uhdesine icrâ etdirmiş olduğunun Der-saâdet'de işitdim. Hibenin aslı ve esâsı olmadığını birâderime vesâir îcâb.

Sayfa No: 64, 65 Belge No: 93

Başçavuş Hacı Halil ve Ahmed Ağaların câmi'-i şerîf ve mekteb-i lâtif ve medrese-i münîflerinin müsakkafât vesâiresine ber-mûcib-i vakfîyye hâlâ mütevellîsi olur. Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesinden sâhib-i arzuhâl El-hâc Ethem Efendi ibn-i Bekir Ağa mim mahallât-ı merkûmeden Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Karabıçakzâde Ali Efendi ibn-i Mehmed Ağa muvâcehesinde bi't-tevliye üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında ecdâdım müteveffâ Başçavuşzâde Hacı Halil ve Ahmed Ağaların nefsi-i Yozgad ve kurâ-yı mütecâvireye taleben arzu'lullah-i teâlâ binâ ve inşâ eylediği câmi'-i şerîfe ve mekteb-i münîfe müsakkafâtından olub ve vakf-ı mezkûreye mütevellî olan evlâdın ik'âdına mahsûs ve meşrût ve ma'mûl bahâ-yı vakfîyyede musarrah bâ-hüccet-i şer'îyye binâ eylediği Nohudlu-ı Zîr Mahallesinde vâki' Başçavuş Sokağının üçüncü nûmrû ile murakkam etraf-ı sülûsesi müteveffâ Abdullah Ağa bin Abdurrahman menzili ve Süleyman Bey'den mevrûs Bekir Bey ibn-i İbrahim Bey bağçesi duvârı ve Süleyman kerîmesi Rukiye Hanım menzili ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd yedi oda ve bir sofa ve bağçe ve müştemilât-ı sâiresiyle bir bâb mülk-i menzili mütevellî-i sâbık müteveffâ Nazif Efendi kendisi oturduğu zamânda fuzûlî kuvve-i galebesiyle bundan akdemleri Sâtırzâde Mehmed Ağa fûrûht etmiş. Mûmâ-ileyhin vefâtında ben bi't-tevliye ber-mûcib-i şart-ı vâkıf vakf-ı mezkûre mütevellî olduğumda menzil-i mezkûr hâlâ yedinde bulunan Karabıçakoğlu Ali Efendi'den da'vâ eyledim ise de ol-vakt meclis-i idâre a'zâsından bulunan Kötelekizâde Ömer Efendi'nin ve enişdesi müteveffâ Müfti-i Belde Abdünnafi

Efendi'nin dâmen-i sahâbetine dolaşarak güyâ bendeleri da'vâda hakkım yok gibice beni muhâkemededen men' eylediklerinden bi'z-zarûr Bâb-ı Âlî-i Meşîhat-penâhîye arzuhâl ile mürâcaat olduğunda da'vâ-yı mebhûsede mütevellî-i lâhikin hakkı olduğunu ve vakf-ı da'vâlarının her an istimâ'ı câiz bulunduğunu müteaddid emr-i aliyye-i şeref zuhûr ederek ol-vakt mahkeme-i şer' iyyeye verilmiş ve da'vâ-yı mebhûse bed'an ve mübaşeret olunacağı hengâmda hükûmet konağı muhterik olarak alâ halihî kalmış

196

idüğünden mezkûr hâne ve evkâf-ı mazbûta ve meşrûtadan bulunduğu cihetle merkûm Ali Efendi'den bi'l-istirdâd tarafıma teslim olunması husûsunu yedimde mevcûd bulunan fetvâ-yı şerîf mûcibince taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

El-müddeî El-müddeî

Mezbûr Ali Efendi cevâbında mûmâ-ileyh Hacı Edhem Efendi'nin iddiâ eylediği menzili müteveffâ Sâtırzâde Mehmed Ağa vereselerinden şira'en mâl ve mülküm olub güzerân eden doksan altı senesi Esbak Yozgad Nâibi Faziletli Tahsin Bey huzûrunda mûmâ-ileyh Hacı Edhem Efendi verese-i vekîlleri bulunan Rif'atlı Ömer Efendi ile ben dahi menzil-i mezkûre vaz'-ı yedim cihetiyle hâzır olduğum hâlde mürâfaa olunarak altmış seneyi mütecâviz bir madde olduğundan ve bu âna kadar icâre-i zemîn dahi verilmediğinden müddet-i memnûa ile cevâb verilip hükm-i şer'î lâhik olub hakkı olmadığına dâir 9 Şa'bân 96 (M.29 Temmuz 1879) tarihiyle yedime bir kıt'a i'lâm-ı şer'î i'tâ olunub i'lâm meâlinden tafsîli ma'lûm buyurulacağı ve yetmiş senelik bir madde olub vakfiyyetine aslâ ve kat'â ma'lûmâtım yokdur, bilemem. Esâsı nâma'lûmdur. Hükm-i mezkûr ol-vakt kendisine teblîg olunmuşıdi. Altı sene mürûriyle i'lâm-ı mezkûr lâ-yetegayyer hâleti kesb etmiş ve vekîl-i mûmâ-ileyh Ömer Efendi ve müfti-i merhûm ise kendisinin akrabasından olub ol-vakt Ömer Efendi idâre a'zâsı olmadığı hâlde kendisini vikaye etmek lâzım gelir iken Hacı Edhem Efendi onlara isnâd mâlım yekûn ederek hilâf beyânâtıyla hakk kazanmak efkârından ibâret olduğundan emr-i meşîhat-penâhî istihsâli bahsine gelince ale'l-usûl istid'âsının nâsbile ber-nehc-i şer'-i şerîf icâbının icrâsını hâvî olub ber-nehc-i şer'î ol-vakt fasl-ı da'vâ olunub hükm olunmuşıdi. Bir def'a şer'le fasl ve hükm ve hüccet olunan da'vânın be-tekrar istimâ'ı câiz olmayacağı fetvâ-yı şerîf iktizâsından olduğundan ve i'lâm-ı mezkûre mefsûh nazarıyla bakılamayacağından işbû cihetle benden da'vâsı tekadüm-i zamân ile i'lâm

mûcibince da'vâsı vâhî olduğunu ifâde ederim. Cevâbım budur.

Karabıçakzâde

Ali Efendi

Be-tekrar Hacı Edhem Efendi cevâbında mütevellî-i sâbık müteveffâ Nazif Efendi'nin vakf-ı mezkûre ihâneti cihet-i câmia ile müsebbet olduğu ve kendisi şerrü'n-nâs ve ciyâbirden (?) bulunub ve vakf-ı mezkûreyi güyâ mülkü gibi idâre eylediğini ve dahi

197 nice nice vakf ve ashâb-ı mürtezıkaya haylü (...) bulunduğu ber-vech-i âtî arz ederim.

Yozgad'daki câmi'-i şerîfin imâm ve zabiti Akvin Mehmed Efendi vesâir hademesi celb buyurulursa tahkîk-i madde edilir ise mütevellî-i müteveffânın ahvâl-i nâ-marziyyesi bir kat dahi ma'lûm olur. Şöyleki müteveffâ-yı mûmâ-ileyh akdemleri mest-i müdâm ve mükeyyifât yolunda ve vakf-ı mezkûrun vakfiyyesinde mûnderic îrâd ve akarından değirmen ve bezîrhâne ve değirmenhâne gibi müstakilâtları fûrûht eylediği ve Yozgad'ın çârşak sâat mesâfesinde bağçe-i kebîrin suyunu ve câmi'-i şerîf-i mezkûrun edebhânelerini satmış bulunduğunu İslambolluoğlu ahâlîsinin mu'teberâtıyla ve câmi'-i şerîfin cemâatiyle isbâta hâzırım. Ol-vakt ahâlîden ba'zı kesân kendisinden câmi'-i mezkûrun edebhânelerini da'vâ ederek bu yolda çok sa'y olunmuş ise de muvaffak olamadıklarından dolayı tabî'î terk-i da'vâ edilmiş ve buna mûmâsil-i meşrûta ve kazıyyeye mûnâfi-i harekât-ı nâ-becâ meydânda olan mütevellîsinin fuzûlî satmış olduğu müsakkafâtın inşâ'-Allah-i teâlâ mahallerinden zamân-ı idâre-i âcizîde zâhir-i ihrâc olunmasına sarf-ı sa'y ve ikdâm olunacağından husûsu ma'rûz-i mebhûsenin sâdık olub, derece-i sübût-i îsâline şahid-i mütâlaa buyurulur ise tevâtüren ikâme eyleyeceğim gibi musaddık ve ma'mûliyye ve kazıyye ile de tebeyyün eyleyeceğimden şimdilik da'vâ etmekde olduğum hânenin gerek senedât-ı şer'iyye ve idâre-i vâhidelü vakfnâme-i mu'tebere ile isbât edeceğimi arz ederim.

23 Şa'bân 302 (M.7 Haziran 1885)

El-müddeî-i Mûmâ-ileyh

Mûmâ-ileyh Edhem Efendi cevâbında Esbâk Nâib-i Yozgad Tahsin Efendi zamânı zabt varakası mûcibince müfti-i merhûm Nafi Efendi'ye gıtdik. Tarafeyn muvâcehesinde Müfti Efendi mürûr-i zamân ile fetvâ göndermiş. Hâkim Efendi çağırddı. Ömer Efendi vekîl idi. Onun muvâcehesinde bana Hâkim Efendi mürûr-i zamân ile hakkın yokdur

deyü cevâb verdi. Nazif Efendi satalı on sekiz sene oldu dedim ise de kabûl etmedi.

23 Şevvâl 302 (M.5Ağustos 1885)

Tekrar Ali Efendi'nin ifâdesi 1 Haziran 301(M.1 Haziran 1884) tarihli vermiş olduğum istid'âmı tasdîk ederim.

Karabıçakzâde

198

Ali

Sayfa No: 65 Belge No: 94

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiyeye tâbi' Selmanfakihlü Karyesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl Ömer Efendi ibn-i Hasan mim medîne-i mezbûre mahallâtından Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Hattâtzâde Osman Kamil Efendi ibn-i Ömer Efendi muvâcehesinde işbû meclis-i şer' de muâyene olunan on yedi yaş kır ve sağ tarafında sırtında iki pâre beyaz ve sol tarafında bir beyaz pâre yeri olub bir re's kısrâk bundan on sene mukaddem Karakoyunlu aşiretinden gaib-i ani'l-meclis Karakuş Ali bin İbrahim nâm kimesneden koyun ile bi-tarîki'l-mukâyaza üç yüz gurûş fiâtla şira'en mâl ve mülküm iken bundan dört sene mukaddem karyemiz mer'âsından yanında iki yaş bir tây ile yedimden zâyi' olub el-hâletü hazihi mezbûr Osman Kamil Efendi yedinde bulmamla bi'l-istihkak taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mûmâ-ileyh Osman Kamil Efendi cevâbında kısrâğ-ı mezkûre vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin bundan on sekiz gün mukaddem yedimde bulunan tezkire mûcibince veli olduğu karyesinden gaib-i ani'lmeclis Mustafa Kethüdâ ve refîki İlyas'dan üç yüz gurûşa şira'en mâl ve mülküm olub müdde-i merkûm Ömer Efendi'nin ber-vech-i muharrer mâlı olduğunu bilemem deyü külliye inkâr.

25 Şa'bân 302 (M.9 Haziran 1885)

Şehâdet eden: Yenicâmi' Mahallesinden Veli Paşazâde Salih Efendi ibn-i Edhem Efendi, Selmanfakihlü Karyesinden Hasan bin Hasan.

Sayfa No: 65, 66 Belge No: 95

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Sarıhacılı Karyesi sâkinelerinden olub Tekye Mahallesinde sâkine Zekiye bint-i Mehmed Kethüdâ nâm hatun tarafından vekîl-i müseccel-i şer'îsi mezkûr Tekye Mahallesi sâkinlerinden Mahmud Efendi ibn-i Sadık Efendi nâm kimesne meclis-i şer' de mezkûr Sarıhacılı

Karyesinde sâkin müvekkile-i mezbûrenin li-ebeveyn er karındâşı Hacı İsmail

199

muvâcehesinde bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında hâzır-ı mezbûr Hacı yedinde bulunan ifrâz pûsulasının mahkeme-i şer'iyede istinsâh olunan ve yedimde bulunan ifrâz ve kassâm defteri birbirine külliye mübâyin ve münâkız olub yekdiğeriyle karşılaştırarak kassâm veya pûsula-yı mezkûrenin kangısına hüccet nazarıyla bakılacak ise ba'de iddiâ olunmak üzere ol-emrde hâric-i kassâm olarak üç re's esb ve bir câmûs düğesi ve bir kıt'a kırâc bağ ve onluk ve yigirmilik yigirmi aded altın ve gerdânlık ve bir kat çûha elbise ve bir re's öküz ve bir merkeb ve bir sâat ve gaib-i ani'l-meclis Debbağoğlu Seyyid nâm kimesneye 260 gurûş mukabilinde ve bir diğeri mâl nâ-ma'lûm olub ve Kürt Güzeloğlu'na 500 gurûş, vergiyel 10 gurûş ve aded-i ağnâma mikdâr Ali Kethüdâ beyân etmek üzere bunların mukabilinde hâric-i kassâm olarak bir takım mevâşî ve eşyâ alıkoyub hâd-be-hâd merkûm Hacı kendi re'yiyle vermiş olduğundan mücib-i şer'isi matlûbumdur. Gıbbe's-suâl mezbûr Hacı İsmail cevâbında vekîl-i mezbûr Mahmud Efendi bi'l-vekâle iddiâ eylediği hâric-i kassâm olan hayvânât ve eşyâ vesâireyi külliye inkâr eylediğinden başka hâric-i kassâm olmayıp cümlesi dahil-i kassâm oldu deyü cevâbi be-tekrar vekîl-i mezbûr Mahmud Efendi iddiâsında câmûs iki kassâmda bir olub ifrâz pûsulasında iki olduğu hâlde diğeri hâric-i kassâm değil midir? Müvekkilem tarafından on bir aded davâr hem müvekkileme vesâireye gösteriliyor. Bu cihetden mükerrer-i pâre mâl ediyorlar. Bu cihetle müvekkileme ise noksan verildiği anlaşılır ve vereseden 228 gurûşu gösteriliyor. Bunların ise mahalleri görülemeyip hevâyî bir taksîm demek olduğundan müvekkilemin hukukunu talep ederim. Bununla berâber kendisi müsta'mel ve köhne olan eşyâyı galî fiâtla müvekkileme mâl edip cedîd ve dîn fiâtla cedîd eşyâları merkûm Hacı kendine mâl etmiş. Bununla berâber 8000 gurûş nisf-ı câmûs gösterilmiş. Bu câmûzun ise müvekkileme teslîm ve tesellüm bulunmayıp câmûsun da el-hâletü hazîhi bizde olduğu bilinemeyip bu cihetle hakkını talep eder. Bu husûsu fasl ve rü'yet olunduktan sonra başkaca onu da da'vâ eder. Mezbûr Hacı cevâbında kassâm mücibince eşyâ ve mâlî olub hâric-i kassâm bulunmayıp ve müvekkilesi Zekiye'nin hissesini tamamen edâ ve teslîm eyledim deyü def'-i da'vâ eyledikde dayısı diğeri Mahmud Efendi'ye on bir aded davâr-ı mektûm ve Zekiye hisselerine mahsûben verdim. Bu cihetle nisf demek olur.

Nısfı ile berâber 228 gurûş ki cem'an 578 gurûş borcu olduğu ikrâr. Kâime-i akce olarak tahrîr oldu. Vekîl-i mezbûr Mahmud Efendi cevâbında gıbben davâr ve eşyâ matlûb eylediği.

2 Ramazân 302 (M.15 Haziran 1885)

200

Müddeî-i Aleyh Müddeî-i Vekîl

Hacı Mahmud Efendi

Bağ için ve esb için ve câmûs için İsmail'in getireceği şâhidler: Karye-i mezkûreden Divriklioğlu Hacı Ahmed Kethüdâ ve İncioğlu İbrahim ve Berberoğlu Mehmed Vahid ibn-i Mehmed Efendi.

Şâhid-i mezbûr Hacı Ahmed Ketüda edâ-yı şehâdet-i şer'yye bildiği ve şehâdeti kabûl olduğu.

5 Ramazân 302 (M.18 Haziran 1885)

İki yaprak evvel bidâyet-i zabt üst tarafındadır.

Sayfa No: 66 Belge No: 92'nin Devâmı

Eden komşu ve ahbaba varmış isem de müfti-i mûmâ-ileyhin galebe-i nüfûsu istîfâ-yı hakk ve mahzar-ı ma'delet olmağla mani' olduğunu altı mâhdan beri mahkeme-i ulyâlarına gelib giderek istid'ânın te'sîrini göremediğimde hey'eti mahkemede tasdik eder zannederim. Binâen aleyh işbû hâneyi mezbûreye hibe ve ferâğ etmedim. Öyle sened dahi vermedim. Eğerçi mührüm altında sened ibrâz edecek olur ise sâlifü'l-arz mührümü çalib temhîr eylediğinde cây-i tereddüd-i şübhe değildir. Bununla berâber hibe denilen şey'in cevâzı mevhub-ün-leh-i vâhibin ma'lûm olmadıktan başka tahliyye ile berâber icâb ve kabûlde şart olacağı Mecelle-i Celîle'nin ahkâm-ı iktizâsından kanûn bilenlerin mechûlü değildir. Şu hâlde mezbûrenin müdâhalesinin men'iyile berâber sahte sened ile ba'zı lisân-ı muâvenetiyle istinâden mütecâsir olduğum maddeden hâne-i mahdûd-ı mezkûru vekîl-i müsahhar ta'yîn olunan Ahmed Efendi'den müvekkilesine bi'l-izâfe ve bi'l-vekâle hâlen taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk müddeî-i aleyhâ tarafından vekîl-i müseccel-i şer'îsi Abdullah Efendi cevâbında müddeî-i mûmâileyh

Mustafa Fevzi Efendi müddeiyye-i aleyhâdan iddiâ eylediği hâne kendisinin

olduğunu ne vechle tebeyyün etdirecek ise beyân eylesini taleb ve da'vâ ederim.

Mustafa Fevzi Efendi cevâbında menzil-i mahdûd-ı mezkûr pederimden irsen intikal
201

etmekle mülkumdür ve her vechle tebeyyün ve isbât ederim ve şâhidlerim: Mahalle
İmâmı Hacı Ömer Efendi ve karındâşı Necib Usta ve Mahalle Muhtârı Ömer Usta ve
birâderim Osman Ağa ve Süleyman Ağa oğlu Ömer ve Abdi Efendizâde ve Mahmud
Efendi ve Kal'alızâde Hacı Abdullah Efendi ve Hacı Edhem Efendi ve Hacı Hasan Ağa,
Muytaboğlu Ali Ağa ve Sülûk Ağa zâde Hacı Ali Ağa ve Girgid Ali Ağa zâde Necib
Efendi, Sabık Mahalle Muhtârı Haşim Efendi. İsimlerini beyân eylediği şâhidlerin
celbiyle ikâme eylesini taleb eylerim.

10 Şevvâl 302 (M.23 Temmuz 1885)

Vekîl-i Müsahhar Müddeî-i Mezbûr

Abdullah Efendi Nuri Efendi

Abdullah

Şehâdet eden: İmâm-ı Mahalle Hacı Ömer Efendi ibn-i Abdullah ve Muhtârı Ömer Usta
bin Hüseyin ve ihtiyâr meclisinden Hasan Ağa ibn-i İbrahim ve Muhtâr-ı Sâbık Berem
Ağa zâde Haşim Efendi ibn-i Osman.

Alenen tezkiye eden: Mahalle-i mezbûreden Zobuzâde Ömer Efendi ibn-i Emin ve
Medrese Mahallesinden Süleyman Ağa ibn-i Osman, Nohudlu Mahallesinden
Karabıçakzâde Ali Efendi ve Mehmed Ağa ve Taşköprü Mahallesinden Ali Efendi ibn-i
Mahmud.

Sayfa No: 67 Belge No: 96

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tâbi' Kodallı Karyesi sâkinlerinden
Kara Osman oğlu Edhem binü'l-mezbûr Osman mim Sarıhamzalı Karyesi
sâkinelerinden Hadice bint-i İsmail muvâcehesinde mezbûreyi tarihten on sekiz sene
akdem 15 Ramazân 84 (M.10 Ocak 1868) senesi kendi hânemde eniştem müteveffâ
İsmail ve mezbûrenin pederi hânesinde bilâ tesmiye-i mehr karyemiz imâmı Sarı İmâm
ve Deli Hüseyin ve Seyfi ve ammisi Nebi Ağa huzûrlarında oğlum gaib-i ani'l-beled ve
202

hâlâ askerde bulunan Nuri'ye mezbûr Sarı İmâm mahzar-ı şühûdda akd edib ol-vechle
oğlum mezbûrenin zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsı olmağla kıbel-i şer'den
itâat ve inkıyâdına tenbîh olunmak bi'l-velâye matlûbumdur dedikte mezbûre külliye

inkâr eylediği.

8 Ramazân 302 (M.21 Haziran 1885)

(...) Yozgadlı Feyyaz Mehmed Usta bundan mâ-adâ şahidim yokdur.

Şâhid Edhem

Sarihamzalı Karyesinden Resul oğlu Mehmed bin Güdükhasanlı Karyesinden
Mustafacı oğlu Mehmed bin Mustafa.

Alenen tezkiye eden: Paşa Karyesinden Kara Beyzâde İbrahim Ağa ibn-i Ömer, Sorkun
Kazâsından ve Sorkun Karyesi ahâlîsinden Molla Mehmed oğlu Mehmed bin Hüseyin
ve Ziya Efendi (...) Kara Süleyman Ağa zâde Mustafa Efendi.

Sayfa No: 67 Belge No: 93'ün Devâmı

Husûsi-i mezkûr-i zâviye varlık ciheti olub zâviyesi el-yevm mevcûd ve ma'mûr
olduğunu evlâddan hall-i vukû'unda evlâda mütesâviyen taksîm ve tevcîhe olunageldiği
ve der-dest ve kazıyyesi olmayıb geçende vukû' bulan ihrâkda sicilât-ı mahkeme
muhterik olmasıyla kaydına dahi zafer-yâb olunamayıb taâmül-i kadîmi bu vechle
olmağla taâmül-i kadîmi üzre amel olunageldiğini tasdîken alâ tarîkü'l-ihbâr tasdîk
olunur.

5 Zi'l-ka'de 302 (M.19 Ağustos 1885)

Belediyye Re'isi İdâre A'zâsından İdâre A'zâsından Hasan

203

Sayfa No: 67 Belge No: 97

Medîne-i Yozgad mahallâtından Çatak Mahallesi sâkinlerinden Alacalızâde Abdullah
Efendi ve Salih Efendi ibn-i Osman Ağa maclis-i şer' de ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm
edib tarihten akdem vefât eden ceddimiz Hacı Mahmud Ağa'dan babamız mûrisimiz
müteveffâ Osman Ağa'ya intikal eden ve evlâdiyyeye meşrût olan vakfin nısfı
amûcemiz Hasan Efendi'ye ve nısf-ı hissesini bizlere âid olduğundan bizler dahi vakf-ı
mezkûre esbak olduğumuzu beyân olunacağı mûmâ-ileyhim vakf-ı mezkûre ve sâlih ve
erşed olduklarını beyân eden şahidlerin esâmîleri beyân.

23 Ramazân 302 (M.6 Temmuz 1885)

Mustafa Belediye Re'isi İdâre A'zâsından İdâre A'zâsından

Halil Beyefendi Nureddin Efendi Salih Efendi

Sayfa No: 67 Belge No: 98

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambollu Mahallesi sâkinlerinden etmekci esnâfından Derviş Mehmed Ağa ibn-i Mustafa nâm kimesne meclis-i şer‘de Dulhasanlı Karyesi ahâlîsinden Süleyman bin Yakub muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve tasvîr-i müddeâsında tarihten beş sene akdem güzerân eden doksan yedi senesi karye-i mezkûre arâzîsinde vâki‘ bir tarafı ulu yol, bir tarafı değirmen ocağı, bir tarafı Şekeroğlu tarlası, bir tarafı kanak ile mahdûd tahminen üç dönüm mikdârı tarlayı 1016 gurûş semen mukabilinde iştirâ ve kabz edib düyûndan bir kıt‘a sened alıb mülken mutasarrıf iken tarla-yı mezkûr yiğirmi seneden beri boz ve hâlî olmağla me‘mûrundan koçân taleb eyledim ise mümânaatda bulunub koçân dahi vermediklerinden derûnuna tohum zer‘ etmeyib müdâhale olunamadığından olacak meblağ-ı mezkûr merkûm Süleyman'dan hâlâ taleb ederim dedikde ol-dahi cevâbında tarla-yı mezkûr mûrisimiz babam Yakub'dan irsen intikal edib mezbûr Derviş Mehmed Ağa'ya 700 gurûş mukabilinde deynime mahsûb bey‘ edib beş seneden beri mutasarrıf olmağla iştirâ eylediğini ikrâr; lâkin me‘mûru huzûrunda ferâğ etmedim deyü ikrâr eylediği.

7 Şevvâl 302 (M.20 Temmuz 1885)

204

Müddeî-i Aleyh Müddeî

Süleyman Mehmed

83 senesinden beri ahz-ı i‘tâ ederim.

Karye-i mezkûrede vâki‘ bir tarafı Derviş Mehmed bağı, bir tarafı kanak, bir tarafı değirmen harkı, Osman bağı ile mahdûd üç tahte bağı 700 gurûş mukabilinde bey‘ ve temlîk ve teslîm edib ol-dahi iştirâ ve kabz ve kabûl eyledikleri.

Müddeî ve müddeî-i aleyh nâm kimesneler meclis-i şer‘de bâ-vesâtet-i muslihîn yedi yüz gurûş akce üzerine musâlaha olub ve herbirleri meblağ-ı mezkûr üzerine musâlaha kabûl eyledikleri ve ikrârlarını mübeyyin işbû mahalle şerh verildi.

7 Şevvâl 302 (M.20 Temmuz 1885)

Süleyman Derviş Mehmed

Sayfa No: 68 Belge No: 99

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Münciloğlu Mihayil veled-i Haçadur mim Tekye Mahallesi sâkinlerinden Onnik veled-i Agob muvâcehesinde merkûmdan iştirâ etmiş

olduğum ve işbû meclis-i şer‘de muâyene olunan tahminen on beş yaşında al kısrağ iki yüz on gurûşa sağ ve sâlim olarak tarihten on iki gün mukaddem iştirâ edib bir gün sonra Arablı Karyesine fûrûht eylediği kısrağı mezkûrde soluğan illeti olub ve yirmi, otuz bir günde müsahhar ol-anda merkûma red ve teslîm etmiş isem de kabûl etmediğinden teslîmi taleb ederim deyü da‘vâ merkûm Onnik cevâbında fi‘l-hakîka kısrağı mezkûru sağ olarak fûrûht etdim. Ol-vakt soluğan illeti olmayıb; ancak merkûm yedinde olmuşdur deyü cevâbı tekrar Onnik cevâbında ol-vakt kısrağı mezkûr çayırdı olub saman yediğinde meydâna illeti çıkmışdır deyü cevâbı.

7 Şevvâl 302 (M.20 Temmuz 1885)

Müddeî-i Aleyh Müddeî

205

Onnik Tekye Mahallesinden Münciloğlu

Sayfa No: 68 Belge No: 100

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Taşlık-ı Kebîr Karyesi sâkinelerinden zâtı mezbûreyi bi'l-ma‘rifeti‘ş-şer‘iyye ârifân karye-i mezkûre ahâlîsinden Mahmud Kethüdâ bin İsmail ve Mustafa bin Musa ta‘rifleriyle ma‘rife olan işbû sâhibe-i arzuhâl Fatma bint-i İbrahim nâm hâtun meclis-i şer‘de Tuzkaya Mahallesi sâkinlerinden Ahmed Ağa ibn-i Mehmed Ağa muvâcehesinde Mülk-i Hazret-i Asâkir-i Şâhânedan nâiliyyetle gidib üçüncü alâyının ikinci tâbûrun birinci bölüğünde yelinden vefât etdi denilen sadrî kebîr oğlum Mehmed bin Mustafa Bilal oğlu nâm müteveffânın muhallefâtı ve maaş-ı müterâkimesi olub ve mezbûr Ahmed Ağa zimmetinde yüz gurûş alacak hakkı olmağla verâseti benimle işbû hâzır-ı bi'l-meclis sulbî sagîr oğlu Mustafa'ya münhasıra olub bizlerden mâ-adâ vâris-i ma‘rûf ve terekesine müstahikk âheri olmadığından meblağ-ı mezkûru mezbûr Ahmed Ağa'dan hâlâ taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk mezbûr Ahmed Ağa cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Mehmed'e meblağ-ı mezkûr deyni olduğunu ikrâr; lâkin verâset müddeâsını inkâr eylediği.

9 Şevvâl 302 (M.22 Temmuz 1885)

Alenen tezkियeleri: Ömer Efendi ibn-i Hasan, Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden Ali Efendi ibn-i Abdullah ve Ömer Çavuş bin Osman ve Kamil Efendi ibn-i Osman. İslambolluoğlu Mahallesi sâkinlerinden Tataroğlu Mustafa Efendi ibn-i Osman ve

karye-i mezkûreden Mahmud Kethüdâ ibn-i İsmail.

206

Sayfa No: 69 Belge No: 101

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mülhakâtından Sunkurlu Kazâsına muzâfa Selmanlu Nâhiyesine tâbi Kayadibi Karyesi ahâlîsinden ve Asâkir-i Hazret-i Şâhâne mülâzımlarından sâhib-i arzuhâl Receb Ağa ibn-i Süleyman mim medîne-i mezbûre mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Makineci Artin Ağa veled-i Hacı Agob muvâcehesinde bi'l-irsi'sşer' î li-ebeveyn karındâşım gaib-i ani'l-meclis Ali ile ber-vech-i nısfıyyet mutasarraf olduğumuz karye-i mezbûre arâzîsinde kâin iki tarafı Çırakoğlu Süleyman bin Abdullah ve Balakoğlu İbrahim bin Bekir bağları ve iki tarafı tarîk-i âmm ve çay ile mahdûd tahminen yüz elli dönüm mikdârı eşcâr-ı müsmire ve gayr-ı müsmireli yeri arz-ı mîrî ve kürûmu mülk iki bölük bağdan bir kıt'a bağımı ben diyâr-ı âherde olduğum hâlde Receb 301 tarihinde karındâşım gaib-i merkûm Ali benim hissemle berâber bağ-ı mezkûrun mahsûlünü üç sene kontrât edib otuz beş lira bilâ-fâiz durmak üzere murâbahasına bedel olarak vermiş ve bir sene mahsûlünü iki yüz batmân arâkı ve bin sekiz yüz kıyye şarâb edib ve hânesi için ne mikdâr olduğunu bilemem. Tahminen yüz batmân bulama ve yüz batmân kara pekmez kaynadıb getirmesiyle mahsûlden nısfını ve bağ-ı mezkûrun nısf-ı hisseme müdâhalesinin men'ini taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

El-müddeû'l-mezbûr

Merkûm Artin Ağa cevâbında hukuka müteallik olduğu cihetle gerek ticâret ve gerek hukuk kısmında muhâkeme olacağı cihetle bu ma'kûle müskirât da'vâsı mahkeme-i şer'ıyyeye âid olduğundan ticâret veyâhûd kısmına havâlesini taleb ederim. İfâdem budur.

15 Şevvâl 302 (M.28 Temmuz 1885)

El-müddeî-i Aleyh

Sayfa No: 70 Belge No: 102

207

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Civelekyân Hacı Karabet veled-i Hacı Mardiros mim millet-i merkûme sıbyân mektebi mütevellîsi Arslanyan Avedis Efendi mahzarında

ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib işbû yedimde mutasarrıf olduğum Seyf Ağa Sokağında vâki‘ etraf-ı erbaası Telgrâf Müdürü Tahir Efendi ve Hâncıyân Artin Ağa dükkânları ve iki tarafı tarîk-i alî ile mahdûd Çelenger Kigork veled-i Adam nâm kimesnenin binâsı mülk ve arsa benim olub senevi yüz gurûş icâre-i zemînini ve kezalik soka-ı mezkûrden iki tarafı Delibâşızâde müteveffâ Hacı Mustafa Ağa dükkânı ve iki tarafı tarîk ile mahdûd Hâncıyân Hacı Mardiros veled-i Agob'un binâsı mülk ve arsası mukataalı senevi yüz gurûş icâre-i müeccilesini ve yine soka-ı mezkûrde iki tarafı Hâncıyân Hacı Mardiros Ağa veled-i Agob ve Sâatci Serkiz Ağa veled-i Adam dükkânları ve iki tarfi tarîk ile mahdûd Hâncıyân Hacı Mardiros Ağa'nın binâsı mülk ve arsa senevi yüz gurûş icâre-i müeccilesi ki cem‘an üç yüz gurûş dekâkîn-i mezkûrların îcârlarını mekteb-i mezkûrde bulunan fukarâ-yı sıbyânlar sarffolunmak üzere vakf vasîsi eyledim dedikde ba‘de hâzır-ı mûmâ-ileyh Avedis Efendi ba‘de'l-kabûl mûmâ-ileyh ba‘de rücû‘ edib lüzûmiyle hükm olunub şöyle şart eyledim ki her kimler mekteb-i mezkûre mütevellî olur ise onlar ma‘rifetle senevi dekâkîn-i mezkûrlerin îcârları olan üç yüz gurûş olub mekteb-i mezkûrde bulunan sıbyânlar fukarâsına sarffoluna deyü mukırr-ı merkûm Hacı Karabet Ağa'nın takrîr-i meşrûhunu mûmâ-ileyh Avedis Efendi tasdîk eylediği.

17 Şevvâl 302 (30 Temmuz 1885)

Mekteb Mütevellîsi Civelekyân

Avedis Hacı Karabet

Sayfa No: 70 Belge No: 103

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden İbrahim Halîfe ibn-i Abdülmuttalib mim sulbî kebîr oğlu Abdülmuttalib'e münhasıran da Evkâf Vekîli Fütüvvetlü Ahmed Efendi ibn-i Mustafa hâzır olduğu hâlde ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib Nezâret-i Evkâf-ı Hümayûn-ı Mülûk-âne'ye mülhak evkâfdan Kızılkoca Kazâsına tâbi‘ Yozgad Karyesinde ve hasbe't-teşkilât kürsî-i livâ 208

bulunan medîne-i mezbûrede vâki‘ câmi‘-i şerîfe Abdülcebbar zâde müteveffâ Esseyyidü'l-hâc Mustafa Bey Evkâfî'ndan olmak üzere yevmi otuz üç akce vazîfe ile müezzin-i evvelin cihetine bin iki yüz kırk altı senesi zi'l-ka‘detü's-şerîfesinin on dokuzuncu günü tarihiyle müverraha ve bâlâsı tuğrâ-yı garrâ-yı şehn-şâhî ile müzeyyen

bir kıt'a berât-ı şerîf-i âlîşân ile mutasarrıf olduğum müezzin-i evvelin cihetine hâzır ben yetmiş yaşımı mütecâviz ve halil olduğumdan ve hizmet-i mezkûremi edâyâ muktedir olmağla ben hüsn-i rızâ ve ihtiyârımla ferâğ ve kasr-ı yed eyledim dedikde oldahi kabûl ve tasdîk eylediği.

17 Şevvâl 302 (M.30 Temmuz 1885)

Sâhibü't-takrîr

İbrahim bin Abdülmuttalib

Kabûl ve tasdîk eden oğlum merkûm Abdülmuttalib.

Sayfa No: 70 Belge No: 104

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahalesi sâkinlerinden Rif'atlı Mustafa Efendi ibn-i Mahmud Efendi mim iç nâhiye merbûtânından Topaç Karyesi ahâlîsinden Kamber oğlu Salih bin Halil muvâcehesinde cihet-i karz-ı şer'îden ez-gayr-ı teslîm bâ-sened altı lira altmış gurûş alacak hakkım olmağla taleb ederim deyü ba'de'dda' vâ ve'l-istintâk mezbûr Salih cevâbında cihet-i merkûme ez-gayr-ı teslîm bâ-sened efendi-i mûmâ-ileyhe lira-yı akce olarak altı yüz altmış gurûş deyni olduğunu tâyian ikrâr ve i'tirâf eylediği.

19 Şevvâl 302 (M.1 Ağustos 1885)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Kamber oğlu Salih

İşâreti işbû parmak merkûm Salih'in olduğu tarafımızdan tasdîk olundu.

El-müderris İmâmzâde

Mehmed Efendi

209

Sayfa No: 71 Belge No: 105

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Osman Paşa Tekye Karyesi sâkinlerinden Dervişoğlu Mahmud bin Osman mim Köseoğlu Mahallesinden Kûşezâde Mahmud Ağa ibn-i Ahad muvâcehesinde bundan akdem Nâtırzâde Hacı Tahir Efendi'yle mübâdele etmiş olduğum karyemiz arâzîsinde vâki' ma'lûmü'l-hudûd bir kıt'a bağımı merkûm Hacı Tahir Efendi Arnavut zevcesi ve eytâmlarına fûrûht etmiş olmağla ve mukavelemiz olan iki bin gurûşu o sene mûmâ-ileyh Hacı Tahir Efendi vermediğinden bağımı taleb ve da'vâ etmiş isem de bu kere da'vâ ve nizâ'm yokdur ve

bağ-ı mezkûre müdâhale etmeyeceğimden ve ileride merkûm Hacı Tahir Efendi'den da'vâ edeceğimi ve eytâm-ı merkûm ve müteveffânın Ayşe Hatun'dan da'vâm olmadığı mübeyyen işbû mahall-i tasdîk ederim dedik mûmâ-ileyh Mahmud Ağa bi'l-vekâle tasdîk eylediği.

19 Şevvâl 302 (M.1 Ağustos 1885)

Nazım Ağazâde Ve Esbak Müfti Efendizâde

Şâhid Kösezâde El-müddeî

Ve Köseoğlu Mahallesi Muhtârı Osman Paşa Tekye Karyesinden

Dervişoğlu

Sayfa No: 71 Belge No: 106

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden telgrâf çavuşlarından İsmail Ağa ibn-i Abdullah mim Çatak Mahallesi sâkinlerinden etmekci esnâfindan Süleyman Usta bin Yunus muvâcehesinde işbû yedimde olub ibrâz eylediğim 8 Şa'bân 300 (M.14 Haziran 1883) bir kıt'a sened mûcibince merkûm Süleyman Usta'da dokuz aded lira-yı Osmânî alacak hakkım olub teslîmâtından mütebâkî üç yüz gurûş lira-yı Osmânî alacak hakkım olub hâlâ taleb ederim deyü da'vâ merkûm Süleyman Usta cevâbında pederimin idâre a'zâsından Salih Efendi'ye üç yüz gurûş düyûnu mûmâ-ileyh Salih Efendi pederinden mütalaa eylediğinde pederi de bana hitâben oğlumun sizde olan düyûnları efendiye ver. Ben oğlumu râzı etdim. Mührüde bendedir deyü cevâbı.

210

19 Şevvâl 302 (M.1 Ağustos 1885)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Etmekci Süleyman Usta Telgrâf Çavuşu

İsmail Ağa

Sayfa No: 71 Belge No: 107

Medîne-i Yozgad mülhakâtından Karamağara Nâhiyesine tâbi' Ayvalık Karyesinde meskûn muhâcîrin-i Çerâkeseden Altı Kesân kabilesinden olub bu kere medîne-i mezbûre mahallâtından Medrese Mahallesinde müfti-i merhûm Abdünnafî Efendi mahdûmu Mustafa Efendi hânesinde sâkine sâhibe-i arzuhâl Cennet bint-i İsa nâm hatun mim kabile-i mezkûreden Ayvalık Karyesinde meskûn muhâcîrin-i Çerâkeseden

Ahmed bin İslam muvâcehesinde benim câriyem deyü yetmiş senedir beni hizmetinde istihdâm edib ve câriyesi olduğumu dahi bilemem. Devlet-i Aliyye'nin nizâmı üzre emrnâme

mûcibince bana câriyesi nazarıyla bakılamayacağından yine bu kadar senemden sonra istihdâm etmek üzre getirdim deyü müdâhale eylediğinden müdâhalesinin men'iyile sebîlimin tahliyesini talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Ahmed cevâbında ceddinden mevrûs olarak câriyemdir ve dedemden babama ondan bana intikal edib bana itâat ve hizmetimde bulunmasını iddiâ ederim deyü ifâdesi.

23 Şevvâl 302 (M.5 Ağustos 1885)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeîyye

Cennet

Mezbûrenin oğlu Tercümân Osman bin Bekir mezbûre Cennet ile berâber ifâdeleri işbû gün kapıya gelmeksizin sabâh vakti ya'ni kable'z-zuhr arzuhâlîmi Hasan Efendi dükkânında Müftizâde Mustafa ve Hasan Efendi ve Kahvecioğlu Halil ve Hasan ve Çerkes Ahmed vesâire yanlarında tercümân kebîr oğlu, yetmiş yaşına gelmiş bunu ıtk eyle dediklerinde onu Allah azâd etmiş, ben de azâde eyledim deyü ikrâr etmişdir deyü ifâdesi. Mezbûr Ahmed inkâr.

211

23 Haziran 302 (M.23 Haziran 1885)

Osman bin Bekir

Şehâdet eden: Nohudlu Mahallesinden Kahvecioğlu Halil bin Hacı Mehmed kabûl olduğu.

Ben bu da'vâya şahidim Müftizâde Mustafa.

Medrese Mahallesinde sâkin Çerkes Mehmed bin Ahmed şahâdet eden: Çerkes Mehmed, Medrese Mahallesinden Müftizâde Mustafa Efendi ibn-i Abdünnafi Efendi. Alenen tezkiye eden: Nohudlu Mahallesinden Hacı Tahir Efendi mahdûmu Ali Efendi ve Arzuhâlcî Hasan Efendi, Medrese Mahallesinden Derviş Efendi mahdûmu Şakir Efendi ve İslambolluoğlu Mahallesinden Haşim Efendi ibn-i Osman.

Şâhid-i merkûm Mehmed müddeî-i aleyh olmayan âher bir Çerkes haber vermesiyle mecrûh olduğu.

Getireceği şahid: Sıvâcî Mehmed Usta, Kahvecioğlu Halil ve Hasan bunlardan mâ-adâ

şâhidim yokdur.

Cennet

İşbû parmak vâlidemin olduğunu tasdîk ederim.

Sayfa No: 72, 73, 74 Belge No: 108

An-asl Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Köseyusuflu Karyesinden olup yetmiş beş tarihinde Diyarbekir Vilâyet-i Celîlesi dahilinde Medîne-i Mardin'de mütevattine Hadice binti Feyzullah Ağa ibn-i Abdullah Ağa tarafından zikrî 212

âtî menzili taleb ve da'vâya ve tâlibine bey'e ve mütevakkıf olduğu umûrun küllisine zuhri ahvâline tevfiķan musaddık Mardin Nâibi Fazîletlü Mehmed Rüşdü Efendi mühriyle memhûr 2 Şa'bân 302 (M.17 Mayıs 1885) tarihli bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcibince vekîl bulunan sadrî kebîr oğlu Tennuri Efendi bin Mehmed Nuri Efendi mim altmış altı tarihinde vefât eden Medîne-i Yozgad mahallâtından Medrese Mahallesi sâkinlerinden Kuşçulu Mustafa Ağa ibn-i Musa bin Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûhâ-yı metrûkesi Hüsna bint-i Ali ile sulbî kebîr oğulları Ahmed ve Mehmed Nuri ol-vakt sagîr ba'de kebîr oğulları Mahmud vasî ve sulbiyye-i sagîre ve hâlâ kebîre-i sulbiyye kızları Emine ve Ümmühan ve Meryem'e münhasıra kable'l-kısma Ümmühan dahi vefât edib verese-i mezbûrûna münhasıra kable'l-kısma Ahmed dahi bilâ-veled vefât edib kezalik verese-i mezbûrûna münhasıra kable'l-kısma mezbûre Emine dahi vefât edib verese-i mezbûrûna münhasıra ve ba'de Musa dahi vefât edib verâseti zevce-i menkûhâ-yı metrûkesi Hayriye bint-i Yusuf ile ve sulbiyye-i sagîre kızı Fatma ve liebeveyn er karındâşı merkûm Mahmud ve kız karındâşı mezbûre Meryem'e münhasıra kable'l-kısma mezbûr Mahmud dahi vefât edib zevce-i metrûkesi Dudu bint-i Abdullah ile li-ebeveyn kız karındâşı Meryem'e münhasıra kable'l-kısma sagîre-i mezbûre Fatma bintü'l-mezbûr Musa dahi vefât edib verâseti vâlidesi mezbûre Hayriye ile li-eb amûcesi Mehmed'in oğlu Tennuri Efendi'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra verese-i mezbûrûndan olup zikrâ-yı câlî-i menzil vaz'-ı yedleri bi'l-beyyineti'l-âdile mütehakkık olan zâtları ma'rifetân-ı mezbûretân Hayriye ve Meryem Hatunlar taraflarından âtîü'l-beyân-ı menzil da'vâsında husûmet ve red cevâba ve lede'l-hâce sulh ve ibrâya ve mütevakkıf olduğu umûrun küllisine vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha ile tescîl cerîdesinde mukayyed vekîl-i müseccel-i şer'îleri Medrese

Mahallesi sâkinlerinden Hâfız Musa Efendi ibn-i Hacı Hazım Efendi muvâcehesinde işbû bin iki yüz altmış yedi senesi zi'l-hiccetü's-şerîfesi guresi tarihiyle müverraha Esbak Yozgad Nâibi Ahmed Raşid Efendi mühriyle memhûr bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcibince mezkûr Medrese Mahallesi vâki' bir tarafı müteveffâ Mâl Kâtibi Ahmed Efendi ibn-i Ali Efendi menzili ve bir tarafı Deynizâde Ahmed Efendi menzili olub bu kere Şevki Efendi Medresesi demekle ma'rûf medrese ve bir tarafı müteveffâ-yı mezbûrân Mahmud ve Musa ve Meryem Hatun menzilleri ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd fevkânî iki oda ve bir matbah ve bir sofa ve tahtânî iki mağaza ve mikdârı vâki' havlu ve müştamilât-ı sâiresiyle bir bâb mülk-i menzilimin arsasını Mustafa Ağa'dan pederim Mehmed Nuri'ye hibe-i mezkûru mâl ve mülkü olub üzerine

213

müceddeden mâlından ebniye inşâ edib ol-vechle müstakilen mâl ve mülkü olan bir bâb mülk-i menzilini pederim müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Mehmed Nuri Efendi dahi müvekkilem vâlidem Hadice Hatun yedine vermiş olduğu Muharrem 66 guresi (M.17 Kasım 1849) tarihiyle dest-i hattı ve mühr-i marûfî ile mahzar-ı şühûdda on iki bin beş yüz gurûşa vâlidem Hadice Hatun'a bey' ve temlik ve teslîm ol-dahi temellük ve tesellüm ve kabûl edib ber-vech-i muharrer menzil-i mahdûd-ı mezkûr müvekkilem vâlidem mazbûre mâl ve mülkü olub diyâr-ı âher ve mesâfe-i baîdede bulunduğundan menzil-i mahdûd-ı mezkûrde fuzûlî mûmâ-ileyh Hâfız Musa Efendi'nin müvekkileleri mezbûretân Hayriye ve Meryem Hatunlar ik'âd eylediğinden menzil-i mahdûd-ı mezkûr ihrâcıyla tarafıma teslîmine tenbîh olunmasını bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl-i mûmâ-ileyh Hâfız Musa Efendi cevâbında müddeî-i vekîl-i mezbûr Tennuri Efendi'nin vermiş olduğu zabt ve ifâdesinde ceddî Mustafa Ağa'dan pederi merhûm Mehmed el-yevm mevcûd olan menzilin arsasını hibeten mâlik olub ba'de arsa-yı mezkûr üzerine müceddeden binâ inşâ eylediğini ve altmış altı tarihiyle vâlidesi Hadice Hanım'a on bin iki yüz elli gurûşa mübâyaa eylediğini söylüyor. Mârû'l-beyân-ı hibe ceddinden pederine kangı tarihle hibe olub ve pederine hibeye dâir ceddî merkûmundan bir senedi var mıdır? Tarih ve bu cihetlerini tashîhiyle müvekkilemin vasiyyelerinden henüz ibrâz etmiş oldukları hüccetde irs mukabilinde üç bin gurûşa diğerk münhedim hâneyi mübâyaa eylediğini söylüyor. Müteveffâ-yı merkûm Mehmed Efendi kangı tarihle terk-i vatan ederek gitmiş ve kaç sene orada muammer

olmuş vefâtında verâseti kimlere münhasıra olduğunu zikr eylediğim cihetleri tashîh eyledikten sonra lâzım gelen cevâbını i'tâ ederim. Ol-emrde bu cihetlerini tashîh eyesin deyü ifâdesi. Vekîl-i mûmâ-ileyh Tennuri Efendi cevâbında pederim müteveffâ Mehmed Nuri Efendi'nin Yozgad Mahkeme-i Şer'îyyesi'nden alıb bâlâda tarihiyle gösterilen hüccet-i şer'îyyeden büyük pederim müteveffâ Mustafa Ağa hâl-i hayatında iken pederim Mehmed Nuri Efendi kendi nefsi için mülk-i binâ etmek üzere münhed olan köşkün aşağısında arsa-yı hâlîyesi tarih-i hibesi altmış iki senesinde şimdi berhayât bulunan Medrese Mahallesi ahâlîsinden Mustafa Efendi zâde Osman Ağa ve Somuncuzâde Ahmed Efendi ve İzzetlü Derviş Beyefendi ve Mâl Kâtibi zâde Lütfullah Efendi ve zevât-ı sâire huzûrlarında vukû' bulmuş ise de onlardan ber-hayât kimse olmadığı ve usûlen pederimin vaktiyle almış olacağı sened-i mevsûka şimdi hâzırda görülemiyor; fakat hüccet-i şer'î mûcibince işbû hibe ciheti mevsûka-yı sened ve ihtiyâr üzerine nezr-i hâkimle ol-vaktin verese ve vasîsi tasdîkleriyle muhakkak bulunduğunu

214

ve pederim Mehmed Nuri Efendi altmış yedi tarihinde berây-ı me'mûriyet buradan gidib ve yetmiş iki tarihinde yine buraya bi'l-müsâfire gelib gitmiştir ve yetmiş dört tarihinde Mardin mâl bâşkâtibi olub orada kalıldığı ve ba'de Mardin'de pederim yetmiş sekiz tarihinde vefât edib verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Hadice bint-i Feyzullah ile sulbiyye-i kebîre kızları İffet ve Nuriye ve Şerife ve Emine ve Fatma'ya ve sulbî kebîr oğlu Tennuri ki bana münhasıra olub kable'l-kısma Fatma bilâ-veled vefât edib verâseti kız karındaşlarına münhasıra kable'l-kısma Emine dahi vefât edib Mardin'de zevcî metrûkî İbrahim Bey bin Ali Bey ile sadriyye-i kebîre kızı Münteha ve sadrî kebîr oğlu Mehmed Bey'e münhasıra kable'l-kısma İffet dahi vefât edib zevc-i metrûkî Ali Efendi ibn-i Abdullah, sadriyye-i kebîre kızları Münire ve Fatma ve sadrî kebîr oğulları Abdullah ve Feyzullah'a münhasıra olub ve hüccet-i mezkûrun münderic olduğu üzere büyük pederim Mustafa Ağa'nın vefâtından sonra muhalledâfâtından hisse-i irsiyyesine mahsûben üç bin gurûş kıymetle ve bâlâda müddeâya olan hâne havlusı dâhilinde tahtânî ve fevkânî altı bâb odalı olub da vaktiyle fuzûlî ikâmet etmiş ve etmekte bulunanların yedlerinde hedm olub arsa-yı hâlîyesi kalmış. Vekîl-i mûmâileyhin müvekkili Hayriye ve Meryem Hatunlar vazı'ü'l-yed bulunmalarıyla onu dahi başkaca bi'l-verâse hissemi talep ederim deyü tekrar da'vâ etdikde.

15 Zi'l-ka'de 302 (M.26 Ağustos 1885)

Mühr

Vekîl-i mûmâ-ileyh Hâfız Musa Efendi cevâbında müvekkilelerim câriyelerinden bi'lasâle ve bi'l-vekâle iddiâ olunan hâne da'vâsı hakkında i'tâ eylemiş oldukları cevâbdır.

Şöyleki müddeîmiz ve li-eb birâder ve kâim-birâder zâdeniz Tennuri Efendi altmış yedi tarihiyle vefât eden pederimiz Mustafa Ağa'dan bizlere müntakil bir bâb derûnunda iki dâireyi müştemil fevkânî ve tahtânî otuz yedi senesinden beri bilâ-nizâ' velâ-sadâ' mahzarlarında ve mahzar-ı veresede temekkün ve ik'âd ederek vaz'ül-yed bulunduğumuz ve tahrîr-i emlâk kuyûd-ı Defter-i Hâkânî'de câriyeleriyle diğê birâderleri müteveffâ Musa ve Mahmud Efendiler üzerinde mukayyed bulunan hânemizin nısfı dâmlı ber' lezîz-i âlet tarafından ma'lûmü'l-mikdâr arsa-yı hâliyyeye hâli hayatında pederim merhûm Mustafa Ağa güyâ altmış iki tarihinde mahzar-ı şühûdda müddeî Tennuri Efendi pederi Mehmed Nuri Efendi'ye hibe eylediğini ve merkûmda zamân-ı hayatında ol-tarih nefsi için hâne i'mâr ve inşâsıyla halflesi Hadice Hatun üç

215

dört bin gurûşluk kıymetli bir hâneyi on iki bin iki yüz elli gurûşa mahzar-ı şühûdda ferâğ eylediğini sırf düzme ve kizb-i dürûgdan ibâret bir kıt'a sened ibrâz ve ol-vechle mutasarrıfıyyet iddiâsı talebinde bulunuyor. Hâlbûki hâne-i mebhûse pederim akcesiyle inşâ olunub birâderimiz Mehmed Efendi de evlâdı olmak münâsebetiyle bir müddet-i kalîle ya'ni beş veya altı mâhlar derûnunda ik'âd eyledikten sonra pederimle birâderimizin miyânesinde bir dert hâsıl olarak birâderim Mehmed Efendi'yi hânesinden hârice ihrâc ederek diğê ecnebî hânesinde îcârla tahâssun edegeldiğini vâlidemiz merhûmeden vesâir ber-hayât olanlardan istimâ' olunuyor. Gerçi pederimiz Mustafa Ağa hakîka ol-yolda birâderimiz Mehmed Efendi'ye arsa hibe eylemesi lâzım gelse pederimin mühr-i musaddıkıyla memhûr bir kıt'a sened-i şer'î veya halflesine fûrûhtunda elde olan senedi tasdik eylemesi iktizâ eder idi. Tennuri Efendi'nin zabtında ne böyle bir hibe senedi ve ne de ba'de'l-ferâğ tasdik eylediğini hâvî bir varak pâresi ibrâz edememesi da'vâsının bi-esâs idüğünü delâlet etmez mi? Diğê hukuk-ı mîrâsiyyesi bedelinde ve hâne-i mezkûre derûnunda bi-kazâ'-yı Allah-i teâlâ münhehim arsa bahsine gelince müteveffâ birâderimiz Mehmed Efendi güyâ ol-vakt birâderlerim ile câriyeleri sagîr ve sagîre bulunduğumuz cihetiyle ve hâne-i mebhûsedan meâl

mündericât-ı hüccet mâl-ı harâb ve zarûret-i deyn bulunduğu münâsebetle bey'e vasiyyemiz ma'rifetiyle verese-i sâirenin talepleriyle arz olunduğunu müddeî Tennuri Efendi söylüyor. Hâlbûki müteveffâ pederimizin vefâtından sonra birâderimiz Mehmed Efendi ma'rifetiyle tanzîm ettirdiği kassâm defterinde veresinin hâricinde âhere bir akce zimmet görünmeyerek kendisiyle li-eb ve li-ümm ve diyâr-ı gurbetde bulunan karındâşımız merhûm Ahmed Efendi'ye mûmâ-ileyh Mehmed Efendi ol-vakt ashâb-ı nüfûs ve tahrîrât müdürü bulunduğu cihetle pederine bir mikdâr deyn tahrîr ettirmiş ve hâricden bir kimesneye deyni olmadığı görülmüş ve ol-vakt birâderimiz Mehmed Efendi hâric-i kassâm pederimiz emvâlinden bıraktığı esb-i rahtiyye, hâne mak'adı ve bir zenci köle hukuk-ı irsiyyesi bedelinde olduğunu ve iskat-ı hukuka irs eylediğini vâlidemiz merhûmeden mukırr ve bilenlerden istima' eylemişidik. Şu hâlde merhûm-ı mûmâ-ileyh iskat-ı hukuk ederek altmış yedi senesinden yetmiş beş senesine kadar kendisi şurada burada me'mûriyyetde bulunub avdetinde diğerk hânelerde ik'âd ve yetmiş beş tarihiyle de Yozgad'dan Mardin'e mâl me'mûrluğuna ta'yından ve azîmetinde Mardin'e muvâsalatını müddeî Tennuri Efendi zabtında ikrâr ve i'tirâfında merhûm Mehmed Efendi Mardin'e Yozgad'dan halîlelerini celbiyle üç sene Mardin'de ber-hayât olarak gelib gitmesi ve ikâmet eylemesi miyânında on bir sene mürûriyle bu

216
 hakka dâir ne bir gûnâ da'vâ ve ne de ibrâz-ı hüccet etmediği ve ba'de'l-vefât merhûm-ı mûmâ-ileyhîn gerekse orada ve ilâ-nihâyet burada mevcûd bulunan ve irtihâl eden vereseleri şu iki müddetin miyânı otuz yedi seneye bâliğ olarak sükût etmekte ve mürûr-ı ezmîne-i müteaddideyi kazanmışlar iken henüz Tennuri Efendi'nin ibrâz eylediği ve kat'â şimdiye değin ma'lûmâtımız olmadığı bir hüccetin sahtelik ile tertîb ve iddiâsının vâhî olduğuna ve mîrâs da'vâsının iskatına delâlet etmez mi? Ve'l-hâsıl bir müddet mûris ve bir müddet vâris ve her ikisinin mâ-beyni mârû'l-arz tarihe bâliğ olduğu hâlde vârisân-ı mevcûdân ile verese-i gaibân mahzarlarında bilâ-mâni'-i şer'î otuz yedi sene ik'âd olunagelmiş iken ve Mecelle-i Celîle'nin beş yüz kırk üçüncü sahîfesiyle 1665'inci maddesi ahkâm-ı mer'iyyesinde beyân buyurulduğu üzere beynlerinde müddet-i sefer olan iki belde sâkinlerinden birisi birkaç senede bir kere bir beldede birleşib yekdiğeriyle muhâkemeleri kâbil iken birbirinden bir şey da'vâ etmeyerek bu cihetle mürûr-i zamân bulunduktan sonra müddet-i mürûrdan mukaddem

tarihiyle birinin diğëerinden da'vâsı istimâ' olunmaz. Kezâ 544'üncü sahîfede ve 1669'uncu maddesinde beyân buyurulduğu üzere bir da'vâyı bir müddet mûris ve bir müddet vâris tereke edib de iki müddetin mecmû'u mürûr-i zamân haddine bâliğ olur artık istimâ' olunmaz deyü Mecelle-i Celîle'de musarrah iken şu hâlde müddeî-i mûmâileyhin

iddiâsı şâyân-ı istimâ' olunub olunmayacağı bahsinde mahkeme-i aliyyelerinin müsellemler-i enâm olan adâlet-i muhakkık-ânelerine tevdi' ve havâle ederek bî-vech Tennuri Efendi'nin muârazadan men'ini taleb ve şâyed lâzım gelecek suâllerine de hâzır bulunacağımı da arz ederim.

15 Zi'l-ka'de 302

Vekîl (.....)

Hâfız Musa Efendi

Mührüm üzerimde olmadığından dest-i hattımla imzâ eyledim.

Mûmâ-ileyh Tennuri Efendi bin Mehmed Nuri Efendi mim vekîl-i mezbûr Hâfız Musa Efendi ibn-i Hacı Hazım Efendi muvâcehesinde bâlâya zabtımda iddiâ etmiş olduğum hâne da'vâsına ve hukuk-ı mîrâs iddiâm üzerine miyânemizde muslihîn tavassut edib on sekiz lira-yı Osmânî üzerine vekîl-i merkûm Hâfız Musa Efendi'den meclis-i sulhden kable'l-mufârıka ahz ü kabz etmemle bu sûretce tereke-i müteveffâ-yı mezbûre ve hâne 217

da'vâlarına müteallik âmme-i da'vâdan vekîl-i mezbûrun zimmetini ibrâ-yı âmm-ı sahîhü'ş-şer'î ile ibrâ ve ıskat-ı hakk edib ol-dahi ber-vech-i muharrer müvekkil-i mezbûrelere bi'l-izâfe meblağ-ı mezkûr üzerine sulh-ı mezkûru kabûl eylediği tescîl.

8 Rebî'ü'l-evvel 302 (M.26 Aralık 1884)

El-müddeyye El-müddeî

Hâfız Musa Efendi

Sayfa No: 75 Belge No: 109

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad mahallâtından Medrese Mahallesi sâkinelerinden Nuriye Hanım ibnet-i Hacı Hamza nâm hatun tarafından bir kıt'a vekâlet hüccetiyle âmme-i da'vâya vekîl bulunan İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden Nigabet Efendi veled-i Esadır mim Medîne-i Yozgad mülhakâtından Maden Kazâsına muzâfa Karamağara Nâhiyesine tâbi' Mescidli Karyesi sâkinlerinden Dede Hasan oğlu Osman

Kethüdâ ibn-i Hasan nâm kimesne muvâcehesinde Yozgadî Sezkiyan gaib-i ani'l-meclis Kirkor veled-i Kabril'e bey' eylemiş olduğu dükkân arsası bedelinden ve merkûm Kirkor'dan cihet-i havâleden müvekkilem mezbûre Nuriye Hanım'ın yiğirmi dokuz lira alacak hakkı olmağla bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe hâlâ mezbûr Osman Kethüdâ'dan taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Osman Kethüdâ cevâbında fi'l-hakîka vekîl-i mezbûrun müvekkilesi mûmâ-ileyhâ Nur Hanım'a gaib-i ani'l-meclis Kirkor Ağa veled-i Kabril'e bey' eylediği kendi mülk dükkânı arsası bedelinden havâleten yiğirmi dokuz lira hanıma mûmâ-ileyhâ deynim olub borçlandım ve bu cihet-i merkûmeden elyevm zimmetinde sahîhan deyni olduğunu tâyan ikrâr ve i'tirâf eylediği.

18 Zi'l-ka'de 302 (M.29 Ağustos 1885)

Müddeî-i Aleyh El-vekîl

Mescidli Osman Kethüdâ Nigabet

İşbû takrîrde bulunan zevât Süleyman Ağazâde, Hacı Ahmed Efendizâde.

218

Sayfa No: 75, 76 Belge No: 110

Medîne-i Yozgad mahallâtından Yenicâmi' Mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem vefât eden Boz Ali zâde El-hac Ahmed Efendi ibn-i Hacı Ali Ağa ibn-i Abdullah'ın verâseti ve zevce-i menkûha-yı metrûkesi Havva bint-i Hacı Tahir ile vâlidesi Fatma bint-i Abdullah ve sulbî kebîr oğulları Mehmed ve Hasan ve Hüseyin Efendilere münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra zevcei mezbûre Havva ve ümm-i mezbûre Fatma ile karındâşlar mezbûrân Hasan ve Hüseyin Efendiler taraflarından mûrisleri müteveffâ-yı mezbûrun terekesine âid ve müteferriât-ı sâiresinin tesviye ve ahz ü kabzına lâzım gelenlerden taleb ve da'vâya ve husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile bâ-hüccet-i şer'iyeye vekîli şer'leri mûmâ-ileyh Mehmed Efendi mim Medrese Mahallesi sâkinlerinden Delibâşızâde Süleyman Ağa ibn-i Osman bin Abdullah tarafından zikrî âtî husûsda ve bi'l-cümle husûsât-ı sâiresine mukâvelât muharrirliğinden musaddık âmme-i da'vâsına husûmet ve red cevâba vekîli bulunan sulbî kebîr oğlu Mehmed Efendi ibnü'l-mezbûr Süleyman Ağa muvâcehesinde mûrisimiz müteveffâ Hacı Ahmed Efendi'den müntakil yedimde bulunan verese-i merkûmu ile bana intikal edib mahkeme-i bidâyetde mahfûz bulunan sened mûcibince müteveffâ Zehrâde Salih Efendi'de pederimin dört adet

yüzlük lira-yı Osmânî cihet-i karzdan alacak hakkı olup bir kıt'a zikr olunan deyn tahvîlini verib ve meblağ-ı mezbûrun bi'l-emr ve'l-kabûl edâsına dahi vekîl-i mûmâileyhin pederi Süleyman Ağa kefâlet-i mutlaka ile kefil ve zâmin olup Salih Efendi dahi vefât etmekle kefâletine binâen bi'l-verâse ve bi'l-vekâle meblağ-ı mezbûrun bana ibka'sına tenbîh olunmasını talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl-i mûmâileyh Mehmed Efendi bi'l-izâfe cevâbında mûmâ-ileyh Hâfız Mehmed Efendi'nin iddiâ eylediği dört aded lira müteveffâ Salih Efendi'nin kendi asl deyni olmayıb birâderi gaibi ani'l-meclis Raşid Efendi müteveffâ Hacı Ahmed Efendi ile miyânelerinde tekevvin eden ahz-ı i'tâlarından dolayı muhâsebesi olup beynlerinde rü'yeti esnâda dört lira müteveffâ-yı mezbûr Hacı Ahmed Efendi talep edib Raşid Efendi dahi kabûl etmeyib ol-dahi müteveffâ-yı mezbûrdan altı aded lira mutâlebe eylemiş ve bu hâlde münâzaunfih olarak miyânelerinde kalmış iken müteveffâ-yı mezbûr Salih Efendi karındâşı merkûm Raşid Efendi'nin gıyâbında bi'l-emr deyni var zannıyla mûmâ-ileyh Hacı Ahmed Efendi'ye müteveffâ Salih Efendi dört liraya sened verib ve ol-senede dahi

219
pederim mûmâ-ileyh Süleyman dahi kefâlet-i mutlaka ile kefil olmuşidi. Kefâletini ikrâr; lâkin asl-ı deyn Hacı Raşid Efendi olup, gıyâbında zann üzerine bi'l-emr Salih Efendi deyn edilmesi sahîh olmadığından şer'an kefâleti dahi sahîh ve mu'teber olmadığından gaib-i merkûm Raşid Efendi'den talep ve onunla muhâsebesini rü'yet ve ondan mutâlebe etmesi lâzım gelir ve Raşid Efendi dahi kabûl etmediğine dâir mahkeme-i şer'iyeye geçenlerde arzuhâl dahi takdîm edib mahkeme-i şer'iyeye mahfûz olduğu cihetle Raşid Efendi'ye âid olduğu anlaşılıyor. Bu sûretce müvekkilimden talep etmede hakkı yokdur deyü ifâdesi.

Tekrar vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi cevâbında vekîl-i mûmâ Mehmed Efendi'nin ifâdesi gibi olsa idi senedde Raşid Efendi'nin deyni olduğuna veyâhûd gıyâbında sened verildiğine dâir senedde zikr olunmak lâzım idi; ancak senedin ahkâmı cihet-i karz olarak müteveffâ Salih Efendi'nin deynini müş'irdir. Ömer'in borcu için gıyâbında gerek Salih Efendi ve gerek Süleyman Ağa'nın deyn senedi vermelerine mecbûr eden nedir? Oralarını bilemem. Süleyman Ağa'nın müteveffâ Salih Efendi'nin terekesine mürâcaatı beynlerinde böyle bir şey var ise veresinin de Raşid Efendi'ye mürâcaatı lâzım gelir. Bu cihetlerin müvekkilimim ve benim kat'â ma'lûmâtımız yokdur. Mâdâmki

şu kefâletini mührünü ikrâr ediyor. İkrârı cihetle meblağ-ı mezbûrun bana teslîmini talep ederim. Şimdilik ifâdem budur.

Tekrar vekîl-i mûmâ-ileyh Süleyman zâde Mehmed Efendi'nin ifâdesi müddeî-i mûmâileyhin

işbû ifâdesine nazaran Raşid Efendi ile öyle bir şirketleri olmadığını ve muhâsebe zeylinde öyle bir münâzaanın olmadığını inkâr ile pederinin cihet-i karzdan alacağını beyân ediyor. Hâlbûki mûmâ-ileyh Salih Efendi'nin sened verdiği zamân bu Raşid Efendi'nin borcu var zannıyla sened verdiğini ve bilâ-emr vukû'unu ol-vakt odasında bulunanlar ve senedde şâhid bulunanların ma'lûmudur. Onlardan suâl olunduğunda Salih Efendi'nin borçlu oluşu Raşid Efendi'nin deyni var zannıyla verdiği sened tahakkuk eder.

18 Zi'l-ka'de 302 (M.29 Ağustos 1885)

220

Yine mûmâ-ileyh Mehmed Efendi cevâbında siz pederinizin kefâletini ikrâr ediyor, inkâr etseniz idi ol-vakt isbâta lüzûm görünür idi. Şer'an isbâta hâcet görünmez. İsbât getirmeğe de mecbûr değiliz. İfâdem budur.

18 Zi'l-ka'de 302 (M.29 Ağustos 1885)

Sayfa No: 76 Belge No: 111

Medîne-i Yozgad mahallâtından Medrese Mahallesi sâkinelerinden zâtı ta'rîf-i şer'î ile ma'rife Nuriye Hanım ibnet-i Hacı Hamza ibn-i İbrahim tarafından zikrî âtî husûsu talep ve da'vâ ve ahz ü kabza ve kâffe-i umûrunu ya'ni zevci müteveffâ Süleyman Efendi terekesinden tevellüd eden bi'l-cümle da'vâsına vekîl-i müseccel-i şer'îsi Muymbaboğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Nigabet veled-i Esadır mim mahallât-ı merkûmeden Tuzkaya Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın millet-i merkûmesinden Santek oğlu Aleksan veledü'l-merkûm Santek nâm kimesneden zikrî âtî da'vâdan dolayı Mecelle-i Celîle'nin ahkâmına tevfikân üç def'a ihsâr-ı mürâselesi dördüncü def'a ihtarnâme

irsâl olunmuş ise de imtinâ' eylediğinden sâlifü'z-zikr Medrese Mahallesi

sâkinlerinden Hakkı Efendi ibn-i Rüstem Ağa taraf-ı şer'den vekîl-i müsahhar nâsb ve ta'yîn olunub vekîl-i müsahhar-ı mûmâ-ileyh Hakkı Efendi muvâcehesinde müvekkilem

mûmâ-ileyhâ Nuriye Hanım'ın yedinde bâ-sened Defter-i Hâkânî-i müstakile-i mâlike ve mutasarrıf olduğu bir tarafı kendi mülk dükkânı ve bir tarafı etmekci dükkânı ve bir tarafı yine kendi müvekkilemin arsa ve dükkânları ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb bezzâzcı dükkânında merkûm Aleksan on üç mâhdır dükkânda ik'âd edib dükkân-ı mezkûrden ihrâcıyla civârında hem-sudûr bulunan emsâli dükkânı bir seneliğini on sekiz lira lira-yı câ (?) olduğundan fuzûlî ve bi-gayr-ı hakk emsâli üzre îcâr-ı müterâkimesi on sekiz liradan i'tiyâr edilmek üzre on üç mâh îcârı olan on dokuz buçuk liranın bana îka'sıyla hemen dükkân-ı mezkûr ihrâcına vekîl-i müsahhar-ı mûmâileyhe

tenbîh olunmasını bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'listintâk vekîl-i müsahhar-ı mûmâ-ileyh cevâbında vekîl-i mûmâ-ileyh Nigabet Efendi'nin ber-vech-i muharrer ifâdesi üzre müvekkilesinin mâl ve mülkü olduğunu bilemediğim gibi müvekkilimin böyle ecr-i misli olarak hakkı olduğunu tebeyyün etdirmesini taleb ederim deyü ifâdesi.

221

28 Zi'l-ka'de 302 (M.8 Eylül 1885)

Vekîl Vekîl-i Müsahhar

Nigabet Hakkı Efendi

Şâhid: Tekye Mahallesinden Kılınçoğlu Bekir Çavuş bin Mustafa ve mahalle-i mezbûrdan Kılınçoğlu Mehmed bin Ahmed şehâdet eyledikleri.

Sayfa No: 77 Belge No: 112

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye Ermeni milletinden Santor ve Onnik veled-i Papas Artin mim Sorkun Nâhiyesine tâbi' Çakırhacılı Karyesinden Kaz Bekir bin İbrahim nâm kimesne muvâcehesinde yedimizde bâ-sened Defter-i Hâkânî mutasarrıf olduklarımız karye-i mezbûre arâzisinde vâki' iki tarafı İsmail Efendi ve Nasuh bağları ve iki tarafı tarîk ve öz ile mahdûd iki dönüm eşcâr-ı müsmire ve gayr-ı müsmireli yeri ve arz-ı mîrî ve kürûmu mülk bir kıt'a bağa on iki sene mukaddem Menteşoğlu Osman'dan 1450 gurûşa şira'en mâl ve mülkümüz olduğu hâlde mezbûr Bekir bağı mezkûrde bulunan iki kebîr söğüd ve bir kavak ağacıyla üç elma ağacı fuzûlî kesib kendisine dâm binâ edib ona vaz' etmesiyle berâber bağı mezkûrümüze müdâhale eylediğinden müdâhale-i men'îyle

kat eylediği ağaçların şer'an kıymetlerini talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk merkûm Bekir cevâbında bağ-ı mezkûru karındâşım Osman fuzûlî doksan tarihinde bey' eylediğinden benim dahi dört karındâşı müşterek olub reb'-i hissem olmağla onun için müdâhale ediyorum. Ol-vakt benim hissem var. Bu bağı alma karındâşım gaib var dedim ise aldılar. Bende şimdiye kadar ma'lûmâtım var ise de gaib karındâşım Hüseyin'i gözettim. Ol-dahi gelmedi. Fukarâ olduğumdan gelib da'vâ edemedim ise de hissemi talep ederim deyü ifâdesinde merkûmân cevâblarında yedlerinde olub 11 Şubat 301(M.11 Şubat 1884) tarihiyle bağ-ı mezkûrde aslâ hakkı olmadığına ve bir gûnâ müdâhale ve sulta etmemek üzre mahzar-ı şühûdda sened dahi vermişidi. Def'le mukâbele eylediklerinde mezbûr Bekir cevâbında işbû bağda hakkı olmadığına dâir bervech-
i muharrer sened verdiği tâyan ikrâr ve i'tirâf edib ağaçları kesmedim deyü inkâr.

222

29 Zi'l-ka'de 302 (M.9 Eylül 1885)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî El-müddeî

Kaz Bekir Santor Onnik

Tekye Mahallesinden Kılınçoğlu Bekir Çavuş bin Mustafa mahalle-i mezbûreden

Kılınçoğlu Mehmed bin Ahmed.

Sayfa No: 77 Belge No: 113

An-asl Medîne-i Kayseriyye muzâfa Talas Karyesi sâkinelerinden olub bu kere kürsî-i livâ bulunan İslambolluoğlu Mahallesinde müteahhiren sâhib-i arzuhâl Kadıncu veled-i Aleks mim mahalle-i mezkûre.

Sayfa No: 78 Belge No: 114

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine merbût İsafakihlü Karyesi ahâlîsinden Süleyman ibn-i İbrahim tarafından zikrî âtî nikâh da'vâsına vekîl-i müseccel-i şer'îsi medîne-i mezkûre mahallâtından Köseoğlu Mahallesi sâkinlerinden Kayyumzâde Ebubekir Efendi ibn-i Ebubekir Efendi medîne-i mezbûrenin hükûmet dâiresinde mahkeme-i bidâyete mahsûs odada ma' kud meclis-i şer'îmizde yine mezkûr İsafakihlü Karyesi sâkinelerinden ma'rifetü's-şer'le ma'rife olub sicîl cerîdesinde mukayyed Rukiye bint-i İbrahim nâm hatun tarafından husûmet ve red cevâba vekîl-i müseccel-i şer'îsi Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Arzuhâlcî Hüsnü Efendi ibn-i Hacı

Mehmed Efendi muvâcehesinde bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında İsafakihlü Karyesi sâkinelerinden müvekkile-i mezkûre Rukiye Hatun bintü'l-mezbûr İbrahim Kethüdâ müvekkilim Süleyman'ın nikâhlısı bulunduğunu akdemleri Yozgad Nâibi Fazîletlü Sadık Efendi zamânında iddiâ edib ve müvekkile-i mezbûre tarafından istinkâh da'vâsı _____ iddiâ edib istinkâhı olmağla i'lâm-ı şer'îsiyle lâ-bahs-i i'râziyyemiz

cânib-i hazret-i meşihat-penâhîye takdîm olunmağla hâlbûki müvekkilim mezbûr

223

Süleyman bin üç yüz senesi ramazân-ı şerîfin bayrâm nâmâzını Yozgad'da Köseoğlu Mahallesinde vâki' Cevâhir Ali Efendi Câmi'-i Şerîfi'nde edâ'-yı salât-ı îd-i fitr eylediğini ve beş güne kadar bir mahalle gitmediğini tevâtürle isbâta hâzır olub müvekkile-i mezbûreyi müvekkilim Süleyman'a teslîmini hâlâ taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl-i mezbûr Hasan Efendi cevâbında müvekkili zabtında dahi beyân olunduğu üzre bayram nâmâzını Yozgad'da kıldığını ve Yozgad'da bulunub bir tarafa gitmedim dediğini beyân edeceğini ve nikâhım yok ise de bu iddiâlar ile süründüreceğim ve buna mümâsil nice müdâfaalar edeceğim dediğini mezkûr İsafakihlü Karyesinden gelir iken refâkatlerine demiş ise de ol-vakt kendileri ifâde-i mazbûtasını serd ve beyân ile vücûda getirmiş ise de ol-vakt yalnız bayrâm nâmâzını Yozgad'da edâ ederek köye gitdiğini beyân etmişti. Nâib-i Sâbık Efendi Hazretleri de bizden suâl etdiğinde bayrâm nâmâzını İsafakihlü Karyesinde kıldığını ve ol-gün nikâhına tâlib olduğunu tevâtüren isbât edeceğimizi beyân etmemiz üzerine kendilerinin ifâdesine göre Yozgad ile mezkûr karyenin mesâfesi dört sâat olub bayrâm nâmâzından çıkdıktan sonra mezkûr karyeye varılacağını ve ol-gün avdet olunub gelineceğini bu cihetle tevfiik mümkün olduğu bi't-tahkîk ve't-tecessüs ve hem de biz bayrâm nâmâzını İsafakihlü Karyesinde kıldığını ve ol-gün nikâha tâlib olduğunu bu cihetle karyede mevcûd olub kendisi de ma'dûm bulunduğunu beyân ederek ma'dûm ile mevcûdiyetesinin cem'atde mevcûdiyeti evli olduğu üzerine istinkâha şâhid etmiş, usûlüne muvakkıf olduğu tasdîk kılınmış olmağla icrâ-yı îcâbını matlûbumdur.

19 Muharrem 303 (M.28 Ekim 1885)

Müddeî-i Aleyh Müddeî Vekîli

Hasan Efendi Bekir Efendi

Bekir Efendi'nin getireceği şâhidler esâm-ı beyânı.

Köseoğlu Mahallesinden Yakub Efendi

İşbû tarihden i'tibâren beş güne kadar ya'ni önümüzde cum'artesi mahkemeye takdîm eylediğim zarf derûnunda mührüm ile memhûr şâhidleri getirmek üzere mühlet-i şer'iyeye alınmıştır.

23 Safer 303 (M.1 Aralık 1885)

224

El-vekil

Şâyed ale's-sabâh yedi raddelerinde birâderim Akif ile miyânemizde tahaddüs eden mîrâs da'vâsında mahkeme-i şer'iyede bulunamaz veyâhûd göndermediğinde serd ederim Hükm gıyâben hakkımda verilmek ve bir gûnâ diyeceğim olmak üzere işbû mahalle şerh verildi.

9 Safer 303 (M.17 Kasım 1885)

Taşköprü Mahallesinden

Musa Oğlu

Sayfa No: 78 Belge No: 115

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Saray Karyesi ahâlîsinden Sadık oğlu Hacı Ömer Ağa ibn-i Hüseyin mim Çatak Mahallesi sâkinlerinden Kâtibzâde Mehmed Ağa ibn-i Mustafa muvâcehesinde bundan akdem li-ebeveyn er karındâşım kızım Ülfete'yi mahdûmum Abdullah'a nâm hatun (...) bi'l-velâye sagîr deyü ben nikâh etdim deyü da'vâya kıyâm edib zabt-ı da'vâ edilmiş ise de benim bi'l-velâye nikâh iddiâm aslı ve esâsı olmayıb ve aslâ nikâh kâim olmamağla beynimizde hâsıl olan bürûdetden nâşî da'vâ olunmuş ise de da'vâdan fârig olduğumu ve hakikat-ı birle minvâl-i muharrer üzerine olduğunu tasdîk işbû mahalle şerh ve temhîr edildi.

23 Safer 303 (M.1 Aralık 1885)

Saray Karyesinden

Sadık oğlu Hacı Ömer Ağa

Mührü üzerinde olmayıb parmak vaz' eylediği tasdîk ederiz.

Me'mûru Beytü'l-mâl Vehib Halâszâde

Mühürler

225

Mahdûmum Abdullah dahi nikâh olmadığını hiçbir vech mezbûreyi zevce kabûl etmediğini Müfti Efendi huzûrunda takrîr etmedi. Burasını tasdîk ederim.

11 Safer 303 (M.19 Kasım 1885)

Hacı Ömer Ağa

Sayfa No: 78 Belge No: 114'ün Derkenârı

Muhbirûn-i mezbûrun merkûm Süleyman bin İbrahim'in bin üç yüz senesi Ramazân-ı Şerîf Bayramı ya'ni şevvâl-i şerîfin birinci günü Yozgad Kasabasında bulduklarına müttefikten haber verdikleri sûretde haddi tevâtüre bâliğ olub (...) üzerine tevâfuk etmeleri tasavvuru mümkün olmadığı fetvâ-hâne-i şerîf buyuran Yozgad ülema-yı kirâmından Rüşdiyye Muallim-i Evveli Fazîletlü Mehmed Ali Efendi ve Afyonî (?) Sarı Osman Efendi ve birâderi Mehmed Efendi ve Emrullah Efendi ve Divânlızâde Ali Efendi ve Alcızâde Hacı Sadık Efendi ve Münib Efendi yeğeni Mehmed Efendi ale'littifâk tasdîk eyledikleri cihetle işbû mahall tarafımızdan dahi imzâ olunmuşdur.

Müfti (...)

Şâhidûn-i merkûmunun huzûrumda ber-nehc-i şer'î cümlesi tevâtüren ihbâr etdiklerinden Fazîletlü Müfti Efendinin tasdîkiyle kabûl olunduğunu tasdîk ederim.

Nâibi Livâ-yı Yozgad

Ramazân 300 günü bayrâm nâmâzını Yozgad'da Ali Efendi Câmî'si'nde edâ eylediğine ve bir sabâh burada bulunduğuna edâ-yı şehâdet eden esâmileri: Çalatlı Karyesinden Hacı oğlu Mehmed bin ve Tekye Mahallesinden Resul oğlu Ahmed Ağa, Çalatlı Karyesinden Hacı Osman oğlu Ahmed, karyeden Battaloğlu Ahmed ve Çerâgoğlu Hamid ve Bekir bin Kuş Çavuşoğlu bin ve Köseoğlu Mahallesinden Nal'-bend İbrahim, karyeden Hasan Kethüdâ ve Yozgad'dan Musa bin Osman ve Ali Kethüdâ bin İsmail ve Hüseyin Usta bin Ahmed ve Kamil bin Osman Efendi.

226

Sayfa No: 79 Belge No: 116

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tâbi' Beyyurdu Karyesinde sâkine Ayşe bint-i İsmail mim zevc-i dahili olub Hacı Ömer bin Ahmed bundan beş sene mukaddem Asâkir-i Hazret-i Şâhânedan muvazzafan gidib bundan üç sene mukaddem vefât eylediğini bundan yiğirmi gün mukaddem Nâib Hasan Efendi huzûrunda isbât olunub yedime bir kıt'a i'lâm verib bu cihetle zevcim vefât eylediği isbât olunmağla ve

vânîsi Yozgadî Ömer Ağa bin Yusuf'la Giridlizâde Osman Ağa dahi baldızı oğlu akrabasından bulduklarından hayatda deyü mâni' olduklarından bu sûretce zevcim vefât eyledi deyü ifâdesi.

19 Rebî'ü'l-evvel 303 (M.26 Aralık 1885)

Sâhibetü't-takrîr

Ayşe

Mezbûrenin takrîr bu vechle olduğunu ve parmak vaz' eylediği tasdik olundu.

Ve Yurduzâde Ve Numan Kethüdâ Beyyurdu Karyesinden Ve Usek Kethüdâ

Hacı Ağa Mülâzım Hüseyin Ağa

Beyyurdu Karyesinden Mülâzım Hüseyin Ağa ibn-i Mehmed ve Numan Kethüdâ ibn-i Ahmed ve Usek Kethüdâ ibn-i Süleyman nâm kimesnelerin ifâdeleri mezbûrenin zevc-i dâhili Hacı Ömer bin Ahmed asâkir-i muvazzafada olub vefâtını bilemeyiz ve Nâib Hasan Efendi i'lâm vermiş. Ondan dahi haberimiz yokdur; fakat karyemizde bulunan gaib-i ani'l-meclis Osman bin Memiş karındâşım Mehmed'e alacağım deyü mezbûreyi kendi hânesine götürdü. El-hâletü hazihi yanında olduğunu biliyoruz. Ma'lûmâtımız budur ve hâzır-ı bi'l-meclis bulunan İmâm-ı Karye Mehmed için akd edeceğini istimâ' eyledik. Ma'lûmâtımız budur.

19 Rebî'ü'l-evvel 303 (M.26 Aralık 1885)

Usek Kethüdâ Numan Kethüdâ Mülâzım Hüseyin Ağa

227

Asker-i merkûm Hacı Ömer'in vâni'si Ömer Ağa bin Yusuf'un ifâdesi yeğenim merkûm Hacı Ömer asâkir-i muvazzafadan olub hâlâ hayatda olduğu istimâ' olunur. Cânib-i âlî kumândânından dahi el'ân kaydı hayatda olduğunu ve bu ma'küle asâkir-i muvazzafanın fevtine dâir köyüne kaydı lâzımeden olduğu istid'âmıza i'lâm olunmuş idi. İstid'âmız tarihinden sonra mezbûr Hasan Efendi ma'zûl olduğu hâlde i'lâm vermiş deyü istimâ' eyledik ve eşyâsını dahi telef etmişler. Onun dahi hakkını mezbûre dahi işe faysal verilinceye değin asker-i merkûmun enişdesi Osman Ağa hânesinde eğlenmesini talep ederim ve hâzır İmâm-ı Karye Mehmed ve karındâşı Osman ve muâvini Cinoğlan Mustafa mezbûreyi yigirmi sekiz gündür hânelerine götürüb beytûtet ediyor. İcâbının icrâsını talep ederiz.

Asker-i Merkûmun

Vânîsi

Enişdesi Osman Ağa benim dahi takrîrim budur deyü ifâdesi.

İmâm-ı Karye Mehmed cevâbında karındâşım Osman hânesinde bir hafta i'- lâmdan sonra mezbûre eğlenib; fakat ben kendime nikâh etmedim; fakat kendime alacağım. Kurtulduğu hâlde Nâib Hasan Efendi i' lâmı yazdı. İki buçuk mâh mukaddem isbâtını dinledi. Yiğirmi gün mukaddem tasdîk olunacak diyerek i' lâmı verdi deyü ifâdesi.

İmâm-ı Karye-i Mezbûr

Sayfa No: 80, 81 Belge No: 117

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Osman Paşa Tekyesi Karyesi ahâlîlerinden evlâd-ı vâkıfdan tescîl cerîdesinde imzâları ve mühürleri tahtında esâmîleri mukayyed kesân taraflarından zikrî âtî vakfin muhâsebelerini taleb ve da'vâ ve ahz ü kabza temeyyüzen ve istinâfen rü'yete levâyih takdîmine mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'îyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îleri evlâd-ı vâkıfdan ve karye-i mezbûre sâkinlerinden İbrahim Efendi ibn-i Abdülvehhab nâm kimesne meclis-i şer' de yine 228

evlâd-ı vâkıfdan olub Emirce Sultan Velî-i kaddese sırrahu'l-âlî hazretlerinin kurâ ve mezârî'nin meşîhat ve tevliyet cihetine mutasarrıf olan Adil Efendi ibnü'l-merhûm İsmail Efendi ve evlâd-ı vâkıfdan Hacı Emin Efendi ibn-i Hüseyin Efendi muvâcehelerinde bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve takrîri kelâm edib güzerân eden doksan altı senesinden üç yüz bir tarihine değin mûmâ-ileyh Adil Efendi'nin babası İsmail Efendi merhûm vakf-ı mezkûrun umûrunu tesviye için Der-aliyye'ye gidib ve ba' de vefât etmekle vakf-ı mezkûrun senesine ba'zan bir yük ba'zan iki yüke kadar hâsılâtı olub işbû hâsılâtı mûmâ-ileyh Adil Efendi ve amûcesi gaib-i ani'l-meclis Nuri Ağa ve hâzır-ı mûmâ-ileyh Hacı Emin Efendi ahz ü kabz edib vakf-ı mezbûrun hâsılâtı şart-ı vakf üzre (.....) it'âm-ı taâma meşrûta olub cümle evlâd miyânında taksîm ve zâviyelerinde taâmül-i kadîm ve üslûb-i sâbık üzre zâviyelerinde it'âm-ı taâma mahsûs iken bir mikdârını evlâd-ı vakflara müvekkillerime vermişler ve kusûrunu masârif eyledik deyü cevâb verdiklerinden kangı mahalle sarffolunmuş ise masâriflerinin defteriyle muhâsibesinin rü'yetini taleb eyledik ise de rü'yet etmediklerinden hâsılât-ı vâkıyanın esâs defterleriyle masârif denilen neden ibâret ise ma'rifet-i şer'le ve evkâf-ı

müdür ma‘rifetiyle muhâsabelerinin bi-hakkın rü’yet olunmasını bi'l-asâle ve bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk.

El-vekîl-i Müddeî

Mûmâ-ileyhümâ Adil ve Hacı Emin Efendiler cevâblarında mütevellîsi ve mütevellî-i vekîli bulunduğumuz evkâf-ı şerîfemizin yed-i âcizânemizde bulunan ma‘mûlün bahâ vakfiyyece şart-ı vâkîf üzere sarf lâzım gelen mahallere sarffetmeğe yedimizde bulunan evâmîr-i aliyyelerde ahz ü kabz ve sarfı Melik Danişmand Gazi zamânından beri şeyhî yedinde olub hâricden kimesne müdâhale edemeyeceği müstebân olub doksan altı senesinden beri vukû‘ bulan müdâhale üzerine müvekkilimiz Der-aliyye'ce ve bizler buraca vukû‘ bulan masârif-i sahîhasına sarffolub bâ-berât-ı âlî sâl be sâl lâzım gelen muhâsesini evkâf müdürü ma‘rifetiyle rü’yet-i muhâsesi görüldüğü yedimde bulunan defterinde mukayyed ve şimdi ise müddeîlerim mugayir-i şart-ı vâkîf-ı muhâsebe istemeleri yolsuz olduğu yedlerinde berât-ı âlîşân olmayıb husûsiyle evlâd-ı vakfın vukû‘-ı vefâtlarında tevcîh-i berât olmaklığı nizâm-ı seniyye iktizâsından iken bunlar tevcîh olmaklığa imtinâ‘ ederek bir tâkım muhâverâtla şürût-ı vakfî terk etdirerek mîrâs hükmünde tevzî‘ ve taksîm murâd etdikleri dahi hilâf-ı şart-ı vâkîfdır. Evkâf

229

me’mûrlarına gelen emr-i âlî iktizâsınca lâzım gelen zâviye ve imâret ve hân-kâh yapılmak üzere cânib-i livâdan müteveffânın tahsîl etmiş olduğu buyuruldu-yu âlî ve meclis-i idâre kararı ve belediyye mi‘mârî keşfiyle evrâk üzerine harîtâsı el-yevm yedimizde mevcûd olub bendeleri dahi mezkûr hayrât-ı müberrâtın ta‘mîr ve termîmine gayret edeceğimi müşâhedelerinde mîrâs hükmünde olan vakfımız bu def‘a da buraya sarffediyorsunuz gibi vâhî da‘vâlara teşebbüs eyleyib hitâm-ı cevâbım mûmâ-ileyhler nizâm-ı seniyye iktizâsınca yekdiğerleri tevcîh-i berât olmadıkca galle-i vakfdan habbei vâhide vermeyib şürût-ı vakfî idâre-i âcizânemizden îfâ eyleyib mûmâ-ileyhler ba‘de'ttevcîh

lâzım gelen muhâsesini rü’yete ve hakları olduğu hâlde ol-vakt kendilerine teslîm olunacağını ve ol-vakt hakk-ı salâhiyetleri olacağını ve şimdi için muhâsebe talebinde ve hisse da‘vâsında hakları yokdur deyü ifâdeleri.

22 Rebî‘ü'l-âhir 303 (M.28 Ocak 1886)

Şâhid Şâhid

Vekîl-i Mütevellî Mütevellî-i Vakf-ı Mezkûr

Hacı Emin

Tekrar vekîl-i mûmâ-ileyh İbrahim Efendi cevâbında hâmil olduğu vakfiyenin ahkâmına râzıyım ve yedlerinde bulunan berât-ı şerîfler ve müteveffâ İsmail Efendi'nin hîn-i muhâkemedede tahsîl etmiş olduğu i'âm-ı şer'iyeye ve nizâmen verilen i'lâmlar ahkâmına râzıyım; fakat seksen iki tarihinde verilen berât-ı şerîfde isimlerimiz musarrah ve mukayyed bilirdik. Şimdi mûmâ-ileyhümâların ifâdelerine nazaran isimlerimiz musarrah olmayıb tevcîh-i berât olmadıkca muhâsebe vermekden imtinâ ediyorlar. Şer'an ve nizâmen muhâsabelerinin rü'yetiyle her ne kadar vakf-ı şerîfin hâsılâtından masârif-i mukanneneden hâric her ne kadar zimmetleri görülür ise mahfûzen dursun ve şimdiye kadar evlâddan vefât edenler var ise kendileri haber vermeleri lâzım gelir idi. Kimler vefât etmiş ve mahlûl var ise beyân etsinler. Tevcîh etdireyim deyü evlâd ve taksîm berâtı ve isimleri mukayyed olduğunu ve gerçi müvekkillerim ve benim yedimde berât ve sûret-i berâta dâir evrâkımız olmayıb cümlesi kendi yedlerinde mahfûzdur ve bu tekâsüllük kendilerindedir deyü ifâdesi.

El-vekîl

230

Mûmâ-ileyhümânın tekrar müdâfaaları seksen tarihiyle tevcîh-i berât ve tecdîd-i berevât hakkında neşr olunan emr-i âlî iktizasınca re'sen mütevellî ve şeyhî bulunan ceddimiz İbrahim Ethem yekdiğerinin isimleri mevcûd bulunarak i'âm ve mazbatası alınıb tevcîhini kendileri teblîg etmiş ise de masârif-i külliyeye dûçâr olunur diyerek taâmül-i kadîm-i misillû atık berâtlar içinde musarrah isimler üzerine tecdîd-i berât husûsuna almış oldukları livânın mazbatası el-yevm yedimizde mevcûd bulunduğu ve kırâat olduğunda da'vâlarının bî-esâs olduğu zâhir olur. Şimdi ise müteaddid emrlerde tevcîh-i berât olmayanlara galle-i vakfdan habbe-i vâhide verilmeyeceği der-kârdır. Mahlûlünün dahi mevkuf tutulması mütevellîsine mahsûsdur. Cevâbımız budur ve ondan başka müdde-i mezbûrun bu vakf hakkında mukaddemleri vâhî-i da'vâ tutulub da'vâsında hakkı görülemeyib alınan i'âm dahi mevcûddur. Da'vâsının istimâ'ı gayr-ı câiz olduğunu beyân ederiz.

Şâhid

Vekîl-i Mütevellî Hacı Emin Mütevellî-i Vakf-ı Mezkûr

Vekîl-i mezbûr İbrahim Efendi'nin ifâdesi ol-vakt evlâd tarafından ve mazbata evlâdların isimleri musarrah olarak i'âm alındı. Ne vechle aldıklarını bilemezler. Olvakt tevcîh-i berât olacaktır deyü mütevellî-i esbâk Ethem Ağa evlâdına tevcîh-i berât olacaktır deyü altmış bin gurûş verildi ve mazbatada tevcîh için alınmış, kalmış ise tekâsülünden vazîfesini icrâ etmemişdir ve ben dahi bi-vech-i şer'î bir vakt da'vâ etmek hakkımla da'vâ eyledim deyü ifâdelerini bi'l-izâfe ve bi'l-vekâle inkâr. Ol-da'vâ bu da'vâyâ taalluk etmez deyü beyânı.

22 Rebî'ül-âhir 303 (M.28 Ocak 1886)

El-vekîl

Sayfa No: 82, 83 Belge No: 118

Kürsî-i livâ bulunan Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Güzelli Karyesi ahâlîsinden olub ber-vech-i âtî mazrûben vefât eden Mehmed bin Mehmed bin Emin'in verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Fatma bint-i Mehmed ile sulbî sagîr 231

oğlu Mehmed'e münhasıra olduğu karye-i mezkûreden Hasan Kethüdâ ibn-i Mehmed ve Hüseyin ibn-i Mehmed nâm kimesneler şehâdetleriyle ber nehc-i şer'î mahzar-ı hasm-ı câhidde sâbit ve sübût-i verâsetlerine hükm-i şer'î lâhik oldukdan sonra sagîr-i mezbûr Mehmed'e kibel-i şer'î den mansûbe-i vasîsi vâlidesi mezbûre Fatma nefsinde bi'l-asâle ve bi'l-vesâye zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâ ve ahz ü kabza ve lede'l-hâce sulh ve îbrâya ve mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'îye ile tescîl cerîdesinde mukayyed vekîl-i müseccel-i şer'îsi Muymbaboğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden Nigabet Efendi veled-i Esadır mim nâhiye-i mezbûre muzâfa Battal Karyesi ahâlîlerinden Mehmed Kethüdâ ibn-i Yusuf ve İsmail bin Osman ve İbrahim bin Ali ve Ali Kethüdâ ibn-i Abdullah ve Ahmed bin Abdurrahman ve Mustafa bin Mehmed ve Halil bin Battal ve Ömer bin Ömer Veliddin bin Mehmed ve Ahmed bin Mehmed ve Osman bin Abdüsselim ve Mustafa bin Hacı Ahmed ve Ömer bin Hasan ve İbrahim bin Ali ve Hasan bin Mehmed ve Ömer bin Hacı Ömer ve Mehmed bin Osman ve Mustafa bin Abdullah ve Abdülkadir bin Osman ve Ahmed bin Şakir ve Ahmed Efendi bin Ali nâm kimesneler taraflarından zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba kezalik vekîl-i müseccel-i şer'îleri an-asl Kayseriyye'ye muzâfa Germir Karyesi mütemekkinlerinden

ve tebaa-yı Devlet-i Aliyye'nin Rum milletinden olub medîne-i mezbûre mahallâtından Köseoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden Kalfaoğlu Yevanaki Ağa veled-i Sefer muvâcehesinde bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edib güzerân eden bin üç yüz senesi ramazân-ı şerîfin onuncu perşembe günü akşamı ya'ni cum'a gecesi sâlifü'z-zikr Battal Karyesi arzında mûrisleri müteveffâ-yı mezbûr Mehmed oğlu Mehmed lede'lkeşf Tâbib-i Belde İsmail Efendi tarafından verilen rapporta mûcibince mazrûben vefât edib cesedi karye-i mezbûrde mahall-i mezkûrde bulunmağla ber-vechle kâtil-i dâribi bulunmayıb ve bilinemediğinden şer'an ahâlî-i karye üzerine lâzım gelen kassâm-ı diyetini bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

Vekîl

Vekîl-i mezbûr Yevanaki Ağa cevâbında cadde üzerinde vefât etmiş olan merkûm Mehmed'in fevt olduğu mahall-i mezkûr Battal Karyesine üç dakika mesâfe olmayıb on beş dakika mesâfe olub savt-ı istimâ' olunacağını bilemem. Tarîk denilen yalnız Battal Karyesine mahsûs olmayıb Kayseriyye ve Yozgad'a giden bir tarîkdir. Kâtili muayyen

232

olmayan bir adam için ahâlîye diyet lâzım gelmez ve Ali Efendi Fetvâ-yı Şerîfi'nin dört yüz on dokuzuncu bâbında bir adamın kendi odasında ya'ni mülkünde cesed görünse kâtili ma'lûm olmadıkça diyet lâzım gelmez. Bu sûretce müvekkillerime bir şey lâzım gelmeyeceğini ve müvekkillerimin ber-vechle ma'lûmâtları yokdur ve kâtil ve dâribi kimler olduğunu bilemediklerini ifâde ederim. Takrîrim budur.

Vekîl-i mezbûr Nigabet Efendi'nin tekrar ifâdesi müteveffâ Mehmed'in mazrûben vefât etdiğini müvekkilleri inkâr etmediği gibi rapporta dahi tasdîk eder. Binâen aleyh üç dakika mesâfe savt-ı istimâ' olunur mahallde vefât etdiğinden Ali Efendi Fetvâ-yı Şerîfi'nin ve düstûrda dahi musarrahan beyân olunuyor ki karye savt-ı istimâ' olunur mahallde mazrûben bir kimse vefât eder ise muayyeni akreb-i mahalle diyet-i kassâma ol-karye ahâlîsine lâzım geleceğinden vekîl-i mezbûr Yevanaki Ağa'nın beyân eylediği madde buna makis olmadığından ahâlî-i karye üzerine kassâm-ı diyetini taleb ederim deyü beyânı.

Vekîl

Vekîl-i mezbûr Yevanaki Ağa cevâbında hukuk-ı umûmiyyede müvekkillerime bir şey görünmeyib berâet eyledikleri cihetle hukuk-ı şahsiyyede bir şey lâzım gelmeyeceğini

beyân ederim.

Vekîl Nigabet Efendi tekrar ifâdesi Yevanaki Ağa ifâdesinde güyâ hukuk-ı umûmiyyede da'vâ etmişiz gibi hukuk-ı umûmiyye çürüdüğü hâlde hukuk-ı şahsiyye dahi kalmayacağını beyân eder. Hâlbûki resâ ahâlî-i karyeden kassâma da'vâsında bulunduk. Ayrıca taayyün-i madde ederek da'vâ olunmadı. Hukuk-ı umumiyeye ciheti hükûmete âiddir. Bizce âid mevâddan değildir deyü ifâdesi.

26 Rebî'ül-âhir 303 (M.1 Şubat 1886)

Vekîl

Tekrar vekîl-i mezbûr Nigabet'den eser-i darb ve cerh neresinde olduğunu tashîhe lede's-suâl cevâbında müteveffâ-yı merkûmun sağ kulağına darb olunmasından iki

233 kulağından ve ağzından kan gelib ve göğsünde iki yerinden mecrûh ve delinmiş ve sağ bacağına diz kapağının dış tarafından alet-i cârihiyye ile cerh eseri olub bu vechle mecrûhen ve mazrûben vefât eylemiş. Maktûl-i merkûmun karyeye mahsûs olan tarîk-i âmmda olub kâtili ma'lûm olmamağla mûcib-i şer'îsini taleb ederim deyü ifâdesi.

Vekîl-i mezbûr Yevanaki Ağa'dan lede's-suâl maktûl-i merkûmun ber-vech-i muharrer mecrûhen vefât eylediğini ikrâr; lâkin müvekkillerimin aslâ ma'lûmât ve haberleri olmayıb Kayseriyye giden tarîk-i âmmda mecrûhen vefât eylediği hâlde orada bulunub ve bulunduğu mahall müvekkillerimin karyesine bir çâryek mesâfesi olub savt bile işidilmediğinden da'vâsında hakkı olmadığı cihetle muârazadan men'ini taleb ederim.

4 Cemâziye'l-evvel 303 (M.8 Şubat 1886)

Sayfa No: 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90 Belge No: 119

Medîne-i Yozgad mahallâtından Muymbaboğlu Mahallesi sâkinlerinden Mahalle-i İmâm Hacı Mehmed Efendi ibn-i Mehmed Efendi ve Muhtarı Ebubekir Ağa ibn-i Osman Kavvâs ve Türk Ağa bin Hasan ibn-i Abdullah ve İbrahim bin Osman Kavvâs ve Çolâk Ahmed Efendi hafîdi Musa Efendi ibn-i Osman ve Hasan Efendi hafîdi Ahmed, Mustafâ ibn-i Mehmed ve Süleyman bin Hasan Usta ve (...) Arif ibn-i Abdullah, Kizîrzâde Ebubekir Efendi ibn-i Osman ve Veli Kocaoğlu Ömer bin Veliddin nâmûn kimesneler taraflarından zikrî âtî vakf-ı çeşme da'vâsına taleb ve da'vâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile tescîl cerîdesinde mukayyed vekîl-i müseccel-i şer'îleri Çatak Mahallesi sâkinlerinden Kamil Efendi ibn-i Osman Efendi ve

Muytaboğlu Mahallesi sâkinlerinden Hasan Efendi ibn-i Ahmed Ağa nâm kimesneler meclis-i şer' de İslambolluoğlu Mahallesi sâkinlerinden Abdi Efendi zâde Rif'atlı Mahmud Efendi ibn-i Abdi Efendi ile mezkûr İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden ve tebaa-yı saltanat-ı seniyyenin Rum milletinden Dülgeroğlu Yasef veled-i Anasdas ve tebaa-yı müşârün-ileyhânın Ermeni milletinden Esadır oğlu Mıgırdıç diğeri Evakim veled-i Parsih nâm kimesne taraflarından bâ-hüccet-i şer'iyye vekîlleri bulunan İslambolluoğlu Mahallesi mütemekkinlerinden tebaa-yı devlet-i müşârün-ileyhânın Ermeni milletinden Muhbir İstapan veled-i Onnik muvâcehelerinde

234
bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe üzerlerine da'vâ ve takrîr-i kelâm ederler ki Yozgad mahallâtından Muytaboğlu Mahallesi arâzisinde kâin mahalle-i mezkûrun ahâlî-i sekene ve ashâb-ı hayrâtdan Savak nâm hatun tarafından i'mâr edilen çeşme-i mâ'-i lezîzin birbirine yiğirmi iki hatve kurbetinde Sarıtopraklık ve diğeri Kayadibi menba'sı demekle ma'rûf kadîmen iki menba' ittihâd ve i'mâr ve umûma vakf ve hayrât edilib, altmış altı tarihine kadar bu iki menba'dan kemâ-yenbagî cereyân ve ahâlî-i sekenenin şirb ve tahâret ve nezâfetine medâr küllî olmağla bir hayli müddet-i medîde idâre olunmakta iken mârû'l-beyân çeşmenin yolu münharif olarak suyuna noksân târî olması ahâlîye dûçâr ve birisi cihetle altmış altı tarihinde Ankara vâlisi esbâk merhûm Mehmed Vecihi Paşa Hazretleri'ne ba'zı tarafından bi'l-cümle sekene-i fukarânın umûmuna âid dört yol ağzında bulunmağı ve bî-kes hayrât ve ihtiyâcı olduğuna müşârün-ileyhâya arz ve hikâye olundukda nâil-i cevâb zımnında ve altmış altı tarihinde Sarıtopraklık ve Kayadibi denilen menba'-ı kadîmlerini müceddeden i'mâr ve zarf içine alınıb işbû kadîm menba'dan tahminen yüz otuz beş hatve aşağısında bir menba' dahi bulub hafî edilib onu dahi müşârün-ileyhâ tarafından kadîm menba'lara ilâve edilib ol-tarihten beri Şekerpınar nâm tesmiye edilib ve üç menba'-yı resîde olub kemafi's-sâbık cereyân etmekde iken hânedânı kadîminden Abdi Efendi zâde Rif'atlı Mahmud Efendi ve şerîkleri Parsih ve Yasef ve diğeri ilâve olunan menba'ın tahminen on hatve üst tarafından asl-ı zarf ve kazânından sûret-i hâkim-âne-i vakf-ı çeşme tarafının birini kırıp ve önünü su-i resân ile kapadı ve diğeri bir tarafın dahi bir tarafını kırarak oradan hafice bir taksîm verilip vakt vakt tedricîyle keserek bundan çend mâh mukaddem mezkûr Şekerpınar vakf ve hayrât-ı çeşmesi bütün bütün kesib ve diğeri ilâve olunan menba'ın

suyundan başka cereyân etmeyib kemâl derece çeşme-i mezkûre noksân târî olmağla ahâlî-i sekenenin intifâ'-yı gaybûbet etmekte olduğundan bi'z-zarûr taharriyye muhtâc olunub lede't-taharrî-i menba'-yı kadîmden cereyân eden mâ'-i lezîzi tamamen ve kâmilen mûmâ-ileyh Mahmud Efendi ve şerîkleri gasb etdikleri zâhir-i ihrâc olundukda buralarından bahsle Yozgad Mutasarrıflığı cânib-i âlîsine hemen bir istid'â takdîm edilerek her dâireden bir efendi ve birer a'zâ ve her mahallâtdan üç beş mevsûk zevâtların intihâbıyla cânib-i belediyyeye havâle olunması üzre hânedân ve mütehayyizân-ı beldeden iki yüze karîb alî ve mütehayyizân-ı zevâtlarla mahall-i nizâ' olunan kadîm menba'ları keşf edilip işbû menba'lar ve zarf-ı kazânları dahi Şekerpınar'ın olduğu ber-vech-i hakkaniyyet ve ale'l-ittifâk mûmâ-ileyh Mahmud Efendi ve Şekerpınarlarının hakkı olmadığını ve menba'-yı kazânlar Şekerpınar'ın

235

olduğunu ve câhide söylediler ise buna da râzı olmayıb cânib-i belediyyeye mürâcaatla keşf-i sâni talebinde bulunması üzre mi'mâr-ı belediyyeyi üzerine nazır ta'yîn ederek menba'-yı kadîmden mecrâya kadar kâffe-i zarf ve kazânlarını zâhire ihrâc olundukda yine mütehayyizân-ı beldeden evkâf me'mûru dahi hâzır olarak müntahib-i İslâm ve Hıristiyan'dan elli mütecâviz zevâtla keşf-i sâni edilip tanzîm olunan keşf-nâme dahi mahkeme-i şer'iyeye takdîm kılınmış. Hâlbûki şimdiki hâlde iddiâ olunan bu iki vakf ve hayrât menba'ları mûmâ-ileyh Mahmud Efendi'nin ecdâdından intikal etmeyib an-asl başağının hânesine cereyân eden mülk-i çeşmesi olub ba'de-mâ Satırzâde Ahmed Bey ile müştereken başağının zevcesinden iştirâ edilen bir su olub (...) ve bi'l-vekâle satan bir cihet olub bâyi dahi menba'ın bir olduğunu beyân ediyor. Fi'l-vâki' bir olduğu güneş gibi zâhir ve ehl-i keşf indinde bâhirdir. Şöyleki başağa hânesine ve kendi hânelerine cereyân eden su yolu zarf ve kazânları el'ân meydânda olub mûmâ-ileyhin iddiâ ve sahâbet eylediği hayrât-ı kadîm menba'lar başağının an-asl su yolu zarfına çıkararak vaz' ve cereyân etdirebilir ise cenâb-ı mevlâya havâle ederek kendisine terk vâlâ-asl menba'ın başından tarafına kazânına idhâl edemediği hâlde kendisinin gasb ve sirkati meydânda olduğuna bu delâlet-i vâzihadandır. Nice nice delâiller dahi şöyleki asl zarfını menba' ve mahall-i kadîminden bozarak hayrât-ı menba' vaz' ve cereyânı ve hayrâtın kadîm zarfindan diğer menba'a birkaç gecelerle hafî etdirilerek nakl ve cereyânı ve gece zarf içine alınması ve mâh-ı tâbânda nısf-ı belde-i vakf ve hayrât-ı

zarfı kırarak bu kesrinden hafice bir zarf ile Pınarcı Ahmed bir taksîm yapırsa ve bu gece yapılan fi'leri ise kendilerini gil-i sârik-i bâ-taraf bâ-asîl kaziyyesine mâ-sâdik olarak gasb meydânda zâhir eder ki ve bu fi'leri dahi cânib-i şer'îden keşf olunur ise zâhir olunarak mezkûr vakf ve hayrât-ı çeşmenin suyu olduğu açığa çıkıp cümle ahâlinin duâsına mazhar olunacağından bedihiyyât olmağla ve'l-hâsıl Sarıtopraklık ve Kayadibi demekle ma'rûf bu iki menba'-yı kadîm Savak nâm hatunun i'mâr ve vakf-ı hayrâtı olduğu ve altmış altı tarihinde müşârün-ileyh Vecihi Paşa müceddeden i'mâr ve zarf içine alınan menba'ları mûmâ-ileyh Mahmud Efendi ve şerîkleri gasb eylemesi cihetle kemâfi's-sâbık kadîm zarf ve kazâna cereyân etdirilmesi ve müdâhalelerinin men'leri müvekkillerime bi'l-izâfe ve bi'l-vekâle hâlâ matlûbumdur deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

3 Cemâziye'l-âhir 303 (M.9 Mart 1886)

Asl-ı Müddeî Vekîl-i Ahâlî-i Mahallât

236

Kamil Efendi

Mûmâ-ileyh Mahmud Efendi kendi tarafından bi'l-asâle ve merkûm İstepan Ağa bi'lvekâle cevâblarında birinci cevâbımız ahâlî tarafından vekîlleri bulunan Kamil ve Hasan Efendiler Şekerpınar'ın Savak Kârı'nın vakfi ve hayrâtı deyü da'vâ etmekte. Böyle bir vakf ve hayrât için bir hüccet-i şer'iyye olmak ve buna bir mütevellî bulunmak iktizâ eder. Belediye keşfinde Süleyman Bey Vakfı olub Vecihi Paşa ta'mîriyle olduğu beyân olunuyor. Elbetde bir vakf için mütevellî olmak lâzım gelir. İddiâ edenleri pınarın esâsen menba'ı nerde imiş ve neden ibâret imiş. Bir sened ibrâz etmeleri îcâb eder. Senedsiz ve mütevellî olmayarak cumhûriyyetle da'vâ etmekte. Bunlar bize müddeî-i şahs olamaz. Ol-emrde kimin vakfidir? Vakfını senedle da'vâya salâhiyyetleri olduğunu işbû cihetlerinin tahkîk-i şer'î ve fetvâ-yı şerîfe havâle olunmasını birinci derecede talep ederiz. Şimdiki hâl diyeceğimiz budur.

4 Cemâziye'l-âhir 303 (M.10 Mart 1886)

Vekîl-i Merkûm Müddeî-i Mûmâ-ileyh

Mûmâ-ileyh-i vekîl Kamil Efendi ve asîl Hasan Efendi be-tekrar iddiâlarında mûmâileyh Mahmud Efendi'nin ve diğer şerîkleri ve vekîlleri bulunan İstepan Ağa'nın cevâbları esâs da'vâya cevâb olamadığı şöyle iddiâ eyledikleri hayrât-ı çeşmenin ise

emsâlleri çok olub ve buna da tescîl ve mukayyed-i fi'l-vâfiye olamayacağı ve ashâb-ı hayrât Savak nâm hatunun evlâd ve silsilesi olmayıb ber-vech-i ma'rûz-ı zabtında ifâdemiz vech üzerine bî-kes hayrât olduğu ve altmış altı tarihinde müsakkafâtsiz hayrât olduğu ve ihtiyâcı cihetle müşâr-ı mûmâ-ileyh Vecihi Paşa müceddeden ta'mîr ve zarf içine aldığı ve menba'lar kadîmen Sarıtopraklık ve Kayadibi demekle ma'rûf olduğuna ve umûma âid bir vakf ve hayrât olduğu ve bu misillû hayrât-ı çeşmelerin Evkâf Kalemi'nde mukayyed olmayıb ve nukûd-ı mevkufesi dahi olmadığından ve bu ise iddiâyâ mani' olmayacağından müdâhalelerinin men'leri matlûbumdur.

4 Cemâziye'l-âhir 303 (M.10 Mart 1886)

Vekîl-i Mûmâ-ileyh Asîl

Kamil Efendi Hasan Efendi

237

Be-tekrar Kamil ve Hasan Efendiler iddiâ ve cevâblarında bî-kes ve umûma hayrât olunan bir çeşmenin menba'-ı kadîmlerinin gasb ve sirkati güneş gibi meydânda iken müvekkillerimiz taraflarından niçün muhâsıma olunmayalım.

Sene 303 (M.1886)

Hasan Efendi ve Kamil Efendi

Mûmâ-ileyh Mahmud Efendi cevâbında Muhtab ve İslambolluoğlu ve Tuzkaya mahallât-ı ahâlîlerinin iddiâ eylemekde oldukları mülken mutasarrıf olduğumuz dört menba'dan yenbû' edib fetvâtına tebaiyyetle tahminen on beş hatve zîrinde bulunan kazgâna mansıb olan mâ'-i lezîz ber-taraf ve onun da mine'l-kadîm-i bagi yüz sene-i mütecâviz başağa demekle ma'rûf birinin hânesine cereyân edegelmişken mûmâ-ileyhin vefâtından sonra mezkûr su oğlu İbrahim Efendi'nin temlik ve tasarrufuna geçmiş. Merkûm İbrahim Efendi de müddet-i medîde mutasarrıf olarak vefâtı vukû'una mebnî terk eylediği vârisleri sulbî sagîr oğlu ile sulbiyye-i kebîre kerîmeleri ve zevcesine intikal edib bunların zarûret-i hâlleri mülâbesesiyle çeşme-i mezkûrun nısfını bundan altmış sene mukaddem Sâtırzâde Ahmed Bey ve birâderi Mehmed Ağa'ya bir sene sonra da nısf-ı diğeri pederim müteveffâ Abdi Efendi'ye semen-i ma'lûme ile satıb kat'-ı alâka ederek ol-vaktdan bu ana gelinceye kadar hânemize cereyân etmekle mârû'z-zikr dört menba'dan mâ-beyni üç hatve menba'nın şimâl tarafında bulunan menba' Şekerpınar'ınıdır deyü bundan yiğirmi sene akdem yine mahallât-ı mezkûre ahâlîleri

da'vâ etmeleri üzerine cânib-i şer'-i şerîfden me'zûnen ser-kâtib-i mahkeme müteveffâ Ömer Efendi ile meclis a'zâsından Nüfûs Nâzırı Ömer Efendi ve Osman Ağa ve Muaccelât Müdürü Hasan Hayri Efendi vesâir zevâtlar me'mûren gelib menba'ın mezbûrunu ve kazânı açdırıb keşf ve muâyene etdiklerinde tahminen beş ve kırk hatve esfelinde bulunan Şekerçeşme'nin menba'ı fevkinden mine'l-kadîm cereyân eder iken üst tarafında hâric yola ihdâs olunmuş ve aslı dahi bilenememiş olduğu gibi mezkûr menba' ile fetvât-ı mevcûdenin kadîm dahi ol-vakt müddeîlerin ikrâr ve tasdikleriyle olduğundan da'vâları iltifâta şâyân olmayıb muârizadan men'ine dâir 25 Receb 283 (M.3 Aralık 1866) tarihinde verilen i'lâm-ı şer'î mûcibince kadîmi vechle mutasarrıf olunarak el-yevm mevcûd kazân-ı kadîminden cereyân edegelmiş ve nice nice hakk-ı karâr sâbit olmuşken mahallât-ı mezkûre ahâlîlerinin bu bâbdaki hakk-ı şîrb-i

238

da'vâlarının iltifâta gayr-ı şâyân olduğu Mecelle-i Ahkâm Adliyye'nin 1662 maddesi iktizâsından ve şer'le fasl olan da'vânın tekrar istimâ'ı câiz olamayacağı dahi ahkâm-ı şer'iyeye icâbından olub binâen aleyh Vecihi Paşa merhûmun ihyâ-kerdesi dediklerine gelince mezkûr Şekerçeşme merhûm Süleyman Bey'in hayrâtı olduğu işidilmiş. Merhûm Vecihi Paşa'nın altmış altı tarihinde işbû çeşmenin su yolu sakat olmasına ta'mîr ve müceddeden bir çamâşûrhâne inşâ ve tarih taşı vaz'la güyâ ihyâ edib ta'mîr ile iktifâ eylemiştir. Eğerçi ol-vakt paşa-yı merhûm mülken mutasarrıf olduğumuz menba' civârında menba' bulmak lâzım gelse idi haremimiz dâhilinde çıkan suya nâsil müdâhale edebilirdi. Bu bâbdaki da'vâ ve ifâdeleri de mahalle-i mezkûrenin 1282 ve 1285 maddeleriyle menkuzdur. Gelelim sirkat olunmuş dedikleri bahse sâye-i şâhânedan âcizlerine şimdiye kadar öyle sirkat vesâir dürlü kabâyih ile illet isnâd eden olmamış olduğu hâlde altmış seneden beri mülken mutasarrıf olduğum menba'lardan ikisinin üzerinde bulunmasından dolayı her vakt yağmur ve kardan hâsıl olan selin kesret-i şiddetinden kazânın üzeri açılarak muhtâc-ı ta'mîr olunub her sene üç beş yüz gurûş masrafla i'mâr olunmakda olduğu gibi bundan üç sene mukaddem dahi mezkûr menba'nın diğer menba'lara kazânıyla bir kazgân içine mansıb olan kazânı hâlîyle terk edilerek mahzâ selden kurtarmak üzre diğer mahallden sarf ihdâsıyla müceddeden künk düşürüb yine tarafın derûnuna kalabilmiş olduğu meydânda iken hakk-ı şîrb da'vâsında bulunan müddeîlerin sirkat edilmiş demeleri pek taaccüb ve hayreti mûcib bir haldir.

Mezkûr i'lâm-ı şer'î mütâlaa buyurulduğu hâlde anlaşılır. Şimdilik cevâbım budur.

5 Cemâziye'l-âhir 303 (M.11 Mart 1886)

Müddeî-i Aleyh-i Mûmâ-ileyh

Mahmud Efendi

Vekîl-i merkûm İstepan Ağa cevâbında dünki vermiş olduğumuz zabtın evvel-emrde mütâlaasını talep ederim. İkincisi müvekkillerimin babaları ve bâyileri Keklikoğlu Hacı ile bundan yigirmi sene mukaddem Esbak Yozgad Hâkimi Fazîletlü Mehmed Sabit Bey zamânında müvekkillerimin yüz seneden beri bâ-sened mu'teber Sâtırzâde'den vesâirinden satın alınıb müddet-i yüz seneden beri kadîmen mutasarrıf oldukları menba'ları ve zarflarından hânelerine cereyân eden çeşme ol-vakt ahâlîden bu gibi muhaddes suyumuzu almışsınız deyü da'vâ etmeleri üzerine ol-vakt ahâlî-i mahallenin ifâdeleri üzerine aslı ma'lûm olmayıb mürûr-i zamân ile kadîmi üzre terk olunub

239
müdâhalelerinin men'ine hükm olunub müvekkillerim yedine i'lâm-ı şer'î verilmiştir. Bu iddiâ etdikleri mâ-beyni üç hatve şimâl tarafından bulunan menba' müvekkillerimin i'lâmda mezkûr kadîm menba'ları olub ve zarf dahi kadîmen mülkleri olub ve Şekerpınar denilenin menba'ı ise tahminen otuz beş kırk hatve aşağısında ve müvekkillerimin kadîmen kazânları Şekerpınarı menba'nın üzerinden geçmekte iken hâric yolu ihdâs ile menba'-yı mezkûrun suları bir zarf derûnunda cereyân edegeldiği ve aslı dahi bilinememiş olduğu cihetle kadîm-i vechle terk edilib muârazadan men' olduğunu dahi i'lâm-ı şer'îde mündericdir. Bu sûretde mülklerini her ne vakt isterse sakatlık vukû'unda ta'mîr etdirebilir ve bunların da'vâ etdikleri menba' müvekkillerimin i'lâmında münderic kadîm menba'ları ve zarfları olub bi-gayr-ı hakk müdâhale ederler. Hâlbûki bundan yigirmi sene mukaddem aslî mâlî olmayıb kadîm üzre hükm olunmuş. Şimdi aslı esâsını neden bilmişler. Bu da vâhî bir da'vâ olduğuna delîldir. Hulâsa-yı kelâm mâ-dâmki mukaddemâ mürûr-i zamân ile hükm olunmuş. İ'lâm-ı şer'î diğerk hâkim fesh edemeyeceğinden Mecelle-i Celîle'nin ahkâmınca otuz altı seneden sonra vakf da'vâsı dahi istimâ' câiz olmayıb mürûr-i zamân ile i'lâm-ı şer'înin hükmünün îfâsıyla müdâhalesinin def'ini talep ederim. Üçüncü yedinden akdem ahâlî-i mahalle hücum ve cumhûriyyetleri fuzûlî kendi başlarına müvekkillerimin kadîm kazânlarını kırıp suyunu kesmişlerdir. Bozdukları iş hilâf-ı

nizâm bir hareketde bulduklarını anladıkları için sonra belediyyeden keşf ettirmişler. Arzım vechle keşfe de gerek bulunur zannederim. Bir asr ma‘delet-i hazret-i pâdişâhîde fuzûlî hüçûm ile sularını kesmelerine ma‘delet kâil olmayacağından bu bâbda mürûr-i zamân ile i‘lâmın feshine karâr ve hükm verilmedikce bir şey diyemeyeceğimi beyân ederim. Şimdiki hâl diyeceğim budur. Eğerçi arz eylediğim cihetlere bakılmadığı hâlde mevsûk nazarıyla bakıldığı hâlde ol-vakt icâb edecek cevâbını ifâde ederim.

5 Cemâziye'l-âhir 303 (M.11 Mart 1886)

Müddeî-i Aleyh-i Vekîl

İstepan

Vekîl-i mûmâ-ileyh Kamil Efendi ve Hasan Efendi iddiâlarında asl döneklik ber-mûcibi bâlâ-yı i‘lâm-ı şer‘î ibrâzını beyân ediyorlar. Evvel emrde ol-i‘lâmı harfiyyen lede'lmütâlaa müvekkillerim taraflarından ba‘de'l-istîzân ne yolda cevâb verilmesi lâzım gelir ise ona göre zabtımıza ilâveten cevâbını verecekleri beyân ederiz.

240

5 Cemâziye'l-âhir 303 (M.11 Mart 1886)

Be-tekrar vekîl-i mûmâ-ileyh Kamil Efendi ve Hasan Efendi cevâblarında mûmâ-ileyh Mahmud Efendi'nin iddiâ eylediği menba‘ otuz sekiz sene mukaddemlerinde şira‘en mülkü olub ve elli senelik muhaddes bir menba‘ olduğunu el‘ân ve hemen hayatta olub bâyi dahi bir olduğunu ve bizim iddiâ eylediğimiz bir iki menba‘-yı hayrâtın olduğunu beyân ediyor. Asl zarfda el‘ân meydânda olmağla fi‘l-vâki‘ bir olduğu zâhirde olub iddiâ olunan menba‘lar Şekerpınar'ın olduğunu tevâtüren tebeyyün eyledikten başka mûmâ-ileyh Mahmud Efendi ve Şekerpınarı makâm-ı def‘de dört menba‘ olduğunu ifâde ve zabt-ı da‘vâ eylediği ve iddiâsını tebeyyün sadrinde ibrâz eylediği i‘lâm-ı şer‘î ise lâ-ale't-ta‘yîn gayr-ı meşhûr olarak iki menba‘ın zikr olunması zâhir-i hâl-i ifâdesi i‘lâmına ve i‘lâm-ı ifâdesine muhâlif olub ve i‘lâm-ı mezkûrde mûnderic el‘ân mim müddeî-i şahs bulunan zevâtların şekk-i mechûl üzere iddiâ eylemesi kezalik mechûl üzere keşf ve mechûl üzere muârazadan men‘ ve hükmü şer‘an câiz olamadıktan başka müddeî-i şahs bulunan zevâtların şekk üzerine ifâde ve iddiâ etmesi i‘lâmında mûnderic olub da müddeî-i aleyh Mahmud Efendi ve diğer şerîkleri ebkem gibi makâm-ı def‘de bir şey beyân ve ifâde etmeyerek ve bir kelâm dahi söylenmeyerek nâsıl muârazadan men‘ edilmiş ve bu vechle işbû i‘lâmı muârazadan men‘-i i‘lâm denilemez zannederiz.

Ve'l-hâsıl işbû i'âm bizim nazarımızda olmayıb şâyed nazarımızda olmak lâzım gelir ise ol-vakt i'âmın neshine sâniyle cânib-i mutasarrıf-ı efhamiyye takdîm kılındı. İstid'â mündericâtından olub iki yüzü mütecâviz ulemâ ve a'zâ vesâir mütehayyizân-ı erbâb-ı vukuf ile keşf-i evvel edilib kazân-ı menba'lar Şekerpınar'ındır deyü vermiş oldukları keşf-nâme ile ber-vech-i ma'rûz bahs-i agrâziyyemizi li-ecli't-tedkîk cânib-i meşîhat-penâhîye takdîm ederiz; lâkin zâhir-i hâl iddiâ olunan menba'lar i'âmın hâricinde olub hâl-i hâzıra-yı iddiâ etmekde olduğumuzdan işbû hayrâtın Sarıtopraklık ve Kayadibi demekle ma'rûf ve meşhûr olan iki menba'ı olub ve altmış altı tarihinde merhûm Vecihi Paşa Hazretleri nâil-i cevâb zımnında ve cümle indinde ma'rûf bu iki kadîm menba'ları müceddeden i'mâr ve kadîm su yolundan müceddeden zarf içine alıb tahminen yüz otuz hatve esfelinde bir menba' dahi hafî ederek ilâve edilib ol-vaktten beri üç menba'-yı resîde olarak kemâ-yenbagî cereyân etdiğinde Mahmud ve Ahmed Efendiler dahi i'mârında bast edilen menba' ve kazân-ı mezkûrlar bast olduğunda kendileri de hâzır bulunduğunu nisâb-ı tevâtürle tebeyyün eyledikde Mecelle 1282 ve 241

1285 maddeleri mûcibince harîm hâricinden cereyân etdirilmesi ve kable't-tebeyyün bir def'a da cânib-i şer'-i şerîfden keşf edilmesi matlûbumuzdur deyü iddiâ eyledikleri.

12 Cemâziye'l-âhir 303 (M.18 Mart 1886)

Vekîl Vekîl

Asîl-i mûmâ-ileyh Mahmud Efendi, vekîl Mustafa Efendi, vekîl İstepan Ağa be-tekrar cevâblarında tekrara hâcet yok ise de mürûr-i zamân cihetiyle lâ-yenbagî hâlîni kesb eden i'âma vekîl efendiler mütearrızlar imiş. Pes bu kadar ol-cihet âtîde beyân olunur; fakat evvel ve âhir ifâdât mazûbâtalrı yekdiğerine mübâyin olduğundan şu hâl da'vâlarının butlân ve zâhir hâllerini mükezzib edilmesiyle reddine mecbûr olduk.

Emrleri üzerine kendilerine verilmiş olan sûret-i i'âm eğerçi kabil-i temyîz ise cânib-i celîl-i meşîhat-penâhîye takdîm etmeleri lâzım gelir. Şimdi buna cevâb vermeye mecbûr değil isek de ancak şurasını der-miyân edebiliriz ki yigirmi sene akdem sebkât eden muhâkeme-i şer'îyye üzerine verilen i'âmda güyâ iki menba' zikr olunmuş da diğerk ikisi dahi dâhil edilmemiş. Ol-vakt hâricde bulunan menba'lara müdâhale olunmadığından zikre hâcet görülmemiş ki dahil edilmiş olsun. Usûl-i muhâkeme ve tanzîm-i i'âm-ı me'mûrîn-i şer'îyye nezdinde câh-ı tereddüd ve iştibâh değildir.

Gelelim bir takım ahâlîden mühr toplamaları bahsine umûmun intifâ'ına mahsûs diyerek bâ-i'lâm-ı şer'î müvekkillerimizle şerîkinin mülklerine müdâhale ve her bâr tehdîd ve ihâfe ile muhâsıma ederek açıktan hukuku zâyî' ediyorlar. Mühr verenlerin birazları müddeî ve birazları şâhid olacaktır. İntifâ' addı sebebiyle bunların cümlesi hakkım demektir. Nazar-ı kânûnda ifâdelerinin kabûlü gayr-ı kabildir. Yiğirmi sene akdem yine mahallât-ı mezbûreden müsinn ve sâl-hürde bir tākım zevât aslı esâsını bilememişler iken şimdi evlād ve ahfādı makâmında seneleri dūn olan neden bilirler imiş .Bu rasîde-i câh-ı nazar-ı dikkatdir. Yüz seneden ziyâde mütebâyi-i ma'lûme-i kadîmiyye ne senedle müdâhale ediyorlar. Elbetde esâs madde bir senede müsned olmak iktizâ eder. Zamân-ı adâletde bârbârlık ile olamaz. Mezkûr i'lâm mürûr-i zamân ve şühûr-i i'dâm cihetiyle Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin 1736 ve 1737 ve 1821 ve 1837 maddeleri mûcibince agrâzdan sâlim olub da'vâya salâhları yokdur zannederiz. Vekîllerin hâric-i ez-vazîfe mûndericât-ı i'lâma agrâz etmeleri bâ-cehâlet ve bâ-midâd-ı şer'îyye gafletlerinden neş'et ediyor. Binâen aleyh muâmelât-ı anîfenin cedîdeye tatbîki mâ-kabline şümûlü olmayan nizâmât-ı mütedâvilenin tebdîl ve ilâvesine mütevakkıf

242
 deyü de irâde-i seniyyeye muhtâcdır. Vecihi Paşa'nın ta'mîri bahsine gelince paşa-yı merhûm altmış altı tarihinde Şekerpınar'ının bozulmuş olan su yolunu vesâiriyye mahallerini ta'mîr ve müceddeden bir çamâşûrhâne dahi inşâ ettirmişdir. Altmış seneden beri mülken mutasarrıf olunan menba'ları civârında Şekerpınar için başkaca menba' olmak lâzım gelse ayrıca zarfı da bulmak îcâb eder. Öyle bir zarf olmadığını ve i'lâmda mûnderic kazân da müvekkilimiz mülkleri olduğunu def'aten kâfidir. Mevcûd menba'lara hâricin tasarrufu Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin 95 ve 96 maddeleri mûcibince bâtıldır. Bunların da'vâları ise vehm kabilinden olduğu cihetle Mecelle'nin 74 maddesi mûcibince tevehhümede agyâr yokdur. Bâ-i'lâmın feshîni veyâhûd îfâ-yı ahkâmıyla müdâhalelerinin men'ini taleb ederiz.

13 Cemâziye'l-âhir 303 (M.19 Mart 1886)

Vekîl-i Merhûm Vekîl-i Mûmâ-ileyh Asîl-i Mûmâ-ileyh

Tekrar vekîl-i mûmâ-ileyhümâ Kamil ve Hasan Efendiler cevâblarında her ne kadar kavm-i mahsûr gibi ad olunarak vekîl-i müseccel tebeyyün ve kayd olunmuş ise de Mecele'nin bin altı yüz kırk beş ve bin altı yüz kırk altı maddeleri hükmünce kavm-i

gayr-ı mahsûr efrâdından olub sicil defterinde mukayyed bulunduğumuz vekâletimiz feshiyle herbirimiz asâleten ve alâ-hideten müddeî-i şahs olduğumuz cihetle iddiâ ve zabtımızın tasdîkiyle vekâletimizin feshîni taleb eylediği gibi müddeî-i şahs olarak iddiâ eyleriz. Vekîl-i mûmâ-ileyh Mahmud Efendi ve şerîklerinin vekîlleri bulunan Mustafa Efendi ve diğeri Muhbir İstepan Ağa veled-i Onnik Ağa'nın makâm-ı def' de Mecelle'nin bin yedi yüz otuz altı ve bin yedi yüz otuz yedi ve bin sekiz yüz yigirmi bir ve bin sekiz yüz otuz yedi maddeleri hükmünce iddiâmızın iltifâta şâyân ve istimâ'ını câiz olmadığını beyândan ibâret olub hâlbûki iddiâ eylediğimiz menba'lar zâhir-i hâl ibrâz eylediği i'lâmın (...) olub ve i'lâm ise bizim nazarımızda olmadığını ve usûl-i meşrûasına mutâbık ve şartların mevcûd olmadığını zabt-ı sâbıkamızda bir tafsîl-i beyân etmiş idik. Asîl ve vekîl-i mûmâ-ileyhin aleyhimize ibrâz eylediği Mecelle'nin 95 ve 96 ve 74 maddelerinin hükmü aynen kendi aleyhlerine cârî olduğu ve zabt-ı sâbıkımızı işbû bend-i mahsûsda makâm-ı def' de harfîyyen tekrar eyledikten başka iddiâ ve münâza'a olunan bu hayrâtın bu iki menba'lardan mecrâya kadar cânib-i beledîden mi'mâr-ı beldeyi nâzır ta'yîn ederek bast olunan kazânların üzerlerini zâhir ve keşf edildikde mûmâ-ileyh Mahmud Efendi hayrâtın iki menba'ına benim deyü sahib çıkıb

243

diğer menba' benim değildir deyü keşfde bulunan ahrâr-ı müslimîn huzûrlarında diğer menba' mülkiyyetinden selb-i küllî ile selb edib zabt-ı da'vâsında dört menba'a sâhib çıkması ve iddiâsını tebeyyün sadrinde ibrâz eylediği i'lâm ise iki menba' zikr olunub zâhir-i hâl iddiâ olunan menba'lar hâric-i i'lâm olduğu velevki dâhil olsun. İşbû i'lâm bizim hakkımızda cârî olmayıb; ancak isimleri i'lâmda münderic müddeî-i şahs bulunan Süleyman ve Mustafa ve Mahmud ve Ömer Usta ve ağalar hakkında cârî olduğu gibi evlâd ve ahfâdlarının haklarında cârî ve muârazadan men' denilebilir. Ol-adamlara evlâd ve ahfâdları (...) ve usûl-i meşrûasına muvâfık ma'mûlün bih olub olmadığını (.....) meclis-i tedkikat-ı şer'îyyeye göndermesi onların hakkıdır; lâkin şimdi müddeî-i şahs bulunanların dâhilinde onlardan biri olmadığı gibi vâris ve evlâd-ı ahfâdları dahi olmadığından bu i'lâm bizim hakkımızda cârî olmayıb i'lâmda münderic olan zevâtların ve evlâd-ı ahfâdlarının hakkında muârazadan men' olabilir. Şöyleki biz kavm-i gayr-ı mahsûruz. Onlara cârî olan hükm bize cârî olamaz ve bizim aleyhimize olan hükm diğer kavm-i gayr-ı mahsûrdan müddeî-i şahs bulunan iki recül aleyhine cârî olamaz ve hem

cezâ şimdi ise biz hâl-i hâzır an iddiâ etmekde olduğumuzdan aleyhimize ve lehimize bir hükm talebinde olub lehimize verildiği hâlde onlar temyîz edebilir. Şâyed aleyhimize verildiği hâlde ba'de't-temyîz diğerkavm-i gayr-ı mahsûrdan iki recül tashîh-i da'vâ ederek müddeî-i şahs olabilir. Ve'l-hâsıl şimâl ve garb taraflarında Sarıtopraklık ve Kayadibi demekle ma'rûf bu iki menba'lar kadîmen Savak nâm hatunun hayrâtı olub bîkes ve ihtiyâcı olduğu cihetle Vecihi Paşa Hazretleri altmış altı tarihinde ta'mîr ve kıdem su yolundan müceddeden zarf ve kazânlarını bast etdirib ve hîn-i bastında Mahmud Efendi hâzır olduğu hâlde sükût edib iddiâ etmediği nisâb-ı tevâtürle tebeyyün ederiz. Bir def'a dahi cânib-i şer'-i şerîfden keşf ve muâyene olunarak meclis-i keşfe kemâl derece kanâat hâsıl oldukda Mecelle'nin 5 ve 6'ncı maddeleri mûcibince tarafeyne verilecek hükme râzı olacağımızı ve ba'de'l-keşf nice nice müdâfaa-yı şer' iyyemizi zabtımıza ilâveten yazdıracağımızdan keşf olunmasını talep ederiz.

17 Cemâziye'l-âhir 303 (M.23 Mart 1886)

Mestci İsmail Usta Ve Hüseyin Usta bin İbrahim

Ve Bekir bin İbrahim Ve Ahmed Efendi bin Mehmed

Ve Muhtâr Bekir Ağa bin Osman Ve Hasan bin Ahmed

Ve Ahmed Usta bin Mustafa Kamil Efendi bin Osman

244

Be-tekrar müddeî-i mûmâ-ileyh Mahmud Efendi ifâdesi evvel ve âhir zabtımızda ifâde olunduğu vechle müteaddid menba'lardan yenbû' edib mine'l-kadîm kazânlarına tebaiyyetle bir zarf derûnunda menzilimize tâbi'en cereyân eden mülken mutasarrıf olduğumuz mâ'-i lezîz ifrâz ve ta'yîn olunmadığı hâlde ne vechle nefsi-i mülk olunmuş ve kimlere temyîz-i temlîk edilmiş ve müştereklerin mülkleri âhere nefsi-i mülk eylemesine şer'an salâhiyyeti olabilir mi? Şimdiye kadar ahâlî tarafından vekîl bulunanların ve gerek kendilerinin böyle bir iddiâda bulunmayıp sümme't-tedârik da'vâyı vâhiyede buldukları mazbût ifâdelerinden anlaşılır. İşbû iddiâları neseb da'vâsı gibi tenâkuz da'vâları iltifâta gayr-ı şâyândır. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin 1662 maddesi mûcibince hakk-ı şîrb da'vâlarını iskat etmişler. Bu ana kadar cümlemizden da'vâ olundu idi. Şimdi yalnız âcizlerinden iddiâ olunuyor. Evvelce gösterilen Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin mevâdd-ı mahsûsasına tevfi'kan yedimizde bulunan i'lâmın ifâ-yı ahkâmıyla muârazadan men'ini talep ederim.

18 Cemâziye'l-âhir 303 (M.24 Mart 1886)

Mûmâ-ileyh

96 maddesi mûcibince şimdi iddiâ etdikleri iki menba‘ Şekerpınar menba‘ olsa bile bizim haremimiz dâhilinde olduğu cihetle bu cihetden dahi idiâları vâhîdir.

Minh 303 (M.24 Mart 1886)

Mustafa Mahmud

Müddeî-i vekîl Kamil Efendi cevâbında vakf ve hayrâtın otuz altı sene mürûr etmedikce mürûr-i zamân olmayacağından ve işbû ibrâz olan i‘lâmdan ma‘lûmâtımız olmadığı gibi hakk ve sebkine muvâfık olmadığı zabt-ı sâlifemizde beyân etdik. Şimdi ma‘lûmâtımız oldu. Hâkimin mühriyle olduğu ve bu i‘lâm zâhir-i hâl bizim da‘vâmızın hâricinde gösteriyor. Şöyleki mûmâ-ileyh Mahmud Efendi şimâl tarafında iki menba‘ gösteriyor. Şöyleki onlar dört menba‘ zabt ve ifâde ediyorlar. Bizim çeşmemizde kadîmdir. Kadîmi kıdem üzerine terk olunur menba‘ cenûbunun şimâl tarafında vâki‘ Kayadibi demekle

245

ma‘rûf kadîmen hayrâtın menba‘ını bundan on üç sene evvel ahâlî tarafından tathîr olunur iken Mahmud Efendi de refikleri de hâzır idi. Tevâtür ile isbât ederim.

Kamil

Müddeî Hasan Efendi cevâbında i‘lâm mûcibince suyunu alsın, göndersin deyü ifâdemden murâdım başağadan satın aldığı suyu mecrâ-yı kadîminden getirsin. Müddeî Habeş Usta cevâbında müddeî-i aleyh Mustafa Efendi bunlar ashâb-ı nüfûsdan olub cebren tarihten üç sene akdem Buzcuoğlu'na sehmiyyeli gündüzlü yaptırdı. Böyle cebren yaptırdığını bilenlerde ve görenlerde vardır. İşbû cebren yaptırdığı menba‘ i‘lâmda da‘vâ etdiğimizizin hâricinde evvelâ bahs-i agrâziyyemizde beyân ederiz ve cebren yaptırdığı menba‘ i‘lâmın hâricindedir ve cebren yaptırdığını da isbât ederim.

Çörekci Habeş Usta

Müddeî Kamil Efendi be-tekrar cevâbında birinci keşfden geldiği akşam ya‘ni tarihten tahminen kırk beş gün akdem Mahmud Efendi'nin odasında şerîkleri Yasef ve Parsih üç sene evvel bir su bulduk deyü bizden kırk lira almış idiniz. Şimdi o su Şekerpınar'ın suyu olduğu kazânına nazaran anlaşıldı. Şimdi kırk liramızı isteriz. Yok ise yoluna bakınız demeleri üzerine Mahmud Efendi cevâbında şimdi onun sıra değildir deyü cevâb eylediğini ve böyle olduğunu mu‘teber zevâtla isbât ederiz. Sarıtopraklık menba‘

dedikleri.

21 Cemâziye'l-âhir 303 (M.27 Mart 1886)

Hasan Efendi Kamil Efendi

Mehmed Efendi

Şâhid Kal'alızâde Veli Efendi

Müddeyyûn-i merkûmûn kavm-i gayr-ı mahsûr olub yüz kişiyi mütecâviz olduğunu tarafeyn imzâ eyledikleri.

22 Receb 303 (M.26 Nisan 1886)

246

Vekîl İstapan Mustafa Mehmed'in (...) Müddeî

Muhtar-ı Mahalle Muhtab

Müddeî Müddeî Müddeî Müddeî

Hasan Mehmed Kamil İsmail Usta Hasan Ağa

Müddeî Kamil Efendi be-tekrar cevâbında vakfın kadîmen Kayadibi ve yigirmi iki hatve tahminen kurbetinde Sarıtopraklık denilen menba'lar i'lâmın hâricinde olub ve olduğunu tevâtüren tebeyyününden başka üç def'ada keşf olunarak zâhirde olduğu Minh 303 (M.26 Nisan 1886) ve yedinde i'lâm mûcibince haritasında mugayyir olduğu mütebeyyindir.

Minh 303 (M.26 Nisan 1886)

Kamil Efendi

İşbû iddiâm i'lâmın hâricinde olub şöyle iki menba'dan şimâl tarafında bulunan menba' Şekerpınar'ın deyü ibrâz eyledikleri i'lâmda münderic olub şimdiki hâlde ise dört menba' deyü ifâde ve zabt olunub eğerçi bu menba' denilen ıstılâh-ı fıkıhda olan menba' murâd edilir ise bu sûrette dokuz olmak lâzım gelir. Hâlbûki i'lâmda iki zikr olunuyor. Eğerçi örf ve âdet-i belde olan menba' murâd edilirse işbû iddiâmız i'lâmın hâricinde olmak lâzım gelir. Ol-vakt hayrâtın Sarıtopraklık ve Kayadibi denilen menba'ları yedi olmak lâzım gelir. İ'lâmda zikr olunan şimâl tarafındaki menba'da olan iddiâm hâlîyle bâkî kalmak ve ba'de-mâ meclis-i tedkikata gönderilmek ve oradan gelen emr üzre fasl-ı rü'yet olmasını taleb ederim.

25 Receb 303 (M.29 Nisan 1886)

Hasan Mehmed Kamil

Be-tekrar Kamil Efendi cevâbında iddiâmımız hemen ancak vakf içündür. Vakf-ı hayrât hakk-ı şirbdir. Hayrât için iddiâda vakf-ı şirbe dahildir.

25 Receb 303 (M.29 Nisan 1886)

247

Geçen günkü muhâkemedede ifâde eylediğimiz Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin dördüncü, beşinci maddeleri zabta yazılmamış olduğundan bu maddelerin derc ve ilâvesiyle berâber altmış sene-i mütecâviz asl-ı kadîm olarak şimâl tarafında birinin kevn-i derûnunda hânelerimize cereyân eyledikde olan mâ'-i lezîze ahâlî tarafından bundan yigirmi sene mukaddem hakk-ı şirb da'vâsı olunmasına mebnî şimâl tarafında bulunan iki menba'da ol-vakt haklarının olmadığına ve asl dahi bilinemediğine mebnî Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin altıncı maddesi mûcibince yedimize i'lâm-ı şer'î verilmiş ve bu i'lâm-ı şer'î fesh olunmadığı gibi bunların iddiâ eyledikleri bu menba'lar heyet-i hâzıra olunur ahâlîyle müddeîler müdâhîlesinde altmış sene-i mütecâviz bilâ-nizâ' mutasarrıf olduğumuz hâlde şimdiye kadar sükût edib da'vâ etmedikleri sûretde bilâ-fermân da'vâlarının be-tekrar istimâ'-yı câiz olamaz. Şimdi ise bunların da'vâlarına şer'an ve kânûnen cevâb i'tâsıyla Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye 1662 maddesi mûcibince da'vâlarının reddini talep ederiz.

25 Receb 303 (M.29 Nisan 1886)

İbrâz etdiğimiz 25 Receb 303 (M.29 Nisan 1886) tarihli i'lâm dört menba'ın şimâl cihetinde ve ondan o hayrada başka menba' olmayıb; ancak o şimâl tarafında olan ve mesâfeleri üç hatve olan menba'lardan şimâl tarafında olan bir menba' ol-menba'a hâvîdir. Yedimizdeki i'lâm mûcibince ve i'lâmda iki menba' mezkûrdur.

Mustafa

Zikr olunan i'lâmda münderic aslı ma'lûm olmayan ve Şekerpınar'ın menba' fevkinden ve geçmekte iken hâric-i yol savâmi' olunan Mehmed'in (...) terk edilen kadîm kazân Şekerpınar'ın el-yevm üzerinde olduğu ve hem de tasdîk ederim.

Mustafa

Be-tekrar Kamil Efendi cevâbında birbirine muhâzî olan i'lâm sâdır olan menba' şimâl tarafında olan menba'ları kapadılarak başağının mülken mutasarrıf olduğu ve Mahmud Efendi'nin şira'en eylediği kazânı el'ân meydânda olan Yolaltı demekle ma'rûf ve dört

248

arşûn yüksekliğinde bulunan menba‘ın şimâlinde bulunan menba‘dır. İ‘lâmdaki menba‘ ve bu iki ciheti iddiâm i‘lâmın hâricidir.

Hasan

İsmail Ebubekir Ahmed Habeş Usta Mehmed Kamil

İbrâz eylediği i‘lâm işbû iddiâ eylediğimiz Sarıtopraklık ve Kayadibi demekle ma‘rûf yedi gözden yenbû‘ eden hayrâtın menba‘ları ibrâz eylediği i‘lâmın hâricindedir.

Şöyleki işbû iddiâ eylediğimiz Sarıtopraklık ve Kayadibi menba‘ları kapadıldıkda diğer başağa vârislerinden iştirâ eyledikleri ve el’ân kazâmı hâzır olan ve cenûb tarafında bulunan Yolaltı demekle ma‘rûf üç hatve kurbetinde ve şimâl tarafında bulunan menba‘dır. Hatta menba‘lar birbirine muhâzî-i irtifâğca ve bu iki menba‘da bulunan iddiâm hâlîyle bâkî kalmak, mecelle-i tedkîke gönderilmek, iddiâm bâkî olduğu gibi cenûb tarafında bulunan ve şira’ en mülkü olan menba‘ harîm dâhilinde olduğu hasebiyle ve muhaddes olduğu cihetle harîm dâhilinde muahharen da‘vâm bâkî olduğu gibi Mahmud Efendi ve şerîklerinin ikrârları tahtında dört menba‘ları ifâde ve ifâdesini havî ibrâz eylediği i‘lâmda iki menba‘ zikr eylediği iddiâmımız hâricidir ve hâricden olduğunu dahi tevâtüren tebeyyün ederiz.

17 Receb 303 (M.21 Nisan 1886)

Muhtar-ı Mahalle Ebubekir İsmail Usta Ahmed Mehmed Kamil

Mahmud Efendi'nin getireceği şâhidleri beyânı:

Musluzâde Ali Efendi, İslambolluoğlu Mahallesinden Hazînedâr Musa oğlu İbrahim, Tekye Mahallesinden İçağasioğlu Molla Ahmed, Başağa ve Kâvî Mustafa Ağa, İslambolluoğlu Mahallesinden Tataroğlu Osman ve Süleyman, Karlı Köyden Ali Efendi, Tuzkaya Mahallesinden Ömer Usta, Köşger Seyyid Usta.

17 Şa‘bân 305 (M.29 Nisan 1888)

Bunlardan mâ-adâ şâhidim yokdur.

Mahmud

249

Mecelle-i Celîle'nin 1707,1708 maddeleri mûcibince mezbûran Osman ve Süleyman nâm kimesnelerin şehâdeti esâs da‘vâya muvâfakatı ve tamamıyla mutâbakatı şartdır.

Esâs da‘vâ ise yekdiğerine üç hatve kurbetinde iki menba‘dan yenbû‘ edib şimâl tarafında bulunan menba‘ Şekerpınar'ındır deyü da‘vâ ve şâhidlerin ta‘yîn ettiği mahall

ise birisi şâhid Osman'ın ta'yîni üç hatve kurbetinde iki menba' ve diğerk şâhid Süleyman otuz beş hatve kurbetinde menba'ları ta'yîn eylediğinden şâhid Süleyman'ın şehâdeti merdûddur. Menba' deyü suyun yenbû' etdiğı menba'dır ve mahaldir.

9 Şevvâl 305 (M.19 Haziran 1888)

Asîl Vekîl

Habeş Usta Kamil Efendi

Şâhidlerin şehâdetleri mechûl üzre olub şöyleki menba'lar zâhire ihrâc olunmayıb yer altında olub üstü örtülmüş. Menba'lara şâhidlerin şehâdeti istimâ' olub olmayacağı Osman ve Süleyman bu adamlar şâhid-i zûrdur ve hem de Mahmud Efendi'nin infâkiyle ve ücretle taayyüş eden adamlar olduğı gibi ecr-i hâssı ve hademesi olduğunu tebeyyün eylediğinden başka mezbûr Osman kendisi kâtil olub el'ân berâet etmeyib müddeî Mahmud Efendi'nin mahdûmu Mustafa Efendi haberan riyâsetinde vekâletiyile Süleyman hademeleri bulunduğundan her ne hâle mebnî ise berâet etdirib şâhid Süleyman'a karyesine adam gönderdiğinde ben vakfeten hakkında bir cevâb diyemem deyü cevâb etdiğinde Mustafa Efendi berâet etmedi. Defteri içinde kendisini haberan göndermedim deyü tevâtüren tebeyyün etmedim ve şâhid Süleyman el'ân kendilerinin hademesi ve ecr-i hâssı olduğunu tebeyyün etdirmedim.

Minh 305 (M.19 Haziran 1888)

Sayfa No: 90 Belge No: 120

Çorum Kasabası derûnunda vâki' Câmî'-i Kebîr demekle meşhûr câmi'-i şerîfi müceddeden binâ eden Abdülcebbar zâde müderrisîn-i kirâmdan merhûm Abdülfettah Bey akarı vakfının ber-vech-i meşrûtiyyet-i tevliyetinin mutasarrıfesi müteveffât Ayşe Hanım mahlûlünden olub evlâd-ı ekberi bulunan Seyyid Mehmed Naim ibn-i 250

Abdurrahman Paşa ibn-i Ahmed Paşa meclis-i şer' de evkâf müdürü vekîli Rif'atlı Ahmed Efendi hâzır olduğı hâlde takrîr-i kelâm edib vakf-ı mezkûrun elde vakfiyyesi mevcûd değil ise de evkâf-ı hümâyûndan 24 Şa'bân 302 (M.8 Haziran 1885), 27 Mayıs 301(M.27 Mayıs 1884) tarihli bir kıt'a emr-nâme-i nezâret-penâhî mûcibince meşrûtün lehümâ evlâd-ı zükûruna evvelâ zikâr olmadığı hâlde anâsına ve evlâd-ı zükûrunun ekberine tevliyet ciheti tevâtür olduğundan ve ben dahi hanım-ı mûmâ-ileyhânın evlâd-ı zükûrunun ekberi bulunduğundan tevliyet-i mezkûrenin uhde-i âcizâneme teveccühünü

taleb ederim dedikde fi'l-hakîka ifâde-i mezkûresini bi-tamâmihâ mûmâ-ileyh Ahmed Efendi muvâcehesinde Abdülcabbar zâde İzzetlü Derviş Beyefendi ibn-i Ahmed Bey ve Abdullah Bey ibn-i Hasan Ziya Bey, Medrese Mahallesinden Hacı Emin Ağa ibn-i Mustafa Ağa ale't-tarîkü's-şehâde ihbârlarıyla sâbit olduğu işbû mahalle kayd olunmuşdur.

26 Şa'bân 302 (M.10 Haziran 1885)

El-hâc Emin Derviş Bey Abdullah Bey Vekîl-i Evkâf Seyid Mehmed Naim

Sayfa No: 90 Belge No: 121

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tâbi' Gevrek Karyesi ahâlîsinden sâhib-i arzuhâl Tiryâkıoğlu Mehmed bin Süleyman karye-i mezbûre sâkinelerinden zâtı târif-i şer'î ile ma'rife Kezban bint-i Ömer nâm-ı bikr-i bâliğa muvâcehesinde ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib mezbûre Kezban için benim menkûhamdır deyü da'vâya tasaddî eyledim ise de mezbûre Kezban ile aslâ beynimizde nikâh müyesser olmayıb fârig olmamla dilediği kimesneye nefsinı tezvîc eylesin deyü mukırr-ı merkûm Mehmed'in sâdır olan cemî' kelimâtını mezbûre Kezban vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk eylediği kayd-ı şedd.

17 Ramazân 303 (M.19 Haziran 1886)

Kezban Sâhibü't-takrîr

251

Mezbûr Mehmed'in tekrar ifâdesi mezbûre Kezban on iki bin akce mehr tesmiyesiyle benim zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâm olub mezbûreyi talâk-ı vâhid-i bi'l-yed ile tatlîk eyledim dedikde ol-dahi mehrinden fâriga olmak üzre kâbul ve tasdîk eylediği.

17 Ramazan 303 (M.19 Haziran 1886)

Kezban Mehmed Mehmed'in Babası Ömer Sâbık Muhtâr Ali Kethüdâ

Şühûdü'l-hâl

Sâbık Kızılkoca Nâibi Nuri Efendi ve Taşcızâde, İslambolluoğlu Mahallesinden Mehmed Efendi ibn-i Osman ve Bekir Efendi ibn-i Hüseyin Ağa ve Kolağasızâde Mustafa ibn-i Süleyman Ağa.

Sayfa No: 91 Belge No: 122

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Selmanfakihlü Karyesi ahâlîsinden iken tarihinden iki buçuk sene akdem vefât eden Halil Baloğlu Hacı

Mustafa Ağa ibn-i Ebubekir bin Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Elife bint-i Abdullah ile sulbiyye-i kebîre mecnûne kızı Aîşe ve li-ebeveyn er karındâşı Emin Ağa'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-enveri zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra müteveffâ-yı mezbûr Hacı Mustafa Ağa hâl-i hayatında ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde sülüs-i mâlını câmi'-i şerîf ve mekteb-i münîf ve çeşme ta'mîrâtlarına vakf-ı sahîh ile vakffedib vakf-ı mezkûre bir mütevellî ve mecnûne-i mezbûreye bir vasî nâsb ve ta'yîn olunmak ehemm ve elzem olduğundan müteveffâ-yı mezbûrun damadı ve mecnûne-i mezbûrenin zevc-i dâhili olub medîne-i mezbûrenin Tekye Mahallesi sâkinlerinden ve müderrisinden İmâmzâde Fazîletlü Mehmed Efendi ibn-i Hasan Efendi nâm kimesne tevliyet-i vesâyet-i mezkûreye elyak ve ahrâ ve enseb olduğu karyesinden mevrûd bir kıt'a şehâdet-nâme mûcibince ve zeyl-i zabtda muharrer-i esâmî-i kimesnelerin ihbâr ve şehâdetleriyle mütehakkık olmağın tevliyet-i mezkûreye ve mezbûre-i mecnûne Aîşe Hatun'a vasî nâsb ve ta'yîn olduğu tescîl kılındı.

24 Zi'l-ka'de 303 (M.24 Ağustos 1886)

252

Balcızâde Osman Ağa Ve Sâbık Tahsîldar Ali Efendi

Şâhid Şâhid

Müfti Efendi Yeğeni Kamil Efendi Delibâşı Damadı Süleyman Ağa

Mütevellî-i Vasî-i Mûmâ-ileyh

Sayfa No: 91 Belge No: 123

Medîne-i Yozgad mahallâtından Nohudlu-ı Bâlâ Mahallesi sâkinlerinden Mehmed Şevket bin Akif nâm kimesne Çatak Mahallesi sâkinlerinden Hacı İbrahim Ağa menziline akd olunan meclis-i şer'îmizde mezkûr Nohudlu Mahallesi sâkinelerinden zâtı bi'l-ma'rifeti's-şer'iyye ârifân Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden bakkâl esnâfından Mehmed Nuri Ağa ibn-i İbrahim, Na'leyn Ali Usta ibn-i Mehmed Efendi ta'rîfleriyle ma'rife olan Elmas bint-i Mehmed Adil nâm hatun muvâcehesinde bi-tav'a takrîr-i kelâm ve bast-ı ani'l-merâm edib ben hâlâ bâliğa ve âkile olub umûrumu bâ-müttakî muktedir olmamla işbû hâzıra-yı mezbûre Elmas Hatun'u hâl-i sigarımda babam müteveffâ Akif Ağa bana nikâh eyledim deyü ifâde ve beyân eylemiş ise de bana bu ana kadar ihbâr ve ma'lûmât vermeyib ve mezbûre dahi benim nikâhlım olmayıb, bir gûnâ da'vâ ve nizâ'm bulunmadığından hâzıra-yı mezbûre nefisini dilediği kimesneye tezvîc

eylesin. Bundan böyle da‘vâ nizâ‘m yokdur deyü şâhidîn huzûrunda takrîr eyleyib ve mezbûre dahi mukırr-ı mezbûrun ber-vech-i muharrer takrîr-i meşrûhunu tasdîk eyleyib ve mezbûr Şevket'e nikâhı olmadığını herbiri on yedi yaşında olduğunu ikrâr ve i‘tirâf edib ve şâhidîn-i mezbûrun herbiri huzûrlarında olduğunu tasdîk ve temhîr eylediği tescîl kılındı.

2 Muharrem 303 (M.11 Ekim 1885)

Mukırre-i Mezbûre Mukırr-ı Mezbûr

Elmas Şevket

Şâhid Şâhid Şâhid

Muhzır Ahmed Ağa Çatak Mahallesi Çatak Mahallesi

Hasan Efendi Hacı İbrahim Ağa

253

Şâhid Şâhid

Çatak Mahallesi Nohudlu Mahallesi

Ali Usta Nuri Ağa

Sayfa No: 91 Belge No: 119'un Devâmı

Müddeîlerinin Musa Bey hizmetinde ona tâbi‘ kimesnenin bulunduğunu tahrîren şâhidleri beyânı: İzzetlü Derviş Beyefendi mim Rif‘atlı Halil Beyefendi mim ve mahdûmu Ferit Bey mim vekîlleri Ömer Bey mim İdâre Kâtibi Mahmud Bey mim Emin Beyzâde Mehmed Bey, Hacı (...) Seyyid Efendi, idâre a‘zâsından Nureddin Efendi, tahrîrât ketebesinden Ahmed Efendi mim Türbedâr Hacı Ömer Efendi mim birâderi Necib Ağa, Kocaağazâde Ömer Efendi mim Muhtâr Musa Kethüdâ mim Çarşu Ağası Osman Ağa, Kuyumcubâşı Ömer Ağa mim Çerkes Bekir Efendi mim bunlardan mââda şâhidimiz yokdur.

12

Bu ana kadar beş sene-i mütecâviz merkûm Osman'ın Musa Bey'in ecr-i hâssı olduğunu şehâdet edecekleri.

(...)

Daldalıoğlu Ömer Ağa Necib Ağa

Kocaağazâde Ömer Efendi Zabtiyye Mehmed Ağa

İzzetlü Derviş Bey Hüsnü Ağa

Musa ibn-i Halil Beyefendi Hamza Oğlu

Esad Beyefendi Ketebeden Ahmed Efendi

Ferid Beyefendi Ömer Beyefendi

Belediyye Kâtibi Kamil Efendi Meclis Kâtibi Abdülcebbarzâde

Çatakzâde Hüseyin Efendi İslamboluoğlu Mahallesi Muhtârı Kantârcı Musa

254

Çerkes Bekir Efendi Türbedâr Hacı Ömer Efendi

Sayfa No: 93 Belge No: 124

Cennet mekân firdevs-âşiyân Sultân Mahmud Hâkân Hazretleri tarafından ceddimiz müteveffâ Mehmed Said uhdesine bâ-berât-ı şerîf-i âlişân tevcîh ve ihsân buyurulmuş olan Kulkulu Zâviyesi meşîhat hissesi için Şakir ve Neşet Efendilerin hafiyen Boğazlıyan'a gidib Boğazlıyan hâkimi tarafından mugayir-i usûl ve nizâm ve usûl-i şer'iyyesine ve bu bâbda neşr (...) ve emr-nâmeye gayr-ı muvâfik olarak i'lâm aldıkları mesmû'-ı âcizânemiz oldu. Hâlbûki mezkûr meşîhat hissesinin nısfı ceddimiz müteveffâ-yı mûmâ-ileyhe bâ-berât-ı âlişân teveccüh buyurulmuş olub henüz berât-ı şerîfde mevcûd bulunduğundan ve berât-ı şerîfde diğer nısf-ı hissesine mutasarrıf olanlar ne sûretle mutasarrıf olagelmişler ise ceddimiz müteveffâ Said Efendi'nin dahi ol-sûretle mutasarrıf olması münderic olub dâîleri de mûmâ-ileyh Mehmed Said Efendi'nin ahfâdından bulunduğumuzu isbâta hâzır bulunduğumuzdan yedimizde bulunan berât-ı şerîf mûcibince îfâ-yı muktezâsıyla i'lâm ve mazbatamızın i'tâsını ve berât-ı şerîfe mahkeme-i aliyyelerince ma'mûlün bih nazarıyla bakılmayacaksa bu bâbda bir hükm i'tâsını da'vâ eder ve mûmâ-ileyhümânın muhâkemelerinde bizler hâzır olmadığımız için onların da bizim muhâkememizde huzûru lâzım gelmeyeceği ve henüz ve mûmâ-ileyhümâ Şakir ve Neşet Efendilere teveccüh-i sultânî dahi geçmediği cihetle bizimle şer'an muhasımaya salâhiyyetleri olub olmayacağıнын taht-ı karâra alınmasını der-miyân eyleriz. Şimdilik yedimizdeki berât-ı âlişân mûcibince mûmâileyh Said Efendi'nin ceddimiz olduğu isbât olundukdan sonra i'lâm ve mazbatamızın i'tâsı ve ba'de bunlarla muhâkememize dâir emr zuhûr eder ise ol-vaktinde yine muhâkeme ve müdâfaaya müheyyâyız ol-bâbda.

5 Receb 303 (M.9 Nisan 1886)

Mûmâ-ileyhümâ efendiler cevâblarında bu zâviye Boğazlıyan Kazâsında vâki' olub yüz

elli iki yüz seneden beri ecdâdımızdan ve batın müteselsilen evlâd-ı zükûrdan nihâyet amûcezâdemiz Nail Bey uhdesine teveccüh olunarak taht-ı tasarrufunda olduğu hâlde bilâ-veled vefât ederek mahlûlünden ve bu evlâddan bulunduğumuz cihetle zâviye-i

255
mezkûre ecânibden Kamil Bey uhdesine bir takrîb geçmiş olmasıyla mîr-i mûmâileyhden ref'ıyle zâviye-i varlık-ı mezkûrun uhdemize teveccühünü müştereken evkâf nezâret-hümâ evkâf-ı hümâyûnundan vâki' olan istid'âmız üzerine bizim evlâd-ı vâkıfdan müteveffâ Akif Paşa'nın evlâdından bulunub bulunmadığımız hakkında vâki' olan isti'lâm-nâme üzerine mezkûr zâviye Boğazlıyan Kazâsında vâki' olmağla mahalline lede'l-havâle kazâ-yı mezkûr mahkeme-i şer'ıyyesinde müteveffâ-yı müşârün-ileyhin birâder zâdeleri bulunduğumuz isbât olunarak ol-bâbda istihsâl olunan i'lâm-ı şer'î ve meclis-i idâreden alınan mazbata bi'l-ashâba livâya götürülerek evkâf-ı hümâyûn nezâret-i celîlesine li-ecli't-takdîm sâde mutasarrıf paşa hazretlerine i'tâ olmuş olduğundan takdîmini istid'â ile berâber bu bâbda Hâfız Mehmed Bahaidin ve Mehmed Said ve Mahmud Efendilerin zâviye-i mezkûre hakkında iddiâları olduğu ve Ayıntâbî fâmiyasından buldukları hâlde kazâ-yı mezkûre mahkeme-i şer'ıyyesine mürâcaatla tebeyyün ve isbât edeceklerini beyân ederiz ve öteden beri evlâd-ı evlâda intikalinde bu misillü zâviye-i mezkûrun teveccühü kazâ-yı mezkûr niyâbet-i şer'ıyyesinden icrâ-yı muâmele olageldiğini ilâve-i makal olunur.

5 Receb 303 (M.9 Nisan 1886)

Ayıntâbîzâde Mûmâ Ayıntâbîzâde Mûmâ Akif Paşa

Akif Paşa Birâderi Birâderi Muhiddin Efendi'nin Mahdûmu

Abdullah Efendi Mahdûmu

Îcâb-ı lede'l-müzâkere evkâf-ı hümâyûn nezâret-i celîlesinden meşîhat-penâhî ile bi'lmüzâkere

şeref-vurûd eden 29 Safer 300 (M.7 Aralık 1885) ve 25 Teşrîn-i Sâni 301

(M.7 Aralık 1885) tarih ve yigirmi bir umûm nûmrûlu emr-nâme mûcibince ve teveccühât-ı cihât nizâm-nâmesinin sekizinci maddesi ahkâmlarına tevfiikan teveccüh-i cihâta dâir olan vakf da'vâlarının âid olduğu kazâ mahkemelerinde rü'yet olunması iktizâ edeceğinden ol-vechle işbû teveccühü cihâta dâir muhâkemenin mahallî mahkeme-i şer'ıyyelerinde rü'yet olunması iktizâ edeceğinden ol-vechle işbû

muhâkemenin dahi âid olduğu Boğazlıyan Mahkeme-i Şer'îyyesinde muhakkık-âne-i tahkikat-ı şer'îyyeleri icrâsıyla lâzım gelen i'lâmının verilmek üzere âid olduğu mahkeme mürâcaat olunması iktizâ eylediği.

5 Receb 303 (M.9 Nisan 1886)

256

Sayfa No: 93 Belge No: 125

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Osmanpaşa Tekye Karyesi ahâlîsinden Ömer Bâşe oğlu Ahmed tarafından vekîl-i şer'îsi Nigabet Efendi veled-i Esadır mim karye-i mezkûre ahâlîsinden Karamızrakoğlu Ahmed bin İbrahim muvâcehesinde karye-i mezkûrde vâki' bir bâb menzilin bir taraf Osman Onbâşı ve bir taraf Kavvâs bağçesi ve bir taraf kendi arsası ve taraf-ı tarîk ile hudûd-ı mezkûrde vâki' bağçe merkûm vaz'-ı yed eylediğinden vâki' olan müdâhalesinin men'ini bi'l-vekâle taleb ederim merkûm Karamızrakoğlu Ahmed cevâbında menzil ve bağçeyle benim alâkam yokdur; ancak karındâşım eytâm ve cedleri vaz'-ı yed ediyor. Benim alâkam yokdur deyü ifâdesi.

15 Şevvâl 303 (M.17 Temmuz 1886)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî-i Vekîl

Karamızrakoğlu Ahmed

Sayfa No: 94 Belge No: 126

Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden iken bundan bir mâh mukaddem vefât eden Taşköprü Nâibi Mustafa Nesib Efendi ibn-i Sâatci Osman Efendi ibn-i Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Hadice bint ile kendisinden mukaddem vefât eden zevcesi Şerife bint-i Abdurrahman nâm hatundan mütevellîdler sulbî kebîr oğlu Mehmed Nuri ve sulbiyye-i kebîre kızları Aişe ve Şakir'e ve mezbûre Hadice'den mütevellîdler sulbî sagîr oğlu Mustafa Muhlis ve sulbiyye-i sagîre kızı Adüvviye ve sulbiyye-i kebîre kızları Refika ve Cemile'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'ü'l-enver zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra sagîrân-ı mezbûrânın vakt-i rüşd ve sedâdlarına değin kibel-i şer' den vasî-i mansûbları vâlideleri mezbûre Hadice olmağla verese-i mezbûrûndan sulbiyye-i kebîre kızı Refika Hanım akd olunan meclis-i şer' de vasiyye-i mezbûre Hadice Hatun muvâcehesinde üzerine da'vâ ve tasvîr-i kelâm edib mezkûr Taşköprü Mahallesinde vâki' ber-mûcib-i tahrîr-i cedîde Sokağında numrû ile murakkam tarafeyni Seyyid Efendi bin Halil Efendi menzili ve arsa-yı

hâliyesi ve Ömer Osman menzili ve diğer tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd fevkânî beş oda ve bir matbah ve sofa ve tahtânî iki oda ve sagîr sofa ve bir mağaza ve bir ahûr ve
257

bir çeşme ve mikdâr-ı vâfi bağçe ve havlusu iki çatâl kuyûyu müştemil bir iki bâb mülki menzilden ber-inhisâr-ı mezkûr bana âid olan hisse-i irsiyye-i şer'iyemi işbû vaz'-ı yedi mütehakkık olan vâlidemiz vasiyye-i mezbûre Hadice Hatun bana hissemi vermediğinden hisse-i irsiyyemi bana teslîm olunmasını vasiyye-i mezbûreden hâlâ taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vasiyye-i mezbûre Hadice Hatun cevâbında menzil-i mahdûd-ı mezkûre ile derûnunda mevcûd âtî de muharrer eşyâ-yı metrûkesine dahi vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin vasîsi olduğum sagîr-i mezbûr Mustafa Muhlis Efendi'ye 20 Cemâziye'l-âhir 94 (M.2 Temmuz 1877) tarihinde zevcim müteveffâ-yı mezbûr Mustafa Nesib Efendi hâl-i hayatında ve kemâl-i akl-ı sıhhatinde mahzar-ı şühûdda bi'l-rızâ ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib teveccühle ki menzil-i mahdûd-ı mezkûrde aslâ ve kat'â alâka ve müdâhalem yoktur. Kâffesi oğlum Mustafa Muhlis'in mâl ve mülküdür deyü ikrâr ve i'tirâf edib bi'l-velâye ba'de't-tasdîk ol-vechle mülk eylemişdir deyü ba'de'd-def' gıbbe's-suâl mezbûre Refika cevâbında vasiyye-i mezbûrenin ber-vech-i muharrer def'-i müddeâsını inkâr eylediği.

Gurre-i Zi'l-ka'de 303 (M.1 Ağustos 1886)

Müddeî-i Aleyhâ ve Zevce-i Mezbûre Müddeî-i Mezbûre

Hadice Refika

258

Yazma Kelâm-ı Kadîm

Aded 1

Şifâ-yı Şerîf

Aded 1

Mültekâ

Basma tefsir tercümesi

Cild

Aded 2

Mevkufât-ı Fetâvâ-yı Hamdiyye 1

Fetâvâ-yı Ali Efendi

Aded 1

Fetâvâ-yı Yahya

Basma Dürer ve Gürer Tercümesi

Aded 1

(...)

Aded 1

Altı Parmak 1

Yazma Mollâ Câmî 1

Basma Mollâ Câmî

Yazma Muhtasar-ı Müntehâ

Hakkı Cedîd 1

Mollâ Câmî Tercümesi Mahrem Cild 2

Kâtibe-i Şer'iyye

Yazma Ferâiz-i Cedîdesi 1

Ferâiz-i Şerâhiyyesi 1

Kenz-i Dekâyık 1

259

Mugni-i Tüllâb Seyf-i Güllâb 1

Ve Basma Nahv Cümlesi 1

Ve Basma Nâsiyyet-i Hükemâ

Basma Evliya Çelebi 1

Yazma Mecmûa

Basma Kaside-i Bürîdiyye 1

Yazma Mevlûd-i Şerîf

Basma Mevlûd-i Şerîf

Allı ve morlu yün memlû cedîd döşek 2

Basma yüzlü sagîr döşek 2

Harîr morlu yüzlü yorgan

Güvez morlu yüzlü cedîd yorgan

Beyazlı yüzlü basma yasdık 3

Def'a basma yüzlü yasdık 3

Bursa kârî seccâde
 Müsta‘mel kilim 2
 Müsta‘mel kilim çûl 2
 Kulândânlı iclâs-i mak‘ad Bursa 1
 Ma‘ yasdık
 Yün memlû kebîr mak‘ad
 Kebîr ve sagîr yan halısı 2
 Kebîr helke 2
 Kebîr nuhâs sini 1
 Yıldızlı nuhâs kebîr şem‘dân ma‘ tabla 2
 Sarı (...)
 Sagîr kuşhâne 2
 260
 Kebîr ve sagîr sarı fenâr
 Kebîr helvâ tâbesi 1
 İğş tâbesi
 Nuhâs ibrîk leğeni 1
 İbrîk 1
 Kebîr tencere
 Vasat kahve ibrîği
 Kebîr nuhâs sahan
 (...)
 Tebsi 1
 Yumurta tâbesi
 (...)
 Sagîr ve kebîr kuşhâne 2
 (...) tebsisi 1
 Lenger 1
 Sagîr sahan
 Çay ibrîği 1
 Demir kaşık ma‘ (...)

Kahve değirmeni 2

Fincan ve cezve tebsisi 1

Kebîr çamâşûr kazgânı

Nuhâs mangal

Fi'l-cümle eşyâ-yı mezkûreyi oğlu Muhlis Efendi'ye hibe eyledim deyü def' eylediği def'ine mutâbık yine taleb eylediği şâhidûn-ı mezbûrdan bi'l-müeccele şehâdet eyledikleri kayd olunmuştur.

261

Minh 303 (M.1 Ağustos 1886)

Şühûdü'l-hâl

Köseoğlu Mahallesinden Fazîletlü Mustafa Münib Efendi ibn-i Osman Ağa ve Mahkeme-i Şer'iyeye Ser-kâtibi Mekremetlü Mustafa (...) Efendi ibn-i Ömer Ragıb Efendi ve Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden Seyyid Efendi ibn-i Halil Ağa ve Mahalle-i Mezkûre İmâmı Hâfız Edhem Efendi ibn-i Hacı Halil Ağa, Hâfız Edhem.

Tezkiyeleri

Mahkeme-i şer'iyeye ketebesinden İbrahim Hakkı Efendi ibn-i Rüstem Ağa ve Taşköprü Mahallesinden Ali ibn-i Mahmud Ağa.

Alenen Tezkiyeleri

Muhzır Abdurrahman ibn-i (...) ve Kamil Efendi ibn-i Mahmud Ağa.

Sayfa No: 95 Belge No: 127

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Buzağıcıoğlu Karyesi ahâlîsinden Hacı Ömer ibn-i Ahmed nâm kimesne meclis-i şer' de bi-tav'a ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib yine nâhiye-i mezkûre tâbi' Kavurgalı Karyesi sâkinelerinden gaib-i ani'l-meclis Nazife bint-i Emin nâm hatundan iddiâ eylediğim nikâh da'vâsının aslı olmayıb ve bana nikâhı bulunmayıb şâyed nikâhı var ise tatlık eyledim. Bundan böyle mezbûre nefsinin dilediği kimesneye tezvîc eylesin deyü şâhidlerin huzûrunda takrîri tescîl kılındı.

27 Muharrem 304 (M.26 Ekim 1886)

262

Ve Muhzır Abdullah Ve Muhzır Ahmed Ağa Ve Çatak Mahallesinden Mustafa Ağa Şâhid

Şâhid Buzağıcıoğlu Karyesinden

Nâib Mehmed Efendi Sorkun Nâhiyesi Nâibi Hacı Ömer bin Ahmed

Sayfa No: 96, 97 Belge No: 128

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesi sâkinlerinden sâhib-i arzuhâl Mehmed Efendi ibn-i Ali Ağa mim mahallât-ı merkûmeden Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden iken bundan üç sene mukaddem bi-emr-illâh-i teâlâ vefât eden Salim Efendi zâde Mehmed Mahir Efendi ibn-i Salim Efendi ibn-i İsmail Hakkı Efendi'nin verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Fatma Hanım ibnet-i Şakir Ağa ile sulbî kebîr oğulları İsmail Hakkı Efendi ve Rıfat ve Arif Efendilere münhasıra kable'l-kısma mûmâ-ileyh Hakkı Efendi dahi vefât edib verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi Münire Hanım ibnet-i Mustafa Paşa ile sulbiyye-i sagîre kızı Mahire ile li-ebeveyn er karındâşları mûmâ-ileyhümâ Rıfat ve Arif Efendilere münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'şşer' ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra sagîre-i mezbûre Mahire'nin vâlidesi Münire Hanım kıbel-i şer' den vasî nâsb olunub kendi tarafından bi'l-asâle ve sagîre-i mezbûreden bi'l-vesâye tarafından zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer' iyye ile vekîl-i müseccel-i şer' isi li-ebeveyn er karındâşı mahalle-i mezkûreden Halid Bey ibn-i Mustafa Paşa ile müteveffâ-yı evvel-i mûmâ-ileyhin zevcesi ma' rifetü'z-zât Fatma Hanım ibnetü'l-mezbûr Şakir Ağa tarafından kezalik vekâlet-i âmme-i mutlaka ile vekîl-i müsecceli sadrî kebîr oğlu asîl-i mûmâ-ileyh Arif Efendi ve mûmâ-ileyh Rıfat Efendi muvâcehelerinde üzerlerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında güzêrân eden doksan üç senesi rebî'ü'l-evvel on bir tarihiyle müteveffâ Mehmed Mahir Efendi hâl-i hayatında bosdan ve mâlımdan an-nakd İngiliz ve Fransız lirası olarak yiğirmi bin gurûş ahz ü kabz edib ol-vechle zimmetinde alacağım olan meblağ-ı mezkûr yiğirmi bin gurûşdan çend mâh sonra on bin gurûşunu Yozgad tüccârından Sahafyân Karabet Ağa tarafına havâle onlardan dahi tarafıma îfâ-yı cihet-i merkûmeden mütebâkî on bin gurûş alacak hakkım kalıb kable'l-ahz ve'l-istîfâ 263

mûmâ-ileyh Mehmed Mahir Efendi vefât edib tereke-i vâfiyesine oğulları Hakkı ve Rıfat ve Arif Efendiler vazı'ü'l-yed edib müteâkiben Hakkı Efendi dahi vefât edib yine tereke-i mezkûreye oğulları mûmâ-ileyhümâ Rıfat ve Arif Efendiler kemâfi's-sâbık vaz'-ı yed etmeleriyle kendilerinden suâl olunub meblağ-ı mezkûr on bin gurûş hakkımı

tereke-i vâfiyesinden aynen bana edâya tenbîh olunmasını talep ederim deyü ba‘de‘dda‘ vâ ve'l-istintâk mûmâ-ileyhümâ Rıfat ve Halid Bey cevâblarında bu husûs için ifâdemiz var; fakat pederimiz müteveffânın evvel emrde senedi vâmîder ve bûmîder olduğu hâlde mündericâtından ibâret anlaşıldıktan sonra cevâb verilmek üzere senedinin ibrâz olunmasını müddeî-i mûmâ-ileyhden istifsâr olunmasını evvel emrde talep ederiz. Mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'den lede'l-istifsâr cevâbında bu bâbda senedim olsa idi zabtımda ifâde eder idim. Ol-tarihde ya‘ni doksan üç senesi rebî‘ü'l-evvelin on birinde nakden mûrisina mu‘teber şâhid huzûrunda teslîm ve i‘tâ etdiğime ba‘de müteveffâ-yı evvel Mehmed Mahir Efendi'nin nice def‘alar ikrârına ve mührü tahtında evrâkla isbât ve ba‘de müteveffâ Hakkı Efendi'nin vefâtına değin bir çok eşrâf-ı belde huzûrunda aynen lira-yı akce aldım deyü ikrârını vesâir teferruât-ı şer‘iyyesini suâl olundukda tevâtüren isbâta müheyyâ olduğu şimdilik ifâde ederim. Tekrar efendi-i mûmâ-ileyhânın beyânları ale's-sabâh ifâdelerini tahrîr olunacağı tekrar cevâbları.

Arif Mehmed Nuri Rıfat Halid

Hakkımızda mûmâ-ileyh Hacı Mehmed Efendi'nin mütekaddim istid‘âsı mahkeme-i şer‘iyyeye havâle olunmuş ve müddeî-i mûmâ-ileyhin bilâ-sened pederim merhûmdan on bin gurûş talep eylemekde bulunduğunu ve borcu müeyyed diye senedi olmayıb bir tâkım memhûr evrâk vesâire olduğunu ifâde ve da‘vâ eylemiş olması cihetle âcizleri esâs maddeye ibtidâr eylemeyib hukukumuzu muhâfaza için def‘-i da‘vâmız mahall ve merci‘-i mahsûsunda ifâde olunacağından usûl-i muhâkemât-ı hukukiyye nizâmnamesinin 81 ve 82'nci maddeleri ahkâmına tevfiikan muhâkemenin âid olduğu hukuk mahkemesine nakl olunmasını talep ederiz.

Arif Mustafa Halid

Mûmâ-ileyh Mehmed Efendi tekrar cevâbında dünki gün zabtımızda usûl-i meşrûasına tevfiikan alacak hakkımı talep ve da‘vâ eyledim. El-müddeî lâ-becîr el-müddeî-i aleyh
264

becîr mes‘elesine tevfiikan müddeî olduğum hâlde benim için irâe-i tarîk hakları olmadığı gibi işbû iddiâ-yı vâkıam cümlelerin meşhûdi ale'l-husûs sagîre Mahire Hanım'dan mâ-adâ kâffe-i veresenin ma‘lûmu olduğu hâlde efendi-i mûmâ-ileyhler hakkın bekâsını inkâr yâhûd ikrâr etmeleri lâzım gelir iken safсата ile benden muhâlîf-i şer‘-i vâhî suâlde hakları olmadığından yalnız müsted‘â-yı mezkûre cevâb vermelerini

veremedikleri hâlde taraf-ı şer' den ber-mûcib-i mes'ele icbâr ve tenbîh olunmasını ve nakl-i muhâkeme bahsine gelir ise keyfiyyet-i terekeden meb'as ve bir mahkemede havâle olunan da'vâ evvel mahkemede zabt ve muhâkemeye bed' olunduktan sonra diğêr mahkemeye nakli gayr-ı câiz ve müddeî istediği mahkemede muhâkeme olabilir deyü takrîrler ise huzûr-ı hâkimde kırâat ve tahkîk olunacağından orası dahi hukuk mahkemesinden hükm demek olacağını şimdilik der-miyân eylerim.

El-müddeî Mehmed Nuri

Sayfa No: 97 Belge No: 129

Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesiinde sâkin on sekiz yaşını mütecâviz bulunan Bıçak Ali oğlu Süleyman bin Ali nâm mim ve âkıl-ı bâliğ mahalle-i mezkûre sâkinlerinden İbiş Ağa zâde Hasan Ağa muvâcehesinde ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib ben dokuz yaşında olduğum hâlde Esbak Yozgad Nâibi Tahsin Bey zamânı bâ-hüccet-i şer'iyye-i şehriyye otuz gurûş tahsîs edib meblağ-ı mezbûr otuz gurûşu dahi nafaka ve elbiseme mahsûb edib ben dahi el-hâletü hazihi bâliğ olmamla tahsîs olunan şehriyye otuz gurûşu bu âna kadar benim nakafa ve elbiseme mahsûb olunub ben dahi râzı olub bir gûnâ da'vâ ve hakkım yokdur ve ondan başka işbû tarihten i'tibâren şehriyye kırk gurûş ücret tahsîs edib ve meblağ-ı mezbûr kırk gurûş dahi ben yanında sâkin olmamla nafaka ve elbiseme sarffolunarak mahsûb olunmak ve bir gûnâ yanında eğlendiğim müddetce hidmet eyledim deyü ücret nâmıyla bir akce da'vâ etmemek üzre bir kıt'a hüccet-i şer'iyye i'tâsını dahi taleb ederim dedikde ol-dahi tasdîk eylediği.

27 Cemâziye'l-evvel 304 (M.21 Şubat 1887)

Hâzır-ı Mûmâ-ileyh Sâhibü't-takrîr

Hasan Bıçakoğlu Süleyman

265

Mezbûr Bıçak Ali oğlu Süleyman'ın parmak vaz'ıyla takrîrine mühür.

Şühûdü'l-hâl

Kâşif (?) Efendi Beremioğlu (...) Bey

Mahalle Muhtârı İpekzâde Müfti Efendi Yeğeni

Hacı Ağazâde Salim Efendizâde

Sayfa No: 99, 100 Belge No: 130

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Kızılkoca Nâhiyesine tâbi' Battal Karyesi ahâlîsinden

sâhib-i arzuhâl Çûlhaoğlu Şakir bin Mustafa bin Mehmed tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâya vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'îyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi pederi merkûm Mustafa binü'l-mezbûr Mehmed nâm kimesne mim karye-i mezbûreden yine sâhib-i arzuhâl karye-i mezbûreden Selim oğlu Osman binü'l-mezbûr Selim bin Abdullah tarafından kezalik zikrî âtî husûsda husûmet ve red cevâba vekîl-i müseccel-i şer'îsi Medîne-i Yozgad mahallâtından Taşköprü Mahallesinden Mehmed Ağa ibn-i İbrahim Ağa meclis-i şer' de karye-i mezbûre sâkinelerinden Saçak Ahmed kerîmesi ma'rifetü'z-zât Melek bint-i Ahmed bin Abdurrahman tarafından husûmet ve red cevâba vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha ile vekîl-i müsecceli şer'îsi dâîsi karye-i mezbûreden Veliddin bin Mehmed muvâcehesinde müddeî-i evvel vekîl-i merkûm Mustafa ve müddeî-i sâni vekîl-i mezbûr Mehmed Ağa'dan herbirleri üzerlerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edib vekîl-i mezbûr Mustafa'nın ifâdesi güzerân eden seksen altı senesi rebî'ül-evvelinin on beşinci perşembe günü cum'a akşamı benim pederim müteveffâ Mehmed odasında oturdukları hâlde Saçak- oğlu Ahmed ol-vakt kızı mezbûre Melek üç yaşında olub benim oğlum Şakir dahi dört yaşında olduğundan pederim mahmîsini çağırıp sen de duymuş ol. Allah'ın emri ve peygamberimizin emri ve akd-i nikâh olmak üzere nikâhını kıydım dedi. Onun üzerine biz de nikâhlımız deyü elbise vesâire verdik. Bu sûretce oğlumun ceddi ve benim babam müteveffâ böyle ifâde eylediğinden benim oğlumun nikâhlısı olmağla oğlum merkûm Şakir'e mezbûrenin itâat ve inkıyâdına tenbîh olunmasını taleb ederim dedikde diğer vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Ağa

266

cevâbında sene-i hâliye bin üç yüz üç senesi zi'l-hicce-i şerîfesinin sekizinci pazar günü mezbûre Melek müvekkilim Osman'a bilâ-tesmiye-i mehr akd-i nikâh olmak üzere bi'zzât mezbûre Melek kendi sâkine oldukları menzilde mahzar-ı şühûdda nefsinin akd ve tezvîc edib müvekkilim tarafından gaib-i ani'l-meclis Topal Ömer bin Hacı Veliddin bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl edib ol-vechle müvekkilim mezbûr Osman'ın zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsıdır. Müvekkilim merkûma itâatını taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûrenin vekîli ve dâîsi Veliddin dahi bi'l-izâfe cevâbında hâl-i sigarında müddeî-i vekîl-i mezbûr Mustafa'nın oğlu Şakir'e nikâhlı olduğunu tasdik ederim. Nikâh-ı sâni iddiâ eden vekîl-i mezbûr Mehmed Ağa'nın müvekkili Osman üç yüz iki senesi teşrîn-i evvel ibtidâsında mezbûrenin pederi odasına Osman tarafından

vekîli bulunan Topal Ömer nâm kimesne Osman için nikâhına tâlib olub müvekkilem mezbûre Melek dahi kabûl etmeyib hâl-i sigarımızda Mustafa'nın oğlu Şakir'e nikâhlıyım deyü cevâb verib nikâh-ı sâni külliyyen inkâr ve ber-vech-i muharrer cevâb vermişdir deyü ba'de'd-def'.

Vekîl-i Nikâh-ı Sâni Melek Vekîli

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi cevâbında vekîl-i mezbûr Mustafa nikâh-ı evvel iddiâsında bulunmuş ise de nikâh ne vechle olmuş ve kimler yanında icrâ olunmuş tashîh-i da'vâ edemediğinden evvel emrde tashîh-i madde edilmek üzere suâl olunmasını talep ederim dedikde vekîl-i mezbûr Mustafa cevâbında tarih ve vakt-i mezkûrde beni pederim isteyib nikâh meclisinde ben dahi hâzır bulundum ve ne vechle olduğunu babamdan suâl eyledim. Tekrar olarak Melek'i oğlun Şakir'e akd üzerine nikâhi icrâ etdirin dedi. Ben dahi kabûl etdim deyüb tekrar Melek sagîre iken velîsi babasına Melek'i bilâ-tesmiye-i mehr sagîr oğlum Şakir'e bi'l-velâye Allah'ın emri üzere akd-i nikâh üzere verdin mi dedim. Ol-dahi akd üzerine verdim deyüb ben de bi'l-velâye aldım, kabûl etdim, dedim. Müteveffâ İmâm Halil Efendi akd eyledim deyü icrâ etdi. Ol-vakt hâzır-ı meclis bulunan Battal Ağa oğlu Hüseyin Ağa ve Şamlının Hasan ve Ali Ağa oğlu Halil ve Selim bunlar var idi. Cümlesi vefât etdi. Mezbûre pederinin vâlidesinin ikrârını sâbit ederim. Asl nikâhda bulunanlar bunlardır mâ-adâ kimesne yoktur; fakat nikâh-ı mezkûru mezbûre Melek dahi ikrâr ediyor deyü ifâdesi.

267

Müddeî-i vekîl-i mezbûr Mustafa dahi vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'den nikâh-ı sâni kimler yanında icrâ olunmuş, suâl olunmasını talep ederim dedikde vekîl-i mûmâileyh cevâbında ber-vech-i muharrer nikâh-ı sâni de bulunan Battal Karyesinden Yân Ali oğlu Abdullah ve Yân Ali ve Hacı Kethüdâ oğlu Topal Ömer ve diğeri Hacı Ömer bulunub bunlardan mâ-adâ kimesne bulunmadığından ve merkûm Topal Ömer de imâm olmadığından akdini icrâ etmişdir deyü ifâdesi.

7 Rebî'ü'l-âhir 304 (M.3 Ocak 1887)

El-vekîl

Nikâh-ı sâni için Osman beş gün isbâta havâle olunmuşdur.

18 Receb 304 (M.12 Nisan 1887)

Mezbûre Melek vekîli Veliddin'den istinkâha şâhidlerin isimleri beyânındadır: Battal

Karyesinden İsmail Kethüdâ ve Ali Kethüdâ ve Hacı Halil ve Çûlhaoğlu Ömer, Şamlıoğlu Abdülkadir bunlardır. Bunlardan mâ-adâ yoktur.

12 Rebî'ül-âhir 304 (M.8 Ocak 1887)

El-vekîl

Altı güne kadar mehl ile getireceği istinkâha gelen kimler idi deyü suâl olunduğunda Hacı Kethüdâ oğlu Topal Ömer ve Yân Ali oğlu Abdullah ve babası Ali ve Hacı Ömer geldikleri.

Şehâdet eden: Battal Karyesinden Kapusuzoğlu Hacı Halil bin İbrahim ve Çûlha- oğlu Ömer bin Ali Şamlıoğlu Abdülkadir bin Hasan.

Veliddin'in üç nefer şâhidleri cerh olub iki nefer şâhidlerinin üç güne kadar getirmeğe mehl-i şer'î verilmiştir.

13 Receb 304 (M.7 Nisan 1887)

268

Osman tarafından diğer iki şâhid getirmeğe üç gün mehl verildiği.

5 Receb 305 (M.18 Mart 1888)

Sayfa No: 100, 101 Belge No: 131

Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden Tüfenkzâde Mehmed Nuri binü'l-mezbûr Tüfenk Halil Efendi ibn-i Osman Efendi mim tarafından zikrî âtî bi'l-velâye nikâh da'vâsını taleb ve da'vâya ve mütevakıf olduğu umûrun küllisine vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer'iyeye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi babası mezbûr Halil Efendi ibnü'l-mezbûr Osman Efendi mim Kızılkoca Nâhiyesine tâbî' Kuşcu Karyesi sâkinelerinden ve zât-ı ta'rîf-i şer'î ile ma'rife olan Hayriye bint-i Seyyid bin Halil nâm-ı bîkr-i bâliğa-yı âkile tarafından âtîü'l-beyân-ı husûsda husûmet ve red cevâba kezalik tescîl cerîdesinde mukayyed vekîl-i müseccel-i şer'îsi medîne-i mezbûre mahallâtından Çatak Mahallesi sâkinlerinden Osman Ağa ibn-i Musa Ağa muvâcehesinde bi'l-vekâle üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında güzerân eden doksan iki senesi recebinin ibtidâsı perşembe günü akşamı yani cum'a gecesi sâat üç raddelerinde mezbûrenin babası Seyyid dahi müteveffâ Nâib Mehmed Efendi odasında mahzar-ı şühûdda Allah'ın emri üzerine on iki bin akce mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle mezbûre Hayriye yedi yaşında olduğu hâlde birâderim bi'l-velâye oğlumun oğlu Abdullah bir buçuk yaşında iken mezbûre Hayriye akd-i nikâh edib ya'ni bi'lvelâye

akd üzerine verdim deyüb oğlum Mehmed Nuri dahi sagîr oğlu Abdullah için bi'l-velâye tezvîc ve kabûl edib müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Mehmed Efendi akdini icrâ edib el-hâletü hazîhi mezbûr Abdullah dahi on iki yaşında hâlâ sagîr olub velâyeti hasebiyle müvekkilim oğlumun oğlu Abdullah'ın ol-vechle zevce-i menkûha-yı gayr-ı medhûl bahâsı olmağla mezbûre Hayriye'nin sagîr-i merkûma itâat etmeyib nefsinî âhere tezvîc murâd etmekle suâl olunub bi'l-vekâle inkıyâdına tenbîh olunmasını taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

El-müddeî-i Vekîl

Vekîl-i mûmâ-ileyh Osman cevâbında bundan üç mâh akdem ya'ni üç yüz iki sene-i rûmiyye eylülünün on beşinci pazartesi günü mezbûr Abdullah cedit mezbûr Halil 269

Efendi'ye Hayriye bana akd-i nikâh eyle deyüb kızı çağırılım ifâde edelim denildiğinde mezbûr Abdullah dahi Halil Efendi ile berâber olduğu hâlde Kuşcu Karyesinde vâki' Halil Efendi oda önüne müvekkilim mezbûre Hayriye celb olunacak bi'z-zât müvekkilim Hayriye'ye amûce bey oğlu Abdullah'a seni nikâh edeceğiz dediklerinde mezbûr Abdullah dahi ber-vech-i muharrer müvekkilimin nikâhına tâlib olub müvekkilim dahi kabûl etmem deyüb biz de seni nikâhlı deyü mâni' oluruz deyü cevâb etdiler. Bu cihetle kat'â nikâh-ı evvel da'vâsının aslı ve esâsı yokdur. Ol-vechle mezbûr Abdullah istinkâh etmişdi deyü ba'de'd-def'.

Mezbûrenin istinkâha tâlib olduğu işhâd-ı isbât etdirmiş ise de şâhidler cerh olub nikâhı sâni iddiâsı bulunan merkûm Osman mim mezbûreye dördüncü def'a olarak evrâk irsâl olunmuş ise de icâbet etmediğinden mahkemededen ta'yîn kılınan vekîl-i müsahhar Molla Ahmed muvâcehesinde güzerân eden 8 Zi'l-ka'de 304 (M.8 Temmuz 1887) tarihiyle mahzar-ı şühûdda bilâ-tesmiye-i mehr mezbûre bana akd ve tezvîc olundu dedikde merkûm Molla Ahmed külliye inkâr eylediği.

3 Şa'bân 304 (M.27 Nisan 1887)

Nikâh-ı sâni iddiâsına şehâdet eden: Battal Karyesinden Mâ-beyn Ali bin İsmail ve Karyeden Tıflıoğlu Hacı Ömer bin Osman cerh eylediği.

Sayfa No: 101 Belge No: 132

Medîne-i Yozgad mahallâtından Köseoğlu Mahallesinden Hacı Tahir Efendi ibn-i Hacı İbrahim Efendi mim iç nâhiye merbûtânından Azizli Karyesi ahâlîsinden Mahmud oğlu

Osman binü'l-mezbûr Mahmud muvâcehe-i bi't-tevliye üzerine da'vâ ve tasvîr-i müddeâsında Sultân Mahmud Hân Hazretlerinin ikinci Hoşyar Kadınefendi'nin nükûd-ı mevkufesinden olub pederim müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Hacı İbrahim Efendi 93 tarihinde vefât defteri ve senedi mûcibince mahkeme-i şer'iyede sebt-i defter olunarak vakf-ı mezkûr nâmına 2640 gurûş merkûm Osman'ın ikrârıyla deyni tahakkuk edib deyn-i mezkûr mukabilinde karye-i mezkûrede ma'lûmü'l-hudûd iki kıt'a tarla 1200 gurûşa verib hâlâ ferâğını icrâ etmeyib ve 300 gurûşa bir re's öküz dahi verib cem'an 270

1500 gurûş teslîmât yazılarak sahhü'l-bâkî 140 gurûş kendisine terk olunarak bin gurûşa 21 Zi'l-hicce 97 (M.24 Kasım 1880) tarihli deyn senedi verib el-hâletü hazihi îfâ etmediğinden tarla-yı mezkûrlerin ferâğını icrâsıyla meblağ-ı mezbûr bin gurûş hakkımı bi't-tevliye taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk sened-i mezkûru ya'ni bin gurûş deynim yokdur deyü külliye inkâr ve tarla-yı mezkûrları 1200 gurûşa ve 300 gurûşa öküz verdiğini ikrâr ve me'mûru huzûrunda ferâğ edeceğini beyânıyla 1000 gurûşa deyn senedi verdiğini inkâr. Mûmâ-ileyh Hacı Tahir Efendi sened-i mezkûru i'tâsını ve ikrârını sâbit ederim deyü beyânı.

7 Rebî'ü'l-âhir 304 (M.3 Ocak 1887)

Müddeî-i Aleyh Hacı Tahir Efendi

Mahmud oğlu Osman

Hacı Tahir Efendi'nin getireceği şâhidlerin isimleri: Azizli Karyesinden Şahin oğlu Mustafa Kethüdâ ve Salih Kethüdâ ve Abbas ve Fakîhoğlu Mehmed ve Gök Karyesinden Akçabekirlioğlu Hacı Ağa ve Mülâzım-ı Yozgadî Necib Efendi ve Hayrullah Efendi ve Bakkâl Ahmed bundan mâ-adâ yokdur.

Hacı Tahir Efendi

Sayfa No: 101 Belge No: 133

Köseoğlu Mahallesinden Bekir Efendi ibn-i Deli Bekir, iç nâhiye merbûtânından Taşpınar Karyesinden Köşgeroğlu Ömer bin Mustafa muvâcehesinde üç yüz bir zi'lka' de yiğirmi bir tarihli bir kıt'a sened mûcibince hüccet-i karz olarak beş yüz gurûş alacak hakkım var deyü da'vâ merkûm Ömer cevâbında hüccet-i merkûmeden deyni olduğunu tâyan ikrâr eylediği.

7 Rebî'ü'l-âhir 304 (M.3 Ocak 1887)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Ömer

Mehmed Ağa İloğlu Kadî Münib Efendi'nin Yeğeni

271

Sayfa No: 102 Belge No: 134

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden Sorkun Nâhiyesine tâbi‘ muhâcirîn-i mahsûs Karaburun Karyesinde sâkin Kars muhâcirlerinden sâhib-i arzuhâl Süleyman bin İbrahim mim nâhiye-i mezbûre kurâlarından İdrisli Karyesinde sâkin yine Kars muhâcirlerinden Sınıkcı Molla Hasan bin Köse Mehmed nâm kimesne muvâcehesinde bundan iki sene mukaddem benim on yaşında sagîr oğlum Abdullah Beşe merkebden düşüb sağ kolu bilekden kırılıb merkûm Molla Hasan ben sınıkcıyâm deyü sagîr-i merkûmun kolunu sarıb ber’-i tâmm hâsıl olarak ber-mûcib-i rapport merkûmun sağ kolu bütün amelmânde olmağla sagîr-i merkûm için bi'l-velâye mûcib-i şer’îsini taleb ederim deyü ba‘de'd-da‘vâ ve'l-istintâk merkûm Molla Hasan cevâbında yığirmi seneden beri ben sınıkcı ustalarından olduğumdan fi‘l-hakîka merkûmun oğlu sagîr-i merkûm Abdullah Beşe merkebden düşüb kolu kırılmış idi. Beni merkeb sâhibi Berdari oğlu Baba nâm kimesne gelib beni götürcek oldu. Babası orada mı dedim. Yokdur dediler. Ben dahi gitmedim. Sagîr-i mezbûrun babası müddeî-i mezbûr Süleyman bi'z-zât karyemize gelib beni götürcek oldiyse de yine gitmedim. Tekrar gelib beni esbine râkiben alıb götürdü. Ben dahi mu‘tâd-ı kadîmim vechle emsâli misillû kolunu sardım ve bağladım ve kendisine tenbîh eyledim ki üç güne kadar koluna şişlik gelir. Bağını gevşed. Sen gevşedemez isen bana haber eyle dedim. Gelib bana haber vermedi. Kendisi mukayyed olamamış ve on gün sonra Sınıkcı Mısdık Kethüdâ'yı götürüb ona baktırmış ve yeniden bağını çözmüşler. Bu fi‘l kendilerinden olub ben mu‘tâdım vechle sardım. Benim bir kusûrum yokdur; fakat Mısdık bağladıkdan sonra berây-ı mesâlih âher mahallerden gelir iken uğradım. Eli şişmiş ve kabarmış. Niçün böyle âherine baktırdın? Bana haber vermedin dedim ve elinin yarasına katran sürmesini tenbîh eyledim. Ondan yarası ifâkat buldu; fakat kırıldığından özr kalmışdır deyü ifâdesi. Tekrar müddeî-i mezbûr Süleyman cevâbında Mısdık Kethüdâ geldi ise de bakmadı ve sargısını çözmedi. Sonra kendisine geldim. Sen üstâd değil imişin deyü ifâde eyledim. Ben üstâdım. Sardım. İster ise düşsün. Benim neyime lâzım dedi. Ben de istid‘â eyledim. Dîyeti lâzım geldiği hâlde

şer‘an talep etmem üzerine bana hatta bir altı atılır tabanca verecek olub mahzar-ı şühûdda sulhe tâlib olmuşidi. Dîyetini talep ederim dedikde merkûm Molla Hasan cevâbında müddeî-i mezbûr Süleyman bana iki komşu ile gelib ne ise olmuş bir şey demedi. Onun için da‘vâ ediyorum demesi üzerine ben dahi komşularımızdan birkaç

272
zâtla vardık. Komşular söylediler. Kelâmdan sonra benim koyuca masârifimiz oldu. Bir altı altılır tabanca ve bir lira versin dedi. Ben de kabûl etmedim. Danışacak yerim vardır deyü cevâb verdim. Bundan ibâretdir deyü beyânı.

4 Rebî‘ü'l-âhir 304 (M.31 Aralık 1886)

El-müddeî-i Aleyh El-müddeî

Mu‘tâdını tecâvüz etmediğine Molla Hasan'a yemin-i teveccüh edib müddeî-i merkûm tâlib-i tahlîfe tâlib olmadığından muârazadan men‘ olunduğu.

Sayfa No: 103, 104 Belge No: 135

Medîne-i Yozgad mahallâtından Muytaboğlu Mahallesi sâkinlerinden iken bundan altı sene mukaddem vefât eden Çalılı Mehmed bin Yusuf bin Halil'in verâseti zevce-i menkûha-yı metrûkesi mühtediye Hadice bint-i Abdullah ile li-ebeveyn kız karındâşları Emine ve Fatma'ya münhasıra bi'l-ihbâr kable'l-kısma mezbûre Hadice dahi bilâ-veled ve bilâ-vâris vefât edib bu makûle vefât edenlerin hisse ve terekesi cânib-i Beytü'l-mâle âid olub verese-i münhasırası bi'l-ihbâr lede'ş-şer‘ü'l-âlî zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra vereseden zâtları muarrefâtân Emine ve Fatma taraflarından zikrî âtî husûsu talep ve da‘vâ ve ahz ü kabza ve mütevakkıf olduğu umûrun küllisine vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îleri salifü'z-zikr Muytaboğlu Mahallesinden Mustafa Efendi ibn-i Süleyman Ağa mim Yozgad Muhâsebecisi İzzetlü Ahmed Ağûşî Efendi tarafından âtîü'l-beyân-ı husûsda husûmet ve red cevâba husûmeti re'y olunan vekîl-i müseccel-i şer‘îsi muhâsebe kalemi vâridât mukayyedi mûrisler Abdullah Efendi ibn-i Mehmed Ağa muvâcehesinde bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edib müvekkilelerim mezbûretânın babaları isimleri Yusuf ve Yusuf'un babası ismi Halil bin Abdullah olub anâları ismi Dudu bint-i Abdullah müteveffâ-yı merkûm Çalılı Mehmed li-ebeveyn er karındâşları olub ve maskat-ı re'sleri Çalılı Karyesi olub Yozgad'da Muytaboğlu mütevattın olub müteveffâ-yı merkûmun li-ebeveyn kız karındâşları olmağla ve müteveffâ-yı mezbûr Mehmed'in

hayatında ile'l-vefât babası mezbûr Yusuf'dan bi'l-irsi's-şer'î sâlifü'l-beyân mahalle-i mezkûrede kâin Dere Sokağının on dokuzuncu nûmer ile murakkam etraf-ı sülusesi
273

Ömer ve Mustafa ve Beriç menzilleri ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd ve mümtâz dört oda ve bir sofa ve havlu ve müştemilât-ı sâiresiyle bir bâb mülk-i menzil ile mahkeme-i şer'iyyeden sebt-i defter olunan eşyâ müteveffâ-yı mezbûr Mehmed yedinde olub ba'd-ı vefâtihi menzil-i mahdûd-ı mezkûrle eşyâsına zevcesi mühtediye Hadice vaz'-ı yed edib kable'l-kısmâ yedinde kalıb ol-dahi bundan beş mâh mukaddem vefât etmekle mezbûre Hadice mühtediye bulunduğundan ve yedinde mevcûd bir şey olmadığı hâlde müvekkillerimin mûrisleri kız karındâşları Mehmed'e nikâh olunarak cümlesi mezbûrenin mâlı zannıyla Beytü'l-mâle zabt etmek murâd olduğundan hâlbûki menzil-i mezkûrle eşyâsı asl mâl müvekkillerimin babaları Yusuf'dan kalıb, bu cihetle vâris olduklarından ba'de's-sübût müvekkillerimin hisse-i irsiyyelerini bi'lvekâle ve bi'l-izâfe taleb ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîl-i mûmâ-ileyh Abdullah Efendi cevâbında müvekkil-i mûmâ-ileyh bi'l-izâfe tereke-i mezkûreye vaz'-ı yedini ikrâr; lâkin müteveffîye-i mezbûrenin terekesini tahrîr için cânib-i şer'-i şerîfden ve mâl kaleminden Hüsnu Efendi gidib müteveffîye-i mezbûrenin sandığında zuhûr eden bi'l-cümle senedlerini getirib zuhûr eden ve yedimde bulunan 27 Rebî'ü'levvel 284 (M.29 Temmuz 1867) tarihli Esbak Yozgad Nâibi Fazîletlü Tahsin Bey zâde İbrahim Necib Bey mühriyle memhûr bir kıt'a ihbâr hücceti mûcibince müteveffât-ı mezbûrenin zevci müteveffâ Mehmed Ağa ikrârıyla menzil-i mahdûd-ı mezkûrun nısfı müteveffât-ı mezbûre Hadice'nin mâl ve mülkü olub ve ondan başka işbû mezkûr nısf-ı hisse için dahi 5 Muharrem 89 (M.15 Mart 1872) tarihiyle müteveffâ-yı mezbûr Mehmed Ağa mühriyle mahzar-ı şühûdda ve zevcesi müteveffât-ı mezbûre Hadice'ye nısf-ı hisse-i şâyiasını 1270 gurûşa bey' ve temlîk ve teslîm edib ol-dahi temellük ve tesellüm ve kabz ve kabûl edib ve semen-i meblağ-ı mezkûru dahi meclis-i hibede ittihâb ve kabz ve kabûl edib, ol-vechle menzil-i mahdûd-ı mezkûr bilâ-vâris ma'rûf ve ma'rûfe vefât eden Hadice'nin müstakilen mâl ve mülkü olub cânib-i Beytü'l-mâle âid olmağla ve eşyâsı dahi hibeten mezbûrenin mâlı olduğuna 11 Zi'l-hicce 89 (M.9 Şubat 1873) tarihli senedi olub; ancak müteveffât-ı mezbûrenin mâlıdır. Müddeî-i vekîl-i mezbûr Mustafa Efendi'nin müvekkileleri mezbûrenin hissesi olduğuna ve ber-vech-i

muharrer vâris olduklarını dahi bilemem deyü ber-vech-i meşrûh ba‘de'd-def'.

El-vekîl

274

Vekîl-i mezbûr Mustafa Efendi cevâbında değer olunan hüccet ihbârdan ibâretidir. Hükmü hâvî değildir. Asl mülk Yusuf'dan olup müvekkilelerimin hisseleri mahlût olup bunların mâlını âhere hibe veya terk veya ikrâr etmek gayr-ı mu‘teber olamayacağını ve mülk bu Yusuf'dan kaldığını ve el'ân mahlût olduğunu tevâtür-i isbât ederim ve hüccet ve sened husûslarına yine müvekkilelerimin aslâ ma‘lûmatları yoktur.

17 Şa‘bân 304 (M.11 Mayıs 1887)

Mûmâ-ileyh Abdullah Efendi isbâta havâle olunub şâhidlerinin isimlerini beyânı:

Senedde muharrer hayatta bulunanlardan Muytaboğlu Ali Ağa ve Natırzâde Mehmed Efendi ve Dülger Mustafa Usta şimdiki hâl ma‘lûmâtım olan bunlardır. Onlardan suâl olunması.

Muytaboğlu Mahallesinden Muytaboğlu Ali Ağa ibn-i Ömer, Çatak Mahallesinden Nâtırzâde Mehmed Efendi ibn-i Mustafa cevâblarında bizim ismimizi aynen senede yazdırmışlar iseler de bizlerin âslâ mâlûmâtımız yoktur deyü ifâdeleri.

7 Receb 305 (M.20 Mart 1888)

Muytaboğlu Ali Ağa Nâtırzâde Mehmed Efendi

Benim dahi ma‘lûmâtım yoktur. Dülger Mustafa Usta an-mahalle Muytaboğlu.

Parmak vaz‘larına bulunan zevât müftizâde.

Parmak vaz‘ını tasdîk ederiz.

Çörekci Habeş Usta Mestci İsmail Usta Muytaboğlu Kethüdâsı

Müddet-i mehl-i şer‘î mürûriyle tahrîr olunmuş ise de senedde bulunan şâhidlerin ekserisi vefât edib hayatta bulunan merkûmûnlar celb olunmuş ise de adem-i

275

ma‘lûmâtlarını beyân etmeleriyle diğer şâhide muzaffer olmadığı ve şâhidim olmadığını ifâde ederim.

Vekîl-i Muhâsebeci

Tâlib-i tahlîf olarak mezbûreler tahlîf etmiştir.

Verâsete şehâdet eden: Çatak Mahallesinden Nâtırzâde Mehmed Efendi ibn-i Mustafa Ağa ve Medrese Mahallesinden zâbita çavuşlar Halid Çavuş ibn-i Mustafa şehâdet

eyledikleri alenen şehâdet edenlerimiz kimileri Çatak Mahallesinden Müftizâde Kamil Efendi ibn-i Osman, Nefeslizâde Rif'atlı Hakkı Efendi ve Taşköprü Mahallesinden Ebilizâde Mehmed Ağa.

Sayfa No: 104 Belge No: 136

Medîne-i Yozgad nevâhîsinden iç nâhiye merbûtânından Selmanfakihlü Karyesi sâkinelerinden zâtı ta'rîf-i şer'î ile ma'rife Züleyha bint-i İyaz Mahmud nâm hatun meclis-i şer' de zevc-i dâhili Mehmed Kamil bin İbrahim nâm kimesne mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib karye-i mezbûrede vâki' ma'lûmü'l-hudûd bir kıt'a bağçe ve iki bâb dâm, bir çift öküz semeninde beş yüz gurûşu da'vâ ve merkûm Kamil'e hükm olunub bağçe ve dâm bana hükm olunmuş ve yedime verilen i'lâm-ı şer'înin nüshâsı teblîg olunarak temeyyüz etmiş idi. Bana verilen i'lâm fetvâhâne-i celîleden mecrûh olub yeniden Yozgad Mahkeme-i Şer' iyyesinde mürâfaaya emr olunmuş ise de bağçe ve dâm mezkûr zevcim Kamil'in mâl ve mülküdür. Benim alâkam ve müdâhalem yokdur ve buna dâir aslâ ve kat'â da'vâ ve nizâ'm yokdur. Diğer ve bu kere merkûm Kamil dahi tasdik eylediği.

6 Cemâziye'l-âhir 304 (M.2 Mart 1887)

Sâhibü't-takrîre Ruhi

Züleyha bint-i İyaz Mahmud

276

Şühûdü'l-hâl

Başınayayla Karyesinden Yozgadî Terzi Lütfî Beyzâde

Osman Kethüdâ Necib Ağa

Sayfa No: 105, 106 Belge No: 137

Medîne-i Yozgad mahallâtından Nohudlu Mahallesi sâkinlerinden Abdülcebbar zâde Mehmed Naim Bey ibn-i Abdurrahman Paşa ibn-i Ahmed Paşa tarafından zikrî âfî muhâsebe-i vakfa ve ahz ü kabza vekâlet-i âmme-i mutlaka-yı sahîha-yı şer' iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi mahallât-ı merkûmeden Tuzkaya Mahallesi sâkinlerinden Mîrâhûrzâde

Ali Efendi ibn-i Hüseyin mim Taşköprü Mahallesi sâkinlerinden El-hâc Ali

Osman Ağa ibn-i Yusuf Ağa muvâcehesinde müvekkilim mûmâ-ileyh Mehmed Naim Bey'in cediti Abdülfettah Bey Vakf-ı Şerîfi ve tevliyet cihetine dâir ma'delet karâra arz

ve i'lâm olunmağla taraf-ı şer' den mûmâ-ileyh Mehmed Naim Bey mütevellî kâimmakâmı nâsb ve ta'yîn olunmağın binâen-aleyh vekâletim hasebiyle mütevelliyeye-i sâbık vâlidesi Ayşe Hanım'ın tevliyeti ve mûmâ-ileyh Hacı Ali Osman Ağa'nın vekâleti zamânından ya'ni 82 iki tarihinden i'tibâren işbû tarihe değın harîk-i vukû'una 89 tarihine kadar dekâkîn ve hâne icârlarından makbûzu müterâkim-i vâridât yedi senelik bir yük elli bin sekiz yüz yigirmi dokuz gurûş ahz edib sarfîyâtına mahall göstermesini talep ederim ve bir de ba'de'l-harîk kereste ve (...) ve kiremid vesâire esmânî olan on sekiz bin gurûş ondan başka icâreteyn bulunan Ohan Ağazâdelerden ve Kayseriyeli Bekiroğullarından almış olduğu üç bin gurûş ve kolye icârelerinden almış olduğu 15000 gurûş seksen üç senesinden seksen yedi senesine değın icâresinden alınmış bâ-emr-i âlî te'minâtın îadesine emr olunduğundan sandıktan aldığı 3500 gurûş ve kendisinin gasb etmiş olduğu beş bâb dükkân icârlarından elli bin bu tarihe değın icâresini talep ve dükkânların cânib-i vakfa terkini ve diğır gasb etmiş olduğu hâne ve etrafında bulunan dekâkînlerin arsalarını dahi vakf-ı mezkûre terk olunmasını ve ber-vech-i muharrer rü'yet-i muhâsebeyi bi'l-vekâle talep ederim deyü ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk.

El-vekîl Diğır Vekîl

277

Mîr-âhûrzâde

Mûmâ-ileyh Hacı Ali Osman Ağa cevâbında Abdülcebbar zâde Abdülfettah Bey'in Yozgad'da vâki' müsakkafâtına mütevelliyesi Ayşe Hanım ve Nafia Hanım'a gerçi taraflarından tevliyet-i vekîl edilmiş isem de akcenin ahzına ve kabzına ve fazlasına mütevelliyeye Der-aliyye'ye irsâline diğır me'mûrlar olarak zamân-ı idâre-i muhâsebesi mûmâ-ileyhâ Ayşe Hanımla Der-aliyye'de görüşülüb rü'yetine dâir bendelerinin bir akce ilişkim olmadığına dâir bir kıt'a mühr-i ma'rûfesiyle ibrâ senedi almış idim. Bu da'vânın zamân-ı mürûr olduğundan şer'an ve nizâmen istimâ'ı câiz olub olmayacağını isitirhâm ederim ve Esmâ ve Nafia Hanımlar zamânı dahi altı buçuk mâh muhâsebemiz olub ol-dahi rü'yet olunmuşdur. Ma'-hazâ vekîl müvekkiline hesâb vermekliğe akcesini kabzzeylediği hâlde mükellef olub hârice hesâb vermekliğine mecbûr olmadığı der-kâr mûmâ-ileyh Naim Bey tevliyetde aslâ hakkı ve salâhiyyeti olmadığı ve benim Naim Bey'e vekâletim bulunmadığı şer'an ve nizâmen hakkım olmayacağı mütevelliyeye-i hanım tarafından bir emre intizârdır. Hatta müddeî

hakkındaki Naim Bey cihet-i tevliyetde salâhiyyeti olmadığı ve müdâhalesinin men'î hakkında keyfiyyetin merci' -i müntehâsi olan Evkâf Nezâret-i Celîlesinden şeref-vurûd eden emr-nâme evkâf dâiresinde mahfûz bulunduğundan şer'an ve nizâmen hakkım olmayan kimesnenin bin bir hakk-ı vukû' iddiâsının men'ini istirhâm ederim ve mûmâileyh Ali Efendi ile mütevellîlik kaziyyesinde halef-selef ve beynimizde bir dert olduğundan onun dahi vekâleti kabûl etmem deyü ifâdesi.

El-müddeî-i Aleyh

Mûmâ-ileyh Hacı Ali Osman Ağa'nın vekîl-i müseccel-i şer'îsi Tekye Mahallesinden Tevfik Efendi zâde Abdullah Efendi bi'l-vekâle cevâbında bu gibi vakf-ı da'vâ ve muhâsebesi rü'yetinde esnâ-yı muhâkemesi de müddeî-i umûm ve muâvininin ve evkâf me'mûrunun huzûrları lâ-büdd ve lâzım bulduğu teşkîl-i muhâkeme nizâm-nâmesinin 65'inci maddesi ve evâmir-i müteaddide ahkâmından bulunmuşdur. Bunu teşkîl etmek muhâkeme-i nizâmiyye rüesâsına âid vazîfedir. Binâen aleyh bir da'vânın rü'yeti evvel muhâkemeye âid olmadığı iddiâ olunduğunda salâhiyyet-i vazîfesinin hârici olduğundan bahsle âid olduğu mahkemeye havâle eylemeye usûl-i muhâkemât-ı hukukîyye kânûnunun 113'üncü maddesi ahkâmınca işbû mahkeme mecbûrdur. Şu hâlde işbû

278

maddenin hukuk mahkemesine havâlesiyle müddeî-i umûmî muâvini ve evkâf me'mûru hâzır buldukları hâlde muhâkememize bakılmasını arz ederim deyü cevâbı.

4 Receb 304 (M.29 Mart 1887)

Vekîl

Vekîl-i mûmâ-ileyh Abdullah Efendi'nin tekrar ifâdesi mûmâ-ileyh Naim Bey'in mahkeme-i teftişîyyece der-dest-i icrâ bulunan muhâkemesine hitâm verilmedikçe mûmâ-ileyhin vakfa müdâhale etdirilmemesi için Evkâf Nezâret-i Celîlesinden şerefvârid olan 2 Mart 302 (M.2 Mart 1884) tarihli emr-nâme-i mahsûs Evkâf Kalemince mahfûz-i mukayyed bulunmuşdur ki şu hâlde emr-nâme-i aliyye-i nezâret-penâhî mûcibince vakfa müdâhaleden men' olunması, ikincisi gerçi mûmâ-ileyh Naim Bey kâim-makâm sıfatıyla muhâkemede hâzır bulunabilecek ise şu hâlde vekîl demektir. Vekîli olan Ali Efendi'nin ve diğerinin vekâleti câiz olamayacağı Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin 1466'ncı maddesi ahkâmından bulunmağla vekîl-i mûmâ-ileyh Ali Efendi ile diğerinin vekâletinin kabûl buyurulmaması üçüncüsü makâm-ı âlî-i meşîhâtpenâhîden

şeref-sudûr edib mahkeme-i şer'iyeye mahfûz ve mukayyed bulunan emrnâme mûcibince bu gibi vakf da'vâlarına evkâf me'mûrlarıyla komisyonlarının müdâhale hakk ve salâhiyeti vardır deyü muâmele olunuyor ise mezkûr emr-nâme bir kere celb ile cehren kırâat olunsun. Bakalım ki bu da'vâya ve müvekkilime dokunur bir ciheti var mıdır? Çünkü mezkûr emrin netîce-i müfâdı müstesnâ-yı evkâfın gayr-ı mazbûta bulunması hasebiyle mütevellîleri zimmetine akce geçirdikleri hâlde muhâsesine bakılmasından ibâret bulunmuştur. Âzâde-i arz-ı beyân olduğu üzere müvekkilim bâ-berât-ı âlî mütevellî olmayıb resûl hükmünde bir vekîldir. Evkâf-ı mezkûrenin vâridât ve masârifatına el sürmeyerek doğrudan asîle-i mütevelliyeye Ayşe ve Nafia Hanımlara bildirmek ve göndermeğe ta'yîn edilmiş sâlifü'z-zikr bir resûldür.

Sayfa No: 106 Belge No: 138

Selmanlı Nâhiyesine tâbi' Zencer Karyesi sâkinelerinden zâtı ta'rîf-i şer'î ile ma'rife Zarife bint-i Mustafa Ağa ibn-i Osman Ağa tarafından âtî'l-beyân-ı husûsu taleb ve da'vâya ve ahz ü kabza ve lede'l-hâce sulh ve ibrâya ve mütevakkıf olduğu umûrun
279

küllisine vekîl-i müseccel-i şer'îsi Medîne-i Yozgad mahallâtından İslambolluoğlu Mahallesinden Terzi Necib Ağa ibn-i Abdullah meclis-i şer'de Medîne-i Yozgad mahallâtından Tekye Mahallesi sâkinlerinden Mehmed Said Efendi ibn-i Mehmed Sadık Efendi tarafından zikrî âtî husûsu taleb ve da'vâya ve lede'l-hâce muhâlaaya ve sulh ve ibrâya ve mütevakkıf olduğu umûrun küllisine vekîl-i müseccel-i şer'îsi Taşköprü Mahallesinden Ebilizâde Mehmed Ağa ibn-i İbrahim nâm kimesne muvâcehesinde bi'l-vekâle ve bi'l-izâfe ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm edib müvekkilem mezbûre Zarife bundan akdem dört bin gurûş mehr-i muaccel ve müeccel tesmiyesiyle mûmâ-ileyh Said Efendi'nin zevci dâhili olub nisf-ı mehr-i muacceli olan iki bin gurûşu peşînen verib beynlerinde adem-i hüsn-i imtizâcdan nâşî Said Efendi zimmetinde bulunan mecmû'u iki bin beş yüz gurûş kıymetli çatârî firâş 1/ basma firâş 1/ sayfter yorgan , yün basma yorgan 1/ basma yorgan 1/ yasdık 4/ yün memlû minder 2/ kilim 2/ seccâde 2/ eğer pikesi 2/ (...) yün basma elbise tâkımı 2/ kadife hullate 1/ çûha hullate 2/ Acem şâli 2/ bürük 1/ çâr-şeb 4/ peş-gir ve bağlık 20/ cevâhir-i (?) sagîr (...) / boğça 7/ çamaşur kât 28/ peş-gir 40/ hamâm tâkımı 1/ ine 1/ tarak 1/ şem'dân 2/ güğüm 1/ hamâm leğeni 1/ ibrik ma' leğen 1/ sahan ma' kapak 5/ çekmece 1/ sandık 2/ sâat 1/

huliyât olarak mecmû'ü 1400 gurûş kıymetli bir altın yüzük ve bir zümrüd küpe ve bir gümüş bilezik ve sandıklı altını 40/ işbû eşyâ-yı muharrere-i mezkûre ve huliyât-ı mezkûre ile iki bin gurûş mehr-i müeccelini talep ederim deyü da'vâya kıyam eyledim ise de miyânemizde muslihîn tavassutiyle eşyâ-yı muharrere-i mezkûreden mecmû'ü bin (...) gurûş kıymetli çatârî yüzlü firâş 1/ sayfter yorgan 1/ yün basma yorgan 1/ yün yasdık, iki koltuk ve iki yüz yasdığı 4/ köşe minderi ya'ni biri kebîr ve biri sagîr ve bir kilim ve bir seccâde kadife hullate 1/ Acem şâlı 1/ ibrik 1/ leğen 1/ sahan ma' kapak 5/ sandık 1/ çekmece 1/ işbû eşyâları aynen müvekkilem mezbûreye terk etmek ve mâ-adâ zikr olunan eşyâ-yı mütebakiyesiyle mehr-i müeccel-i mezkûr 2000 gurûşdan fârîga ve nafaka-yı iddet ve meûnet-i süknâdan dahi fârig olmak ve geriye kalan huliyât ve eşyâyı mezkûreleri bedel-i hal' olmak üzere vekîl-i mezbûr Mehmed Ağa'nın müvekkili mûmâ-ileyh Said Efendi'ye terk olunmak üzere vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Ağa dahi ber-vech-i muharrer müvekkilesi mûmâ-ileyhâ Zarife Hatun'u müvekkil-i mûmâ-ileyh Said Efendi'ye bi'l-izâfe ve bi'l-vekâle hal' ve tatlık eylediğinde ol-dahi ber-minvâl-i hal'-i mezbûru vekîl-i mezbûr Necib Ağa dahi kezalik bi'l-vekâle ba'de'l-kabûl hukuka zevciyyete müteallika ve ziyâde eşyâ ve mehr ve nafaka da'vâsına müteallika mûmâileyh Necib Ağa müvekkiline bi'l-izâfe vekîl-i mezbûr Mehmed Ağa'nın zimmetini ibrâ280 yı âmme-i sahîha-yı şer'î ile ibrâ ve iskat-ı hakk edib kezalik mezbûr Mehmed Ağa dahi müvekkili Said Efendi'ye bi'l-izâfe hukuk-ı zevciyyete vesâireye müteallika âmme-i da'vâdan zimmeti ibrâ ve iskat-ı hakk edib ol-vechle ahad-ı hümâ âherin zimmetlerini ibrâ eyledikleri kayd olundu.

10 Cemâziye'l-âhir 304 (M.6 Mart 1887)

El-vekîl El-vekîl

Şühûdü'l-hâl

Muhzır Ahmed Berber Ahmed Usta Esbak Zabtiyye Müfti Efendi Yeğeni

Mîr-âhûrzâde Şeyhzâde Latif Beyzâde

Gıbbe'l-velâye ibrâ-yı mezkûru ba'de't-tasdîk mûmâ-ileyh Said bir gûnâ iddiâm yokdur.

Sayfa No: 107 Belge No: 137'nin Devâmı

Binâen aleyh emr-nâme-i âlî-i meşîhat-penâhînin cümle netâyicinden evkâf ve komisyonlarının asl mütevellîlerini me'hâz ve muhâsebe talebinde bulunmağa me'mûr ve me'zûn olub yoksa resûl ve vekîlini muahharaya salâhiyyeti olmadığından ve bu

da‘vâda ise mürûr-i zamân bulunduğundan da‘vâlarının müvekkilimden istimâ‘ı dahi câiz olmadığı gibi muhâsebe asîle âid olub hasm-ı şer‘î dahi olamayacağını evkâf komisyonunun ve kâim-makâmın asîle-i mütevelliiyye-i hanımın veresesine evvel emrde mürâcaat olunması verese tarafından muhâsebe talep etmesi lâzım gelir ise onlar hasm olabilirler. Yoksa müddeîler bulunanların da‘vâda hakları yokdur deyü muârazadan men‘ine i‘lâm olunmasını talep ederim. Şimdiki hâlde ifâdem budur.

11 Receb 304 (M.5 Nisan 1887) ve 23 Mart 303 (M.23 Mart 1885)

(.....) Vekîl-i Da‘vâ

III. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

1. YOZGAT ŞEHRİNİN TARİHÇESİ

XVI. yüzyılın başında kurulmuş olan, Cumhuriyet dönemine kadar da yaygın olarak “Bozok” adıyla tanınan ilimiz, Anadolu'daki bir çok il gibi ilkçağlardan beri gelmişgeçmiş çeşitli kültür ve medeniyetlerin izlerini taşımaktadır. Değişik zamanlarda farklı yönlerden gelen çeşitli kavimler, değişen süreler boyunca bölgeyi işgal ve iskân etmişlerdir.¹ Bölge sırasıyla Hititlerin, Firiglerin, Kimmerlerin, Lidyalıların, Perslerin, Galatların hakimiyet sahalarına dahil olmuştur.² Milâdi yılların başlarından itibaren Romalıların eline geçmiş, Milâttan sonra Büyük Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucu Bizans (Doğu Roma) toprakları içinde kalmıştır. ³

Anadolu'nun Türk hakimiyetine girdiği 11. asır sonlarından itibaren de önce Danişmendlilerin, onların zayıflamasını takiben de Anadolu Selçuklularının idaresine giren bölgeye, 1243'ten sonra başlayan Moğol hakimiyeti döneminde Moğollarla gelen bazı unsurların da yerleştiği anlaşılmaktadır. Anadolu'da İlhanlı hakimiyetinin sona ermesinden sonra Eretna ve sonra da Kadı Burhâneddin'in denetimine giren bölge, 1398'de Yıldırım Bayezid tarafından alınmış, ancak Ankara Savaşı'ndan sonra Dulkadirli Beyliği hakim olmuştur.⁴ Dulkadirli Beyliği ve dolayısıyla Bozok'un Osmanlı hakimiyetine doğrudan geçmesi yani bölgenin Osmanlı topraklarına fiilen katılması 1520 sonrasına raslamaktadır. Son Dulkadirli beylerinden Alaüddeve ve 1 Yunus Koç, XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nüfus Yapısı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 9

2 Sakin, 2004, s. 18

3 Koç, 1989, s. 10

4 Mehmet Öz, “Bozok Sancağı'nda İskân ve Nüfus (1539-1642)”, (Türk Tarih Kongresi Ayrı Basım),

TTK Basımevi, Ankara 2000, s. 787

282

Şehsuvaroğlu Ali Beyler, siyasî entrikalar ve Osmanlı'nın yerel beyleri elimine etme politikası çerçevesinde katledilmelerinden sonra bütün Dulkadirli topraklarıyla beraber Bozok da 1522 yılında fiilen Osmanlı hakimiyetine girmiştir.⁵

Osmanlı idarî sistemine dahil edildikten sonra “sancak” statüsü kazanan Bozok'un iki kazâ ünitesine ayrıldığı görülmektedir. Bunlardan Bozok merkez kazâsı altı, Akdağ kazâsı da yedi nâhiyeyi ihtiva etmektedir.

Kazâ ünitesi çoğunlukla merkezi nitelikli bir kasaba veya şehir ile civarında ona bağlı bir çok birimleri ve bağlı köyleri ihtiva etmektedir. Ancak, Bozok Sancağı bu genel durumdan oldukça farklı bir yapıdadır. Sancaktaki her iki kazâ ünitesinin de kasaba ya da şehir niteliğinde belirli bir merkezi bulunmamaktadır. XVII. yüzyılın ilk yarısında Evliya Çelebi bu durumu “Sancağın mamûr şehri yoktur” ifadesiyle belirtmektedir. Bugünkü vilâyet merkezi olan Yozgat, XVI. yüzyılda küçük bir köy olup Alpavud Bey'in nökerleri tarafından iskân olunmuş vaziyettedir.⁶

Küçük bir köy halindeki Yozgat'ın şehir manzarası göstermesi, ancak Çapanoğlu Ahmed Paşa'nın, Saat Kulesinin Büyük Cami tarafındaki (eski “Yozgat Palas'ın” yerine yapılmış olan) iş hanının bulunduğu mekanda Demirli Medrese'yi yaptırması, daha sonra da oğulları Mustafa Bey (Ö.1782) ile Süleyman Beylerin (Ö.1813), Büyük Cami ile beraber daha bir çok dükkan, hamam ve mektep gibi bina ve evler inşa etmelerinden sonra yani XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir.⁷ Bu özelliği ile de Yozgat, Mordtman'ın ifadesi ile “Anadolu'daki en yeni bir şehir ve vilâyet merkezi” durumundadır.⁸

2. ŞEHRİN İDARÎ YAPISI

Osmanlı yönetimi, fethettiği ülkelerin idarî yapısı ve vergi sistemini bir müddet devam ettirdikten sonra yerine kendi sistemini ikame etmekteydi. Dulkadirli ülkesinin de

5 Yunus Koç, “Dulkadirli'den Osmanlı'ya Bozok”, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocağı

Yozgat Şubesi Yay., İstanbul 2000, s. 487

6 Koç, 1989, s. 16, 17, 18

7 Sakin, 2004, s. 141

8 Niyazi Karaca, “19. Yüzyılın Avrupa Seyyahlarının Gözü ile Bir Anadolu Şehrinin Sosyo-Ekonomik

Yapısı”, Günay Çağlar Armağanı, Editör: Mehmet İnbaşı, Erzurum 2004, s. 150

283

Osmanlı hakimiyetine girdikten bir müddet sonra tahriri yapıp, Maraş ve Bozok Sancakları olmak üzere iki müstakil sancak halinde teşkilatlandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu yeni düzenleme doğrultusunda Yozgat bölgesinde yaşayan Türkmen oymakları da kazâ statüsünde örgütlenerek “Bozok Kazâsı” teşkil edilmiştir. Bozok Kazâsı Kırşehir Kazâsı ile birlikte “Bozok Sancağı”nı oluşturmaktadır.⁹ Sancağın idaresinden başta sancakbeyi olmak üzere kadı, çeribaşı, alaybeyi, sipahi kethüdâyeri ve yeniçeri serdarı sorumluydu.¹⁰

Teşekkülünde müstakil olan Bozok Sancağının kısa bir müddet sonra Sivas (Rum) Vilâyeti (Beylerbeyliği)ne bağlandığı anlaşılmaktadır. Tam tarihi bilinmemekle beraber Bozok Sancağının bir müddet sonra Dulkadir Vilâyetine bağlandığı anlaşılmaktadır. Celalzâde 1538 yıllarında Bozok'u Dulkadir Vilâyetinin sancakları arasında saymaktadır. 1548 yıllarına ait bir arşiv kaydında da Bozok Sancağı, Dulkadir Beyliğine bağlı görünmektedir. Elde edilebilen tarihsel kaynaklara göre; 18 Mayıs 1560 tarihinden itibaren sancak, tekrar Rum Beylerbeyliğine bağlanmış ve Tanzimat dönemine kadar da bu statüde kalmıştır. Diğer taraftan yine bu tarihlerde Bozok Kazâsının Kırşehir'den ayrılarak, “Bozok” ve “Akdağ” olmak üzere iki kazâdan müteşekkil bir sancak statüsüne geçirildiği görülmektedir.¹¹ Bunlardan Bozok merkez kazâsı altı, Akdağ kazâsı da yedi nâhiyeyi ihtiva etmektedir.¹² Sancaktaki idarî düzenlemenin XVII ve XVIII. yüzyıllar ile XIX. yüzyılın başlarında da devam ettiği görülmektedir. Eldeki vesikalara göre, 1558'den itibaren Çapanoğullarına kadar Bozok Sancağının başında; Murat, Ahmet, Memiş, İsa, Çerkez Hasan, Sunullah, İbrahim, Mamalu oğlu Ömer ve Tokmak Hasan Paşazâde Ahmet gibi şahıslar bulunmuştur. Çapanoğlu Ahmet Paşa'nın

1744 yılında Bozok Mütesellimi tayîn edilmesinden Süleyman Bey'in ölümüne (1813) kadar aradaki bazı kısa süreli fasılalar sayılmazsa Bozok Sancağı Çapanoğullarının hakimiyetinde kalmıştır. Süleyman Bey'in ölümünden sonra da doğrudan merkezden atanan valilerce idare olunmaya başlanmıştır. 1813-1853 yılları arasında her bir iki yılda yönetici değiştirilerek 22 tayîn yapılmıştır. Bu da istikrarsızlığa sebep olmuştur.

9 Sakin, 2004, s. 39, 40

10 Özcan Mert, XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1980, s. 17

11 Sakin, 2004, s. 40, 41

12 Koç, 1989, s. 17

284

Tanzimat'tan sonra 1840 yılında vergi tahsil yöntemi olan iltizam yerine muhasıllık kurulmuştur. 1842'de ise kaldırılarak eski sisteme dönülmüştür. 1842 yılından sonra yapılan yeni idarî düzenleme ile bütün Osmanlı vilâyetlerinde olduğu gibi Bozok Vilâyeti de sancak, kazâ ve köylerden teşekkül etmektedir. Yine bu yüzyılda sancakların başlarına kaymakamlar, kazâların başlarına da kazâ müdürleri tayîn edilmiştir. Ayrıca devlet gelir ve giderlerinin idaresinden eyâlet merkezlerinde defterdar, sancaklarda ise mal müdürleri sorumlu maliye memurları idiler.

Tanzimat'ın akabinde vilâyetler ve idarî yapı yeniden düzenlenirken Yozgat merkez olmak üzere, Kayseri Sancağı'nı da içine alan "Bozok Vilâyeti" adıyla yeni bir vilâyet teşkil edilmiştir. 1848 yılına kadar Bozok Vilâyeti, henüz Kayseri ve Bozok Livalarından oluşmaktadır. Bu tarihte Vezir Vecihi Paşa'nın tayîni ile birlikte eyâletlerin sınırları da genişletilmiş; Ankara ve Çankırı da Bozok'a bağlanmıştır. 1850'de ayrıca Cihan Beyli Aşireti ile Cebel-i Kozan Kaymakamlığı da Bozok Valisinin yetki sınırları içerisine dahil edilmiştir. 1852'de Bozok Vilâyetinin merkezi Ankara olmuştur.

En geniş sınırlara ulaştığı görülen yıllarda (1855), Yeni-il ile Cebel-i Kozan'ın sahil bölgesi (Cebel-i Kozan-ı Sahili) de Bozok Vilâyetine katılmıştır. Diğer taraftan Bozok Merkez Sancağına bağlı kazâların sayısında da artış olmuş, Hüseyinabad (Alaca) ile Cebel-i Kozan-ı Şarki Kaymakamlığı (Merkezi: Kars-ı Cebel Kasabası) da Bozok Sancağına bağlanmıştır. 1863 yılında Bozok Sancağına bağlı kazâlara Rivan (Mecidiye), Afşar ve Nadirli aşiretleri de eklenmiştir. 1866 yılından itibaren devlet

yıllıklarında vilâyeti adının artık Ankara Vilâyeti olarak anıldığı görülmektedir. Bu seneye kadar Sivas'a bağlı olan Çorum Kazâsı da Bozok Sancağına bağlanmıştır. İdarî teşkilattaki bu değişiklikler 1867, 1868 yıllarında daha kalıcı düzenlemelerle devam ettirilmiştir. Bu yıllarda Ankara Vilâyeti; Ankara, Kayseri ve Bozok sancaklarından müteşekkil hale getirilmiştir. 1872 yılında Ankara Vilâyeti; Ankara, Bozok, Kayseri ve Kırşehir livalarından müteşekkil olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 1871 yılında ise Kazâlarda değişikliğe gidildiği; Maden Kazâsının yerini Karamağara'nın aldığı; ayrıca nâhiye olan Boğazlıyan'ın da kazâyâ dönüştürüldüğü görülmektedir. 1876 yılında ise Yozgat'a bağlı kazâların isimleri; Yozgat (Merkez), Boğazlıyan, Çorum ve Karamağara olarak görülmektedir.

285

1893 yılından itibaren Çorum, Yozgat Sancağına bağlı bir kazâ olmaktan çıkarılarak, Ankara Vilâyetine bağlı ayrı bir sancak haline getirilmiş; Sungurlu ve Alaca da Çorum'a bağlanmıştır.¹³ 1908'de Yozgat'ın Ankara'ya bağlılığı devam etmiştir.¹⁴ 1916 yılında Bozok Sancağı, Yozgat (Merkez), Akdağmadeni ve Boğazlıyan olmak üzere üç kazâyâ bölünmüş haldedir. Bu düzenleme İmparatorluğun sonuna kadar fazla bir değişikliğe uğramadan devam etmiştir.¹⁵

Bozok adı, TBMM birinci dönem milletvekillerinden Süleyman Sırrı İçöz'ün 4 Kasım 1922 tarihli teklifi üzerine kaldırılarak 1923 senesinden itibaren ilin adı Yozgat olmuştur.¹⁶

2. 1. İdarî ve Adlî Yapıdaki Görevliler

Defterimiz daha önce de ifade ettiğimiz gibi H.1299-1304/M.1882-1887 tarihli olup, H.1305/M.1888 tarihinin kullanıldığı belgelere de raslanılmıştır. Defterimizin başlama tarihi olan H.1299/M.1882 yılına ait Salnameye göre Yozgat'taki İdarî ve adlî görevliler arasında nâib olarak Mehmed Rıfat Efendi'nin, müftü olarak Tahir Efendi'nin, muhasebeci olarak Ahmed Muhtar Efendi'nin, tahrirat müdürü olarak Mustafa Naili Bey'in, evkaf müdürü olarak Ahmed Hamdi Bey'in isimleri geçmektedir.¹⁷

Defterimizde ise idarî ve adlî yapıda görev alanlar arasında hakim olarak Ali Rıza Efendizâde Faziletli Es-seyyid Abdürrahim Şükrü Efendi'nin,¹⁸ Hakim-i Sabık Mekremetli Rıfat Efendi'nin,¹⁹ Esbak Yozgat Hakimi Faziletli Mehmed Sabit Bey'in²⁰ isimleri geçmektedir. Bu şahıslar için hakim şeklinde bir kullanım sözkonusu olmakla

birlikte nâib de olabilirler. Zira defterden edindiğimiz bilgilere göre şehirde kadınların görevlerini nâibler icra etmektedirler. Kadılar gibi hükmedip, i'lâm verebilmektedirler.

Örneğin; Sabık Yozgat Nâibi Tahsin Beyefendi'nin hükmedip, i'lâm verdiğiinden

13 Sakin, 2004, s. 43, 44, 71, 72 73, 74, 75

14 Ahmet Akgündüz; Said Öztürk, Yozgat Temettuat Defterleri, C. 1, Yimpaş Holding Yay., İstanbul

2000, s. 62

15 Sakin, 2004, s. 75, 76

16 Akgündüz; Öztürk, 2000, s. 62

17 Orhan Sakin, “Yozgat Sancağı Hakkında Osmanlı Vilâyet (Ankara) Salnameleri Üzerinde Bir

İnceleme”, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocağı Yozgat Şubesi Yay., İstanbul 2000, s. 562

18 B. No: 71

19 B. No: 73

20 B. No: 119

286

bahsedilmektedir.²¹ Bu şahıslar da kadının görevini icra ettikleri için bu şekilde adlandırılmış olabilirler. Yine defterimizde nâib olarak Sabık Yozgat Nâibi Tahsin Beyefendi'nin,²² İç Nâhiye Nâibi Ömer Efendi'nin,²³ Esbak Yozgat Nâibi Mekremetlü Bahaddin Efendi'nin,²⁴ Hacı Muallim Efendi'nin (esbak),²⁵ Esbak Yozgat Nâibi Mehmed Şevki Efendi'nin,²⁶ Hüseyin oğlu Nâib Esmezâde Hasan Efendi'nin,²⁷ Emin Ağa oğlu Nâib Ömer Efendi'nin,²⁸ Esbak Yozgat Nâibi Faziletlü Tevfik Efendi'nin,²⁹ Esbak Yozgat Nâibi Ahmed Raşid Efendi'nin,³⁰ Yozgat Nâibi Faziletlü Sadık Efendi'nin (esbak),³¹ Nâib Hasan Efendi'nin,³² Sabık Kızılkoca Nâibi Nuri Efendi'nin,³³ Taşköprü Nâibi Mustafa Nesib Efendi'nin,³⁴ Nâib Mehmed Efendi'nin,³⁵ ölmüş olan Nâib Mehmed Efendi'nin,³⁶ Esbak Yozgat Nâibi Tahsin Beyzâde İbrahim Necib Bey'in,³⁷ yine nâib olarak Mahmud Paşa Mahkemesi Nâibi Faziletlü Es-seyyid Mehmed Kerameddin Efendi'nin,³⁸ ve Mardin Nâibi Faziletlü Mehmed Rüşdü Efendi'nin³⁹ isimleri geçmektedir.

Defterde yine belediye reisi olarak Halil Beyefendi'nin,⁴⁰ belde müftüsü olarak

Abdünnafi Efendi'nin,⁴¹ muhasebeci olarak Abdullah oğlu İzzetlü Hasan Fazıl Efendi⁴² ile İzzetlü Ahmed Ağuşı Efendi'nin,⁴³ tahsildar olarak Ali Efendi'nin,⁴⁴ hazînedâr olarak Musa oğlu İbrahim'in,⁴⁵ Beytü'l-mâl müdürü olarak Mustafa oğlu Hüsnü Efendi'nin,⁴⁶

21 B. No: 7

22 B. No: 7, 93, 129

23 B. No: 39, 47

24 B. No: 57

25 B. No: 57

26 B. No: 66, 67

27 B. No: 70

28 B. No: 70

29 B. No: 73

30 B. No: 108

31 B. No: 114

32 B. No: 116

33 B. No: 121

34 B. No: 126

35 B. No: 127

36 B. No: 131

37 B. No: 135

38 B. No: 52

39 B. No: 108

40 B. No: 97

41 B. No: 93

42 B. No: 41, 61

43 B. No: 135

44 B. No: 122

45 B. No: 119

46 B. No: 23, 31, 33, 34, 35, 37, 41, 61

287

muhasebe kalemi vâridât mukayyedi olarak Mehmed Ağa oğlu Abdullah Efendi'nin,⁴⁷

idâre azâsı olarak Köteklizâde Ömer,48 Nureddin49 ve Salih Efendilerin,50 bidâyet azâsı olarak ölmüş olan Mehmed Mahir Efendi oğlu Selim Efendi zâde Rif'atlü İsmail Hakkı Efendi51 ve İsak'ın,52 meclis azâsından nüfus nâzırı olarak Ömer Efendi'nin,53 azâ mülâzımı olarak Emin Bey'in,54 muaccelât müdürü olarak Hasan Hayri Efendi'nin,55 evkaf vekili olarak Mustafa oğlu Fütüvvetlü Ahmed Efendi'nin,56 evrak müdürü olarak Ayıntabîzâde Nazif Efendi'nin,57 telgraf muhabere memuru olarak Arif Efendi'nin58 nizamiyye mülâzımı olarak Hasan oğlu Kadîoğlu Salih'in59 isimleri geçmektedir. Defterimizde yine mahkeme-i şer'iyeye ser-kâtibi olarak Halid,60 Faziletlü Mustafa,61 Ömer Ragıb Efendi oğlu Mekremetlü Mustafa (...)62 ve ölmüş olan Ömer Efendilerin,63 Defter-i Hâkânî kâtiblerinden olarak Salih Ağa oğlu Ahmed Efendi64 ile Kâtib Tahir'in65 yine Defter-i Hâkânîden Hayrullah Efendi'nin66 zabt kâtibi olarak Ahmed67 ve Hacı Seyyid oğlu Hacı İzzet Efendilerin,68 idâre kâtibi olarak Mahmud Bey'in,69 meclis kâtibi olarak Abdülcebbarzâde'nin,70 muhasebe kalemi kâtiblerinden olarak Mehmed Ağa oğlu Abdullah Efendi'nin,71 mahkeme-i bidâyet-i mülâzım kâtiblerinden olarak Nazif Efendi oğlu Abdullah Efendi oğlu Ahmed Efendi'nin72 tahrîrât kâtiblerinden olarak Ahmed

47 B. No: 135

48 B. No: 93

49 B. No: 97, 119

50 B. No: 97, 106

51 B. No: 78

52 B. No: 52

53 B. No: 119

54 B. No: 57

55 B. No: 119

56 B. No: 103, 120

57 B. No: 49

58 B. No: 80

59 B. No: 50

60 B. No: 12, 63

61 B. No: 55, 59

62 B. No: 126

63 B. No: 119

64 B. No: 58

65 B. No: 58

66 B. No: 63

67 B. No: 57

68 B. No: 58

69 B. No: 119

70 B. No: 119

71 B. No: 68

72 B. No:92

288

Efendi'nin,73 mahkeme-i şer'iyeye kâtiblerinden olarak Rüstem Ağa oğlu İbrahim Hakkı Efendi'nin,74 isimleri geçmektedir.

Defterimizde yine ihtiyar meclisinden olarak Hamparsum'un,75 İbrahim oğlu Haydar'ın,76 Kara Mehmed oğlu Mustafa'nın77 ve İbrahim oğlu Hasan Ağa'nın,78 Muhbir olarak Artin'in,79 Onnik oğlu İstefan'ın80 ve Ohannes oğlu Hartun'un,81 muhızır olarak Mehmed oğlu Ahmed Ağa'nın,82 Mikdad oğlu Ahmed Ağa'nın,83 Abdullah oğlu Abdullah'ın,84 Hamid Ağa'nın85 ve (...) oğlu Abdurrahman'ın,86 arzuhâlcisi olarak Hacı Mehmed Efendi oğlu Hasan Efendi'nin,87 kuyumcubaşı olarak Ömer Ağa'nın,88 çarşı ağası olarak Osman Ağa'nın89 isimleri geçmektedir.

2. 2. Bazı İdarî ve Hukukî Uygulamalar

Şer'iyeye sicil defterlerinde mevcut olan yazılı kayıtlar ikiye ayrılmaktadır. Birincisi; kadılar tarafından inşa edilerek yazılan kayıtlardır. Bunlar da kendi aralarında hüccetler, i'lâmlar, ma'rûzlar, mürâseleler ve diğer kayıtlar diye beşe ayrılmaktadırlar. İkincisi; kadıların kendilerinin inşa etmedikleri, belki kendilerine hitaben gönderildiği için sicile kaydedilen fermanlar, tayîn beratları, buyrultular ve diğer hüküm çeşitleridir. 90 Defterimizde ise kadılar tarafından inşa edilerek kaleme alınan kayıtlardan hüccetler ve i'lâmlar yer almaktadır. Bu kayıtlardan 57, 71 ve 124'üncü belgeler i'lâm olup, bunların dışındakiler hüccettir.

73 B. No: 119

74 B. No: 126

- 75 B. No: 27
 76 B. No: 70
 77 B. No: 70
 78 B. No: 92
 79 B. No. 27, 54
 80 B. No: 63, 119
 81 B. No: 63
 82 B. No: 59
 83 B. No: 63, 73, 123, 127, 138
 84 B. No: 74, 78, 127
 85 B. No: 76
 86 B. No: 126
 87 B. No: 114
 88 B. No: 119
 89 B. No:119
 90Akgündüz, 2002, s. 59

289

Hüccet çeşitleri arasında ahz-ı asker,91 alacak-verecek (borçlar),92 alım satım (mübâyaa),93 cariyelik, 94 dem ve dîyet,95 emlâk ve emvâlin fuzûlen zabtı ve müdâhaleye dâir,96 gasb,97 hibe,98 katl (cinayet),99 mâl paylaşımı,100 miras tereke,101 nişan- evlenme-boşanma-mehr,102 su davâsı,103 sû-i isti'mâl (vazife),104 şahâdet (tanıklık), 105 vakıf,106 vasî ve mütevellî tayîni,107 vasiyyet,108 vazifeden ferâgat,109 vekîl

tayîni110 ve yaralama (cerh)111 yer almaktadır. İ'lâm çeşitleri arasında ise su davâsı,112 alacak-verecek (borçlar)113 ve zâviye114 yer almaktadır.

2. 3. Şehrin İdarî Taksîmâtı

2. 3. 1. Mahalle ve Sokakları

2. 3. 1. 1. Mahalleleri

Çatak Nohudlu-ı Bala

İslambolluoğlu Nohudlu-ı Zir

Köseoğlu Taşköprü

Medrese Tekye

Muytaboğlu Tuzkaya

Nohudlu Yenicami

91 B. No: 83

92 B. No: 7, 17, 23, 26, 31, 33, 34, 35, 36, 48, 52, 61, 69, 72, 74, 84, 100, 104, 106, 109,
110, 111, 128,

129, 133

93 B. No: 30, 58, 73, 98, 99, 105

94 B. No: 107

95 B. No: 118

96 B. No: 88, 90, 92, 101, 108, 112, 125

97 B. No: 37, 42, 91, 94

98 B. No: 39

99 B. No: 38

100 B. No: 66

101 B. No: 1, 2, 8, 9, 10, 12, 41, 51, 63, 66, 86, 95, 126, 135

102 B. No: 6, 11, 25, 46, 47, 50, 59, 64, 65, 76, 79, 80, 85, 87, 96, 114, 115, 116, 121, 123,
125, 127, 130,

131, 138

103 B. No: 57, 78, 119

104 B. No: 134

105B. No: 82

106B. No: 93, 97, 103, 117, 120, 132, 137

107 B. No: 70, 81, 122

108 B. No: 68, 89, 102

109 B. No: 103

110 B. No: 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 32, 43, 44, 45, 49, 54,
65, 66, 67

111 B. No: 40, 56

112 B. No: 57

113 B. No: 71

114 B. No: 124

290

2. 3. 1. 2. Sokakları

Başçavuş Mekteb

Büyükhamam Meleksima

Demircilik Nevruz

Dere Seyf Ağa

Ersefen Siftah

Hüseyinbey Sipahi Mehmed

Küçükhamam Tahtaköprü

2. 3. 2 Kazâları

Boğazlıyan Mecidiye

Çorum Sorkun

Maden Sunkurlu

Yukarıdaki kazâ birimlerinden Çorum defterimizde kasaba ve kazâ olarak geçmektedir. Bununla birlikte 1866'da Yozgat'a kazâ statüsünde bağlanmış olup, ayrıldığı 1893 yılına kadar da bu statüde kalmıştır.¹¹⁵ Bu sebeple kazâ birimleri arasında zikredilmiştir.

2. 3. 3. Nâhiyeleri

Hüseyinabad Kümbedabad

Karamağara Sorkun

Kızılkoca

2. 3. 4. Köyleri

Akbıyık Gevrek Lök

Akoluk Gök Karamağaroğlu

Alaca Gökahmedli Mescidli

Alcı Gökahmedoğlu Mısır

Arablı Güdükhasanlı Nefes-i Kebir

Arslanhacılı Güzelli Ocaklı

Avcı Halilfakihlü Osman Paşa Tekye

Ayvalık Hasiblü Paşa

Azizli Heçük Pöhrek

Babalı İdrisli Saray
 Bahaddin İridam Sarıhacılı
 115 Sakin, 2004, s. 74, 75
 291
 Balta İsafakihlü Sarıhamzalu
 Başbüyükü İsmaili Sarılar
 Başınayayla Kafivirani Sarmik
 Beşik Kalınbük Selimli
 Beyyurdu Kaluz Selmanfakihlü
 Buzağcıoğlu Kanlıca Sincan
 Cihan Paşa Karaburun Sorkun
 Cihanşarlu Karahacılı Sökleb
 Çakırhacılı Karakaya Sungur
 Çalatlı Karga Taşlık-ı Kebir
 Çalılı Karlı Taşpınar
 Çamurlu Kavurgalı Tatarbekirli
 Çavuş Kayadibi Tayfur
 Çepni Kepirce Tekye
 Çorak Kızılkışla Tekye Yenicesi
 Dağboymulu Kodallı Topaç
 Davuncu Köhne-i Kebir Topçu
 Demirli Kördede Veli Paşa
 Develi Köseyusuflu Yassıağıl
 Dişli Kuşçu Yazılıtaş
 Divanlı Kuyucukkülleri Yazır
 Dulhasanlı Kuyumcu Yer
 Elmahacılı-ı Zir Kübcü Yozgad
 Erkekli Kümesli Zencer

3. ŞEHRİN İSKÂN VE NÜFUS YAPISI

Timur'un 1404 yılında Kara Tatarlar'ı Anadolu'dan göçürmesi üzerine Yozgat ve Ankara komşu yöreler eskiden beri Sivas'ın güneyinde ve Kayseri'nin doğusunda

(bilhassa Uzun Yayla) yaşayan Dulkadirli Türkmenleri tarafından işgal ve iskân edilmiştir. Bu Türkmenler Oğuz yahut öteki adıyla Türkmen elinin Bozok koluna mensup olduklarından Yozgat ve komşu yörelerde yurt tuttuktan sonra da Bozok adını taşımaya devam etmişlerdir.¹¹⁶

Bölgenin 16. yüzyılın ikinci yarısında, konar-göçer niteliğini kaybetmese de müşahhas bir yerleşikliğe geçiş olgusuyla karşı karşıya olduğu söylenilmektedir. Bununla birlikte karyelerde kayıtlı cemaatler bir yandan tarımla uğraşırken öte yandan kışlak ve yaylaklar arasında gidip gelmeye de devam etmişler; ama büyük çoğunluğu Bozok'ta

116 Faruk Sümer, "Bozok Tarihine Dair Araştırmalar", Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı, DTC

Fakültesi Yay., Ankara 1974, s. 113

292

yaylayan bu cemaatlerin köylerini artık toplu olarak ve tamamen değil, kısmen ve ihtiyaç duyulan insanla terk edip yaylağa çıktıkları görülmektedir. Zira bölge insanı yaygın olarak tarımla işgal etmiş, bu da onları toprağa bağlamıştır. Belli bir karyede kaydedilen nüfusun kendi yerleştikleri yerin yanı sıra özellikle yakındaki gayr-ı meskûn karyede de ziraat yaptığını gösteren çok sayıda kayda raslanmaktadır.¹¹⁷

Bölge XVIII. yüzyıldan önce Türkmenlerin yerleştiği, tarım ve hayvancılığın yapıldığı ama şehirleşmenin olmadığı bir yer olarak tanımlanmaktadır. Bölgeye Hristiyan nüfusun ilk iskânı ise Ankara Savaşı'ndan sonra bir süre Dulkadiroğulları'nın hakimiyetinde kaldığı dönemde Şahruh Bey zamanında gerçekleşmiştir. Fakat bu iskân ve nüfus kayda değer ölçüde değildir. 1557 yılı tahrîrlere göre Bozok Sancağındaki Hristiyan vergi nüfusu 492 kişidir. Fakat daha sonra 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra Yozgat şehrinin kurulması ile bölgeye çok büyük oranda Ermeni nüfusu akını olmuştur. Bu nüfus hareketini sağlayan unsur ise büyük oranda Çapanoğullarının bu iskânları kalıcı yapabilmeleri için Hristiyanlara yönelik politikalarında büyük bir yumuşaklık olmasıdır.¹¹⁸ Bölgede Türkmen ve Ermenilerin dışında Rumlar, Çerkezler, Tatarlar, Kürtler ve Gürcüler de bulunmaktadır.¹¹⁹ Yine defterimizden tesbit edebildiğimiz kadarıyla Arnavutlar da bulunmaktadır. Zira Arnavutoğlu¹²⁰ ve Arnavut¹²¹ zevcesinden bahsedilmiştir.

Defterimizde Ermeni milleti,¹²² Rum milleti,¹²³ ve Protestan milleti¹²⁴ şeklinde

bahsedilen gayr-i müslim unsurlar Yozgat'ın merkezindeki mahallelerde oturmaktadırlar. Belgelerimizde kasaba ve kazâ olarak geçmekle birlikte daha önce de ifade ettiğimiz gibi Yozgat'a kazâ statüsünde bağlanmış olup, Yozgat'ın kazâsı olan Çorum'da 125 oturan gayr-i müslim isimlerine raslanılmıştır. Bunun haricinde Yozgat'ın 117 Öz, 2000, s. 791

118 Niyazi Karaca, “Yozgat Şehrinde Demografik Yapı”, IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu

Bildirileri (10-11 Nisan 2003), Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yay., Kayseri 2003, s. 308,

309, 312

119 Nihat Boydaş, “Kaptan Fred Burnaby Seyahatnamesinde Yozgat”, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı,

Türk Ocağı Yozgat Şubesi Yay., İstanbul 2000, s.192

120 B. No: 80

121 B. No: 105

122 B. No: 2, 4, 7, 8, 10, 17, 23, 26, 27, 30, 33, 35, 41, 42, 43, 44, 54, 58, 60, 61, 63, 66, 73, 99, 101, 102,

111, 112, 118, 119

123 B. No: 7, 28, 30, 32, 34, 40, 52, 118, 119

124 B. No: 30, 31, 33, 34, 35, 44, 52

125 Sakin, 2004, s. 74

293

kazâ, nâhiye ve köylerinde oturan gayr-i müslim isimlerine raslanılmamıştır. Şehirde oturdukları mahalleler İslambulluoğlu, Köseoğlu, Tuzkaya, Tekye ve Muytaboğlu mahalleleridir. Bu mahallelerden Köseoğlu Mahallesiindeki yoğunlukları diğerlerine nazaran daha fazladır. Şehir merkezinde müslümanların oturduğu Medrese, Çatak, Taşköprü, Nohudlu, Nohudlu-ı Bala ve Yeni Cami mahallelerinde oturan gayr-i müslim isimlerine raslanılmamıştır. Ancak müslümanlar onların oturdukları mahallelerde oturmaktadırlar.

Defterimizde Tokadlı,¹²⁶ Urfalı,¹²⁷ Maraşlı,¹²⁸ Tebrizli,¹²⁹ Şamlıoğlu¹³⁰ diye anılan şahıs

isimlerine de raslanılmıştır. Bunların köken itibariyle Yozgatlı olmayıp, Yozgat'a aileleri ya da kendilerinin sonradan yerleşmiş oldukları düşünülmektedir. Aslında Yozgatlı olmayıp, Yozgat'ta oturan ve kendilerinden bahsedilirken öncelikle ait oldukları şehir ya da ülke isminin başına an-asıl kelimesi getirilen şahıslar da bulunmaktadır. Bu şahıslar arasında Kayserililer çoğunluğu teşkil etmektedir.¹³¹ Kayserililerin dışında Trabzonlu,¹³² Avusturyalı,¹³³ Giridli¹³⁴ ve İranlı¹³⁵ olupta Yozgat'ta oturan şahıslar da vardır. Bunların dışında aslen Yozgatlı olupta başka şehir ve ülkelerde oturanlar da vardır. İstanbul'da oturanların sayısı daha fazladır.¹³⁶ İstanbul dışında Mardin'de oturan şahıs isimlerine de raslanılmıştır.¹³⁷ Amerika¹³⁸ ve Marsilya'da¹³⁹ oturanlar da vardır. O dönemde Amerika ve Marsilya'da oturanların bulunması ilginçtir.

Şehrin nüfus yapısına gelince incelediğimiz döneme giren 1881-1882 verilerine göre şehrin Yozgat kasabası ele alındığında nüfusu 39.345 kişidir. Bu nüfusun % 87,71'ini Müslümanlar, % 10,21'ini Ermeniler, % 0,96'sını Rumlar, % 0,79'unu Protestanlar, % 0,32'sini diğer gayr-i müslimler oluşturmaktadır. 1882-1883 verilerine göre ise şehir

126 B. No: 8

127 B. No: 39

128 B. No: 80

129 B. No: 83

130 B. No: 130

131 B. No: 28, 32, 40, 41, 113, 118

132 B. No: 67

133 B. No: 7

134 B. No: 42

135 B. No: 74

136 B. No: 23, 48, 52, 61, 92

137 B. No: 108

138 B. No: 23

139 B. No: 41

294

merkezindeki 35.345 kişilik nüfusun % 86,32'sini Müslümanlar, % 11,37'sini Ermeniler,

% 1,6'sını Rumlar, % 0, 88'ini Protestanlar ve % 0,35'ini ise diğ er gayr-i müslimler oluşturmaktadır.140 Defterden tesbit edebildiğimiz kadarıyla da müslümanların ortalama çocuk sayısı 6,141 gayr-i müslilerin ise 9'dur.142

4. ŞEHRİN SOSYAL YAPISI

4. 1. Müslim ve Gayr-i Müslim Unsurlar

4. 1. 1. Müslüman Unsurlar

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Timur'un 1404 yılında Kara Tatarlar'ı Anadolu'dan göçürmesi üzerine Yozgat ve komşu yöreler eskiden beri Sivas'ın güneyinde ve Kayseri'nin doğusunda (bilhassa Uzun Yayla) yaşayan Dulkadirli Türkmenleri tarafından işgal ve iskân edilmiştir. Bu Türkmenler Oğuz yahut öteki adıyla Türkmen elinin Bozok koluna mensup olduklarından Yozgat ve komşu yörelerde yurt tuttuktan sonra da Bozok adını taşımaya devam etmişlerdir.

XV. yüzyılda Yozgat ve komşu yörelere yerleşen ve Bozok adıyla anılan oymakların başlıcaları şunlardır: Kızılkocalu, Selmanlu, Ağçalı, Çiçeklu, Zakırlu, Mesudlu, Ağça Koyunlu, Kavurgalu, Demircilu, Şam Bayadı, Söklen, Hisar Beğlü, Karalu, Tatar ve diğ erleridir.143

Bozoklu Türkmenlerin, Kara Tatarlar'dan boşalmış olan bölgeye yerleşmeye başladıkları tarihlerde daha ziyade hayvancılık için elverişli olan bölge hemen hemen tamamen boştur. Yaygın olan kanaatin aksine, o tarihlerde bölgede Hristiyan nüfus yoktur. XV. yüzyılın başından itibaren Dulkadir Beyliğine bağlı Bozoklu Türkmenlerin yerleşim alanı haline gelen Yozgat ve çevresinde kayda değmeyecek kadar az Hristiyan yaşamaktadır.

140 Karaca, 2003, s. 310,311

141 B. No: 1, 12, 39, 68, 77, 86, 88, 108, 110, 118, 126, 128

142 B. No: 2, 7, 8, 10, 17, 23, 30, 31, 41, 44, 54, 58, 63, 66, 73

143 Sümer, 1974, s. 113

295

Zaten, Türklerin Anadolu'ya girişlerinden itibaren sadece Orta Anadolu değil adalara kadar bütün Batı Anadolu'da yerleşim yerlerinin büyük oranda boşaldığı ve Hristiyan nüfusun çok az miktarda olduğu anlaşılmaktadır.144 Bütün bunlar bize bölgede hakim unsurun Türkmenler olduğunu göstermektedir. 1881-1882 yılı nüfus verilerine göre

şehir merkezindeki toplam 39.345 kişilik nüfusun % 87,71'ini, 1882-1883 yılı verilerine göre ise toplam 35.345 kişilik nüfusun % 86,32'sini Müslümanlar oluşturmaktadır.145 İncelediğimiz döneme giren bu veriler de bize geçmişte olduğu gibi yakın dönemde de bölgedeki hakim unsurun Türkmenler olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Müslümanlar defterimizden tesbit edebildiğimiz kadarıyla şehir merkezinde İslambolluoğlu, Köseoğlu, Muytaboğlu, Medrese, Çatak, Taşköprü, Tekye, Nohudlu, Nohudlu-ı Bala, Tuzkaya ve Yeni Cami mahallelerinde oturmaktadırlar. Ayrıca idarî taksîmâtta isimlerini verdiğimiz kazâ, nâhiye ve köylerde de oturmaktadırlar

4. 1. 2. Gayr-i Müslim Unsurlar

Osmanlı egemenliği altındaki zimmîler mezhep ya da dinlerine göre Osmanlı yönetimi tarafından guruplandırılmış ve bu guruplara da “millet” adı verilmiştir. Millet Osmanlı Devleti'nde dini toplulukların ismidir. Osmanlı Devleti'nde Rum milleti, Ermeni milleti, Yahudi milleti vardır. Rum ve Bulgarlar eğer Ortodoks iseler Rum milletinin üyesi sayılırlarken Ermeniler Protestan ya da Katolik oluşlarına göre farklı milletlere bölünmüşlerdir.146 Defterimizde de daha önce de ifade ettiğimiz gibi gayr-i müslimlerden bahsedilirken Ermeni milleti,147 Rum milleti,148 Protestan milleti149 şeklinde bahsedilmiştir. Zimmî ya da zimmet tabiri kullanılmamıştır.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bölgeye Hristiyan nüfusun ilk iskânı Ankara Savaşı'ndan sonra bir süre Dulkadiroğulları'nın hakimiyetinde kaldığı dönemde Şahruh
144 Sakin, 2004, s.105

145 Karaca, 2003, s. 312

146 Gülnihal Bozkurt, Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasî Gelişmelerin Işığı Altında Gayrimüslim

Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu (1839-1914), 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1996, s. 9

147 B. No: 2, 4, 7, 8, 10, 17, 23, 26, 27, 30, 33, 35, 41, 42, 43, 44, 54, 58, 60, 61, 63, 66, 73, 99, 101, 102,

111, 112, 118, 119

148 B. No: 7, 28, 30, 32, 34, 40, 52, 118, 119

149 B. No: 30, 31, 33, 34, 35, 44, 52

296

Bey zamanında gerçekleşmiştir. Fakat bu iskânlar ve nüfus kayda değer ölçüde değildir. 1557 yılı tahrirlerine göre Bozok Sancağındaki Hristiyan vergi nüfusu 492 kişidir. 150 XVII. yüzyılın başlarında (1608-1619) Kayseri'den Ankara'ya seyahat eden Polanyalı Simeon, bu iki şehir arasındaki güzergahta hiçbir Ermeni yaşamadığını söylemektedir. Buna karşılık Çapanoğullarından sonra XIX. yüzyıla gelindiğinde çok sayıda gayr-i müslim nüfusun bölgede iskân edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Çapanoğullarının malikâneleri olan Yozgat, Saray ve Boğazlıyan gibi yerlere Ermenilerin iskân edildiği; fazla olmamakla beraber Yozgat merkez ile Akdağmadeni kasabası çevresinde de Rumların yerleştikleri görülmektedir.

Yozgat bölgesine gayr-i müslim nüfusun XVIII ve XIX. yüzyıllardan itibaren yoğun bir şekilde yerleşmesinde bölgede asayişin temini ile istikrar ve güven ortamının sağlanabilmiş olması etkili olmuştur. 151 Bunların yanında bölgede gayr-i müslim nüfusa yönelik bir hoşgörü ortamı da oluşmuş olmalıdır. Zira defterimizde müslümanlarla gayri müslimler arasında bir tane yaralama olayına raslanmaktadır. Müslümanlardan üç kişinin Rum milletinden olup, ticâret sebebiyle Yozgat'ta oturan Adam oğlu Sefer oğlu Yıvan'ı soymak üzere bir araya gelmeleri ve yaralamaları, bu yara sebebiyle de sağ kolunun işe yaramaz hale gelmesi ve davâ açması sözkonusudur. 152 Bunun haricinde herhangi bir şiddet ya da hakaret olayına raslanmamaktadır. Onlardan bahsedilirken kullanılan ifadeler de gayet saygılıdır. Onlardan Ermeni milleti, Rum milleti, Protestan milleti şeklinde bahsedilmektedir. Ölenleri için de müslümanlarda olduğu gibi vefat kelimesi kullanılmaktadır. Örneğin; 8 no'lu belgede Adam oğlu Serkis oğlu Agob'un ölümünden bahsedilirken vefat kelimesi kullanılmıştır. Bu kullanım yalnızca bu belgeye özgü olmayıp, defterin tamamındaki uygulama bu şekildedir.

Defterimizden edindiğimiz bilgilere göre daha önce de ifade ettiğimiz gibi gayr-i müslimler şehir merkezinde oturmaktadırlar. Çorum hariç kazâ, nâhiye ve köylerde oturan gayr-i müslim isimlerine raslanılmamıştır. Anlaşıldığı kadarıyla şehir merkezindeki yoğunlukları daha fazladır.

150 Karaca, 2003, s. 308, 309”

151 Sakin, 2004, s. 109, 112

152 B. No: 40

297

4. 1. 3. Müslüman ve Gayr-i Müslim Unsurlar Arasındaki İlişkiler

Yozgat şehrinde Müslüman-Ermeni-Rum nüfusunun bulunması bu dini gurupların birbirleri ile iç içe geçmiş ilişkiler içinde bulduklarını göstermektedir. Şehre gelen hemen hemen bütün seyyahlar bu karma yapı ve ilişkiler üzerinde durmuşlardır.¹⁵³ XIX. yüzyılın başlarında Orta Anadolu'ya gelen batılı seyyahlar, Yozgat çevresindeki Ermenilerin Ermenice bilmediklerini, sadece Türkçe konuştuklarını, açılacak Ermeni okullarında küçük çocuklara Ermenice öğretmek için dışarıdan hocalar getirilmesi gerektiğini söylemektedir.¹⁵⁴

Texier'in ifadelerine göre Müslümanlar ile gayr-i müslimlerin ilişkileri şu şekilde tasvir edilmektedir: “Hep ahali hüsn-i münasebetle yaşarlar. Hristiyan binalarıyla Türklerinki arasında fark yoktur ve aile hayatları ikisinde de birdir. Kadınlar kocalarıyla beraber yemek yemezler. Aile reisine karşı her sebep ve fırsatta tezahür eden bir hürmet vardır. Çubuk içmek adetinin teammüm etmiş olmasına rağmen bir oğul babasının yanında tütün içmez. Şehrin her ihtiyacı mebzulen temin edilmiştir. Civar dağlardan kar getirerek içeceklerini soğuturlar.”¹⁵⁵

Yukarıdaki bilgilere göre gayr-i müslimler Türk dilini ve Türk adetlerini benimsemiş durumdadırlar. Bu da aralarındaki iyi ilişkilerin bir tezahürü olmalıdır. Defterimizdeki bilgilere göre de daha önce de ifade ettiğimiz gibi bir tane yaralama olayı dışında herhangi bir şiddet ya da yaralama olayı sözkonusu olmamıştır. Hatta mahkemede birbirlerine vekîllik yaptıkları da görülmektedir. Gayr-i müslimlerin müslümanlara vekîllik yapmalarıyla ilgili altı belge,¹⁵⁶ müslümanların gayr-i müslimlere vekîllik yapmalarıyla ilgili ise iki belge¹⁵⁷ vardır. Müslümanlarla gayr-i müslimler arasında alım-satım (mübâyaa)¹⁵⁸ ve alacak-vereğe¹⁵⁹ yönelik bir ilişkinin olduğu da

¹⁵³ Karaca, 2004, s. 158

¹⁵⁴ Sakin, 2004, s.190

¹⁵⁵ Karaca, 2004, s. 159, 160

¹⁵⁶ B. No: 4, 86, 109, 111, 118, 125

¹⁵⁷ B. No: 7, 17

¹⁵⁸ B. No: 2, 3, 8, 42, 45, 69

¹⁵⁹ B. No: 3, 17

298

görülmektedir. Yine evlerinin yan yana olaması aralarındaki ilişkinin bunlarla sınırlı kalmadığını, bir komşuluk ilişkisinin de sözkonusu olduğunu göstermektedir.¹⁶⁰ Aralarındaki ilişkilerin din değiştirmelerine bile etki edecek kadar iyi olduğu düşünülmektedir. Zira gayr-i müslimlerden din değiştirerek müslüman olanlar vardır. Bu da bize yalnızca Türk dilini, Türk adetlerini benimsemekle kalmayıp, Türklerin dinini de benimsediklerini göstermektedir. Köseoğlu Mahallesinden ve Ermeni milletinden olup, vefat etmiş olan Abâcı Kısbar'ın oğlu Kirkor annesi Sultan'ın şeref-i İslâm ile müşerref olduğundan bahsetmektedir.¹⁶¹ Yine isimlerinin başında mühtedi¹⁶² ve mühtediye¹⁶³ kelimeleri bulunan şahıs isimlerine de raslanılmıştır. Bu kelimelerden mühtedi erkeklerden, mühtediye ise bayanlardan din değiştirerek müslüman olanlar için kullanılmaktadır.

Gayr-i müslimler müslümanlardaki bir uygulama olan vakıfı da benimsemişlerdir. Tekye Mahallesinden ve Ermeni milletinden Hacı Mardiros oğlu Civelekyan Hacı Karabet'in kendisine ait dükkanların kiralarını vakfa kim idareci olursa onun, adı geçen milletin sıbyan mektebinde bulunan fakir çocuklara harcamasını vasiyyet ettiği,¹⁶⁴ dolayısıyla onların da vakıfları olduğu ve bağışta buldukları görülmektedir.

4. 2. Ünvan ve Lakaplar

4. 2. 1. Müslümanların Kullandıkları Ünvan ve Lakaplar

Müslümanların kullandıkları ünvan ve lakaplar: Ağa, hacı, efendi, kethüdâ, ebilioğlu, serrâcoğlu, usta, kebir, molla, kel, çelevi, karamızrakoğlu, pehlevanoğlu, küşanoğlu, karafakihoğlu, topal, karabacakoğlu, yörükoğlu, karagözoğlu, timuroğlu, ibiklioğlu, barutcuoğlu, koyunoğlu, memişoğlu, bozoğlu, saraylı, gözübüyükoğlu, sipahi, tatar, kara, muhtaroğlu, hindioğlu, kör, tataroğlu, düverbeyilioğlu, akbıykoğlu, şâh, tokluoğlu, dondurmaoğlu, aşçı, taflızâde, çörekci, kevanoğlu, etmekci, hâfız, beyefendi, çerkezoğlu, kavvâs, torunzâde, alakaraoğlu, mermeroğlu, köseoğlu, kâimeci, paşa,

160 B. No: 26, 73

161 B. No: 73

162 B. No: 61

163 B. No: 135

164 B. No: 102

299

çatakoğlu, günoğlu, karib, somuncuoğlu, haydûd, araboğlu, çavuş, baloğlu, çerkes, zileli, rencber, urfalı, uzunoğlu, izzetlü, anbarcızâde, yâfeoğlu, kameroğlu, köleoğlu, alacalızâde, bahbahzâde, günzâde, tokadîzâde, cerîdzâde, rif`atlı, ayıtabîzâde, tazıcı, boynukalın, kadîoğlu, dülger, alemdarlı, darıcı, zabtiyye, muytaboğlu, darıcıoğlu, faziletlü, es-seyyid, arzuhâlcı, kırkoğlu, terzioğlu, karaoğlu, efendizâde, beyzâde, hamamcızâde, güdük, demirci, çavuşoğlu, içağasioğlu, taşkınlı, sivasi, delibaşızâde, koyunbaşı, mekremetlü, sıçanoğlu, berber, bölükbaşoğlu, türkoğlu, evanoğlu, fütüvvetlü, dikerbaşı, leçoğlu, kasâbzâde, esmezâde, nâtırzâde, kureyşoğlu, fadilioğlu, tasdişoğlu, heçukoğlu, budugözoğlu, müftizâde, susuzluzâde, müezzinzâde, tekoğlu, mecnûnoğlu, çakiroğlu, gazioğlu, çingarcıoğlu, cücekoğlu, cirooğlu, cüyercioğlu, civelekoğlu, balcıoğlu, ekincioğlu, çolak, gerginoğlu, katırcıoğlu, sübeşzâde, ağcınlioğlu, halpalıoğlu, kürd, gözüyaşlı, kâtırcı, okcuoğlu, derviş, köhnelizâde, karacağazâde, ardıçoğlu, girgid, kal`alızâde, zobuzâde, karabıçakzâde, başçavuşzâde, köteleklizâde, hattâtzâde, karakuş, paşazâde, debbagoğlu, kürt güzeloğlu, divriklioğlu, incioğlu, berberoğlu, çırakoğlu, balakoğlu, tercümân, sıvacı, kahvecioğlu, kuşculu, deynizâde, somuncuzâde, dede, zehrâde, kılınçoğlu, kaz, menteşoğlu, kayyumzâde, afyonî, sarı, divanlızâde, alcızâde, battaloğlu, çerâgoğlu, nalband, kâtibzâde, halâszâde, girgidlizâde, yurduzâde, cinoğlan, kizirzâde, pıncı, sâtırzâde, mestci, buzcuoğlu, musluzâde, hazînedâr, kâvî, köşger, türbedâr, tiryakioğlu, taşcızâde, kâşif, beremioğlu, ipekzâde, çülhaoğlu, yân, kapusuzoğlu, tüfenkzâde, tıflıoğlu, tüfenk, akçabekirlioğlu, iloğlu, beşe, sınıkcı, nefeslizâde, ebilizâde, el-hâc, mîr-âhûr ve şeyhzâdedir.

Bunlardan başka bayanlar da hanım, kadın, hatun, hâfıza ve hâce gibi ünvan ve lakapları kullanmışlardır.

4. 2. 2. Gayr-i Müslimlerin Kullandıkları Ünvan ve Lakaplar

Gayr-i müslimlerin kullandıkları ünvan ve lakaplar: Yosmaoğlu, ağa, tabip, tokadlı, sâatci, hacı, basıkyânburûn, usta, ikikaralioğlu, semerci, cubuloğlu, karkoçoğlu, kestioğlu, mestci, usta, hânciyân, boyacı, abkıyân, dedeyân, kemerciyân, barekyân, ikikaralıyanlar, maâkiyânlar, keçiyânlar, ölmezyânlar, ince, terzi, mamâlioğlu, nalband, münâdî, ateşoğlu, serrâc, basıkyân, şişman, kûndûracı, sarrâf, şebbcı, şürbyân, papas, efendi, arslanyan, papazyân, ballıoğlu, zehroğlu, könyeoğlu, sahafyân, kuyumcu,

300

muhibir, celebaşı, yerebalıoğlu, gıbtı, kıldırınkoğlu, bakırcı, köşger, kürkcü, civelekoğlu, dülger, kahya, kethüdâ, kuyumcuoğlu, kibritçioğlu, kavukcuoğlu, abâcı, kîşyân, mumcuyân, seridâryân, kalemkâryân, dâlânlekoğlu, yurdeşenli, munciloğlu, makineci, civelekyân, çelenger, yozgadî, kalfaoğlu ve dülgeroğludur.165

4. 2. 2. 1. Gayr-i Müslimlerin Kullandıkları Türkçe İsimler

Gayr-i müslim erkeklerin kullandıkları Türkçe isimler: Nişan, Ağabey, İskender, Murad, Nazar, Sefer, İvaz, Hacı (Hacı), Erdiç ve Denyal'dır.166 Bayanların kullandıkları ise; Sultan, Güldudu, Maryem (Meryem), Gevher, Gülsima, İpeksima, Hursima, Nurse, Zümrüd, Ümmnazlı ve Nazlı'dır.167

4. 3. Evlenme ve Boşanma

4. 3. 1. Nişanlanma

Ailenin teşekkülünde ilk adım olma niteliği taşıyan nişanlanma merasimi, İslâm hukukunda, “nikâhın bir mukaddimesi” sayılmıştır. Evlenecek tarafların belirlenip, söz kesilmesinin akabinde, umumiyetle küçük bir merasim tertip edilerek, ileride nikâh yapılması düşünüldüğünün ilânen duyurulmasıdır. Taraftarları nikâha zorlayıcı bir hükmü bulunmamaktadır.168 Belgelerimiz arasında yalnızca bir tanesinde nişanlanma olayına raslanmaktadır. İsafakihlü Köyünden Abdullah oğlu İbrahim Kethüdâ oğlu Süleyman ile adı geçen köyden Abdurrahman oğlu İbrahim Kethüdâ kızı Rukiye'nin nişanlandıkları, bunun da nâmzâd kelimesiyle ifade edildiği görülmektedir.169

165 B. No: 3, 4, 7, 8, 10, 12, 17, 23, 27, 30, 31, 32, 33, 41, 43, 44, 45, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 63, 66, 73,

74, 82, 86, 99, 101, 102, 109, 111, 118, 119, 125

166 B. No: 2, 23, 26, 27, 28, 31, 33, 34, 35, 40, 45, 55, 61, 63, 66, 73, 118

167 B. No: 2, 8, 17, 27, 30, 31, 33, 34, 35,41, 44, 54, 58, 60, 63, 66, 93

168 Saim Savaş, “Fetva ve Şer‘iyye Sicillerine Göre Ailenin Teşekkülü ve Dağılması”, Sosyo-Kültürel

Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Babakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay., Ankara 1992, s. 504

169 B. No: 53

301

4. 3. 2. Nikâh

Yapılan nikâh akdi ile yeni bir aile yuvası teşekkül ettiği için ailenin sağlıklı bir şekilde devamı bakımından tarafların rızasına büyük önem verilmektedir. Başta gelin ve güvey adayları ile bunların ailelerinin yapılacak nikâh akdine razı olmaları gerekmektedir. 170 Defterimizde de nikâhlanacak kişilerin rızasının alındığı görülmektedir. Örneğin; Tekye Mahallesinden Mustafa oğlu Hasan'ın kızı Fatma'ya: “Kızım Fatma baban seni dünki gün Kamil Efendi'ye nikâh eyledi. Sen de razı mısın? diye sorulduğunda: Elbette razıyım. Razı olmasam babam beni nasıl verir?”¹⁷¹ şeklinde bir ifade kullandığından bahdedilmektedir ki bu da bize nikâhlanacak kişilerin rızalarının alındığını göstermektedir.

Zorla evlendirme olayının olmadığına dair de örneğimiz bulunmaktadır. İsafakihlü Köyünden Abdullah oğlu İbrahim Kethüdâ oğlu Süleyman'ın vekîli aracılığıyla nikâh davâsı açtığı adı geçen köyden Abdurrahman oğlu İbrahim Kethüdâ kızı Rukiye'nin vekîli kızın babasının: “Kızım varmam dediği için kendisinden almış olduğum 3500 gurûşu ve hulliyât ve elbisesini vereyim. Ondan mâ-adâ bedel-i hal‘ beş yüz gurûş dahi vereyim. Kızımdan fârig olsun.”¹⁷² şeklinde bir ifadesi olduğundan bahsetmektedir. Bu da bize bir babanın kızını nikâha zorlamayıp, kız istemediği için karşı tarafın da vazgeçmesini istediğini göstermektedir. Yine Taşköprü Mahallesinden Abdullah oğlu Selim kızı Şemsi'nin kendisine dünürlüğe gelindiğinde: “Anasını, babasını döğen adama varmam. Ben bir öksüz kızım. Kimi dilersem oraya varam.”¹⁷³ dediğinden bahsediliyor ki bir kız kendisini istemeye gelen kişi ile evlenmek istemediğini, eşini kendisinin seçmek istediğini açıkça ifade edebiliyor.

Bölgede küçüklerin velâyeten evlendirilmelerinin de sözkonusu olduğu görülmektedir. Zira küçükler her ne kadar kendi iradeleriyle evlenmeye ehil değil iseler de birbirlerine denk olan ve gelecekte sonuçları itibarıyla verimli bir evlilik sürdürecekleri umulan çocukların velilerinin mutabakatıyla nikâhlanabilecekleri, aynı maksatlarla bir küçüğün

170 Saim, 1992, s. 512

171 B. No: 80

172 B. No: 53

173 B. No: 46

velisi tarafından bülûğa ermiş bir kişiyle evlendirilebileceği konusunda ictihad vardır.174 Defterde de konuyla ilgili dört tane belge bulunmaktadır.175 Örneğin; Gökahmedli Köyünden Hacı Mehmed Efendi oğlu İsa Efendi oğlu Yusuf ile Kuyucukkülleri Köyünden olup, Elmahacılı-ı Zir Köyünde oturan Mustafa kızı Huri'nin yedişer yaşlarında iken nikâhlarının kıyıldığından bahsedilmektedir.176 Yine bir babanın çocuğu doğmadan kız olursa sana veririm diye bir başkasına söz verdiği de görülmektedir.177 Bir kıza aynı anda iki kişinin nikâh iddiasıyla davâ açması da söz konusudur. Örneğin; Kalınbük Köyünden Hüseyin kızı Elif'e Çorak Köyünden Mustafa oğlu İbrahim oğlu Ali ile yine Çorak Köyünden İbrahim oğlu Yusuf'un nikâh iddiasıyla davâ açtıkları görülmektedir.178 Yine nikâhı olmadığı halde bir kıza nikâh iddiasıyla davâ açıldığı da görülmektedir. Örneğin; Saray Köyünden Hüseyin oğlu Sadık oğlu Hacı Ömer erkek kardeşinin kızı Ülfete için oğlu Abdullah'a nikâhı olduğu gerekçesiyle davâ açtığını ancak nikâh davâsının aslı olmadığını, kardeşi ile aralarındaki soğukluk sebebiyle davâ açtığını ancak vazgeçtiğini ifade etmektedir.179

4. 3. 3. Mehir ve Başlık

Mehir, nikâh akdi sebebiyle erkek tarafından bizzat kadına verilmesi gereken mal veya paradır. Geleneğe göre mehrin bir kısmı peşin olarak verilir ki buna mehr-i muaccel, sonraki yıllarda ödenmek üzere belirlenmiş kısma ise mehr-i müeccel denilmektedir.180 Defterimizde de mehirden mehr-i maccel ve müeccel diye bahsedilmektedir. Mehr-i muaccel ve müeccel olarak verilen paraların azdan çoğa doğru sıralaması: Yüz elli gurûş,181 iki yüz gurûş,182 üç yüz gurûş,183 beş yüz gurûş,184 yedi yüz gurûş,185 yedi yüz

174 Hamza Aktan, “İslâm Aile Hukuku”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay.,Ankara 1992, s. 399, 400

175 B. No: 6, 11, 85, 130

176 B. No: 11

177 B. No: 64

178 B. No: 65

179 B. No: 115

180 Ali Aktan, “XVII. Yüzyıl Başlarında Kadı Sicillerine Göre Kayseri’de Evlenme ve Boşanmaya İlişkin

Uygulamalar”, IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (10-11 Nisan 2003), Kayseri ve

Yöresi Tarih Araştırması Merkezi Yay., Kayseri 2003, s. 29

181 B. No: 50

182 B. No: 25

183 B. No: 47, 76

184 B. No: 46, 85

185 B. No: 87

303

elli gurûş,186 dört bin gurûş,187 on iki bin akce,188 kırk bin akce189 şeklindedir. Yine belgelerimizden birisinde mehir olarak 800 gurûşluk yirmilik altını, bir inek, bir müdd hinta (buğday) ve iki müdd şaîr verildiğinden bahsedilmektedir.190

Başlıkla ilgili de bir belgemiz mevcut olup, kızın babasına başlık parası istemesi üzerine iki bin gurûş verilmesi sözkonusudur.

4. 3. 4. Çok Eşlilik

Genel olarak bütün Türklerde olduğu gibi Bozok Sancağında da tek hanımla evlenme yani monogami yaygındır.191 Bununla beraber defter içinde iki hatta üç defa evlenmiş olanlara da raslanmaktadır. Örneğin; İslambolluoğlu Mahallesinden olup, ölmüş olan Abdullah oğlu Musa oğlu Musa'nın iki defa evlenmiş olduğu, eşlerinden birisinin hayatta olduğu, diğerinin ölmüş olduğu;192 İslambolluoğlu Mahallesinden ve Ermeni milletinden Adam oğlu Serkis oğlu Agob'un üç defa evlenmiş olduğu, eşlerinden birisinin hayatta olduğu, diğer ikisinin ölmüş olduğu;193 yine Taşköprü Mahallesinden olup, ölmüş olan Taşköprü Nâibi Mustafa Nesib Efendi'nin de iki defa evlenmiş olduğu, eşlerinden birisinin hayatta olduğu, diğerinin ölmüş olduğu194 görülmektedir. Büyük bir ihtimalle ikinci ya da üçüncü evlilikler eşlerin ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Aynı anda iki ya da üç evli olunmamıştır. Ancak Selimli Köyünden Ahmed oğlu Tülekoğlu Mehmed Ali'nin aynı anda iki evli olduğu görülmektedir.195 Yani eşlerinin ikisi de hayattadır.

186 B. No: 53

187 B. No: 138

188 B. No: 121, 131

189 B. No: 65

190 B. No: 11

191 Cansız, 2000, s. 221

192 B. No: 1

193 B. No: 3

194 B. No: 126

195 B. No:83

304

4. 3. 5. Boşanma

Boşanma netice itibariyle aile müessesesinin dağılmasına sebep olan ve ancak zaruri hallerde (zina, şiddetli geçimsizlik) gibi hallerde müsaade edilmekle beraber hoş karşılanmayan bir hadisedir. Uygulamada boşanmaların, talak, muhâlaa ve fesih şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Sicillere kaydedilmiş olan boşanma kayıtlarından hareketle boşanma sebeplerinden başlıcasının şiddetli geçimsizlik olduğu söylenilmektedir. Bu tür boşanmalarda dikkati çeken en önemli hususlardan birisi de genellikle kadınların bu sebeple boşanmayı arzu etmiş olmalarıdır.196 Defterimizdeki boşanma davâlarından üç tanesi muhâlaa ile ilgili olup, bunlardan ikisinin sebebi şiddetli geçimsizliktir. Bu da “adem-i hüsn-i imtizâcdan nâşî”197 şeklinde ifade edilmiştir. Bu tür boşanmalarda kadınların mehr-i müeccel, nafaka-yı iddet ve meûnet-i süknâlarından vazgeçtikleri görülmektedir.198 Hatta Tekye Mahallesinden Hüseyin Bey kızı Şerife'nin küçük oğlu Şevket'in de yedi yaşına kadar nafaka ve kisve talep etmeden bakımını üstlendiği görülmektedir.199

Boşanma sebepleri arasında talakta görülmektedir. Örneğin; Kuyumcu Köyünden Halil oğlu Kürd Ali oğlu Yusuf adı geçen köyden eşi Mehmed kızı Fatma'ya kendisine itaat etmediği gerekçesiyle davâ açmıştır. O da hırsızlık yapmadığına dair “üçden dokuza kadar şart olsun” diye talaka yemin ettiğini, ancak hırsızlık yaptığının ortaya çıktığını, bu sebeple de kendisinden boş olduğunu ifade etmiştir.200

Muhâlaa ve talakın dışında evlilikte denk olmama da boşanma sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Muytaboğlu Mahallesinden Ömer kızı Meryem Çorum Kazâsı

mahallelerinden Puşiyân-ı Gıbtî tâifesinden Hasan oğlu Ali'nin bu tâifeden olması sebebiyle kızı Zeyneb'in dengi olmadığı gerekçesiyle ayrılımlarını talep ederek davâ açmıştır. Aylık 30 gurûş nafaka tayîniyle ayrılımlarına karar verilmiştir.²⁰¹

196 Savaş, 1992, s. 524

197 B. No: 47, 138

198 B. No: 47, 60, 138

199 B. No: 47

200 B. No:87

201 B. No: 50

305

Yine defterde kocasının yaban diyarda öldüğünü öğrenen kadınların yeni bir evlilik yapmadan önce kadiya giderek bunu tescil ettirdikleri de görülmektedir. Örneğin; Beyyurdu Köyünden İsmail kızı Ayşe'nin beş yıl önce görevli olarak Asâkir-i Hazret-i Şâhâneye giden eşi Ahmed oğlu Hacı Ömer'in üç yıl önce öldüğüne dair Nâib Hasan Efendi'den i'lâm alması sözkonusudur. Anlaşıldığı kadarıyla köy imâmıyla evlenmek istemektedir.²⁰²

4. 4. Vasî, Vekîl ve Mütevellî Tayîni

Vasî, bir yetimin veya akılca zayıf ve hasta olan bir kimsenin malını idare eden kimsedir. Yine bir ölünün vasiyyetini yerine getirmekle görevli olan kimseye de vasî denilmektedir. ²⁰³ Doğrudan vasî tayîniyle ilgili belge sayısı üçtür. Bunlardan ikisi vasî ve mütevellî tayîniyle ilgili olup, ikisinde akıl hastası eşi için Mekremetlü Mehmed Efendi'nin vasî tayîn edilmesi,²⁰⁴ diğesinde de anne ve babaları ölen Hayreddin ve Sadreddin adlı çocuklar için eniştereli Susuzluzâde Mehmed Necib Efendi'nin vasî tayîn edilmesi²⁰⁵ sözkonusudur. Genel itibariyle anne hayatta ise babalarının ölümü halinde çocuklara annelerinin vasî tayîn edildiği görülmektedir. Annenin de ölümü halinde yine uygun olan bir kimse yukarıda da örneğini gördüğümüz gibi vasî tayîn edilebilmektedir. Vasî tayîniyle ilgili olmamakla birlikte çocuklara annelerinin vasî tayîn edilmiş olduğunu gördüğümüz belge sayısı on üçtür.²⁰⁶ Bu uygulama gayr-i müslimlerde de görülmektedir. ²⁰⁷

Vekîl ise birinin, işini görmesi için yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimsedir.²⁰⁸

Bugünkü anlamda mahkemede avukatlık görevini icra etmişlerdir. Vekîl tayîniyle ilgili

belge sayısı yirmi beştir.209 Defterimizde vekilliğin belirli bir ücret karşılığında yapıldığı görülmektedir. Örneğin; “Mezbûre Hamide vekâleti bana versin de vekâlet harcı beş on gurûş ben alayım.”210 şeklinde bir ifade kullanıldığından bahsedilmektedir.

202 B. No: 116

203 Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2002, s. 1138

204 B. No: 70, 122

205 B. No: 81

206 B. No: 1, 7, 17, 18, 27, 30, 54, 55, 63, 82, 118, 126, 128

207 B. No: 17, 27, 30, 54, 63

208 Devellioğlu, 2002, s. 1144

209 B. No: 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 32, 43, 44, 45, 49, 54, 55, 60, 67

210 B. No: 6

306

Mütevellî ise bir vakfın idaresi, kendisine verilmiş olan kimsedir.211 Mütevellî tayîniyle ilgili iki belge bulunmaktadır.212

4. 5. Cariyelik ve Kölelik

Kölelik kurumu, hemen hemen insanlığın tarihi kadar eski bir kurumdur. Eski Hind ve Çin hukukunda, Mısır, Mezopotamya, Yunan ve Roma medeniyetlerinde görülen kölelik kurumu İbranilerde ve İslâm öncesi Arap dünyasında da vardır. Nitekim Orhun Kitabelerinde de köle ve cariye demek olan “kul” ve “kün” tabirleri geçmektedir. İslâm dini kendinden önceki bütün din ve medeniyetlerde görülen köleliğin kaldırılması konusunda emredici hükümler getirmemekle birlikte köleliğin sebeplerini azaltmıştır.213 Defterimizde cariyelikle ilgili bir tane belge mevcuttur. Bu belgede Ayvalık Köyünde oturan Çerkez göçmenlerinden İsa kızı Cennet'in yine adı geçen köyden ve Çerkes göçmenlerinden olan İslam oğlu Ahmed'e: “Benim cariyem deyü yetmiş senedir beni hizmetinde istihdam edib ve cariyesi olduğumu dahi bilmem. Devlet-i Aliyyenin nizâmı üzere emr-nâme mûcibince bana cariyesi nazarıyla bakılamayacağından yine bu kadar senemden sonra istihdam etmek üzere getirdim deyü müdâhale eylediğinden müdâhalesinin men‘iyle sebîlimin tahliyesini talep ederim.” diye davâ açması üzerine o

da “Ceddimden bana mevrûs olarak cariyemdir ve dedemden babama ondan bana intikâl edib, bana itaat ve hizmette bulunmasını taleb ederim.”²¹⁴ şeklinde bir ifade kullanmıştı _____r. Bu da bize cariyelikle ilgili uygulamanın H.23 Şevval 302/M.5 Ağustos

1885 tarihinde yani yakın bir dönemde hala geçerli olduğunu göstermektedir.

Defterimizde doğrudan kölelikle ilgili olmayıp, köle kullanımıyla ilgili de bilgi sahibi olabildiğimiz bir tane belge mevcuttur. Bunda da Medrese Mahallesinden

H.1267/M.1850'de ölmüş olan Abdullah oğlu Musa oğlu Kuşçulu Mustafa Ağa'dan kalma bir zenci köleden bahsedilmektedir.²¹⁵ Her iki belgede görüldüğü üzere cariyeye ve
211 Devellioğlu, 2002, s. 787

212 B. No: 70, 122

213 Ali Aktan, “XVII. Yüzyıl Kayseri Kadı Sicillerinde Bulunan Köle ve Cariyelerle İlgili Bazı Belgeler

Üzerinde Bir Değerlendirme”, I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996),

Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yay., Kayseri 1997, s. 13

214 B. No: 107

215 B. No: 108

307

köle miras kalmaktadır. Dolayısıyla asıl sahipleri olan şahıslar öldüğünde bu statüleri sona ermemekte yalnızca hizmet edecekleri kişiler değişmektedir.

4. 6. Cürüm ve Cinayet Hadiseleri

Deftere bakıldığında Burnaby'nin de ifade ettiği gibi şehirde pek suç

işlenmemektedir.²¹⁶ Zira beş altı yıllık sürede iki tane cinayet hadisesi gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi istenilerek değil, kazara meydana gelmiştir.

Sincan Köyünden Hüseyin oğlu Ömer kızı Rukiye'yi Çerkez göçmenlerinden Abdullah oğlu Dalguse oğlu Bekir düğünde kazara vurmuştur. Kız da bu yara sebebiyle

ölmüştür.²¹⁷ Diğerinde ise katilin kim olduğu bile belli değildir. Güzelli Köyünden

Emin oğlu Mehmed oğlu Mehmed'in Battal Köyü arazisinde dövülerek

öldürüldüğünden bahsedilmektedir. Ailesinin katili belli olmaması sebebiyle dem ve dîyet davâsını köy halkına karşı açması sözkonusudur.²¹⁸

Cinayet hadisesi dışında iki tane de yaralama olayı görülmektedir. Bunlardan birisinde kendisini soymak üzere bulunan üç müslümanın bir gayr-i müslimi yaralaması ve bu yara sebebiyle de sağ kolunun iş yapamaz hale gelmesi, diğesinde de gelin alma esnasında çıkan kavgada atılan taşlardan birisinin isabetiyle bir şahsın gözünün yaralanması ve kör olması sözkonusudur. 219

İki tane belgede de hırsızlık olayından bahsedilmektedir. Bunlardan birisi yukarıda bahsettiğimiz üç müslümanın bir gayr-i müslimi soymak istemeleriyle ilgilidir. Diğeri de Kuyumcu Köyünden Halil oğlu Kürd Ali oğlu Yusufun adı geçen köyden İsmail oğlu Balcıoğlu Veli'nin üç lirasını çalmasıyla ilgilidir.220 İki tane de kız kaçırma olayı görülmektedir. Bunlardan birisinde Elmahacılu-ı Zir Köyünde oturan Mustafa kızı Huri'nin gece komşudan gelirken Abdullah oğlu Abdurrahman tarafından kaçırılması, 216 Karaca, 2004, s. 160

217 B. No: 38

218 B. No: 118

219 B. No: 40, 56

220 B. No: 87

308

diğesinde de İridam Köyünden Süleyman kızı Kezban'ın Deli Osman oğlu Arif tarafından kaçırılması sözkonusudur.221

Bunlardan başka dört tane gasb, yedi tane de emlâk ve emvâlin fuzûlen zabtı ve müdâhaleye dair belge bulunmaktadır.

4. 7. Su Davâları

Defterimizde su ile ilgili üç tane davâ görülmektedir. Bunlardan birincisi Tekye Mahallesinden Mehmed oğlu Mehmed Arif'in babası adına babasının bahçesinden çıkan suya babamdan ve dedemden bana kaldı diyerek müdâdahale ettiğini ifade ettiği Küçük Mehmed oğlu Mustafa oğlu Bekir'e davâ açmasıyla ilgili olup, ikincisi ise iki şahsın babalarının bahçesinden çıkan suyu sattığını ve kendilerinin de müdâhale ve alâkalarının olmadığını ifade etmeleriyle ilgilidir. Üçüncüsü de Muymaboğlu Mahallesi sâkinlerinin İslambolluoğlu Mahallesinden birkaç şahsa mahallelerindeki çeşmeye ait iki menbayı gasb ettikleri gerekçesiyle davâ açmalarıyla ilgilidir.222

Zaman zaman su ile ilgili davâların mahkemeye intikal etmiş olması bize şehirde suyun

kıt olduğunu düşündürmektedir. Yukarıdaki davâlardan üçüncüsünde çeşmenin kaynaklarının gasbedilmesi sonucunda mahallede büyük bir su sıkıntısı meydana geldiğinden bahsedilmektedir. Suyun bol olduğu bir şehirde bu şekilde bir sıkıntının meydana gelmesi düşünülemez. Zira su alım-satıma bile konu olabilecek kadar değerlidir.

5. ŞEHRİN KÜLTÜREL YAPISI

5. 1. Ev

Osmanlı toplum yapısının temel ünitesinin aile olduğu ve yaşadığı mekânın da kaynaklarda çeşitli şekillerde vasıflandırıldığı sıkça ifade edilmiştir. Bunlar beyt, dam, menzil, konak ve hâne şeklinde ifade edilmiştir. Osmanlı evi, sokağa cephe arama,

221 B. No: 11, 85

222 B. No: 57, 78, 119

309

arsanın konumu, kible faktörü, komşuluk ilişkileri, güvenlik, namus ve örtünme gibi faktörlerin etkisiyle şehirde yerini almıştır. 223

Yozgat'taki evlere bakacak olursak şehir XVIII. yüzyılın başlarında kurulmuş olduğu için yapıların çoğu eskidir. Pek az imar görebilmiş dar sokakları, Arnavut kaldırımları, dere üzerindeki ufak köprüleri, cumbalı, çıkmalı ve oluklu tuğla örtülü çatılı, ahşap evleri dikkat çekmektedir. Kıtık sıvalı, hımışık duvarlı, ekseriya iki katlı evleri birbiri içlerine girercesine sık ve çoktur.224

Defterimizde de genelde evlerin iki katlı olduğu225 ve menzil226 şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Alt kat anlamında tahtânî, üst kat anlamında fevkânî kelimesi kullanılmaktadır. Evlerde tahtânî, fevkânî oda, kiler, matbak, sofa, ortalık, mağaza, âhûr, samanlık, anbar, çatal kuyu, havlu, bahçe, eşcâr-ı müsmireli bahçe ve mâ'-i lezîz bulunmaktadır.227

5. 2. Ev Eşyaları

5. 2. 1. Sergiler

Osmanlı evinde sergi amacıyla kullanılan eşyaların başında halı, kilim, palas, cecim, çul, keçe, seccade ve hasır gelmektedir. Halı Türklerde köklü bir geleneği olan ve yaygın olarak kullanılan bir sergi çeşididir.228 Defterimizde de yan halısı, kebîr ve sağır yan halısı geçmektedir.229 Halıya göre daha yaygın bir kullanımı bulunan diğer bir sergi

çeşidi de kilimdir.230 Defterimizde kilim olarakta cedîd kilim, kebîr kilim, müsta‘mel kilim, müsta‘mel kilim çul, kilim tabirleri geçmektedir.231 Evlerde kullanılan diğer bir

223 Ömer Demirci; Muhiddin Tuş; Adnan Gürbüz, “Osmanlı Anadolu Ailesinde Ev, Eşya ve Giyim-

Kuşam (XIV-XIX Yüzyıllar)”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile

Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 703, 704

224 Hakkı Acun, “Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları”, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocağı

Yozgat Şubesi Yay., İstanbul 2000, s. 118

225 B. No: 10, 30, 54, 63, 66, 73, 92, 108, 126

226 B. No: 10, 26, 30, 39, 54, 63, 66, 73, 88, 93, 108, 126, 135

227 B. No: 10, 26, 30, 39, 54, 73, 88

228 Demirel; Tuş; Gündüz, 1992, s.707

229 B. No: 12, 126

230 Demirel; Tuş; Gündüz, 1992, s. 708

231 B. No: 10, 12, 126, 138

310

sergi çeşidi de çuldur.232 Defterimizde çul olarakta çubuklu şâkk çul, boz çul, çul, kebîr çul, kendir çul, büyük çul, yeşilli şâkk çul tabirleri geçmektedir.233 Günlük kullanıma açık olmayan müslümanlar tarafından daha ziyade namaz kılmak amacıyla kullanılan seccadeleri diğer bir sergi çeşidi olarak zikretmek mümkündür.234

Defterimizde de seccade olarak Bursa kârî seccade ve seccade tabirleri kullanılmıştır.235 Bunların haricinde sergi çeşidi görülmemektedir.

5. 2. 2. Yatak Takımları

Yatak tabiri genellikle yerde olsun, yüksekte olsun, üzerinde yatılacak bütün şeyler için kullanılmıştır. Yozgat insanı, evindeki yatağa çok önem vermektedir. Çünkü yatak, bir övünç vesilesi, bir gurur kaynağı ve varlık göstergesidir. Gelinlerin çeyizleriyle kaç kat yatak getirdikleri ilk merak edilen husustur.236

Yatak takımlarına bu derece önem verdikleri defterimizde de görülmektedir. Zira diğer eşyalara göre yatak, yorgan ve yastık sayısı fazladır. Yatak olarak bez basma yüzü

döşek, allı morlu yün memlû cedîd döşek, basma yüzlü sagîr döşek, firâş, çatârî firâş, basma firâş;237 yorgan olarakta yorgan, çubuklu basma yüzlü yorgan, yerli basma yüzlü yorgan, siyah şâl yorgan, sarı çubuklu bez yüzlü yorgan, bez basma yüzlü yorgan, allı basma yüzlü yorgan, harîr morlu yüzlü yorgan, güvez morlu yüzlü cedîd yorgan, sayfter yorgan, yün basma yorgan, basma yorgan;238 yastık olarak ise yastık, şâl yastık, basma yüzlü yün yastık, beyazlı yüzlü basma yastık, basma yüzlü yastık239 tabirleri geçmektedir. Yine belgeler içinde yatak takımları arsında zikredilen çarşafta geçmektedir. Bu kelime çâr-şeb şeklinde kullanılmıştır.240

232 Demirel; Tuş; Gündüz, 1992, 708

233 B. No: 10, 12, 39, 86

234 Demirel; Tuş; Gündüz, 1992, 708

235 B. No: 126

236 Cansız, 2000, s. 244

237 B. No: 10, 12, 39, 86, 138

238 B. No: 1, 10, 126, 138

239 B. No: 10, 126, 138

240 B. No: 126

311

5. 2. 3. Mutfak Takımları

Mutfak veya matbak kelimesinin aslı “tabh edilecek yer” Arapça “matbah”dır.

Mutfaklar evlerin çok önemli bir parçasıdır. Bu sebeple Türkler, mutfaklarına ayrı bir değer vermişlerdir.

Türk kültürünün zenginliği mutfaklarda da açıkça kendini göstermektedir. Bir çok mutfak eşyası, birbirine çok benzer veya çok yakın olduğu halde ayrı ayrı isimlendirilmişler ve farklı maksatlar için kullanılmışlardır.241 Defterimizdeki eşyalar arasında da bu görülmektedir.

Defterimizde geçen mutfak eşyaları: Kuşhâne, kapaklı kuşhâne, sagîr kuşhâne, kapaklı tâbe, yağ tâbesi, sagîr tâbe, kebîr tâbe, yumurta tâbesi, kebîr helva tâbesi, iğş tâbesi, sefer tası, kapaklı sahan, yumurta sahanı, kebîr sahan, kapaksız sahan, kebîr nuhâs sahan, sagîr sahan, sitil, kublu sitil, küb, sirke kübü, döğülme küb, sac, sac mangal, sigare mangal, nuhâs mangal, sacayağı, tas, su tası, çorba tası, nuhâs tas, sablı tas, sagîr

tencere, kebîr tencere, ibrik, vasat kahve ibriği, çay ibriği, şerbet ibriği, et bıçağı, kazgan, sagîr kazgan, tebsi, kadayıf tebsisi, fincan ve cezve tebsisi, tabak, sigar-ı Dımaşki tabak, bakır tabak, nuhâs tabak, câm dezgâh, basdırma teknesi, hamur leğeni, teneke bıçağı, taş bulgur değirmeni, kahve değirmeni, kebîr taş, büyük taş, lenger, lengerî, kebîr leğen, sagîr leğen, yağ leğeni, çorba leğeni, sagîr çorba leğeni, helke, kebîr helke, nuhâs meydan sinisi, sagîr sini, kebîr nuhâs sini, tabla ve sigare tabladır.²⁴²

5. 2. 4. Yiyecek Malzemeleri

Yiyecek malzemesi olarak defterimizde hınta (buğday), şaîr (arpa), bulama ve kara pekmez geçmektedir.²⁴³Bunların dışında yiyecek malzemesine raslanılmamaktadır.

241 Cansız, 2000, s. 246

242 B. No: 10, 12, 39, 126, 138

243 B. No: 11, 12, 39, 69, 87, 101

312

5. 2. 5. Keyf Verici Aletler

Defterimizde keyf verici aletler arasında zikredilen şerbet ibriği, vasat kahve ibriği, çay ibriği ve beyaz nargile bulunmaktadır.²⁴⁴

5. 2. 6. Temizlik Aletleri

Defterde sabun gibi herhangi bir temizlik malzemesine raslanılmamıştır. Temizlik aletleri ise; hamam leğeni, yunak kazganı, çamaşır kazganı, kebîr çamaşır kazganı, hamam tası, sarı hamam tası, el leğeni ma' ibrik ve nuhâs ibrik leğenidir. Tarak da temizlik aletleri arasında zikredilebilir. Ayrıca hamam takımı ve peşkirden de bahsedilmektedir.²⁴⁵

5. 2. 7. Aydınlanma Aletleri

Defterimizde aydınlanma aleti olarak şem'dân (şamdan), kebîr şem'dân, sagîr şem'dân, nuhâs kebîr şem'dân, yıldızlı nuhâs kebîr şem'dân, sagîr sarı fenar (fener), cam fenar ve el fiskesi yer almaktadır. ²⁴⁶

5. 2. 8. Silahlar

Defterimizde silah olarak tüfenk, yarım kundaklı çift tüfenk, tek uzun tüfenk, tabanca, altı atılır revolver tabir olunur tabanca yer almaktadır.²⁴⁷ Silah malzemesi olarak da kurşun ve baruttan bahsedilmektedir.²⁴⁸

5. 2. 9. Zirâat Aletleri

Defterimizde zirâat aleti olarak baltalı kazma, kazma, tırpan, çuval, sagîr çuval, müdd çuvalı, tohum heğbesi ve araba yer almaktadır.249

244 B. No: 10, 126

245 B. No: 10, 12, 39, 126, 138

246 B. No: 10, 12, 126

247 B. No: 3, 26, 38, 39, 40, 134

248 B. No: 38, 40

249 B. No: 10, 12, 39

313

19. yüzyılın sonlarına kadar asıl yapısında fazla bir değişiklik olmadan gelen araba, Yozgat'ta daha çok zirâat vasıtası olarak kullanılmıştır.250

5. 2. 10. Hayvan Takımları

Defterimizde hayvan takımı olarak siyah kıl heğbe, serrâc ve dülger takımı, merkeb semeri, çift takımı, esb-i rahtiyye ve eğer pikesi yer almaktadır.251

5. 2. 11. Kitaplar

Osmanlı Devleti'nde, matbaanın Batı'ya nisbetle geç girmesi ve XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar da etkili olamaması sebebiyle el emeği ile yazılan ve çoğaltılan kitapların sayısı da çok fazla değildi.252 Bu sebeble olsa gerek yalnızca Taşköprü Mahallesinden Taşköprü Nâibi Mustafa Nesib Efendi'nin terekesinde kitaba raslanılmıştır. Bunlar: Yazma Kelâm-ı Kadîm, Şifâ-yı Şerîf, Mültekâ, Basma Tefsir Tercümesi, Mevkufât-ı Fetâvâ-yı Hamdiyye, Fetâvâ-yı Ali Efendi, Fetâvâ-yı Yahya, Basma Dürer ve Gürer Tercümesi, Altı Parmak, Yazma Molla Câmi, Basma Molla Câmi, Yazma Muhtasar-ı Müntehâ, Hakkı Cedîd, Molla Câmi Tercümesi Mahrem Cild, Kâtibe-i Şer'iyeye, Yazma Ferâiz Cedîdesi, Ferâiz-i Şerâhiyyesi, Kenz-i Dekayık, Mugni-i Tüllâb Seyf-i Güllâb, Basma Nahv Cümlesi, Basma Nâsiyyet-i Hükemâ, Basma Evliya Çelebi, Yazma Mecmûa, Basma Kaside-i Bürîdiyye, Yazma Mevlûd-i Şerîf ve Basma Mevlûd-i Şerîf'dir.253

5. 2. 12. Ziyet Eşyaları

Defterimizde ziyet aşyası olarak beşlik altın, onluk altın, yirmilik altın, sandıklı altını, gerdânlık, yüzük, zümrüd küpe ve gümüş bilezik geçmektedir.254

5. 2. 13. Diğer Ev Eşyaları

Defterimizde yer alan yukarıdaki sınıfların dışında kalan eşyalar: Sandık, yeşil sandık, göz göz sandık, çekmece, ceviz çekmece, sedef çekmece, ceviz tahta, boğça,

250 Cansız, 2000, 249

251 B. No: 10, 12, 108

252 Demirel; Tuş; Gündüz, 1992, s. 716

253 B. No: 126

254 B. No: 12, 95, 138

314

ma'-i şilte yüzlü minder, çaput minder, yerli basma yüzlü minder, basma yüzlü minder, yün memlû köşe minderi, yün memlû minder, kebîr ve sagîr köşe minderi, yün memlû mak'ad, yün mak'ad, hâne mak'adı, kulândânlı iclâs-i mak'ad Bursa, yün memlû kebîr mak'ad, ot memlû sadîr, sâat, tahta burc, kantar, şemsiye, soba, soba tahtası, boru, iskemle, balta ve mühürdür.255

5. 3. Giyim-Kuşam

Defterimizde giyim kuşama yönelik pek fazla eşya bulunmamaktadır. Bulunanlar ise; şitârî entârî (?), bir kat çuhâ elbise, yün basma elbise takımı, kadife hullate, çuhâ hullate, Acem şâlî ve bürüktür.256

6. ŞEHRİN İKTİSADÎ YAPISI

6. 1. Tarım ve Hayvancılık

Kent ekonomisinde tarım ve hayvancılığın önemli bir yeri vardır.257 XIX. yüzyılda Bozok Sancağının başlıca gelir kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Bölgede şiddetli bir karasal iklim hakim olduğundan daha çok kuru tarım yapılmış olup, üretim de tahıl ağırlıklı olmuştur.

Kamus'l-Âlâm, Yozgat arazisinin münbit olmasına karşılık iskelelerden uzak olması sebebiyle tarıma müsait arazinin ancak üçte birinin ekilmekte olduğunu arpa, buğday, mısır, çavdar, nohut, mercimek, darı , pirinç vs. hububatla afyon, çiriş, meyve ve sebzelerin çeşitlerinin yetiştirildiğini, üzüm üretiminin de yıllık bir milyon kıyyeden fazla olduğunu söylemektedir.258

Defterimizde de tarım ürünlerinden hinta (buğday)259 ve şaîr (arpa)260 adı geçmektedir. Bölgede bağların da bulunduğu dolayısıyla bağcılıkta yapıldığı görülmektedir. Bağdan
255 B. No: 10, 12, 39, 108, 126, 135, 138

256 B. No: 1, 95, 138

257 Akgündüz; Öztürk, 2000, s. 79

258 Sakin, 2004, s. 83, 84

259 B. No: 11, 12, 39, 69

260 B. No: 11, 12, 87

315

bahsedilen sekiz tane belge mevcuttur. 261 Bunlardan birisinde Kayadibi arazisinde bulunup, üç yıllığına kiraladığı bağdan Hacı Agob oğlu Makineci Artin'in bağdan aldığı mahsulden iki yüz batman arâkı, bin sekiz yüz kıyye şarâb yaptığından, tahminen yüz batman bulama, yüz batman kara pekmez kaydattığından bahsedilmiştir.262 Alınan ürüne bakılırsa Yozgat bağlarının verimli olduğuna hükmedilebilir.

Hayvancılığa gelince; Yozgat'ta hayvancılık, Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi küçük ve büyük baş hayvan besiciliği ile at, katır, merkep ve deve yetiştiriciliğine dayanmaktadır.263 Defterimizde ise; inek, tosun, kara sığır ineği, buzağlı inek, düğe, sığır dügesi, dana, câmûs ineği, câmûs dügesi, koşu câmûsu, toklu, cebiş, kara keçi, koyun, tiftik, öküz, merkeb, merkeb sıpası, esb, kısarak, tay, deve, taylak ve buhûrdan bahsedilmektedir.264 Bu da yukarıda hayvancılıkla ilgili verdiğimiz bilgiyi doğrular vaziyettedir.

Büyük baş hayvanlardan sığır cinsi ile küçük baş hayvanlardan koyun ve keçinin Yozgat ekonomisindeki yeri tartışılmaz. Bunun yanında bölgede at ve deve de mühim bir yer işgal etmektedir.

Belgelerimizden birisinde de arı kovanının 9, mevcut kovanın 6 olduğundan bahsedilmektedir.265 Bu da bize bölgede arıcılıkta yapıldığını göstermektedir.

6. 2. Ticâret

XIX. yüzyılda Bozok Sancağında canlı hayvan ticâreti istisna ticâretin çok canlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunda ulaşım imkanlarının yetersizliği en önemli etkendir denilmektedir.266 Bununla birlikte defterimizde aslında Kayserili,267 Giridli268 ve İranlı269 olupta ticâret sebebiyle Yozgat'ta oturanlar bulunmaktadır. Yine aslında Rusya Devleti uyuğundan olup, ticâret dolayısıyla bulunduğu Konya'da ölen Zeynel oğlu Hacı Abdullah'ın Yozgat'ta bulunan şahıslarda bugur (buhur) bedeli alacağı olduğu

261 B. No: 39, 51, 61, 86, 95, 101, 105, 112

262 B. No: 101

263 Sakin, 2004, s. 85

264 B. No: 1, 10, 11, 12, 13, 14, 39, 42, 62, 69, 71, 74, 86, 91, 94, 95, 99, 132, 134, 136

265 B. No: 12

266 Sakin, 2004, s. 91

267 B. No: 40, 41

268 B. No: 42

269 B. No: 74

316

görülmektedir.²⁷⁰ Bu da bize ticâri amaçlı Yozgat'ta da bulunduğunu hatta deve ticâretiyle meşgul olduğunu düşündürmektedir. Başka bir ülkeden gelinip Yozgat'ta hayvan ticâretiyle uğraşılması ilginçtir. Yozgatlı olupta ticâri amaçlı yurt dışına çıkanlar da vardır. Taşköprü Mahallesinden Mahmud Ağa oğlu Mustafa Ağa ticâri amaçlı Rusya'ya gidip geldiğinden bahsetmektedir.²⁷¹ Yozgatlı birisinin ticâri amaçlı yurt dışına çıkması da ilginçtir. Köseoğlu Mahallesinden Karabet oğlu Serkis oğlu Abâcı Kisbar da ticâri amaçlı İzmir'e gitmekten bahsetmektedir.²⁷² Sınırlı da olsa bölgede bir ticâri hareketlilik sözkonusudur.

Defterimizde şehirde alım-satıma konu olan mallar arasında inek, tosun, merkeb, dana, esb, deve, bugur, kısrak²⁷³ gibi hayvanlar ile değirmen, tüfenk, hâne, dükkan, dükkan arsası, menzil, mağaza, arsa, bağ ve çeşme²⁷⁴ bulunmaktadır. Yine çuhâ ve manifatura bedeli alacak olması manifatura ürünlerinin de alım-satımının yapıldığını göstermektedir.²⁷⁵

6. 3. Para

Defterimizde paranın sözkonusu olduğu hemen her belgede gurûştan bahsedilmektedir. Gurûşun yanında Osmanlı lirası,²⁷⁶ para,²⁷⁷ sim mecediyye,²⁷⁸ akce,²⁷⁹

İngiliz ve Fransızlirasından²⁸⁰ da bahsedilmektedir. Yine para birimi olmamakla birlikte beşlik, onluk, yirmilik, yüzlük altın ve sandıklı altınından da bahsedilmektedir.²⁸¹

270 B. No: 74, 84

271 B. No: 69

272 B. No: 73

273 B. No: 1, 42, 62, 74, 84, 91, 94, 99

274 B. No: 2, 3, 8, 10, 30, 32, 44, 54, 55, 58, 60, 61, 63, 66, 73, 77, 78, 88, 105, 108,109,
112

275 B. No: 23, 33, 34

276 B. No: 12, 30, 39, 44, 55, 61, 62, 74, 84, 89, 106, 108, 110

277 B. No: 1, 17

278 B. No: 12, 61, 91

279 B. No: 65, 103, 121

280 B. No: 128

281 B. No: 11, 12, 23, 95, 138

317

6. 4. Vergi

Osmanlı Devleti'nde vergiler tekâlif-i şer'iyeye, tekâlif-i örfiye ve tekâlif-i divâniye yahut avârız akçesi olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Öşür, ağnam, cizye gibi vergiler tekâlif-i şer'iyenin en mühim kısmını teşkil etmektedir. Resm-i arus, resm-i bennâk ve resm-i mücerred gibi vergiler tekâlif-i örfiye arasında yer almaktadır. Tekâlif-i divâniye yahut avârız akçesi ise müslümanların cihada mal ve bedenleriyle yardım etmeleri lazım geldiği yolundaki prensibe dayanmaktadır.²⁸²

Defterimizde bunlardan tekâlif-i şer'iyeden olan ağnam vergisinden

bahsedilmektedir.²⁸³ Yine “mahkeme-i şer'iyeye resm için teslim eylediği iki yüz elli üç buçuk gurûş” ve “vergiye 110 gurûş” şeklindeki ifadelere de raslanmaktadır.²⁸⁴

Bunların dışında vergi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

6. 5. Meslekler

Defterimizde geçen meslekler: Yüzbaşılık, sipahilik, nâiblik, sâatcilik, semercilik, aşçılık, mestcilik, çörekçilik, etmecilik, kâtiblik, imâmlık, boyacılık, tenekecilik, terzilik, nalbandlık, serrâclık, kunduracılık, sarrâflık, şebbecilik, kâimecilik, mal muhasebeciliği, papazlık, tüccârlık, mahkeme mukayyedliği, muhtarlık, piyade yüzbaşılığı, evrâk müdürlüğü, nizamiye mülâzımlığı, rencberlik, zabtiyyelik, dülgerlik, darıcılık, arzuhâlcilik, kuyumculuk, muhbirlik, demircilik, bidâyet azâlığı, azâ mülâzımlığı, müdde-i umûm muâvinliği, müftülük, bakırcılık, kürkcülük, muhızrlık, kalfalık, berberlik, kahvecilik, zabıtalık, hâkimlik, abâcılık, şekercilik, müezzinlik,

telgraf muhabere memurluğu, tellallık, fırıncılık, müderrislik, mühürçülük, arabacılık, binbaşılık, bakkallık, çobanlık, katırcılık, belediye reisliği, makinecilik, telgraf müdürlüğü, evkâf vekîllığı, telgraf çavuşluğu, tercümanlık, sıvacılık, belediye mimârlığı, nüfus nazırlığı, muaccelat müdürlüğü, hazinedarlık, türbedarlık, çarşı ağalığı, kuyumcubaşılık, tahsildarlık ve sınıkcılıktır.²⁸⁵

282 Mustafa Akdağ, Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453), C. 1, Barış Kitap Basım Yayın

Dağıtım LTD. ŞTİ, Ankara 1999, s. 407, 410, 411

283 B. No: 89

284 B. No: 89, 95

285 B. No: 7, 8, 10, 12, 16, 17, 23, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56,

57, 58, 59, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 76, 78, 80, 82, 83, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 97, 98,

101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 112, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 127, 128, 132, 134, 136,

138

318

6. 6. Halkın Ekonomik Refah Seviyesi

Sancakta halk, büyük çoğunluğu teşkil eden müslümanlar ile Ermeni ve Rumlardan ibaret gayr-i müslimlerden oluşmaktadır. Gayr-i müslimler daha çok şehir ve kasabalara yerleşmişlerdir. Köylerin çoğunluğunun müslümanlardan meydana gelmesi sebebiyle bölgedeki tarım ve hayvancılık müslümanların elindedir.²⁸⁶ Buna karşılık defterimizden tesbit edebildiğimiz kadarıyla tabiplik, sâatcilik, semercilik, mestcilik, boyacılık, tenekecilik, terzilik, nalbandlık, serrâçlık, kunduracılık, sarrâflık, şebbecilik, kâimecilik, tüccârlık, kuyumculuk, mubirlik, bakırcılık, kürkcülük, dülgerlik ve abâcılık²⁸⁷ gibi mesleklere gayr-i müslimler hakimdir. Çünkü bu mesleklerle daha çok onlar anılmaktadır. Hatta kürkcülük, kuyumculuk, abâcılık, boyacılık, tenekecilik ve makinecilik gibi mesleklerle anılan müslüman ismine raslanılmamıştır. Müslüman ve gayr-i müslimlerin icra ettikleri mesleklerde fark olmasının zamanla ekonomik refah seviyelerinde de büyük farklılıklar meydana getirdiği söylenilmektedir.

Temettuatlar üzerinde yapılan incelemeye göre gayr-i müslimlerin hânelerinin genel ortalaması 173.4; en yüksek gelire sahip % 10'luk kesimin ortalaması 506.8, geriye kalan % 90'lık kesimin ortalama geliri ise 137.1 gurûştur. Müslüman hânelerde ise yüksek gelir seviyesine sahip Nohudlu Mahallesinde hâne başına düşen temettuat 377.5 gurûştur. Ancak en yüksek gelire sahip % 10'u (ortalama gelir: 3019 gurûş) hariç tuttuğumuz takdirde geriye kalan % 90'ın ortalama geliri 92.3 gurûşa düşmektedir. Diğer taraftan ortalama geliri en az olan mahallelerden Tuzkaya mahallesindeki hanelerin üst düzey gelire sahip % 10'luk kesimi hariç tutulduğu takdirde geriye kalan % 90'lık kesimin ortalama hâne başına geliri de 90.9 gurûş olarak gözükmektedir. Görüldüğü gibi müslüman halkın % 90'ının hâne başına ortalama geliri 90 gurûşlarda seyrederken, gayr-i müslimlerde bu rakam 150 gurûşlarda seyretmektedir. Yani çoğunluk itibariyle gayr-i müslimler, müslim ahaliye göre % 50'den daha fazla bir oranda gelir düzeyine sahiptirler. Şer'iyeye sicillerinde incelenen vesikalarda gayr-i müslim mûrisler ortalama olarak 41.243 gurûşluk mal varlığına sahipken

286 Sakin, 2004, s. 93

287 B. No: 7, 8, 10, 12, 17, 23, 30, 31, 32, 41, 52, 54, 58, 60, 61, 63, 73, 74, 102, 112, 128 319

müslümanlarda bu rakam 14.879 gurûştur. Bu rakamlar her iki unsur arasındaki iktisadî farklılığı ortaya koymaktadır.288

Defterimize bakarak halkın refah seviyesi hakkında net bilgi vermek mümkün değildir. Çünkü tereke taksimi ile ilgili olan belgelerde sahip olunan malların fiatları ve ve toplam bir yekün verilmemiştir. Bununla birlikte gayr-i müslimlerden İstefan oğlu Apak oğlu Ares'den varislerine Yer Köyü arazisinde bulunan değirmenin yarı hissesi, Adam oğlu Serkis oğlu Agob'dan varislerine hâne ve dükkan, Adam oğlu Sihak oğlu Agob'dan varislerine hâne, dükkan ve çeşitli eşya, Adam oğlu Serkis oğlu Ohannes'den varislerine menzil, Payen oğlu Maroki'den varislerine menzil, Adam oğlu Agob oğlu Bakırcı Ohannes'den varislerine menzil ve dükkan, Hacı Karabet'ten menzil ile üç dükkan, Adam oğlu Hacı Kirkor oğlu Hacı Esadır'ın varislerine menzil ve dükkan, Adam oğlu Kisbar oğlu Kirkor'dan varislerine menzil ve dükkan, Karabet oğlu Serkis oğlu Abâcı Kisbar'dan varislerine menzil kaldığı görülmektedir.289 Gayr-i müslimler genel itibariyle hem hâne hem de dükkan sahibidirler. Hemen hemen hepsinin

terekesinde dükkan bulunmaktadır. Bu da temettuat defterlerindeki bilgileri doğrular vaziyettir. Yani gayr-i müslimlerin ekonomik refah seviyeleri müslümanlarınkinden yüksektir.

Müslümanlardan ekonomik durumunun iyi olduğunu düşündüğümüz Abdullah oğlu Dondurmaoğlu Bekir Ömer'den varislerine menzil, dükkan, bağ, para, hayvanat ve çeşitli eşya, Abdullah oğlu Ali oğlu Molla Hüseyin'den varislerine hayvanat, çeşitli eşya, menzil ve bağ, Taşköprü Nâibi Mustafa Nesib Efendi'den varislerine menzil ve çeşitli eşya kalmıştır.²⁹⁰ Yine Mehmed Sadık Efendi oğlu Mehmed Said Efendi ile eşinin sahip oldukları eşyalara bakılıldığında durumlarının iyi olduğu düşünülmektedir.²⁹¹ Bununla birlikte şehirde birkaç müslümanın ekonomik açıdan durumunun iyi olması yukarıdaki durumu tersine çevirmemektedir. Yani gayr-i müslimlerin refah seviyesinin müslümanlarınkinden düşük olduğu ya da müslümanlarınkinin onlara eşdeğer olduğu düşünülemez.

288 Sakin, 2004, s. 150, 151

289 B. No: 2, 8, 10, 44, 54, 58, 60, 63, 66, 73

290 B. No: 12, 39, 126

291 B. No: 138

320

7. ŞEHİRDEKİ DİNİ VE SOSYAL NİTELİKLİ YAPILAR

7. 1. Vakıflar

Vakıf müessesesi, asırlarca İslâm devletlerinde büyük bir önem kazanmış, sosyal ve iktisadî hayat üzerinde derin tesirler bırakmış dini hukuki bir müessesedir. Bütün Türkİslâm

devletlerinde adeta yarış halinde gelişen vakıflar, bilhassa Osmanlı Devleti'nde tekâmülünün zirvesine ulaşmış ve İslâm hukukunun en zengin ve orijinal müesseselerinden biri, birincisi haline gelmiştir.²⁹²

İslâm devletlerinde ve Osmanlı Devleti'nde böylesine önemli olan vakıf müessesesine ilişkin uygulamanın Yozgat'ta da olduğu görülmektedir. Defterde Süleyman Bey'in,²⁹³ Emirci Sultan Veli'nin,²⁹⁴ Başçavuş Hacı Halil ve Ahmed Ağaların,²⁹⁵ Abdülcebbarzâde ölmüş olan Es-seyyidü'l-hâc Mustafa Bey'in,²⁹⁶ Abdülcebbarzâde müderrisin-i kirâmdan Abdülfettah Bey'in²⁹⁷ vakfindan bahsedilmektedir. Yine Sultan Mahmud Han

Hazretlerinin eşi İkinci Hoşyar Kadınefendi'nin vakfedilen paralarından bahsedilmektedir.298 Ayrıca Muymaboğlu Mahaltesinde bulunan çeşmenin Savak Hanım'ın vakf ve hayratı olduğundan da bahsedilmektedir.299 Bunların dışında Selmanfakihlü köyünden Abdullah oğlu İbrahim oğlu Halpalı oğlu Hacı Mustafa'nın adı geçen köyde bulunan binâ, inşâ eylediği câmi-i şerîf, mekteb-i münîf ve pınarın tamirine ve umûmileştirilmesine malının üçte birinden on bin gurûş ayırdığı görülmektedir.300 Yine gayr-i müslimlerden Hacı Mardiros oğlu Civelekyân Hacı Karabet'in de kendisine ait dükkanların senevi üç yüz gurûş kiralarını Ermenilere ait sıbyan mektebinde bulunan fakir çocuklara harcanması için ayırması ve vakfa idareci olan kişinin de o şekilde sarffetmesini istemesi sözkonusudur.301 Bu da bize gayr-i

292 Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C. 12, Feza Gazetecilik A. Ş., İstanbul 1993, s. 434, 435

293 B. No: 32, 45, 55, 58, 60, 63

294 B. No: 51, 117

295 B. No: 93

296 B. No: 103

297 B. No: 120, 137

298 B. No: 132

299 B. No: 119

300 B. No: 68, 89

301 B. No: 102

321

müslimlerde de vakf uygulaması olduğunu ve müslümanlarda olduğu gibi buralara bağışta bulduklarını göstermektedir.

7. 2. Diğer Yapılar

Defterimizde vakıflar dışında Demirli Medrese'den, Şevki Efendi Medresesi'nden, Cevâhir Ali Efendi Câmî-i Şerîfi'nden, Abdülcebbarzâde ölmüş olan Es-seyyidü'l-hâc Mustafa Bey Evkâfından olan câmi-i şerîfden,302 yine Çorum'da bulunan Büyük Câmî demekle meşhur câmi ile Saray Köyünde bulunan câmi-i şerîf, mekteb-i münîf ve pınardan,303 Muymaboğlu Mahaltesinde bulunan Şekerpınar ile Ermenilere ait sıbyan mektebinden bahsedilmektedir.304

302 B. No: 80, 108, 114, 103

303 B. No: 120, 68, 89

304 B. No: 119, 102

322

SONUÇ

2 No'lu Yozgat Şer'iyeye Sicili H.1299/M.1882'den H.1304/M.1887 tarihine kadar olan beş yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Yozgat şehri şer'î mahkemesinde görüşülen çeşitli davaları ihtiva etmektedir. Amacımız bu sicil defterinin günümüzde anlaşılır hale getirilmesiyle ileride yapılacak daha ayrıntılı çalışmalara yardımcı olmaktır. 30 defterden yalnızca birisinin incelenerek Yozgat'ın idarî, sosyal, kültürel ve iktisadî yapısı hakkında kesin tesbitler yapmamız mümkün değildir. Bu açıdan 2 no'lu defterin transkripsiyonu ve defterin değerlendirilmesinin yapılmasıyla bazı konularda ip uçları yakalamak mümkün olacaktır.

Defterimizin yazıldığı dönemde Osmanlı Devleti'nin başında II. Abdülhamid bulunmaktadır. Devlet siyasî, askerî, iktisadî ve sosyal bakımdan büyük bir buhran içindedir. Buna rağmen devletin içinde bulunduğu durum deftere yansımamıştır. Defterde müslim ve gayr-i müslim unsurların bir arada yaşadıkları ve aralarındaki ilişkilerin iyi olduğu anlaşılmaktadır. Birbirleriyle alacak-verecek, alım-satım işlemlerinin olduğu, hatta gayr-i müslimlerden müslümanların müslümanlardan da gayri müslimlerin vekâletini üslenenlerin olduğu görülmektedir.

Yozgat'ta sosyal hayatın normal olduğu, aile hayatı, evlilik, boşanma gibi hususlarda kadın-erkek ilişkilerinde kadınların haklarına riayet edildiği, kadının kendi hak ve hukukunu mahkeme önünde aradığı, kendi işini takip edebildiği görülmektedir.

İktisadî yönden ise müslümanlara nazaran gayr-i müslimlerin refah seviyelerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bunların çoğu hâne ve dükkan sahibidir. Yine tabiplik, sâatcilik, mestcilik, boyacılık, terzilik, nalbandlık, serrâclık, kunduracılık, sarraflık, kuyumculuk, tüccârlık, bakırcılık, kürkcülük, dülgerlik gibi maddi açıdan daha fazla gelir getiren meslekler onlar tarafından icra edilmektedir. Bu dönemde alım- satıma konu olan mallar arasında da inek, tosun, merkeb, dana, esb, deve, kısrağ gibi hayvanlar ile değirmen, tüfenk, hâne, dükkan, menzil, mağaza, arsa, dükkan arsası, bağ ve çeşme bulunmaktadır.

323

SÖZLÜK ÇALIŞMASI**A****A‘zâ** : Organlar, üyeler.**Aciz-âne** : Beceriksizcesine; alçakgönüllülükle.**Adâlet** : Hakka riâyetkârlık, hak tanırılık, haklılık, doğruluk.**Add** : Sayma, sayılma, îtibâr etme, edilme.**Adem** : Yokluk, bulunmama.**Âdî** : Bayağı, aşağı, değersiz.**Âdil, âdile** : Doğruluk gösteren, doğru.**Adl** : Doğruluk.**Agrâz** : Maksatlar, niyetler.**Agyâr** : Gayrılar, başkalar, yabancılar.**Ağnâm** : Koyunlar.**Ahad** : Bir, kişi, kimse.**Âher** : Başka, diğer, gayrı.**Ahfâd** : Oğul oğulları, torunlar; yardımcıları, hizmetkârlar.**Ahîr** : En son, en sondaki.**Ahkâm** : Emirler, hükümler.**Ahrâ** : Daha lâyıık, münâsib, uygun.**Ahrâr** : Serbest olanlar; köle ve esir olmayanlar.**Âhûr** : Ahır, dam.**Ahvâl** : Oluşlar, bulunuşlar, durumlar.**Ahz ü girift** : Yakalayıp tutma.**Ahz** : Alma, kabul etme.**Akabinde** : Arkası sıra; derhal.**Akar** : Para getiren mülk [ev, dükkan, tarla, bağ, bostan vb. gibi].**Akd** : Bağ, bağlama, düğümleme.**Akdem** : İlk, önce, önceki, daha önceki.**Âkil** : Akıllı kimse.**Akreb** : (En, daha, pek) yakın.

Alâ hâlihi : Olduğu gibi.

Alâ-hide : Ayrıca, tek başına.

Alenen : Açıkça, açıktan açığa, göz önünde.

Ale's-sabâh : Sabahleyin erkenden.

Aleyh : Karşı, karşıt.

Aleyhâ : Onun üzerine olsun.

Alî : Yüce, ulu.

Âlî-şân : Şan ve şerefi büyük olan.

Aliyy : Yüksek, büyük, necib, meşhur, ünlü.

Amel-mânde : İş yapmaktan kalmış, iş göremez durumda olan.

Amel : İş; niyet.

Âmir : Mâmûr eden, şenlendiren; îmâr olunmuş; devlete âit.

Âmm : Umûmi, genel, herkese âit.

Amme, ammete: Hala.

An : -dan ve -den.

An : Lâhza, pek az bir zaman.

324

An-asl : Aslından.

Anbâr : Zahire vesâire vaz' ve hıfzına mahsûs mahall.

Anîf : Sert, şiddetli; kaba muâmele eden.

Ârâm : Durma, eğlenme, dinlenme; yerleşme, istirahat etme; karar kılma.

Arâzî-i emîriyye: Rakabesi beytûlmâle âit olarak devlet tarafından fertlere dağıtılan yerler [tarla, çayır, yaylak, kışlak, kuru ve emsâlini içine alır].

Ârifân : Ârifler, bilgililer.

Arz : Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.

Arz : Dünya, toprak.

Arzan : Enine, enliliğine, genişliğine.

Arzuhâl : "Halin bildirilmesi" ne halde bulunduğunu bildirme; dilekçe.

Asâkir-i şâhâne : Askerler [umumi olarak].

Asâlet : Soysop temizliği; kendi nâmına hareket.

Asâleten : Kendi nâmına hareket ederek.

Ashâb : Sâhipler, mâlik ve mutasarıf olanlar.

Asîl : Sağlam, iyice kökleşmiş; kendi adına hareket eden, edepli, terbiyeli(adam).

Asl : Asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakikat; soy, neseb; bir şeyin belli başlı kısmı; başlangıç; baş; yer; sıhhat.

Aşkâr, aşkârâ, aşkâre:Belli, açık, meydanda.

Âtî : Gelecek, gelen, gelecek zaman, istikbâl, önde, aşağıda.

Atîk, atîka : Eski.

Âtû'l-beyân : Aşağıda zikredilen, aşağıda sözü edilen.

Avdet : Geri gelme, dönme, dönüş.

Azâde : Hür, serbest.

Azîmet : Gitme, gidiş.

B

Bâ,be : İle, ...li.

Ba'de : Bundan sonra, bundan böyle.

Ba's : Gönderme, gönderilme; yeniden dirilme, diriltme.

Bâb : Kapı.

Bâb : Lâyık, uygun; elverişli; hayır, uğur.

Bagi : Serkeşkik, azgınlık bağlanma, düğümlenme; sözleşme, kararlaştırma, nikâh.

Bahâ : Kıymet, bedel, değer.

Bâhir : Belli, besbelli, açık, apaçık.

Bahs : Bahseden, araştıran.

Bahs : Konuşulan şey, söz; iddiâlaşma.

Baîd : Uzak, irak.

Bâkî : Dâimi, kalıcı, artık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

Bâkiye : Arık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

Bâlâ : Yüksek, yukarı, üst, yüce.

Bâlig : Bülûğa eren; erişmiş, vâsl olmuş, varan, yetişen; yekûn, toplam; son mertebe; bulan.

Bânî : Bina eden, yapan, kuran, kurucu.

Bâr : Yağdıran, serpen, saçan, döken.

Bast : Yayma, açma,uzun uzadıya anlatma.

325

Bâşe : Atmaca (kuş).

Bâtıl : Boş, beyhûde, yalan, çürük.

Batın : Karın; nesil, soy.

Bâyi : Satan, satıcı.

Becâ : Yerinde, uygun.

Becâyiş : Değişme, karşılıklı yer değiştirme.

Becîr : Birçok.

Bed'an : Başlangıçta; ilkin, ilkönce.

Bedel : Karşılık, karşı; bir şeyin yerine verilen ve yerini tutan şey.

Bedestân : Değerli eşyâ ve mücevherlerin alınıp satıldığı çarşı.

Bedîhî : Akla kendiliğinden gelen; açık olan; besbelli.

Bedihiyyât : Delili ve ispatı gerekmeyen açık şeyler.

Beher : Her, her bir, her biri.

Beka : Devam, sebat, evvelki hal üzere kalmak, bâkilik.

Belde : Şehir, kasaba, memleket.

Beled : Şehir, memleket.

Benât : Kızlar.

Bend : Bağ, râbita, bağlama; su biriktirmek için iki dağ arasında yapılan set, baraj; su mecrâsı için yapılan kemer.

Bende : Kul, köle, bağlı.

Ber : Üzere.

Ber' : Hasta iyiliğe dönme; yaratma.

Berâet : Bir dâvâ sonucunda temiz ve ilişiksiz çıkma, aklık, arılık aklanma.

Berât : [Eskiden] rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.

Berây : İçin, maksadıyla.

Berevât : [Eskiden] rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren fermanlar.

Ber-hayat : Sağ, diri.

Berîn : Pek yüksek, en yüce.

Ber-nech-i şer'î : Şer'î usul veçhile.

Ber-vech : Olduğu gibi, olarak.

Beşe : Atmaca (kuş).

Bey' : Satma, satış, satılma, satın alma.

Bey'-i bât : Kat'î satış.

Beyân : Anlatma, açık söyleme, bildirme.

Beyn : Ara, aralık; arada, araya, arasında.

Beyn-en-nâs : Halk arasında.

Beyt : Mesken, hâne, ev, oda, oba.

Beytûtet : Geceleme, gece kalma.

Beytü'l-mâl : Mâliye hazinesi.

Beyyin : Açık, âşikâr.

Bezzâz : Bezci, kumaş satan, manifaturacı; çarşı, bedesten.

Bi : İle.

Bî-çâregân : Bîçâreler, zavallılar.

Bidâyet : Başlama, başlangıç.

Bihâ : O, onu, ona, ondan, onunla.

Bi-hakkın : Hakkıyla, tamamıyla.

Bî-hûde, bî-hûde: Boşuna, boş yere, beyhûde.

Bî-kes : Kimsesiz.

Bilâ : -siz.

326

Bilânço : Bir kuruluşun veya bir ticarethanenin belirli bir dönem sonundaki veya belirli bir gündeki taşınır ve taşımaz varlıkları ile bunları sağlamak için kullanılan öz ve yabancı kaynakları dengeli olarak gösteren çizelge.

Bin : Oğul

Binâen : -den dolayı, -den ötürü, için; dayanarak, yapılarak.

Bint : Kız.

Birr : İyilik, güzellik, hayır; anaya babaya itâat; bağışta bulunma.

Bi't-tav' : İstek ile.

Bugûr : (Bkz.buhûr).

Buhûr : Damızlık erkek deve.

Bûm : Yer, toprak, yurt; sürülmemiş tarla; tabîat, huy.

Butlân : Bâtıllık, boşluk, çürüklük, beyhûdelik.

Bürhe : Müddet, uzun zaman.

Bürûdet : Soğukluk.

C

Câ : Yer, mevki, mekân.

Câh, câhe : İtibar, makam, orun, mevki.

Câhid : Bilerek inkâr eden.

Câmûs : Manda, su sığırı.

Cânib : Taraf, cihet, yan.

Cârî : Cereyan eden, gelen, geçen, yürüyen.

Cârih, câriha : Cehreden,yaralayan.

Câriye : Para ile satın alınan halayık, hizmetçi kız; kız; harpte esir düşmüş veya odalık olarak alınmış kız.

Cây-ı tereddüt : Şüphe noktası.

Cebren : Zorla, cebr ile.

Cedd : Dede, büyük baba, ananın veya babanın babası.

Cedîd, cedîde : Yeni, kullanılmamış.

Cehâlet : Cahillik, bilmezlik.

Celb : Çekme, çekiş; kendine çekme; yazı ile çağırma.

Celîl, celîle : Büyük, ulu.

Cem' : Toplama, yığma; birden fazla insan, hayvan ve eşyâyı gösteren isim.

Cem'an : Bir yere toplamak sûretiyle.

Cem'iyet : Topluluk.

Cemâat : İnsan topluluğu.

Cemâziye'l-âhir : Arabî ayların altıncısı.

Cemâziye'l-evvel : Arabî ayların beşincisi.

Cemî' : Cümle, hep, bütün.

Cenûb : Güney.

Cereyân : Akma, akım, geçme; gidiş, hareket; olma, oluş.

Cerh : Yaralama, yaralanma.

Cerîde : Gazete; zabıt-nâme, tutanak.

Ceste ceste : Yavaş yavaş; kısım kısım, parça parça, azar azar.

Cevâhir : Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar; mayalar, özler.

Cevâz : Câiz olma, izin, müsâade.

327

Cihât : Taraflar, yönler; yerler, semtler; görüşler ve bakımlar; evkaf maaşları.

Cihâz : Çeyiz.

Cihet : Yan, yön, taraf; yüz, yer; sebep, vesile, bahane, ilgi; vazîfe; hizmet.

Cumhûrî, cumhûriyye: Millete, halka mahsûs.

Cûmle : Bütün, hep, birikiş.

Ç

Çârüm : Dördüncü.

Çâryek : Çeyrek, dörtte bir.

Çatârî : Bir iplikle üç pamuktan mürekkep bir nevi yerli kumaş.

Çend : Birkaç.

Çerâkese : Çerkezler.

Çûhâ : Yün kumaş, çuha; papaz ferâcesi.

D

Dâî : Duâ eden, duâcı; davet eden, sebep olan.

Dâin : Borç veren, alacaklı.

Dâmen : Etek.

Dâr : Ev, yer, yurt.

Darb : Dövme, vurma.

Dârib : Darbeden, çarpan, döven.

Def‘ : Öteye itme, savma, savulma; verme; ortadan kaldırma; giderme; bir dâvâyı müdâfaa için açılan başka bir dâvâ.

Def‘a : Kere, kez, yol.

Defter-i Hâkânî: Devletin mal, mülk ve arâzî işleri ile uğraşan dâiresi, tapu ve kadastro.

Dekâkîn : Dükkânlar.

Delâlet : Gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olma; iz, işaret.

Delîl : Yol gösteren, kılavuz; şahit, belge, tanık.

Denî : Alçak, rezil, soysuz.

Der-aliyye : İstanbul.

Der-bâr : Ev kapısı, kapı yeri.

Derc : Sokma, arasına sıkıştırma; gazete yazma; toplama, biriktirme.

Der-dest : Tutma, elde etme; elde olan, yapılmakta olan.

Derece : Basamak; kerte, rütbe; miktar.

Der-kâr : Mâlûm, âşikâr, bilinen, belli; işde, iş üzerinde bulunan.

Der-miyân : Ortada, arada.

Der-saâdet : İstanbul.

Derûn : İç, içeri, dâhil.

Derzî : Dikiş ile yiv yapan terzi.

Desîse : Hîle, oyun, el altından yapılan iş.

Dest : El.

Devrân : Dünyâ, felek, zaman, tâlih, kader, devir.

Deyn : Borç.

Diyâr-ı âher : Başka memleket.

Dîyet : Kan bahası.

328

Dûçâr : Tutulmuş, uğramış, yakalamış.

Duhûl : İçeri girme, içine girme.

Dûn : Aşağı, aşağılık, altta, aşağıda.

Dürûg : Yalan, gerçek olmayan söz.

Düstûr : Kanun, kaide, kural; vezir, müşîr; büyük defter; esaslı kaide; devlet kanunlarını içine alan kitap.

Düyûn : Borçlar.

E

Eb : Baba, ata, peder.

Ebkem : Söz söylemeye muktedir olmayan.

Ebniye : Binâlar, yapılar.

Ecânib : Yabancılar, başka memleketlere mensûbolanlar.

Ecel-i mev'ûd : Tabiî olarak gelen ecel.

Ecl : Sebep, illet.

Ecnebî, ecnebiyye :Yabancı [kimse veyâ nesne], misafir, taşralı.

Ecr : Bir iş, hizmet karşılığında verilen şey; ücret.

Edâ' : Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme; yerine getirme.

E'd-dâî : Duâ eden, duâcı.

Edille : İşaretler, kılavuzlar, rehberler; herhangi bir dâvâyı ispat etmeye yarayan şeyler.

Efham : Daha (en, pek) fehâmetli, çok şeref sâhibi, en ulu.

Efhâm : Zihinler, anlamalar, idrâkler.

Efkâr : Düşünceler.

Efrâd : Tek olanlar, birler.

Efrâz : Kaldıran, yükselten.

Ehemm : (Daha, en, pek) mühim, çok ehemmiyetli.

Ehl : Sâhip, mâlik, mutasarrıf olan; mahâretli, usta, kabiliyetli, becerikli; bir yerde oturan.

Ehl-i vukûf : İyi bilgisi olan, bilir kişi.

Ehven : En zararsız; pek ucuz; daha hafif; kolay.

Ekber : Daha (en,pek) büyük.

Ekl : Bir şey yeme[k], yenilme.

El'ân : Şimdi, şimdiki halde; henüz, hâlâ, daha, bu âna kadar, şu anda.

El-hâletü hâzihi: Henüz, şimdi, hâlâ, bugün, bugünkü günde, şimdiki zamanda, şimdiye kadar.

Elyak : Daha (en, pek) lâyıf, liyâkatli, çok yakışır.

Elzem : Daha (en, pek) lâzım, lüzumlu.

Emân : Eminlik, korkusuzluk; yardım isteme, aman dileme; şikâyet; ricâ.

Emârât : Alâmetler, nişanlar, eserler, deliller.

Emlâk : Ev, tarla, bağ, bahçe vesâire gibi sâhip olunan mal ve mülk.

Emr : İş buyurma, buyruk, buyrultu; iş, şey, husûs, vâkıa, hâdise.

Emsâl : Nümûneler, örnekler; eş, benzer.

Emtia : Kumaşlar; satılacak şeyler mallar.

Emvâl : Mülkler, para ile alınan şeyler.

Enâm : Bütün mahlûklar; yaratılmış olan canlılar; halk, insan.

Endâht : Atma, atış; atılma; silâh atma, boşaltma.

Enfa' : En nâfi', daha (pek, çok) faydalı.

329

Envâ' : Çeşitler, türlüler.

Enver : Daha (en, pek) nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.

Erbaa : Dört.

Erbâb : Sâhipler, mâlikler; ehil, muktedir, becerikli; lâyıık.

Esâm : Namlar, adlar.

Esâmî : Namlar, adlar.

Esb : At, beygir.

Esfel : En sefil, pek aşağı, çok bayağı; aşağı [taraf].

Esmân : Bedel(ler), kıymet(ler), değer(ler).

Esna'-yı râh : Yolda giderken, yürürken.

Eşcâr : Ağaçlar.

Eşrâf : Şeref ve îtibar sâhibi kimseler, ileri gelenler.

Eşrâf : Şeref ve îtibar sâhibi kimseler, ileri gelenler.

Evâmir : Buyruklar, buyrultular.

Evân : Vakit, zaman, çağ.

Evânî : Kapkacaklar, kaplar.

Evkaf : Câmî, medrese, imâret gibi hayrâtın idâresine ayrılan arâzî, binâ ve sâire; vakıflar umum müdürlüğü.

Evrâk : Yapraklar, kâğıtlar; arşiv.

Eytâm : Anası babası ölmüş, yalnız kalmış küçük çocuklar, öksüzler.

Ez : "den, dan" manâsına gelir.

Ezmân : Vakitler, anlar, çağlar.

F

Fâhiş : Mübalâğalı, taşkın, aşırı.

Fâiz : Ödünç verilen paraya karşı alınan kâr; bolluk, çokluk, taşkınlık.

Fâilya : Aile.

Fârig : Vazgeçmiş, çekilmiş; bir mülkün tasarruf, sâhip olma, kullanma hakkını başkasına terk eden.

Farz : Bir netice elde etmek için ihtimalli veyâ gerçek olarak kabûl edilen bir tahminde bulunma, sayma, tutma, bir husûsu bir dâvâyâ mevzû ve asıl kılma; zarûrî, lüzumlu, gerekli.

Fâsid, fâside : Kötü, fenâ; yanlış, bozuk; münâfık, fesat çıkarıcı.

Fasl : Ayrıntı; ayırma, ayrılma, kesme; kesinti; bölüm; halletme neticelendirme.

Faysal : Kesîn hüküm, karar.

Fazîletlü : Osmanlı İmparatorluğu'nda ilmiye sınıfına mensup olanlardan İstanbul ve Harameyn ünvanını alan kimselere verilen bir lâkap.

Fer'î,fer'îyye : Asilla ilgili olmayıp, fer'e mensûp olan, ayrıntılı.

Ferâgat : Vazgeçme, el çekme.

Ferâğ : Vazgeçme, bırakıp terk etme; bir mülkün tasarruf, sâhip olma hakkını başkasına terketme

Ferdâ : Yarın, yarınki gün, günün ertesi, ertesi gün, öbür gün.

Fere : At.

Fesâd : Bozukluk

Fesh : Bozma, bozulma, dağıtma, dağılma.

Fetvâ : Müftü tarafından verilen şer'î hüküm veya karar

Fetvâ-penâh : "Fetvâyâ sığınan": Şeyhülislam.

330

Fevk : Üst, üst taraf, yukarı.

Fevkânî : Üstte olan, yukarıda bulunan.

Fıkhî : Fıkıha âit, fıkıhla ilgili.

Fıkra : Bend, madde, paragraf; kanun maddelerinin paragraflarından her biri; kısım, fasıl, bölüm; yazılmış kısa bir haber.

Fi‘l-hakîka : Hakikatte, hakikaten, gerçekten, doğrusu.

Fi‘l-i şenî : (Kötü fiil), ırza geçme.

Fîh : “Onda, içinde” mânâsını verir.

Firâr : Kaçma, savuşma, izinsiz veya nizamsız olarak ortadan kaybolma.

Firâş : Döşek, yatak; yaygı, şilte.

Firdevs-âşiyân : Cennetlik, merhûm.

Fürûht : Satma, satım, satış.

Fütüvvet : Soy temizliği; mertlik, yiğitlik, gençlik, delikanlılık, cömertlik, elaçıklılığı; eski esnaf teşkilâtı.

G

Gabn : Alışverişte hile, aldatma, yalancılık.

Gabn-ı fâhiş : Alışverişte kazıklama.

Gadr : Hâinlik, vefâsızlık; zulüm, merhametsizlik; haksızlık.

Gafir : Örten, etrafını çeviren; çok fazla.

Galebe : Galip gelme, yenme, üstünlük; çokluk, kalabalık; zaptolunmayacak derece azgın.

Galî : Değerinden çok pahalı olan.

Galle : Zahire, mahsul, ekin; îrât, gelir; el emeği.

Galle-i vakf : Vakıftan gelen galle (gelir îrât).

Garaz : Hedef, gaye, maksat, meyil .

Garrâ’ : Ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyişli, şatafatlı

Gasb : Zorla alma, zaptetme; kapma; zorla alınan şey.

Gaybûbet : Kaybolma, yokluk, bulunmayış, gözönünde olmayış.

Gayr : Ayrı, başka, özge, artık, diğer, madâ, değil.

Gayr-ı marziyye: Hoşa gitmemiş, beğenilmemiş.

Gayr-i müsmir : Verimsiz, boş, faydasız.

Gıbb : Son; -den, -dan sonra.

Gıyâb : Hazır ve mevcut olmama, göz önünde bulunmama, uzaklaşma.

Gıyâben : Hâzır ve mevcut olmaksızın bulunmadığı halde; mahkemede, duruşmada bulunmaksızın

Gil : Balçık, su ile ıslanmış toprak, lüleci çamuru, kil.

Girift : Tutma, yakalama.

Gûnâ : Türlü, gidiş, tarz, yol; sıfat.

Gurre : Arabî ayın birinci gecesi ve günü.

Güzerân : Geçici, geçen.

Güzeşte : Geçmiş; işlemiş fâiz.

H

Habbe : Buğday, arpa ve sâire gibi ufak ve yuvarlak olan şeyler, tâneler.

Habbe-i vâhide : Tek tâne; -azlıktan kinâye olarak- hiçbir şey.

Hâce : Hoca, efendi, ağa, çelebi, sâhip, muallim, profesör, öğretmen,

331

müderris; molla, ev sâhibi.

Hafî : Gizli, saklı.

Hafîd : Evlât oğlu, torun.

Hakk : Doğruluk, insaf.

Hakkâniyyet : Hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme, doğruluk.

Hâl : Şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmayan zaman; oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, durum.

Hal' : Soyma; boşanma; tahttan indirme.

Halâs : Kurtulma, kurtuluş.

Halef-selef : Sonra gelen ve önceki (kimse); baba ile oğul.

Hâlet : Hâl, sûret, keyfiyet, nitelik

Hâlî : Tenha, boş, sâhipsiz yer; açık yer.

Halîl : Zevç, koca.

Halîle : Zevce, nikâhlı kadın.

Halvet : Yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme, tenhalık; تنها yer.

Hâmil : Yüklü; gebe; haiz; sahip, mâlik; taşıyan, götüren; uhdesinde bir poliçe bulunan.

Hân : Han, kervansaray, otel; dükkân, meyhâne.

Hânedân : Kökten asîl ve büyük âile, ocak.

Hân-kah : Tekke.

Harâb : Yıkık, virân.

Harc : Vergi, sarf, gider, bir iş için kullanılan madde.

Harem : Herkesin girmesine müsâade edilmeyen, saygıdeğer ve kutsal yer

Hâriciyye Nezâreti :Dışişleri Bakanlığı.

Hâriciyye : Dış siyâset işleri, dışişleri; hâriçle ilgili.

Harîk : Yangın, ateş.

Harîm : Biri için kutsal olan şeyler; harem dâiresi, harem; evin içi gibi başkasına kapalı olan yer; bir evin civârı, avlu; ortak, şerik.

Harîr : ipek.

Hark : Su akacak yarık, ark.

Hasb : Göre, nazaran, birâen, cihetiyle, gereğince.

Hasbet-en-lillah: Allah rızâsı için, Tanrı uğruna.

Hasbî : Karşılıksız, parasız, bedâva.

Haseb : Baba tarafından gelen şeref, asîllik, soy temizliği.

Hâsılat : Herhangi bir işte, husûle gelen şeyler, temettu, fayda, îrât, vâridat, gelir, kazanç.

Hasm : Düşman, muhâlif, karşı taraf.

Hasm-ı câhid : Bile bile inkâr eden düşman.

Hâss : Mahsûs, özel.

Hatab : Odun.

Hatîri : Şan ve şeref sâhibi [kimse]; yüce, ulu.

Hatt : Çizgi; satır; yol; yazı; pâdişah yazısı, ferman, buyruk; sıra, saf.

Hatve : Adım.

Havâle : Bir işi veyâ bir şeyi başka birine bırakma, üsztüne bırakma, ısmarlama.

Hâvî : İhtivâ eden, içine alan, şâmil, kaplayan, toplayan.

Havl : Yıl, sene, etraf, çevre; güç, kuvvet, tâkat.

Havlu : Avlu.

Hâzirûn : Huzûrda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bulunanlar.

332

Hazret : Saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan

Hedm : Yıkma, harâbetme

- Hengâm** : Zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.
- Hevâ** : Heves, istek, arzu; sevgi; hoşlanma.
- Hıfz** : Saklama, ezberleme.
- Hınta** : Buğday.
- Hırâset** : Bekleme, koruma.
- Hıyânet-kârâne** : Hâince, hâine yakışacak sûrette.
- Hızâne** : Medresede verilen sût analık dersi.
- Hibe** : Bağışlama, bağış.
- Hidmet** : İş, hizmet, vazîfe, iş görme, birinin işini görme.
- Hikâye,hikâyet** : Anlatma; roman; masal; olmuş bir hâdise.
- Hilâf** : Karşı, zıd, yalan.
- Hilâl** : Yeni ay.
- Hîn** : An, zaman, vakit, sıra.
- Hisse** : Pay, nasip.
- Hisse-i şâyia** : Hissedârların, ayrılmamış, bölünmemiş maldaki hisseleri.
- Hitâm** : Son, nihâyet.
- Hiyel** : Oyunlar, adatmalar, dubârâlar.
- Hôd-be-hôd** : Kendi kendine, kendi başına, kendiliğinden.
- Hulâsaten** : Hulûsa olarak, kısaca.
- Huliyâyât** : Altın, gümüş, pırlanta gibi zînet eşyaları.
- Hullate** : Elbise, sabahlık, pelerin.
- Hurdevât** : Hırdavat, öteberi, kırık dökük şeyler.
- Hurûc** : Çıkış, çıkma; dışarı çıkma; ayaklanma.
- Husûl** : Üreme, türeme, çıkma.
- Husûmet** : Hasımlık, düşmanlık; çekememezlik, kıskançlık.
- Husûs** : Bakım, iş, şekil, yol, konu.
- Huzûr** : Hâzır bulunma.
- Hüccet** : Sened, vesîka, delil [eskiden şerîat mahkemesinden verilen bir hak veyâ bir sâhiplik gösteren resmî vesîka].
- Hücûm** : Saldırış, saldırma.
- Hümâ** : İki kişiyi gösterir.

Hümâyûn : Mübârek, kutlu; pâdişaha ait.

Hüsn : Güzel, iyi

Hüsn-i İmtizâc : İyi geçinme.

I

Istılâh : İlim sözü, tâbir, terim.

Itk : Köle veya câriye azâdetme.

Itlâk : Salıverme, koyuverme.

İ

İ'lâm : Bildirme, bildirilme, anlatma; bir dâvânın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmî vesîka.

İ'mâr : Şenlendirme, bayındır hale getirme.

İ'tâ : Verme, verilme, ödeme.

333

İbâre : Cümle; paragraf; bir metinden çıkarılmış birkaç satır.

İbka' : Bâki, daim, devamlı, sürekli kılma; yerinde, evvelki hâlinde bırakma.

İbn : Oğul.

İbrâ' : Berî kılma, berâet etme, temize çıkarılma, aklanma.

İbrâm : Can sıkacak derecede ısrâr etme, üstüne düşme; zorlama.

İbrâz : Meydana çıkarma, gösterme.

İbtidâ : Başlama; başlangıç.

İcâb : Lâzım gelme, gerek.

İcâr : Kirâya verme, verilme; kira parası.

İcâre,İcâret : Kirâ, îrat, gelir.

İcâzet : İzin, ruhsat; diploma; eski bir yazı türü.

İcbâr : Cebretme, zorlama, zorlanma.

İclan : Açığa vurma, meydana çıkarma, belli etme.

İdâne : Borç, ödünç verme.

İddet : Kocasından ayrılan kadının, tekrar başkasıyla evlenebilmek zorunda bulunduğu, yani üç def'a hayz görüp temizleninceye kadar geçecek olan müddet.

- İddiâ** : Haklı haksız bir hükümde ayak direme; mahkemede bir hakkın sâbit olduğu dâvâsında bulunma; inat.
- İdhâl** : Dâhil etme, içeri sokma; memleket dışından mal getirme.
- İd-i Fıtr** : Ramazan Bayramı.
- İfâ** : Ödeme, yerine getirme.
- İfâkat** : Hasta, iyi olma, iyiliğe dönme; sarhoşluktan veya baygınlıktan ayılma.
- İfrâz** : Bir bütünden bir parça ayırma; ayrılma.
- İftirâk** : Ayrılma, dağılma; perîşan olma.
- İğfâl** : Gaflete düşürüp, yanıltıp yanlış bir iş yaptırma; aldatma; aldatılma.
- İhâfe** : Korkutma, korkutulma.
- İhbâr** : Haber verme, bildirme, anlatma.
- İhdâs** : Meydana getirme, ortaya çıkarma.
- İhrâ'** : Eksiltme, eksiltirme.
- İhrâc** : Dışarı atma; çıkarma; fazla malı yurt dışına gönderme.
- İhrâk** : Yakma, yakılma.
- İhsân** : İyilik etme, bağış, bağışlama; verilen bağışlanan şey; lütûf, iyilik.
- İhsâr** : Kısalma, kısaltma; kuşatma, sarma.
- İhtar-nâme** : Protesto.
- İhticâc** : Delîl, vesîka, şâhit, tanık gösterme.
- İhtimâm** : Dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.
- İhtiyâr** : Seçme, seçilme; katlanma.
- İhyâ'** : Diriltme, diriltirme, canlandırma; tâze can verircesine iyilik, lütüfetme; yeniden kuvvetlendirme; uyandırma, canlandırma, tâzelik verme.
- İhyâ-kerde** : İhyâ edilmiş, meydana getirilmiş, yaptırılmış.
- İhzâr** : Hazırlama, hazır etme, edilme; huzûra getirme; birinin mahkemeye dâvet olunması.
- İhzâriyye** : Birini mahkemeye çağırması için alınan harç ve yazılan yazı.
- İk'âd** : Oturtma.
- İka'** : Yapma, yaptırma, oldurma; düşürme.

334

İkâme : Oturma; kaldırma; ayakta durdurma; meydana koyma.

İkdâm : Gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma; ilerleme.

İkrâr : Saklamayıp söyleme; dil ile söyleme, bildirme; tasdik, kabûl; birinin başka birinin, kendisinde olan hakkını alacağını haber vermesi.

İktidâr : Güç yetme, yapabilme.

İktifâ' : Yeter bulma, aza kanaat etme, yetinme.

İktisâm : Bölüşme, paylaşma; hisselere ayırma.

İktizâ' : Lâzım gelme, gerekme; lâzım getirme, gerektirme; ihtiyaç, gereklilik; işe yarama.

İlhâh : Üzerine düşme, zorlama; isrâr etme, direnme.

İlka' : Bırakma bırakılma, terk, atma; telkin etme, ilham etme, bir kusuru başkasına yükleme.

İlm-i haber, ilm-i hadîs: Hz. Muhammed'in sözlerini inceleyerek bunlardan çıkan mânâları açıklayan ilim.

İltifât : Yüzünü çevirip bakma; dikkat; hatır sorma, gönül alma; sözü başka bir şahsa çevirme.

İltimâs : Kayırma.

İltiyâm : Yara kapanma, onulma.

İltizâm : Kendi için lüzumlu sayma; birinin tarafını tutma; icapettirme, gerektirme.

İlzâm : Cevap veremez hâle getirme, susturma.

İmâret : Umran, bayındırlık; yoksullara yiyecek dağıtılmak üzere kurulmuş olan hayır evi.

İmtinâ' : Çekinme, geri durma; imkânsızlık, olamayış.

İnd : Yan, taraf, yön, kat, yanında, göre, düşüncesine göre, olunca, olduğu halde.

İnde'l-hâce : Lâzım olduğu, gerektiği zaman.

İnfâk : Nafaka verip geçindirme, besleme.

İnfâz : Yerine getirme, yapma; öte tarafa geçirme.

İnhâ' : Ulaştırma, yerleştirme; bir vazîfeye tayin veya bir maaşa terfi için yazılan yazı.

İnhisâr : Bir şeyi, bir maddeyi, bir işi, başkası yapmamak üzere, yalnız bir kişiye, bir müesseseye verme.

İnkıta' : Kesilme; arası kesilme; kesilme, tükenme, bitme.

İnkıyâd : Boyun eğme; kendini teslim etme.

İnşâ' : Yapma, yapılma, vücûda, meydana getirme.

İntifâî : Yarar, fayda güden; yararçı, faydacı.

İntihâb : Seçme, seçilme; seçim; en güzel.

İntihâb : Yağma ile mal alma, kapışma, talanlama.

İntikâl : Bir yerden başka bir yere göçme; geçme, birinden diğerine geçme, ölme, öbür dünyaya göçme, babadan kalma miras, bir bahisten başka bir bahse geçme.

İntizâr : Bekleme, beklenilme, gözleme, gözlenilme.

Îrâd : Getirme; söyleme.

Îrâde : Dileme, isteme, meram etme; emir, ferman, buyruk.

Îrâde-i seniyye : Padişah emri, buyruğu.

Îrâe : Gösterme, tâyîn etme.

İrs : Ölmüş bir kimsenin evlât ve akrabâsından sağ kalanlara düşen para
335

veya mal.

İrsâl : Gönderme, gönderilme, yollama; salıverme, koyuverme.

İrtifâ' : Yükselme; yükseklik, yükselti.

İrtihâl : Göçme, göçetme; ölme.

Îrzâ : Râzı, hoşnûdetme, gönlünü etme, kandırma.

İsâbet : Rast gelme, doğruca gidip erişme, yerini bulma.

İsâl : Vusul buldurma, buldurulma; vardırma, vardırılma, ulaştırma, ulaştırılma.

İsbât : Şâhit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma.

İskât : Düşürme, düşürülme.

İsnâd : Bir şeyi, birisi için yaptı deme; iftirâ etme.

- İsr** : İz, eser, alâmet, nişâne; meslek, gidiş, istek.
- İsti'lâm** : Yazı ile bilgi isteme.
- İsti'lâm-nâme** : İstilâmı kapsayan belge.
- İstievâb** : Sorup cevâp alma, cevâp alma maksadıyla söyletme.
- İstid'â'** : Yalvararak isteme; istidâ, dilekçe.
- İstîfâ'** : Tamâmıyla alma, alınma, ödetilme.
- İstifsâr** : Sorma, sorulma.
- İstiftâ'** : Fetvâ almak isteme; müftüye mürâcaat etme.
- İstihdâm** : Kullanma, hizmete kabul etme.
- İstihkak** : Hakkı olma, hak kazanma; hak kazanılan şey.
- İstihşâl** : Hâsıl etme, meydana getirme, üretme; elde etme, ele geçirme, ele geçirilme
- İstikrâz** : Ödünç para alma, alınma; fâizle para alma.
- İstimâ'** : Dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme; dinleyip kabûl etme, kulak verip dinleme.
- İstinâd** : Dayanma; güvenme; senet, delil, hüccet sayma.
- İstînâfen** : İstînâf sûretiyle.
- İstinkâh** : Bir kadını nikâhla alma; nikâhlanmak isteme.
- İstinsâh** : Nüshasını çıkarma, bir sûretini çıkarma, kopya etme.
- İstintâk** : Nutka getirme, birini söyletmek isteme; sorguya çekme.
- İstirbâh** : Fâize yatırma, fazla fâizle para verme, verilme.
- İstirdâd** : Geri alma, alınma; verilmiş veya gönderilmiş bir şeyin geri gönderilmesini isteme, geri isteme.
- İstirhâm** : Merhamet dileme, yalvarma, yalvarış.
- İstîşhâd** : Şâhit göstermeler, şâhit göstererek.
- İstîzân** : İzin isteme; izin için sorma; danışma.
- İşhâd** : Şahâdet ettirme, şâhit getirme, şâhit olarak gösterme.
- İştibâh** : Şüphelenme, şüphe etme.
- İştikâ** : Şikâyet etme, yanıp yakılma.
- İştirâ'** : Satın alma, alınma.
- İştirâk** : Ortak olma, ortaklık.

İt‘âm : Yemek yedirme, yemek verme, verilme.

İtaât : Boyun eğme, dinleme; alınan emre göre davranma.

İtlâf : Telef etme, mahvetme, öldürme.

İttifâk : Birleşme, uyuşma; sözleşme.

İttihâb : Bedelsiz olarak verilen bir malı kabul etme.

İttihâd : Bir olma, birleşme, aynı fikirde olma, birlik.

İvâz : Bedel, karşılık, karşılık olarak verilen şey.

336

İzâfe : Zammetme, katma; karıştırma

İzâle : Giderme, giderilme; yok etme

İzhâr : Gösterme, meydana çıkarma; yalandan gösteriş

İzin-nâme : (Eskiden) bir nikâhın kıyılması için kadı tarafından verilen izin kağıdı; bırakma kağıdı, çıkarma kağıdı, müsâade kağıdı.

İzzet : Değer, kıymet; yücelik, ululuk; kuvvet, kudret; hürmet, saygı; ikram, îzâz.

J

Jurnâl : Biriyle ilgili olarak yetkililere verilen kötüleme, ihbar yazısı.

K

Kabâyih : Yakışksız, çirkin şeyler.

Kâbil : Kabûl eden, kabul edici; olan, olabilir.

Kabl : Ön, önce, önceki, evvel, evvelki.

Kabl-ez-zuhr : Öğleden önce.

Kabz : El ile tutma; avuç içine alma, kavrama.

Kadîm : Eski; öncesini bilir kimse bulunmayan, öncesi bilinmeyen şey; başlangıcı olmayan, öteden beri mevcut bulunan, eski zaman.

Kadîme : [Kadîm’in müen] eski.

Kâf : [Eskiden] askerlikte çekilen kur‘alardan “kur‘a” sözüne işâret olarak, üzerinde (kaf) harfî bulunan kâğıt olup bunu çeken, asker olurdu.

Kaffe : Hep, bütün, cümle.

Kâfi : El veren, yetişen; yeter, yetecek.

- Kâfil** : Kefâlet eden, üstüne alan (bir işi); ödeyen, kefil.
- Kaht** : Kıtlık, kuraklık; kuraklıktan dolayı mahsûlün yetişmemesi.
- Kâil** : Söyleyen, diyen; râzı olmuş, boyun eğmiş; inanmış, akli yatmış.
- Kaim** : Ayakta duran, ayakta bulunan; birinin yerini tutan, birinin yerine geçen; bir işte sebât eden.
- Kâime** : Kağıt para.
- Kâin** : Mevcût olan, bulunan, var olan.
- Kal** : Söz, lâf.
- Kalfa** : Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı.
- Kalîl** : Az, çok olmayan [şey].
- Kâmilen** : Noksansız; tam olarak, hep, bütün.
- Kânûn-ı evvel** : (İlk kanûn) Aralık ayı.
- Kâr** : İş güç, iş; kazanç, temettu‘.
- Karye** : Köy.
- Karz** : Ödünç verme, ödünç alma, ödünç verilen veyâ alınan şey; borç.
- Kasaba** : Kasaba; köy.
- Kasd** : Niyet, kurma, bile bile yapma; bir işe bilerek isteyerek girişme; dövme, öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma.
- Kasr** : Kısa kesme, kısaltma, kısma.
- Kasr-ı yed** : El çekme, vazgeçme.
- Kassâm** : Vârisler, mirasçılar arasında mirası taksim eden ve küçüklerin hakkını koruyan şerîat memûru; kısım kısım ayıran, kısım kısım
- 337
- veren.
- Kat‘** : Kesme, kesilme; biçme; halletme, karar verme, sona erdirme, bitirme.
- Kâtib** : Kîtabet eden, yazan, yazıcı; usta yazıcı.
- Kavî** : Kuvvetli, güçlü, güvenilir, sağlam.
- Kavl** : Lakırdı, söz.
- Kavvâs** : Oklu asker; ok yapan, okçu; banka, konsoloshâne, sefârethâne gibi yerlerde kapıcılık, bekçilik eden kimse, kavas.

Kayd : Yazma, yazılma.

Kayyum : Câmi hademesi, kayyum; müteveli.

Kazâ' : Olacağı ezelden Cenâb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi; davaları görme işi, hüküm verme; kadının hükmü, kadılık vazîfesi, bir kadının idaresi altında bulunan yer.

Kâzib : Kezbeden, yalan söyleyen, yalancı; yalan, uydurma.

Kaziyye : İş, husûs, madde, mesele; dâvâ.

Kebîr : Büyük, ulu.

Kefâlet : Kefillik, birine kefil olma.

Keffâret : Bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan veya tutulan şey.

Kelâm : Söz, lâkırdı.

Kemâfi's-sâbık : Eskisi gibi.

Kemâl : Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik.

Kemâ-yenbagî : İcâbetiği gibi, uygun şekilde.

Kerem : Asâlet, asillik, soyluluk, cömertlik, elaçıklığı, lütuf, bağış, bahşiş.

Kerîme : Kız evlâd.

Kesân : Kimseler, kişiler, insanlar.

Kesb : Çalışıp kazanmak.

Kesî : (Yahud keski) bir atım barut miktarı.

Kesîr : Çok çok olan, bol.

Kesr : Kırma, kırılma, paralama.

Kesret : Çokluk, bolluk, ziyâdelik.

Keşf : Açma, meydana çıkarma; gizli bir şeyi bulma.

Keşide : Çekilmiş, çekiliş; tartılmış; tertîbedilmiş, dizilmiş; yazılmış; eski yazıda bazı harflerin üzerine çekilen çizgi.

Ketb : Yazma.

Ketebe : Katipler.

Kethüdâ : Bir daire ve konağın veyâhût bir nevi umûrun idâresine memûr olan mutemed adam, emîn, vekîl-i umûr.

Ketm : Bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma.

Kevn : Olma, var olma, varlık, vücut.

Keyfe mâ yeşâ' : Nasıl isterse, istediği gibi.

Keyfiyyet : Nitelik; bir şeyin iyi veyâ kötü olması ciheti; bir hâdisenin geçişi; madde, iş, husûs.

Kezâ : Böyle, böylece; bu da öyle.

Kezâlik : Kezâ, bu, bu da öyle.

Kıbel : Taraf, yan, yön.

Kıbtî : Kıbt soyundan, çingene.

Kıdem : Kadîm olma, eskilik, bir işte eskilik.

Kırâat : Okuma; devamlı ve düzgün okuma.

Kıt'a : Parça, bölük, cüz.

338

Kıyâm : Bir işe kalkışma, başlama.

Kıymet : Değer; bedel, baha, tutar.

Kıyye : Okka, dört yüz dirhem.

Kîl : Söz.

Kirâm : Soydan gelenler, soyu temizler; ulular, şerefli; cömertler, eli açık.

Kîsve : Elbise; husûsî kıyâfet.

Kizb : Yalan söyleme, yalan.

Koçân : Marul, lahana gibi sebzelerde yaprakların çıktığı sert gövde; mısırın tanelerini taşıyan, üzeri yaprakla sarılı, püsküllü meyvesi; defter biçimindeki makbuz ve biletlerin zımbalı bölümü koparıldıktan sonra cilde bağlı kalan parçası.

Köhne : Eski, eskimiş; zamanı modası geçmiş.

Kuddise sırrahu: Sırrı mukaddes olsun!

Kur'a : Yalnız tesâdüfe ve tâlihe bağlı bir ayırma yapmak üzere baş vurulan her türlü vâsıtâ; ad çekme; Tanzîmat sonrası askerlik işlerinde kullanılan bir usûl olup, bir yılın doğumluları arasında, ad çekilerek, adına k yazılı kâğıt çekilen asker olur.

Kurâ-yı mütecâvire: Komşu köyler.

Kurbet : Yakınlık; hısımlık, akrabalık.

Kusûr : Eksiklik, ayıp; sakatlık; özür, yetersiz hareket; suç, kabahat, ihmal, tedbirsizlik.

Kûşluk : Sabah ile öğle arasındaki vakt.

Kuyûd : Kayıtlar, bağlar.

Kuyûdât : Resmî muâmeleler ve haberleşmeler defteri.

Küfv : Eş, benzer, denk, arkadaş.

Küllî : Umûmî, bütün; çok.

Künk : Kiremitten su yolunda müsta‘mel üstüvâne (direk; içi boş direk).

Kürsî : Oturulacak yüksekçe yer; taht; hükümet merkezi, başkent.

Kürûm : Üzüm, bağ kütükleri.

Küsûr : Parçalar, artan parçalar, artıklar.

L

Lâbis : Giyen, giymiş.

Lâ-büdd : Lâzım, gerekli, gerek.

Lâhik : Lühûk eden, yetişen, ulaşan; eklenen, sonradan tâyîn edilen, yenisi.

Lâ-ilâc : Çâresiz, imkânsız.

Lâkin : Ama, fakat, ancak, şu kadar var ki.

Lâtif : Yumuşak, hoş, güzel; nâzik.

Lâ-yenbagî : İcabettiği gibi, uygun şekilde.

Lâ-yetegayyer : Değişmez, bozulmaz.

Lede : Sırasında, yapıldığı zaman.

Lede'l-hâce : Hacet, ihtiyaç görüldüğü zaman.

Lev : Olsa bile.

Levâih, levâiyih : Lâyihalar.

Levâzımât : Lâzım olan şeyler, gerekli şeyler, yaşamak, geçinmek, yolculuk için lüzumlu olan nesnelere; askerin yiyecek, yakacak ve savaş eşyası ve bu işlerle uğraşan dâire.

339

Leylen : Geceleyin, gece vakti.

Leys : Yokluk.

Li-eb : Baba tarafından, baba yoluyla.

Li-ebeveyn : Baba ve ana tarafından, ana baba yoluyla.

Li-ümm : Anne tarafından, anne yoluyla.

Livâ' : Mülkî idârede kazâ ile vilâyet arasında bir derece, sancak.

M

Ma', maa : İle, beraber, birlikte.

Ma'delet : Adâlet, âdillik; insafılık.

Ma'dûm : Yok olan, mevcût olmayan.

Ma'kud : Akdolanmış, bağlanmış, bağlı, düğümlü.

Ma'lûl : İletli, hastalıklı, sakat.

Ma'lûmât : Ma'lûm olan, bilinen şeyler.

Ma'mûl : İmal edilmiş, yapılmış, işlenmiş.

Ma'mûlün bih : Kendisiyle amel olunan, yürürlükte olan, hükmü geçer.

Ma'rife : Mânâ ve methûmu belirtilmiş olan söz.

Ma'rifet : Herkesin yapamadığı ustalık; her şeyde görülmeyen husûsiyet, ustalıkla yapılmış olan şey; bilme, biliş.

Ma'rûf : Herkesçe bilinen, tanınmış, belli; meşhur, ünlü; şerîatın emrettiği, uygun gördüğü.

Ma'zûl : Azledilmiş, işinden çıkarılmış.

Ma'-i lezîz : Tatlı su.

Mâ-adâ : -den başka.

Maa-mâ-fih : Bununla beraber, böyle iken böyle ise de.

Maan : Berâber, birlikte.

Mâ-beyn : İki şeyin arası, arasındaki şey, ara

Mâ-dâm : Mâdem, çünkü, değil mi ki.

Magrûs, magrûse : Garsolanmış, toprağa dikilmiş.

Mağaza : Büyük dükkan, emtia ve eşyâ-yı ticâriyye vesâire vaz'ına mahsûs mahsen.

Mâh : Ay; senenin on ikide bir kısmı, ay.

Mahall : Yer.

Mahallât : Mahalleler.

Mahbûs-hâne : Hapishâne, cezâevi.

Mahdûd : Tahdîd edilmiş, sınırlanmış; sınırlı; belirli.

Mahdûm : Oğul, evlât; hizmet edene nispetle efendi veyâ hanım.

Mahfûz : Hıfzolunmuş, saklanmış; korunmuş, gözetilmiş; gizlenmiş; ezberlenmiş.

Mâh-ı tâbân : Parlayıcı, parlak Ay.

Mahlûl : Hallolmuş, çözülmüş, dağılmış; sahipsiz maaş veya memurluk; mirascısı bulunmayan ve hükümete kalan [miras].

Mahlût : Halt olunmuş, katılmış, karıştırılmış karışık.

Mahmî : Himaye gören, korunan [kimse].

Mahsûb : Hesâbedilmiş, hesâba dâhil edilmiş, avans kapatma, büyük bir zâta mensup kimse.

Mahsûben : Hesâba katılarak, alacağı tutularak, hesâba geçirilerek; avans olarak.

Mahsûl : Husûl bulan, hâsıl olan, meydana gelen şey; ürün; verim.

340

Mahsûr : Muhâsara edilmiş, kuşatılmış, hasredilmiş, sınırlanmış, belli edilmiş.

Mahsûs, mahsûse: Husûsîleşmiş; başkasında bulunmayan, yalnız bir kimseye âit olan.

Mahzâ : Ancak, yalnız, tek, sâde; hâlis, katkısız, tam.

Mahzar : Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü; hazır olma, görünüş, gösteriş; birkaç kişi tarafından imzâlanmış olan dilekçe; mahkeme sicili.

Mak'ad : Oturulacak yer, minder.

Makal : Söz, lâkırdı; söyleme, söyleyiş.

Makbûlü's-şehâde: Şehâdeti kabûl edilmiş, edilen.

Makbûz : Bir şeyin alındığına karşı verilen mühürlü, imzâlı kâğıt.

Makis : Kıyâs edilebilir, benzetilebilir..

Maktûl, maktûle : Katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş.

Makule : Takım, çeşit, soy.

Mâl : Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey; varlık, servet; para, nakit, gelir; tüccar eşyâsı

Mâlik : Sâhip, bir şeye sâhip, bir şeyi olan.

Mâni' : Men' eden geri bırakan, alıkoyan, engel olan; engel, özür.

Mansıb : Devlet hizmeti, memûriyet, makam, rütbe, derece, orun.

- Mansûb** : Nasbolunmuş, konmuş, dikilmiş; me'mûriyete konulmuş, me'mûriyette bulunan.
- Mantûk, mantûka**:Söylenilmiş, denilmiş; söz, kelam, nutuk, mânâ, mefhum.
- Maraz** : Hastalık; dert, belâ, dayanılması güç durum.
- Mârr** : Mürûr eden, geçen.
- Mârrü'l-beyân** : Beyânı (yukarıda) geçmiş olan.
- Mârrü'z-zikr** : Zikri (yukarıda) geçmiş olan.
- Marzî** : Rızâ gösterilmiş, beğenilmiş, hoşnutluk.
- Maskat, maskıt** : Düşecek yer, düşünülen yer.
- Maskat-ı re's** : İnsanın doğduğu yer.
- Matlûb** : Talebedilen, istenilen, aranılan şey.
- Mazbata** : Karamâme, tutanak.
- Mazbût** : Zabt olunmuş, ele geçirilmiş; yazılmış, kaydedilmiş; hatırda tutulmuş; derli toplu muhâfazalı, korunmuş; belli, belirtilmiş; sağlam.
- Mazmûn** : Ödenmesi lâzım gelen şey; mânâ kavram; nükteli, sanatlı, ince söz.
- Mazrûb** : Zarbolunmuş, dövülmüş, vurulmuş, çarpılmış.
- Me'hâz** : Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer; kaynak.
- Me'mûr** : Emir almış olan kimse; bir işle vazîfelendiren kimse; devlet hizmetinde maaş veya ücretle çalıştırılan kimse, görevli.
- Me'zûn, me'zûne** : İzinli, izin almış; bir okuldan diploma almış, lisansiyeye.
- Meâl** : Meydana gelen şey, netîce; mânâ, kavram, mefhum.
- Meb'as** : Gönderilme, yollanma.
- Mebâliğ** : Paralar, akçeler.
- Mebhûs** : Bahsolunmuş, sözü geçmiş.
- Meblağ** : Para, akçe.
- Mebnî** : Binâ olunmuş, yapılmış, kurulmuş; bir şeye dayanan; ...den dolayı, ...den ötürü.
- Mebstû, mebsûta** : Bast olunmuş, yayılmış, açılmış.
- Mecâlis** : Meclisler, toplantılar, toplantı yerleri.
- Mecîdî, mecîdiyye** : Sultan Abdülmecit'le ilgili.

Meclis : Oturulacak, toplanılacak yer; görüşülecek bir mes'ele için bir araya

341

gelmiş insan topluluğu.

Meclis-i rûhânî : Hristiyanların, mezheplerine ait işlerin tetkiki ile vazîfeli bulunan hey'etleri.

Mecmû', mecmûa : Cem'olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm.

Mecnûn : Cin tutmuş, çıldırmış, deli; divâne; delice seven, tutkun.

Mecnûne : ["Mecnûn"un müen].

Mecrâ : Suyun cereyan ettiği, aktığı yatak, su yolu, akıntı yeri.

Mecrûh : Cerholunmuş, yaralanmış.

Mecrûha : ["Mecrûh"un müen]

Medâr : Bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrâfında dönülen nokta.

Medfû' : Def'olunmuş, dışarı çıkarılmış; verilmiş, vezneden çıkarılmış.

Medhal : Dâhil olacak, girecek yer, kapı, antre; başlangıç; giriş.

Medhûl : Dahl edilmiş, ayıplanacak bir kusur işlemiş; dile düşmüş; kendisine bir şey girmiş olan.

Medîd, medîde : Çekilmiş, uzatılmış; uzun, çok uzun süren.

Medîne : Şehir.

Mefrûş : Fersolunmuş, döşenmiş.

Mefrûşât : Kilim, seccâde, koltuk, kanape ve sâire gibi ev döşemeye yarayan eşyâ.

Mefsedet : Fesatlık, münafıklık, bozgunculuk.

Mefsûh, mefsûha : Fesholunmuş, hükümsüz bırakılmış, yürürlükten kaldırılmış, iptal edilmiş, çalışmaz bir hâle getirilmiş.

Mehâl : Korku yeri; süre, vâde, mehil.

Mehl : Vâde, vakit verme, bir işi muayyen bir zamâna kadar bırakma.

Mehr : Mihir, evlenirken erkek tarafından kadına verilen nikâh bedeli.

Mekremet-lü : İlmiyede sadreyin pâyesinin resmî ünvanı.

Mektûm, mektûme : Ketmolunmuş, gizli, saklı; hükümetten gizli tutulan.

Memhûr : Mühürlü, mühürlenmiş.

Memlû, memlû': Doldurulmuş, dolu.

Memnû', memnûa : Menedilmiş, yasak edilmiş, yasak.

Menâb : Birinin yerini tutma, vekîl olma; vekîllik yeri.

Menâbi' : Menba'lar, kaynaklar.

Menâbir : Minberler.

Menba' : Kaynak; pınar.

Menfaat : Fayda, kâr, çıkar, yarar.

Menkâbe : Çoğu tanınmış veyâ tarihine geçmiş kimselerin ahvâline âit fıkralar, hikâyeler.

Menkûha : Nikâhlı kadın.

Menkûlât : Ağzdan ağıza yayılarak duyulan, bilinen şeyler.

Menkuz : Nakzedilmiş, bozulmuş, hükümsüz bırakılmış.

Mensûb : Bir kimseye, bir şeye nisbeti olan, bir şeyle ilgisi bulunan.

Menzil : Yollardaki konak yeri; ev; bir günlük yol, konak; mesâfe.

Mer'a : Çayırılık, otlak.

Mer'î, mer'iyye : Riâyet edilen, saygı gösterilen; gözetilen, yürürlükte olan.

Merâm : İstek, maksad, niyet.

Merbût : Raptolunmuş, bağlanmış, bağlı.

Merci' : Rücû edilecek, dönülecek yer, mürâcaat olunacak, başvurulacak yer, kimse.

342

Merdûd : Redd olunmuş, kovulmuş; geri döndürülmüş, geri çevrilmiş.

Merhamet : Şevkat gösterme, acıma; birini esirgeme.

Merkûm : Yazılmış, adı geçmiş.

Mersûm : Resm olunmuş, yazılmış, çizilmiş; bahsi geçmiş, adı geçmiş.

Mertebe : Derece, basamak; rütbe; pâye; miktar.

Mesâlih : İşler.

Meskûn : İçinde insan oturan yer; insan bulunan, şenelmiş yer.

Mesmû' : İşitilmiş, duyulmuş, haber alınmış; dinlenen, işitilen.

Mest-i müdâm : Devâmlı, her zaman sarhoş.

Mestûr, mestûre : Setrolunmuş, örtülü, kapalı, gizli

Meşhûd, meşhûde :Gözle görülmüş, görülen.

Meşhûr : Şöhretli, şöhret kazanmış, ün almış, ün salmış.

Meşîhat : Şeyhlik, şeyhülislâmlık pâyesi, makamı.

Meşîhat-penâh : Şeyhülislâm.

Meşrû‘, meşrûa : Şer‘an câiz olan, şeriatın izin verdiği, şerfata, kanuna uygun.

Meşrûh, meşrûha :Şerholunmuş, açıklanmış; uzun uzadıya anlatılan.

Meşrût, meşrûta : Şart koşulmuş, şartlı, şarta.

Meşrûti, meşrûtiyyet:Bir hükümdârın başkanlığı altında bulunan parlâmento idâresi.

Metâ‘ : Satılacak mal, eşyâ; sermaye, elde bulunan varlık.

Metrûke : Kocası tarafından ortada bırakılmış (kadın); boşanmış (erkekten).

Meûnet : Ölmeyecek kadar yiyecek, içecek.

Mevâdd : İşler, hususlar; kanunlar, nizamlar, hususlar; kanun, lûgat gibi metinlerde herbiri, başlı başınabir hüküm veya bir mevzû (konu) bildiren kısımlar; maddeler.

Mevâşî : Davar (koyun, keçi) ve mal (öküz, inek) gibi hayvanlar.

Mevhûb : Hibe olunmuş, ihsân edilmiş, verilmiş.

Mevkuf, mevkufe : Vakf edilmiş; durdurulmuş, alıkonulmuş; tutulmuş, hapsedilmiş, tutuklu; ait, bağlı.

Mevrûd : Gelmiş, gelen.

Mevrûs, mevrûse : Miras kalmış, ana babadan geçmiş.

Mevsûf : Vasfolunmuş, vasıflanmış.

Mevsûk : Vesîkaya dayanan, sağlam, inanılır.

Mevsûka : [“Mevsûk”un müen] vesîkaya dayanan, sağlam, inanılır.

Mevt : Ölüm.

Mezârî‘ : Ziraat olunacak yerler, tarlalar.

Mezbûr, mezbûre : Adı geçen, yukarıda söylenmiş olan.

Mezkûr, mezkûre : Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış.

Midâd : Yazı mürekkebi, yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde..

Minh, minhü : Ondan

Minvâl : Tarz, yol, sûret, şekil.

Mîrâs : Ölenin hısımlarına veyâ kanunen verilmesi gereken kimseye bıraktığı mal, mülk, para.

Mîrî : Beğlik, devlet hazînesine âit; devlet hazînesi.

Misillû : Benzer gibi.

Misl : Benzer, kat; miktar.

Miyân : Orta; meyan, ara, aralık.

Miyâne : Orta; ara; meyâne, kıvam.

Mu'tâd, mu'tâde : İtiyad edilmiş, âdet olunmuş, alışılmış.

343

Mu'teber, mu'tebere: İtibarlı, hatırı sayılır, saygın; inanılır, güvenilir; yürürlükte olan, geçer.

Mu'teberât : İtibarlı, geçer şeyler.

Mu'terif : İtiraf eden, kendi kusur ve kabahatini gizlemeyerek söyleyen, anlatan.

Muaccel : Ta'cîl edilmiş, acele olunmuş; peşin, önden verilen.

Muaccelât : Peşin ödemeler.

Muahheren : Muahhar olarak, sonradan.

Muallim : Tâlim eden, öğretene, öğretmen, hoca.

Muâmele : Davranma, davranış; yol, iz; dâirede yapılan kayıt ve sâire, alışveriş, sarraflık, para işleri.

Muammer : Ömür süren, yaşayan, yaşamış.

Muanven : Ünvanlı; debdebeli, tantanalı.

Muarefe : [“Muarref”in müen].

Muarref : Târîfedilmiş, etrâfıyla bildirilmiş; bildik, belli, bilinen.

Muarrif : Târîfeden, etrâfıyla anlatan, bildiren.

Muâvenet : Yardım, yardım etme; yardımcılık.

Muâvin, muâvine : Muâvenet, yardım eden, yardımcı; bir me'murun işlerine veyâ kendi bulunmadığı zaman yerine geçerek yardım eden kimse.

Muâyene : Gözden geçirme, yoklama.

Muayyen : Tâyin edilmiş, belli, belirli; karşılaştırılan.

Muayyin : Tâyin eden, belirten.

Mûcib : İcâb eden, lâzım gelen, gereken, gerektiren; sebep, vesile.

Mugayir : Aykırı, uymaz, başka türlü.

Muhâcirîn : Göçmenler, göç edenler, bir ülkeden kalkıp başka bir ülkede yerleşenler.

Muhaddes : Tahdîs olunmuş, haber verilmiş; şükranla bildirilmiş.

Muhâkeme : Dâvâ için iki tarafın mahkemeye başvurması; iki tarfi dinleyip hüküm verme; bir hüküm çıkarmak için bir işi zihinde inceleme; yargılama.

Muhakkak, muhakkaka: Tahkîk olunmuş, hakîkati, gerçekliği, doğruluğu belli olmuş; doğru; her halde, ne olursa olsun.

Muhakkık-âne : Hakîkati, gerçeği araştıranı yakışacak yolda.

Muhâlaa : Kadının kocasına biraz mal vermek suretiyle birbirlerinden resmen ayrılmaları.

Muhallefât : Ölen bir kimsenin bıraktığı şeyler.

Muhârebe : Harbetme, savaşıma; harb, savaş, savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.

Muharrem : Kamer takvîminin birinci ayı, aşûre ayı.

Muharrer : Tahrir olunmuş, yazılmış, yazılı.

Muharrib : Harabeden, yıkan, yok eden.

Muharrir : Tahrîr eden, yazı yazan, kâtip, yazar, bir mevzu(konu)yu yazı ile anlatan.

Muhâsebe : Hesap işi; hesaplaşma, hesap görme.

Muhâsım : Hasım, düşman olarak karşılaşanlardan her biri.

Muhâverât : Konuşmalar [karşılıklı].

Muhâzî : Birbirinin karşısında ve bir hizâda bulunan.

Muhbir : Haber veren, haberci.

Muhtâr : İhtiyâr eden, seçilmiş, seçkin; hareketinde serbest olan, istediği gibi
344

davranan, dilediğini yapan; köy veyâ mahalle işlerine bakmak üzere halkın seçtiği kimse.

Muhtelif, muhtelif: İhtilâf eden, birbirine uymayan, zıt; türlü, çeşitli; çeşit çeşit.

Muhterif, muhterife: Sanatkâr, iş sahibi.

Muhterik : İhtirâk eden, tutuşup yanan, yanmış, yanık.

Muhzir : [Eskiden] şerîat mahkemelerinde mübâşir hizmetini gören kimse.

Mukâbele : Karşılık verme, karşılama; karşı gelme; birbiriyle karşılaştırma; karşılıklı yapılan okuma.

Mukâbil : Karşı karşıya gelen bir şeyin karşısında bulunan; bir şeye karşı, bir şeye karşılık; karşılık; karşılığında.

Mukaddem : Önde olan, önden giden, önce gelen, önceki.

Mukaddemâ : Önce, eskiden.

Mukaddes,mukaddese: Takdîs edilmiş, mübârek, kutsal; temiz.

Mukannene : Belli, belirli, şaşmaz.

Mukarin : Bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş.

Mukataa : Arâzînin kesime verilmesi, muayyen bir kira karşılığında birine bırakılması; bağ, bahçe, arsa hâline getirilen ekim toprağı için verilen vergi.

Mukâvelât : Mukaveleler, sözleşmeler; yazılı sözleşmeler.

Mukavele : Sözleşme; yazılı sözleşme.

Mukayaza : Trampa etme, değişme.

Mukayyed : Kayıtlı, bağlı, bağlanmış; bir işe ehemmiyet (önem) veren; kaydolunmuş, deftere geçmiş.

Mukırr : İkrâr eden, doğruyu söyleyen “vardır, evet öyledir” diyen, kusûrunu, kabahatini gizlemeyen; birinin kendisinde hakkı olduğunu haber veren.

Mukîm : İkamet eden, oturan.

Muktedir : İktidarlı, gücü yeten, becerebilen.

Muktezâ : İktizâ etmiş, lâzım gelmiş; kanun îcâbına göre yazılan yazı, derkenar.

Mûmâ-ileyh : İmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [adam].

Murâbaha : Malı kâr ile satma; tefecilik, kanûnen verdiği izin sınırından aşkın fâiz alma.

Murâd : Arzu, istek, dilek; maksat, meram.

Murâfaa : Mahkemeye verme, mahkemeye getirme, yüzleşerek mahkeme olma.

Murakkam : Yazılmış, yazılı; terkîn edilmiş, rakam, sayı konulmuş, numaralanmış, numaralı.

Mûris : Îrâsedan, getiren, veren, kazandıran; miras bırakan.

Musaddak : Tasdîk olmuş, gerçekliği, geçerliği resmî olarak yazı ile bildirilmiş.

Musahhihîn : Tashih edenler, yanlış düzeltenler, düzelticiler.

Musarrah : Tasrîh olunmuş, açık söylenmiş, belirtilmiş, apaçık.

Muslihîn : Islâh edenler, iyileştirenler, düzelticiler, arabulucular.

Mutâbakat : Mutâbıklık, muvâfıklık, uygunluk, uyuşma, anlaşma.

Mutâbık : Uyan, uygun.

Mutâlebe : Talepte bulunma, hakkını isteme; dâvâ.

Mutasarrıf : Tasarruf eden, kendinde kullanma hakkı ve salâhiyeti bulunan; bir sancağın en büyük idâre âmiri.

Mutasavvir : Tasavvur eden, tasarlayan, zihninde kurup karar veren.

345

Mutlaka : Kayıtsız şartsız; yalnız, tek, salt.

Muvâcehe : Yüzleşme, yüz yüze gelme; karşı, ön

Muvâfık : Uygun, yerinde

Muvakkat, muvakkate:Tevkîf edilmiş olan, muayyen bir vakite mahsus, süreksiz, geçici; iğreti.

Muvakkıf : Tevkîf eden, durduran, alıkoyan.

Muvazzaf, muvazzafa:Tavzîf edilmiş, kendisine vazîfe verilmiş; maaşla ta‘yin edilmiş, ilk yapılan askerlik hizmeti.

Muzâfa : İzâfe olunmuş, katılmış, bağlanmış, bağlı.

Muzaffer : Zafer, üstünlük kazanmış, üstün.

Mübadele : Trampa, değış tokuş, bir şeyin başka bir şeyle değıştirilmesi.

Mübâreke : Mûbarek, kutlu, karşılıklı birbirini tebrik.

Mübâşeret : Bir işe başlama, girişme.

Mübâyaa : Satın alma.

Mübâyin : Başka türlü, ayrı; zıt.

- Müberrât** : Yol, çeşme gibi hayrat ve hasenat nevinden olan şeyler.
- Mübeyyen** : Tebeyyün etmiş, meydana çıkarılmış, açıkca söylenmiş, açıklanmış, açıl原因, bildiren.
- Mübeyyin** : Bildiren, açıklayan, meydana koyan.
- Mübtelâ** : Düşkün; tutkun, tutulmuş.
- Mübtîl** : İptâl eden, hükümsüz bırakan, bozan.
- Müceddeden** : Yeni olarak, yeni baştan.
- Müdâfaa** : Defetme, bir saldırıya karşı durma; koruma, korunma.
- Müdâhil** : Dâhil olan, karışan.
- Müdd** : Mut, kara mut, batman nevinden bir ölçek.
- Müddeâ** : İddiâ olunmuş, iddiâ olunan şey; dâvâ olunan şey; asılsız iddiâ edilen şey.
- Müddeî** : İddiâ eden, dâvâcı; bir hükümde ayak direyen; inatçı.
- Müderriş** : Ders veren, ders okutan; medrese dersi okutan; profesör.
- Müeccel** : Te'cil edilmiş, ileriye bırakılmış, peşin olmayan, ileride yapılmak üzere vakti belirtilen, ertelenmiş.
- Müeccele** : [Müeccel'in müen] te'cil edilmiş ileriye bırakılmış, peşin olmayan, ileride yapılmak üzere vakti belirtilen, ertelenmiş.
- Müeyyed** : Teyîdedilmiş, kuvvetlendirilmiş, sağlam; doğrulanmış; yardım gören.
- Müfâd** : Mânâ kavram.
- Müfârekât** : Ayrılma, uzaklaşma; bir yerden ayrılma; boşanma (kocasından).
- Müfârik** : Müfârekât eden, ayrılan, ayrılmış.
- Müfredât** : Toptan bilinen şeylerin ayrıntıları, dökümleri.
- Müfrez ,müfreze** : İfrâz olunmuş, ayrılmış.
- Müfsid** : İfsâdeden, bozan.
- Müheyâ** : Hazır, hazırlanmış.
- Mühr** : Mühür, imza.
- Mühtedî** : İhtidâ eden, hidâyete erişen, İslâm dinini kabûl eden [müen: "mühtediye" dir].
- Mükâleme** : Konuşma; antlaşma [devlet arasında].

Mükellef : Bir şeyi yapmaya, bir şeyi ödemeye mecbûr olan; külfetle süslenmiş, mükemmel şekilde hazırlanmış olan; vergi vermekle yükümlü olan kimse.

346

Mükerrer : Tekrar, tekrarlanmış, tekrar olunmuş.

Mükeyyifât : Keyif veren, sarhoşluk getiren ve tiryâkilik kabîlinden olan şeyler.

Mükezzib : Yalanlayan, yalancı çıkarıcı [birini, bir haberi].

Mükteseb, müktesebe: İktisâbolunmuş, kazanılmış, edinilmiş, elde edilmiş.

Mülâbese : Birbirine benzeyen iki şeyin birbirinden ayırdedilemeyerek karıştırılması; münâsebet, yakınlık.

Mülâhaza : Dikkatle bakma; iyice düşünme; düşünce.

Mülâzım : Bir yere veya bir kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan; stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen.

Mülhakât : Bir merkeze bağlı olan yerler.

Mülk : Ev, dükkân, arâzî gibi taşınmaz ve gelir getiren mal.

Mülûk-âne : Hükümdar gibi, hükümdara yakışacak yolda.

Mümânaat : Menetme, engel olma, önleme.

Mümâsil : Benzeyen, andıran.

Mümessek : İmsâk edilmiş, kendini tutmuş.

Mümtâz : İmtiyazlı, ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş, seçkin.

Mümteni' : İmtinâ eden, çekinen; olamaz.

Mümzâ : İmzâlı, imzâ edilmiş.

Mümzî : İmzâ eden, imzâ sâhibi.

Münâdî : Nidâ eden; tellâl; müezzin

Münâfî : Zıt, uymaz, aykırı.

Münâkız : Nakzeden, birbirini tutmayan.

Münâsafeten : Yarı yarıya bölüşmek sûretiyle, yarı yarıya olarak.

Münâzaun-fih : Hakkında münâzaa olunan, ihtilâflı, dâvâlı, kavgalı

Münâzi' : Nizâ', ağız kavgası eden, çekişen, kavgacı.

Münderic, münderice: İndirâceden, içinde bulunan, yer almış [içinde].

Münfesih : İntisâh eden, bollaşan, genişleyen.

Münharif : İnhirâf eden, sapan, doğru gitmeyen; çarpık, sapa; sağlam olmayan.

Münhasır : İnhisâr eden, sınırlanmış, her yanı çevrili, yalnız bir kimseye veya bir şeye mahsus olan.

Münhedim : İnhidâmeden, yıkılan, yıkılmış, harâbolmuş.

Münîf, münîfe : Yüksek, ulu, büyük.

Müntahib : İntihâbeden seçen, seçmen.

Müntakil : İntikâl eden, geçen, miras kalmış.

Münteha : Nihâyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte.

Müntehî : Nihâyet bulan, sona eren, biten; son, en son; bir şeyi tamamlayan.

Mürâcaât : Geri dönmeler; başvurular, danışmalar; yardım istemeler.

Mürâfaa : Mahkemeye verme; mahkemeye getirme, duruşma, yüzleşerek mahkeme olma

Mürâsele : Haberleşme, mektuplaşma; resmî kadı mektubu.

Mürtezika : Ulûfe (maaş) sâhipleri.

Mürûr : Geçme, bir yandan girip öte yandan çıkma; geçip gitme; sona erme.

Müsâferet : Seyahat, yolculuk; misâfirlik, konukluk.

Müsâid : Yardım eden; elverişli, uygun.

Müsakkafât : Müsakkat olan, üzeri dam ile örtülü olan yerler [ev, han, dükkan...gibi].

Müsâlaha : Barışma; uzlaşma; barış, güvenlik.

Müsbit, müsbite : İsbât edici, eden.

347

Müsebbet : Tespît olunmuş, sâbit kılınmış

Müseccel, müscecele: Tescîl edilmiş, sicile, deftere geçirilmiş; mahkeme defterine geçirilmiş.

Müsellem : Teslîm edilmiş, verilmiş; su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabûl edilmiş olan.

Müsinn : Yaşlı, geçgin, kocamış, ihtiyar.

Müskirât : Sarhoş eden, sarhoşluk veren şeyler.

Müsmir, müsmire : Semereli, yemiş veren, yemiş verici, yemişli.

- Müsned** : İsnâdedilmiş, nisbet edilmiş.
- Müsta‘mel** : Kullanılmış; eski, köhne.
- Müstagnî** : Doygun, gönlü tok; çekingen, nazlı (davranan); lüzumlu, gerekli bulmayan.
- Müstahikk** : Hak etmiş, hak kazanmış, lâyıık.
- Müstakill** : Başlı başına, kendi başına; kendi kendine, ayrıca, bağımsız.
- Müstantik** : İstintak eden, söyletmek isteyen.
- Müste‘cir** : İstîcar eden, kirâ ile tutan [bir şeyi]; kirâcı.
- Müstebân** : Meydanda, açık [olan]; açık olarak anlaşılan.
- Müsted‘î** : İstidâ eden, dilekçe veren [kimse].
- Müstedlel** : İstidlâl olunmuş, bir delil ile ispât edilmiş [aslı müstedell].
- Müstehakk** : Hak kazanma, haklı, istihkakı olan, lâyıık, şâyân.
- Müstesnâ** : İstisnâ edilen, kural dışı bırakılan, bırakılmış.
- Müş‘ir** : İş‘âr eden, haber veren, bildiren [yazı ile].
- Müşâhede** : Bir şeyi gözle görme.
- Müşahhas** : Teşhîs edilmiş, tanınmış, nev‘i ve cinsi anlaşılmış; şahıslanmış, şahıs sûretine girmiş.
- Müşâr** : İşâret olunan, işâretle gösterilen.
- Müşârün-ileyh** : “Kendisine işâret olunan” adı geçen, adı anılan [erkek].
- Müşârün-ileyhâ** : “Kendisine işâret olunan” adı geçen, adı anılan [kadın, kız].
- Müşerref** : Şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli.
- Müşrif-i harâb** : Yıkılmaya yüz tutmuş.
- Müştemil** : İştîmâl eden, kavrayan, saran, içine alan.
- Müşterâ** : İştirâ olunmuş, satın alınmış.
- Müşterek, müştereke**: İştirâk eden, ortak(olan), ortaklaşa; birlik; elbirliğiyle yapılan.
- Mütâlaa** : Okuma; tetkik; düşünce.
- Mütâlaât** : Okumalar, tetkikler, düşünceler.
- Müteaddid, müteaddide**: Taaddüdeden, çoğalan, çok, bir çok, bir kaç, türlü türlü.
- Müteahhid** : Taahhüt eden, bir işi sözle, imzâ ile üzerine alanlar.
- Müteahhir** : Teahhür eden, sonraya kalan, geciken.
- Müteallik** : Asılı, bağılı, teallük eden, ilgili, ilişiğı olan.

Mütearrız : Tarruz eden, saldıran, sataşan; başkasının hakkına, hudûduna geçen.

Mütebâkî : Bâkî kalan, geri kalan, artan.

Mütebeyyin : Tebeyyün eden, meydana çıkan, anlaşılan.

Mütecâsir : Tecâsür eden, cür'et gösteren, ...e kalkışan, yeltenen; küstah.

Mütecâviz : Tecâvüz eden, geçen, aşan; sataşan, saldıran; sarkıntılık eden; fazla, çok.

Mütedâvil, mütedâvile:Tedâvülde bulunan, elden ele gezen, geçen, kullanılan.

Mütehhil : Teehhül etmiş, evlenmiş, evli.

Müteessir : Teessüre kapılan, hüznü, kederli, üzüntülü;birisinin acısıyla

348

acılanan.

Müteessir : Teessüre kapılan, hüznü, kederli, üzüntülü.

Mütefferiât : Ayrıntılar.

Mütehakkık : Tahakkuk eden, doğruluğu meydana çıkan.

Mütehayyir : Hayrette kalan, şaşmış, şaşırmış.

Mütehayyizân : Tehayyüz eden, yer tutan, îtibarlı, mühim, ileri gelen [kimse].

Mütekaddim,mütekaddime :Tekaddüm eden, öne geçen, ileri geçen, önde bulunan, baştaki; geçmiş, eskimiş, eski.

Mütekavvil : Tekavvül eden, kendiliğinden -mecbur olmadan- yalan söyleyen.

Mütemekkin : Temekkün eden, mekânlanan, yerleşen, yerleşmiş, oturan.

Müterâkim, müterâkime :Terâküm eden, biriken, birikmiş, toplanmış, yığılmış.

Mütesâviyen : Birbirine eş değerde.

Müteselsilen : Sıra ile, birbiri peşi sıra.

Mütevakkıf : Tevakkuf eden, duran, bekleyen, eğlenen; bir şeye bağlı olan, ancak onunla olabilen.

Mütevattın : Tavattun etmiş, bir yeri vatan edinmiş, yurt tutmuş, yurtlanmış.

Müteveffâ : Vefat etmiş olan, ölen, ölmüş, ölü.

Mütevellî : Birinin yerine geçen; bir vakfın idâresi kendisine verilmiş olan kimse.

Mütevellid : Tevellüdeden, doğan, dünyaya gelen; meydana gelmiş, doğmuş.

Müttakî : İttika eden, sakınan, çekinen; Allah'tan korkan.

Müttefik, müttefika:Bağlanmış, birleşmiş, anlaşmış; fikirce berâber olan.

Müvekkil : Vekîl ta'yîn eden.

Müvekkile : (Müvekkil müen) vekîl ta'yîn eden.

Müverrah : Tarihli, tarihi atılmış.

Müyesser : Kolayı bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan.

Müzâyede : Artırma.

Müzeyyen : Zînetlendirilmiş, süslenmiş, süslü.

N

Na'leyn : Bir çift ayakkabı; bir çift nalın;bir çift nal.

Nâ-becâ : Yersiz, yolsuz, yerinde değil, münâsebetsiz, uygunsuz

Nafaka : Yiyecek parası, geçimlik; birinin kanûnen geçindirmek mecbûriyetinde bulunduğu kimselere mahkeme karârıyla bağlanan aylık.

Nâhiye : Küçük yer, bölge.

Nâib : Vekîl, birinin yerine geçen; kadı vekîli; kadı, şeriat hükümlerine göre hüküm veren hakim; nöbet bekleyen, nöbetle gelen.

Nâil : Murâdına eren, ermiş, ele geçiren.

Nakd : Akçe, mâden para; para olarak bulunan servet; peşin para.

Nakl : Bir şeyi başka bir yere götürme; taşıma, aktarma, geçirme.

Nâm : İsim, ad, ün, lâkab

Nâ-mizâc : Mizaçsız, keyifsiz, rahatsız, hasta.

Nâs : İnsanlar, halk, herkes.

Nasb : Dikme, saplama, bir me'murluğa tâyin.

Nâşî : Neşet eden, edici, ileri gelen; ötürü, dolayı, sebebiyle.

Nazar : Bakma, göz atma.

Nâzır : Nazar eden, nezâret eden, bakan, gözeten; vekîl, bakan.

349

Nebe' : Haber.

Nef' : Menfaat, fayda, kar, çıkar.

Nefer : Bir adam, tek kişi; rütbesi olmayan asker, er; insan sayısı bildiren

sözler için kullanılır.

Nefs : Ruh, can, hayat, insanın yeme içme gibi biyolojik ihtiyaçları, kendi, şahıs.

Nefsâniyye : Canlılığın uyandırdığı arzularla ilgili; kin ve garezle ilgili.

Nemâ : Artma, çoğalma; büyüme, uzanma; fâiz.

Neseb : Nesil, soy.

Nesh : Fesih, lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.

Neş'et : Meydana gelme, ileri gelme; çıkma, yetişme.

Neşr : Yayma, dağıtma, saçma, açma; herkese duyurma.

Netîce : Sonuç, son.

Nev : Yeni, son zamanlarda çıkmış; tâze, körpe.

Nevâhî : Nâhiyeler, bucaklar.

Nezâfet : Temizlik, paklık.

Nezâret : Bakma, bakış; etrâfi görme, seyir; gözetme, gözden geçirme, denetim, kontrol; idâre; reislik; nâzırlık, vekillik.

Nezd : Yan, kat; göre, nazarında, fikrinde.

Nezr : Adak, adama.

Nısf : Yarım, yarı.

Nisâb : Asıl, esas; bir malın zekâtını vermek üzere varılması gereken miktar; sermâye, mal; derece; istenilen had.

Nisvân : Kadınlar.

Nişîn : “Oturan, oturmuş” mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır.

Nitâc : Yavru doğurma, yavrulama.

Niyâbet : Nâiblik, vekâlet, vekillik; kadı vekilliği, kadılık.

Nizâm : Düzen, usul, tertip, yol; kaide; zamanın icâblarına göre konulan esaslar.

Nizâmât : Nizâmlar, düzenler, kanûn hükümleri.

Nizâmiyye : [“Nizâmi”nin müen] usûlüne uygun, tertipli, düzenli; kanûn ve nizâma âit onunla ilgili.

Nizâm-nâme : Tüzük, konulan nizâm ve usûlü içine alan ve ne yolda hareket edileceğini bildiren resmi hükümler

Nuhâs : Bakır.

Nukud : Nakitler, paralar.

Nukud-ı mevkufe : Vakf olunan paralar.

Nüfûz : İçe geçme, işleme; sözü geçme, sözü dinleme.

Nüşa : Yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılmış sûret.

Nüzûl : Nüzûl inme, felç.

O

Ordû-yi hümâyûn: Padişah ordusu.

P

Pâre : Parça; iki parça; sayı, bölük; para.

Pâye : Rütbe, derece.

350

Peder : Baba.

Penâh : Sığınma, sığınılacak yer.

Peş-gîr : Peşkir, havlu.

Piyâde : Yaya.

Pûl : Para.

R

Râbi' : Dördüncü.

Rabt : Bağlama, bağlanma, ilişirme.

Râci', râcia : Geri dönen; münâsebeti ilgisi olan.

Râdde : Aşağı yukarı tahmîn edilen miktar veyâ zaman

Ragabât : İstekle karşılamalar.

Raht : At takımı; yol levâzımı; döşeme ve ev takımı; kapı ve pencere kenarlarının menteşe takımı.

Râkibe : Binmiş olarak, binerek.

Râsî : Kimildamayan, oynamayan, sabit.

Rây : Rey, fikir, oy.

Râyic : Revaçta olan, sürümü olan, sürüm değeri.

Râzî : Rızâ gösteren, kabûl eden, boyun eğen.

Re's : Baş, kafa.

- Re'y** : Görme, görüş; fikir, düşünce; oy.
- Reb'** : Ev; barınılan yer, barınak; arâzî.
- Rebî'ü'l-âhir** : “Sonbahar” Arabî ayların dördüncüsü.
- Rebî'ü'l-evvel** : “İlkbahar” Arabî ayların üçüncüsü.
- Receb** : Heybetli, gösterişli, azametli; Arabî ayların yedincisi ve kutsal sayılan üç aylardan birincisi.
- Recül** : Ergin, yetişmiş erkek, insan.
- Redd** : Geri döndürme, döndürülme, geri çevirme, çevrilme; kabûl etmeme; kabûl edilmeme; tanımama, inkâr etme.
- Redd-i cevâb** : Cevâb verme, karşılık verme.
- Ref'** : Kalkındırma, yüceltme; yukarı kaldırma; lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.
- Refâkat** : Refiklik, arkadaşlık, yoldaşlık.
- Refîk** : Arkadaş, yoldaş.
- Rençber** : Rençper, ırgat; sıkıntı çeken, meşakkatli, ağır işlerde bulunan.
- Resâ** : Yetişen, yetiştiren, erişen.
- Resân** : “Erişenler, yetişenler, ulaşanlar” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar.
- Resîde** : Erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış.
- Resmî, remiyye** : Devlet tarafından veya devlet adına olan.
- Resûl** : Elçi; peygamber, yalvaç.
- Ricâ** : İstek, dilek.
- Rif'atlü** : Askerlikte binbaşılarda mülkiyede üçüncü rütbe sâhiplerinin ünvanı[eskiden].
- Riyâset** : Reislik, başlık, baş olma, başkanlık.
- Rûhânî** : Rûha ait, ruh ile ilgili, mezhep işlerine âit, âhiretle ilgili olan.
- Ruhsat** : İzin, müsaade.
- Rûz** : Gün; gündüz.
- 351
- Rü'yet** : Görme, bakma, görülme.
- Rücû'** : Dönme, geri dönme; cayma, sözünden dönme, sözünü geri alma.

Rüesâ : Reisler, başkanlar.

Rüsûm : Vergiler, gümrük vergileri.

Rüşdî, rüşdiyye : Rüş'e, erginliğe âit, erginlikle ilgili; orta okul.

S

Sa'y : Çalış, çabalama, gayret etmek; geçinmek için iş işletme.

Sâbık, sâbıka : Geçici, geçen, geçmiş, şimdikinden bir evvel me'mûriyette bulunmuş olan; ilerde bulunan, zamanca, rütbece önde bulunan.

Sâbit : Hareketsiz, kımıldamayan, yerinde duran; ispât edilmiş, anlaşılmış.

Sadâ : Ses.

Sadd : Kaplayan, örten, engel olan.

Sâdık : Doğru, gerçek; sadâkati, içten bağlılığı olan.

Sâdır, sâdire : Çıkan.

Sadr : Göğüs; yürek; her şeyin önü, başı, en yukarı, en baş; oturulacak en iyi yer; baş, başkan.

Sadrî, sadriyye : Göğüse âit, göğüsle ilgili.

Sadriyye : Çocukla anası arasındaki bağ, çocuğun anası ve onun hısımlarıyla olan bağı[babaya nisbetinde sulbî sulbiyye denildiği gibi].

Safsata : Görünüşte doğru gibi görüldüğü halde gerçekte yanlış olan kıyas.

Sagîr : Küçük, ufak; bulûğa ermemiş, ergenlik çağına gelmemiş çocuk.

Sahâbet : Sâhip çıkma; koruma, arka olma, yardım etme.

Sahh : "Doğrudur, yanlışsızdır" mânâsına resmî yazılara konulan bir işaret.

Sahîh, Sahîha : Gerçek, doğru; hâlis, kusursuz, ayıpsız.

Sâkin : Oturan.

Sâl : Yıl.

Salâh : Düzelme, iyileşme, iyilik; rahatlık, barış.

Salâhiyyet : Yetki, bir işe karışmaya veyâ vazifê îcâbı bir iş yapmaya, bir harekette bulunmaya haklı olma; bir dâvâya bakabilme.

Salât : Namaz.

Salb : Asma, darağacına çekme; çarmıha germe.

Sâl-hürde : Pek ihtiyar, çok yaşlı.

Sâlib : Kapıp götüren, alan, alıp yok eden; menfileştiren; inkâr eden.

Salife : Geçen, geçmiş.

Sâlifü'l-beyân : Beyânı geçmiş, bildirilmiş.

Sâlifü'z-zikr : Zikri geçen, bildirilen.

Sâlih, sâliha : Yarar, elverişli, iyi, uygun, yakışır.

Sâlim : Sağ, sağlam, eksiksiz, sakatı, noksanı olmayan, korkusuz, emin, mutmain, müsterih.

Saltanat : Sultanlık, pâdişahlık, hükümdarlık.

Saltanat-ı seniyye : Osmanlı imparatorluğu'nun bir adı.

Sâmî : Yüksek, yüce.

Sanîa : Düzme, uydurma iş, tuzak, hile.

Sâniyen : İkinci dereceden, ikinci olarak.

Sarf : Harcama, masraf etme, gider.

Sârik : Çalan, hırsızlık eden.

352

Sarrâf : Sarf eden, anlayan, değer veren.

Savâmi' : İbâdet yerleri, tekkeler, özel tapınaklar.

Savt : Ses, sadâ; bağırma, haykırma, çılgılık.

Saye : Koruma, sâhip çıkma; yardım.

Sayfter : Yazlık.

Sebkat : Geçme, ilerleme.

Sebt : Yazma, kaydetme, deftere geçirme.

Sebt-i defter : Deftere geçirme.

Sedâd : Doğruluk, hatâsızlık, doğru ve haklı şey.

Sefâret : Sefirlik, elçilik.

Sehm : Aksiyon hisse bedeli; kısım, hisse, pay.

Sehven : Yanlılıkla, yanılarak.

Sek : Direk ayaklığı, kürsî taşı, etek ayağındaki beyaz.

Sekene : Sâkin olanlar, oturanlar.

Sekü : Direk ayaklığı, kürsü taşı.

Selb : Kapma, zorla alma; kaldırma, giderme, menfileştirme,

olumsuzlaştırma, inkâr etme.

Selh : Her Arabî ayının son günü.

Semen : Baha, kıymet, değer, tutar.

Semen-i misl : Bilirkişi tarafından hakikî kıymetini tâyin etme.

Sened : Dayanılacak şey.

Sene-i rumiyye : Rûmî takvimine göre sene.

Seniyy ,seniyye : Yüksek, yüce.

Ser : Baş, kafa, kelle.

Serd : [Sözü] düzgün ve münâsebetli söyleme.

Sermâye : Anamal.

Serr : Örtme kapama gizleme.

Serrâc : Saraç.

Seyl : Sel; şiddetle gelen şey.

Seyyid : Efendi, bey; ağa; ileri gelen, baş, başkan.

Seyyide : Kadın.

Seyyie : Fenâlık, kötülük.

Sıbyân : Çocuklar.

Sıhhat : Sâhihlik, doğruluk, gerçeklik; sağlamlık, sağlık.

Sıla : Memleketine gitme, akrabasına ulaşma.

Sicim : Kınabdan kalınca ve örülmüş gaytân gibi ip.

Silk : İplik, sıra, dizi; yol; meslek, tutulan yol.

Silsile : Zincir, zincirleme olan şey; art arda olan şeylerin meydana getirdiği sıra; soysop, ocak; babadan oğula sıra ile yazılarak meydana gelen kuşak, soy defteri.

Sîm : Gümüş; gümüş para.

Sîm mecîdiyye : 20 kuruş değerinde gümüş para.

Sinn : Yaş, ömrün derecesi.

Sirâyet : Geçme, bulaşma; yayılma, dağılma.

Sirkat : Hırsızlık, çalma, çalınma.

Suâl : Sorma, sorulma, soruşturma, soru.

Sudûr : Sâdır olma, meydana çıkma, olma.

Sûfî : Tasavvuf ehli; sofu.

Sulbî : Birinin sulbünden gelme, kendi evlâdı, oğlu.

353

Sulbiyye : (“Sulbî”nin müen) birinin sulbünden gelme.

Sulh : Barış, barışma, barışıklık; uyuşma, uzlaşma.

Sulta : Baskı.

Sultân : Pâdişah, hükümdar; hükümdar ailesinden olan [anne, kız kardeş, kız çocuk gibi] kadınlardan her biri.

Sûret : Biçim, görünüş, kılık; tarz, yol, gidiş; çâre.

Sübût : Sâbit olma, gerçekleşme, meydana çıkma.

Süknâ : Oturacak yer, konak.

Sülüs : Üçte bir.

Sümme : Sonra.

Sümme't-tedârik : Tedârikten sonra, iş olduktan sonra düşünülmüş, sonradan uydurma; son anda yapılan veya düşünülen.

Süvâri : Atlı; atlı asker; gemi kaptanı.

Ş

Şa‘bân : Arabî aylarının sekizincisi, ramazandan önce gelen ay.

Şâhid : Şâhit (tanık).

Şâhid-i zûr : Yalancı şâhit.

Şâir : Arpa.

Şâkk, şâkka : Zahmetli, eziyetli.

Şâyân : Yakışır, yaraşır, değer.

Şâyed : Eğer; olaki, olabilir ki, olur ki.

Şâyia : Şâyi‘ olmuş, yayılmış haber, yaygın olan söylenti.

Şebb : Şap.

Şedd : Sıkı bağlama, sıkı bağlanma, sıkma.

Şehâdet : Şâhitlik, şâhitlik etme, tanıklık; bir şeyin doğruluğuna inanma.

Şehn-şâh : En büyük pâdişah, şah, pâdişahlar padişahı, şahlar şâhı.

Şekk : Şüphe, zann, tereddüt.

Şekvâ : Şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk.

Şer‘-i şerîf : İslâm şerîatı.

Şer‘î : Şerîata ait, şerîatla ilgili, şerîata uygun.

Şeref : Büyüklük, yükseklik, ululuk; övünme; üstünlük.

Şerh : Açma, ayırma; açıklama, açıklama; açık anlatma.

Şerîf : Şerefli, mübarek, kutsal; soylu, temiz.

Şerîk : Ortak.

Şerr-ün-nâs : İnsanların en zararlısı, en kötüsü.

Şevvâl : Arabî ayların onuncusu olup, ilk üç günü şeker bayramıdır.

Şifâhen : Ağızdan, sözle.

Şilte : Yün döşek veyâ ot minder üzerine yapılan pamukla dolmuş hafif ve yumuşak döşeme.

Şimâl : Sol, sol taraf; kuzey.

Şirâ’ : Satın alma, satın alınma.

Şirb : Su hissesi, suya âit hak; ekin ve hayvan sulama nöbeti.

Şitâ : Kış.

Şöhret : ün, ad yapma; ad, san.

Şukka : Parça; kumaş veyâ kâğıt parçası; küçük tezkere, yazı.

Şurût : Şartlar.

Şühûd : Şâhitler, tanıklar.

354

Şühûr : Aylar.

Şümûl : İçine alma [manen] kaplama; âit olma, delâlet etme; mânâları arasında bir mânâsı daha olma.

Şürb : İçme, içilme.

T

Ta‘bîr : İfade, anlatma; bir mânâsı olan söz.

Ta‘cîl : Acele ettirme, çabuklaştırma.

Ta‘lîmât : Bir iş görülmesi için ne yolda davranılacağını gösteren emir.

Ta‘mîm : Umûmîleştirme, umûmîleştirilme.

Ta‘rîf : Etrâfiyla anlatma, anlatılma; etrâfiyla bildirme, bildirilme.

Ta‘rife : Fiat veyâ zaman gösteren cetvel, bir şeyin kullanılışını anlatan

kâğıt.

Ta'yîn : Ayırma, belli etme, bir memûriyete koyma.

Taaccüb : Şaşa kalma.

Taahhüd : Üstüne, üzerine alma, yapılması için söz verme; bir işin yapılması için sözleşme.

Taalluk : Asılı olma, asılma; ilişiği, ilgisi olma.

Taâm : Yemek, aş.

Taâmül : İş; bir işin oluşu; öteden beri.

Taayyün : Meydana çıkma, âşikâr olma; belli olma; belirme.

Taayyüş : Yaşama, geçinme.

Tâbe : Tava.

Tâbi' : Birinin arkası sıra giden, ona uyan; boyun eğen, bağlı kalan, birinin emri altında bulunan.

Tafsîl : Etrafıyla, etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, açıklama

Tafsîlen : Uzun uzadıyan ayrıntılı olarak.

Tahaddüs : Yok iken peydâ olma, ortaya çıkma, meydana çıkma.

Tahakuk : Hakikat olarak meydana çıkma, gerçekliği anlaşılma.

Tahâret : Temizlik.

Taharrî : Arama, araştırma, araştırılma; aratma.

Tahassun : Kale ve hisara kapanma, istihkâma çekilme.

Tahdîd : Hudut tayin etme, sınır çizme, sınırlama.

Tahkik : Doğru olup olmadığını araştırma; doğru olup olmadığını meydana çıkarma, doğru, gerçek.

Tahlîf : Yemin ettirme, yemin verme, and içme.

Tahrîk : Kımıldatma, kımıldatılma, oynatma; kıskırtma; yola çıkarma.

Tahrîr : Yazma, yazılma.

Tahsîl : Hâsıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme; vergi veyâ îrât toplama; ilim öğrenme.

Tahsîs : Bir şeyi birine veyâ bir yere mahsûs kılma, ayırma.

Taht : Alt, aşağı.

Tahtânî : Altta olan, alttaki.

Tahvîl : Değişirme, değiştirilme, çevirme, döndürme; borç senedi; aksiyon.

Tâife : Bölük, takım, güruh, fırka, kavim, kabîle.

Takarrür : Karar bulma, karalaşma; karar kılma; yerleşme.

Takass : Takas, ödeşme, hesaplaşma, mahsuplaşma, sayışma.

Takdîm : Öne geçirme, geçirilme, öne alma, ileriye sürme, sürülme; büyük
355

bir kimsenin huzûruna bir şey götürme, verme; sunma, küçük
büyüğe bir şey verme, birini bir başkasına tanıtmak.

Takdîr : Beğenme, değer biçme, değer verme, verilme.

Takrîr : Anlatma, anlatış.

Taksîm : Bölme, parçalara ayırma; bölüm.

Talâk : Boşanma, nikâhlı kadını bırakma.

Taleb : İsteme, istenme, dileme.

Tâlib : İsteyen, istekli.

Tâmm, tâmmе : Bütün, eksiksiz, noksansız, mükemmel, olgun.

Tanzîm : Düzeltme, düzenleme, düzen verme, yoluna koyma.

Tarafeyn : İki taraf.

Târî : Ansızın çıkan, birdenbire gözükten [bir kimsede veyâ şeyde].

Tarîk : Yol.

Tarîk-i âmm : Geniş yol, cadde.

Tasaddî : Bir işe girişme, başlama.

Tasallut : Musallat olma, sataşma, başına ekşime.

Tasdîk : Doğrulama, gerçekleştirme, gerçek olduğunu söyleme; onaylama.

Tashîh : Yanlış doğrultma, düzeltme; yanlış düzeltilme.

Taslît : Musallat etme, sataştırma, sataştırılma [birinin bir başkasına].

Tasrîf : İsteddiği yolda idâre.

Tasvîr : Resmini yapma; yazıyla târif etme.

Taş : Leğen.

Tatbîk : Bir kanunu, bir maddeyi uygulama.

Tathîr : Temizleme, paklama.

Tatlîk : Boşama, bırakma, ayırma.

Tav‘ : İtâat etme, boyun eğme, dinleme; isteyerek bir şey yapma.

Tav‘an : İsteyerek kendi isteğiyle.

Tavassut : Araya girme, aracılık, ara bulma, aracılık etme.

Tavattun : Yerleşme, yurt tutma, yurtlanma.

Tavsîf : Vasıflandırma, niteleme; ilim, bilgi.

Tâyan : İsteyerek.

Taylak : Yeni doğmuş at yavrusu; biniye gelmiş iki yaşında at yavrusu; deve yavrusu.

Tazmîn : Sebepolunan zarar ve ziyânı ödeme; zarar ve ziyân ödeme.

Tazyîk : Daraltma, daralma; darlaştırma, sıkıştırma; zorlama, baskı; sıkıntı verme.

Te‘cîl : Sonraya bırakma, geciktirme [belli bir zamana kadar].

Te‘diye : Ödeme; ödenilme; borcunu verme.

Te‘sîr : Alâmet, nişan bırakma; işleme, dokunma; içe işleme.

Tebaa : Uyruk, bir devletin hükmü altında bulunan kimse(ler).

Tebaiyyet : Tâbî olma, uyma.

Tebdîl : Değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme.

Teberru‘ : Bağış, bağışlama.

Tebeyyün : Belli olma, anlaşılma, meydana çıkma.

Tebîğ : Yetiştirme, erişirme, bitişirme; götürme, taşıma.

Tecdîd : Yenilemeler, yenilenmeler, tâzelemeler.

Tecessüs : Yoklama, araştırma, araştırılma; bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını çözmeye çalışma; gözetleme.

Techîz : Cihazlama, lüzumlu şeyleri tamamlama; donatma, donatım.

356

Tedkikat : Tetkikler, inceden inceden araştırmalar, incelemeler.

Tedrîcî, tedrîciyye : Derece derece, yavaş yavaş olan, yapılan.

TeHHül : Ehlîleşme; evlenme.

Tefrîk : Ayırma, seçme, ayırdetme.

Tekadüm-i zaman : Bir hâdisenin vukuundan îtibâren bazı hallerde dâvânın bakılmasına şahâdetin dinlenmesine mânî teşkîl eden müddet.

- Tekâsül** : Üşenme, tembellik, ilgisizlik.
- Tekaüd** : Karşılıklı oturma; emekliye ayrılma; emeklilik.
- Tekevvün** : Var olma, meydana gelme, oluş.
- Tekfîn** : Kefene sarma, kefenleme, kefenlenme.
- Tekne** : Yek-pâre ağaçtan veyâ tahtadan muhtelifü'ş-şekl kâb[hamûr, çamâşır, çâmûr teknesi].
- Tekye-nişîn** : Tekkede oturan, derviş.
- Tekzîb** : Yalanlama, yalan olduğunu söyleme.
- Temellük** : Mülk edinme, kendine mal etme, sâhip olma.
- Temeyyüz** : Kendini gösterme, sivrilme, benzerlerinden farklı olma.
- Temhîr** : Mühürleme.
- Temlîk** : Mülk olarak verme.
- Temyîz** : Ayırma, ayrılma seçme, seçilme; iyiyi kötüden ayırdetme.
- Tenâkuz** : Çelişme, insanın bir sözü ötekini çürütmesi, bir sözü ötekine uymaması karşıtlık, zıddiyyet.
- Tenbîh** : Uyandırma, uyarma, uyarı; bir işin yapılmasını, bırakılmasını veyâ o işten vazgeçilmesini tekrar tekrar hatırlatma.
- Terâfu'** : Duruşmaya girme.
- Terbî'** : Dörtleme, dörde çıkarma; dörde bölme; dört köşelendirme.
- Tereke** : Ölen kimsenin bıraktığı şey.
- Termîm** : Tâmir etme, onarma; iyi etme.
- Ters-hâne** : Gemi yapılan yer, gemilik, tezgâh.
- Tesâdüf** : Rastgelme, aramadan bulma, rastlantı.
- Tescîl** : Sicile geçirme, kütüğe geçirme.
- Tesellüm** : Teslîm edilen, verilen bir şeyi alma.
- Teslîm** : Bir emâneti yerine verme; bir şeyi yeni sahibine verme.
- Teslîmât** : Teslim edilen eşya veyâ yatırılan para.
- Tesmiye** : Ad koyma, adlandırma, isim verme.
- Tesviye** : Berâber etme, düz etme, düzleme.
- Teşebbüs** : [İşe] girişme, el atma; girişkenlik; önce davranış.
- Teşhîs** : Ayırma, seçme, farketme, tanıma.

Teşkil : Bir şeye şekil, sûret verme; meydana getirme.

Teşrik : Şerik etme, ortak etme.

Teşvikat : Şevke getirmeler, isteklendirmeler; kıskırtmalar.

Tevâfuk : Uyma, uygun gelme.

Tevârüd : Arka arkaya gelme, her yandan gelip birikme.

Tevâtür : Bir haberin ağızdan ağıza dolaşarak yayılması.

Tevâtüren : Ağızdan ağıza yayılarak [söz, haber...].

Tevcîh : Çevirme, yöneltme, döndürme; göz atma, bakma; mânâ verme, yorumlama; rütbe, mevki verme.

Tevdî' : Bırakma, emânet etme; vedâlaşma.

Teveccüh : Çevrilme, yönelme, doğrulma.

Teveccühât : Teveccühle.r

357

Tevehhüm : Kurma, kuruntuya düşme, vehimlenme.

Tevellî : Birbirine yanaşma; birbirini dost tutma.

Tevellüd : Doğma; doğum.

Tevfik : Uydurma, uydurulma, uygunlaştırma.

Tevfikân : Uyarak, uygun olarak, (-e) göre.

Tevkir : Güzel karşılama, ağırlama; ululama.

Tevliye : Mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazîfesi.

Tevliyet : Mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazîfesi; yüz çevirme, yüz döndürme; sâhip olunan malı peşin değeri ile başkasına tevcih etme.

Tevzi' : Dağıtma, dağıtılma; herkese payını dağıtma, üleştirme.

Tezkere : Tezkere, pusula, hükümetten alınan izin kâğıdı; bâzı meslek sâhibi kimseler için yazılan biyografi; askerlik görevinin bitirildiğini bildiren belge.

Tezkire : Tezkere, pusula; hükümetten alınan izin kâğıdı; bâzı meslek sâhibi kimseler için yazılan biyografi

Tezkiye : Temiz etme [kusurdan], temize çıkarma, aklama; soruşturarak birinin iyi halli olduğunu meydana çıkarma.

Tezvîc : Kocaya verme, evlendirme; birine eş olma, nikâhlanma, eş kılma.

Tezvîr : Yalan, dolan, ara bozmak ve bilhassa fenâlık kastıyla yapılan koğuculuk.

Tuğrâ : Tura.

Tûl : Uzunluk, boy.

Tûlen : Boyca, boyuna, uzunluğuna.

U

Uhde : Söz verme, bir işi üzerine alma.

Uhrâ : Başka, diğer.

Ulemâ : Âlimler, ilim sâhipleri, bilginler.

Ulyâ : Pek (daha, en, çok) yüce.

Umk : Derinlik.

Umûm : Umûmî (genel) olma; hep, bütün, cümle, herkes; bütün insanlar, bütün halk.

Umûr : İşler, husûslar, maddeler, şeyler.

Usûl : Yol, yöntem, tertip, metod, nizam, kaide, düzen.

Ü

Ümm : Ana, anne.

Üstâd : Muallim, öğretmen; usta, sanatkâr; bir ilim veyâ san'at alanında üstün yeri olan kimse.

V

Vâfî, vâfiye : Yeter, tam, elverir; sözünde duran, sözünün eri.

Vâhi, vâhiye : Boş, mânâsız, faydasız, ehemmiyetsiz (şey).

Vâhib, vâhibe : Hibe eden, bağışlayan, bağışlayıcı.

Vâhid, Vâhide : Tek, bir.

Vakf : Bir malı veyâ mülkü satılmamak kaydıyla bir hayır işine bağışlama,

358

bırakma.

Vakfî, vakfiye : Vakfa âit, vakıfla ilgili.

Vâkiâ : Gerçek, gerçi, her ne kadar.

Vâkî, vâkiye : Koruyan, saklayan.

Vâki', vâkia : Vuku bulan, olan, düşen, olagelen, rastlayan; geçen, geçmiş olan.

- Vakt-ı asr** : İkinci zamanı.
- Vâlâ** : Yüksek, yüce.
- Vâlide** : Doğuran; ana.
- Vâmî** : Borçlu.
- Vân** : Bakıcı, koruyucu mânâlarına birleşik kelimeler yapar.
- Varak** : Yaprak, kâğıt veya kitap yaprağı; yazılmış kâğıt.
- Varaka** : Tek yaprak, tek kağıt; yazılı kağıt.
- Vâridât** : Gelir, [yıllık, aylık...]; hatıra gelen, içe doğan şeyler.
- Vâris** : Mirasçı, kendisine miras düşen.
- Vâsıta** : Aracı, arada bulunan, araya giren, meyancı.
- Vasî** : Bir ölünün vasiyetini yerine getirmeye me'mûr edilen kimse; bir yetimin veyâ akılca zayıf ve hasta olan bir kimsenin malını idâre eden kimse.
- Vasiyyet** : Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey.
- Vaz'-ı yed** : El koyma; tâyin etme; kurma, îcâdetme.
- Vâzıh, vâzıha** : Açık, meydanda, belli, kapalı olmayan [söz,cümle].
- Vech** : Üslûb, tarz; sebep, vesîle, münâsebet; vasıta.
- Vefât** : Ölüm, ölme.
- Vehm** : Kuruntu, yersiz korku; şüphe, tereddüt.
- Vekâlet** : Vekillik, başkasının işini görmeye memûr olma, birinin yerini tutma, kendi yerine geçme.
- Vekîl** : Birinin işini görmesi için yerine bıraktığı veyâ yetki verdiği kimse.
- Vekîl-i müsahhar** : Mahkemeye gelmeyen, getirilemeyen, hakkında dâvâ olunan kimse için hâkim tarafından tâyîn olunan vekîl.
- Velâ** : Yakınlık, sâhiplik; efendisinin azat ettiği köle ve câriyesi ile olan münâsebeti ve onlar üzerindeki hakkı.
- Velâyet** : Velîlik, ermişlik; velî ve ermiş olan kimsenin hâli ve sıfatı, başkasına sözünü geçirme; dostluk, sadâkat.
- Veled** : Çocuk, erkek evlad; oğul.
- Velev** : Olsa da, bile, hattâ, ister, isterse.
- Velîme** : Düğün ziyâfeti, şölen; evlenme, düğün.

Veliyy : Bir çocuğun her türlü hareketinden ve hâlimden sorumlu olan kimse.

Velûd : Doğurgan, çok doğuran; çok eser veren.

Verâset : Vârislik, mirasçılık, mirasta hak sahibi olma.

Verese : Mirasçılar.

Vesâire : Ve başkaları, ve bunun gibiler, ve benzerleri.

Vesâtet : Araya girme, vâsita olma, aracılık etme.

Vezne-dâr : Vezne me'mûru; sandık emîni.

Vicâhen : Yüz yüze gelerek, yüzüne karşı.

Vilâyet : İl.

Vuku' : Düşme; ratlama, isâbet etme; olma, oluş; bir hâdisenin çıkış şekli cereyânı.

Vukuf : Durma, duruş; bir halde olduğu gibi kalma, ilerleyip veya

359

gerilememe; anlama, bilme, öğrenme, haberli olma, bilgi.

Vücûb : Vâcip ve lüzumlu olma, bırakılması mümkün olamama, lâyük olma.

Vücûh : Yüzler, çehreler, suratlar; bir memleketin ileri gelenleri.

Y

Yed : El.

Yek-dîğēr : Birbirini, bir taraf öbür tarafı.

Yenbû' : Kaynak, pınar, çeşme.

Yevm : Gün.

Z

Zabt : Kaydetme, özetini yazma.

Zafer-yâb : Zafer bulan, başarı gösteren, aradığı şeye erişen; üstün gelen.

Zâhir : Görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.

Zâhire : Gerektiği zaman harcanmak üzere anbarda saklanan hubûbat, yiyecek.

Zâmin : Tazmine mecbûr olan, kefil.

Zann : Sanma, sanı, sezme; şüphe, işkil.

Zarf : Kab, kılıf, mahfaza.

Zarûret : Çâresizlik; muhtaçlık, yoksulluk, sıkıntı.

Zât : Kendi.

Zâviye : Küçük tekke.

Zâyî' : Elden çıkan kaybolan, yitik; zarar, ziyan.

Zebh : Boğazlama, kesme, keserek öldürme, kurban kesme.

Zemîn : Yer, yeryüzü; tarz, edâ; mevzû, tema, ortam; temel, dayanak.

Zer' : Ekme, tohum saçma; ekilmiş ekin.

Zevâl : Yerinden ayrıлып gitme; zâil olma, sona erme.

Zevât : Kişiler, şahıslar, kimseler.

Zevce : Nikâhlı kadın, eş.

Zevcî, zevciyye : Karı kocaya âit, karı koca ile ilgili.

Zeyl : Bir şeyin altı, devâmı, eki.

Zımnında : İçin, dolayısıyla.

Zikâr : Erkekler.

Zikr : Anma, anılma.

Zikrâ : Anma, hatırlama.

Zi'l-hicce : Arabî ayların on ikincisi olup, onuncu günü kurban bayramına rastlar.

Zimem : Zimmetler, borçlar.

Zimemât : Borçlar.

Zimemdâr : Bir işi elinde tutan, idâre eden, yürüten , yöneten.

Zimmet : Sahip çıkma, koruma zorunda kalma; üst üste olan şey; bir ticârî kuruluşun borçlarının topu.

Zîr : Alt, aşağı.

Zirâ' : Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü.

Zirâat : Ekincilik, çiftçilik, tarım.

Ziyâde : Artma, çoğalma, artan, fazla kalan.

Zuhûr : Görünme, meydana çıkma, baş gösterme, türeme.

360

Zükûr : Erkekler.

361

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

Akdağ, Mustafa, Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453), C. 1, Barış Kitap Basım Yayın Dağıtım LTD. ŞTİ., Ankara 1999.

Akgündüz, Ahmet; Öztürk, Said, Yozgat Temettuat Defterleri, C. 1, Yimpaş Holding Yayınları, İstanbul 2000.

Bozkurt, Gülnihal, Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasî Gelişmelerinin Işığı Altında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu (1839-1914), 2. Baskı, Ankara 1996.

Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C. 12, Feza Gazetecilik AŞ., İstanbul 1993.
Editör: İhsanoğlu, Ekmeleddin, Osmanlı Devleti Tarihi, C. 2, Yayınlayan: Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1999.

Gökbilgin, Tayyip, Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1979.

Halaçoğlu, Yusuf, XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, TTK Basımevi, Ankara 1991.

Karal, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, C. 8, TTK Basımevi, Ankara 1988.

Koç, Yunus, XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının İskân ve Nüfus Yapısı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

Mert, Özcan, XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1980.

Özbilgen, Erol, Osmanlı Hukukunun Yapısı, İstanbul 1985.

Özkaya, Yücel, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Toplum Yaşantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1985.

Sakin, Orhan, Bozok Sancağı ve Yozgat, Ankara 2004.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı, TTK Basımevi, Ankara 1984.

Makaleler

Acar, İsmail, "Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası", Türkler, C. 10, Yeni Türkiye

362

Yayınları, Ankara 2002, s. 83-90

- Acun, Hakkı, “Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları”, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocağı Yozgat Şubesi Yayınları, İstanbul 2000, s.79-132
- Akgündüz, Ahmet, “İslâm Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer‘iyye Mahkemeleri ve Şer‘iyye Sicilleri”, Türkler, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 54-68
- Aktan, Ali, “Kayseri Kadı Sicillerindeki Tereke Kayıtları Üzerinde Bazı Değerlendirmeler (1738-17499)”, II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998), Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 1998, s. 47-68
- ....., “XVII. Yüzyıl Başlarında Kadı Sicillerine Göre Kayseri’de Evlenme ve Boşanmaya İlişkin Uygulamalar”, IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu, Bildirileri (10-11 Nisan 2003), Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırması Merkezi Yayınları, Kayseri 2003, s. 21-40
- ....., “XVII. Yüzyıl Kayseri Kadı Sicillerinde Bulunan Köle ve Cariyelerle İlgili Bazı Belgeler Üzerinde Bir Değerlendirme”, I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996), Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 1997, s. 13-20
- Aktan, Hamza, “İslâm Hukuku”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C., Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s.396-433
- Arslan, Zühtü, “Türk Anayasacılığının Kökenleri: Osmanlı Tecrübesi Üzerine Düşünceler”, Osmanlı (Düşünce), C. 7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.
- Aydın, Mehmet Akif, “Osmanlı Hukukunun Genel Yapısı ve İşleyişi”, Türkler, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.15-20
- Bayındır, Abdülaziz, “Örneklerle Osmanlı’da Ceza Yargılaması”, Türkler, C. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 69-82
- Boydaş, Nihat, “Kaptan Fred Burnaby Seyahatnamesinde Yozgat”, Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk Ocağı Yozgat Şubesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 179-198
- Demirci, Ömer; Tuş, Muhiddin; Gürbüz, Adnan, “Osmanlı Anadolu Ailesinde Ev, Eşya ve Giyim-Kuşam (XIV-XIX Yüzyıllar)”, Sosyo-Kültürel Değişme

Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu

363

Yayınları, Ankara 1992, s. 703-755

Karaca, Taha Niyazi, "19. Yüzyılın Avrupa Seyyahlarının Gözü ile Bir Anadolu

Şehrinin Sosyo-Ekonomik Yapısı", Günay Çağlar Armağanı, Erzurum

2004, s. 150-163

....., "Yozgat Şehrinde Demografik Yapı", IV. Kayseri ve Yöresi

Tarih Sempozyumu Bildirileri (10-11 Nisan 2003), Kayseri ve Yöresi

Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 2003, s.307-321

Koç, Yunus, "Dulkadirli'den Osmanlı'ya Bozok", Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı,

Türk Ocağı Yozgat Şubesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 483-497

Koçlar, Bekir; Demir, Şerif, "Hukukî Alanda Osmanlılık Düşüncesi (1839-1871)",

Osmanlı (Düşünce), C. 7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.

Öz, Mehmet, "Bozok Sancağında İskân ve Nüfus (1539-1647)" (Türk Tarih Kongresi

Ayrı Basım), TTK Basımevi, Ankara 2000, s. 789-794

Sakin, Orhan, "Yozgat Sancağı Hakkında Osmanlı Vilâyet (Ankara) Salnameleri

Üzerinde Bir İnceleme", Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, Türk

Ocağı Yozgat Şubesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 545-568

Savaş, Saim, "Fetva ve Şer'iyeye Sicillerine Göre Ailenin Teşekkülü ve Dağılması",

Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C. Başbakanlık Aile

Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s.504-547

Sümer, Faruk, "Bozok Tarihine Dair Araştırmalar", Cumhuriyetin 50. Yıldönümü

Anma Kitabı, DTC Fakültesi Yayınları, Ankara 1974, s.309-353(?)

Tezler

Cansız, İsmail, Şer'iyeye Sicillerine Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Yozgat Sancağı,

(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Ankara 1997.

Keleş, Hamza, H.1334/M.1917 Tarihli Şer'iyeye Siciline Göre Yozgat Vakıfları,

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.

364

Sözlükler

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları,
19. Baskı, Ankara 2002.

Sami, Şemseddin, Kâmûs-ı Türki, Alfa Yayınları, İstanbul 1998.

472